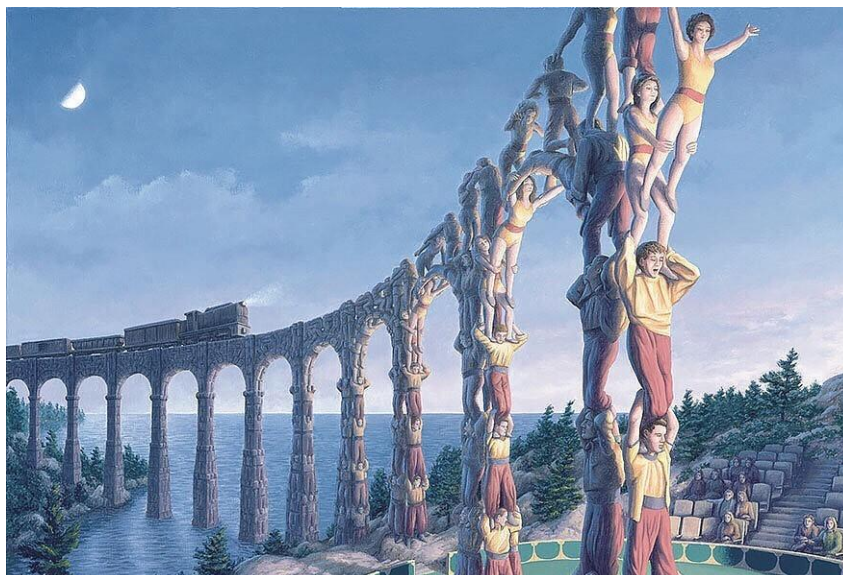


МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОВА
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І.Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ПЕРЕЯСЛАВІ
УНІВЕРСИТЕТ АНКАРА ХАДЖИ БАЙРАМ ВЕЛИ (ТУРЕЦЬКА РЕСПУБЛІКА)
АНАТОЛІЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ТУРЕЦЬКА РЕСПУБЛІКА)
ТРАКІЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ТУРЕЦЬКА РЕСПУБЛІКА)
ЛЮБЛІНСЬКА ВИЩА ШКОЛА (РИКІ, ПОЛЬЩА)
ВИЩА ШКОЛА БІЗНЕСУ І МЕНЕДЖМЕНТУ (ЧЕХАНУВ, ПОЛЬЩА)
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ПРИКЛАДНИХ НАУК В ЛОМЖІ (ПОЛЬЩА)
ВІДДІЛ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ



Збірник матеріалів

VI Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності»

Тернопіль
2023

УДК 159.98:37.091
Р 64

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол №8 від 27.10.2023 р.)

Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 05-06 жовтня 2023 року) / Редколегія: О. М. Петровський, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, В. Є. Кавецький, О. Я. Жизномірська, О. В. Черній, Т. В. Магера, Г. І. Герасимчук, Н. Б. Стрийвус. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В. 2023. 320 с.

У збірнику публікуються тези доповідей учасників VI Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 05-06 жовтня 2023 р.

УДК 159.98:37.091

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

ЗМІСТ

Петровський О. М. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ У ЗЗСО В УМОВАХ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	12
Akcan Gülbanu THE IMPORTANCE OF HISTORICAL LINGUISTICS IN LANGUAGE STUDIES.....	15
Aysun Ozsunar DİJİTAL EĞİTİM ÇAĞINDA YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE ÖĞRETMENİN ROLÜ.....	17
Бабовал Н. Р., Бабовал Д. С. АКАДЕМІЧНА СВОБОДА ТА АВТОНОМІЯ ПЕДАГОГА, ЇХ ЗНАЧЕННЯ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ	19
Балабанова О. А. ПРИЗНАЧЕННЯ І ФУНКЦІЇ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ.....	21
Баргенєва І. О. ФОРМУВАННЯ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	23
Бас О. О. ПРАКТИЧНІ ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ІДЕЙ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА.....	25
Bauer Thomas BLENDED MOBILITIES AS A MEANS FOR MORE FLEXIBLE AND AFFORDABLE STUDENT MOBILITY IN EUROPE.....	28
Білик В. М., Ялліна В. Л. ДОСВІД СТВОРЕННЯ УМОВ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	29
Боднарук Н. В. ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ.....	31
Боднарчук Ж. В., Греняк Н. В. ВПЛИВ МЕДІАІНФОРМАЦІЇ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	33
Борисюк З. В. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ТА РУХАНОК У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	35
Боровець О. В., Корольчук І. О. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	37
Брик Р. С. ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	39
Буняк Н. А. ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ СУЧАСНОСТІ.....	41
Буняк С. М КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ У КРАЇНАХ ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ.....	42
Веренич Л. В., Гніда Г. М. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	44

Вишньовський В. В.	
ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ НУШ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	46
Вітенко І. М., Миколів З. П.	
STEM-ЦЕНТР ЯК ВЕКТОР РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ.....	48
Воробець О. Р.	
ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ В НАВЧАННІ МОВИ ЧЕРЕЗ НАРОДНУ КУЛЬТУРУ.....	50
Гайда В. Я.	
ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ STEM-ПРОЄКТІВ.....	52
Гальченко В. М.	
РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	54
Главацька О. Г.	
ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ.....	56
Главацька О. Л., Мойсеюк В. П.	
ЗДОРОВ'Я ФАХІВЦІВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	58
Глушко О. З., Шпарик О. М.	
ПІДХОДИ ДО ПРЕДМЕТНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ ШКОЛАХ.....	60
Глядик М. Б.	
МОДЕЛІ СПІЛЬНОГО ВИКЛАДАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	62
Головко Л. В., Головко Т. В.	
МОТИВУЮЧІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	64
Голочинська І. О.	
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ (НІМЕЦЬКОЇ) МОВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	65
Голуб М. Я.	
МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА З БАТЬКАМИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС.....	67
Горєлова О. В.	
СЕРТИФІКАЦІЯ: ПРОВЕДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	71
Городецька О. В..	
ТЕХНОЛОГІЯ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	73
Гриньова М. В.	
АКТУАЛІЗАЦІЯ ПОТРЕБИ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ САМОРОЗВИТКУ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ.....	76
Грицюк П. В.	
ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО – ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ДОКУМЕНТ У ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ З ПРОФЕСІЇ «ЕЛЕКТРОГАЗОЗВАРНИК».....	77

Громик Л. І. ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ МЕДІАГРАМОТНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	79
Громик Н. В. ЗАСТОСУВАННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО - ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ.....	81
Демчук С. О. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ.....	84
Джурило А. П. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	85
Древніцька О. І. ГРА ЯК ПРОВІДНИЙ ВИД ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ.....	87
Durdas Alla THE USE OF CREATIVE WRITING FOR DEVELOPING STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE SKILLS AT UNIVERSITY.....	90
Жизномірська О. Я., Зенчак А. Е. МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВЕКТОР САМОДОПОМОГИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	92
Зайченко І. В. ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	94
Зборовець Н. М. РОЛЬ МЕТОДИЧНОЇ СЛУЖБИ В ІННОВАЦІЙНОМУ ЗРОСТАННІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.....	96
Золотарьова К. М. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМПАТІЇ У МОЛОДІ.....	98
Ігнатова О. М., Жовнич О. В. WELL-BEING IN EDUCATION: VALUE ORIENTATIONS.....	101
Іщук А. А. ВИКОРИСТАННЯ НАПРЯМКІВ STEM-ОСВІТИ В ТУРИСТИЧНИХ ЗАХОДАХ.....	102
Кавецький В. Є., Козак І. В. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	104
Калаур С. М. ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ТА ПРАКТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ.....	107
Karavin Yüce, H. CHALLENGES AND SUGGESTIONS IN TRAINING SPECIALIZED TRANSLATION.....	108
Kasporz D., Radmann D., Kozlan O. DIGITALIZATION AND DIGITAL TRANSFORMATION IN THE CONTEXT OF ERASMUS+ PROGRAMS IN HIGHER EDUCATION.....	110
Кас'яненко О. М. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.....	113

Кислюк Ж. М., Калаур С. М.	
ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ.....	115
Кіряк Т. П.	
ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУК У ДІТЕЙ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	117
Клімкіна Н. Г.	
ОСОБЛИВОСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ КАДРІВ.....	118
Коваленко Н. В.	
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ БАКАЛАВРСЬКОГО ТА МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНІВ ВІДЕНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТА АНАЛОГІЧНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОГРАМ.....	120
Ковальчук Т. М.	
ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	122
Ковбасюк Т. Л.	
РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В НУШ.....	125
Ковтун М. С., Фальштинська Ю. В.	
TECHNOLOGY OF THE STUDENTS' CRITICAL THINKING DEVELOPMENT.....	127
Когут О. І., Мочук О. Б.	
ТРАЄКТОРІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ УДОСКОНАЛЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА.....	129
Колодич Т. В., Шалівська Ю. В.	
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	132
Колодійчук Л. С.	
МОДЕЛЮВАННЯ БЕЗПРОВІДНИХ ЕЛЕКТРОТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ.....	135
Колодійчук О. Я.	
НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В ЗЗСО ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	137
Колога К. В.	
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	138
Кондирєва М. М.	
ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНИХ МОВЦІВ ЯК ОДНА З ВИМОГ ОСВІТИ ДЛЯ ЖИТТЯ.....	140
Коненко Л. Б., Іваночко О. В.	
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ.....	143
Корицька Г. Р., Долга У. І.	
КОУЧІНГ-МАЙСТЕРНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА.....	147
Корман М. М.	
СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ ЯК НАПРЯМОК ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКО-АКТИВНОЇ ШКОЛИ.....	149

Коротюк З. М., Мерена Н. М., Ярмолицька С. О.	
ПІДТРИМКА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІВ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	151
Круглик О. П.	
СУРДОПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В КОНВЕРСИВНОМУ СВІТОГЛЯДІ ПЕДАГОГА.....	156
Кухтяк С. Б.	
ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МИСТЕЦТВУ.....	157
Лабузова К. С.	
ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ПОЛЬЩІ.....	159
Леськів О. К., Ящик О. Б.	
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	160
Лещук Г. В.	
КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	164
Li Yida, Oksana Krychivska	
CURRENT STATE OF THE FUTURE CERAMIC DESIGN SPECIALISTS' EDUCATION IN CHINA	165
Локшина О. І.	
ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПРОСТІР.....	167
Магера Т. В.	
ПАРТНЕРСТВО УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ.....	168
Максименко О. О.	
ТРАНСФОРМАЦІЇ ШКІЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ.....	170
Мацарський Б. В.	
ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ.....	172
Мельникова Р.М.	
ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	175
Мехед О. Б.	
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА».....	177
Митулинська О. Є.	
ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	179
Михальська С. А.	
ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ ПЕДАГОГІВ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ООП В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	182
Молчанова О. М.	
КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ.....	183
Мороз Т. В.	
ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ: ЗМІСТ І СТРУКТУРА.....	185

Мошаренкова Т. В.	
РОЛЬ МІЛІТАРНИХ ТРАДИЦІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПАМ'ЯТІ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	187
Насмінчук І. А.	
РОЗВИТОК МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЯК СКЛАДОВОЇ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	189
Нікольська Н. В.	
ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ (CLIL) - ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ.....	191
Німко Н. М.	
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	193
Ноздрова О. П.	
ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	196
Олексюк О. Р.	
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА.....	199
Олійник Г. М., Фіголь Н. А.	
ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї.....	201
Олійник О. Й.	
СТВОРЕННЯ РІВНОГО ДОСТУПУ ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ.....	203
Олійник Ю. І.	
ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ.....	205
Пастушок О. І.	
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ В ЗОНІ БОЙОВИХ ДІЙ ЗА МЕТОДИКОЮ «ДІТИ І ВІЙНА. НАВЧАННЯ ТЕХНІК ЗЦІЛЕННЯ».....	207
Періг І. М.	
РЕАЛІЗАЦІЯ ПСИХОЕДУКАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ З ПИТАНЬ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ВЗО.....	209
Петришин Л. Й., Ганджа С. І.	
ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ УЧНІВ У ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	211
Петровський П. М.	
ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКОРИСТАННЯ ОПОРНИХ СХЕМ-КОНСПЕКТІВ З МЕТОЮ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ «ОХОРОНИ ПРАЦІ» (З ВЛАСНОГО ДОСВІДУ).....	213
Побережна Л. І.	
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА У ДНЗ «ПОДІЛЬСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ».....	221
Ребуха Л.З.	
САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ: РОЛЬ ТА ЗНАЧИМІСТЬ ВИКЛАДАЧА У ЦЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	223
Редько В. Г.	
ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНА СУТНІСТЬ ОСВІТНЬОГО ІНШОМОВНОГО КОМУНІКАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	224

Романова О. Г.	
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.....	226
Рудинський В.	
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗНАЧИМІСТЬ ТЕХНОЛОГІЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	228
Ряба І. Є.	
ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА.....	229
Савельєва І. Р.	
ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ (ПРОФЕСІЙНОЇ) ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ.....	231
Салагуб Л. І.	
АВТОРСЬКІ МЕТОДИ САЛАГУБ Л. І. ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ І ЗДОБУВАЧОК ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОМПЛЕКСНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	233
Свистун О. О.	
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З ООП.....	235
Sevda Nasradinli Bahar	
EĞİTİM VE ÖĞRETİM FAALİYETLERİNDE GÖRSEL METİN KULLANIMININ ROLÜ VE ÖNEMİ.....	237
Селікова Я. С.	
АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	240
Семенча Л. Г.	
ВПРОВАДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «Я І МОЄ ТІЛО В СИТУАЦІЇ СТРЕСУ. ТЕХНІКИ ТІЛЕСНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ТЕРАПІЇ» В РОБОТІ З ДІТЬМИ І ДОРΟΣЛИМИ В УМОВАХ ПЕРЕЖИВАННЯ ТРАВМАТИЧНИХ ПОДІЙ.....	242
Серебрянський В. П.	
МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ.....	244
Сесик О. О.	
ВДОСКОНАЛЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА – ОДИН ІЗ ГАРАНТІВ ЯКІСНОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ.....	246
Сіткар В. І., Сіткар Н. С.	
ІГРОВА ФОРМА ТА МІНІМАЛЬНІ НАВАНТАЖЕННЯ ЯК СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В БЕЛЬГІЇ.....	249
Сіткар О. А., Сіткар С. В., Сіткар Т. В.	
ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ТА КОМПЕТЕНЦІЇ, ЯКІ НЕ В ТРЕНДІ, АЛЕ ЕФЕКТИВНІ: СУЧАСНИЙ ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....	253
Слабінська Л. Д.	
МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ВИМОГА ЧАСУ.....	258
Сотніченко І. І.	
ОСВІТНІ ПРАКТИКИ В СИСТЕМІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІВ.....	260

Срібняк Т. В.	
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ГУРТКОВІЙ РОБОТІ.....	262
Стандрет Г. Н.	
ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	264
Степаненко В. В.	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	266
Стоцький Я. В.	
ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ІНТЕРВ'Ю ДЛЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СТУДЕНТИВ-ПСИХОЛОГІВ.....	268
Стрийвус Н. Б., Герасимчук Г. І.	
ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	270
Suprun Daria	
PROJECT ACTIVITY AS A PRIORITY PERSPECTIVE OF EDUCATIONAL MANAGEMENT (ACCORDING TO CONTINUING EDUCATION).....	273
Тігаренко С. А.	
РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ.....	275
Тіхонова Н. Г.	
МУЛЬТИМЕДІЙНА ПІДТРИМКА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	278
Ткачук Н. Г.	
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ.....	279
Трубавіна І. М., Чередниченко О. Ю.	
ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ З ЧЛЕНАМИ СІМЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ОСОБЛИВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ.....	281
Туровська А. А.	
ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТИВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ НА ЗАНЯТТЯХ З МАТЕМАТИКИ.....	284
Ummugulsum Dohman	
SÖZ KÜLTÜRÜNÜ YÜKSELTME ARAÇLARI: EŞ ANLAMLI SÖZCÜKLER.....	285
Fatma Özkan	
GENÇLİK SOSYOLEKTİ: GENÇ KUŞAKLARIN DİL KULLANIMLARI ÜZERİNE.....	287
Царик О. М., Рибіна Н. В.	
STRATEGIES FOR ADAPTING THE LANGUAGE STYLE IN BUSINESS COMMUNICATION: THE INFLUENCE OF THE CULTURAL FACTOR.....	290
Цимбалюк А. С.	
УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТОМ «РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ» В СТРУКТУРІ ЗАГАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЗАКЛАДУ.....	291
Чекригіна Г. Б.	
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	293
Chen Xin, Iryna Bilous	
MOTIVATIONAL LEARNING: CONNECTIONS BETWEEN MOTIVATIONS AND EFFICIENCY.....	296

Zheng Wu, Antonina Demianiuk DEVELOPMENT PROSPECTS OF CREATIVE PERSONALITY FORMATION TECHNOLOGIES.....	297
Черній О. В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНІК ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ РЕСУРСУ ПЕДАГОГІВ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	298
Чорна І. М. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА ТА ПСИХОЛОГА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	300
Шарлович З. П. РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	303
Шевченко В. М. РОЗВИТОК КЕРІВНИХ КАДРІВ ЗАКЛАДІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ.....	306
Шкабаріна М. А. АНДРАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОБОТИ З ПЕДАГОГАМИ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	308
Щур О. Ю. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ШКОЛІ З ІНКЛЮЗИВНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ.....	310
Yakovyshyn Ruslan KONCEPCJE WYCHOWANIA DZIECI W TEORIACH I POGLĄDACH WYBITNYCH NAUKOWCÓW I PEDAGOGÓW. ANALIZA KOMPARATYWISTYCZNA.....	311
Яковишина Т. В., Личак І. В. ВИХОВУЮЧЕ НАВЧАННЯ Й. ГЕРБАРТА ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	314
Яковишина Т. В., Павленко А. О. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	316
Яценко Л. В., Литвишко О. М. УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН В ОСВІТІ.....	317

Петровський О. М.,
кандидат історичних наук, доцент,
директор Тернопільського обласного комунального інституту
післядипломної педагогічної освіти

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ У ЗЗСО В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність теми дослідження. Соціально-педагогічна робота з дітьми у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) завжди була і залишається фундаментальною складовою системи освіти та ключовим чинником формування громадянської, соціальної та культурної ідентичності молодого покоління. Актуальність і важливість цієї роботи постійно порушують у різноманітних дослідженнях українські фахівці [Див., напр.1]. Україна завжди докладала значних зусиль щодо надання дітям якісної освіти та виховання. Але, на жаль, історія нашої держави багата на ситуації, коли поставали реальні загрози національній безпеці. Учergове це сталося у зв'язку із широкомасштабним вторгненням рашистів 24 лютого 2022 р. Нові умови життя нашої країни вимагають урахування їх у роботі зі здобувачами освіти, зокрема особливих підходів до виховання та соціалізації дітей у ЗЗСО.

Підвищена напруженість, стреси, нестабільність та загрози для безпеки та ін., впливають на психоемоційний стан дорослих і дітей.

Розуміння особливостей соціально-педагогічної роботи в умовах воєнного стану спонукає систему освіти до забезпечення дітей можливістю розвиватися та досягати благополуччя навіть за найскладніших обставин.

Виклад основного матеріалу. Соціально-педагогічну роботу з дітьми у ЗЗСО вважають однією з найважливіших складових системи освіти та виховання. Україна, не зважаючи на складні випробування, зокрема революційні події 2004 р. та 2013-2014 рр., критичні політичні реформи, жорстокість неоголошеної війни московії проти нашої держави тощо, завжди приділяла увагу вихованню та навчанню молодих поколінь і соціально-педагогічній роботі з ними. Це відображено, зокрема, у документах, що у різні роки ухвалювали центральні органи виконавчої та законодавчої влади: концепції, стратегії та плани заходів з їх реалізації [Див., напр.: 3; 9; 10; 11] тощо.

Правовий режим воєнного стану – не просто політико-правовий термін, це реальність, у якій опинилися мільйони людей від 24 лютого 2022 р. Війна московії проти України загрожує державному суверенітету і територіальній цілісності, має на меті знищення народу, цілої нації України. Утрата життів, руйнування міст і сіл, велика кількість внутрішньо переміщених осіб, економічна нестабільність, страждання сімей, зокрема дітей, які не мають можливості зростати і розвиватися, відвідувати навчальні заклади та здобувати освіту в мирному середовищі, загроза безпеці тощо створили важливі виклики для українського суспільства. Ці питання активно обговорюють у науковому середовищі [Див., напр.: 13; 8].

Система загальноосвітніх закладів (ЗЗСО) в Україні опинилася в екстремальних умовах, коли традиційні педагогічні підходи вже не завжди ефективні. І це визнає педагогічна громада України. На передній план впливає потреба надійних і стійких соціально-педагогічних стратегій, спрямованих на підтримку психологічного і соціального благополуччя дітей [1].

Оскільки однією з основних проблем, з якою стикаються соціальні педагоги у ЗЗСО, є стрес і тривога, що виникають у дітей через невизначеність та небезпеку ситуації, то важливо і необхідно працювати над створенням безпечного та підтримувального навчального середовища. Тож соціальні педагоги повинні бути підготовлені до розпізнавання та аналізу симптомів емоційного перевантаження й травматичного стресу у дітей [14].

Допомогу їм у цьому надають, зокрема, інститути післядипломної педагогічної освіти. Так, у Тернопільському комунальному інституті післядипломної педагогічної освіти (ТОКІППО) для соціальних педагогів проводяться різноманітні методичні заходи, тренінги відповідні тематики; викладачі та методисти Навчально-методичного центру психологічної

служби і соціальної роботи регулярно надають консультації (переважно в онлайн-режимі). Попри все невід'ємною частиною соціально-педагогічної роботи в умовах воєнного стану у ЗЗСО залишається сприяння гармонійному розвитку особистості дитини. Наприклад, забезпечення можливості брати участь у творчих проєктах, гуртках різного спрямування або спортивних секціях як ефективного засобу для вираження емоцій та розвитку потенціалу [2].

Крім того, важливо створити умови для належного рівня навчання. Війна спричинила переривання навчання та зміни в освітньому процесі. Тож соціальні педагоги повинні спільно з учителями розробити адаптовані навчальні програми та методики роботи з дітьми, які допоможуть зберегти інтерес до навчання та розвивати ключові навички. При цьому обов'язковим є зміцнення партнерських стосунків між школою, батьками та спільнотою територіальної громади. В умовах війни це набуває ще більшого значення, оскільки спільні зусилля забезпечують стабільність та підтримку для дітей.

Не менш важливою частиною роботи є виховання у дітей культури, толерантності та поваги до інших. Важливо навчати дітей сприймати думки та погляди інших, навіть якщо вони відрізняються від їхніх власних [13; 5], апелюючи до здатності критично мислити, розрізняти дружні та ворожі наміри, тощо. У цьому контексті соціальним педагогам варто розширити палітру взаємодії з педагогами закладу освіти, спиратися на їхній досвід у впровадженні в освітній процес, наприклад, цінностей Української Хартії вільної людини, як це відбувається, зокрема, у Тернопільській області. У методичних посібниках, які підготували працівники ТОКІППО, наявні матеріали – статті, конспекти та розробки уроків, тренінгів, вправи тощо – спрямовані на виховання у здобувачів освіти таких цінностей (бути вільною людиною, бути українцем, любити, бути відкритим суспільством, бути успішною державою тощо), та успішної особистості, упевненої у своїх силах, налаштованої на самореалізацію, самоактуалізацію в сучасному суспільстві, утвердження себе як вільної людини у своїй країні під час війни [4; 12; 6]. Акцентуючи увагу на вихованні толерантності та відкритості до поглядів інших, виробленні навичок з подолання упередженого ставлення до інших, соціальним педагогам найперше варто заспокоїти дітей, переконати їх, що вони перебувають у безпеці тощо.

Не менш важливо забезпечити доступ до інформації та ресурсів для учнів і їхніх сімей. Воєнна ситуація може призвести до перерв у постачанні продуктів харчування, медикаментів та інших необхідних ресурсів. Соціальні педагоги можуть взяти на себе роль посередників між учнями шкільної спільноти, допомагати у забезпеченні дітей і їхніх родин необхідними матеріальними ресурсами. Соціальні педагоги можуть долучатися, у міру своїх можливостей, до створення механізму надання допомоги людям з особливими потребами, похилого віку та іншим, хто опинився у найбільш вразливому стані під час війни [7; 14].

Інколи може здаватися, що під час війни під сумнів потрапляє можливість інклюзивної освіти. Адже діти з особливими потребами можуть зазнавати ще більших та нових труднощів через обмежений доступ до ресурсів та спеціалізованої підтримки [2]. Проте, пам'ятаймо, що система освіти має бути варіативною, гнучкою – здатною адаптуватися до потреб кожної дитини, незалежно від її індивідуальних особливостей.

Для зменшення негативних наслідків війни та обмежень в умовах, що склалися для дітей, у ЗЗСО важливо надавати їм підтримку, створювати безпечне і сприятливе середовище для їхнього розвитку, забезпечити психологічний супровід, організовувати навчальні групи у важкодоступних районах, а також підвищувати обізнаність батьків щодо потреб і проблем дітей в умовах воєнного стану [5; 14]. Важливо долати виклики разом, спільними зусиллями батьків, педагогів і дітей, враховуючи особливості кожної дитини, забезпечувати їм можливість відчувати допомогу та захист громади, суспільства, держави, підтримувати віру в перемогу (для України – це завершення війни та налагодження безпечних і нормальних умов життя для всіх сімей). Таким чином, ми зможемо готувати молодь до інтеграції в суспільство, здатне до протистояння зовнішнім негативним викликам. Важливо забезпечити учнівській молоді підстави для формування оптимістичного погляду на майбутнє, віру в цінності миру та безпеки.

Висновок. Соціально-педагогічна робота з дітьми у ЗЗСО в умовах режиму воєнного стану є необхідною та критично важливою для забезпечення дітей необхідною підтримкою, освітою, психологічною допомогою. Воєнний стан в Україні – це велике випробування для всіх, а особливо для дітей та системи освіти. Соціально-педагогічна робота спирається на ідеї єдності, співчуття, солідарності, взаємної підтримки і турботи тощо. Спільні зусилля держави, громадянського суспільства, педагогічної та батьківської спільнот забезпечать дітям найкращу можливу підтримку та освіту в умовах неоголошеної війни. І, сподіваємось, невдовзі усі ми повернемося до життя в оновленій реальності – мирного, спокійного, творчого, безпечного життя.

Україна, як і всі держави, що переживають війни, має ставити дитяче благополуччя на передній план і робити все можливе для того, щоб молоді покоління зростали у безпеці, при доброму здоров'ї, ставали гідними громадянами своєї країни і з оптимізмом очікували на майбутнє.

Література

1. Алексєєва С. Особливості освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення: сучасні онлайн-ресурси. *Український Педагогічний журнал*. (1). 2023. С. 59–65. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-59-65> (дата звернення: 29.09.2023).

2. Бік О. Я. Соціально-педагогічний супровід учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2022. № 6 (354). С. 111-116. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/handle/123456789/9582> (дата звернення: 29.09.2023).

3. Додаток до наказу МОН України 16.06.2015 №641 (у редакції наказу МОН України від 29.07.2019 № 1038). – <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text> (дата звернення: 01.10.2023).

4. Живімо за Українською Хартією вільної людини: Методичний посібник кращих розробок виховних програм для школи вихідного дня із формування цінностей у часи війни з російськими загарбниками. / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, О. З. Хома, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера. – Тернопіль: ТОКППО, 2023. 648 с.

5. Лях Т. Л., Лехолетова М. М., Петрович В. С. та Спіріна Т. П. Соціально-педагогічна робота з батьками щодо підтримки ними дітей у період війни. *Ввічливість. Humanitas* (2). 2022. С. 24-30 DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.2.3> (дата звернення: 30.09.2023).

6. Посібник для реалізації обласної програми впровадження Української Хартії вільної людини в навчальних закладах Тернопільської області: з досвіду впровадження УХВЛ./ За ред. Петровського О. М., Мисика В. С., Ковалика І.М., Вакуленка Д. В. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2018. – 48с.

7. Пропозиції щодо вирішення проблем учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану.

URL: https://znayshov.com/News/Details/propozytsii_shchodo_vyrishennia_problemi_uchasn_ykiv_osvitnoho_protseesu_v_umovakh_voiennoho_stanu (дата звернення: 29.09.2023).

8. Радчук М. О., Леонова В. І. Основні напрями роботи соціального педагога з дітьми в умовах воєнного стану. *Всеукраїнська науково-практична інтернет конференція: Модернізація змісту освіти у підготовці майбутніх професійно-педагогічних фахівців*. 2023. С. 329-331.

URL: https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/7071/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%202023_%D0%9A%D0%9F%D0%9C%D0%A2%D0%9E.pdf#page=330 (дата звернення: 30.09.2023).

9. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки. – Затверджено Указом Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580/2015. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580/2015#Text> (дата звернення: 01.10.2023).

10. Стратегія національно-патріотичного виховання. / Затверджено Указом Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (дата звернення: 03.10.2023).
11. Указ Президента України №722/2019 Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. – <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (дата звернення: 03.10.2023).
12. Українська Хартія вільної людини – ціннісний базис для національної концепції «Нова українська школа»: конспекти/ за ред.: к.і.н., доц. О. М. Петровського, к.і.н. В. С. Мисика. – Вид.: Організаційно-методичний та інформаційно-видавничий відділ ТОКІППО. – Т., 2020. – 20-21с.
13. Vergolyas , M., Verholias , O., & Brantova , O. Education and science in Ukraine under the conditions of the state of martial. *Actual Problems in the System of Education: General Secondary Education Institution – Pre-University Training – Higher Education Institution, 1*(3). 2023. P. 201–208. DOI: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.17697> (дата звернення: 30.09.2023).
14. War and Education. How a Year of the Full-scale Invasion Influenced Ukrainian Schools. 2023. URL: <https://cedos.org.ua/en/researches/war-and-education-how-a-year-of-the-full-scale-invasion-influenced-ukrainian-schools/> (дата звернення: 29.09.2023).

AKCAN Gülbanu,
Ph.D., Ankara Hacı Bayram
Veli Üniversitesi, Ankara, Turkey
gm.akcan@hotmail.com

THE IMPORTANCE OF HISTORICAL LINGUISTICS IN LANGUAGE STUDIES

Abstract

Language is a tool that reflects the thought, culture and history of a society. A language reflects the human linguistic worldview in its system, grammatical structure and vocabulary. In this direction, various methods have been developed for language analysis in linguistics. With the peak of general linguistics in the 19th century, language began to be examined as a system. Thus, the structural dimension of the language began to be discussed in detail and areas such as history, culture, folklore, geography and archeology that develop a language remained in the background. With the study of language as a system, historical grammar developed and determined the boundaries for the study of a language. However, historical grammar is insufficient in examining a language. Historical linguistics is a branch that goes beyond focusing on the formal features and grammatical structure of a language. Historical linguistics reveals the deeply hidden history of the language by uncovering areas such as history, culture, folklore, etymology, geography and archaeology in language studies. In this context, historical linguistics reveals the historical memory of a society, the language history and the historical worldview of a society, which are located deep within the language rather than the grammatical side of a language. It can also respond to gaps in language history.

Keywords: Language Studies, Historical Linguistics, Historical Grammar, History, Historical Worldview.

Bir dilin kendi sisteminde, dil bilgisel yapısında ve kelime hazinesinde insanın dil dünya görüşü yer almaktadır. Bu doğrultuda insanın kendini nerede ve hangi konumda gördüğü dil sistemine yansımaktadır. Dil insanın dünyaya bakışı, düşüncesi ve davranışdır. İnsanın dünyaya bakışı onu çevreleyen tarih olgusuna bağlı olarak gelişmekte ve diline yansımaktadır.

Dil, tarihin getirdiği bilim, kültür ve teknolojinin gelişmesine bağlı olarak toplumda sürekli ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değişmekte, mevcut duruma uyum sağlamakta ve yenilikler üretmektedir. Bu bağlamda toplumlar kültürler arası etkileşim içine girerek dil ve kültür açısından birbirini derinden etkilemekte ve bu durum toplumun kelime hazinelerinde, tarihî

hafızalarında yerini almaktadır. Bu durum bir toplumun dilinin hangi dil ailesine mensup olduğuna bakılmaksızın tarih bağlamında gelişen ve gerçekleşen bir süreçtir. Örneğin Rusya, coğrafi konumu gereği Türk milletleriyle devamlı bir etkileşim içinde olmuştur. Bunun sonucunda dil ve kültür açısından Rus diline birçok Türkçe kelime geçmiş ve kültüründe de Türk kültüründen izler bulunmaktadır.

Dilbilimde XVIII. yüzyılda dil ve toplumun tarihe bağlı olarak değiştiğine ve geliştiğine dair görüşlerin filizlenmesiyle birlikte tarihî-karşılaştırmalı yöntemin temeli atılmıştır. Tarihî-karşılaştırmalı yöntemle, tarih bağlamında diller ve kültürler arası etkileşimin karşılaştırmalı olarak ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Tarihî-karşılaştırmalı yöntem dil tarihi araştırmalarında tarih, kültür, felsefe, arkeoloji, etimoloji, folklor gibi alanları da kapsamaktaydı.

XIX. yüzyılın ortasından XX. yüzyıla doğru dilbilimde genetik ve tarihî sorunlar yavaş yavaş önemini yitirmeye başlamıştır. Dilbilimde dil incelemelerinin tarihe bağlı olarak araştırılması gerektiği fikri arka plana itilmiştir. Bundan böyle önde gelen dilbilimciler dil incelemelerine, dilin tarihî bir doğaya sahip olduğu inancı yerine yeni bir anlayışla yaklaşmayla başlamıştır. Artık dilbilimin konusu ve görevleri ve dili bir sistem olarak ele alma fikri ön planda tutulmaya başlamıştır. Bu bağlamda tarihî-karşılaştırmalı yöntemin amacını değiştirmeyi hedefleyen ve dili bir sistem olarak ele alan tarihî gramer yöntemi gelişmeye başlamıştır. Tarihî gramer dil incelemelerde tamamen gramer olgusuna ve dilin yapısına odaklanan bir yöntemdir. *“Tarihî gramer, dil dizgesinin ve onu oluşturan tüm birimlerin (ses ve biçim) oluşumunu ve gelişimini inceleyen bir bilim dalıdır. Tarihî gramerin inceleme merkezinde tarihî fonetik ve tarihî morfoloji genel dalları yer almakta, eşzümremlilik değişimine bağlı olarak çeşitli tarihî dönemlerde yeniden kazanılan dil dizgesi yer almaktadır”*.

Tarihî gramer dalında, dil tarihinin incelenmesinde dilin dil dizgesi karşılaştırmalı olarak incelenmekte ve dilin yeni ve eski yapılarının incelenmesi üzerinde durulmaktaydı. *“Dil tarihi araştırmaları genel olarak tarihî gramere dayanılarak, tarih, tarihî coğrafya, halk bilim ve etimoloji olguları dikkate alınmadan karmaşık terimler eşliğinde sunuluyor, fonoloji ve formal gramer ağırlıklı takdim ediliyordu”*. Böylece tarihî gramer, tarihî kavramı adı altında dillerin tamamen dil bilgisel gelişimini ele almaktaydı. Özellikle Rus dilbiliminde tarihî gramer ön planda tutulmaktaydı. Tarihî gramer, dil incelemelerinde sadece dilin gramer yapısına odaklanarak toplumun algısını başka yönler çekerek arkasındaki tarih olgusunu göstermemektedir. Rusya'nın sınırlarının genişlemesiyle birlikte Rus dilinin yapısında Türk milletinin ve dillinin etkisinin büyük olması nedeniyle dil incelemelerde tarihî gerçekler ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda Rus dilbiliminde çok kapsamlı tarihî-karşılaştırmalı yöntem yerini siyasi amaçlar taşıyan ve ideolojiye hizmet eden tarihî gramere bırakmıştır. Tarihî gramer bağlamında dil incelemeleri dil sınırlarının dışına çıkılmadan ve karşılaştırmalı olarak ele alınmadan kısır döngü içerisinde yapılmaktaydı.

Tarihdilbilim, XX. yüzyılda şekillenen dilbilim ile arka planda kalan tarihî-karşılaştırmalı yöntemi temel alan ve dil araştırmalarını tarih, coğrafya, halk bilim, etnografya ve etimoloji ekseninde inceleyerek tarihî açıdan karşılaştırmalı bir şekilde ele alıp değerlendiren bir disiplin alanıdır. Tarihdilbilim, tarih olmadan dilbilim olamayacağını savunarak dil ve tarih ilişkisini ortaya koyar. V.İ. Abaev'in ifade ettiği şekliyle dilin gelişmesi toplumun tarihine bağlıdır ve toplumsal bir bilim dalı olan dilbilimin toplumsal bilimlerle beraber gelişmesi gerekmektedir.

Tarihdilbilim, tarihî-karşılaştırmalı yöntem kapsamında gerçekleştirilecek dil incelemelerinde XIX.-XX. yüzyıllarda Rusya'da genel dilbilimde kabul edilen kuralın dışına çıkmaktadır. Sözelimi XIX.-XX. yüzyıllar arası Rusya'da yapılan dil incelemelerinde, özellikle tarihî araştırmalarda, incelenen dilin hangi dil ailesine mensup ise sadece mevcut olduğu dil ailesinde bulunan dillerle kıyaslanarak araştırılması, kabul gören ve gelenekleştirilen yöntemler arasındaydı. Çünkü dönemin dilbilimcileri arasında *“Hint-Avrupa dillerinin Karşılaştırmalı Grameri, bu dil ailesine ait olmayan dillerin tarihini açıklayamaz”* fikri yaygındı. Bu konuda Rus dilbilimci E. D. Polivanov her dil ailesinin kendi karşılaştırmalı gramer alanının mevcut olduğunu ileri sürmektedir.

Tarihdilbilim, dilbilimin dilin biçimsel özellikleri ve gramer yapısına odaklanmanın ötesine götüren bir dalıdır. Dil incelemelerine tarih, coğrafya, halk bilim, arkeoloji, felsefe gibi alanları dâhil ederek bir dili her bakımdan derinden hissedebilmemizi sağlamaktadır. Bu nedenle

tarihdilbilim dil aileleri arasındaki sınırları kesin bir şekilde çizmemektedir. Çünkü tarih boyunca toplumlar daima birbirleriyle etkileşim içinde bulunmuştur. Göçler ve coğrafi bölgelerin değişmesi gibi sebepler toplumlar arasında büyük etkileşim sağlamıştır. Doğal olarak bu durum toplumların dil yapılarına ve kültürlerine yansımıştır. Büyük kültür etkileşimi ve dil değişimlerinin yanı sıra bu tür etkenler toplumların folkloruna da yansımış, millî varlıklarına karşılıklı olarak yeni ufuklar eklenmiştir. Bu bakımdan dil incelemelerinde sınırlar çizmek kısır bir döngü içinde kalmaya neden olmaktadır.

SONUÇ. Tarihdilbilim, geleneksel dil incelemelerden farklı olarak dilin arkasında yer alan tarihi ortaya çıkarmaktadır. Tarihdilbilim; tarih, kültür, halk bilimi, coğrafya, arkeoloji gibi alanlara başvurarak ve zaman ve tarih olgularını ön plana çıkararak dili bir bütün olarak görmemizi sağlamaktadır. Zamanın doğal akışı içerisinde dildeki birçok kelime ve ifade anlamını yitirmektedir. Böylece anlamını yitirmiş kelime ve ifadeler kullanımdan çıkmış olsa da tarihî hafızalarda, metinlerde ve eserlerde varlığını sürdürmektedir. Bu kelime ve ifadeler nesilde nesile aktarılırken dili kullanan toplum bu kelimelerin önemini algılamada zorlanır hatta önemsiz bularak başka dillerden etkilenebilir. Bu durum bir toplumun millî ve tarihî hafızasının kaybına yol açabilmektedir. Böylece tarihdilbilim bağlamında dilin incelenmesi, dilin tüm yönleriyle algılanmasını ve derinde saklı olan tarihinin araştırılmasını sağlar.

Aysun Ozsunar,

Lecturer education Department of Foreign Languages
National Defence University, Turkey

DİJİTAL EĞİTİM ÇAĞINDA YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE ÖĞRETMENİN ROLÜ

İçinde yaşadığımız yüzyılda teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler bireyler ve toplumlar arasındaki sınırları kaldırarak bireyler ve toplumlar arasında yakın temas ve ilişkiler tesis etmiş, dilin iletişim özelliğini öne çıkarmış ve yabancı dil öğrenimini zorunlu kılmıştır. Gelişmelere paralel olarak yeni dil öğretim yöntemleri ve ders materyalleri geliştirilmiş ve yeni öğretmen anlayışıyla dil öğretimi şekillendirilmeye başlanmıştır.

Yabancı dil eğitimi disiplinler arası bir eğitim sürecidir. Uygulamalı dil bilimi, dil olgusunun temel ilkeleri, dil öğreniminin yöntem ve teknikleri, dil öğrenimde ortaya çıkan sorunlar ve çözümleri gibi konuları ele alan dil bilim disiplinlerinin başında gelmektedir. Uygulamalı dilbilim özellikle dijital ortamlarda ders materyallerinin hazırlanmasında kullanılmaktadır.

Sosyologlar çağımızda kuşakları X, Y, ve Z kuşağı olarak ayırmakta, Z kuşağı dijital kuşak olarak nitelendirmektedir. Z kuşağı internet ve akıllı telefonları eğitimin her alanında kullandığı gibi yabancı dil eğitiminde de kullanılmaktadır. Gelişen teknoloji eğitim-öğretim faaliyetinin temel bileşenleri olan öğretmen, öğrenci, ders ortamı ve ders materyalleri anlayışında değişim ve dönüşümü zorunlu kılmıştır.

Dil öğrenim metot yöntem ve teknikleri zamanın gereksinimlerine göre çeşitlenmekte, dil eğitimi, öğretmeni merkeze almak yerine öğrenciyi merkeze almaktadır. Geleneksel dil öğretimi anlayışında öğrenme sürecinde öğretmen bilgi aktaran aktif kişi öğrenci ise bilgi aktarılan pasif kişidir. Günümüzde ise öğrenci bilgiyi pasif alıcı değil, kendi öğrenme deneyimini organize eden aktif taraftır.

Yeni yaklaşıma göre öğretmen hala öğretimde önemli bir unsur olmasına rağmen, artık her şeyi bilen değil, öğrencilere bilgiye ulaşma ve kullanma yollarını gösteren, sınıf içi etkinliklerde öğrencilerin aktif şekilde derse katılmasını sağlayan, öğrenciler arasındaki ilişkileri koordine eden bir danışman mertebesindedir. Bir dil öğrencisi istediği bir dili kendi motivasyonunu sağlayarak öğrenmek için uygun becerilere ve yöntemlere sahip kişidir. Bu kapsamda öğretmen her şeyi öğrenciye öğreten değil öğrencinin bir dili kendi kendine öğrenme yollarını öğreten kişi olarak tanımlanmaktadır.

Öğretmen ister fiziki sınıf ortamında ister sanal sınıf ortamında olsun eğitim faaliyetlerini sürdürürken seçtiği öğretim yöntemi en etkin öğretimi sağlamalıdır. Günümüzde öğrenciler teknolojiyi hızlı bir şekilde kullanırken uzun süre bir konuya odaklanmakta sorun yaşamaktadır. Etkin öğretim hem öğretmenin hem öğrencinin optimum çaba ve süre ile maksimum öğrenimi elde ettiği öğretimdir. Birçok öğrenci kısa sürede pratik fayda sağlayacak bilgileri, uzun süreli öğrenmelere tercih ettiğinden öğretmen öğrenmeyi öğrenci için anlamlı duruma getirmelidir. Ders konularının yaşamın her alanından dengeli bir şekilde verilmesi önem taşımaktadır.

Öğrenciyi merkeze alan anlayış aynı zamanda, öğrencinin öğrenme hızının ve öğrenme biçiminin farklılık gösterdiği bireysel farklılıkları dikkate alan bir anlayıştır. Eğitim yöntemi seçiminde her ne kadar öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınmak istense de bir yandan müfredat yoğunluğu bir yandan sınıf mevcudun fazla olması gibi etkenler buna izin vermeyebilir. Öğretmen öğrencinin ilgi, tutum ve kapasitesine göre gereken eğitim-öğretim materyalini seçebilmeli, öğrencinin dil öğrenimine karşı motivasyonunu artırarak öğrenciye özgüveni kazandırmalı ve öğrenciye öğrenmeyi öğretme becerisini kazandırmalıdır.

Sanal sınıf ortamların kullanılmasıyla beraber öğretmenin disiplin anlayışı da değişmiş, baskıcı bir tutumdan, yapıcı daha hoşgörülü bir anlayışa dönüşmüştür. Öğrencinin dil öğreniminde yaptığı hatalar, öğrencinin dil öğreniminde katettiği mesafeyi gösteren, ölçme değerlendirmede düzeltici rol oynayan, öğrenim sürecinin bir parçası olmuştur.

Yöntem seçiminde öğrencinin yaş faktörü önemli bir rol oynamaktadır. Yapılan araştırmalarda çocukların yetişkinlerin daha çok tercih ettiği kural öğrenme ve cümle çözümlemesi yapmak yerine dili daha çok yaşayarak, deneyimleyerek, alışkanlık haline getirerek dil edinimi sağladıkları görülmüştür. Eğitsel oyunlar hem öğrencinin öğrenmesini kolaylaştıran hem de öğrencinin etkinlik ihtiyacını karşılayarak konuları deneme yanılma ve yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlamaktadır..

Öğrencinin gerçekten öğrenmeyi istediği durum ve ortamda öğrenmenin gerçekleştirileceğini bilen öğretmen öğrenciyi hangi yöntemlerin öğrenmeye iteceğini önceden bilmesi ve sınıf ortamını bilinçli bir şekilde kullanması gerekir. Yabancı dil eğitiminde öğrenci, öğretmen, materyal ve öğrenme ortamının uyumlu olması amaca giden yolu kolaylaştırır. Tamamıyla doğru ya da yanlış bir öğretim yöntemi yoktur. Öğretmenin sadece bir yöntemi benimsemeden öğrencilerin gereksinimlerine göre yöntemleri seçme ve yönetme becerisine sahip olması gerekir.

Öğretmenin her yönüyle dersine önceden hazırlık yapması dersin içeriğine göre yapılmış ders planı, dersin giriş ve takdimi, bölümler arasındaki bağlantı ve sonuçların değerlendirilmesi dersin işleyişine esas oluşturur. Bu amaca yönelik öğrencilerin öğrenmede bireysel farklılıklarını dikkate alan ve çoklu zekayı ortaya çıkararak kalıcı öğrenmeye katkı sağlayan işitsel ve görsel ders materyallerinin kullanılması faydalı olur.

Öğrenme sürecinde görsel ve işitsel materyallerin Web ortamında kullanılması mobil destekli yabancı dil öğretiminde çeşitlilik sağlar. Öğretmenin bu ortamları aktif kullanması öğrenme ortamlarını sınıf ortamından çıkarır, zaman ve mekân sınırlılığını kaldırır, günlük yaşama dokunan, öğrenmeyi öğrenci için anlamlı kılan doğal öğrenme ortamlarına dönüştürür.

Dil öğrenimi sadece fiziksel sınıf ya da sanal sınıf ortamlarında ders etkinlikleri ile sınırlı bir öğrenim süreci değildir. Ders dışı zamanların eğitimde etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayan ev ödevleri pedagojik katkısı yüksek, öğrenim sürecini tamamlayan etkenlerden biridir. Bilgisayarlar, tabletler ve akıllı telefonlarla öğrencilerin birbirleriyle kendi yetenek ve bilgi birikimlerini paylaşacak ödevler hazırlaması öğrencinin kendisini geliştirmesine olanak sağlar. Dil eğitimi amacıyla hazırlanan yazılım programları, öğrenciye çok fazla seçenek sunmakta, öğrenci kendi yetenek, kapasite ve öğrenme hızına göre dil öğrenimi bireyselleştirmekte, başarısını artırmakta, eğitimini zevkli ve eğlenceli hale getirebilmektedir. Bilgisayar destekli ödevler dilin dört temel becerisinden ikisi olan ve derslerde daha az vakit ayrılan dinleme ve konuşma becerilerini geliştirmede önemli bir tamamlayıcı unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Teknolojik gelişmelerin eğitimin her alanında olduğu gibi, modern dil öğretiminde de interaktif kullanılması dijital dönemi öğrencilerin öğrenim sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Öğretmenlerin bu süreci yönetme ve yönlendirmede kendileri geliştirmesi gerekmektedir.

Öğretmenler teknolojinin nasıl etkili bir biçimde kullanılacağı konusunda öğrencilere rehberlik etmeli, bunun için öğrenciyi teşvik ve motive etmelidir.

Öğretmenler teknolojiyi kullanarak ders materyal içeriklerini öğrenim hedeflerine göre çeşitlendirebilir, öğrencilerin hedefe ulaşmada ilerlemelerini dijital öğrenme platformlarından takip edebilir, öğrenmeyi öğrencilerin gereksinim, öğrenme hız ve kapasitelerine göre bireyselleştirebilir.

Öğretmenler kendilerini sürekli gelişen ve değişen eğitim teknolojileri ve dijital eğitim araçlarına adapte etmeli, bilimsel veriler ve gelişmeler ışığında sistematik bir şekilde hizmet içi eğitimler düzenlenmeli ve bu eğitimlere katılmalıdır.

Öğretmenlerin hem meslektaşları ile deneyim ve kazanımlarını paylaşabileceği hem de öğrencilerinden geri bildirim alabilecekleri dijital platformlarda buluşması, bilgilerini güncelleme ve yenilikleri takip etmede önemli bir rol oynayacaktır.

KAYNAKÇA

1. Acat B., Demiral. S., Dil Öğretiminde Motivasyon, Educational Administration in Theory&Practice, 2002, S.31, s.312-329.

2. Anşın S., Çocuklarda Yabancı Dil Öğretimi, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 2006, S.6, s.9-20.

3. Başaran İ.E, Eğitim Psikolojisi Gelişim, Öğrenme, Ortam, Ankara: Nobel Yayın, 2005, s.562.

4. Başka Ö., Yabancı Dil Öğretimi, İlkeler ve Çözümler, İstanbul: Multilingual Yayınları, 2006, s.272.

5. Karahisar T., Dijital Nesil, Dijital İletişim ve Dijitalleşen (!) Türkçe, AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology, 2013. C.4, S.12, s.71-83.

6. Şahin Y., Yabancı Dil Öğretiminin Eğitimbilimsel ve Dibilimsel Temelleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2007, S.22, s.465-470.

7. Uşun S., Bilgisayar Destekli Öğretimin Temelleri, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2013, s.284.

8. Vahapoğlu E., Yabancı Dil Öğrenme Yolları, İstanbul: Alfa Basım Yayın, 2012, s.243.

Бабовал Н. Р.,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту і методології освіти ТОКІППО

nadiaspdfop@gmail.com

Бабовал Д. С.,

студентка фізико-математичного факультету

Тернопільського національного педагогічного

університету імені Володимира Гнатюка

diana777bb@gmail.com

АКАДЕМІЧНА СВОБОДА ТА АВТОНОМІЯ ПЕДАГОГА, ЇХ ЗНАЧЕННЯ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми. Автономія педагога має бути забезпечена академічною свободою, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільним вибором форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі, розробленням та впровадженням авторських навчальних програм, проєктів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання [1]. Незважаючи на важливість цих понять, дослідження показують, що багато педагогів можуть мати проблеми з розумінням та практичним застосуванням академічної автономії у своїй роботі.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивчення правових аспектів автономії закладу освіти та академічної свободи викладача/вчителя присвятили свої роботи такі вчені як Д. Герцюк, Н. Маслова, О. Линовицька, Н. Давидова та ін.

Метою нашої розвідки виступає дослідження автономії педагога та академічної свободи, їх значення в освітній діяльності закладу.

Розглянемо визначення автономії в контексті освітньої політики, що закріплено ЗУ «Про освіту». Автономія – право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом [1].

Автономія педагога – це принцип і право вчителя або викладача вільно вирішувати питання, пов'язані з їхньою професійною діяльністю, без значущого втручання з боку адміністрації або інших зовнішніх факторів. Це включає в себе право педагога визначати методи навчання, зміст заняття, вибір навчальних матеріалів і оцінювання здобувачів, відповідно до їхнього професійного досвіду.

Основні аспекти автономії педагога включають:

1.Свобода вибору методів навчання. Педагоги мають право визначати, як найкраще викладати матеріал і забезпечити розуміння здобувачами знань.

2.Свобода формування навчальних програм. Педагоги мають можливість розробляти навчальні програми, обирати теми і завдання, які вони вважають важливими для своїх учнів.

3.Самостійне прийняття рішень. Педагоги вирішують питання, пов'язані зі змістом навчання, оцінкою учнів і управлінням класом.

4.Вибір навчальних матеріалів. Право вчителя обирати підручники, ресурси і матеріали, які відповідають їхнім освітнім цілям і методології.

5.Самовираження і творчість. Можливість педагога висловлювати свої ідеї, розвивати власний підхід до навчання та співпрацювати з іншими педагогами.

6.Свобода досліджень і професійного розвитку. Право на ведення досліджень, публікації. Самостійний вибір курсів підвищення кваліфікації.

Автономія педагога важлива для створення стимулюючого та ефективного освітнього середовища. Вона дозволяє вчителям краще відповідати потребам своїх учнів і розвивати освітній процес, враховуючи індивідуальні особливості. Такий підхід сприяє покращенню якості освіти і розвитку педагогічної професії.

Академічна свобода – самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова, думки і творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законом (ВР України, Закон «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII) [1].

Академічна свобода – це принцип, який гарантує вчителям та викладачам університетів інтелектуальну незалежність і право на вільне вираження своїх думок і поглядів у межах своєї діяльності в освітньому середовищі. Ця концепція покладена в основу вищої освіти в багатьох країнах.

Основні аспекти академічної свободи педагога включають:

1.Свобода викладання – педагог має право вибрати методи і прийоми навчання.

2.Свобода досліджень – викладачі мають право проводити дослідження, досліджувати нові теми та публікувати свої наукові праці.

3.Свобода висловлювання – вчителі та викладачі можуть вільно висловлювати свої думки і погляди.

4.Академічний обмін ідеями – академічна свобода сприяє вільному обміну ідеями, дебатам і дискусіям в освітньому середовищі, що сприяє інтелектуальному розвитку і збагаченню знань.

5.Захист від цензури і втручання – педагоги мають право захищати свої думки від цензури та втручання з боку влади або інших сторін.

6. Сприяння критичному мисленню – академічна свобода підтримує створення середовища, де здобувачі знань сприймають навчання як можливість критично мислити, а не просто приймати інформацію.

Важливо відзначити, що академічна свобода має свої межі і не дозволяє використовувати її для сприяння насильству, дискримінації, публікації недостовірної інформації або інших зловживань. Вона підтримує відкрите і конструктивне обговорення освітніх питань і академічних досліджень.

Висновок. Академічна свобода та автономія педагога мають велике значення в освітній діяльності, оскільки вони сприяють якійсь освіті, розвитку науки і гармонійному функціонуванню освітніх установ.

Література

1. У МОН наголошують на свободі роботи вчителя. URL: <https://osvita.ua/school/89981/> (дата звернення: 20.09.2023).

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Законодавство України : база даних / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення : 20.09.2023).

Балабанова О. А.,

майстер виробничого навчання

ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти»

ПРИЗНАЧЕННЯ І ФУНКЦІЇ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Складовою частиною навчального процесу є контроль навчальної діяльності здобувачів освіти, призначений для визначення успішності навчання кожного учня, аналізу отриманих результатів та корекції подальшого процесу навчання. Тому важливим і відповідальним при проектуванні навчального процесу є етап розробки системи контролю результатів навчання. Навіть при використанні оптимальних методів і організаційних форм навчання, найсучасніших засобів подання інформації неможливо зробити навчальний процес керованим і цілеспрямованим, якщо не налагоджено систему контролю його перебігу, своєчасну перевірку та оцінку знань, умінь і навичок учнів, відсутній зворотний зв'язок [4].

Контроль знань і вмінь учнів є одним із важливих етапів навчального процесу. У ході контролю реалізується так званий «зворотний зв'язок», тобто інформація, що надходить від учня викладачу і характеризує процес навчання, а саме: досягнення й утруднення в учнів в опануванні знань, формуванні вмінь і навичок, розвитку пізнавальних здібностей та інших якостей особистості.

Контроль в узагальненому вигляді визначається як операція зіставлення запланованого результату з еталонними вимогами або стандартами. Процес контролю можна представити у вигляді формули:

$$K = B + B_m + O_{ц}$$

де: **K** – контроль; **B** – виявлення; **B_m** – вимірювання; **O_ц** – оцінювання.

Таким чином, контроль включає декілька етапів:

- розпізнавання та виявлення навчального матеріалу, засвоєного учнями;
- вимірювання засвоєного навчального матеріалу: за рівнями засвоєння, за повнотою, за усвідомленістю тощо;
- оцінювання результату учіння за визначеною шкалою.

У випадку пропуску одного з вищезазначених елементів процес контролю буде суб'єктивним, тобто базованим на особистих враженнях викладача.

Якщо розглядати контроль як самостійну процедуру, то можна виділити такі його компоненти, як: цілі, зміст, функції, принципи і способи взаємозв'язку між ними.

Цілі контролю навчальних досягнень учнів:

- діагностика і констатація обсягу та рівнів сформованих знань і вмінь учнів;

- одержання інформації про характер пізнавальної діяльності, самостійності й активності учнів у процесі навчання;
- визначення ефективності викладацької діяльності;
- стимулювання і мотивування навчальної діяльності учнів.

Зміст контролю – це обсяг знань, умінь і навичок учнів (базових, діяльнісних, підсумкових), який необхідно проконтролювати відповідно до сформульованих цілей. Вибір змісту контролю знань і умінь вимагає ретельного логічного аналізу змісту навчального матеріалу, який підлягає перевірці, з позиції вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики [4].

Вхідними критеріями змісту контролю є:

- відповідність повноти обсягу навчального матеріалу певному етапу навчання;
- узагальнений характер змісту контролю, тобто вибір таких завдань і питань, відповіді на які припускають засвоєння максимальної кількості понять і дій;
- продуктивний, прикладний характер змісту контролю;
- спрямованість змісту контрольних завдань на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Стосовно до навчального процесу контроль варто розглядати як багатоаспектне поняття, якому властивий ряд **функцій**:

- *перевірочна функція* – забезпечує фіксування рівнів досягнень учнів, їх відповідності нормам і стандартам;
- *навчальна функція* – у ході контролю відбувається повторення, закріплення, удосконалення знань і умінь, виправлення помилок, використання набутих знань і умінь на практиці;
- *розвиваюча функція* – полягає в тому, що у процесі контролю формуються пізнавальні здібності учнів. У процесі контролю учні повинні відтворювати засвоєння навчальної інформації, систематизувати й узагальнювати знання й уміння, приводити докази, що вимагає напруженої розумової діяльності й сприяє розвитку механізмів мислення, пам'яті, технічно грамотної мови;
- *виховна функція* – пов'язана з формуванням адекватної самооцінки, відповідальності, волевого саморегулювання, необхідності систематичної й активної навчально-пізнавальної та навчально-виробничої діяльності;
- *стимулююча функція* – контроль повинен формувати впевненість учнів у можливості досягнення нових успіхів у навчанні, а також більш високого рівня навченості та розвитку;
- *методична функція* – пов'язана з педагогічною рефлексією педагога. Контроль дозволяє оцінити методіку викладання, побачити її слабкі та сильні сторони, обрати оптимальні варіанти навчальної діяльності.

Процес контролю базується на принципах, які є відображенням загальних дидактичних принципів, але мають специфічний характер і висвітлюють вимоги учнів і педагогів до раціональної організації та проведення контролю знань, умінь і навичок. Такими принципами є: науковість, системність, надійність, зв'язок контролю з навчанням; індивідуальний характер контролю; єдність вимог викладачів до учнів [1].

Контроль ефективний у тому випадку, якщо буде відповідати таким **вимогам**:

- *планованість і систематичність*, тобто контроль повинен здійснюватися відповідно до запланованого ходу навчально-виробничого процесу і будуватися на вузлових питаннях програми навчання. Планованість контролю дозволяє вчасно виявляти і виправляти помилки учнів, знаходити оптимальні шляхи вдосконалення їх навчальної діяльності;
- *об'єктивність*, яка дозволяє реально оцінити успіхи і недоліки навчально-пізнавальної діяльності учнів, виключити суб'єктивність в оцінюванні. Об'єктивність оцінювання визначається низкою чинників: науковою обґрунтованістю і методичною правильністю постановки цілей навчання, вимог до знань, умінь і навичок учнів, відповідністю змісту знань, які перевіряються, цілям перевірки;

- *всебічність перевірки* результатів навчання. У когнітивній сфері визначається рівень оволодіння знаннями й уміннями. Відповідно до таксономії цілей навчання (за Б. Блумом), коли рівні опанування навчальним матеріалом виділяються у вигляді конкретних дій учнів: знає, розуміє, застосовує, аналізує, узагальнює (синтезує) й оцінює навчальний матеріал. Другий спосіб перевірки результатів навчання може ґрунтуватися на рівнях засвоєння знань і вмінь учнів (у сучасній дидактиці найбільш широко застосовується класифікація В. П. Беспалько).

У *психологічній* сфері перевіряється розвиток мови, мислення, пам'яті, уваги, здібностей (пізнавальних, комунікативних, творчих тощо).

У *соціальній* сфері діагностується ступінь опанування учнями соціальних норм поведінки, їх моральна самосвідомість, здатність до адаптації в соціальній сфері, а також:

- *відкритість (гласність)* і обґрунтованість оцінки, на основі доказової аргументації;
- *економічність* за витратами часу педагога й учнів, тобто аналіз знань і вмінь, які перевіряються, але їх оцінювання повинно проводитися в порівняно скорочений термін;
- *педагогічна тактовність*, яка забезпечується індивідуальним підходом до особистості учня, тактовним і доброзичливим ставленням педагога.

На основі узагальнення педагогічного досвіду можна рекомендувати викладачу/майстру в/н використовувати такі **прийоми** в процесі оцінювання:

- під час контролю й оцінювання створювати атмосферу довіри, доброзичливості. Учень повинен бути впевнений в об'єктивності викладача;
- чітко роз'яснювати учням критерії оцінювання;
- при контролі й оцінюванні слабого учня не слід проявляти негативну реакцію на неправильні відповіді чи дії;
- виставляючи негативну оцінку, варто надавати учню надію на наступний успіх, віру у свої сили;
- не допускати байдужного ставлення учнів до оцінки, яка виставляється.

Отже, контроль дає змогу здійснити об'єктивне вимірювання ступеня навченості та рівня засвоєння навчального матеріалу, дає підстави здійснювати якісний аналіз результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів за будь-який проміжок часу або протягом усього навчального року.

Література

1. Методика професійного навчання: методичний посібник / І. Є. Сілаєва, С. С. Шевчук, С. І. Заславська. Донецьк : ІПО ІПП УМО. 2013. 292 с.
2. Наумова В. Ю. Розробка тестових завдань і тестів: основи технології. К.: 2006. 24 с.
3. Паращенко Л. І. Тестові технології у навчальному закладі: метод. посібник / Л. І. Паращенко, В. Д. Леонський, Г. І. Леонська. К.: ТОВ «Майстерня книги», 2006. 217 с.
4. Сілаєва І. Є. Сучасний урок у професійній школі: проектування, організація, аналіз: метод. посібник / І. Є. Сілаєва, С. С. Шевчук. Донецьк: ІПО ІПП УМО, 2010. 160 с.

Бартенєва І. О.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

irina021271@ukr.net

ФОРМУВАННЯ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Структура будь-якого акту спілкування включає перцептивну, комунікативну, інтерактивну сторони. Найважливіша характеристика комунікативної сторони спілкування – її знаковий та інтерпретативний характер. Особливості тлумачення та розуміння переданого

повідомлення в контексті міжособистісної взаємодії – важливий ракурс розгляду міжособистісної комунікації в умовах полікультурного суспільства, особливо у сфері педагогічного спілкування.

Педагогічне спілкування – це професійне спілкування викладача зі здобувачами освіти на занятті та поза ним, яке має певні функції і спрямоване на створення сприятливого психологічного клімату, а також на іншого роду психологічну оптимізацію навчальної діяльності та стосунків між викладачем та здобувачами освіти.

Моделювання викладачем мовленнєвої стратегії полягає в осмисленні схвалення того чи іншого комунікативного рішення, у передбаченні планованого результату, у програмуванні взаєморозуміння суб'єктів педагогічного процесу. Отже, педагог залучений у сферу вивчення мовленнєвої поведінки людей, мови і культури, теорії ролей. Багатоаспектною є проблема «мова і культура». «...У кожній культурі поведінка людей регулюється усталеними уявленнями про те, що людині належить робити в типових ситуаціях: як поводитися педагог, студент, пішохід, пасажир, лікар, пацієнт, гість, господар, продавець, покупець, офіціант, клієнт тощо. Мовленнєва поведінка людини в тій чи іншій ролі визначається культурними традиціями суспільства. ... У багатьох культурах із поширенням і демократизацією освіти скорочується колишня мовленнєва субординація у спілкуванні» [2, с. 63].

Для викладача важливий такий аспект, як детермінація мовлення у спілкуванні з інокультурною аудиторією, конкретно людиною іншої культури. Чим характерна мовленнєва поведінка викладача в цих умовах? Це адаптація, яка спрямована на зміну комунікації, мовленнєвої поведінки з метою домогтися взаємної поваги, взаєморозуміння з представниками іншої культури. У цьому полягає педагогічна задача співвідношення мови викладача (іншого суб'єкта педагогічного процесу) і культури. Питання співвідношення «мови і культури» переходить у площину мультикультурної комунікації і на перший план виходять такі аспекти: знання власної культури, знання культури аудиторії (групи, індивіда), необхідність розглядати культуру аудиторії як таку, що дорівнює твоїй культурі, необхідність бути чутливим до очікувань, вірувань, цінностей цієї аудиторії, необхідність вивчення мови інокультурної аудиторії, адаптації засобів до аудиторії, не бути егоцентричним, бути толерантним [2]. За такого підходу у викладача з'являється можливість моделювання адекватних мовленнєвих стратегій, що забезпечують комунікативну рівність суб'єктів педагогічного процесу [1].

Викладач завжди має прагнути до розуміння і взаєморозуміння в умовах мультикультурної комунікації (адже в аудиторії є мусульмани, іудеї, католики, протестанти, православні). К. Сітарам, Р. Когделл виокремлюють низку особливостей міжкультурної комунікації: для блага аудиторії відбувається ідентифікування себе зі спільними інтересами аудиторії; мовець та аудиторія однаково відповідальні за успіх комунікації (вияв поваги до аудиторії); дотримуються особистого простору (дистанція між двома людьми, що спілкуються); під впливом ефективної комунікації відбувається зміна цінностей, старі цінності набувають нового значення; виявляється доброзичливий етноцентризм – судження про систему цінностей іншої культури, що ґрунтується на власних цінностях як стандартах, але з терпимим ставленням до культурних відмінностей; підкреслюється людська гідність – сукупність переконань, що визначають повагу до іншої особи та високий ступінь визнання її прав тощо.

Мультикультурна компетентність викладача є однією з ключових у структурі професійно-педагогічної компетентності. На наш погляд, доцільним є такий зміст основних компонентів мультикультурної компетентності викладача: 1. Культурно-когнітивний: знання про свою культуру; знання про культури інших національностей; знання інших мов; знання в царині мультикультурної комунікації; теоретична й методична підготовленість для роботи в мультикультурній освітній організації; знання про способи та принципи формування мультикультурного змісту виховання й навчання. 2. Ціннісно-особистісний: розвинена система гуманістичних цінностей, яка відповідає за мультикультурність; розвинена система

загальнолюдських цінностей; розвинена система професійних цінностей; мультикультурна толерантність; психологічна готовність працювати в мультикультурній освітній організації; етнічна самоідентифікація. 3. Мотиваційно-діяльнісний: навички міжкультурної взаємодії; володіння формами, техніками, методами та прийомами педагогічної роботи в мультикультурній освітній організації; навички забезпечення культурного змісту навчання; гуманістичний стиль педагогічної взаємодії між суб'єктами освіти.

Високий рівень мультикультурної компетентності характеризується: системними та глибокими знаннями про регіональну культуру; знаннями про взаємозв'язок своєї культури з культурами інших національностей; методичною готовністю до роботи в мультикультурній освітній організації; знаннями методів і прийомів педагогічної роботи в мультикультурній організації; умінням урахувати національно-психологічні особливості суб'єктів освітнього процесу; наявністю навичок міжкультурної взаємодії; наявністю мультикультурної толерантності, ціннісного ставлення до представників інших націй і національностей; наявністю мультикультурної толерантності, ціннісного ставлення до представників інших націй і національностей [3].

Таким чином, моделювання мовленнєвих стратегій порозуміння в мультикультурному освітньому просторі – це виховання толерантності, формування демократичних взаємовідносин за умови поваги до особистості, піклування про неї, самоствердження та самореалізації особистості в педагогічному спілкуванні, що неможливо без формування мультикультурної компетентності викладача закладу вищої освіти.

Література

1. Долженко В. О. Виховання духовних цінностей у студентської молоді в полікультурному просторі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 / Луганський нац. пед. ун-т. ім. Т. Шевченка. Луганськ : Трио, 2006. 20 с.

2. Дубасенюк О. А. Підготовка майбутніх учителів до толерантної взаємодії в умовах полікультурного середовища. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2007. № 35. С. 62–65.

3. Марущак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Креативна педагогіка: наук.-метод. журнал*. Житомир, 2016. Вип. 11. С. 97–108.

Бас О. О.,

методист відділу освітнього адміністрування
ТОКІППО

ПРАКТИЧНІ ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ІДЕЙ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

Реалізація ключової освітньої реформи у початковій та базовій середній школі передбачає зміну підходів до освітнього процесу та пошук ефективного педагогічного інструментарію. Нова українська школа є місцем для дітей, де не лише навчають, а й простором для повноцінного розвитку особистості. Пріоритетом НУШ є педагогіка партнерства, в основі якої спілкування, навчання в діалозі, надання зворотного зв'язку та рефлексія. «На перший план виходить психологічний комфорт учнів, підтримка їх педагогами, розкриття потенціалу та здібностей кожної дитини» [3]. Вектор розвитку освіти має бути спрямований на досягнення стратегічних цілей, визначених Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року.

Педагогіка партнерства – це своєрідна філософія освіти, яка базується на визнанні принципу дитиноцентризму, людиноцентризму взагалі. Тому сама концепція актуальна і має значення не тільки для організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти. Її зміст і механізми застосування сприяють формуванню нового освітнього середовища в школі, яке прихильне до дитини і надає їй відчуття захищеності та розуміння власної

важливості. «Педагогіка співробітництва – напрям педагогіки, що включає собою систему методів і прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості» [1]. Тобто ця педагогіка ставить понад усе інтереси і здібності дитини, бере до уваги її погляди, враховує її потреби, прагнення і наміри, особистісний розвиток. Увага повністю концентрується на дитині, яка є центром шкільного життя. Саме тому принцип дитиноцентризму став ключовим в реалізації реформи НУШ, хоч особистісно зорієнтоване навчання не є новим для системи освіти.

Педагогіка співробітництва спрямована на розвиток особистості. Одним із головних завдань сучасної школи є виявлення і підтримка обдарованої дитини, розвиток інтелектуальних, творчих здібностей, формування навичок самостійного наукового пізнання, здатності до реалізації у майбутньому професійному житті. Обдаровані діти – це майбутній потенціал держави [8]. Саме педагогіка співробітництва чи партнерства допомагає відповісти на запитання «Хто такий учень?». Адже він не лише здобувач освіти, а й рівноправний учасник освітнього процесу, який теж несе відповідальність за результат, за якість знань, які він здобуває у співпраці з педагогами. Учитель же несе відповідальність за якість освітньої діяльності в партнерських стосунках з батьками та учнями, тобто зі всіма учасниками освітнього процесу. Саме це лежить в основі педагогіки партнерства, яка є «демократичним способом співпраці й взаємодії педагога та учня, бо передбачає взаємну повагу, довіру та доброзичливість» [4].

Співпраця всіх учасників освітнього процесу є однією з умов його успішності та результативності й визначає пріоритетні напрями взаємодії, які базуються на гуманізації освіти через розкриття творчих можливостей здобувачів освіти, виявлення і подальший розвиток обдарованої особистості. Визнання дитини особистістю допомагає їй усвідомити своє місце в освітньому процесі, навчитись вчитися впродовж усього життя, набути гнучкості та вміння адаптуватися до різних умов, визначитися з потребою здобуття освіти на необхідних рівнях. «Принципово важливою є орієнтація партнерської діяльності вчителя та учня на розвиток творчості – творчої активності, творчого мислення, здібностей до адекватної діяльності в нових умовах» [4]. Реалізація гуманістичної педагогіки співробітництва, партнерства і співтворчості в освітніх закладах України «передбачає перехід від навчально-дисциплінарної моделі організації педагогічного процесу до моделі особистісно-розвивальної, за якої кожна особистість учня розглядається як творча індивідуальність» [2]. Від авторитаризму до демократичного способу співпраці, тобто перехід від суб'єкт-об'єктних стосунків до суб'єкт-суб'єктних стосунків, за яких учень є рівноправним партнером в освітньому процесі, а не об'єктом навчання. Важливим кроком до реалізації в закладі освіти педагогіки співробітництва, партнерства та співтворчості є «перехід від педагогіки вимог до педагогіки відносин. Це означає, що дещо змінюється стиль відносин вчителя та учнів:

- не забороняти, а спрямовувати;
- не управляти, співкерувати;
- не примушувати, а переконувати;
- не командувати, а організовувати;
- не обмежувати, а надавати свободу вибору» [1].

Особистісний підхід потребує створення інноваційної освітньої системи, що забезпечить повноцінний розвиток кожної особистості.

Одним зі шляхів реалізації співпраці є активна свідома участь дітей у їх запиті на якісну освіту: у можливості впливати на визначення варіативної складової освітньої програми, їх участі в складанні стратегії розвитку закладу освіти та річного плану, залученні до проведення процедури самооцінювання закладу освіти та обговорення її результатів, і до винесення пропозицій щодо покращення освітнього процесу в закладі освіти, у їх практичному праві на індивідуальну освітню траєкторію, визначенні профілю навчання,

участі у різноманітних проєктах, але, водночас, у вмінні взяти на себе відповідальність за рівень знань з основ наук, які вивчають.

Для цього, за І. Осадчим, заклад освіти повинен розробити або обрати та обов'язково офіційно впровадити «моніторинг освітніх потреб (запитів) замовників освітньої послуги, вимог і очікувань зацікавлених сторін і рівня їх задоволеності, постійно його поліпшувати» [5].

Важливо усвідомлювати, що забезпечити набуття учнями компетентностей [ключових та предметних (галузових)] неможливо в «закритому» освітньому процесі, а «відкритий» освітній процес відбувається тільки за широкого партнерства, яке, своєю чергою, можливе лише за наявності в партнерів зацікавленості, що ґрунтується на персональних освітніх потребах і підкріплена впевненістю в їх повному задоволенні конкретним суб'єктом освітньої діяльності [5].

Співробітництво може перерости в співтворчість на найвищому рівні взаєморозуміння та взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, а це, мабуть, є метою для створення безпечного освітнього простору, вільного від дискримінації, знецінення, булінгу, коли кожна дитина має право на прояви творчості, креативності без страху бути іншою, вирізнитися з-поміж інших. Ці умови сприяють виявленню та розвитку обдарованої дитини, дають змогу їй проявити себе повною мірою. Але це можливе лише за умови зацікавлення всіх учасників освітнього процесу, які діють на засадах широкого партнерства.

Ще один крок до реалізації гуманістичної педагогіки співробітництва – це «використання найрізноманітніших форм навчання: колективно-групової роботи, колективної творчої роботи, роботи в мікрогрупах, змінних групах тощо. Але основним методом для співтворчості є діалог» [4]. Адже активна комунікація – це крок до партнерства, співпраці в діалозі і сприйнятті, співтворчості й взаємодії.

Підласий І., аналізуючи технології навчання, виділив методи, які краще від інших задовольнятимуть вимоги технології співробітництва [6]. До цих методів автор відносить бесіду, обговорення, дискусію, пізнавальну гру, методи програмованого навчання тощо. Навчання у співробітництві розглядається як альтернатива традиційним методам та методикам (за рахунок запровадження особистісно зорієнтованих підходів). «Педагогіка співробітництва є важливою складовою технології особистісно-зорієнтованого навчання, що допомагає забезпечити не лише якісне навчання, але й сприяє розвитку індивідуальності, креативності, творчій діяльності» [7].

Україні майбутнього надзвичайно важливими та потрібними є люди активні, з гнучким критичним мисленням, актуальними знаннями, творчою ініціативою, свідомі в самоосвіті, саморозвитку та самоідентифікації. А розвиток обдарованої особистості, здатної до самоосвіти, можливий лише за умови співпраці й співтворчості усіх учасників освітнього процесу, тому зміна підходів до освітнього процесу та пошук ефективного педагогічного інструментарію є вимогою часу та обставин.

Література

1. Мороз А. Реалізація ідей педагогіки співробітництва в сучасному освітньому просторі. URL: <https://vseosvita.ua/library/realizacia-idej-pedagogiki-spivrobitnictva-v-sucasnomu-osvitnomu-prostori-173501.html>
2. Киричук В. Педагогічне проектування як основа управління розвитком учня. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/10327/1/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf>
3. Кобинець Я. Дитиноцентризм: погляд Нової української школи. URL: <https://osvita.ua/school/method/85209/#:~:text>
4. Кравчинська Т. Реалізація принципів педагогіки партнерства в умовах запровадження Концепції «Нова українська школа». URL: https://lib.iitta.gov.ua/712150/1/4.3_Кравчинська.pdf
5. Осадчий І. Педагогіка якості освіти: бери і роби. Посібник із менеджменту якості для керівників закладів загальної середньої освіти. Київ, 2021. 271 с.

6. Підласий І. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя (8-17 розділи) Х.: Вид. група «Основа», 2010. 286 с.

7. Сахненко О. Педагогіка співробітництва як важлива складова технології особистісно зорієнтованого навчання. URL: <https://naurok.com.ua/pedagogika-spivrobotnictva-yak-vazhliva-skladova-tehnologi-osobistisno-zorientovanogo-navchannya-127575.html>

8. Серєда О. Задатки, здібності, обдарованість в контексті успішного розвитку особистості. URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-dlya-vchiteliv-na-temu-zadatki-zdibnosti-obdarovanist-v-konteksti-uspishnogo-rozvitku-osobistosti-239602.html>

BAUER Thomas,

Dr. Dr.h.c., HS-Prof. educational sciences;
Head of Centre for Internalization, PH Wien
thomas.bauer@phwien.ac.at

BLENDED MOBILITIES AS A MEANS FOR MORE FLEXIBLE AND AFFORDABLE STUDENT MOBILITY IN EUROPE

During the pandemic, we have learned that virtual mobility helped to overcome lockdowns and difficult times for studying abroad. The same happened when Russia started its war against Ukraine. After a period of initial shock and agitation, Ukrainian Universities continued to participate in their programmes as well as send students abroad with different European or worldwide mobility programmes.

With the start of the new Erasmus+ programme (2021-2027) the so-called “Blended Mobilities” is a new opportunity and emphasis for new ideas to bring a higher number of European students (or staff) abroad. There are different formats of Blended Mobilities, such as short-term mobilities (5-30 days), long-term mobilities (2-12 months), or Blended Intensive Programs (BIP). The exact conditions and benefits of Blended Mobilities depend on the respective university and partner country [3].

These Blended Mobilities are an educational concept that combines physical academic mobility, virtual mobility, and blended learning. It aims to enhance the employability of students in higher education [1].

Physical mobility means that students study or research at a foreign university for a certain period of time. Virtual mobility means that students use digital learning opportunities or communication tools to interact with other students or teachers from different countries. Blended learning means that students learn both online and offline, by combining different media and methods.

Blended Mobilities offers students the opportunity to acquire intercultural competencies, improve language skills, discover new perspectives, and build an international network. At the same time, it reduces barriers to participating in a stay abroad, such as financial, family, or personal reasons [2]. So it is an option for “fewer opportunity” students to go abroad as well as to get professional experience in another country.

Teacher education students are an underrepresented group in the Erasmus+ programme.

Long-term stays are made difficult by the already strongly felt teacher shortage in Austria, as students often work contractually in schools starting in the 3rd semester of their training. Working students are among the disadvantaged groups concerning study abroad mobility (National Strategy for the Social Dimension in Higher Education, BMBWF 2017) [5, p. 14].

The pandemic and the start of the war resulted in an immense rise in living costs. Long-term stays abroad for students have become increasingly difficult to finance due to rising costs of rent, daily expenses, and inflation. Rooms for rent in dormitories have become extraordinarily expensive or not available and the grants have not been risen to the same amount.

The National Strategy for Higher Education Mobility (= HIMS 2020-2030) [4, p. 13] emphasizes in goal one the promotion of underrepresented groups and in goal three the

development and realization of innovative digital mobility formats. Blended Mobilities are therefore a suitable format to meet these goals. For this, reliable partner institutions are needed.

The PH Wien [6] has taken this into account and started a pilot for Blended Mobilities for students with the Regional Directorate for Primary and Secondary Schools of Crete (Heraklion/GR). The preparations for this began as early as the Winter term 2022/23. In September 2023, before the start of their studies, 7 students went to Heraklion to two schools.

Prior to this, a virtual meeting with the partner school took place as part of a self-financed coaching course, and the key points of the 3-week stay were clarified with the local mentors. The students successfully completed their teaching practice (funded via Erasmus+ SMP), which will ultimately be credited to their studies. The schools in Crete warmly welcomed the assisting students from Vienna.

We are sure that these completely financed short-term mobilities could be an excellent means for future cooperation with Ukrainian schools as well, especially for the western part that lies within the reach of European trains. So, a “Green Erasmus” top-up could make this experience more sustainable [3].

As soon as the war is over, students (in our case) from Austria could easily go to Ukrainian schools and do their teaching practice intensively in the form of Blended Mobilities in another country in German or English. From previous long-term stays abroad, we know that it is to the benefit of both sides and a vivid European contribution for a renewed Ukraine and a future member of the European Union.

References

1. [1. en.wikipedia.org](https://en.wikipedia.org)[2. mdpi.com](https://www.mdpi.com)[3. erasmusplus.org.pl](https://www.erasmusplus.org.pl)[4. doi.org](https://doi.org)
[Blended mobility - Wikipedia](#) accessed 16/09/2023
2. [Education Sciences | Free Full-Text | Internationalisation of Teaching and Learning through Blended Mobility: Potentials of Joint International Blended Courses and Challenges in Their Implementation \(mdpi.com\)](#) accessed 16/09/2023
3. [blended-mobility-guidance-paper-july-2022.pdf \(erasmusplus.org.pl\)](#) accessed 16/09/2023
4. Higher Education Mobility strategy 2020-2030 (HIMS 2020-2023, BMBWF 2020)
5. National Strategy for the Social Dimension in Higher Education, BMBWF 2017
6. <https://phwien.ac.at/zentrum-internationalisierung/auslandspraktika/> accessed 18/09/2023

Білик В. М.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки,
Харківського національного педагогічного
університету ім. Г. С. Сковороди
bilykvita@ukr.net

Ялліна В. Л.,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної
педагогіки,
Харківського національного педагогічного
університету ім. Г. С. Сковороди
vika.psychology@gmail.com

ДОСВІД СТВОРЕННЯ УМОВ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Сучасний учитель має володіти актуальними професійними знаннями та якостями як цілеспрямованість, активність, відповідальність, комунікативність. Сьогодні вчитель – це лідер, яскрава особистість, здатна привернути увагу до себе неординарністю, харизмою, вмінням вести за собою. Саме тому, майбутній педагог має розвивати лідерські якості.

Перед сучасними закладами вищої освіти стоїть завдання формувати лідерські компетенції у студентів. Адже відомо, що якщо недостатньо розвинуті лідерські якості, випускнику педагогічного вищого навчального закладу буде складно витримати конкуренцію з більш спроможними претендентами на посаду. Як показує досвід, коли педагог володіє такими якостями як самостійність, ініціативність, здатність до самореалізації, саморозвитку, то він досягає певних висот у професійній діяльності [1, с. 109].

Установлено, що певні напрями досліджуваного нами явища висвітлені у наукових розробках сучасних науковців. Зарубіжними вченими (Б. Басьо, Ж. Блондель, М. Вебер, Д. Дженнінгс, К. Левін, М. Маскон та ін.) досліджувалися питання лідерства, як важливої складової управління, керівника, розвитку лідерського потенціалу. Феномену лідерства в освіті, педагогічним умовам розвитку лідерських якостей присвячені праці вітчизняних дослідників В. Бондаренко, Т. Буряк, Н. Василевської, З. Гапонюк, Н. Жеребової, А. Зоріна, С. Калашнікова, С. Нестулі, О. Романовського, Р. Сопівник та інших; технології розвитку лідерських якостей у студентів ЗВО, у тому числі й педагогічних, розробляли Г. Васянович, С. Наход, Л. Прокопів, В. Стинська, Л. Хомич та ін.

Метою статті є висвітлення педагогічних умов формування лідерських якостей майбутніх учителів.

Професійна діяльність педагога передбачає керівництво дитячим колективом, виховання у дітей моральних цінностей, вплив на пріоритети дітей. Керувати пізнавальною діяльністю дітей, продуктивно взаємодіяти з усіма учасниками освітнього процесу може лише вчитель, якому властива авторитетність, активність, статусність, впливовість [2, с. 24].

Система вищої педагогічної освіти накопичила досвід створення умов, що забезпечують гармонійний розвиток усіх особистісних якостей майбутніх учителів, в тому числі й лідерських. Ці умови активізують позитивний особистісний розвиток студентів та формування професійно значущих лідерських якостей. У межах загальнопрофесійної підготовки у бакалаврів ХНПУ імені Г. С. Сковороди при вивченні дисциплін «Загальна педагогіка», «Провайдинг освітніх технологій», «Іміджеві технології» викладачами кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди (В. Білик, А. Денисенко, А. Цапко, В. Ялліна та ін.) закладаються основи і уявлення щодо позиції педагога лідера [3, с. 46].

Наукові розвідки професорів кафедри (О. Башкір, О. Друганової, Л. Зеленської, Л. Рибалко, Т. Собченко) допомагають знаходити доцільні методи командної роботи, виробляти проектне мислення студентів, розвивати їх навички до індивідуальної або групової роботи. Здобувачі магістри в межах вибіркового дисциплін «Коучингові технології в освіті», «Технології розвитку критичного мислення» активно залучаються до роботи над проектами, вчать проводити анкетування, тестування, опитування тощо [4, с. 32].

О. Друганова, В. Білик в межах дисципліни вільного вибору «Лідерство і соціальне партнерство в освіті», «Педагогіка успіху», акцентують увагу на підготовці здобувача нової формації, майбутнього вчителя-лідера, готового до постійного самовдосконалення [4, с. 29]. У процесі читання лекцій активно застосовуються як традиційні, так і діалогові методи навчання, а семінарські заняття спрямовані на тренування комунікативних якостей здобувачів, умінь чітко формулювати власну точку зору, оперувати фактами й досвідом, формування здатності слухати інших тощо.

Під час вивчення педагогічних дисциплін на практичних заняттях є можливість використовувати активні методи навчання з орієнтацією на майбутню професійну діяльність. Наприклад, кейс-аналіз сприяє залученню здобувачів до обговорення шляхів вирішення проблем, в умовах максимально наближених до реальних; розвиває вміння знаходити нові підходи до розв'язання проблем, формуванню готовності діяти у певних ситуаціях [4, с. 36].

Відчуття приналежності до команди у студентів з'являється, коли їх залучають до студентських загонів, волонтерського руху, вожацької діяльності, студентського самоврядування. Корисним є надання можливості здобувачам проводити пробні уроки з

однокурсниками на практичних заняттях і потім здійснювати «позитивне перенесення» засвоєних управлінських дій на педагогічну практику, де вони зможуть керувати діяльністю учнів з урахуванням лідерських позицій.

Отже, проведений аналіз наукових знахідок викладачів кафедри, дозволяє стверджувати, що навчання дисциплін педагогічного спрямування надає здобувачам можливість опанувати суть феномену лідерства, розвивати лідерські якості (цілеспрямованості, комунікативності та ін.), які допомагають формуванню відповідальної поведінки у діяльності та спроможності до професійного зростання. Перспективами подальших розвідок дослідження вбачаємо з'ясування різних якостей педагога-лідера і стилів поведінки.

Література

1. Білик В., Ялліна В. Роль soft skills у створенні персонального бренду майбутніх учителів. *Управління та інновації в освіті : досвід, проблеми та перспективи до 205-річчя університету Ушинського*. Одеса. 2022. С. 109–112.

2. Білик В. М., Ялліна В. Л. Технологічні аспекти викладання модуля «Формування особистості в мультикультурному середовищі» для розвитку у студентів лідерських якостей. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика*. Харків. 2023. С. 644–647.

3. Білик В. М., Ялліна В. Л. Досвід використання інтерактивних методів навчання для формування soft skills у майбутніх учителів. *Роль соціального та емоційного інтелекту як найважливіших soft-skills XXI століття в освітньому процесі*. Одеса. 2023. С. 45–48.

4. Друганова О. М., Білик В. М., Денисенко А. О. Досвід формування вчителя-лідера в харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди. *Теорія та методика навчання та виховання*. Харків. 2022. №53. С. 26–38.

Боднарук Н. В.,

психолог КНП «Заліщицький
дитячий центр медичної реабілітації» ТОР
bogdan_bodnaruk@ukr.net

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ

В сучасному світі інформаційних комунікацій та розвинених технологій однією із найпоширеніших є проблема розвитку мовлення у дітей. Дослідження показують, що за останніх десять років кожна друга дитина віком від 2 до 4 років потрапляє до логопеда із затримкою мовленнєвого розвитку. Тенденція до збільшення подібних проблем спостерігається у всьому світі і на сьогодні кількість дітей з порушеннями мовлення зростає майже у сім разів.

Дослідники вивчали прояви мовленнєвих порушень в різних аспектах: психолого-педагогічному (Р. Є. Левіна), психолого-лінгвістичному (В. К. Орфінська), медико-педагогічному (С. С. Ляпідевский), фізіологічному (Н. Н. Трауготт), клінічному (Ю. Я. Флоренська), психолінгвістичному (Є. Ф. Соботович).

«Порушення мовлення – термін для позначення відхилень від мовленнєвої норми, прийнятої в мовному середовищі, які частково або повністю перешкоджають мовленнєвому спілкуванню, обмежують можливості пізнавального розвитку і соціокультурної адаптації» [1, с. 7].

Тривожні тенденції до зростання мовленнєвих порушень у дітей навіть зі збереженим інтелектом, зумовлені різними факторами, зокрема: біологічними, медичними, соціальними та психологічними.

Мета статті: з'ясувати психологічні причини, які мають найбільш негативні наслідки при формуванні мовленнєвого розвитку.

Гіперопіка – надмірна турбота про дітей. Батьки намагаються захистити дитину, навіть при відсутності небезпеки. Вони несвідомо намагаються повністю керувати життям дитини, оберігають від речей, які (на їх думку) шкодять дитині: не дозволяють торкатися різних поверхонь, щоб дитина не забруднилася, тим самим притуплюють розвиток тактильних відчуттів, які тісно пов'язані з розвитком мовлення. М. Жинкін зазначав, що «кисті рук – основні представники мовленнєвих центрів мозку, при підвищенні їх активності і спритності безпосередньо активізуються мовленнєві функції» [3]. Саме тому розвиток дрібної моторики є важливим для стимуляції мовлення та корекції його недоліків. Крім того, дітей позбавляють права на власну думку, інтереси та емоції. Постійне утримування чада поруч та спроби замінити собою увесь їхній світ руйнують психіку дітей. Діти, виховані у надмірних лестощах зростають несамостійними, тривожними, дратівливими, мають багато комплексів.

Підвищена тривожність – це стійкий стан емоційного дискомфорту, пов'язаного з відчуттям потенційної небезпеки й негараздів. До психологічних проявів тривожності належать: надмірна боязливність (дитина часто чогось боїться, тривожиться через дрібниці), відсутність відчуття базової безпеки (дитина не відчувається захищеною, часто насторожена), поєднання заниженої або нестійкої самооцінки з високими вимогами до себе. Поведінковими ж проявами можуть бути: надмірна скутість, нерішучість, дитина ніяковіє частіше, ніж зазвичай. У стресових ситуаціях тривожні діти можуть мимоволі похитуватися на стільці, смикати себе за волосся, гризти нігті, крутити в руках різні предмети тощо. Вважається, що схильність до тривожності є показником слабкого типу нервової системи.

Іноді тривожність може виникати як наслідок певного стилю виховання. Зокрема авторитарного, коли батьки надто суворо й багато вимагають від дитини. У такій ситуації дитина засвоює, що її цінують, лише «якщо». Якщо добре вчиться, якщо слухняна, якщо зручна тощо. Як наслідок – знецінюється сама її особистість, і дитина запам'ятає, що важливі лише її успіхи, а не вона сама. А люблять лише «за щось».

Тривожність може виникнути і як реакція на напружену ситуацію в сім'ї. Це ситуації, коли батьки або інші члени сім'ї постійно сваряться, розмовляють на підвищених тонах. Навіть коли агресія не спрямована безпосередньо на дитину, їй, щоб відчути тривогу, достатньо бути присутньою при цьому (а іноді й просто чути сварку крізь зачинені двері).

Вербальна агресія батьків, вихователів і людей, які є для дитини авторитетом, може спричинити підвищену тривожність. Проявами вербальної агресії є залякування, погрози, шантаж («Роби, як я кажу, або поставлю в куток»), «Якщо ти просто зараз не припиниш, то я...», і навіть безневинне, на перший погляд: «Якщо не слухатимешся, прийде поліцейський і забере тебе!»). Прикладів багато.

Невербальні прояви агресії теж завдають значної шкоди психічному здоров'ю дітей і часто призводять до тривожності в майбутньому. Такими проявами є недовіра до дитини, порушення її особистих кордонів. Це ситуації, коли нібито з найкращих спонукань батьки влаштовують «огляд» особистих речей дитини, нишпорять по її «схованках», кажуть, з ким дружити, а з ким – ні тощо.

Тривожність може спричинити й непослідовність у вихованні. Наприклад, коли в схожих ситуаціях хтось з батьків то дозволяє щось, то забороняє. Така непослідовність викликає в дитини розгубленість і нерозуміння, як і в яких ситуаціях вона має поводитися. У крайніх випадках це може призвести до проблем із соціалізацією, оскільки свого часу дитина просто не опанувала необхідних шаблонів поведінки.

Ще одна психологічна причина порушення мовлення – дитячі **ревнощі**, які можуть проявлятися у вигляді образ, замкнутості, ігнорування й навіть у формі агресії до близьких **та низька самооцінка** батьків, **психологічне залякування** дорослих... Усе це заважає повноцінному розвитку дитини і гальмує його. Дослідження в галузі психології показали, що наявність порушень мовленнєвого розвитку негативно впливає на розвиток міжособистісного спілкування, призводять до істотних недоліків у формуванні уявлень про оточуючих людей та встановлення повноцінних контактів з ними.

Об'єктивним фактом є те, що зараз діти у середньому починають говорити пізніше, ніж їхні батьки. Часто для того, щоб заспокоїти дитину і привернути її увагу, батьки використовують різні гаджети, а спілкування між батьками і дітьми в сім'ї сходить нанівець, – усе це призводить до того, що затримка мовного розвитку стає масовим явищем. Потрібно відсунути вбік комп'ютери, телефони, планшети – присунути ближче живий, реальний світ. Давати дитині більше свободи. Не пізніше ніж в три роки, дитину потрібно «відпустити». Не кинути, не відвернутись, не позбавити підтримки, а саме відпустити пізнавати світ, щоб змогла вступати в комунікацію з оточенням. Не через батьків, а самостійно. Тоді у дитини виникне потреба в мові.

Література

1. Логопедія : підручник / за ред. М. К. Шеремет. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.
2. Логопсихологія : навч. посіб. / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак; за ред. М. К. Шеремет. Київ : Знання, 2010. 293 с.
3. Малетич О. Розвиток дрібної моторики на заняттях трудового навчання як потужний інструмент для розвитку розумової активності дітей з особливими потребами. URL: <https://naurok.com.ua/rozvitok-dribno-motoriki-na-zanyattyah-trudovogo-navchannya-yaak-potuzhniy-instrument-dlya-rozvitku-rozumovo-aktivnosti-ditey-z-osoblivimi-potrebami281053.html>
4. Основи корекційної педагогіки: навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта». Київ : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 288 с.
5. Юрченко Г., Овчаренко М. Шляхи формування мотивації успіху до навчання в учнів 1 класу з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі. *Norwegian Journal of development of the International Science*. 2021. Вип. 59. С. 32–35.

Боднарчук Ж. В.,
директор ЗДОЯС №1 м. Тернополя
tnvk_1@ukr.net

Греняк Н. В.,
практичний психолог ЗДОЯС №1 м. Тернополя
nataligrenak@ukr.net

ВПЛИВ МЕДІАІНФОРМАЦІЇ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Українське суспільство сьогодні переживає етап масштабних змін, викликаних істотними зрушеннями в соціально-політичному та економічному житті суспільства. Зміни сприяють появі нових поглядів на процес соціального й індивідуального становлення особистості. Процес соціалізації вимагає нового осмислення й практичного втілення. У зв'язку з актуалізацією віртуального середовища у житті людини науковці звертають увагу на неоднозначність медіавпливу на фізичний, психічний та соціальний розвиток особистості. ЗМІ супроводжують життя не тільки дорослих, а і дітей. Телевізор, комп'ютер давно і міцно ввійшли в життя дитини, починаючи з перших років їх існування. Тому серед активних користувачів нових медіа є діти дошкільного віку, оскільки вони народились в Інформаційному суспільстві та сприймають процес соціалізації у віртуальному середовищі (соціалізація в сучасному інформаційному просторі) як невід'ємну складову соціалізації.

Сучасний стан вивчення проблеми становлення особистості дошкільника та впливу інформаційно-комунікаційних технологій на цей процес досліджують такі науковці Кілборн та Д. Левін, І. Бех, Г. Васянович, Н. Волкова, О. Козлюк, Л. Кулагіна, О. Петрунько, М. Романова, М. Семенюк.

Метою нашого дослідження є вивчення аспектів впливу сучасних засобів масової інформації на процес соціалізації особистості. Процес соціального розвитку дитини

починається з раннього дитинства і проходить у певному соціальному середовищі. Малюк розвивається в межах своєї сім'ї, соціального та національного оточення. На нього впливають батьки, родичі й інші дорослі, однолітки, з якими він спілкується, а також заклад дошкільної освіти, як соціальна інституція, де він соціалізується. Також значний вплив на соціалізацію дитини мають засоби масової інформації, соціокультурне середовище, в якому вона росте, події, що відбуваються в довкіллі [4].

Засоби масової інформації (ЗМІ), мас-медіа (англ. mass media) – різновид медіа, орієнтований на одночасне передавання інформації великим групам людей. Охоплюють засоби передавання, зберігання та відтворення інформації, такі як преса (газети, журнали, книжки), радіо, телебачення, інтернет, кінематограф, звукозаписи та відеозаписи, відеотекст, телетекст, рекламні щити та панелі, мультимедійні центри.

Соціалізація – входження дитини в гурт інших дітей, сприймання нею групових цінностей, можливість впливати на зміну їх на краще.

Психосоціальна система «соціум-особистість» поступово набула принципово нової структури і якості. В неї активно включився такий впливовий посередник як мас-медіа, і відтепер діада «соціум-особистість» виглядає як тріада «соціум-мас-медіа-особистість». Отже, процес соціалізації виглядає як медіасоціалізація [1; 2].

Виявлено, що інформаційні технології впливають на розвиток дитини неоднозначно й характеризуються як позитивними (розвиток інтелекту, креативності, розширення кола вибору соціальних і морально-етичних цінностей тощо), так і негативними (погіршення здоров'я, Інтернет- та ігрова залежність, копіювання асоціальної поведінки) [2].

У дошкільному віці найважливішою потребою дитини є спілкування, завдяки якому вона засвоює соціальний досвід (досвід співпраці, взаєморозуміння, формує повагу до інших людей) і формується як особистість. Аналізуючи негативні та позитивні моменти спілкування дошкільнят із комп'ютером, дослідники визнають таке: Позитивне – дитина набуває знань, вчиться використовувати техніку для пізнання навколишнього світу, у неї розвиваються психічні процеси (пам'ять, увага, мислення). Негативне – комп'ютер загалом негативно впливає на здоров'я дітей, у них може виникнути комп'ютерна залежність [3].

Необхідність виховання основ культури використання медіапродукції саме в старшому дошкільному віці обумовлена кількома чинниками.

По-перше, у цей період спостерігається стрімкий інтелектуальний, фізичний і психоемоційний розвиток дитини, формування основ моральних знань і норм, а відкритість дитини до зовнішніх впливів сприяє ефективному її залученню до процесу виховання як культурного медіаспоживача.

По-друге, сучасна дитина до моменту вступу до школи має, як правило, досить значний аудіовізуальний досвід: активно споживає телевізійну й друковану медіапродукцію, володіє навичками поводження з мобільною телефонією, а також комп'ютерною, відео- і звукозаписувальною технікою.

По-третє, дошкільники, стикаючись із постійно зростаючим потоком медіапродукції, відчувають значні труднощі в її виборі та критичному сприйманні. Відтак, організована спільна виховна робота закладів дошкільної освіти з родинами з виховання у дітей основ культури використання медіапродукції забезпечить необхідний рівень розвитку відповідних навичок та вмій, їх перехід на якісно новий, вищий ступінь [5; 10].

Отже, ЗМІ здійснюють вагомий вплив на процес соціалізації дітей і підлітків. А медіапростір характеризується як значним соціалізаційним потенціалом, так й суттєвими ризиками для певної категорії дітей та підлітків. Провідним завданням усіх педагогічних працівників, батьків, громадськості постає мінімізація негативного впливу медіапростору на особистість підлітків, забезпечення Інтернет-безпеки, формування навичок Інтернет-культури, культури мережевої взаємодії.

Література

1. Богдан Семчук «Соціалізуючий вплив медіа-технологій на дітей дошкільного віку» URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/465010.pdf> (дата звернення)

2. <http://kursova.shop/362-vplyv-informatsiinoho-seredovyshcha-na-sotsializatsiiu-ditei-ta-pidlitkiv.html>.
3. Л. А. Терещенко «Вплив інтернету на психічне здоров'я дитини-дошкільника» URL: http://mediaosvita.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/Tereshhenko_L.A._Vplyv-internetu-na-psyhichne-zdorov-ya-dytyny-doshkilnyka.pdf.
4. Від дошкілля до Нової української школи URL: <http://49.sadok.zt.ua/vid-doshkillya-donovoyi-ukrayinskoyi-shkoly/>.
5. Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції у закладах дошкільної освіти URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/Semenyako_aref.pdf

Борисюк З. В.
методист центру виховної роботи,
захисту прав дитини та громадянської освіти ТОКІППО
z.goshko@ippo.edu.te.ua

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ТА РУХАНОК У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Щоб зробити дитину розумною і розважливою, зробіть її міцною і здоровою: нехай вона працює, діє, бігає, кричить, нехай вона знаходиться в постійному русі.

Ж. Руссо

Актуальність дослідження. Здоров'я дітей завжди посідало належне місце серед освітніх проблем, оскільки одним із завдань сучасної педагогіки є забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей, охорона та зміцнення їхнього здоров'я. Категорія «здоров'я» в сучасному цивілізованому суспільстві виступає «візитною карткою» соціально-економічної зрілості, культури і процвітання держави.

Здоров'язбережувальна освіченість педагогічних працівників постає ключовим у системі професійних компетентностей і вимагає впровадження компетентнісного підходу до формування та розвитку професіоналізму; створення насиченого освітнього середовища, адаптивного управління якісними процесами підвищення кваліфікації [1, с. 167–169]. Сьогодні важливим завданням в освітньому закладі є формування здорового способу життя як гармонійного виховання дитини. Для повноцінного розвитку дітей потрібно використовувати фізичні вправи і руханки у сучасному освітньому процесі.

Ключові слова. Сучасний освітній процес, здоров'я, здоров'язбережувальні технології, фізичний розвиток дітей, фізичні вправи, руханки.

Пропоную цікаві руханки, які неодмінно додадуть яскравості, а головне – користі роботі вдома (під час дистанційного навчання). Особливо вони стануть у пригоді учителю, класному керівнику, педагогу-організатору, який працює з учнями молодшої і середньої школи та старшої школи.

Добірка руханок

https://www.youtube.com/watch?v=cUmvYKFcP2g&list=PLElG6fwk_0UmWfbppU9Y_Qp8kOGDOvfDs&index=5

https://www.youtube.com/watch?v=Y1RCPEhzR70&list=PLElG6fwk_0UmWfbppU9Y_Qp8kOGDOvfDs&index=6

https://www.youtube.com/watch?v=8Of4_BSEM9Y&list=PLElG6fwk_0UmWfbppU9Y_Qp8kOGDOvfDs&index=20

https://www.youtube.com/watch?v=F_DhrpzzQw4&list=PLElG6fwk_0UmWfbppU9Y_Qp8kOGDOvfDs&index=27

https://www.youtube.com/watch?v=A09aJ3gvLWs&list=PLElG6fwk_0UmWfbppU9Y_Qp8kOGDOvfDs&index=3

https://www.youtube.com/watch?v=Hxaxd229Kt8&list=PLEIG6fwk_0UmWfbppU9Y_Qp8kOGD0vfDs&index=15
https://www.youtube.com/watch?v=kPyxgTP0bZA&list=PLEIG6fwk_0UmWfbppU9Y_Qp8kOGD0vfDs&index=12
https://www.youtube.com/watch?v=pcLMi59Pqhw&list=PLEIG6fwk_0UmWfbppU9Y_Qp8kOGD0vfDs&index=13 [6].

Патріотичні руханки

«Ой у лузі червона калина» (Сл. і музика Назар Савко) –
<https://www.youtube.com/watch?v=jE3uqhkmRUY>
«Ми українці. Фізкультхвилинка справжніх патріотів» –
<https://www.youtube.com/watch?v=jTWryZ8fDww>
«Пес Патрон» (З любов'ю до дітей. Дитячі пісні) –
<https://www.youtube.com/watch?v=niUr1DZMjZw>
«Мир над Україною» Наталя Валецька. Патріотична руханка для школярів і учителів –
<https://www.youtube.com/watch?v=UxAcrq7Cn94>
«Ми з України» (Вокальний ансамбль «Еліна») –
https://www.youtube.com/watch?v=J_m9nebQ7ik
«Стефанія» (Вокальний ансамбль «Еліна») –
<https://www.youtube.com/watch?v=zK7waqJYnRY>
«Я намалюю на папері щасливу дитину» (Товстолуг) –
https://www.youtube.com/watch?v=pcR_PbmBTMM

Згідно з дослідженнями, фізичні вправи підвищують концентрацію, пам'ять та креативність. Фізична активність зменшує рівень стресу, що допомагає зберегти емоційну стабільність під час навчання. Для дітей, які проводять багато часу за комп'ютерами, фізичні вправи є ідеальним способом для зняття стресу і відновлення енергії.

Прості фізичні вправи, які допоможуть зняти напруженість (для дітей віком від 7 до 14 років):

1. **Коліна до грудей.** Ляжте на спину і притягніть коліна до грудей. Утримайте цю позицію 10-15 секунд, а потім поверніться у початкове положення. Повторіть вправу 5-10 разів.

2. **Підйом колін вгору.** Станьте на місці та підніміть праве коліно вгору, притягніть його до грудей, потім поверніться до початкового положення. Повторіть такі ж маніпуляції з лівим коліном. Повторіть вправу 5-10 разів з кожною ногою.

3. **Кругові рухи плечима.** Стоячи на місці, підніміть руки вбоки і робіть кругові рухи плечима проти годинникової стрілки 10 секунд, потім за годинниковою стрілкою також 10 секунд. Повторіть вправу 5-10 разів.

4. **Присідання.** Станьте на ширині плечей та почніть присідати, тримаючи спину прямо та розведені руки спереду. Повторіть вправу 5-10 разів.

5. **Похід на місці.** Станьте на місці та почніть ходити, піднімаючи коліна високо та махаючи руками. Робіть вправу до 2 хвилин, рухаючись на місці [5].

Завдяки загальному зусиллю педагогів, дітей і батьків щодо здоров'язбереження, завдяки систематичній, послідовній і творчій роботі з організації руханок забезпечується достатній рівень функціональної діяльності всіх органів та систем організму дітей, їхній загальний бадьорий стан. Варто зазначити, що збереження і зміцнення здоров'я дітей шкільного віку, формування у них основ здорового способу життя є важливим завдяки злагодженій взаємодії всіх соціальних інститутів, причетних до фізичного виховання підростаючого покоління та правильно організованої фізкультурно-оздоровчої роботи [3, с. 201]. Саме такий підхід забезпечує розв'язання головного завдання сучасної освіти – становлення гармонійно розвиненої, активної, самодостатньої особистості. Покращання показників здоров'я у першу чергу можна досягти збереженням здоров'я дітей, формуванням у них світогляду, спрямованого на його збереження, опануванням навичок способу життя та безпечної поведінки, створенням умов для гармонійного розвитку душі й тіла, тобто умов ментального здоров'я і творчості дитини в майбутньому.

Література

1. Дмитрів Г. І. та ін. Нова українська школа: порадник вихователю групи продовженого дня у закладах загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник. Львів : Світ, 2019. 224 с.
2. В твоїх руках – здоров'я і життя: збірник розповідей, спогадів, вражень підлітків та молоді – учасників Українсько-канадського проєкту «Молодь за здоров'я – 2». Школа: Інформаційно-методичний ресурсний центр українсько-канадського проєкту «Молодь за здоров'я – 2», 2005. 28 с.
3. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: колективна монографія; за заг. ред. Л. М. Рибалко. Тернопіль : Осадца В. М., 2019. 400 с.
4. Дитячі ігри для зняття напруження. URL: <https://nus.org.ua/news/dytyachi-igry-dlya-znyattya-napругy-perelik-vid-tsentru-gromadskogo-zdorov-ya> (дата звернення: 30.08.2023).
5. Прості фізичні вправи для зняття напруженості та патріотичні руханки/ URL: https://educationpakhomova.blogspot.com/2023/05/blog-post_13.html (дата звернення: 02.09.2023).
6. Руханки та вправи для зняття напруженості. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/suchasne-doshkillya-pid-krilami-zahistu/vseukrayinskij-naukovo-metodichnij-zhurnal-doshkilne-yihovannya/ruhanki-ta-vpravi-dlya-znyattya-napruzhennya> (дата звернення: 05.09.2023).
7. Прокопчук О. А. Формування здоров'язбережувальної поведінки учнів. *Класному керівнику. Усе для роботи*. 2019. № 2. С. 13–18.

Боровець О. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти
Рівненського державного гуманітарного університету
olena.borovets@rshu.edu.ua

Корольчук І. О.,

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Рівненського державного гуманітарного університету
bov_prakt@ukr.net

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасні суспільні виклики та вимоги зумовлюють актуалізацію проблеми формування соціальних навичок молодших школярів, обґрунтування ефективних способів їх підготовки до якісної взаємодії з оточуючими. В умовах реформування системи початкової освіти реалізувати такі важливі завдання без застосування інноваційних технологій видається неможливим з огляду на педагогічні дослідження та власний практичний досвід.

У Державному стандарті початкової освіти серед ключових компетентностей молодших школярів визначено соціальну компетентність [2], яка передбачає володіння здобувачами початкової освіти належним рівнем соціальних навичок. Актуальність та значущість означеної проблеми підтверджують у низці педагогічних досліджень сучасні автори А. Богуш, Л. Варяниця, Т. Воронцова, Н. Гавриш, І. Ніколаєску, В. Пономаренко та інші.

Мета нашого дослідження – визначення ефективності застосування інноваційних технологій у процесі формування соціальних навичок молодших школярів.

Організація освітнього процесу в Новій українській школі (НУШ) базується на принципах дитиноцентризму та педагогіки партнерства. Формування соціальних навичок молодших школярів передбачає створення умов для розвитку в них досвіду спільної діяльності, спілкування з однолітками та дорослими, ціннісного ставлення до навколишньої дійсності. Важливо навчати учнів орієнтуватися в змінному, динамічному довіллі, адаптуватися в різних життєвих умовах, ставати повноправними учасниками певної соціальної групи, бути активними.

Результати нашого дослідження дозволяють стверджувати, що ефективним засобом формування соціальних навичок молодших школярів є інноваційні технології, які застосовуються в освітньому процесі НУШ під час уроків, ранкових зустрічей, під час організації позакласних заходів тощо. Серед найдієвіших нами визначено інтерактивні та командні проєктні технології, адже їх застосування передбачає активну взаємодію учнів, взаємонавчання, взаємопідтримку, вміння домовлятися в команді, працювати на спільний результат.

У процесі педагогічного експерименту ми систематично організовували моделювання життєвих ситуацій, проводили рольові ігри та різноманітні вправи, які сприяли згуртуванню учнів, налагодженню співпраці між ними, підвищенню якості спілкування, встановленню дружних стосунків через практичну діяльність.

Спостереження свідчать, що використання інтерактивних методів забезпечує активізацію участі всіх школярів в освітньому процесі, підвищує рівень мотивації учіння, сприяє розвитку навичок міжособистісного спілкування, роботи в команді, лідерських якостей [4]. Учні вчатьса самопрезентувати себе, керувати своїми емоціями, вести бесіду, реагувати на критику та приймати компліменти [1]. Також сприяють формуванню соціальних навичок проєктні технології, робота в групах. Під час виконання спільних завдань здобувачі початкової освіти отримують певну роль у команді, мають змогу проявити власну ініціативу, лідерські якості та досвід партнерства, розвивають вміння працювати у групі, висловлювати власні ідеї та думки, приймати рішення, нести відповідальність за власні та колективні дії.

Застосування інноваційних технологій в освітньому процесі НУШ вимагає відповідного рівня професійної компетентності педагога, зміни його ключової ролі. Вчитель перестає бути єдиним джерелом знань і досвіду, він є консультантом, порадником, рівноцінним членом команди, забезпечує реалізацію потреби молодших школярів у спілкуванні з дорослими [3]. Завдання педагога – навчати учнів ефективно взаємодіяти, давати рекомендації, поради, вказівки щодо полегшення входження у взаємодію; організовувати практичні заняття із взаємодії; вивчати думки школярів щодо ефективності спільної діяльності.

Таким чином, експериментально доведено, що в процесі формування соціальних навичок молодших школярів ефективним є застосування інноваційних технологій, адже учні молодшого шкільного віку вчатьса спілкуватися і взаємодіяти з іншими людьми, що є обов'язковою умовою успішного життя в суспільстві.

Література

1. Вчимося жити разом: посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (основна і старша школа) / Т. Воронцова, В. Пономаренко та ін. Київ : Видавництво «Алатон», 2017. 376 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. Київ, 2018. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogostandartupochatkovoyi-osviti>.
3. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / А. Богуш, Л. Варяниця, Н. Гавриш та ін.; наук. ред. А. Богуш; за заг. ред. Н. Гавриш. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.
4. Ніколаеску І. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів: науково-методичний посібник. Черкаси: ОІПОПП, 2014. 76 с.

Брик Р. С.
кандидат педагогічних наук,
доцент, в.о. завідувача кафедри
менеджменту і методології освіти ТОКІППО
r.bryk@ippo.edu.te.ua

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Реформування освітньої галузі та впровадження Концепції НУШ зумовило нові виклики перед закладами загальної середньої освіти, які функціонують та інноваційно розвиваються через втілення нових ідей, теорій, нових концепцій, інформаційних технологій, залучення батьків та представників громади до управління школою, формування нового активного покоління. Сьогодні на перше місце висувається необхідність свідомого управління розвитком закладу освіти за допомогою науково обґрунтованого механізму передбачення, регулювання. Успішна робота закладу освіти значною мірою залежить від застосування інноваційних підходів, моделей та технологій в управлінні. Одним з найбільш поширених підходів в управлінні розвитком сучасного закладу освіти є програмно-цільовий підхід [1].

Аналіз фахових літературних джерел свідчить, що у сучасних наукових розробках значну увагу приділяють моделям і технологіям управління. Вивченню теоретичних і практичних аспектів щодо програмно-цільового підходу в управлінні присвячені праці таких вчених, як М. Батан, В. Беспалько, В. Будавей, О. Дахін, Л. Дідківська, А. Єрмола, В. Іванова, І. Коновальчук, Г. Кравченко, В. Лазарєв, О. Мармаза, О. Мойсєєв, Є. Павлютенков, М. Поташник, Н. Приходькіна, З. Рябова, О. Снісаренко, Т. Сущенко, Н. Яковлева та інші. Однак, незважаючи на досить масштабні дослідження науковців, проблема проєктування розвитку вітчизняних закладів загальної середньої освіти недостатньо досліджена як в теоретичному, так і в практичному аспектах.

У 60-і роки ХХ століття на Заході виникло програмне управління як реакція на недосконалість розробки перспективних планів. Сутність цього підходу полягала в тому, щоб підходити до планування стратегій розвитку як до цілісної системи дій. Проте підхід до управління за цілями відомий ще з часів Аристотеля: «Благо за всіх обставин залежить від дотримання двох умов: одне з них – правильне з'ясування завдання і кінцеву мету будь-якого роду діяльності; друге – пошук будь-якого роду засобів, які ведуть до кінцевої мети» [5, с. 97].

Цей підхід відпрацьований і перевірений на ефективність в управлінні виробничою сферою. Проте, в управлінні педагогічними системами він почав впроваджуватися лише в 90-і роки. Саме цей період в управлінні був ознаменований переходом від адміністративно-функціонального підходу до цільового. Для цільового підходу головне, щоб досягалася мета, яка сформульована в колективі, спрямована на вирішення актуальних проблем закладу освіти, виражала спільне прагнення і передбачала досягнення прогнорованих результатів. Освітній процес тільки тоді може вважатися досконалим, якщо він забезпечує не лише успішне задоволення суспільних запитів сьогодення, а й визначає загальні підходи щодо вирішення майбутніх проблем.

Об'єднання двох підходів (цільового та програмного) дає новий ефективний вид програмно-цільового управління, сутність якого полягає в досягненні стратегічних завдань через відповідні цільові програми розвитку. О. Мармаза, аналізуючи підходи до проєктування стратегій розвитку закладу загальної середньої освіти, виділяє рівні програмно-цільового підходу: визначення місії освітнього закладу, формулювання основної мети діяльності, її декомпозиція (розчленування), вимірювання результатів [2].

Спираючись на роботи провідних науковців, можна виділити аспекти цього підходу в управлінні: системне бачення об'єкта управління, спрямованість на кінцевий результат, комплексний аналіз проблеми, комплексний підхід до вибору цілей та засобів їх досягнень, єдиний зв'язок цілей та ресурсів, вироблення продукту – цільової програми, спрямованість

на максимальну ефективність досягнення цілей при раціональному використанні ресурсів, інтеграція зусиль, суб'єктів навчально-виховного процесу і єдність усіх видів планування діяльності освітнього закладу [4]. Даний підхід в управлінні закладом освіти спрямований на задоволення певних освітніх потреб як учасників освітнього процесу (учнів, їх батьків, вчителів, адміністрації), так і стейкхолдерів.

Вчені виокремлюють такі переваги програмно-цільового підходу до управління розвитком навчального закладу:

1. Базою програмно-цільового підходу є встановлення балансу між прогнозованими результатами і кадрами, наявними ресурсами, невикористаними резервами.

2. Програми розвитку спрямовані на прогнозоване оновлення діяльності навчального закладу.

3. Програми розвитку забезпечують системність розвитку і впровадження інновацій.

4. Програми розвитку за формою також є інноваційними.

5. Програми розвитку характеризуються поетапно у вирішенні актуальних проблем закладу.

6. Роботу над розробкою та втіленням програми в життя проводить колектив.

7. Під час роботи над програмою розвитку виникне загальна для всіх мрія про новий успішний заклад освіти.

8. У пошуках ідей, нових технологій, під час їх реалізації значною мірою зросте рівень компетентності та професіоналізму педагогів.

9. Протягом роботи в інноваційному режимі зросте статус школи в мікрорайоні, керівництва вищої ланки.

10. Колегіальність роботи буде сприяти створенню ситуації, коли керівник може врешті-решт стати лідером-реформатором, «соціальним архітектором» [3].

Таким чином, використання програмно-цільового підходу до управління розвитком закладу освіти в умовах реформування є своєчасним оскільки спрямований на розв'язання актуальних проблем закладу, враховує потреби та запити усіх учасників освітнього процесу. Для керівників закладів освіти, програмно-цільовий підхід є одним з основних засобів підвищення ефективності управлінської діяльності.

Література

1. Брик Р. С. Інноваційні підходи управління закладами освіти в умовах реформування загальної середньої освіти. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності*: зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. (29-30 верес. 2022 р.). Тернопіль: СМП «Тайп», 2022. С. 49–52.

2. Мармаза О. І. Менеджмент освітньої організації. Харків: ТОВ «Щедра садиба», 2017. 126 с.

3. Мартинець Л. А. Управлінська діяльність керівника навчального закладу : навч. посіб. Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса, 2018. 196 с.

4. Радиш О. Ю. Проектування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Нац. акад. пед. наук України. ДЗВО «Університет менеджменту освіти». Київ, 2016. 255 с.

5. Янкович О. Освітні технології в історії вищої педагогічної освіти України (1957 – 2008): монографія / за ред. В. Чайки, О. Янкович. Тернопіль: Підручники й посібники, 2008. 320 с.

Буняк Н. А.
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнського національного університету
buniak_n@ukr.net

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ СУЧАСНОСТІ

Загальновідомим нині є той факт, що змістовність життя людини залежить саме від здоров'я. Значущість життя, безперечно, єдина умова для існування кожної окремої особистості, а повноцінно насолоджуватись життям можливо лише за умови наявності здоров'я.

Нині проблема психічного здоров'я одна із першорядних у психології особистості, тому цікавість до цієї тематики безупинно зростає.

Отож, психічне здоров'я – це питання психологічного образу здорової особистості, компонентів психологічного добробуту та своєрідних зразків психічного здоров'я.

На сьогодні відомі такі позитивні компоненти, що визначають психічне здоров'я: осмислення та відчуття сталості, незмінності власного фізичного та психічного – Я; критичність до себе, прикладених психічних зусиль та результатів цього; відповідність психічних реакцій до сили чи частоти впливів довкілля, обставин чи ситуацій; здатність керувати поведінкою згідно з нормами суспільства, правил та законів; здатність планувати та реалізувати плани; здатність змінювати стиль поведінки разом зі зміною обставин чи ситуацій; відкритість для внутрішнього чи довколишнього світу; довіра до свого досвіду; зрілість особистості, що виражається в самоконтролі розуму, емоцій і вчинків.

Важливо, що коли психічне здоров'я стосується механізмів, то психологічне охоплює значимі властивості цінностей, мотивацій, переконань людини, а також духовність [1, с. 42–51].

Поняття норми психічної, на наш розсуд, це можливість відповідної діяльності людини не лише у буденних, але і в надзвичайних умовах (природних, громадських) тощо.

Проте, заради повного аналізу питання, яке ми розглядаємо, слід зазначити – є науковці, котрі вважають, що цілком нормальних людей взагалі немає, кожна людина є відхилення від норми. Нездорові відносини між людьми нормальні тому, що така природа людини, а люди, які хворі психічно, розглядаються як жертви «шкідливого» суспільства.

Визначальним між нормою і патологією є здатність до зосередження уваги, утримання інформації в пам'яті, логічного мислення, орієнтації в просторі та часі.

На сьогодні немає цілком доказової відповіді щодо питання загальних критеріїв норми психічного здоров'я особистості, є лише погляди, що повертають нас до патології (коли не хвора, то здорова) чи до статистики (коли така як усі, то нормальна), чи до властивостей пристосування до ситуації, обставин (здорова, коли здатна швидко пристосовуватись), чи до культури поведінки (здорова, коли сформовані соціально значущі якості особистості, а щоденні вчинки визначаються нормами етики, моралі, естетики).

Наостанок зазначимо, що в основі здоров'я особистості безліч чинників таких як от: народження здорового потомства, що, в свою чергу, залежно від здоров'я батьків, умов перебігу вагітності і пологів, розгалуженості та доступності медико-генетичних консультацій тощо; спосіб життя особистості, що, в свою чергу, залежно від збалансованості харчування, наявності чи відсутності шкідливих звичок (паління, вживання алкоголю) тощо; стан довкілля, що, в свою чергу, залежно від допустимих рівнів концентрації фізичних та хімічних факторів (температури повітря, шуму, вібрації, рівня освітлення, наявності домішок газу в повітрі) тощо. Проте, на наш розсуд, найважливіша психологічна складова – постійні стреси, емоційні переживання, тощо [2].

Коли-небудь люди будуть контролювати свої думки, поведінку, емоції та вчинки і, лише тоді, через пізнання важливості психологічної складової, зможуть не лише запобігати недугам, але й удосконалити себе.

Література

1. Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. Психологія здоров'я людини: навч. посібн. Луцьк : Вежа-Друк, 2011. 430 с.
2. Фірсова О. Ю. Вплив стану психічного здоров'я студентів у період навчання у ВНЗ на реалізацію їх особистості. *Наука і освіта* : науковий журнал. № 3. Одеса, 2010. С. 131–137.

Буняк С. М.

методист центру виховної роботи,
захисту прав дитини та громадянської освіти ТОКІППО
svitlanapolyak1996@gmail.com

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ У КРАЇНАХ ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ

Постановка проблеми. В сучасних умовах постійної змінності в усіх сферах життя суспільства, найзначніші зміни відбуваються саме в освітній системі. Відтак постає питання реформування системи професійної педагогічної підготовки у ВНЗ України. Для визначення ключових орієнтирів та вдосконалення професійної підготовки педагогів в Україні доцільно вивчити досвід інших країн, зокрема, країн Північної Європи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні та зарубіжні вчені в численних публікаціях як теоретичного, так і практичного характеру (Б. Вульфсон, О. Джуринський, К. Корсак, Н. Ничкало, Л. Пуховська), визначаючи складові успіху системи вищої освіти північноєвропейських країн, звертають увагу на практикоорієнтованість підготовки скандинавських педагогів як одну з найважливіших складових якості їх професійної освіти. Північноєвропейські вчені Й. Расмуссен, Г. Торбйорнссон, Б. Магне, Г. Стангвік, А. Аламакі, Т. Кананоя, К. Борг, Л. Ліндстрем у різний час досліджували реформування системи професійної підготовки педагогів у країнах Північної Європи.

До ґрунтовних робіт, які були виконані на матеріалах декількох країн, належать дослідження українських науковців Бідюка Н. М. та Товканець Г. В.

Метою статті є розгляд особливостей розвитку професійної педагогічної освіти у таких країнах, як: Великобританія, Фінляндія, Норвегія. Відповідно до цілей визначено **завдання**: виокремити вимоги до професійної педагогічної освіти останніх десятиліть та схарактеризувати аспекти вищої педагогічної освіти країн Північної Європи.

Основний матеріал. Університети Північної Європи пропонують студентам різні організаційні моделі підготовки вчителів.

Підготовка вчителів у Великобританії здійснюється в університетах, але більше ніж 50% часу студенти проводять в школах, з якими укладені угоди про партнерство [5, р. 12]. Провідними принципами Англійської системи підготовки педагогічних кадрів є:

- 1) 3-4-річне навчання у педагогічному коледжі на бакалаврській програмі «Бакалавр педагогіки» (Bachelor of Education);
- 2) університетська однорічна програма професійної підготовки вчителів (PGCE) на базі 3-річної університетської бакалаврської освіти;
- 3) з 2014 року діє програма підготовки вчителя. За цією програмою працюють 60% педагогічних програм країни;
- 4) прискорена програма підготовки (fast-track graduate entry), що функціонує як альтернативна, надаючи можливість випускникам університету, які мають бажання працювати вчителями, можуть пройти практичну підготовку в школі і отримати кваліфікацію вчителя;
- 5) гнучкі курси на базі бакалаврської освіти (flexible postgraduate courses): будуються з урахування індивідуальних потреб кожного, хто проходить підготовку. Особи, що вже мають досвід роботи у школі, наприклад, здобутий за кордоном, можуть підтвердити його,

пройшовши кваліфікацію. Всі педагоги повинні пройти «інтернатуру» – рік стажування в школі (без «інтернатури» кваліфікаційне свідоцтво отримати не можливо) [1, с. 14–16].

Провідними принципами Фінської системи підготовки педагогічних кадрів є: індивідуалізація і диференціація, довіра і рівноправність, автономія університетів, реалізація програми інтернаціоналізації вищої та педагогічної освіти, система самоуправління без інспекторів, творчість та незалежність педагогічної професії, креативність у навчанні, професіоналізм викладачів та майбутніх учителів, взаємна довіра у суспільстві.

Головні ідеї Фінляндії щодо підготовки майбутнього вчителя: здатність мислити і діяти на основі теоретичних знань та наукового дослідження; обґрунтовувати педагогічні рішення за допомогою формальних і системних аргументів; використовувати практико-орієнтовний компонент; безперервну підготовку та тренінги; рівність у можливості навчання та підтримка додатковим фінансуванням[2, с. 23–30].

Провідними принципами Норвезької системи підготовки педагогічних кадрів є: діяльнісний підхід, який поглиблює практичну підготовку для тих, хто самостійно готує себе до різнобічної педагогічної діяльності, забезпечуючи трансформацію теоретичних знань у практичні знання, вміння і навички зі спеціальності. Для реалізації діяльнісного підходу педагоги норвезьких педагогічних коледжів і університетів керуються принципами, що насамперед мотивують активність студента в освоєнні теоретичного і практичного матеріалу, а саме: принцип включення особистості в значущу діяльність, принцип визнання права людини шукати свій власний шлях самовираження, принцип активності людини, яка навчається, у самостійному пошуку нового знання, принцип віри в позитивний потенціал студента[4, с. 132–135].

У ході реалізації навчальної програми більшість студентів здійснює принаймні одну поїздку за кордон (у межах північноєвропейського співробітництва в галузі освіти). Така практика притаманна всім країнам Північної Європи[3, с. 125].

Висновки. Таким чином, успіхи Великобританії, Фінляндії, Норвегії в підготовці вчителів пояснюється ефективністю організації системи педагогічної освіти: багаторівневістю освіти, диференціюванням навчання, створенням умов, необхідних для успішного вирішення освітніх завдань особистісного і професійного розвитку студентів, впровадженням у педагогічний процес активних методів і форм навчання, орієнтацією освітніх установ на використання позитивного світового досвіду у сфері підготовки педагогічних кадрів.

Література

1. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів : аналітичні матеріали / Н. М. Авшенюк та ін. Київ: ДКС «Центр», 2017. 83 с.
2. Котун К. В. Педагогічна освіта Фінляндії у контексті європейського виміру: метод. рек. Київ: Вид. Ін-ту обдарованої дитини, 2014. 60 с.
3. Пуховська Л. П. Професійна освіта та інновації: досвід країн ЄС. *Науковий вісник*. 2017. №14. С. 124–132.
4. Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід: монографія / В. О. Радкевич та ін. Київ : ІІТО НАПН України, 2018. 223 с.
5. The Importance of Teaching. The Schools White Paper 2010. London: TSO, 2010. 91 p.

Веренич Л. В.,
викладачка української мови і літератури Красноградського педагогічного фахового
коледжу КЗ «ХГПА» ХОР
lara.verenich@ukr.net

Гніда Г. М.,
викладачка української мови і літератури Красноградського педагогічного фахового
коледжу КЗ «ХГПА» ХОР
annaverman82@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

На сьогоднішні умови розвитку суспільства висувають нові вимоги до системи навчання та виховання підростаючого покоління. Особливу категорію складають діти із психофізичними вадами розвитку, зокрема, діти з особливими освітніми потребами. Навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу забезпечує інклюзивна освіта [3]. Головне завдання інклюзії – відгук на широкий спектр освітніх потреб в шкільному середовищі та поза його межами.

Зв'язне мовлення – це значущий засіб для соціалізації, для налагодження взаємин і адаптації в учнівському колективі, що безпосередньо є важливим в умовах сучасної інклюзивної освіти. Існує чимало визначень поняття «зв'язне мовлення». Василь Олександрович Сухомлинський зазначав, що «зв'язне мовлення є невід'ємна складова навчання рідної мови, суть якої полягає в озброєнні учнів умінням правильно, з дотриманням високої мовленнєвої культури, розвивати у них природну комунікативну здатність, формувати, поліпшувати й удосконалювати їхнє зв'язне мовлення» [4].

Науковці Л. Виготський, І. Зимня, М. Жинкін, С. Рубінштейн, В. Синиця аналізують зв'язне мовлення як мовлення, форма якого закономірно пов'язана і визначається змістом, а зміст є вираженням відповідного бажання або думки мовця. О. Біляєв стверджує, що мовлення розвивається і засвоюється тільки тоді, коли учень здатний розуміти лексичні і граматичні мовні значення і коли він своїми почуттями, мисленням сприймає те явище дійсності, яке відповідає певним одиницям мови [1].

Здобувачі освіти з особливими потребами потребують додаткової постійної або ж тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення їхнього права на освіту. Успіх мовленнєвого розвитку дитини залежить, насамперед, від мовлення дорослих, які її оточують з раннього дитинства. Мовлення оточуючих і стає прикладом для дітей. Втім, у дітей з ООП становлення фразового мовлення відбувається сповільнено через інтенсивне накопичення пасивного словника й має переважно номінативний характер, тобто складається з іменників.

Розглянемо поради, які дають фахівці щодо роботи вчителя з питань розвитку мовлення і стосовно організації комунікації.

Спокійно ставитись до ситуації – це основна рекомендація. Спокійно, толерантно, виважено, з розумінням ставитись до ситуації, не намагатися прискорити розмову, не намагатися квапити учня, не виправляти, не перебивати його, при цьому важливим є постійний візуальний контакт. Слід пам'ятати, що ускладнення мовлення не є показником низького рівня інтелекту дитини для налагодження комунікації. Спочатку потрібно ставити запитання, які передбачають короткі відповіді, тобто ствердність «так» або заперечні, або ж відповідні рухи голови, якщо ви не розумієте учня, то не потрібно вдавати, що насправді вам все зрозуміло, оскільки це може створити певний бар'єр, краще перепитати в дитини те, що було незрозуміло. В цьому процесі важливо також використовувати додаткові засоби спілкування, зображення, написані або роздруковані матеріали.

Для здобувачів освіти з порушенням слуху виведено такі рекомендації:

– звукову інформацію потрібно дублювати зоровою, тобто так учитель комплексно впливатиме на органи чуття і забезпечить підвищену ефективність комунікаційного процесу;

– говорити потрібно дещо голосніше і чіткіше, але не надто гучно, тому що порушення слуху це не обов'язково низький знижений слух. Інколи здобувач сприймає деякі звуки, або навпаки не сприймає звуки певної частотності, і тому інколи потрібно говорити чіткіше, голосніше, але не надто гучно, і в жодному випадку не кричати, не підвищувати голос. Головною рекомендацією є те, що перед початком спілкування потрібно привернути увагу дитини, це може бути звернення до неї на ім'я, можна торкнутися, але легенько, щоб не злякати, не сполохати; під час розмови дивитися на дитину, не затуляти своє обличчя, для того, щоб дитина могла побачити міміку, рухи органів мовленнєвого апарату.

Кожен здобувач з особливими освітніми потребами має свої особливості розвитку та свої певні порушення психофізичного розвитку. Для учнів із діагнозом синдром Дауна варто пам'ятати, що дитина може правильно вимовляти окреме слово, називати предмет або дію, але в мовному потоці пропускати і спотворювати звуки, переставляти склади, тому над цим теж потрібно працювати, що стосується дітей з аутизмом, то пам'ятаймо, що однією з основних ознак цього спектру розладів є порушення комунікації, порушення проблеми соціальної взаємодії і відповідно порушення у мовленні. Тобто порушення у спілкуванні, порушення розвитку суттєво впливають на спілкування та соціальну взаємодію.

Діти з аутизмом за рівнем інтелектуального розвитку, за своїми можливостями, за поведінкою дуже різняться, тому варто вивчати кожну конкретну історію у взаємозв'язку з іншими залученнями фахівців, з батьками, будувати план корекційної роботи з розвитку мовлення. Деякі учні можуть говорити на певні теми, в них можуть спостерігатися труднощі, пов'язані з розвитком абстрактного мислення, у деяких може бути нестандартна реакція на сенсорну інформацію, наприклад на голосний шум, на світло, на певні продукти, на тканини. Для таких учнів подекуди дуже важливий певний ритуал, певна послідовність дій і порушення певної послідовності дії або звичного оточення, процедур може викликати у них неоднозначну реакцію.

Отже, говорячи про розвиток мовлення здобувачів освіти з особливими потребами, про налагодження комунікації є такі загальні рекомендації:

- враховувати особливості розвитку конкретної дитини;
- подавати інформацію одночасно на вербальному й візуальному рівнях;
- важливим є спілкування з іншими дітьми, оскільки вони навчаються в них зразків мовлення, спілкування та моделей поведінки.

Для дитини з особливими освітніми потребами розвиток зв'язного мовлення є основним ключем до адаптації, якщо ми говоримо про суспільство інклюзивне, безбар'єрне, відкрите до різноманіття, толерантне. Отже, можемо стверджувати про необхідність здійснення всебічного впливу на мовленнєву діяльність дітей з ООП, який включає: психологічний, соціальний, педагогічний, логопедичний напрями. Розвиток мовленнєвої комунікації пов'язаний із накопиченням словникового запасу, а також із засвоєнням правил його використання. Ці правила засвоюються дітьми, як і мовлення в цілому, практичним шляхом поступово: спочатку через сприйняття мовлення дорослого, потім у відображеному мовленні і, нарешті, використовують їх у самостійному мовленні. До цих правил відносяться різні зміни слів у залежності від поєднання їх з іншими словами в тому чи іншому висловлюванні, уточнюються лексичні та граматичні значення слів.

Педагог має докласти максимум зусиль для того, щоб діти з особливими освітніми потребами стали активними учасниками всіх соціальних процесів і були максимально залученими до всіх суспільних процесів.

Література

1. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови : навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2005. 180 с.
2. Дашковська В. Професійна компетентність учителя в умовах упровадження інклюзивної освіти. *Директор школи. Шкільний світ*. 2017. № 21-22. С. 90–94.
3. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ : «Самміт-Книга», 2009. 249 с.

Вишньовський В. В.,
кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри психології Тернопільського національного
технічного університету імені Івана Пулюя
vasilvisnovskij@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ НУШ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми. На сучасному етапі становлення НУШ постає питання забезпечення оптимальної та продуктивної професійної діяльності вчителів не лише в умовах реалізації концепції Нової української школи, а також в умовах війни, саме коли люди відчувають реальну загрозу власному життю. Професійна діяльність педагогічних працівників, саме в умовах війни, передбачає значні психофізичні та психоемоційні навантаження, труднощі у виконанні педагогічних функцій та поєднання неоднакових за своїм змістом дій в одній діяльності, швидкий темп діяльності, відповідальність за себе та учнів, а це в свою чергу вимагає психологічної готовності до виконання професійної діяльності в умовах які загрожують життю людей.

Покоління сучасних учнів є дітьми Інтернету та цифрових технологій. Їх інтелектуальна сфера є дуже високо розвиненою, однак мотивація до навчання, у більшості, поверхнева та ситуативна. Оскільки багато учнів трактують сучасне навчання як застаріле. Ще однією причиною такої демотивації школярів постає так званий цифровий розрив власне між особистістю учня та педагога. Тому перед сучасним педагогом постає досить важке завдання, в основу якого входить здатність вчителя саме через власне самовдосконалення та формування високого рівня психологічної готовності до інноваційної діяльності здійснити «трансформацію» сучасної загальноосвітньої моделі.

Аналіз останніх досліджень. Багато вчених в нашій країні та за кордоном вивчали питання готовності в різних її аспектах. Г. Балл, В. Вареник, І. Зязюн, Н. Пов'якель досліджували процес самовдосконалення та формування професійних навичок людини, її майстерності. Організаційні проблеми самовиховання та його психопедагогічні основи досліджували О. Бондаренко, Ф. Гоновлін, А. Деркач, Л. Долинська, В. Крутенський, Н. Кузьміна, Н. Побірченко та ін. Науковий інтерес до проблеми професійної творчості, креативності знаходять С. Марков, В. Моляко, П. Перепелиця, С. Шандрук та інші вітчизняні вчені. До питання професійної компетентності зверталися І. Зязюн, В. Панок, В. Рибалка та ін. Питаннями професійної та, зокрема педагогічної готовності займаються вітчизняні науковці І. Бех, В. Боднар, О. Поканевич, О. Пехота та ін.

Формулювання мети роботи. Мета цієї публікації висвітлити особливості формування психологічної готовності педагогічних працівників до професійної діяльності в НУШ саме за умов воєнного стану, зокрема, зазначити основні компоненти психологічної готовності педагога.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічна діяльність учителя є одним із видів професійної діяльності, який передбачає тісний взаємозв'язок усіх суб'єктів навчального процесу (адміністрація школи, батьки, учні), тобто передбачає взаємодію між цими суб'єктами. Сучасний освітній простір висуває надзвичайно великі вимоги до особистості вчителя, тому для успішного здійснення професійної діяльності вчитель повинен не лише володіти знаннями, а й мати різноманітні вміння та навички. Тобто з точки зору суб'єкта освітньої діяльності вчителі не лише спроможні досягнути сферу своєї професійної, фахової

діяльності, а й уміють знаходити творчі методи у власній справі та враховують необхідність самореалізації через професійну діяльність [1].

Розглядаючи одну з основних концепцій НУШ, потрібно відзначити педагогіку партнерства кожного учасника освітнього процесу. Іншими словами, якщо раніше основою було спілкування за принципом «учитель-учень», то на сучасному етапі розвитку початкової та середньої освіти вчителі не тільки безпосередньо взаємодіють з учнями, а й безпосередньо взаємодіють з батьками, адміністрацією та іншими учасниками освітнього процесу.

Так батьки стають безпосередніми учасниками навчального процесу та забезпечують кращий зворотний зв'язок, тим самим покращуючи рівень засвоєння знань учнями. Гуманістичні принципи НУШ мають на меті забезпечити шлях до створення нового гуманного суспільства і є основою педагогіки партнерства. Не менш важливою основою концепції НУШ постає підхід сучасної української школи до навчання. Тому креативні методи забезпечують розвиток гнучкості мислення учня, готують його не лише до діяльності відтворення, а й до нестандартних життєвих ситуацій [1].

Згідно з концепцією НУШ, вчителі повинні мати високий рівень організаторських навичок, це пов'язано з тим, що в концепції НУШ від учителів вимагається не лише забезпечити учням відповідний процес передачі знань, а й залучити кожного учня до постійної соціальної активності та можливості самореалізуватися в командному середовищі. Тому такі формати, як колоквиуми, круглі столи та мозкові штурми стали досить популярними в концепції НУШ. Ще одним цікавим фактом є те, що в концепції НУШ для базової середньої освіти велике значення надається адаптаційному періоду. Тому зрозуміло, що вчителі в цій ситуації повинні володіти не лише професійними знаннями, а й повноцінними знаннями про психологічну підтримку та засоби адаптації, що, безсумнівно, піднімає кваліфікаційні вимоги до вчителів на вищий рівень [1].

У результаті ґрунтовного теоретико-методологічного аналізу існуючої наукової літератури з проблеми психологічної готовності до професійної діяльності можна виокремили низку чинників та якостей особистості вчителя. Дані чинники, якості та вимоги доцільно розглядати у взаємозв'язку з компонентами психологічної готовності особистості вчителя до виконання професійної діяльності.

Більшість науковців узагальнюючи різні класифікації компонентів психологічної готовності до діяльності, зокрема і до професійної, виділяють: когнітивний компонент (вміння застосовувати професійні знання, здатність оперувати інноваціями фахової діяльності, творчий потенціал, вербальна креативність, гнучкість та лабільність мислення, критичність мислення, прагнення до саморозвитку); мотиваційний компонент (демократичні установки на спілкування, рівноправність та співробітництво, спрямованість на оволодіння професійними знаннями, ефективними засобами взаємодії, фахова ерудиція, особистісна зрілість, цілеспрямованість, рішучість, самостійність, самокритичність, ініціативність, самоконтроль); емоційний компонент (внутрішня рівновага, готовність до лабільної варіативної поведінки, мовленнєва культура поведінки, емпатійність, емоційна стійкість, щирість та відкритість у спілкуванні); особистісний компонент (відкритість до інноваційних знань, їх застосування, активна позиція щодо безперервного самовдосконалення) і діяльнісний компонент (конструктивні здібності, проектотворчість, вміння організовувати діяльність та застосовувати інноваційні знання у практиці) [2].

Висновки. Рівень сформованості психологічної готовності педагогічного персоналу НУШ до професійної діяльності в умовах воєнного стану є змінною величиною, яка залежить від рівня психологічної безпеки, індивідуально-психологічних, вікових, фахових чинників. Також на нього має вплив: адекватність самооцінки, самооцінки важливих професійних якостей, самостійність при виконанні в педагогічній діяльності нових завдань, здатність до оптимального та ефективного виконання в педагогічній діяльності завдань в умовах війни коли виконанню ефективної професійної діяльності перешкоджають різні негативні тенденції (підвищене емоційне вигорання, ціннісно-сміслова дезорієнтація,

тривожні стани, депресивні стани, панічні стани), які впливають на психічний стан особистості.

Література

1. Нова українська школа: poradnik dla vchytela / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2018. 160 s.

2. Сімко Р. Т. Поняття готовності до професійної діяльності на сучасному етапі розвитку психологічної науки. Проблеми сучасної психології : зб. наук. праць К-ПНУ ім. І. Огієнка та Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. 2011. Вип. 13. С. 415–425.

Вітенко І. М.,

кандидат географічних наук,
доцент, заступник директора з науково-методичної роботи
та міжнародного співробітництва ТОКІППО

i.vitenko@ippo.edu.te.ua

Миколів З. П.,

методист лабораторії STEM-освіти ТОКІППО

z.mykoliv@ippo.edu.te.ua

STEM-ЦЕНТР ЯК ВЕКТОР РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Стрімкі зміни – одна з основних характеристик сучасного суспільства. Інтенсивне впровадження прогресивних технологій в усі сфери життя зумовило безупинне вдосконалення людської діяльності. Різко зменшується час на втілення нових ідей, знань, технологій у життя. Зростає потреба в нових формах освіти, навчання, набутті нових навичок.

Сьогодення об'єктивно вимагає переведення освітнього процесу на технологічний рівень, активізацію пошуку перспективних інноваційних й педагогічних технологій, спрямованих на розвиток і саморозвиток особистості. Одним із актуальних напрямків інноваційного розвитку природничо-математичної освіти є система навчання STEM (Science-наука, Technology-технологія, Engineering- інженерія, Mathematics-математика) [1].

STEM-освіта (STEAM/STREAM-освіта) – цілісна система природничої і математичної освітніх галузей, метою якої є розвиток особистості через формування компетентностей, природничо-наукової картини світу, світоглядних позицій і життєвих цінностей з використанням трансдисциплінарного підходу до навчання, що базується на практичному застосуванні наукових, математичних, технічних та інженерних знань для розв'язання практичних проблем, подальшого використання цих знань і вмінь у професійній діяльності (відповідно до Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти), схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 960-р).

Упровадження STEM-освіти в освітній процес дозволяє: підвищити якість освіти, інтегрувати систему освіти України до європейського і світового освітнього простору; формувати і розвивати навички науково-дослідницької та інженерної діяльності, винахідництва, підприємництва, ранньої професійної самовизначеності та готовності до усвідомленого вибору майбутньої професії; популяризувати науково-технічні та інженерні професії. На сьогодні, вирішити питання впровадження STEM-освіти в педагогічний процес можна через створення та діяльність STEM-центрів, які б реалізовували базові потреби в інформаційному, методичному та технічному напрямках [3].

Згідно Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) STEM-центр – це структурний підрозділ закладу освіти, утворений з метою забезпечення розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти).

Доцільно зауважити, що STEM-центр є простором нових можливостей для здобувачів освіти, де створюються сучасні умови навчання, для формування інтересу до наукової,

дослідницької, новаторської, конструкторської та винахідницької діяльності, розвитку креативного мислення. Тому діяльність STEM-центру повинна бути спрямована на:

- організацію науково-орієнтованої діяльності здобувачів освіти з використанням високотехнологічних засобів навчання, інноваційних моделей освіти, їх розроблення та апробацію;

- популяризацію результатів винахідницької, науково-орієнтованої діяльності та розвиток учнівської творчості;

- професійне удосконалення педагогічних працівників тощо [2].

Напрями діяльності STEM-центру повинні відповідати напрямам STEM-освіти. Це програмування, штучний інтелект, мехатроніка, біоніка, адитивні технології, числове програмне керування, комп'ютерне моделювання, фрезерні та лазерні технології, кліматичні, астрономічні, біологічні спостереження та опрацювання їх результатів, робототехніка, інженерія, ракетомоделювання, аерокосмічні технології, радіоелектроніка, авто-, авіа-, судномоделювання, тривимірне моделювання, хіміко-біологічні та агроекологічні технології, конструювання, веб-дизайн, основи відеотехнологій, цифрове мистецтво та інші.

Робота STEM-центру закладу освіти має бути сконцентрована на:

- популяризації винахідницької, науково-дослідної діяльності та розвиток учнівської творчості в області наук: хімії, біології, математики, фізики, астрономії, інформатики тощо;

- мотивації учнів до продовження освіти в науково-технічній та інженерній сферах;

- підтримці наукової, технічної та інженерної складових для популяризації природничо-математичних спеціальностей;

- організації проєктно-орієнтованої діяльності здобувачів освіти (під керівництвом педагогів та інженерів) до інноваційних методик навчання у науково-дослідницькій сфері (технології, інженерія, програмування, екологія);

- підтримці дослідно-експериментальної роботи з обдарованими школярами, залученні їх до командної роботи;

- формуванні компетентностей, які визначають конкурентоспроможність особистості на ринку праці [4].

Належна діяльність STEM-центру забезпечить реалізацію в освіті наукового напрямку, який ґрунтується на принципах диференційованого та індивідуального підходів до навчання з урахуванням вікових особливостей, індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей, стану здоров'я здобувачів освіти з використанням різних методів і форм роботи.

Невід'ємною складовою організаційно-методичної роботи закладів, що запроваджують напрями STEM-освіти, є участь у діяльності Всеукраїнського науково-методичного віртуального STEM-центру (режим доступу: <http://stemua.science/>).

Для ефективного функціонування STEM-центру важливо в закладі освіти створити шкільну STEM-лабораторію (кабінет), що являє собою приміщення, укомплектоване необхідним обладнанням, навчальними засобами та навчально-методичними матеріалами.

Діяльність STEM-лабораторії (кабінету) закладу освіти спрямована на:

- організацію науково-орієнтованої діяльності здобувачів освіти з використанням високотехнологічних засобів навчання, інноваційних моделей освіти, їх розроблення та апробацію;

- популяризацію результатів винахідницької, науково-орієнтованої діяльності та розвиток учнівської творчості;

- професійне удосконалення майстерності педагогічних працівників [4].

Орієнтиром, який допоможе оптимально укомплектувати лабораторію (кабінет) для STEM-уроків (занять), є наказ Міністерства освіти і науки України від 29 квітня 2020 року № 574 «Типовий перелік засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів і STEM-лабораторій».

Упровадження STEM-освіти вимагає від педагогічних працівників активно використовувати новітні педагогічні підходи до викладання й оцінювання, інноваційні практики міжпредметного навчання, методи та засоби навчання з акцентом на розвиток

дослідницьких та винахідницьких компетентностей. STEM-педагог – фахівець, який має сформовані загальні та професійні компетентності відповідно до професійного стандарту, а також здатність формувати (розвивати) у здобувачів освіти STEM-компетентності відповідно до Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). А тому варто приділяти увагу питанням якісного підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Отже, створення STEM-центру допоможе повною мірою втілити завдання залучення здобувачів освіти до наукової та інженерної діяльності, забезпечити можливість спільної роботи педагогів, молоді, викладачів вузів і науковців та надасть змогу залучитись підтримкою і технічним обладнанням провідних промислових підприємств України.

Література

1. Володимир Сіпій. STEM-освіта, як різновид політехнічної освіти у закладах загальної середньої освіти URL: https://lib.iitta.gov.ua/713093/1/Ciuij_Tezi_HAU_24102018.pdf

2. Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-p#Text>

3. Про науково-теоретичні аспекти STEM-освіти та перспективи її впровадження. URL: <https://naurok.com.ua/materiali-pedagogichno-radi-pro-naukovo-teoretichni-aspekti-stem-osviti-ta-perspektivi-vprovadzhennya-275051.html>

4. Засоби та обладнання STEM. Інноваційні засоби та форми організації навчального процесу STEM-освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/zasobi-ta-obladnannya-stem/>

Воробець О. Р.,

аспірант кафедри фахових методик
і технологій початкової освіти факультету педагогіки
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ В НАВЧАННІ МОВИ ЧЕРЕЗ НАРОДНУ КУЛЬТУРУ

Постановка проблеми. У сучасному освітньому контексті питання формування мовленнєвої компетентності учнів є актуальним та насущним завданням. Водночас вимоги до методики навчання мови постійно змінюються, адаптуючись до потреб сучасного суспільства. Саме тут народна культура та народна творчість можуть відігравати значущу роль у формуванні мовленнєвої компетентності учнів 5-х класів.

Вона включає в себе багатий спектр засобів виразності, таких як пісні, казки, легенди, обряди, загадки та багато інших. Традиційно, народна творчість використовується для передачі цінностей, збереження культурної спадщини та формування мовленнєвої компетентності молодого покоління [5, с. 24].

Проте, в умовах сучасного світу, де діти мають доступ до різноманітних медіа та технологій, питання про те, як зберегти й актуалізувати ці традиції в навчальній мові, стає особливо актуальним. Зрозуміло, що діти сьогодні опиняються під впливом різних культурних впливів та технологій, і педагогам потрібно знайти способи, як зробити народну культуру привабливою та актуальною для молодого покоління та використовувати її як інструмент для формування мовленнєвої компетентності.

Отже, актуальність цієї теми постає при необхідності вирішення проблеми інтеграції традиційних елементів народної культури в сучасний освітній процес для ефективного формування мовленнєвої компетентності учнів 5-х класів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні науковці розглядають використання народних традицій в освітньому середовищі як проблему соціокультурного розвитку дитини, забезпечення єдності освіти і національної культури, гуманізації виховання, що утворює право в різнобічному особистісному розвитку на вітчизняних культурних засадах (І. Бех, О. Вишневський, П. Кононенко, О. Рудницька, Г. Тарасенко, Т. Усатенко, В. Шинкарук та

інші). На сучасному етапі проблемі питання національної самосвідомості присвячено праці таких авторів, як С. Бевзенко, І. Голубенко, Г. Донченко, Є. Пасічник, З. Старкова, В. Онищук. Розробка проблеми національно-патріотичного виховання молоді відображена в дисертаціях М. Качура, Л. Кулішенка, І. Лебеда та ін.

Метою роботи є вивчення впливу традиційної народної культури на формування мовленнєвої компетентності учнів у контексті сучасної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо. Головною метою формування мовленнєвої компетентності учнів 5 класу на сучасному етапі є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатой духовної культури народу, його національної ментальності, спорідненості світогляду і, на цій основі, формування якостей особистості громадянина України, які забезпечують національну самобутність, розвинену духовність, моральну, мистецьку, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і талантів [1, с. 96].

Національно-патріотичне виховання у Новій українській школі реалізується через освітні галузі: мовно-літературна, природнича, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична, мистецька та галузь фізичної культури, у змісті яких найбільше закладено патріотично ціннісної інформації.

Важливим аспектом національно-патріотичного виховання є повага та любов до державної мови. На уроках української мови та літературного читання вчитель звертає увагу учнів на багатство і милозвучність української мови, захоплює дітей її красою, пробуджує любов до рідного слова, прагнення вивчати українську мову, пояснює значення української мови для становлення незалежної самостійної держави України, роль української мови як державної.

Значну увагу на таких уроках вчитель приділяє використанню малих фольклорних форм (загадок, лічилок, мирилок, приказок і прислів'їв, народних прикмет), пояснюючи дітям усе багатство і розмаїття народної творчості. Отже, мовне середовище повинно впливати на формування учня-громадянина, патріота України [2, с. 547].

Та все ж, варто провести порівняльний аналіз традиційного та сучасного підходів до викладання української мови з використанням народної творчості. Розгляньмо цей порівняльний аналіз.

Традиційний метод навчання мови в основному зосереджений на правильному вживанні граматичних правил і правопису. Уроки фокусуються на вивчені правила та виконуються вправи з граматики та орієнтовані на формальні аспекти мови, а учні постійно використовують стандартні завдання.

У традиційному підході народна творчість може бути представлена як додатковий матеріал, а не як основний засіб вивчення. Зазвичай, вона включена в програму обмежено.

Сучасні підходи акцентують увагу на навчальній мові в контексті реального спілкування, підкреслюючи комунікативний аспект [3, с. 145].

Вчителі та учні можуть використовувати різноманітні ресурси, включаючи мультимедійні матеріали, Інтернет, автентичні тексти тощо.

Сучасні методи підтримують використання народної творчості, такої як народні пісні, казки, легенди, як ключові засоби навчання та висвітлюють її у розвитку мовленнєвої компетентності. Уроки можуть бути більш інтерактивними, з використанням групової роботи, дискусій та творчих завдань [4, с. 64].

Сучасний підхід спрямований на розвиток мовленнєвих та комунікативних навичок, зокрема навичок аудіювання, говоріння, читання та письма.

Порівнюючи ці два підходи, можна сказати, що сучасний підхід робить більший акцент на практичному використанні мови в реальних ситуаціях, а також відкритий для

використання народної творчості як важливого компонента навчання мови та мовленнєвої компетентності учнів у п'ятому класі.

Усе це підкреслює важливість вивчення мови через народну культуру, яка створює справжню скарбницю засобів для освоєння мови, підвищення мовленнєвої компетентності та формування культурної ідентичності.

Висновки. Отже, народна культура, її мовні аспекти та традиції є важливою частиною історії та ідентичності народу. Використання народної творчості в навчанні української мови у 5-му класі сприяє розвитку мовленнєвих навичок учнів, зокрема читання, розуміння текстів, висловлювання думок та аналізу мовних засобів.

Ефективний навчальний підхід включає в себе поєднання традиційних елементів народної творчості із сучасними засобами комунікації та навчання, щоб підтримати інтерес учнів та підвищити ефективність навчання мови.

Варто підкреслити важливість вивчення та передачі культурної спадщини через мову та традиції як необхідної складової освіти та розвитку сучасного суспільства.

Література

1. Гончаров В. І. Національні традиції у формуванні нового вчителя: історичний і сучасний контекст. ПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. Наукові записки. Випуск 5(61). С. 96–106.

2. Коваль Т. В. Українські народні традиції та звичаї як засіб національного виховання молодших школярів в умовах НУШ. *Актуальні питання у сучасній науці*. № 2(2). 2022. С. 546–554.

3. Матящук В. П. Сучасне патріотичне виховання в школах України / В. П. Матящук. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 383 с.

4. Харагірло В. Є. Національне виховання здобувачів освіти на сучасному етапі: навчально-методичний посібник. Біла Церква : БІНПО, 2020. 93 с.

5. Церковна Г. Формування в учнів початкової школи національних та духовних цінностей українського народу. *Початкова школа: наук.-метод. журн.* 2015. № 11. С. 24–25.

Гайда В. Я.,

доктор філософії, методист відділу
методики навчальних предметів природничо-математичного циклу, технологій та
фізичної культури ТОКІППО
v.gajda@ippo.edu.te.ua

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ STEM-ПРОЄКТІВ

У час динамічного розвитку цифрового суспільства організація навчальної діяльності з фізики повинна орієнтуватися на вдосконалення ключових навичок навчання, які знадобляться учням для успішної соціалізації в умовах сучасного глобалізованого та мінливого світу. До таких навичок, які впливають на здатність людини жити в сьогоденні і в майбутньому, Мартинюк О. С. відносить: інноваційні навички, медіа та технологічні навички, життєві та кар'єрні навички [0]. Для того, щоб учні охоче залучалися до освітньої діяльності, важливо, щоб поставлені їм освітні завдання були зрозумілими та викликали потребу у їх вирішенні, тобто вони повинні бути особисто ціннісними для учня, впливати на його емоційну сферу. Адже рівень свідомості особистості істотно залежить від того, наскільки особистісно значущим для нього є те, що об'єктивно, має суспільну цінність. У попередніх дослідженнях нами встановлено, що реалізація навчальних проєктів має значний потенціал для формування в учнів ключових компетентностей та практичних навичок, на основі яких вони зможуть якісно навчатися і по завершенні школи, будуть усвідомлювати особливості сталого способу існування у цифровому суспільстві та відповідно до цього вибудовувати свій шлях саморозвитку [0]. Ці навички будуть відрізнятися відповідно до місцевих умов навчання та проживання учнів. Опираючись на результати дослідження

Шарко В. Д., ми виокремлюємо у реалізації навчальних проєктів ряд переваг відносно традиційних підходів до освітнього процесу, які полягають у наступному:

- практична та теоретична значимість знань, умінь та навичок, яких набувають учні в освітньому процесі;
- здобувачі наділені самостійністю щодо вибору напрямків дослідження на основі власних вподобань;
- кінцевий реальний освітній продукт як результат діяльності учня;
- розширення світогляду школярів за рахунок розгляду різних граней проблеми;
- посилення зацікавленості суспільно значущими проблемами, вирішення яких потребує практичного застосування набутих знань і вмінь;
- реальне поєднання теоретичних та практичних знань, їх перевірка дослідним шляхом;
- методичний супровід учнівського пошуку, спілкування, розвитку критичного мислення, формування відповідальності за виконану справу тощо [0, с. 22–23].

Реалізація навчальних проєктів в освітньому процесі дозволяє залучати учнів до розв'язування певних життєвих проблем та вирішувати ряд дидактичних цілей. Важливу роль в процесі реалізації STEM-освіти відіграє учитель, який допомагає обрати мету STEM-проєкту, сприяє оволодінню нових знань, засвоєнню технології проєктної діяльності та методів дослідницького пошуку. Для забезпечення оптимальних умов формування STEM-компетентності учнів, педагог сам потребує нових знань та навичок у частині реалізації STEM-напряму в освіті. Такими основними завданнями, щодо ефективної організації STEM-проєктів, на нашу думку є:

- ознайомлення із STEM-проєктами та особливостями впровадження ідей діяльнісного навчання;
- посилення мотивації учнів до дослідницької діяльності;
- допомога у визначенні проблеми STEM-дослідження та постановки завдань;
- надання індивідуальної підтримки;
- організація дослідницької діяльності;
- врахування індивідуальних можливостей учасників і доступності відповідних ресурсів;
- моніторинг діяльності на кожному з етапів реалізації STEM-проєкту;
- поради щодо опрацювання експериментальних даних, їх аналізу;
- надання рекомендацій щодо оформлення результатів STEM-проєкту;
- об'єктивне оцінювання результатів діяльності кожного з учасників колективного STEM-проєкту;
- підбір цікавих форм представлення результатів STEM-проєкту;
- залучення учнів до фестивалів, конкурсів, турнірів, що стосуються STEM-освіти;
- обмін досвідом з питань організації STEM-проєктів, активна участь у педагогічних конкурсах.

Отже, реалізуючи навчальні STEM-проєкти здобувачі комплексно формують ключові компетенції, здатні усвідомити потребу у саморозвитку, мотивуються до подальшої самоосвітньої діяльності системою ціннісних орієнтацій, удосконалюють уміння планувати власну освітню траєкторію та орієнтуватися в цифровому просторі, здатні застосовувати набуті знання та вміння для вирішення прикладних завдань та жити в інформаційному та сталому суспільстві.

Література

1. Гайда В. Я. Формування самоосвітньої компетентності учнів на засадах сталого розвитку в процесі реалізації навчальних проєктів. *Educational Processes Management: Development in Reform Context*. Editors: Olena Tryfonova & Sławomir Śliwa. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2021. С. 36–46.
2. Мартинюк О. С., Мирончук Г. Л., Стецюк О. Б. Розвиток дослідницьких умінь учнів на уроках фізики як спосіб реалізації STEM-освіти. *Наукові записки. Сер. Педагогічні науки*. 2022. Випуск 208. С. 37–43. (2022). URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-37-43>

3. Шарко В. Д. Літня навчальна практика з фізики: дидактико-методичний аспект. Херсон. Типографія ХДУ, 2002. 260 с.

Гальченко В. М.,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
vyktoryjaG@ukr.net

РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасний світ сповнений екстремальними ситуаціями, в яких випробовується стресостійкість особистості. Розвиток резильєнтності (емоційної стійкості) набуває особливого значення під час війни, оскільки це дає можливість людині протистояти постійним стресам, наслідки яких можуть бути непередбачуваними й руйнівними. Загалом резильєнтність пов'язують зі здатністю людської психіки відновлюватися після несприятливих умов.

Спробуємо більш детально розібратися в сутності поняття «резильєнтність».

На думку зарубіжних дослідників (Feder та ін., 2019), резильєнтність – це здатність успішно адаптуватися до негараздів, стресових життєвих подій, значної загрози або травми [4]. У свою чергу, Фолке (Folke, 2016) підкреслює ще одну важливу характеристику резильєнтності – здатність вистояти перед обличчям змін, продовжувати розвиватися в умовах, які постійно змінюються [5].

Серед українських дослідників, на нашу думку, заслуговує на увагу дефініція, надана О. Кокуном, який розглядає резильєнтність як розумову, фізичну, емоційну та поведінкову здатність людини адаптуватися, відновлюватися та процвітати в ситуаціях ризику, викликів, небезпеки, складності та негараздів, а також вчитися та рости після невдач [3].

Саме таке бачення резильєнтності вважаємо ключовим в контексті формування основ професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Метою цього дослідження є визначення місця резильєнтності у структурі професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (ЗДО).

В умовах війни перед педагогами, які виховують найменших громадян нашої країни, постали серйозні завдання – здійснювати психолого-педагогічний супровід життєдіяльності дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану, коли у разі оголошення повітряної тривоги необхідно швидко реагувати та створити безпечні умови перебування дітей в бомбосховищах, збереження їхнього психологічного благополуччя в екстремальних життєвих обставинах.

Психологічними чинниками розвитку резильєнтності дослідник Е. Грішин вважає наступні:

- націленість життя на певну мету, почуття узгодженості життя;
- перевага позитивних емоцій;
- висока адекватна самооцінка;
- активний копінг, самоефективність, оптимізм;
- наявність соціальної підтримки та спроможність звертатись за підтримкою до інших;
- когнітивна гнучкість;
- висока духовність особистості [2].

Розвивати резильєнтність як ключову властивість у структурі професійної культури необхідно у студентів ще під час навчання в закладі вищої освіти, зокрема, за спеціальністю «Дошкільна освіта».

У наших попередніх дослідженнях було надане трактування поняттю професійної культури майбутнього вихователя, а саме: «професійна культура майбутнього вихователя – це наявність духовного багатства (високоморальних цінностей), яскраво вираженої творчої індивідуальності, готової та здатної до нововведень і перетворень; особливих особистісних якостей (гуманізму, любові до дітей, педагогічного оптимізму, толерантності, тактовності, доброзичливості тощо); знань, умінь та навичок педагогічної діяльності в галузі дошкільної освіти; зовнішньої естетичної привабливості» [1].

Наступні компоненти професійної культури, на нашу думку, співголосні означеним вище психологічним чинникам розвитку резильєнтності:

1. Духовно-творчий компонент (високий рівень духовності та креативності, здатність до саморегуляції та саморозвитку, певним чином сформовані життєві стратегії, цілі, плани, проєкти, навички життєтворчості як провідні характеристики творчої індивідуальності студента).

2. Когнітивний компонент (активне ставлення до навчально-пізнавальної діяльності, намагання глибше проникнути у сутність професії педагога дошкільної освіти).

3. Мотиваційно-ціннісний (особистісне ставлення майбутнього спеціаліста до обраної професії, визначення її місця у загальній структурі професій, визначення провідної мотивації у роботі вихователя – гуманне ставлення до дитини, віра в її сили та можливості, розвиток резильєнтності (емоційної стійкості), фрустраційної толерантності).

4. Рефлексивно-перцептивний (здатність до рефлексії, самопізнання, пізнання й розуміння інших людей, високий рівень емпатії).

5. Інструментальний (високий рівень загальної культури, життєвий досвід, наявність набутих у процесі навчання у ЗВО знань, умінь та навичок професійної діяльності, комунікативна компетентність) [1].

Таким чином, ми прийшли до висновку, що розвиток резильєнтності у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти ще у процесі професійної підготовки стає підґрунтям для їхньої подальшої позитивної адаптації в несприятливих обставинах, може допомогти розробляти спеціальні програми для психопрофілактики та розвитку стресостійкості у дітей дошкільного віку, а також розвитку здатності самостійно долати стресові ситуації в професійній діяльності та особистому житті.

Література

1. Гальченко В. М., Семенча Л. Г. Професійна культура як системоутворювальний фактор успішності майбутніх педагогів у професійній діяльності. *The XXI century education: realities, challenges, development trends: collective monograph* / Ed.: prof. Hanna Tsvietkova. Nameln : InterGING, 2020. С. 509-522.

2. Грішин Е. (2021). Резилієнтність особистості: Сутність феномену, психодіагностика та засоби розвитку. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Сер. Психологія*. Вип. 64, С. 62–81.

3. Кокун О. М., Клочков В. В., Мороз В. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С. (2022). Забезпечення психологічної стійкості військовослужбовців в умовах бойових дій : метод. посібник. Київ-Одеса : Фенікс. 128 с.

4. Feder, A., Fred-Torres, S., Southwick, S. M., & Charney, D. S. (2019). The biology of human resilience: Opportunities for enhancing resilience across the life span. *Biological Psychiatry*, 86(6), С. 443–453.

5. Folke, C. (2016). Resilience. *Ecology and Society*, 21(4):44. URL: <https://doi.org/10.5751/ES-09088-210444>

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Система освіти змінюється та розвивається завжди поряд зі змінами в житті суспільства, вбираючи економічні, технологічні, політичні інноваційні перетворення. Адже, мета освітнього процесу полягає у розвитку та підготовці компетентних фахівців, конкурентоздатних на національному та міжнародному ринках праці.

Створення ефективної моделі освіти України, здатної адекватно реагувати на глобалізаційні виклики часу, потребує відповідних змін як в організації національної вищої системи, так і в змісті, формах і методах навчального процесу [3; 167].

Інноваційні педагогічні технології – це цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в освітню практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів. Вони охоплюють освітній процес від визначення мети до результатів [7].

Для сучасного суспільства впровадження інноваційних технологій в освіту має не стільки теоретичне, скільки прагматичне значення, оскільки в умовах глобалізації воно стосується його історичного розвитку та перспектив, які пов'язані з так званими «високими технологіями».

Більшість дослідників проблем педагогічної інноватики (О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та ін.) намагаються співвіднести поняття «нового» у педагогіці з такими характеристиками, як «корисне», «прогресивне», «позитивне», «сучасне», «передове» [1, с. 23].

Зокрема, В. Загвязинський вважає, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти [5].

Сучасна система освіти спрямована на особистісно-орієнтоване навчання й виховання, упровадження нових більш ефективних педагогічних технологій, інтерактивних методів навчання. До них належать: проєктні технології, тобто ті, що забезпечують інтеграцію знань і вмінь із різних видів діяльності; ігрові технології, які формують навички розв'язувати творчі завдання на основі вибору альтернативних варіантів; інформаційно-комунікаційні технології.

Педагоги активно впроваджують наступні інноваційні технології:

- технологія розвивального навчання;
- інтерактивні методики, куди ми можемо віднести роботу в групах, метод проєктів, «розумовий штурм», «ажурна пилка», «кейс-метод», «акваріум», рольові та ділові ігри, «велике коло», «шкала думок», «бесіда за Сократом», «асоціативний куш», «відкритий мікрофон», вправи-енергізатори, групова дискусія, взаємне навчання);
- технологія проблемного навчання;
- методика гранування;
- блочний метод викладання матеріалу;
- кооперативна форма навчання.

У педагогічній практиці викладачів з'явилися нові форми занять: урок-практикум, урок-пошук, урок-дискусія; урок-мандрівка; урок-панорама; урок-залік тощо [6].

До виховних інноваційних технологій відносимо мистецькі засоби й прийоми впливу педагога на свідомість особистості здобувача освіти для формування в нього особистісних цінностей у поєднанні із загальнолюдськими. Це, зокрема: рання соціалізація учнів;

національна спрямованість навчально-виховного процесу; духовний розвиток учнів тощо [2; 30].

Цілий ряд авторів, вважають, що будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати деяким основним методологічним вимогам (критеріям технологічності) [5]:

- Концептуальність. Кожній педагогічній технології повинна бути притаманна опора на певну наукову концепцію, що містить філософське, психологічне, дидактичне та соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітньої мети.

- Системність. Педагогічній технології мають бути притаманні всі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок всіх його частин, цілісність.

- Можливість управління. Передбачає можливість діагностичного цілепокладання, планування, проектування процесу навчання, поетапну діагностику, варіювання засобами та методами з метою корекції результатів.

- Ефективність. Сучасні педагогічні технології існують в конкурентних умовах і повинні бути ефективними за результатами й оптимальними за витратами, гарантувати досягнення певного стандарту освіти.

- Відтворюваність. Можливість використання (повторення, відтворення) педагогічної технології в інших ідентичних освітніх закладах, іншими суб'єктами.

- Візуалізація (характерна для окремих технологій). Передбачає використання аудіовізуальної та електронно-обчислювальної техніки, а також конструювання та застосування різноманітних дидактичних матеріалів і оригінальних наочних посібників.

Інноваційна діяльність є специфічною і досить складною, потребує особливих знань, навичок, здібностей. Впровадження інновацій неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвиненою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій. Педагогів-новаторів такого типу називають педагогами інноваційного спрямування, їм властиві чітка мотивація інноваційної діяльності та викристалізована інноваційна позиція, здатність не лише включатися в інноваційні процеси, але й бути їх ініціатором.

Завдяки старанням педагогів-новаторів нових орбіт сягало мистецтво навчання і виховання, їм належать різноманітні відкриття. На новаторську педагогічну практику зорієнтовано і немало представників науки, які свої авторські програми реалізують у закладах освіти не як експериментатори, а як учителі й вихователі. У новаторській педагогіці багатогранно втілена творча сутність навчально-виховного процесу. Якщо наукова педагогіка розвиває загальні закономірності і теоретичні проблеми виховання, то новаторська творить ефективні педагогічні технології.

Гарно про це сказав І. Підласий: «Можна бездумно тужити за втраченими ідеалами, скаржитись на падіння духовності та вихованості, втрату людяності й моральності, загалом на життя і зовсім незвичну школу, але хід подій вже не повернути. Погрожувати поїздові, що стрімко віддаляється від перону, дозволено лише дітям» [5].

Таким чином, одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації вищої освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання [4; 226].

Отже, інноваційний потенціал закладів освіти залежить від кількості педагогів, які з яскраво вираженим новаторським духом завжди першими сприймають нове як позитивне. Вони вміють розв'язувати нестандартні завдання, часто самі створюють досвід роботи і розробляють власні педагогічні інновації.

Оволодіння новими технологіями навчання і виховання потребує внутрішньої готовності вчителя до серйозної діяльності щодо перетворення, насамперед самого себе.

Необхідність оволодіння інноваційними технологіями педагогів навчальних закладів України довели життєві обставини та жахливі події, що досі тривають на наших землях.

Епідемія, яка охопила увесь світ змусила активно застосовувати новітні технології в освітній практиці.

Зараз, коли наша країна переживає дуже важкі часи, коли триває збройне вторгнення країни-агресора, найбільш очевидна необхідність використання інноваційних технологій. Зокрема, використання медійних технологій.

Застосовуючи такі методи і технології навчання та виховання, рівень освітнього процесу залишається на належному рівні та продовжує розвиватися і вдосконалюватися.

Література

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К., 2004. 352 с.
2. Наталя Андросова. Інноваційні технології в школі. *Педагогічні науки*. 2010. №91. С. 30.
3. Пологовська Ю. Ю. Інноваційні технології як засіб формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії. *Педагогічні науки*. 2008. №141. С. 167.
4. Тетяна Захарчук. Інноваційні технології навчання в сучасній школі. *Освіта регіону*. 2010. №2. С. 226.
5. Захарчук Т. В. «Інноваційні технології навчання в сучасній школі»
URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/263>
6. Впровадження інноваційних педагогічних технологій у навчальний процес
URL: <http://www.gidromet.edu.kh.ua/Files/downloads/інновації%20в%20педагогіці.pdf>
7. Інноваційні педагогічні технології, які використовуються в освітньому процесі Квасилівського ЗДО. Методична скарбничка для вихователів
URL: <http://leleka.rv.ua/innovaciyni-pedagogichni-tehnologiyi-yaki-vykorystovuyut-sya-v-osvitn-omu-procesi-kvasylivs-kogo-dnz-yasla-sadok-.metodychna-skarbnychka-dlya-vyhovateliv-2.html>

Главацька О. Л.,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки
Західноукраїнського національного університету
olga.raduk@gmail.com

Мойсеюк В. П.,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри освітології і педагогіки
Західноукраїнського національного університету
moyseuk02@gmail.com

ЗДОРОВ'Я ФАХІВЦІВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для сучасної інклюзивної освіти одним із пріоритетних завдань є збереження здоров'я її фахівців. Багатогранність та складність об'єкта їхнього впливу, професійна необхідність виконувати складні завдання та високий рівень відповідальності за отримані результати, психоемоційні перевантаження часто стають причиною професійного вигорання, погіршення стану професійного здоров'я та понижують рівень працездатності фахівців інклюзивної освіти. Для того, щоб уникнути негативного впливу стрес-чинників характерних для їх професії, необхідно володіти достатнім рівнем психолого-педагогічних та валеологічних знань, які обумовлять їхню здоров'язбережувальну, творчу професійну діяльність.

Аналіз наукової літератури свідчить про підвищений інтерес вчених до проблеми професійного здоров'я. З'ясування причин виникнення професійного стресу, професійної дезадаптації спонукали їх на проведення наукових досліджень (Ю. Антропов, В. Бобрицька, Г. Дубчак, Т. Кокс, В. Панок, І. Шкапоїд та ін.). Дослідження дієвих механізмів збереження професійного здоров'я, формування культури професійного здоров'я знайшли своє відображення у наукових працях (В. Горашука, Г. Мешко, Н. Сидорчук, Л. Соколенко, В. Слободяник, М. Тригубик та ін.). Це є свідченням того, що у сучасній світовій спільноті

стрімко зростає інтерес до проблеми професійного здоров'я, характерного для представників соціономічних професій.

Мета статті: висвітлити особливості збереження здоров'я фахівців інклюзивної освіти як важливого чинника ефективності їх професійної діяльності.

Багаторічні дослідження сутнісних аспектів поняття професійного здоров'я дозволили науковцям дійти висновку, що на стан здоров'я особистості у процесі виконання нею своїх професійних обов'язків найбільше впливають особистісний, рольовий та організаційний чинники. До найбільш значущих вони відносять: стиль поведінки фахівців та соціальний статус їх професії; авторитет керівництва та взаємовідносини у колективі; рівень досягнень у професійній діяльності; прояв емоційно-вольового вираження фахівців у процесі роботи [2; 3].

Варто зауважити, що у своїй професійній діяльності фахівці інклюзивної освіти дуже часто перебувають в екстремальних, стресових ситуаціях, які пов'язані зі специфікою та особливостями об'єктів їхнього впливу. На думку Я. Юрківа, постійне перебування у стресовому стані, середовищі підвищеної емоційної напруги часто є наслідком погіршення психічного і фізичного здоров'я, виникнення труднощів у налагодженні міжособистісних взаємин, зниження показників ефективності роботи, формування негативних установок щодо оточуючих людей та ін. [6]. Для ефективності своєї роботи фахівці повинні вміти долати психологічні труднощі пов'язані з їх професійною діяльністю та максимально унеможливити негативний вплив на себе негативних чинників.

Аналіз та узагальнення наукових праць учених, дозволив нам виокремити наступні чинники професійного здоров'я фахівців інклюзивної освіти: *непрофесійні* (побутові умови, сімейні взаємовідносини); *професійні* (статус, авторитет, мікроклімат у колективі, рівень досягнень, можливість (неможливість) кар'єрного росту); *особистісні* (індивідуальний стиль, особистісні якості та властивості, навички саморегуляції та самоконтролю); *рівень допомоги та підтримки* (у структурі закладу (установи) і за її межами); *реакція та сприйняття стресу* (захворювання, стан тривоги, вигорання) [1; 2].

Заслуговує уваги наукова думка Т. Титаренко, яка зазначає, що зниження рівня професійного здоров'я спричиняється тими чинниками, які безпосередньо діють на фахівця у відповідний проміжок часу і ефективним превентивним засобом їхнього впливу може бути актуалізація особистісних ресурсів, які зменшують ймовірність загрози появи симптомів професійного вигорання. Учена до ресурсів, які запобігають виникненню професійних захворювань та сприяють збереженню професійного здоров'я відносить поєднання внутрішньо-особистісних і соціальних ресурсів, які характеризуються індивідуальністю, мінливістю, але здатні до самоорганізації при взаємодії чинників вигорання особистості. З вищенаведеного слідує, що під впливом деструктивних чинників фахівці витрачають фізичну і психічну енергію, а конструктивні чинники, навпаки, її генерують її. Якщо обсяг ресурсів для збереження професійного здоров'я є достатнім, щоб боротися із чинниками вигорання, які впливають на людину, то результат цієї взаємодії обумовить її бадьорість, енергійність, успішність, високу продуктивність праці. В іншому випадку, коли для протидії впливам деструктивних чинників, конструктивних ресурсів недостатньо для збереження професійного здоров'я, виникає висока ймовірність професійного вигорання [5].

Важливим чинником збереження професійного здоров'я фахівців інклюзивної освіти є також усвідомлення ними необхідності ведення здорового способу життя. Правильно обраний спосіб життя (відсутність шкідливих звичок, правильно організований режим праці і відпочинку, раціональне харчування, загартування, особиста гігієна, рухова активність, культура здоров'я), стиль життя, їхня активна участь у громадському житті, рівень задоволення матеріальних потреб значним чином впливають на якість та результати їхньої професійної діяльності. Науковець В. Петрович зазначає, що у професійній діяльності фахівця важливу роль відіграє його валеологічний світогляд – професійна установка на ведення здорового способу життя, відчуття власної відповідальності за стан свого здоров'я,

система стійких переконань важливості активної здоров'язбережувальної життєдіяльності [4].

З вищенаведеного слідує, що достатній рівень сформованості конструктивних внутрішньо-особистісних і соціальних ресурсів у фахівців інклюзивної освіти, ведення здорового способу життя забезпечить їм можливість успішно протидіяти негативним ризикам їхньої професії, уникнути загрози професійного вигорання та зберегти своє професійне здоров'я.

На шляху досягнення фахівцями інклюзивної освіти особистісного і професійного благополуччя, їм необхідно навчитися використовувати дієві превентивні заходи протидії негативним стрес-чинників, щоб запобігти і унеможливити виникнення професійної деформації, що може бути предметом подальших наукових досліджень.

Література

1. Главацька О. Л., Мойсеюк В. П., Гуменюк О. С. Попередження професійного вигорання як механізм збереження професійного здоров'я логопедів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», Вип. 55. Т. 1. 2022. С. 240–246.

2. Мешко Г. М., Мешко О. І. Сучасні підходи до збереження і зміцнення професійного здоров'я фахівців інклюзивної освіти. *Інклюзія в дії: стратегії впровадження в Україні та світі: колективна монографія*. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2022. С. 98–113.

3. Мирончук Н. М. Педагогічні та психологічні чинники професійного здоров'я викладача вищої школи. *Проблеми освіти: наук.-метод. зб.* / Ін-т модернізації змісту освіти МОН України. К., 2006. Вип. 86. С. 386–393.

4. Петрович В. С. Особливості професійної підготовки соціальних педагогів/працівників до діяльності зі сприяння здоров'ю дітей та молоді. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2012. № 2. С. 85–93.

5. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності: монографія. К. : Либідь, 2003. 376 с.

6. Юрків Я. І. Синдром «професійного вигорання» соціальних педагогів при роботі з сім'ями розумово відсталих дітей. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2010. С. 76–82, 64.

Глушко О. З.,

кандидат педагогічних наук,
науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України
glushko.oks74@gmail.com

Шпарик О. М.,

кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України
shparyk.o@gmail.com

ПІДХОДИ ДО ПРЕДМЕТНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ ШКОЛАХ

Вчителі, які викладають іноземні мови, можуть мати різну предметну спеціалізацію. Вони можуть кваліфікуватися на викладанні всіх (або майже всіх) предметів, передбачених навчальним планом, або спеціалізуватися на викладанні обмеженої кількості предметів (зазвичай до трьох предметів).

Наразі у початкових школах країн Європи зустрічається три підходи щодо предметної спеціалізації вчителів іноземних мов. У більшості освітніх систем іноземні мови викладає виключно вчитель-мовник, так званий спеціалізований вчитель.

Другий, протилежний до першого підхід передбачає те, що у початковій школі всі предмети включно з іноземними мовами зазвичай викладає один вчитель, який визначається як вчитель загального профілю. Цей підхід притаманний одинадцяти освітнім системам в Європі, серед яких є Австрія, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Італія, Кіпр, Франція, Швейцарія тощо.

Третій підхід передбачає викладання іноземних мов як вчителями загального профілю (має бути відповідний рівень володіння іноземними мовами), так і вчителями-мовниками. У такій моделі викладання вони взаємозамінні. Наприклад, у Польщі на першому етапі початкової школи (з 1 по 3 класи) іноземні мови мають право викладати як вчитель загального профілю, так і спеціалізований вчитель. Проте починаючи з 4 класу початкової школи навчання іноземних мов покладається виключно на вчителів-мовників. У Болгарії та Словенії вчителі загального профілю також можуть викладати іноземні мови в початковій школі разом із вчителями-предметниками, але для цього вони повинні пройти додаткову програму вивчення іноземних мов. Також існує практика, коли в початковій школі, окрім класного керівника, деякі предмети (іноземні мови та інші предмети) викладає вчитель розширеного профілю.

У середній школі мови викладають спеціалізовані вчителі, хоча на рівні базової освіти в окремих країнах (Латвія, Хорватія, Норвегія) працюють вчителі загального профілю. У старшій середній школі спостерігається однорідна ситуація по всій Європі, нарзіві іноземні мови викладають тільки спеціалізовані вчителі.

Мінімальний рівень кваліфікації спеціалізованих вчителів іноземних мов є однаковим для усіх освітніх рівнів. Шістнадцять країн вимагають наявність магістерського рівня; 12 – вважають достатнім рівень бакалавра; у решти 8 – чим вищий освітній рівень закладу, то вищий мінімальний рівень кваліфікації вимагається. У Іспанії, Угорщині, Румунії бакалаврський рівень є необхідним для викладання у початковій школі, магістерський – у загальній середній освіті. У Бельгії (французька та фламандська спільноти), Данії, Нідерландах та Норвегії магістерський рівень є вимогою для спеціалізованих вчителів у загальноосвітньому напрямі старшої школи. Отже, вчителі відіграють ключову роль у розвитку навичок володіння іноземними мовами в учнів, тому важливо вивчати їхню кваліфікацію та існуючі можливості щодо удосконалення процесу навчання, підходів до спеціалізації й перепідготовки.

Література

1. European Education and Culture Executive Agency, Eurydice. (2023). *Key data on teaching languages at school in Europe*. Publications Office of the European Union. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2797/529032>
2. Kotenko, O. & Holovatenko, T. (2020). Models of foreign language primary school teacher training in the EU. In Anita Jankovska (Eds.), *Innovative scientific researches: European development trends and regional aspect* (pp. 92–115). Publishing House “Baltija Publishing”. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-38-9-5>

МОДЕЛІ СПІЛЬНОГО ВИКЛАДАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Спільне викладання є найпоширенішим підходом співпраці в інклюзивному класі між вчителем та асистентом вчителя, організація освітнього простору в класі, коли два педагоги спільно проводять навчання в єдиному фізичному просторі [3].

Найчастіше, спільне викладання обумовлюють таку організацію навчання у класі, коли спеціалісти (вчитель та спеціальний педагог чи асистент учителя) разом здійснюють викладання в єдиному фізичному просторі (класі), у різноманітній за складом групі учнів, серед яких є діти з особливими освітніми потребами [1].

Проблемі інклюзивного навчання присвячена велика кількість наукових досліджень і публікацій українських та зарубіжних вчених: М. Братко, М. Віднічук, М. Мартинчук, Н. Мельник, О. Гурнічук, М. Швед, С. Богданов, А. Колупаєва, Г. Гаврюшенко, Н. Дятленко, Н. Найда, Н. Софій, І. Ярмошук тощо.

Спільне викладання – це інноваційний підхід до організації простору уроку, завдяки якому забезпечується індивідуалізація навчального простору, залучаються всі учні класу до активної діяльності та підвищується рівень якості освітніх послуг. Воно вимагає ретельної підготовки до уроків, ефективної взаємодії та комунікації між педагогом та його асистентом, узгодження спільних дій, чіткого усвідомлення ролей та обов'язків [2]. На засадах партнерства та співпраці педагоги спільно планують освітній процес, узгоджують форми і методи роботи на уроці, узгоджують мету, структуру заняття, стратегії навчання, форми оцінювання навчальних досягнень учнів інклюзивних класів ЗЗСО.

Виділяють три основні моделі спільного викладання:

1) модель консультування (вчитель може виступати консультантом асистента у питаннях здійснення адаптації чи модифікації тих, чи інших навчальних завдань);

2) модель навчання (вчитель та асистент активно спілкуються, діляться спостереженнями за учнями, підвищують знання один одного у тих питаннях, де вони є компетентними);

3) модель співпраці, або роботи в команді (передбачається чіткий розподіл обов'язків між вчителем та його асистентом) [3, с. 25–28].

Моделі співпраці вчителя та асистента вчителя передбачають наступні форми викладання:

- підтримуюче викладання: саме з такого підходу необхідно починати спільне викладання, так як воно не вимагає багато часу на планування. Вчитель визначає організацію, зміст та цілі уроку, вміння та навички, якими мають оволодіти учні. Асистент вчителя проводить окремі фрагменти уроків з малими групами, допомагає учням під час їхньої роботи над завданнями, додатково пояснює завдання, допомагає записати відповіді, особливо приділяючи увагу учням з особливими освітніми потребами. Недоліком цієї форми є те, що при постійному використанні цього підходу може виникнути залежність учнів від асистента, який постійно допомагає;

- паралельне викладання: вчитель та асистент одночасно працюють з групами учнів у класі. Основною перевагою паралельного викладання є зменшення кількості учнів, з якими працює один учитель, що дає змогу індивідуалізувати навчальний процес, шляхом залучення асистента, і краще врахувати потреби учнів. Навчальний зміст для груп може бути як однаковим, так і змінюватись.

- додаткове викладання: може застосовуватись тоді, коли асистентові необхідно підсилити та додатково пояснити той матеріал, що викладає вчитель. Асистент вчителя в ході уроку може повторювати інформацію від учителя іншими словами, проводити

попереднє заняття для учнів, які мають особливі освітні потреби, брати участь у представленні навчального матеріалу. Додаткове або взаємодоповнююче викладання є гарною нагодою для асистента отримати необхідну практику та підвищити впевненість у власних силах;

- викладання в команді: основною його характеристикою є одночасне ведення уроку вчителем та асистентом. Педагог та асистент подають навчальний матеріал по черзі, підтримуючи один одного. Асистент вчителя несе таку ж відповідальність як і вчитель за представлений матеріал. Такий метод викладання не буде ефективним без належного рівня довіри та комфортних взаємовідносин між вчителем та асистентом; вони мають бути готовими до узгодження стилів викладання [3].

Викладання у співпраці – це спосіб організації навчального процесу, до якого треба ретельно підготуватись. Найкращою причиною для організації співпраці педагогів у навчальному процесі можна вважати їх прагнення підвищити навчальні результати учнів. Цей процес повинен бути поступовим, ретельним і вдумливим. Щоби між педагогами виникли ефективні та комфортні взаємини співробітництва, інколи потрібно близько двох років. Входження у процес спільного викладання треба чітко спланувати, структурувати, систематизувати та зробити безперервним [3].

Перевагами спільного викладання є:

– обмін методами викладання сприяє підвищенню рівня педагогічної майстерності обох вчителів;

– присутність на уроці двох спеціалістів означає, що більше дітей можуть отримати індивідуальну допомогу;

– «слабкі» учні, для яких надання спеціальних послуг не передбачається, можуть отримувати допомогу від асистента вчителя;

– у разі відсутності одного з педагогів запланований урок все одно відбудеться;

– асистент вчителя краще оволодіває матеріалом навчальних дисциплін і завдяки цьому може більш ефективно будувати свою роботу з учнями з особливими освітніми потребами;

– асистент вчителя збагачує свій методичний запас за рахунок спеціальних навчальних стратегій і надалі застосовує їх у самостійній роботі на інших уроках.

Отже, як свідчить практика спільного викладання, діти з особливими освітніми потребами краще соціалізуються в освітній простір, знаходять «своє» місце в класі, отримують необхідні знання та навички для подальшого життя, відчують себе прийнятими та бажаними у суспільстві. Для ефективного реалізації викладання в команді вчителю та асистенту вчителя необхідно постійно самовдосконалюватися, впроваджувати у свою роботу інноваційні технології, співпрацювати з усіма необхідними спеціалістами та установами, бути позитивно налаштованими на результати своєї діяльності. Тільки при наявності спільних мотивацій, цілей та завдань можлива реалізація індивідуального плану розвитку дитини, її прогрес у навчанні та соціалізація в суспільстві.

Література

1. Андрощук О. Спільне викладання – оптимальний стиль побудови взаємовідносин в закладі з інклюзивною формою навчання. *Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти* : матеріали Регіональної науково-практичної інтернет конференції, 27–30 листопада 2018 р. Житомир, 2018.

2. Інклюзивне навчання у закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренера. URL: <http://posibnyk.nus.org.ua/theme-6-role-teachers-assistant-in-class-with-inclusive-educationmain/>

3. Спільне викладання в інклюзивному класі : метод. матеріали / укладач Н. Софій. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 70 с.

Головко Л. В.
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Інституту демографії та соціальних досліджень
імені М. В. Птухи НАН України
holovko_lilia@ukr.net

Головко Т. В.
магістр Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
holovko_tamila@ukr.net

МОТИВУЮЧІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану надзвичайно важливим є визначеність та дієвість мотивуючих чинників для професійного зростання молодих педагогів. Специфіка виокремлення даного типу чинників залежить від ряду факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх, від величини їх впливу та пріоритетності. Тривалість воєнного стану, перебування значної кількості вчителів у надскладних умовах надання освітніх послуг, неуккомплектованість кадрового потенціалу у зв'язку з виїздом значної частини вчителів за кордон чи зі зміною місця роботи через мізерну заробітну плату, почерговість стресових ситуацій, постравматичні синдроми, потреби процесу оптимізації (укомплектування класів з кількістю учнів не менше 30 осіб) з відсутністю технічних умов у відповідному загальноосвітньому навчальному закладі, необхідність надання психологічної допомоги як вчителям, так і учням під час навчального процесу є одними із передумов визначення ґрунтовних стимулів та мотивації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стимулювання та мотивації діяльності завжди є актуальною темою, особливо в умовах воєнного стану. Окремі аспекти досліджувалися науковцями раніше. Зокрема у дослідженні Струк А. В. акцентована увага на професійній мотивації, яка є рушійною силою якісного навчання у вищих навчальних закладах та основою формування компетентного вчителя початкових класів, фактором конкурентоспроможності фахівців на ринку праці [1]. Білас Л. розглядала окремі аспекти мотивації повернення вчителів, які виїхали з України під час воєнного стану за кордон, зокрема модернізації системи освіти в Україні та її відповідності запитам суспільства; формування освітнього простору в умовах якого педагоги покращують комунікативні, педагогічні вміння та навички, у тому числі діджиталізації [2].

Мета роботи полягає в обґрунтуванні сучасних мотивуючих чинників професійного розвитку педагога, в першу чергу, молодого фахівця.

Виклад основного матеріалу. Необхідність своєчасного надання якісних освітніх послуг, зі здійсненням процесу реформування, потребує виважених підходів до визначення, обґрунтування та впровадження мотивуючих чинників, що запобігають відчуженню від праці, емоційному вигоранню та сприяють кар'єрному зростанню молодих педагогів. У цьому контексті значущими мотивуючими чинниками в умовах воєнного стану є:

- підвищення заробітної плати, зокрема для молодих фахівців з наявністю диплома про повну вищу освіту та за результатами незалежного річного оцінювання їхньої діяльності, учнями в яких вони викладають той чи інший предмет у даному загальноосвітньому навчальному закладі;

- здійснення локальними відділами освіти моніторингу своєчасного надання кваліфікаційних категорій, зокрема «спеціаліст другої категорії», педагогічному працівнику, який має освітній рівень бакалавр, страховий стаж не менше три роки, на підставі внесення змін до Положення про атестацію педагогічних працівників [3].

- запровадження гнучкого способу рівномірного розподілу погодинного навантаження, між молодими спеціалістами та старшими фахівцями;

- забезпечення молодих фахівців-предметників гаджетами (ноутбуками) для підготовки до уроків;
- надання молодим педагогам профільного кабінету із сучасним технічним оснащенням;
- створення сприятливих умов у педагогічному колективі відповідного навчального закладу;
- підтримка ініціатив кар'єрного зростання серед молодих фахівців;
- створення умов для формування соціальної самодостатності вчителя у прямому співробітництві з учнями, що сприятиме зростанню рівня освіченості молодих людей;
- надання можливості молодим фахівцям, на вагомих підставах, обіймати керівні посади у загальноосвітньому навчальному закладі;
- гарантія захисту молодого педагога від учнівського булінгу та надмірного контролю його діяльності зі сторони батьків учнів;
- виховання почуття поваги до професії вчителя;
- створення дорадчої ради у загальноосвітньому закладі з представників вищої категорії та методистів.

Висновки. Врахування запропонованих чинників сприятиме високій самомотивації, самоорганізації розвитку нових компетентностей, що у свою чергу ще більше спонукатиме молодих педагогів до надання якісних освітніх послуг учням, створення сприятливого соціологічного клімату під час занять, використання нових, у тому числі нестандартних методик викладання та оцінювання знань тощо.

Література

1. Струк А. В. Професійна мотивація майбутніх вчителів початкової школи у процесі формування лексико-народознавчої компетентності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 67. Т. 1. С. 63–66. URL: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.67-1.13>
2. Білас Л. Мотивація замість примусу: чи можна повернути вчителів, які виїхали з України. URL: <https://www.unian.ua/society/motivaciya-zamist-primusu-chi-mozhna-povernuti-vchiteliv-yaki-vijihali-z-ukrajini-novini-ukrajini-11916219.html>
3. Положення про атестацію педагогічних працівників. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/88114/

Голочинська І. О.
вчитель німецької мови,
Теребовлянського академічного ліцею
імені Ярослави Стецько
plachtynaira@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ (НІМЕЦЬКОЇ) МОВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Перед сучасним вчителем стоїть безліч надскладних завдань, які унеможливаються в умовах воєнного стану, який оголошено на території України внаслідок російської агресії Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». Поєднання повноцінного освітнього процесу та війни в даний час є надважким завданням. Однак, слід зазначити, що всупереч усьому сучасний педагог знаходить вихід з усіх труднощів.

Аналізуючи щоденну роботу сучасного закладу загальної середньої освіти можна сказати, що учень тут має можливість не лише отримати відповідні знання, але й психологічну підтримку, яка є особливо важливою. Основне завдання педагога полягає не просто в навчанні іноземної мови, але й в формуванні психологічного розуміння її важливості.

Актуальність даної теми зумовлена сучасними подіями на території України та необхідністю знань іноземної мови серед населення. Загальновідомо, що будь-яка іноземна мова спричиняє ряд труднощів у власному засвоєнні.

Об'єктом дослідження є можливість спрощення процесу навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: види сучасних способів навчання у навчанні іноземних мов.

Мета дослідження: охарактеризувати основні особливості викладання німецької мови в умовах воєнного стану.

Тема особливостей викладання німецької мови є досить новою та не містить ще великої кількості авторів, які б її коментували. Основним джерелом допомоги в даному напрямку виступають: МОН України та обласні ІППО, а також вагомий внесок у дослідження даної теми зробили сучасні педагоги: Л. Петько, Я. Ткаченко, О. Харжевська та ін. Інколи можна натрапити в інтернеті на рекомендації щодо особливостей викладання німецької мови в умовах воєнного стану, але лише ті, що презентують це з теоретичної сторони.

Всупереч намаганням зупинити розвиток української освіти та навчання підростаючого покоління, заклади загальної середньої освіти працюють щоденно та ведуть школярів у світ нового та цікавого. Сучасний урок, який інколи проходить в онлайн режимі, повинен бути максимально націлений на засвоєння нових знань.

Іноземна мова завжди посідає важливе місце в освітньому процесі й володіння нею потребує чималих зусиль. В порівнянні з іншими шкільними предметами (література, географія, біологія), іноземна мова (німецька чи англійська) потребує постійного вправлення та комунікування. При самостійному вивченні лексичного матеріалу без розуміння та можливості його застосування, учень отримує пасивний запас знань, які в з часом втрачають свою цінність.

Організація освітньої діяльності з учнями залежить від вікової категорії, психічних особливостей та їх готовності сприймати навчальний матеріал. Тому наголошуємо, що вчителям іноземних мов доцільно намагатися знайти окремий підхід до роботи з різними категоріями учнів [2].

Вчитель, який йде в ногу з часом, розуміє важливість присутності на уроці усіх його складових, а практика з аудіювання, читання, говоріння та письма є надважливими на уроках іноземної мови. Без усіх цих складових не можливо досягнути бажаного результату.

Для реалізації максимального результату використовую у своїй роботі ряд форм та методів навчання. А також, невід'ємною складовою моїх уроків є використання різноманітних додатків та платформ, які зацікавлюють та пробуджують активність у школярів в умовах воєнного часу. Під час онлайн уроків важливою є можливість спільного виконання завдань та корегування помилок. При поясненні граматичного матеріалу чи подачі лексичного з подальшою можливістю вправлення, на мою думку, є зручним <https://zumpad.zum.de/>. Дана дошка уможливорює спільне виконання, та зберігає протягом тривалого часу свій зміст, а також, дає змогу школярам не лише тим, що були присутні на уроці, але й іншим опрацювати додатково зміст теми, перейшовши за активним лінком.

Наступним етапом у вивченні іноземної мови є вправлення мовленні. Серед багатьох програм, найпопулярнішою є <https://wordwall.net/de/myactivities>, з допомогою якої учні отримують безліч можливостей вправлення в усному мовленні. Створивши ряд завдань до теми, яка вивчається вчитель тренує не лише мовлення, але й практикує використання чітких граматичних конструкцій.

Слід зазначити, що якщо брати до уваги аудіювання, то воно має відповідати декільком критеріям: інтерес (якщо матеріал зацікавить учнів, то він побудить в них ще більший інтерес до подальшого дослідження теми), розвага (в деяких формах вже може бути присутнім елемент, що зацікавлює), культура (якщо в тексті присутні елементи культури, які не знайомі учням, то вони можуть не повністю зрозуміти текст), довжина аудіо є також одним з ключових факторів, тому що залежить від здатності учнів засвоювати аудіоматеріал і від рівня іноземної мови [4]. Доцільно використовувати при розвитку навичок аудіювання

вебсайт Audio Lingua (<https://www.audio-lingua.eu/>) – ресурс із короткими аудіозаписами розмов німців на повсякденні теми: сім'я, погода, їжа, хобі.

Надзвичайно насиченим є вебсайт Goethe Institut (<https://www.goethe.de/ins/ua/uk/spr/ueb.html>), який вміщує безліч безкоштовних вправ та відеоуроків для учнів з різним рівнем володіння мовою; мобільні додатки, ігри для вивчення німецької.

Введення ігрового моменту та інтерактивності сприяє успішнішому та тривалому запам'ятовуванню навчального матеріалу і, звичайно, підвищує мотивацію та інтерес учнів до вивчення іноземної мови навіть у такий складний період як військовий стан в країні [5].

Отже, варто зауважити, що викладання іноземної мови в умовах воєнного стану є важливим та необхідним для учнів. При використанні вищезгаданих ресурсів та педагогічній та психологічній майстерності сучасного педагога є можливим.

Література

1. Голочинська І. Сучасні методи викладання іноземної (німецької) мови. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.*, 25.11.2021 р. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 346 с.

2. Навчання іноземної мови в умовах воєнного стану: адаптація до нових умов. URL: <http://soippo.edu.ua/index.php/4873-navchannya-inozemnoji-movi-v-umovakh-voennogo-stanu-adaptatsiya-do-novikh-umov>

3. Петко Л. В. Дистанційне навчання. Військовий стан. Викладач-студент. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/37782/Petko_2022.pdf?sequence=1

4. Ткаченко Я. А. Особливості викладання іноземних мов в умовах воєнного стану. URL: <file:///C:/Users/user/Desktop/265984-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-613299-1-10-20221020.pdf>

5. Харжевська О. Психолого-педагогічні аспекти навчання іноземної мови в умовах війни. URL: <http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/12258>

Голуб М. Я.

методист центру виховної роботи, захисту прав дитини
та громадянської освіти ТОКІППО

МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА З БАТЬКАМИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС

Введення в Україні воєнного стану позначилося на всіх сферах суспільного життя. Освітня галузь також зазнала змін. Війна негативно впливає на організацію освітнього процесу, це зумовлює потребу в гнучкій діяльності освітньої сфери на період дії воєнного стану. Передусім постала необхідність забезпечення учасників освітнього процесу для забезпечення сталості навчання та викладання, підтримки тих, хто був змушений виїхати за кордон або до безпечніших регіонів України, для продовження системних реформ на всіх рівнях освіти. Проте першочерговим завданням було й залишається актуальним, збереження життя учасників освітнього процесу, як і кожного громадянина нашої держави.

Рятуючись від війни, українські учні та їхні батьки вимушені переміститися до інших, безпечніших регіонів країни, а також за кордон задля збереження власного життя й здоров'я. При цьому діти наражаються на великий ризик розлучитись із сім'єю, втратити батьків, зазнати насилля, жорстокого поводження. Більшість із них пережили надзвичайно драматичні події та терміново потребують посилення заходів безпеки, стабільності, допомоги у сфері захисту. Окрім постійної загрози фізичних травм під час війни, діти, вчителі та батьки переживають травми психологічні. Тяжкий психологічний стан учасників освітнього процесу є однією із серйозних проблем, що створює перепони на шляху

забезпечення якості освіти. Усі, які постраждали від військової агресії, потребують значної підтримки в тому числі й психологічної.

В умовах війни педагогічні працівники мають бути готовими, спроможними повноцінно надавати освітні, інформаційні, консультаційні послуги сім'ям, які виховують дітей різного віку. Саме тому питання організації комунікації посідає ключове місце. В умовах військових дій найбільшої актуальності набувають системи взаємного спілкування з дітьми, їхніми батьками, сім'ями, що дає змогу встановити швидкий обмін інформацією, мобільність зворотного зв'язку.

Робота класного керівника завжди була невід'ємною складовою освітнього процесу, а зараз, в умовах військової агресії проти України, її важливість складно переоцінити. Усе, що відбувається зараз – виклик для школи, для вчителів та учнів, батьків.

Найважливішими напрямками роботи класного керівника зараз мають стати:

- психологічна та емоційна підтримка учнів;
- навчання правил поведінки в умовах воєнного стану (під час повітряних тривог, поводження з вибухонебезпечними предметами, перша медична допомога тощо);
- адаптація та підтримка учнів-ВПО;
- розвиток критичного мислення та медіаграмотності;
- національно-патріотичне виховання.

Нова реальність диктує нові правила життя. Тепер одне з найважливіших завдань – навчити дітей і порадити батькам, які правила безпеки, допоможуть зберігати життя: які заборони та обмеження діють під час воєнного стану;

що таке «тривожна валіза», як її зібрати, що туди покласти;

як діяти під час повітряних тривог (що робити, якщо сигнал застав удома / на вулиці / в магазині тощо);

як поводитися під час обстрілів;

що робити у випадку виявлення вибухонебезпечних предметів;

як надавати першу домедичну допомогу.

Зараз учні найбільше потребують підтримки та розуміння, академічні успіхи та оцінки відходять на другий план. Той факт, що діти, на жаль, поступово вимушено звикають до нових реалій, не означає, що вони можуть обійтися без підтримки дорослих. Вони як ніколи її потребують. Їм потрібна наша впевненість у тому, що все буде добре, наша стійкість та віра в перемогу навіть у важкі часи невизначеності. Своєчасна та професійна допомога дітям, їхнім батькам та опікунам допоможе знизити рівень стресу, подолати страх та тривогу, заспокоїтися, а також впоратися з емоційним навантаженням та піклуватись про здоров'я, безпеку та розвиток дітей під час війни. Сьогодні одне з головних завдань на тлі війни зберегти своє ментальне здоров'я та допомогти близьким.

На першому місці у роботі класного керівника зараз психологічна підтримка дитини. Основним цільовим напрямом в якому повинні працювати класні керівники мають стати саме забезпечення складової здоров'я особистості як фізичного, так і психічного, а також соціальне і духовне благополуччя.

У зв'язку з воєнним станом в країні патріотичне виховання у роботі класного керівника набуло не тільки основного значення, але й нового бачення.

Військові дії на території нашої країни залишають глибокі психологічні рани всередині кожної людини, особливо це стосується дітей шкільного віку в яких підвищена нервова збудженість та емоційність. Різноманітні страхи, зневіра, відчай, емоційні вибухи, тривожність – це першочергові характеристики, що руйнують особистість людини. Все це заважає критично оцінювати ситуацію та адекватно діяти, що в сьогоdnішніх реаліях є критично важливим для збереження власного життя. Виходячи з цього, завданням класного керівника в умовах воєнного стану є допомога здобувачам освіти у нормалізації та стабілізації психічного стану. Потрібно проявити посилену увагу до емоційного самопочуття кожного з вихованців, стати для них підтримкою і опорою. На класних годинах потрібно приділити увагу проблемі учнів стосовно вміння керувати власними емоціями, розуміти їх та

правильно виражати. Для цього рекомендується застосовувати спеціальні вправи, які може надати психолог.

Підтримуйте батьків, адже вони задають психологічні настрої всередині сім'ї здобувачів освіти. Необхідно надати їм рекомендації якими володієте стосовно розмов з дітьми про війну, техніки самовідновлення та зняття психологічної напруги.

Також особливу увагу потрібно приділити дітям та батькам, які вимушено переселились з зони бойових дій. Ці здобувачі освіти першочергово потребують психологічної допомоги зі сторони класного керівника, який має залучитися співпрацею з психологом та соціальним педагогом. Якщо такі діти не охоче йдуть на контакт, не варто їх змушувати спілкуватись. Тільки комплексна соціально-емоційна, психологічна та моральна підтримка зможе допомогти учню у майбутньому відкритися.

Важливу увагу варто приділити розвитку критичного мислення в умовах агресивної інформаційної війни. Розповісти здобувачам освіти про важливість перевірки інформації яку вони читають, як розпізнати фейки, що довіряти можна тільки офіційним державним джерелам. Навчити аналізувати різні точки зору, відділяти прояви маніпуляції від переконливих аргументів.

Варто запам'ятати, що в умовах війни є дуже важливим збереження в здобувачів освіти вміння вести конструктивні діалоги, підтримувати один одного та співпраці з іншими. Підтримувати їх моральний настрій та психічну рівноваженість.

Рекомендації класним керівникам для роботи з батьками в умовах воєнного стану.

В умовах воєнного стану, головною метою освітнього процесу стало не лише надання освітніх послуг, але і психологічна підтримка учнів і батьків. До обов'язків класного керівника додалися організація дистанційного навчання учнів у залежності від їх технічних можливостей, психологічна підтримка батьків та учнів. То ж як організувати роботу класному керівнику?

1. Домовтеся з батьками, що про будь-які переміщення дитини, вони будуть повідомляти Вас.

2. Якщо дитина не має технічних можливостей виходити на онлайн навчання, з'ясуйте у який спосіб вона може працювати (через Вайбер, Телеграм, смс повідомлення). Організуйте зв'язок учителів з такими учнями.

3. Правила безпеки є надзвичайно важливими у воєнний час. Проведення виховних годин, бесід, перегляд відеороликів про безпеку є обов'язковим. Але, не забувайте, що діти обмежені у спілкуванні з однолітками, друзями, вони, у більшості, не відвідують гуртків та секцій, які раніше були частиною їхнього життя. Іноді дітям важко знайти нові захоплення. То ж, спрямуйте свої виховні години на особистість дітей. Це можуть бути майстер-класи, клуби інтересів, обмін захопленнями. Давайте дітям можливість поговорити між собою, задати один одному запитання.

4. Підтримуйте батьків. Надавайте їм інформацію та рекомендації про алгоритми дій у надзвичайних ситуаціях, як говорити з дітьми про війну, техніки самовідновлення, зняття психологічної напруги, адже від батьків залежить психологічний стан дітей.

Доцільно запропонувати батькам наступні поради:

Читайте та дозвольте собі відчувати різний спектр емоцій, зокрема дозвольте собі плакати – це важливо й потрібно;

- формуйте навичку самопомоги та беріть відповідальність за свій організм;
- просіть про допомогу тих, хто поруч, за потреби звертайтеся до психотерапевтів, психологів, лікарів;
- зрозумійте, що періоди безсилля будуть і це нормально;
- беріть відповідальність за що можете та плануйте що можете – день, тиждень, декілька тижнів і т.д.
- за можливості працюйте чи займайтесь іншою діяльністю, яка дає опору та сили;
- турбуйтеся про своє тіло;
- вірте в краще.

Поради для батьків

У стані стресу дуже важко бути уважними до потреб дитини, тому намагайтеся зберегти максимально можливу рівновагу, аби підтримати дитину.

Ось кілька порад для батьків:

Думайте про майбутнє, не про минуле. Мрійте, плануйте, обговорюйте зі значущими людьми, що ви зробите найпершим після встановлення миру. Такі роздуми та розмови наснажують і стабілізують.

Позбудьтеся почуття провини. Не звинувачуйте себе у тому, що сталося, або у тому, що ви щось зробили не так. Ви зробили все, що могли на той момент. Крапка.

Намагайтеся їсти та спати. Якщо харчування доступне, так само їжте, а не лише намагайтеся нагодувати дитину. Намагайтеся спати, коли це можливо. Ваш фізичний стан – гарантія безпеки вашої дитини.

Просіть про допомогу. Якщо ви потребуєте допомоги або підтримки – попросіть про неї. Звертайтесь по допомогу – не соромно.

Говоріть про свої емоції. Спілкуйтесь зі значущими для вас людьми, говоріть про свої емоції та переживання. Телефонуйте рідним. Просте «Як ти?» здатне наснажити і вас, і того, кому ви телефонуєте.

Якщо відчуваєте потребу – зателефонуйте на «гарячу лінію» підтримки, поспілкуйтесь з професіоналами, аби максимально забезпечити свою емоційну стабільність у цей непростий час [2].

Зазначені проблеми є лише частиною викликів в освіті, які сьогодні намагаємося подолати. Успішне вирішення можливе лише за умов тісної комунікації педагогів, дітей та батьків. Надалі всі учасники освітнього процесу будуть спрямовувати зусилля на:

- забезпечення сталості та безперервності освіти;
- створення безпечних умов для навчання та викладання;
- психологічна підтримка учасників освітнього процесу;
- відновлення освітньої інфраструктури в найближчому майбутньому;
- продовження реформ та якісних трансформацій на всіх рівнях освіти.

Освітній процес має бути відновленим за безпечних умов. Пріоритетом є забезпечення максимально можливої безпеки кожної дитини, кожного працівника системи освіти.

Варто пам'ятати, що створення безпечного освітнього середовища, єдність навчання, виховання і розвитку учнів досягається лише спільними зусиллями всіх учасників освітнього процесу.

Література

1. Ройз С. Супергерої безпеки. Як підготувати дітей до можливих надзвичайних ситуацій.

URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/civilniy-zahist/2022/03.02/My.hotovi.Pro.ditey.03.02.pdf>.

2. Поради батькам під час війни. Брошура з важливою інформацією для батьків, які переживають війну разом зі своїми дітьми. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/parents-at-war>

3. Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при міністерстві культури та інформаційної політики. У разі надзвичайної ситуації або війни. URL: <https://www.mil.gov.ua/content/pdf/NS-WAR.pdf>.

4. Посібник самопомоги / упоряд. Т. Ковалик, В. Чоботарь, О. Гуковський, 2021. 23 с. URL: https://usp.community/images/File/Selfsupport_manual_Ukrainian.pdf.

5. Розмови про війну. Питання та відповіді про війну для батьків та опікунів дітей та підлітків, 2022. 14 с.

URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/03/31/Rozmovy.pro.viynu.31.03.22.pdf>.

6. Пропаганда: історія питання. Uchoose.info. URL: <https://uchoose.info/propaganda-i>.

7. Як організувати роботу з учнями та їх психологічну підтримку в умовах війни. Педрада портал освітян України. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/3054-yak-organzuvati-robotu-z-uchnyami-ta-h-psihologchnu-pdtrimku-v-umovah-vyni>.

8. Юрченко С. Методичні рекомендації класним керівникам закладів професійної (професійної-технічної) освіти «Виховна робота в умовах воєнного стану» URL: <https://naurok.com.ua/vihovna-robotu-v-umovah-voennogo-stanu-290318.html>. Освіта України в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний збірник. Київ, 2022.

9. Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2022 № 274. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/624/200/1c5/6242001c570a8380605603.pdf>.

10. Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : лист Міністерства освіти і науки України від 29.03.2022 № 1/3737-22. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/624/41a/251/62441a251c4bd330828292.pdf>.

Горелова О. В.

старший вчитель, вчитель початкових класів
Старокостянтинівського ЗЗСО I-III ступенів №4
goroks741@gmail.com

СЕРТИФІКАЦІЯ: ПРОВЕДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. У тезах авторка ділиться досвідом проходження сертифікації вчителів початкових класів як провідного інструменту у виявленні професійної майстерності. Увага зосереджена на сучасній формі атестації педагогічних працівників. Розглянуто роль сертифікації у виявленні вчителів із високим рівнем майстерності та заохочення їх до досягнення нових вершин професійної компетентності, вивчення та поширення їх практичного досвіду.

Ключові слова: сертифікація, професійна майстерність, педагогічна компетентність, нестандартні рішення, практичний досвід.

Сертифікація – це зовнішнє оцінювання професійних компетентностей учителів. Її мета – виявити і заохотити вчителів з високим рівнем майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями.

Сертифікація проводиться відповідно до закону України від 05.09.2017 №2145-VIII «Про освіту» та Постанови КМУ від 27.12.2018 №1190 «Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників» [3].

Сертифікація педагогічних працівників здійснюється шляхом незалежного тестування, самооцінювання та вивчення практичного досвіду роботи. Під час сертифікації педагог має показати, що володіє усіма компетентностями, які затверджено у професійному стандарті, відповідно до наказу Міністерства соціальної політики від 10.08.2018 №1143 «Про затвердження професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» [3].

Сертифікація – ефективний інструмент, спрямований не лише на пошук кращих серед кращих, а й на вдосконалення якості освіти та залучення вчителів до якісних перетворень в освіті. Вона пропонує нові підходи, спрямовані на об'єктивне оцінювання професійних компетентностей учителя.

Процедура сертифікації є такою, що зводить усі етапи до єдиної форми, системи та є однаковою для всіх учасників (незалежно від педагогічного стажу, категорії, звання, регіону і закладу освіти). Вона дає рівні можливості самореалізації вчителю з будь-якої місцевості: чи то педагог сільської школи, чи педагог міської, обласної, столичної школи. Свою професійну майстерність можуть довести як учителі зі значним педагогічним стажем, так і

педагоги, які мають п'ятирічний досвід в освітянській діяльності. Процедура сертифікації є цілком добровільною – вчитель бере участь у сертифікації виключно за власним бажанням і може припинити свою участь на будь-якому етапі процедури [1].

Відповідно до ст. 49 Закону України «Про повну загальну середню освіту» сертифікація проводиться у три етапи, що відбуваються послідовно один за одним:

- перший – незалежне тестування учасників сертифікації,
- другий – самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності,
- третій – вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації [2].

Кожен етап сертифікації є дуже важливим та надзвичайно цінним для педагогів.

У 2022 році я зареєструвалась на проходження сертифікації. Було важко відважитись на це, адже в країні війна, постійні тривоги, але бажання випробувати свої професійні якості взяло гору. Під час проходження першого етапу сертифікації труднощів не було: усі організаційні моменти були на найвищому рівні завдяки злагодженій роботі працівників регіонального Центру оцінювання якості освіти. Через декілька днів було оприлюднено правильні відповіді на тестові завдання, так що кожен з учасників міг самостійно порахувати кількість набраних балів. Згодом стали відомі офіційні результати, які було оприлюднено в особистих кабінетах учасників, які вони зареєстрували на сайті Центру оцінювання якості освіти. Далі почалась підготовка до другого етапу. Мета цього етапу – потрібно було проаналізувати свою педагогічну майстерність, що дало змогу побачити сильні та слабкі свої сторони, визначити напрями, над якими потрібно попрацювати. Найцікавішим та найбільш хвилюючим був третій етап сертифікації: експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації. Одним із завдань для учасників було продемонструвати експертам цілу низку професійних компетентностей за досить короткий проміжок часу, відведений для спілкування: від володіння державною мовою, комунікативних здібностей – до презентації у стислій формі свого педагогічного досвіду, основних принципів власної освітньої діяльності, також необхідно було зробити самоаналіз проведених уроків.

Дуже добре пам'ятаю день проведення третього етапу сертифікації. Тривоги почалися із самого ранку, тож потрібно було чекати відбою. Це додало хвилювання. Навчання в той період проходило дистанційно, тож стан занепокоєння поглиблювався: чи вдасться повністю розкрити і показати свої професійні якості. Але незважаючи на все, довгоочікувану третю сходишку сертифікації успішно подолано завдяки професіоналізму та майстерності експертів.

Вважаю, що в умовах, які склалися у зв'язку із військовими діями, вивчення практичного досвіду учасників сертифікації у форматі онлайн – є оптимальним. Під час інтерв'ю експерти уточнюють нез'ясовані позиції і, відповідно, оцінюють стан розвитку кожної з 15 професійних компетентностей, визначених Професійним стандартом. Для мене цей досвід виявився корисним. Процедура сертифікації дійсно є незалежною і неупередженою. Іноді було складно, але цікаво, підготовка до проходження сертифікації спонукала до роздумів, міркувань, аналізу власної професійної діяльності та її результатів.

Саме сертифікація є потужним інструментом, що спонукає вчителя до самоосвіти та саморозвитку, а в перспективі мотивує до подальшого професійного зростання.

Подолавши всі етапи сертифікації, я стала експертом, пройшовши навчання від Центру сертифікації. Це ще один досвід і можливість для розвитку. Уже цього 2023 року взяла участь у сертифікації як експерт. Мала можливість подивитись уроки своєї колеги з іншого регіону та запозичити у неї декілька методів до своєї скарбнички, щоб використовувати у своїй професійній діяльності.

Успішне проходження сертифікації означає, що вчитель володіє відповідними методиками, має необхідну кількість професійних компетентностей, якими може ділитися з іншими вчителями.

Сертифікація здійснює позитивний вплив на якість та розвиток освіти. Саме тому з 2023 року впроваджено сертифікацію серед учителів 5-6 класів базової середньої освіти. Зокрема ідеться про вчителів української мови та математики. На мою думку, сертифікацію потрібно

розширити і на інші предмети. Це дасть змогу педагогам поділитися досвідом та показати свою майстерність.

Отже, сертифікація вчителів в Україні – важливий і необхідний крок на шляху реформування освіти і становлення НУШ, адже спрямована на цілеспрямованого, вмотивованого, відважного та наполегливого вчителя, якому є чим поділитися і який не хоче зупинятися на досягнутому. А саме такі педагоги – успішне освітнє майбутнє України.

Література

1. Гурак Р. Сертифікація педпрацівників – місія якісних змін у системі освіти. Освіта.ua, 2023. URL: <https://osvita.ua/school/teacher-certification/88318/>

2. Сертифікація вчителів НУШ. Усе для підготовки / упоряд. О. М. Юрченко. Харків: Вид. група «Основа», 2021.

3. Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників. Кабінет міністрів України, 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-%D0%BF#Text>

Городецька О. В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри менеджменту
і методології освіти ТОКІППО
o.gorodetska@ippo.edu.te.ua

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

В Україні інтерес до методу проєктів відновився на початку 1990-х років і був зумовлений, з одного боку, загальними спробами реформувати систему освіти на засадах особистісно-орієнтованої педагогіки, з іншого – впливом американського та європейського досвіду на систему освіти. Проєктна технологія навчання в сучасному її розумінні почала активно впроваджуватись у школах незалежної України, причому при вивченні усіх навчальних предметів, приблизно з 2000-х років [3, с. 8].

Термін «проєкт» у перекладі з латини означає «кинутий уперед», «задум», «план» тощо. У сучасному розумінні – це намір, який буде здійснено у майбутньому. Проєкт – сукупність певних дій, документів, текстів, зображень, задум чи план для створення реального об'єкта, предмета, створення різного роду теоретичного або практичного, матеріального або не матеріального продукту [3, с. 5].

Головною особливістю технології проєктного навчання є надання учням можливості самостійного набуття знань у процесі рішення практичних задач або проблем, що вимагає інтеграції знань з різних предметних галузей. Ця педагогічна технологія передбачає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів та творчих дій [3, с. 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми.

У сучасних умовах необхідним є використання новітніх технологій навчання, які сприятимуть реалізації мети освіти. Серед таких технологій вирізняється проєктна технологія, оскільки вона створює умови для творчого розвитку та самореалізації здобувачів освіти, дає можливість сформувати в них основні компетентності [2, с. 95].

Сутність проєктної технології розкрита в наукових працях В. Кіпатрика, В. Логвин, О. Пискун, Є. Полат, О. Пометун та інших.

Особливості методу проєктів досліджували науковці О. Коберник, Т. Мацкевич, С. Пілюгіна, І. Сасова, О. Хуторський, С. Ящук та інші.

Використанню проєктної технології в освітньому процесі присвячено ряд дисертацій українських учених С. Генкал, О. Зосименко, О. Поліхун та інших.

Окремі аспекти технології проектного навчання у ЗЗСО висвітлено в дослідженнях Л. Мартинець, О. Онопрієнко, І. Пінчук, Н. Шиян та інших.

Упровадженню проектно-технології у закладах вищої освіти присвячено публікації О. Жиляєвої, О. Калити, М. Князян, В. Оніпко, Н. Самойленко та інших.

Формулювання мети роботи: розкриття особливостей проектно-технології та висвітлення можливостей її застосування в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Проект – це процес, який досягає певної мети, здійснює зміни, має свій характер роботи, передбачає використання різних ресурсів, має чіткі межі використання в часі (початок і кінець) і пов'язаний зі створенням проектно-групи. Проект реалізується у процесі індивідуальної, групової або колективної діяльності учнів і спрямований на кінцевий результат – продукт [2, с. 96].

Метод проєктів вперше з'явився у США у 20-х роках ХХ ст. Е. Коллінгс виокремив чотири групи проєктів:

«проєкти ігор»: дитячі заняття, мета яких – участь дітей у груповій діяльності: різноманітні ігри, драматичні постановки та інше;

«екскурсійні проєкти»: вивчають проблеми довкілля та суспільного життя;

«проєкти розповіді»: діти самостійно готують розповідь у різних формах: письмовій або усній, художній, музичній;

«конструктивні проєкти»: їх завдання створити щось дійсно потрібне та корисне [2, с. 95].

Полат Є. розглядає такі типи проєктів:

- за домінуючою діяльністю (творчі, пошукові, дослідницькі, ознайомлювально-ілюстративні, рольові та інші);

- за предметно-змістовою галуззю (міжпредметний проєкт; монопроєкт);

- за характером координації проєкту (безпосередній; прихований);

- за кількістю учасників;

- за тривалістю проєкту [2, с. 95].

Види учнівських проєктів. Сучасні дослідники методу проєктів розподіляють учнівські проєкти за такими ознаками:

1) за характером домінуючої діяльності: дослідницькі, творчі, ігрові (рольові), практико-орієнтовані, ознайомчо-орієнтовані (інформаційні);

2) за кількістю виконавців: індивідуальні (персональні), парні, групові;

3) за характером контактів: внутрішні (локальні), регіональні, міжнародні;

4) за предметно-змістовою галуззю: монопроєкти (в рамках однієї галузі знань, одного навчального предмету), міжпредметні або міжгалузеві (на стику різних галузей знань), зокрема STEAM-проєкти;

5) за тривалістю виконання: короткострокові, середньої тривалості, довгострокові [3, с. 11].

Успішність та ефективність освітнього проєктування забезпечується за умови правильної, організаційно спланованої роботи вчителя та учня, в основі якої лежить логічна послідовність дотримання етапів виконання проєкту.

Зміст проектно-технологічної діяльності учнів має складатися з таких послідовних етапів (стадій).

Організаційно-підготовчий. Необхідно правильно обрати об'єкт проєктування, адже від цього залежить успіх усієї подальшої роботи. На цьому етапі здобувачі освіти повинні вибрати і поставити перед собою проблему, усвідомити значення майбутнього виробу як для самих себе, так і для суспільства в цілому, тобто визначитись у доцільності виконання проєкту.

Конструкторський. Економічне та екологічне обґрунтування виконання проєкту.

Технологічний. Остаточне виконання проєкту.

Заключний. Економічні розрахунки та екологічна експертиза виконаного проєкту. Розробка творчої форми презентації проєкту та його публічний захист.

На кожному етапі учнями здійснюється відповідна система послідовних дій із виконання проєкту [3, с. 12].

Діяльність учнів під час виконання проєкту має низку суттєвих ознак:

- самостійна робота;
- елементи дослідно-пошукової діяльності;
- інтерактивна взаємодія учасників проєкту;
- наявність запланованого кінцевого результату [3, с. 8].

Найважливішою складовою проєктної технології є самостійна робота здобувачів освіти над проєктом. Проєктування починається з усвідомлення учнями мети, визначення проблеми, над якою вони будуть працювати. Далі здійснюється оформлення задуму, розробка організаційного плану, робота за цим планом, підведення підсумків і аналіз виконаної роботи. Під час виконання проєкту діти вчаться працювати в різноманітних групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника) і таким чином здобувають ще й комунікативні вміння [3, с. 8].

Висновки на основі цього дослідження і перспективи подальших розвідок.

Упровадження проєктних технологій в освітній процес потребує глибоких теоретичних і практичних знань, системного та креативного мислення, що притаманне не кожному педагогові. Технологія проєктного навчання розвиває в особистості вміння самостійно ставити мету і керувати діяльністю, отримувати інформацію та здобувати знання з різних джерел та застосовувати на практиці, що створює можливість організації успішного освітнього процесу. Залучаючи здобувачів освіти до проєктної діяльності, педагоги формують у них вміння працювати в колективі, бути відповідальними, аналізувати результати своєї діяльності, усвідомлювати зв'язок теорії та практики.

Література

1. Жилияєва Ю. М. Метод проєктів та проєктна технологія в контексті загальнопедагогічної підготовки вчителя. *Вісник Житомирського державного університету. Сер. Педагогічні науки.* 2019. Вип. 44. С. 110–115. URL: http://eprints.zu.edu.ua/3019/1/24_44.pdf (дата звернення: 10.09.2023).

2. Купчак С. Б. Особливості реалізації проєктної технології навчання у початковій школі. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова.* № 63. 2018. С. 95–98. URL: <http://nc-s5.npu.edu.ua/article/view/169801> (дата звернення: 15.09.2023).

3. Пискун О. М. Теорія і методика технологічної освіти. Проєктна технологія навчання : навч.-метод. посіб. до виконання практичних робіт для студентів спеціальності «Середня освіта (Трудове навчання та технології)». Чернівці : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2023. 103 с. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9114/1.pdf> (дата звернення: 15.09.2023).

4. Шацька З. Я. Впровадження проєктних технологій в діяльність ВНЗ: переваги та недоліки. *Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 2 жовтня 2015 р. Вісник КНУТД спецвипуск. Сер. Економічні науки.* 2015. С. 374–383. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/808>

Гриньова М. В.

здобувач освіти ступеня доктора філософії (поза аспірантурою),
методист науково-методичної лабораторії соціального партнерства та міжнародної
діяльності кафедри освітньої політики,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
marishagrin@ukr.net

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПОТРЕБИ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ САМОРОЗВИТКУ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Загальновідомо, що особистісний саморозвиток дитини є динамічним процесом та активізується у підлітковому віці. Останній характеризується стрімкими фізіологічними, психологічними та соціальними змінами і вираженою внутрішньою потребою особистості у самоактуалізації та самореалізації.

З огляду на вищезазначене особливої уваги заслуговують виокремлені Ш. Кові сім звичок високоефективних підлітків, що подані у формі порад: займай проактивну позицію; починаючи, думай що вийде; першою чергою – першочергове; думай про вигреш для всіх; старайся зрозуміти інших, потім шукай розуміння; знаходь синергію; вигострой пилку [2, с. 5]. Цей путівник підлітка до успіху є своєрідною інструкцією до саморозвитку або ж самолідерства, адже на думку автора сім звичок дозволять підлітку опанувати його життя, покращити стосунки з друзями, приймати розумні рішення, визначити цінності, встигати більше за короткий час, підвищити впевненість у собі та бути щасливою людиною [2, с. 9].

Зауважимо, що різні аспекти саморозвитку підлітків є під пильною увагою сучасних науковців у галузі психології та педагогіки. Так, Г. Мешко, вивчаючи особливості саморозвитку особистості у підлітковому віці, за результатами наукового пошуку виокремила такі його складові, як самопізнання, самовизнання, самореалізацію, самоствердження та самоорганізацію [5]. Дослідниця звертає увагу на трьох сприятливих умовах для саморозвитку підлітків, а саме: «формування потреби, спонукальних сил саморозвитку, переконаності в значенні саморозвитку; актуалізація внутрішнього потенціалу суб'єкта саморозвитку, готовності до саморозвитку; розвиток суб'єктних якостей, навичок саморегуляції, рефлексії» [5, с. 96].

В. Кротенко та О. Хомич, описують процес саморозвитку трьома етапами: самопізнання (саморозуміння), самопроекування (здатність діяти стосовно життєвого плану) та самореалізація (реалізація власного потенціалу) [3, с. 109]. Крім того, дослідники наголошують на існуванні проблеми готовності дорослих, зокрема педагогів, до супроводу саморозвитку учнів, педагогічними основами якого є відмова від авторитаризму, розуміння особистісної неповторності учня, вивчення його індивідуальних особливостей, стимулювання особистості підлітка до саморозвитку [3, с. 112].

Зазначимо, що в процесі огляду теоретичних джерел, ми виокремили декілька важливих наукових позицій. А саме: у процесі саморозвитку особистості важливу роль відіграє набуття досвіду здійснення будь-якої діяльності та рефлексії (В. Чертов) [6]; груповий процес є природнім шляхом розвитку і саморозвитку особистості (С. Кузікова) [4, с. 119]; сприятливими педагогічними умовами для саморозвитку особистості учнів є опора на самодіяльність і самостійність учнів, розширення соціально значущої діяльності, підвищення ефективності самоврядування та наставницька підтримка дорослих (В. Кротенко та О. Хомич) [3, с. 113].

Отже, за результатами наукового пошуку наголосимо на потребі ефективного педагогічного супроводу процесу саморозвитку учнів підліткового віку. Відтак особливого значення набуває забезпечення у шкільній практиці особистісно зорієнтованого виховання, яке за О. Бевз передбачає «ставлення до вихованця як до особистості і відповідального суб'єкта власного розвитку» [1]. Це завдання є досяжним завдяки посиленню уваги педагогів до розвитку таких професійних компетентностей, як психологічної, емоційно-етичної та компетентності педагогічного партнерства.

Література

1. Бевз О. Саморозвиток підлітка в особистісно зорієнтованому виховному процесі. 6 с. URL: <http://surl.li/kvhxj>
2. Кові Ш. 7 звичок вискоєфективних підлітків. Львів, 2017. 252 с.
3. Кротенко В., Хомич О. Психолого-педагогічний супровід самопізнання та саморозвитку учня. *Гуманітарно-педагогічна освіта: здобутки, проблеми, перспективи* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнародною участю), 18 лист. 2021 р. Дніпро, 2021. С. 109–114. URL: <http://surl.li/kvhuy>
4. Кузікова С. Актуалізація особистісного саморозвитку як умова подолання конфліктності у підлітків. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Сер. Психологія*. 2016. № 54. С. 113–123.
5. Мешко Г. Психологічні особливості саморозвитку особистості у підлітковому віці. *Студентський науковий вісник*. 2014. № 35. С. 94–96. URL: <http://surl.li/kvhvn>
6. Чортков В. Саморозвиток і самореалізація особистості в освітньому просторі. *Сімдесят треті економіко-правові дискусії. Сер. Соціальні та гуманітарні науки*. 2023. 7 с. URL: <http://surl.li/kvhup>

Грицюк П. В.

студент групи мн СОТНТ-22

інженерно-педагогічного факультету

Тернопільського національного університету імені В. Гнатюка

sunklinkore123@gmail.com

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО – ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЯК ОBOB'ЯЗКОВИЙ ДОКУМЕНТ У ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ З ПРОФЕСІЇ «ЕЛЕКТРОГАЗОЗВАРНИК»

Із розвитком суспільства, а, особливо в період військового часу, трудова діяльність набуває пріоритетного статусу. Саме в праці особистість може себе самореалізувати. Професійна компетентність дає змогу формувати і розвивати інші компетентності здобувачів освіти: проєктно-технологічну, соціальну, комунікативну тощо. Підготовка, навчання, виховання, розвиток майбутніх кваліфікованих спеціалістів у професійно-технічних закладах освіти у значній степені залежить від професійної і педагогічної кваліфікації викладачів і майстрів виробничого навчання.

Натомість постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 року №1135, що втратила чинність, згідно частини третьої статті 32 Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» 20 жовтня 2021 року постановою Кабінету Міністрів України №1077 було затверджено Державний стандарт професійної (професійно-технічної) освіти. Цей документ визначає вимоги до результатів навчання здобувачів освіти відповідного рівня, обов'язкових компетентностей, змісту професійної (професійно-технічної) освіти, освітнього рівня вступників, рівня кваліфікації випускника закладу професійної (професійно-технічної) освіти, загального обсягу навчального навантаження, переліку основних засобів навчання [2].

За допомогою такого документу здійснюється співвідношення між потребами ринку праці та освітніми установами, які їх забезпечують. Саме Державний стандарт гарантує високу професійну підготовку майбутніх спеціалістів із робітничих галузей, забезпечує постійне підвищення освітнього рівня впродовж життя; регулює відповідність освітнього рівня вступника з кваліфікаційною характеристикою професії, передбачає присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня «кваліфікований робітник» з певної професії відповідного розряду.

Як відомо, сучасна освіта базується на формуванні у здобувачів освіти компетентностей: ключових, загальних, професійних, а рівень їх формування на основі трудових функцій передбачає професійний стандарт. Адже саме Державний стандарт є основою для розроблення державних освітніх стандартів з конкретних професій, що внесені до Національного класифікатора України «Класифікатор професій ДК 003:2010»», затвердженого наказом Держспоживстандарту від 28 липня 2010 р. № 327 [3].

Державні освітні стандарти з конкретних професій є основою для розроблення освітніх програм закладами професійної (професійно-технічної) освіти, підприємствами, установами та організаціями, що здійснюють первинну професійну підготовку, професійне (професійно-технічне) навчання, перепідготовку, підвищення кваліфікації кваліфікованих робітників.

Так, дієвим на сьогоднішній день з професії електрогазозварник (код 7212) є Стандарт професійної (професійно-технічної) освіти (Стандарт СП(ПТ)О 7212.С.28.00 – 2018), затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України від «21» листопада 2018 р. № 1281. Документ розроблено відповідно до Конституції України, законів України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про професійний розвиток працівників», «Про зайнятість населення», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», а також враховуються особливості галузі, потреби у працівниках певної спеціальності на ринку праці.

Отже, зупинимось на теоретичному аспекті підготовки кваліфікованого робітника за професією «Електрогазозварник», що передбачає опанування освітньої програми і проходження кваліфікаційної атестації для отримання професійної кваліфікації електрогазозварник 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 розряду.

Реалізація СП(ПТ)О включає підготовку електрогазозварників за модульним принципом. Навчальний модуль охоплює формування компетентностей (загальнопрофесійних, ключових, професійних) на основі кваліфікаційних характеристик або професійного стандарту, це логічно завершена складова освітнього процесу, що враховує потреби роботодавців галузі [1].

У СП(ПТ)О прописано облікові одиниці навчального часу:

Таблиця 1.1. Облікові одиниці навчального часу

ОБЛІКОВІ ОДИНИЦІ	ТРИВАЛІСТЬ
Академічна година	45 хв.
Урок виробничого навчання	не більше 6 год.
Навчальний день	не перевищує 8 академічних годин
Навчальний тиждень	не перевищує 36 академічних годин

Кожна професійна кваліфікація включає:

кваліфікаційну характеристику;

вимоги до освітнього, освітньо-кваліфікаційного рівня, професійної кваліфікації осіб;

типову навчальну програму;

типовий навчальний план;

перелік основних засобів навчання.

Як підсумок здобуття професійної кваліфікації проводиться кваліфікаційна атестація (державна або проміжна). Здобувач освіти після завершення навчання повинен глибоко володіти теоретичним матеріалом, а також самостійно виконувати всі роботи, передбачені кваліфікаційною характеристикою.

У Стандарті професійної (професійно-технічної) освіти наводиться загальнопрофесійний блок із перерахованим змістом загальнопрофесійних компетентностей. А також додається Перелік навчальних модулів та професійних компетентностей для електрогазозварників 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8-го розрядів. Для здобування кожного кваліфікаційного розряду наводиться:

1. Кваліфікаційна характеристика, в якій зазначаються завдання та обов'язки електрогазозварника, що він повинен знати, які кваліфікаційні вимоги до розряду, наводяться приклади робіт, які повинен виконувати здобувач.

2. Вимоги до освітнього, освітньо-кваліфікаційного рівнів, професійної кваліфікації осіб, які навчатимуться за професією.

3. Типовий навчальний план підготовки кваліфікованих робітників.

4. Типова програма з підготовки за професією.

5. Перелік основних засобів навчання.

Отже, Державний стандарт професійної (професійно-технічної) освіти є головним і обов'язковим документом для виконання усіма професійно-технічними навчальними закладами, що здійснюють, або забезпечують підготовку кваліфікованих робітників, незалежно від їх підпорядкування та форми власності.

Література

1. Гуменюк І. В., Іваськів О. В. Обладнання і технологія газозварювальних робіт: підручник. К.: Грамота, 2006. 512 с.

2. Державний стандарт професійної (професійно-технічної) освіти від 20.10.2021. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1077-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.04.2023).

3. Національний класифікатор України від 01.11.2010. URL <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#n4> (дата звернення: 22.09.2023).

Громик Л. І.

кандидат філологічних наук,
асистент кафедри української мови
ЗВО «Подільський державний університет»
hromyk_larysa@pdatu.edu.ua

ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ МЕДІАГРАМОТНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Цифрові технології стали невід'ємною ознакою сучасного суспільства, демонструючи нові можливості і якісно новий технологічний рівень вирішення конкретних завдань у різних галузях, зокрема й у галузі освіти. Активне використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітньому процесі відкриває для здобувачів вищої освіти широкі перспективи щодо здобуття нових знань, самонавчання і саморозвитку, формування вмінь провадження самостійної навчальної та науково-дослідної діяльності. Інформатизація освітнього простору сприяє розвитку інтелектуального й творчого потенціалу студентів, створює сприятливі умови для набуття та закріплення практичних і професійних навичок, водночас також передбачає удосконалення методичних підходів до організації педагогічного процесу, забезпечення його ефективності шляхом пошуку відповідних ресурсів комунікативної взаємодії.

Про актуальність цієї проблеми свідчить значна кількість наукових праць, у яких висвітлюються різні теоретичні й прикладні аспекти використання ІКТ в освітньому процесі закладів вищої освіти. Зокрема, упродовж останніх років у цьому напрямі активно працюють такі дослідники, як Т. Белан, В. Веремієнко, С. Вітвицька, Л. Демидчук, С. Калаур, О. Карабін, Т. Лях, І. Маркусь, Н. Носовець, А. Попова, Т. Потапчук, І. Пукас, В. Ребенок, Д. Сапожник, Т. Спіріна, О. Стойка, Л. Ткаченко, О. Торубара, О. Хмельницька та ін. Мета нашого дослідження – розкрити особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій здобувачами вищої освіти під час публічного виступу на заняттях із медіаграмотності.

У сучасному глобалізованому інформаційному світі повсякчас зростає значущість медіаосвіти, тому «однією з ключових компетенцій, необхідних будь-якому фахівцю для ефективного функціонування в такому інформаційному середовищі, стає медіаграмотність,

що визначається як здатність адекватно взаємодіяти з потоками медіаінформації в глобальному інформаційному просторі: здійснювати пошук, аналізувати, критично оцінювати і створювати медіатексти, поширювані за допомогою різних засобів масової інформації і комунікації, у всій різноманітності їх форм» [2, с. 316]. Навчальна дисципліна «Медіаграмотність» передбачає формування у здобувачів вищої освіти теоретичної бази знань з основ медіаграмотності та практичних навичок ефективної і безпечної взаємодії з інформацією, отриманої з медіаджерел, у тому числі з урахуванням використання засобів сучасних ІКТ у повсякденній практичній, зокрема навчально-пізнавальній, діяльності та міжособовому спілкуванні, для запобігання вразливості людини до медіаманіпуляцій і медіанасильства, у профілактиці поширення медіазалежностей.

На практичних заняттях із медіаграмотності необхідно пропонувати здобувачам вищої освіти різноманітні завдання, які потребують постійного розвитку й удосконалення культури усного публічного мовлення і активного використання ІКТ, оскільки характерною ознакою сучасного суспільства стала потреба «швидкої орієнтації в інформаційному просторі й умінь застосовувати ІКТ для успішного розв'язання професійних завдань» [1, с. 30]. Сучасні технології навчання володіють необхідними ресурсами для створення різних комунікативних ситуацій і використання певних форм комунікативної взаємодії, вироблення навичок усного публічного виступу, вміння вибудовувати чітку, переконливу й логічну аргументацію, опанування елементів ораторського мистецтва, використання невербальних засобів комунікації, оволодіння етичними засобами публічного спілкування тощо.

Передусім доцільно пропонувати самостійну підготовку публічного виступу перед аудиторією та представлення результатів своєї творчо-пошукової і науково-дослідної роботи чи проєкту. Ефективним способом демонстрації цих результатів є створення відповідно до теми виступу мультимедійної презентації. Метою такого виступу-презентації є не лише демонстрація здатності здобувача самостійно осмислити навчальний матеріал, систематизувати, структурувати його та публічно виголосити в доступній для сприйняття формі, а й удосконалення ораторських і комунікативних здібностей під час викладення основних положень доповіді, відповідей на запитання аудиторії та участі в загальній дискусії. «ІКТ допомагають підвищити мотивацію вивчення навчального матеріалу, розвинути бажання та навички самостійного навчання, сформувати елементи глобального мислення, а також дозволяють створити таку модель навчання, в якій здобувачі вищої освіти мають домінуючу позицію, а суть навчання полягає в самостійному здобутті знань та вдосконаленні комунікативних навичок і умінь, а не просто у передачі навчальної інформації» [3, с. 224].

Водночас підготовка презентації сприяє набуттю здобувачами навиків використання ІКТ у процесі навчання, зокрема вміння працювати над її змістом, оформленням, обґрунтовано використовувати ефекти мультимедіа, анімацію, відеосюжети й звук, грамотно розробляти навігацію, правильно синхронізувати демонстрацію і текст публічного виступу, тобто продумувати структуру виступу і його узгодження з візуальною/аудіовізуальною складовою. Пошук відповідного матеріалу для мультимедійної презентації здійснюється також за допомогою різних засобів ІКТ.

З урахуванням специфіки навчальної дисципліни «Медіаграмотність» здобувачам пропонується самостійна підготовка публічного виступу та створення комп'ютерної презентації. Орієнтовно може бути така тематика доповідей: «Інформація в сучасному світі, її значення та вплив», «Медіаосвіта і медіаграмотність як освітні категорії», «Медіаграмотність як засіб розвитку критичного мислення», «Стандарти та маніпуляції в мас-медіа. Реклама як інструмент маніпуляції», «Фейкова інформація в медіапросторі. Фактчекінг», «Дослідження медіатекстів різних видів медіа», «Профілактика сучасних маніпулятивних технологій мас-медіа», «Проблема медіанасильства та зростання агресії» тощо.

Отже, публічний виступ у процесі навчання медіаграмотності, з урахуванням специфіки навчальної дисципліни, передбачає активне використання ІКТ передусім для пошуку

відповідного матеріалу й підготовки мультимедійної презентації, що, у свою чергу, покращує результативність самостійної роботи здобувачів вищої освіти, розвиває їхні комунікативні навички й творчі здібності, формує культуру публічного виступу під час презентації отриманих результатів чи захисту проєктів. Важливість таких знань, умінь і особистих якостей є незаперечною і для майбутньої професійної діяльності, і для подальшої особистісної та професійної самореалізації.

Література

1. Ребенок В., Торубара О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій майбутніми викладачами в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. Т. 1. № 1. С. 29–35. URL: <http://nzp.tnpu.edu.ua/article/view/283735>.

2. Романюк С. З., Шевчук К. Д. Особливості формування медіаграмотності у закладах вищої освіти. *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти* : зб. статей / гол. ред. В. Ф. Іванов. Київ : Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. С. 316–325. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1919>.

3. Стойка О. Я., Веремієнко В. О. Роль ІКТ у формуванні професійних компетентностей майбутніх викладачів ЗВО. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 56. Т. 1. С. 221–224. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/49839/1/46.pdf>.

Громик Н. В.

майстер виробничого навчання
ДНЗ «Подільський центр ПТО»

ЗАСТОСУВАННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО - ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти» – потужна команда однодумців. У нас немає іншої альтернативи, як йти вперед, об’єднуючи потенціал педагогічного колективу навколо інноваційних прогресивних форм надання освітніх послуг. І все це задля якісної підготовки майбутнього конкурентоспроможного робітника, здатного до реалізації себе не тільки в Україні, а й на теренах європейських держав. Амбіції в нас прості: протягом двох-трьох років оновити і модернізувати навчально-виробничий процес закладу. Однією зі складових цієї роботи і буде впровадження очно-дистанційної форми навчання. Змішана форма навчання давно поширена в світі і зарекомендувала себе як прогресивна педагогічна технологія ХХІ століття. Особливо актуальною вона стала сьогодні, в умовах карантину та воєнного стану [1].

Очно-дистанційна (змішана) форма навчання в Центрі здійснюється згідно чинного законодавства України, що регулює забезпечення якісної освіти, а також Статуту, Наказу «Про початок організації дистанційної форми навчання у 2019-2020 н.р.», Положення про дистанційну форму навчання у ДНЗ «Подільському центрі професійно-технічної освіти».

Змішана форма навчання передбачає:

- поширення доступу учня до навчальних програм професійної (професійно-технічної) освіти з використанням сучасних інформаційних ресурсів;
- реалізації навчальних ресурсів Центру та підвищення якості навчання за рахунок оновлення методів навчання, в тому числі індивідуального підходу у навчанні;
- індивідуалізації процесу навчання у відповідності до потреб, особливостей і можливостей кожного учня, а також постійного розвитку особистості з метою подальшого самостійного навчання протягом життя.

Сьогодні неможливо стати справжнім робітником, фахівцем, спеціалістом без оволодіння новітніми комп’ютерними технологіями і навичками роботи в мережі Internet. Змішана форма навчання об’єднує в навчально-виробничому процесі традиційні педагогічні і

нові телекомунікаційні технології, вона є технологією, в якій в освітньому процесі використовуються кращі традиційні та інноваційні засоби; форми навчання, що базуються на комп'ютерних та телекомунікаційних технологіях [3].

Для цієї технології характерна висока якість підготовки фахівця та велика пізнавальна мотивація, що створюється мережею Internet. Змішана форма навчання характеризується високим професіоналізмом, прагненням до співробітництва, самоствердженням і високим рівнем комунікації з колегами.

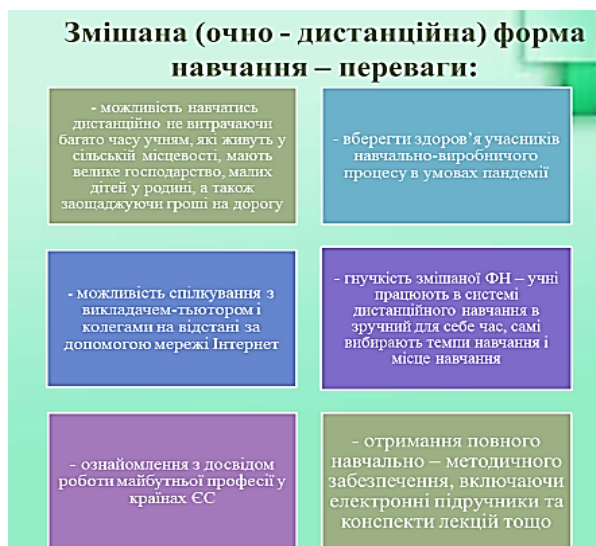


Рис.1 Змішана очно-заочна форма навчання-переваги

Актуальним у цей час складного соціально-економічного становища та війни в країні є впровадження ефективних систем та технологій навчання, що забезпечують підготовку професійно компетентних робітників з усіх професій на основі новітніх виробничих технологій з використанням сучасних матеріалів, інструментів, пристроїв тощо [5].

Створюється сучасне дидактичне забезпечення з усіх професій, які базуються на нових Стандартах професійної (професійно-технічної) освіти на модульно-компетентісній основі.

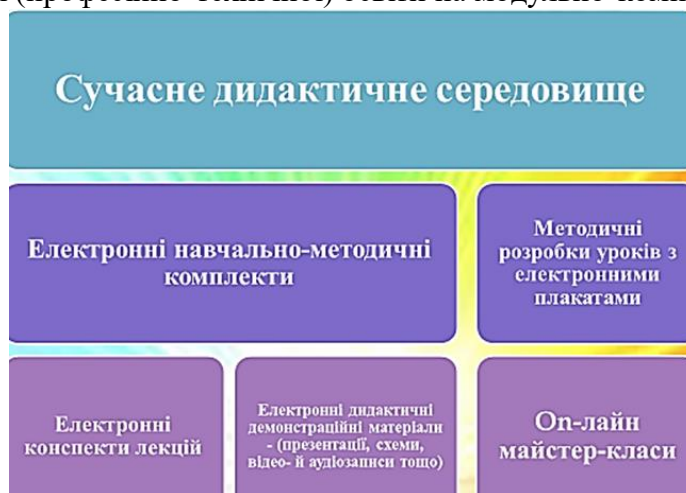


Рис.2. Сучасне дидактичне середовище

Вищезазначеним вимогам найбільшою мірою відповідає модульна система навчання, що передбачає інтеграцію змісту суміжних предметів (креслення, матеріалознавства, охорони праці, технології виробництва).

Особливість технологій модульного навчання, яка була запроваджена в освітньому закладі, полягає в наступному: при розробці змісту конкретних дидактичних модулів, модульних одиниць, елементів передбачається формування не лише професійних знань,

умінь, навичок, але й розвиток економічного, екологічного мислення, умінь підприємницької діяльності з застосуванням проблемно-розвиваючих педагогічних технологій.



Рис.3. Технології модульного навчання

З кожного модуля створюються електронні навчально-методичні комплекти, які включають: методичні розробки уроків з електронними плакатами, відеороликами, мультимедійними презентаціями, електронними конспектами лекцій, майстер-класами, електронні дидактичні демонстраційні матеріали – електронні матеріали (презентації, схеми, відео- й аудіозаписи тощо), призначені для супроводу навчально-виховного процесу; тощо.

В основу організації змішаної форми навчально-виробничого процесу покладено цілеспрямовану та контрольовану роботу між викладачем – тьютором Центру і учнем, його інтенсивну самостійну роботу.

Центр пропонує змішану форму навчання учням всіх професій.

Змішана форма навчання в силу своєї специфіки склала вже конкуренцію традиційним формам навчання і має свої переваги:

- вберегти здоров'я учасників навчально-виробничого процесу в умовах пандемії;
- можливість навчатись дистанційно не витрачаючи багато часу учням, які живуть у сільській місцевості, мають велике господарство, малих дітей у родині, а також заощаджуючи гроші на дорогу;
- гнучкість змішаної форми – учні працюють в системі дистанційного навчання в зручний для себе час, самі вибирають темпи навчання і місце навчання;
- отримання повного навчально – методичного забезпечення включаючи електронні підручники та конспекти лекцій тощо;
- можливість спілкування з викладачем-тьютором і колегами на відстані за допомогою мережі Інтернет;
- ознайомлення з досвідом роботи майбутньої професії у країнах ЄС.

Чому дистанційна форма очна? Професійно-практична підготовка здійснюється очно у вигляді виробничого навчання, виробничої, переддипломної (передвипускної) практики і проводиться у навчально-виробничих майстернях, у навчально-виробничих підрозділах, а також на робочих місцях на виробництві та в сфері послуг.

Які ресурси для цього є в нашому закладі? Сильний кадровий потенціал наших колег-управлінців – заступників, старших майстрів, методистів. З ранку ми зустрічаємось, поговорили, домовились – до вечора зробили. Схема дуже проста і вона дієва. Далі безпосередньо виконавці – викладачі-тьютори, деякі з яких навчаються на курсах дистанційного навчання і створили свої блоги, на яких і буде розміщений весь комплексно-методичний супровід ОДФ навчання.

Очна форма дозволяє проводити уроки виробничого навчання безпосередньо на робочому місці, навчати майбутніх будівельників ремонту, утепленню, енергозбереженню будівель, майстер-класи, уроки теоретичного навчання за допомогою ситуативних завдань.

Дидактичне забезпечення таких уроків вимагає розробку уроків відповідно навчальних модулів.

Засвоєння теоретичного матеріалу та відпрацювання трудових прийомів of-лайн активізує пізнавальну діяльність учнів, які виконують ситуативні завдання а згодом і самі їх моделюють.

З навчальних модулів викладачами усіх спеціальностей розроблено електронні плакати, опорні плани-конспекти уроків професійно-теоретичної підготовки за інноваційними педагогічними технологіями: брейн-ринги, уроки-ділові ігри, сценарії тижнів професій тощо.

Впровадження в навчальний процес закладу П(ПТ)О сучасних виробничих технологій та технологій ІКТ навчання стає важливим засобом підвищення якості професійної (професійно-технічної) освіти, формування професійної компетенції майбутніх кваліфікованих робітників. Впровадження сучасних підходів до організації навчально-виробничого процесу застосування сучасних технологій дають позитивний вплив на процес засвоєння навчального матеріалу, сприяють формуванню пізнавального інтересу та зацікавленості в учнів до предметів та професії в цілому.

Література

1. Актуальні проблеми педагогіки: методологія, теорія и практика: зб. наук. праць. Горлівка: Вид-во ГДПІМ, 2004. Вип. 1. 214 с.

2. Бершадский М. Е., Гузеев В. В. Дидактические и психологические основания образовательной технологии. М.: Центр «Педагогический поиск», 2003. 95 с.

3. Биков В. Ю. Інноваційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології. Київ: Атака. 2006, 252 с.

4. Жук Ю. О. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання у професійній освіті / Ю. О. Жук. Управління якістю проф. освіти: зб. наук. праць. Укр. інж.-пед. Академії. Донецьк, 2001. С. 273–275

5. Інноваційні педагогічні технології навчання професії: монографія / Нікуліна А. С., Максименко Ю. Б., Матвеев Г. Б./ за ред. Нікуліної А. С. Донецьк: ДІПО ІПП, 2005. 385 с.

Демчук С. О.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Рівненського державного гуманітарного університету
svetademchuk09@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Питання виховання здорового способу життя, формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів початкової школи вчені досліджують у різноманітних аспектах. Ця проблема гостро стоїть на перетині наукових досліджень педагогіки, психології, медицини та інших наук.

Значний пласт наукових досліджень присвячений методиці фізичного виховання дітей різних вікових категорій. Зокрема, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, А. Цьось, Б. Шиян описують шляхи оптимізації фізичного розвитку учнів [2]. У працях Т. Воронцової, В. Пономаренко розкривається теорія та методика роботи з формування в учнів початкової школи навичок здорового способу життя [1]. Роль психомоторики описано в експериментальних дослідженнях С. Коноплястої, О. Юрчука, доведено позитивний вплив фізичних вправ на розумовий розвиток учнів.

Теоретичний аналіз літературних джерел засвідчив те, що здоров'язбережувальні методи сприяють охороні, підтримці та зміцненні здоров'я учнів початкових класів.

Реалізація дозволяє створити оптимальні умови для учнів в межах освітнього процесу початкової школи.

Мета здоров'язбережувальних методів передбачає формування в молодших школярів знань, умінь та навичок ведення здорового способу життя, навчання їх застосовувати набути знання у життєдіяльності.

Для забезпечення позитивного ефекту слід мінімізувати негативні фактори впливу, які можуть знижувати якість опанування навчального матеріалу та впливати на фізичний розвиток молодших школярів. Формування культури здоров'я, розуміння необхідності вести здоровий спосіб життя є актуальним завданням, реалізація якого триває упродовж життя, однак навчитися можна вже в початковій школі [1].

Традиційні методи дозволяють розпочати цей важливий процес, а нетрадиційні його урізноманітнюють, корегують, доповнюють та роблять його цікавішим та захоплюючим для учнів. До традиційних здоров'язбережувальних методів фізичного виховання відносять художню гімнастику, дихальні вправи, пальчикову гімнастику тощо. До нетрадиційних – фітбол-гімнастику, гідроаеробіку, звукову гімнастику, психогімнастику, дитячий фітнес, різні види психотерапевтичної терапії (аромо-, арт-, кінезо-, фіто-, вітаміно-) тощо [2].

Отже, фізичне виховання на засадах здоров'язбережувальних методів забезпечує безпечні умови навчання учнів в умовах початкової школи. Це дозволяє досить раціонально забезпечити охорону здоров'я учнів. Оптимальна реалізація можлива за участі всіх учасників освітнього процесу: педагогів, дітей, батьків.

Література

1. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. Навчання здоровому способу життя на основі життєвих навичок. Київ: Просвіта, 2007. 246 с.

2. Оптимізація фізичного розвитку дитини у вітчизняній системі освіти: монографія / Е. Вільчковський, Н. Денисенко, А. Цьось, Б. Шиян та ін. Запоріжжя: ЗОППО, 2010. 250 с.

Джурило А. П.

кандидат педагогічних наук, доцент, старший дослідник,
доцент кафедри іноземних мов і методик їх навчання Київського університету імені

Бориса Грінченка,

старший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки

Інституту педагогіки НАПН України

dzhurylo.ap@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Робота педагога – це виснажливий вид діяльності, який вимагає не аби яких професійних компетентностей і людських ресурсів. Війна принесла в педагогічну діяльність нові виклики: вимушене переселення, міграція, зруйнована освітня інфраструктура, тривала відсутність світла, проведення занять в укриттях тощо. Але перш за все, війна – це травма, оскільки ми перебуваємо у стані постійного стресу. Якби ми не хотіли визнавати цей факт, але ми всі – травмовані. Травмованими є педагоги, їх учні чи студенти, батьки, тобто абсолютно всі учасники освітнього процесу. Завдання педагога – не лише навчати, але й підтримувати здобувача освіти, а щоб допомогти іншим у кризовій ситуації в умовах війни, спершу потрібно допомогти самому собі.

Наукові розвідки щодо впливу війни на професійну педагогічну діяльність розпочалися ще в 2014 р. з початком гібридної війни РФ проти України, однак у зв'язку з посиленням військової агресії та новим етапом військових дій виникла необхідність у нових дослідженнях щодо подолання освітніх втрат, формування резильєнтості освітян і т.д. Так вченими Інституту педагогіки НАПН України було підготовлено низку методичних рекомендацій з питань вітчизняної освіти в умовах воєнного стану та відбудови, діагностика та компенсація

освітніх втрат [3-7]. Все більш актуальними стають дослідження резильєнтності як складової професійної компетентності педагогів в умовах воєнного та повоєнний періодів. Так, дослідження О. Баніт та О. Мерзлякової [1], що спрямоване на виявлення ключових стратегій резильєнтності освітян України в умовах війни на основі авторської програми «Коди резильєнтності. Психологічна робота з освітянами під час війни». Результати дослідження показали, що найбільш впливовим способом подолання стресу вчителями є їхні когнітивні налаштування.

Практичні основи стресостійкості відпрацьовувала Українська асоціація дослідників освіти (УАДО) [8], яка у серпні 2023 р. проводила для своїх членів Літню школу резильєнтності з метою ознайомлення учасників з основами травмоорієнтованого викладання, отримання практичних навичок необхідні для підвищення стресостійкості як самих викладачів, так і здобувачів вищої освіти. Програма літньої школи передбачала тренінги на теми: «Що таке травма і як на неї реагувати», «Мозок і травма», «Психологічна стійкість викладача», «У пошуках джерел резильєнтності», а також різноманітні форми фізичної активності, практики йоги та медитації для подолання тривожних станів, рукоділля як вид активної медитації з метою пошуків оптимальних для освітян способів залишатися в ресурсному стані як у контексті професійної діяльності, так і особистісній сфері.

До прикладу, у Західноукраїнському національному університеті у вересні 2023 р. відкрили навчально-науковий центр соціально-психологічної підтримки та резильєнтності [2] за підтримки Ізраїльської коаліції травми та Єврейської федерації Північної Америки з метою формування стресостійкості особистості у різних сферах діяльності, отримання знань та навичок, що дозволять піклуватися про своє психічне здоров'я, розвиваючи власну стресостійкість, застосовуючи техніки оволодіння стресом, зняття емоційної напруги та плекання психологічної стійкості у професійній діяльності.

Так, в Київському університеті імені Бориса Грінченка невдовзі розпочнеться реалізація проєкту «Травма-інформоване навчання студентів: інноваційно-педагогічні практики, супровід, підтримка», ключовою ідеєю якого є надання всім учасникам освітнього процесу співчутливої допомоги, якою передбачено врахування широких наслідків травми та намагання відновити відчуття безпеки та власної спроможності.

Професійна діяльність педагога завжди була пов'язана з підвищеною напругою та стресами, війна ж принесла нові виклики, з якими кожного дня доводиться боротися українським освітянам. Саме тому інноваційні підходи до розвитку педагогічних працівників в умовах війни, у тому числі і в контексті забезпечення якості освіти, мають полягати у підвищенні їх резильєнтності, розвитку власної стресостійкості, покращенні умінь відновлювати власну ресурсність та емоційний стан. Управлінцям у сфері освіти, керівникам закладів освіти доцільно проводити різноманітні тренінги, семінари тощо, на яких освітяни зможуть опанувати практичні навички резильєнтності, подолання травм, адже лише здоровий, в широкому сенсі цього слова, педагог може забезпечити якісні освітні послуги для здобувачів освіти. Лише освітянин, який поборов чи намагається подолати власні психологічні травми, що були викликані війною і не лише, може розпізнати їх у своїх учнів/студентів і допомогти їм.

Література

1. Banit, O., & Merzliakova, O. Identification the key strategies of resilience of Ukrainian teachers in the conditions of war. 2023. European Humanities Studies: State and Society, 1(1), 4–23. URL: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2023.1.01>
2. Відкриття навчально-наукового центру соціально-психологічної підтримки та резильєнтності. URL: <https://www.wunu.edu.ua/news/24266-vdkrittja-navchalno-naukovogo-centru-socjalno-psihologchnoyi-pdtrimki-ta-rezilyentnost.html>
3. Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України : методичні рекомендації / кол. автор.; за загальною редакцією О. М. Топузова; укл. М. В. Головка. Київ : Педагогічна думка, 2023. 187 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/Osvitni_vtraty.pdf

4. Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. Методичні рекомендації / кол. автор. ; за загальною редакцією О. М. Топузова ; укл. О. В. Онопрієнко. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 146 с. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/Diahnostyka-ta-mekhanizmy-podolannia-vtrat-u-navchanni-3.pdf>

5. Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови. Методичний порадник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового навчального року : методичні рекомендації / за заг. ред. Олега Топузова, Тетяни Засекиної : Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2022. 296 с. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/Metodychnyy-poradnyk.pdf2.pdf>

6. Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови. Методичний порадник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового навчального року : методичні рекомендації / за заг. ред. Олега Топузова, Тетяни Засекиної : Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2022. 296 с. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/Metodychnyy-poradnyk.pdf2.pdf>

7. Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови: реалії, досвід, перспективи. Методичний порадник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового 2023-2024 навчального року : методичні рекомендації / за заг. ред. Олега Топузова, Тетяни Засекиної : Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Педагогічна думка, 2023. 192 с. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Metodychni-rekomendatsii-interaktyv.pdf>

8. Літня школа УАДО 2023: на шляху до натхнення і резильєнтності. URL: <https://www.uera.org.ua/uk/node/237>

Древницька О. І.

вчитель історії та суспільствознавчих дисциплін
КЗ НВК «Загальноосвітня школа І – ІІІ ступенів
с. Великі Гаї -ДНЗ» Великогаївської ТГ
oidrewnizka@gmail.com

ГРА ЯК ПРОВІДНИЙ ВИД ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

«У дитини є жага гри, і потрібно її задовольняти. Необхідно не тільки дати їй час пограти, а й заповнити цією грою все життя дитини» [1, с. 5].

Немає нічого простішого, аніж гра, немає нічого складнішого, аніж гра. Немає нічого таємничішого, аніж гра. Гра – таке багатогранне поняття, що кожен, хто підходить до його визначення, інтерпретує його по-своєму.

Проте людина здавна використовувала ігри в навчанні або навчала за допомогою ігор. У давні часи гра була практично єдиним варіантом освіти. Поступово вона набула досвіду, розвивалася педагогіка, але гра не зникла з арсеналу вчителя. Науковий підхід до освіти практично не змінив поглядів на гру. Орієнтація сучасної школи на гуманізацію процесу освіти і різнобічний розвиток школяра має на увазі необхідність гармонійного поєднання навчальної діяльності, в межах якої формуються базові знання, вміння та навички, з діяльністю творчою, пов'язаною з розвитком особистісних задатків учнів, їхньої пізнавальної активності, здібності самостійно розв'язувати нестандартні завдання. Введення в традиційний навчальний процес гри, специфічно направлений на розвиток дитини, її пам'яті, уваги, просторової та часової уяви, є одним із найважливіших завдань.

Феномен гри в тому, що, будучи по суті розвагою, вона переростає в навчання, творчість.

Педагогічна гра має істотну ознаку – чітко сформульовану мету навчання і, відповідно їй, педагогічного результату.

Ігрова форма занять створюється на уроці за допомогою спеціальних дидактичних прийомів та ситуацій, які виступають як засіб пробудження, стимулювання учнів до навчальної діяльності.

Таким чином, ігрові ситуації на уроках історії та суспільствознавчих дисциплін дають змогу розвивати творчі здібності учнів, дитина може самоактуалізувати себе як творчу особистість [1, с. 26].

Отже, використання ігрових методів на уроках історії є доцільним з огляду реалізації за її допомогою високого рівня мотивації, результативності, відповідності соціальним нормам і активізації діяльності тих, хто навчає, внаслідок продуманих, цілеспрямованих педагогічних дій і вдалої організації педагогічної взаємодії.

Сучасні умови в українській школі XXI століття вимагають нових підходів до організації навчання і виховання, які б сприяли формуванню і розвитку школяра в тісному і постійному взаємозв'язку з природним та соціальним середовищем, здатності до соціально-значимої діяльності, швидкої адаптації під час зміни життєвих обставин. Досягнення мети вивчення історії та реалізації особистісно-орієнтованого навчання першочергово висуває завдання, які б створили сприятливі умови для виявлення і розвитку здібностей учнів, задоволення їх потреб та інтересів, розвитку пізнавальної активності і творчої самостійності, сприяє використанню дидактичних ігор [2, с. 25].

Отже, застосування дидактичних ігор на уроках історії – це важливий фактор підвищення ефективності навчально-виховного процесу та взаємодії і взаєморозуміння між вчителем та учнем.

У даній статті ми розглянемо як гра, більш ніж будь-яка інша діяльність, дозволяє всебічно та з більшою повнотою розвивати самостійність і самодіяльність учнів на уроках історії залежно від вікових особливостей.

Адже в останні десятиліття відбувається поступовий перехід від пасивних методів навчання до активних та інтерактивних методів. Власне, до активних методів навчання та високоефективних організаційних форм навчально-пізнавальної роботи учнів відноситься дидактична гра.

«Гра – це іскра, яка запалює вогник допитливості і цікавості», – так стверджував В. О. Сухомлинський [2, с. 27].

Сутність дидактичних ігор полягає в тому, що діти розв'язують пізнавальні навчальні завдання, запропоновані їм у цікавій формі, і, таким чином, оволодівають досвідом розумової діяльності, виробляють вміння застосовувати знання в різних ситуаціях.

Впродовж багатьох років у педагогічній та психологічній науці дидактична гра розглядалася вченими в різних аспектах.

У науковий обіг цей термін, що витлумачують як спеціальні створені та адаптовані з метою навчання ігри, впровадили Ф. Фребель і М. Монтесорі, розробивши дидактичні ігри для дошкільнят та О. Декролі із своїми іграми для початкової школи [3, с. 109].

У сучасній педагогіці дидактична гра – це цікава для суб'єкта навчальна діяльність в умовних ситуаціях.

Українська вчена О. Савченко зазначає, що «у навчальному процесі ігрова діяльність має форму дидактичної гри, ігрової ситуації, ігрового прийому, ігрової вправи» [4, с. 139].

Отже, О. Савченко розглядає дидактичну гру як різновид гри за правилами.

Інший український дослідник К. Баханов пише про гру в контексті інноваційних систем, технологій та моделей навчання, підкреслюючи, що «модель навчання у грі – це побудова навчального процесу за допомогою включення учнів у гру» [2, с. 57]. Адже, цікаві ігрові форми та ігровий матеріал сприяють підвищенню інтересу до історії, свідомому засвоєнню навчального матеріалу, стимулюють активність учнів, виховують в них навички самостійної роботи, вміння раціонально і творчо виконувати завдання, самостійно застосовувати знання.

Проте, сучасна школа має навчити учнів не лише здобувати знання, формувати вміння, навички, а й творчо мислити, розвивати комунікабельність, креативність в школярів [3, с. 247].

Саме дидактичні ігри дають змогу індивідуалізувати роботу на уроці, давати завдання, посилюючи кожному учню, максимально розвиваючи їх здібності.

Гра дає змогу легко повернути увагу дітей до історичних подій, славного минулого нашого народу, трагічних сторінок історії, на яких у звичайних умовах протягом уроку не завжди вдається.

Наприклад, при вивченні історії України у 5 класі новий, складний історичний матеріал для сприйняття п'ятикласниками приводить до втомлюваності дітей, виникає байдужість до навчання, саме в таких випадках варто поєднувати традиційні навчальні заняття з ігровими. Активізації пізнавальних інтересів школярів сприятиме гра «Правда – неправда», за правилами якої, учні відповідають на правильно поставлене питання вчителя оплесками, а коли неправильна відповідь учні дотримуються тиші.

Багато ігор вимагають уміння висловлювати свою думку у зв'язній і зрозумілій формі. Наприклад, під час вивчення теми з історії України у 8 класі «Виникнення українського козацтва та Запорізької Січі» можна використати гру «Капелюх». Дітям пропонується написати питання з даної теми, помістити в капелюх, а потім по черзі, дістаючи питання з капелюха, відповідати.

Отже, гра прищеплює дітям позитивні риси характеру: дисциплінованість, кмітливість, організованість.

Гра розвиває фантазію, волю, пам'ять, вчить напружувати зусилля, керувати собою, дотримуватися правил поведінки. Ігрова діяльність на уроках історії має потужний потенціал та невичерпні ресурси у навчально-виховній роботі.

На сучасному етапі становлення правової демократичної держави та інтеграції України до загальноєвропейського товариства все більшої гостроти набуває проблема виховання в суспільстві духовної, високоморальної особистості – творця власного майбутнього, українця – патріота.

Виховання особистості українця – патріота реалізовуємо на уроках історії України використовуючи дидактичні ігри [2, с. 99].

Наприклад, у 7 класі під час вивчення теми «Утворення Русі – України» доречно застосувати рольову гру, до якої потрібно готуватися заздалегідь (1 -2 тижні до уроку). Учні шукають цікаву інформацію про князів-засновників міста Києва, відомих князів Русі-України, виготовляють костюми або елементи костюмів того часу, розповідають від імені князя про велику роль та вагомий внесок у розвиток Київської держави.

Отже, гра дітей захоплює, розвиває творчість, виховує любов до рідної землі, свого краю.

Результатом патріотичного виховання на уроках історії України має бути сформованість почуття патріотизму, що означає прояв особистістю любові до свого народу, поваги до українських звичаїв та традицій, відчуття своєї приналежності до України, усвідомлення спільної власної долі з долею Батьківщини [4, с. 140].

Отже, дидактична гра – не самоціль на уроці, а засіб навчання та виховання. На нашу думку, на уроках історії важливо створювати під час ігрової діяльності ситуацію успіху, бо це єдине джерело внутрішніх сил дитини, що народжує енергію для подолання труднощів і бажання вчитися за сучасних умов. Завдяки грі, учні вимогливо ставляться до себе, бачать перспективу власного зростання та усвідомлюють потребу самовдосконалення. Методично вірно організована гра вимагає від її учасників активної пізнавальної діяльності не тільки на рівні творчого пошуку, сприяє співробітництву вчителя й учнів у процесі навчання. Навчальні ігри в розумному поєднанні з іншими прийомами і засобами навчання допоможуть інтенсифікувати процес навчання історії, більш успішно вирішувати завдання з формування творчого мислення учнів, їх предметних компетенцій.

Таким чином, гра на уроках історії – це метод навчання, який розвиває в учнів творчість, розширює їхні пізнавальні можливості, виховує особистість, яка у майбутньому стане цінним надбанням для нашої держави України.

Література

1. Барнінець О. В. Використання ігор на уроках історії у 7–8 класах. Харків: Основа, 2011.
2. Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. Запоріжжя, 2000.
3. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза, 2005. 326 с.
4. Філімонова Т. В. Дитяча гра в наукових розробках педагогів і психологів кінця ХІХ–початку ХХ ст. / Т. В. Філімонова. *Педагогіка і психологія*. 2001. №1.

Alla Durdas

ORCID iD 0000-0001-6456-6108

Doctor of Philosophy

Associate Professor of the Modern European Languages Department,
State University of Trade and Economics,
a.durdas@knu.edu.ua

THE USE OF CREATIVE WRITING FOR DEVELOPING STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE SKILLS AT UNIVERSITY

The statement of the problem. Creative writing is writing of non-traditional genres, a special type of work that requires non-standard thinking of the author, maximum use of one's own creativity and imagination. The most common forms of creative writing are autobiography, memoir, essay, short story, poems, lyrics, advertising, etc. Creative writing at the lessons of a foreign language at universities is aimed at development of students' skills in all the levels of a foreign language: grammar, phonemics, vocabulary and speaking. Creative writing encourages students to fully use their own imagination, express themselves outside the box in a foreign language, create original texts, be unusual even in text messages and social media posts in a foreign language.

The analysis of the latest publications. The role and possibilities of use of creative writing in teaching foreign languages have been researched by Ukrainian and foreign researches: L. Blyzniuk [6], B.-O. Cosma [1], I.-A. Dragomir [1;3], Z. Dornyei [2], L. Herrera [4], K. Hinzpeter [5], L. Kinakh [6], A. Maley [7], B.-O. Niculescu [3], H. Prystai [8] and others.

Presenting the research results. Generally, creative writing implies the production of texts with an aesthetic rather than an informative or pragmatic purpose. In the majority of cases, such texts may take the form of poems or stories, however they are not limited to these genres. Therefore, there is no clear distinction between creative writing and expository writing. Nevertheless, creative writing texts, as A. Maley admits, are based more on intuition, personal memories, close observation and imagination, than expository writing texts. One of the chief distinguishing characteristics of creative writing texts is “a playful engagement with language, stretching and testing its rules to the limit in a guilt-free atmosphere, where risk is encouraged” [7].

As Kinakh L. and Blyzniuk L. admit that while carrying out creative writing tasks, students have more chance to express themselves in a foreign language, they can get satisfaction from the process of writing creative texts as well as from the finished product itself [6].

According to Cosma B.-O., Dragomir I.-A., researchers from Romania, “... creative writing is an artistic expression, like painting or composing music, and, therefore, it is a subject to criticism, both constructive and disrespectful” [1]. The authors also state that “writing has recently emerged as an important element of the communication dyad, which also involves speaking – the oral manifestation of social interaction and exchange of information” [3].

According to Herrera L., creative writing goes beyond the limits of professional, journalistic, academic or technical writing. In creative texts creativity prevails over the informative purpose of non-creative texts [4].

Formation of students' creative writing skills at foreign language classes at university involves two forms of training: collective and individual. In collaborative learning students work together,

and the purpose is to create a text, share ideas and analyze each other's mistakes in an appropriate way. Mutual evaluation enhances the ability to criticize reasonably and, at the same time, to perceive criticism properly. In collective studying students learn mutual respect, responsibility and organization of their own work [8].

It is important to note that writing itself is a complex skill which requires creation of a written product, “by actively and critically using the target language, employing complex cognitive skills, analyzing information and producing original work” [3].

Cosma B.-O. and Dragomir I.-A. state that in the educational scheme there must be encouragement for the dreams and imaginings of young people. Students must be permitted emotional expression in order to learn how to discipline emotions [1]. The authors stress that “... Creative writing can technically be considered any writing of original composition that is in no way guilty of plagiarism” [1].

Creative writing provides a lot benefits for students learning a foreign language. These benefits include development of the language skills in grammar, vocabulary, phonology and discourse. Creative writing requires expressing personal meanings in a unique way. While completing creative tasks students interact with the language at a deeper level [7; 5]. Creative writing implies a readiness to play with the language and to take the risks without which learning cannot take place in any profound sense [7]. Creative writing leads to a considerable increase of students’ self-confidence, promoting personal and linguistic growth, which, in its turn, leads to positive motivation. Thus, the teachers’ task is to create a pleasant and supportive atmosphere in the classroom. It is also necessary to increase students’ expectation of success, make learning more stimulating and enjoyable by breaking the monotony and by increasing the attractiveness of tasks, presenting and checking them in a motivating way [2].

According to Maley A., creative writing also encourages more creative reading – by writing creative texts, students start understanding intuitively how such texts function, and this makes similar texts easier to read and help students to understand textual construction better [7]. At the same time, creative writing is “one of the ways to keeping teachers’ English fresh and vibrant” [7] as far as teachers of foreign languages bear responsibility for keeping their primary resource alive and fit [7].

Conclusions. The use of creative writing at foreign language classes at university helps to develop student’s skills in a foreign language at all the levels: grammar, vocabulary, phonemics and speaking. Creative writing involves writing texts of non-traditional genres. The most common forms of creative writing include autobiography, memoir, essay, short story, poems, lyrics, advertising, etc. Creative writing is closely related to a readiness to play with the language and it leads to the increase of a student’s self-confidence when using a foreign language. Creative writing provides a lot of benefits for students: development of their skills in grammar, vocabulary, phonology and discourse. Creative writing is one of the ways to keeping teachers’ foreign languages fresh and lively. Further research will be dedicated to the use of exercises and techniques aimed at developing creative writing skills.

Reference

1. Cosma, B.-O., Dragomir I.-A. Creative writing – a method of developing language proficiency. URL: <https://www.academia.edu/> (in English)
2. Dornyei, Z. (2001). *Motivational Strategies in the Language Classroom*. Cambridge: Cambridge University Press. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511667343> (in English)
3. Dragomir, I., Niculescu, B.-O. (2020). Different Approaches to Developing Writing Skills. *Land Forces Academy Review*, 25, 201-206. 10.2478/raft-2020-0024. (in English)
4. Herrera L. (2016). Potenciando la creatividad humana: taller de escritura creativa. *Papeles de Trabajo Centro de Estudios Interdisciplinarios en Etnolingüística y Antropología Socio-Cultural*, June 2016 (in Spanish)
5. Hinzpeter K. (2009). *Creative Writing in Foreign Language Teaching*, Munich, GRIN Verlag, <https://www.grin.com/document/187474> (in English)

6. Kinakh L., Blyzniuk L. (2009). Kreatyvne pysmo yak zasib pidvyshchennia motyvatsii studentiv do vyvchennia inozemnoi movy (Creative writing as a means of increasing students' motivation to learn a foreign language). *Naukovyi visnyk Volynskoho derzhavnoho universytetu im. Lesi Ukrainky*. Lutsk, № 3. S. 28-32. (in Ukrainian)

7. Maley A. (2018). Creative writing for language learners (and teachers). URL: file:///C:/Users/Acer/Downloads/Creative_writing_for_language_learners_a.pdf (in English)

8. Prystaj G. (2021). Osoblyvosti formuvannya tvorchoho pysemnogo movlennya majbutnogo vchytelya inozemnoyi movy (Peculiarities of the formation of creative written speech of a future foreign language teacher). *Vypusk 77, Tom 2, s. 106* (in Ukrainian)

Жизномірська О. Я.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології та інклюзивної освіти ТОКІППО (м. Тернопіль)

Зенчак А. Е.

магістр економіки, завідувачка відділу безперервного навчання центру професійних освітніх компетенцій «Ризька державна технічна школа» (Латвія)

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВЕКТОР САМОДОПОМОГИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сьогодні, українці перебувають у стані війни..., яка вона насправді? Ці та інші питання ще дужче нас хвилюють, оскільки кожна людина це відчула на собі, – біль, страх, страждання, горе, плач, смерть. Цей перелік постійно доповнюється новими емоціями, відчуттями, стражданнями, думками, негативними подіями особистості. Україна стражденна, яка потерпає від війни та її наслідків для українського народу, все це спонукає до більшої саморефлексії (самоаналізу), прагнень долати труднощі кризового рівня, проявляти стресостійкість, бути гнучким, незламним та відважним у своїх непростих рішеннях. Україна, яка зруйнована зсередини, у якій проглядаються величезні «рани» смутку, печалі, крику, плачу, де тло ніби «пошматоване», «пробите» осколками злості, ненависті, агресії, жорстокості ворога до нашого суспільства, ми як українці маємо знайти в собі силу, відвагу, мужність продовжувати далі жити, боротися зі світом «темряви», бачити перемогу нашої країни, працювати над відбудовою та процвітанням щасливого майбутнього.

Державна політика привертає нашу увагу на ментальне здоров'я особистості (дитини різного віку, педагога, керівника закладу, батьків), де відчуття власного емоційного «Я» відображають наше адекватне розуміння, бачення, позитивне сприйняття реальності. Ми наголошуємо на тому, що кожен педагог має дотримуватися принципу психологічного порядку «Не нашкодь», де у дитини буде переважати прагнення до досягнення успіху, позитивної мотивації до уроку, бажання проявляти сильні свої сторони та вміння долати труднощі (не боятися, не ховатися), а навпаки відчувати гордість за їх вирішення, прийняття правильних рішень. Так учитель, зайшовши у клас має позитивно, щиро запитати у дітей: «Як ви, ваш настрій, самопочуття, здоров'я...?». Сучасний педагог має зуміти швидко налагодити позитивну атмосферу в класі та миттєво зорієнтуватися в емоційних труднощах та вчасно допомогти. Сьогодні, актуальним постає питання підростаючої особистості (емоційний стан, відчуття, переживання) в умовах війни, де дорослий навчає дитину бути резильєнтною, гнучкою, конкурентоздатною, привабливою «інтелектуально», ресурсною, відповідальною у різних життєвих обставинах.

Згідно з визначенням ВООЗ, ментальне здоров'я – це стан щастя та добробуту, в якому особистість реалізує свої творчі здібності, може протистояти життєвим стресам, продуктивно працювати та робити внесок у суспільне життя [1].

Цілком погоджуємося, що психічно здорова особистість:

- може розрізняти свої емоції, керувати ними та гармонійно функціонувати;

- здатна спілкуватися і будувати взаємини з іншими;
- розвивається й навчається;
- позитивно оцінює себе, приймає та любить;
- приймає власні сміливі рішення;
- нормально адаптується до нових умов життя;
- може розв'язувати проблеми.

Здатність отримувати задоволення від життя – основна риса ментально здорової людини.

Психічне здоров'я може порушуватися під дією:

- генетичних чинників;
- наркотичних речовин;
- гормонального дисбалансу;
- індивідуальних характеристик людини (наприклад, схильності до депресій та песимізму);
- швидких соціальних та політичних змін (зокрема, внаслідок воєнних дій);
- соціальної дискримінації на фоні різних чинників: сексуальна орієнтація, расова приналежність, ВІЛ-позитивний статус тощо;
- сексуального насильства;
- психологічного тиску;
- стресу та умов роботи.

Психічне здоров'я значною мірою залежить від атмосфери у сім'ї, дитячого досвіду, соціального оточення. Особливо важливим є сприятливе середовище зростання для дітей та підлітків, у яких психіка лише формується.

Що важливо для підтримання ментального здоров'я на належному рівні?

- розвиток емоційного інтелекту в дітей: сприйняття і розуміння своїх емоцій допоможе їм у дорослому віці вправніше керувати своїм станом;
- організація здорової атмосфери в родині, налагодження режиму дня для маленьких дітей;
- соціальна підтримка незахищених верств населення (наприклад, матерів-одиначок, жінок, що постраждали від насильства, людей з інвалідністю);
- локальні програми з підтримання психічного здоров'я – у школах, університетах, на підприємствах.

Підтримувати власне ментальне здоров'я можна самостійно. Вектор самопомоги:

- дбати про режим сну;
- уникати стресових ситуацій та навчитись адекватно на них реагувати;
- збалансувати харчування і додати фізичної активності – іноді достатньо активізувати організм та налагодити гормональний фон, щоб виправити ситуацію [1; 2; 3].

З нашої психологічної точки зору, особистість учителя та учня мають прагнути подбати про мінімальні фізичні навантаження на свій організм; комунікативну діяльність у різних соціальних спільнотах; розробок «продуктів» творчої діяльності (техніка, вправа, завдання, запитання, кейс, оповідання, міні-історія, притча); дотримуватися здорового харчування (збалансоване), вітамінізації; ведення активного способу життя, відпочинку; турбуватися про міцний здоровий сон для емоційного благополуччя, стабільності та саморозвитку.

Література

1. Ментальне здоров'я. URL: <https://prozdorovia.in.ua/statti/mentalne-zdorov-ia/> (дата звернення: 25.09. 2023).
2. Психічне здоров'я та емоційне благополуччя. URL: <https://ukr-ednist.com.ua/psychichne-zdorovya-ta-emocijne-blagopoluchchya/> (дата звернення: 27.09.2023).
3. Перший урок про важливість ментального здоров'я. URL: <https://mon.gov.ua/ua/pershij-urok-pro-vazhlivist-mentalnogo-zdorovya> (дата звернення: 22.09 2023).

ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Імідж людини – це думка про цю людину у групи людей в результаті сформованого в їхній психіці образу цієї людини, що виникла внаслідок прямого їхнього контакту з цією людиною або внаслідок отриманої про цю людину інформації від інших людей.

Специфіка діяльності будь-якого керівника полягає в постійному спілкуванні з людьми, тому одне з найважливіших завдань керівника навчитися залишати про себе гарне враження, формувати власний імідж (від англ. *image* – образ).

Позитивний імідж завжди сприяє формуванню позитивної репутації. Під іміджем звичайно розуміють зовнішній образ, що сформувався у керівника, у якому виділяються ціннісні характеристики й риси, що виявляють вплив на оточуючих.

Багато індивідів від природи мають привабливий імідж, наділені чарівністю. Значною мірою первісне враження про інших людях складається на основі їх зовнішніх даних. Однак відсутність зовнішньої привабливості не повинна заважати створенню сприятливого іміджу. Чарівність – це не стільки візуальна привабливість, скільки довіра, щиросердечне ставлення до людей.

Враження про людину складається при першому знайомстві з нею, другого шансу отримати перше враження не буде. Дуже часто власний погляд людини на свій імідж різко відрізняється від того, яким він є в очах громадськості.

Не менш важливою особливістю керівника може бути *харизматична риса особистості* – особлива здатність залучати, спрямовувати й утримувати увагу навколишніх і завдяки цьому завойовувати успіх. Однак існує точка зору про те, що майже в кожній людині можна розвинути певні якості, у тому числі створити собі імідж. Однак, однієї харизми недостатньо для успіху, необхідно розумно й активно діяти, створюючи собі образ знаючого, авторитетного й досвідченого керівника.

Важливе значення відіграє *флюїдне випромінювання*: блиск очей, чарівна посмішка, привабливість манер поведінки, своєрідна інтонація голосу. Іноді ми несвідомо починаємо допомагати людям, яким не збиралися надавати ніякої послуги, тільки завдяки м'якості їх голосу або дружньому потиску.

Не можна не сказати про *face building*, що означає «створення обличчя» і становить особливу міні-технологію в створенні іміджу. Оволодіння нею є найбільш складною частиною всього процесу формування іміджу. В *face building* особлива увага приділяється посмішці, яка здатна перетворювати образ і передавати масу емоційних відтінків. Кожний знає, що очі – це дзеркало душі. Неспокійні очі видають сум'яття в думках і непевність; спокійний, упевнений погляд відрізняє упевнену у собі, що знає свою справу людину; дружелюбність у погляді приваблює співрозмовника.

Наступна складова іміджу керівника – *самопрезентація*, тобто вміння подавати себе, свої знання й уміння з найкращого боку. Для цього необхідно мати привабливий зовнішній вигляд і володіти такими здібностями, як комунікабельність, рефлексивність і володіння собою. Наприклад, помічено, що чим невизначеніше людина виголошує своє ім'я при знайомстві, тим більше в неї розвинений комплекс неповноцінності. Якщо керівник представляє себе чітко й голосно – це свідчить про впевненість, твердість характеру і його серйозні наміри.

Специфіка діяльності керівника ставить досить серйозні вимоги до його *зовнішнього вигляду*. Зовнішній вигляд – це перший крок до успіху, оскільки для потенційного партнера служить кодом, що свідчить про ступінь надійності й респектабельності людини. Акуратний, вдягнений зі смаком, підтягнутий – такий зовнішній вигляд ділової людини, доброзичливо сприймається навколишніми. І справа тут не в особливостях смаку, а в тому, що зовнішній вигляд людини свідчить про її повагу до суспільства, оточуючих людей.

Як і у всякої професійної групи людей, у керівників склався певний стереотип відносно одягу; більшість ділових людей проявляють подібність поглядів у виборі кольору краватки, сорочки або

костюма. Основним принципом при складанні гардероба, на думку модельєрів, повинна стати універсальність одягу.

Невдала манера одягатися, погана фізична форма, неохайний вигляд може призвести до непевності у своїх силах, а в деяких випадках і до депресивного стану.

Необхідно, щоб імідж відповідав не тільки внутрішнім якостям керівника, але й сповна відповідав довгостроковим перспективам його кар'єри, так само як і характеру вищого навчального закладу, був привабливим для широких верств населення.

Завдання керівника – планувати, організовувати, координувати, спрямовувати й контролювати роботу інших, забезпечувати на цій основі вирішення головних завдань.

Керівник має ефективно координувати діяльність підлеглих. Разом з тим, він повинен сам глибоко розбиратися в суті даної проблеми і при потребі надати кваліфіковану консультацію, пораду й допомогу співробітнику, а не «відфутболювати» його на зразок: «Мені ніколи цим займатись. Вам доручена справа, то самі розбирайтесь і виконуйте». Звичайно, така поведінка керівника навряд чи додасть йому авторитету. Теж саме стосується й стосунків між викладачем і студентом.

Доброзичливість і щирість – невід'ємні риси авторитетного керівника, що допомагають уміло керувати підлеглими. Ніщо так не спонукає людей бути відвертими з керівником, з довірою ставитися до його порад і вказівок, як його доступність, товариськість і доброзичливість. Однак доброзичливість не повинна переходити в поблажливість, а щирість і простота – у панібратство.

Керівнику необхідно виявляти щиру цікавість до підлеглих: ненав'язливо розпитувати про здоров'я, успіхи дітей, захоплення; про те, що вони читають, чи бувають в театрах, на концертах; цікавитися їхньою думкою про побачене, почуте.

Посмішка, жарт безпосередньо відбиваються на успішності праці самого начальника й керованих ним людей. Усміхнений керівник (який ще й уміє жартувати) – часто кумир підлеглих, особливо, якщо він іронічний насамперед до себе, дотепний у важкій ситуації, не дозволяє уїдливо жартувати над підлеглими.

Наскільки б не був завантажений роботою керівник, він повинен уміти вислухувати підлеглих. Під час контактів з ними без крайньої необхідності він не повинен відволікатися на вирішення виробничих питань, розмовляти по телефону, перебивати співрозмовника. Треба дати людям відчуття щиру поваги до них, їх важливу роль у виробничих справах, їх значення в згуртованості й зміцненні колективу. І, звичайно, слід звертатися до людини за іменем та по батькові й на «Ви»: культура відносин не терпить «тикання», якщо людина не може відповісти тим же.

Відповідальність і обов'язковість характерні для кожного авторитетного керівника, також як і честолюбство (не потрібно плутати з марнославством) – прагнення до самоствердження, без якого неможливо добитися успіхів у праці, високого авторитету в колективі й у вищих керівників.

До невід'ємних складових авторитету керівника відносять індивідуальність. Сучасний керівник навчального закладу повинен бути цікавим у спілкуванні, а виходить, і цікавим для тих людей, з якими він працює. Це можливо, коли якісь сфери людської діяльності він знає краще за підлеглих. Управлінську діяльність керівник навчального закладу, звичайно, повинен знати краще за підлеглих, а якісь види іншої діяльності (політичне життя країни, художня література, спорт і т. п.) відносно краще.

Обов'язкова вимога до авторитетного керівника – бездоганне знання своєї справи й серйозне ставлення до роботи. Щоб бути авторитетним керівником, недостатньо багато знати й бути гарною людиною. Авторитет, імідж завойовуються особистим прикладом керівника. Розповідають як одного разу нарком важкої промисловості І. Ф. Тевосян прийшов до сталеливарного цеху і виявив, що плавка проводиться з порушенням технології й зробив зауваження майстрові. У відповідь він почув: «Поради легше давати, ніж працювати». Керівник галузі надяг спецівку, став на місце майстра й довів плавку до кінця. Про знання й уміння І. Тевосяна дізналося багато людей і це ще вище піднесло його авторитет.

До норм професійної етики відносять демократизм спілкування керівника з підлеглими, його доступність, уважність, уміння створити товариську атмосферу довіри, ввічливість і коректність у зверненні, точність і відповідальне ставлення до даного слова. Не менш важливі значення мають акуратність, чіткість і організованість у манері поведінки. Звичайно, зовнішня сторона вчинків

повинна відповідати внутрішнім моральним переконанням керівника. Тільки за цієї умови норми службової етики зможуть допомогти керівникові спілкуватися з людьми більш ефективно.

Робота керівника – складна праця, що вимагає значних витрат розумових і фізичних сил, тому він повинен піклуватися про своє здоров'я, працездатність, вести спосіб життя, який передбачає заняття фізичною культурою, правильне харчування, сон, загартовування й ін. Здоровий спосіб життя даватиме сили для роботи й підвищуватиме настрій, яким йому захочеться поділитися з навколишніми, що в підсумку позначиться й на думці навколишніх про нього. Спосіб життя – включає не тільки самоорганізацію здоров'я, але й сімейне благополуччя. Щасливе сімейне життя керівника впливає на його діяльність, кар'єру, взаємини з навколишніми.

Дуже важлива поведінка керівника навчального закладу в неформальній обстановці: вдома, із друзями й сусідами, на відпочинку, у транспорті. Йому важливо залишати про себе гарне враження в будь-якому оточенні – чи то ВНЗ, виставка, магазин одягу або продуктів харчування, ресторан, відпочинок на морі та ін. У будь-якому місці він може завести несподівані цікаві й перспективні знайомства.

Захоплення керівника дадуть йому можливість успішно контактувати з підлеглими людьми у вільний час, бути неформальним лідером.

Таким чином, керівнику навчального закладу для формування власного високого авторитету й іміджу необхідно, зокрема, добре знати і дотримуватися норм і правил професійної етики.

Література

1. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч.-метод. посіб. Львів : Норма, 2005. 344 с.
2. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи : підручник для студентів вищих навчальних закладів / І. В. Зайченко, А. А. Каленський, В. М. Теслюк. Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 484 с.
3. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2008. 291 с.
4. Синиця І. О. Педагогічний такт і майстерність учителя. Київ : Радянська школа, 1981. 319 с.
5. Сухомлинський В. О. Лист про педагогічну етику / В. О. Сухомлинський. Вибрані твори : в 5 т. Київ : Рад. шк., 1977. Т. 5 : Статті. С. 591–600.
6. Тофтул М. Г. Етика : навч. посіб. Київ: Видавничий центр «Академія», 2005. 416 с.
7. Чорнокозов І. І. Професійна етика вчителя. 2-е вид. доп. Київ: Рад. школа, 1988. 224 с.
8. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування : навч. посіб. 3-тє вид., стер. / Чмут Т. К., Чайка Г. Л. Київ : Вікар, 2003. 223 с.

Зборовець Н. М.,
методист ДНЗ «Подільський центр
професійно-технічної освіти»
Natalia.zborovets@gmail.com

РОЛЬ МЕТОДИЧНОЇ СЛУЖБИ В ІННОВАЦІЙНОМУ ЗРОСТАННІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Із збільшенням темпів розвитку цифрових технологій, впровадженням інноваційних рішень у всіх сферах суспільного життя виникає необхідність у підвищенні якості підготовки працівників для створення можливості модернізації економіки країни відповідно до сучасних вимог. Відповідно до Концепції розвитку цифрових компетентностей, затвердженої Кабінетом Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р здобуття цифрової освіти має здійснюватися з «використанням інформаційних ресурсів, нових освітніх технологій та цифрових освітніх ресурсів» [1].

Законом України «Про освіту» визнано інформаційно-комунікаційну компетентність як одну з ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності. Розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), їх удосконалення та широке впровадження істотно впливають на характер виробництва,

наукових досліджень, освіти, культуру, побут, соціальні взаємини. Це зумовлює як прямий вплив на зміст освіти, пов'язаний з рівнем науково-технічних досягнень, так і опосередкований, пов'язаний з появою нових професій.

Під впливом новітніх інформаційних технологій сьогодні відбуваються процеси трансформації суспільного розвитку. Головним і першочерговим завданням ефективного розвитку інформаційного суспільства в Україні є інформатизація освіти і її реформування. Під поняттям «інформатизація освіти» розуміють сукупність взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб (та інших потреб, що пов'язані із впровадженням ІКТ) учасників навчально-виховного процесу, а також тих, хто цим процесом управляє та його забезпечує, у тому числі здійснює його науково-методичний супровід і розвиток [2].

Актуальними залишаються проблеми науково-методичного забезпечення розвитку вітчизняної електронної освіти (е-освіти); реалізації е-навчання у формальній, неформальній та інформальній освіті; аналіз стану, тенденцій та проведення моніторингу розвитку е-освіти за критеріями і показниками, що відповідають міжнародним моніторинговим системам; стандартизація вимог щодо змісту, структури та порядку створення і використання електронних освітніх ресурсів та систем; стандартизація ІКТ-компетентностей суб'єктів освітнього процесу; проектування навчальних середовищ е-освіти для підтримки дистанційного навчання та самостійної навчально-пізнавальної діяльності, у т. ч. розроблення методик і рекомендацій щодо навчання осіб з особливими потребами та обдарованої молоді; навчальна робототехніка, мобільні Інтернет-пристрої та інші комп'ютерноорієнтовані засоби навчання; формування компетентностей учнів з використанням в навчанні електронних соціальних мереж і створення мережних ЕОР (Веб 2.0, блоги та ін.); забезпечення інформаційної безпеки, захисту даних і протидії інформаційним загрозам у науково-освітніх системах [3].

Освіта сьогодні переживає новий перехідний період, відбуваються кардинальні зміни у навчально-виховному процесі. Педагоги сьогодення зробили величезний крок уперед, адже дистанційне навчання потребує досконалого знання засобів інноваційних інформаційних технологій.

Провідна роль в цьому процесі належить методичній службі навчального закладу, яка вчасно має реагувати на затребувану інформацію педагогів; створювати необхідні умови для мотивації самоосвітньої діяльності; допомагати у визначенні власної мети, завдань педагогічної діяльності; створювати умови для задоволення індивідуальних професійних потреб; конструювати відповідні форми фахового удосконалення. Застосовувати рефлексію як засіб реалізації педагогічних творчих задумів. Методисту ЗП(ПТ)О важливо ефективно залучати творчий потенціал педагогів до вирішення освітніх проблем сьогодення і водночас сприяти професійному розвитку, саморозвитку педагога, а в результаті і підвищенню якості освіти.

Важливу роль відіграють сайт методичної служби навчального закладу та блоги методистів, що забезпечують віртуальну методичну підтримку педагогів з аналітичної, організаційної, пошукової, дослідницької, науково-практичної, інформаційної діяльності, спрямованих на оперативне науково-методичне коригування навчально-виховного процесу, удосконалення змісту освіти, розвиток творчого потенціалу педагога, його професійної майстерності, а в кінцевому результаті на формування в учнів високого рівня робітничої кваліфікації відповідно до потреб ринку праці й зростання інформатизації суспільства. Електронні видання (ЕВ) на сьогодні завойовують освітнє середовище, їх активно розробляють та використовують у навчальному процесі, які дозволяють збагатити процес навчання наочним високоякісним ілюстративним матеріалом: відео, звуковим супроводом, що сприятиме активізації образної й емоційної пам'яті здобувачів освіти.

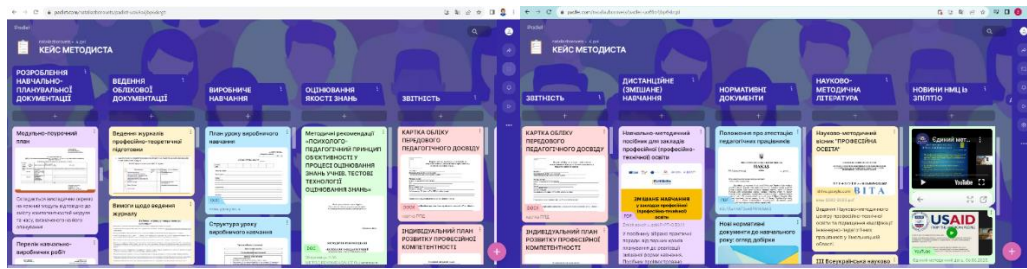


Рис.1 Padlet дошка методиста «Кейс методиста»



Рис.2 Padlet дошка методиста «Інновації для професійного росту»

Методисти за допомогою сучасних блогів, сайтів допомагають педагогам оперативно опрацювати значні об'єми інформації, працювати з новими технологіями та ресурсами, засвоювати нові здатності, уміння і способи діяльності у цифровому світі, тим самим розвиваючи свою цифрову компетентність та підвищуючи фахову майстерність, використовуючи сучасні пристрої та засоби. Розвиток творчого потенціалу педагога зумовлений розвитком творчого потенціалу вихованця та активізує ефективну взаємодію між ними.

«Усіма можливими способами треба запалювати в дітях палке прагнення до знань і до уміння. Прагнення до уміння збуджується... самими навчальними предметами, методом навчання» (Я. А. Коменський).

Література

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 3 березня 2021 р. № 167-р «Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації».
2. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010.
3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України. К. : Педагогічна думка, 2016. 448 с.
4. Технології дистанційного професійного навчання: методичний посібник / О. В. Базелюк, О. М. Спирін, Л. М. Петренко, А. А. Каленський.

Золотарьова К. М.
практичний психолог
ДНЗ «Подільський центр ПТО»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМПАТІЇ У МОЛОДІ

Якісний процес комунікації неможливий без емоційного контакту співрозмовників. Емпатія як особливий спосіб розуміння іншої людини є невід'ємною частиною такого контакту. Це можливість стати на місце іншого, щоб зрозуміти його почуття і думки та використовувати отримані знання під час взаємодії з цією людиною. Цим емпатія відрізняється від доброти і жалю [1].

Емпатія не керується золотим правилом: «Стався до інших так, як хотів би, щоб ставилися до тебе». Як зауважив Джордж Бернард Шоу: «Не роби іншим того, чого бажаєш

самому собі. Раптом, у них інший смак?». Емпатія – це саме те, що допоможе виявити ці смаки.

Емпатію також вважають вагомим чинником морального розвитку особистості. Її розглядають як ефективний засіб розкриття і засвоєння моральних норм, вона сприяє розвитку гуманних взаємин, альтруїстичного стилю поведінки.

Емпатійне співчуття, співпереживання виступає мотивом у допомагаючій діяльності, а також розглядається як один із засобів обмеження людиною своєї агресивності.

І, нарешті, емпатія – неодмінна умова розвитку особистості, ознака її емоційної та соціальної зрілості. Саме емпатія розуміється в психології як емоційна чуйність та увага до іншого, його прикрощів та радощів, вона проявляється в бажанні надавати допомогу та підтримку оточуючих. Таке ставлення до людей передбачає розвиток гуманістичних цінностей особистості, без чого практично неможлива її абсолютна самореалізація [6].

Емпатія – це не просто спосіб розширити межі нашого морального всесвіту, а звичка, яку ми можемо розвивати, щоб поліпшити якість власного життя.

Тільки в процесі особистісного розвитку, коли людина все глибше пізнає себе, свою неповторну унікальність, вона стає більш чутливою та здатною прийняти унікальність та індивідуальність інших. Ці перетворення були б неможливі без застосування спеціальних психокорекційних методів, зокрема арт-терапевтичних засобів.

За допомогою арт-терапії можна налагодити спілкування між людьми. Це засіб, що використовується як посередник у діалозі, і вчить розуміти іншу людину та співпереживати їй. Всі види малюнкової терапевтичної діяльності забезпечують розвиток душевної чутливості.

На сьогоднішній день рівень розвитку емпатії є важливою психологічною та соціальною проблемою, від вирішення якої залежить становлення молоді особистості: розвиток емоційної сфери, конструктивність мислення, підвищення емоційного інтелекту. Людина стає чуйною до краси в мистецтві та в житті.

Емпатія є головною соціальною емоцією і в найзагальнішому вигляді визначається як здатність індивіда емоційно відгукуватися на переживання до інших людей. Вона передбачає суб'єктивне сприйняття іншої людини, проникнення в її внутрішній світ, розуміння її переживань, думок і почуттів.

Емпатія як комунікативна властивість особистості молоді людини сприяє вирішенню глибоких людських питань і відкриває нові можливості для більш ефективного впливу на особистість у спілкуванні. Вона є однією із форм передачі взаємовідносин між людьми та виявляється в прагненні надавати допомогу, підтримку іншим людям та співпереживати.

Формування емпатійності веде до гуманізації цінностей особистості людини. Тому дослідження і профілактика розвитку емпатії саме в учнівської молоді є дуже важливим та актуальним аспектом у галузі психології.

Згідно з дослідженням К. Роджерса, емпатійний спосіб спілкування з людиною означає входження в особистий світ іншого і перебування в ньому «як удома». Це схоже на ситуацію, коли людина начебто тимчасово живе іншим життям, делікатно перебуває в ньому без оцінювання і засудження.

Багато науковців визначають емпатію, як найважливіший чинник формування допомагаючої поведінки. Наприклад, Бейтсон стверджує, що більше людина схильна до співпереживання, то вища її готовність допомогти в конкретному випадку.

Визначено, що *емпатійність виявляється у:*

- терпимості до вираження емоцій іншими людьми;
- намаганні зрозуміти внутрішній світ співрозмовника;
- готовності адаптувати своє сприймання конкретної ситуації до сприймання її іншою людиною для кращого розуміння того, що з нею відбувається.

Відсутність емпатії або її низький рівень свідчать про байдужість людини, її емоційну черствість [4].

У психології виокремлюють рівні емпатії. За результатами діагностичної роботи можна визначити рівень емпатії у конкретної людини. Зокрема, виокремлюють :

- *низький рівень*. Людина відчуває труднощі у спілкуванні, не вміє співпереживати, емоційно відгукуватися на почуття. Не розуміє вчинків, скоєних під впливом душевних поривів;

- *середній рівень*. Людина тримає під контролем свої почуття, думки, емоції, не завжди здатна поділитися наболілою душевною проблемою. Розуміє емоційні метушіння інших людей, але вважає, що не варто виставляти свої почуття напоказ;

- *високий рівень*. Людина відчуває яскравий емоційний відгук на переживання. Часто не відокремлює свої емоційні проблеми від проблем інших людей, однаково співпереживає близьким і стороннім людям [3].

У сучасній психології вже відомо, що емпатія може бути спрямована як на самого себе, так і на іншу людину. Форму емпатії, спрямовану на себе, позначають як співпереживання, почуття якогось дискомфорту або особистісний дистрес.

Слід зазначити, що людина з високим рівнем розвитку емпатії, спрямована саме на ціннісні та мотиваційні механізми і відрізняється від інших людей більш позитивним баченням оточуючих. У неї відображається позитивна система відносин до інших, переважає спрямованість на партнера по спілкуванню і вона вміє стати на місце співрозмовника та зрозуміти його точку зору.

Наприклад, відомо, що емпатійні лідери груп вміють більш швидко орієнтуватися у взаєминах людей, без труднощів знаходять спільну мову з іншими в різноманітних ситуаціях, користуються симпатією та прагнуть до демократичного стилю управління.

Емпатія може формуватися за умови загальної позитивної установки на інших людей. Найважливішу роль у цьому відіграє емоційний інтелект, який визначає нашу здатність до спілкування, вміння усвідомлювати свої емоції та розуміти почуття інших людей, що стає актуальним з погляду сучасної проблеми самотності, подекуди нерозуміння і байдужості серед учнівської молоді [7].

Одним з найкращих шляхів підвищення рівня емпатії є об'єднання з іншими задля вжиття відповідних заходів з важливих для вас питань як гендерна рівність, протидія насильству, торгівлі людьми, тощо.

Навіть участь в місцевому хорі або гра в міні-футбол – це також способи брати участь у громадській діяльності, які знищують бар'єри між людьми і сприяють розвитку більш емпатичного світу.

Отже, аналізуючи всю роботу в цілому, можна констатувати, що розвиток емпатії для юнацького віку є невід'ємною частиною внутрішнього стану, в тому числі і емоційно-чуттєвої сфери та є важливим засобом пізнання людини-людиною, саморозвитку та самореалізації [1].

Література

1. Дерев'янка С. П. Характеристики емпатії студентів-психологів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. Психологічні науки*. 2015. Вип. 126. С. 70–74.
2. Деніел Гоулман. Емоційний інтелект. Чому він може бути важливіший за IQ. 2020, С. 448.
3. Журавльова Л. П. Ж91 Психологія емпатії: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. С. 328.
4. Роджерс К. Емпатія. Психологія мотивації та емоцій / під ред. Ю. Б. Гіппенрейтер і М. В. Фалікман. 2002. С. 151.
5. Пирог Г. В. (2020). Психологічні особливості та проблеми професійного становлення студентів-психологів. Особистісне зростання в умовах трансформації сучасного суспільства: монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок.
6. Чаплак Я. В. (2018). Проблема емпатії в психології та її важливість у професійному становленні психолога. *Psychological Journal*, 5(15), 24-39. <https://doi.org/10.31108/1.2018.5.15>

7. Штих І. І. (2015). Здатність до емпатії як компонент професійних здібностей психолога. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. Педагогіка та психологія*, 2(2), 177-180.

8. Barrett-Lennard, G.T. (1981). The empathy cycle: Refinement of a nuclear concept. *Journal of Counseling Psychology*, 28(2), 91-100. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.28.2.91>

9. Craig, D., & Sprang, G. (2009). Compassion satisfaction, compassion fatigue, and burnout in a national sample of trauma treatment therapists. *Anxiety, Stress & Coping. An International Journal*, 319-339.

Ігнатова О. М.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри німецької філології Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

oihnatova@vspu.edu.ua

Жовнич О. В.

кандидатка педагогічних наук,

доцент кафедри методики навчання іноземних мов
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ozhovnych@vspu.edu.ua

WELL-BEING IN EDUCATION: VALUE ORIENTATIONS

Human security depends not only on human behavior, but also on the number and strength of threats existing in society (national security) and on the security of all humanity and the biosphere as a whole (global security). These factors determine the modern concept of security issues. Human well-being is the quality of life. To ensure well-being, one must, in particular, be able to obtain means of subsistence. This requires a person to be entrepreneurial, financially literate, able to learn, adhere to the culture of consumption, adhere to the principles of integrity, etc.

Education welfare policy is a set of policies and strategies aimed at providing appropriate conditions for students' education and upbringing, it plays an important role in creating a favorable environment that promotes the development of each child and his or her future opportunities, also involves setting standards and norms that ensure the proper quality of education, provides for the financing of schools, the development of textbooks and curricula, and provides support for teachers and students. In addition, education welfare policies aim to prevent discrimination, bullying, and other negative phenomena in the educational environment [3].

The experience of many generations and modern scientific research convincingly prove that when people profess universal values, they have a higher quality of life in many ways. Conversely, ignoring higher values is associated with problems, stress, risk of substance use, symptoms of various diseases, destruction of relationships, feelings of helplessness, and fear of the future. Value guidelines defined by the State Standard:

- uniqueness and talent of every child, no discrimination;
- formation of a holistic worldview;
- formation of a free personality;
- harmonious physical and psycho-emotional development;
- well-being and safety;
- affirmation of human dignity and integrity;
- recognition of one's identity;
- active citizenship.

Well-being policies help to create an enabling environment for the healthy development of teachers and students and support their psychological and emotional well-being. In addition, the wellbeing policy should be dynamic and flexible to take into account changes in society and

educational requirements [2]. The activities that comes with the start of a new school year can be a shock to the body when you are still in the relaxed vacation mode. How to survive this change and make your well-being a priority. The following recommendations will help you to establish emotional space [4].

➤Reconnecting with your purpose. Using a teaching strategy that is enjoyable, changes attitudes and quality of life.

➤Reflecting on experiences and thinking about new ideas, recognizing challenging areas.

➤Focusing on kindness and gratitude. An act of gratitude or kindness evokes positive emotions, strengthens social ties and improves well-being.

➤Establishing a clear line between home and work.

➤Focusing on solutions rather than problems. While an outlet session may help you feel better in the short term, it doesn't solve the problem and can make you feel stuck.

➤Develop emotional resilience through proactive ways to manage stress in your life. Regular meetings with friends and family, time for hobbies, reading, yoga, meditation or deep breathing exercises.

➤Focus on your goals. Setting goals gives you direction, helps you focus and motivates you. It is important that all goals are achievable, measurable and have an end point. It can be helpful to break down a large goal into more manageable sub-goals.

➤Building new connections and relationships contributes to well-being in general.

Conclusion. Well-being policies in education are an important tool for ensuring the quality of education and creating a supportive environment that promotes development and long-term success.

Література

1. Ігнатова, О. Європейський досвід міжкультурної комунікації в освіті і культурі. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2023. 68, 60-67. URL: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-68-60-67>

2. Ігнатова О. М. Траєкторія професійного розвитку вчителя іноземних мов: європейський досвід. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*: зб. наук. праць. Київ: «Гельветика». 2022. Спецвипуск. Том 1. С. 100–105. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.1.19>

3. Lazarenko, N. Pandemia a transformacja cyfrowa. Wyzwania dla szkolnictwa wyższego. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio J–Paedagogia-Psychologia*. 2022. 35(1), 7-17. DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/j.2022.35.1.7-17>

4. Pietarinen, J., Pyhältö, K., Soini, T., & Salmela-Aro, K. Reducing teacher burnout: A socio-contextual approach. *Teaching and Teacher Education*. 2013. 35, 62-72. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2013.05.003>

Іщук А. А.

викладач фізичної культури
ДНЗ «Подільський центр ПТО»

alinaishchuk31@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ НАПРЯМКІВ STEM-ОСВІТИ В ТУРИСТИЧНИХ ЗАХОДАХ

Сьогодні особливо важливим є формування відповідального ставлення у здобувачів освіти до власного здоров'я, його збереження та поліпшення шляхом ведення здорового способу життя. Адже заняття фізичною культурою позитивно впливають на людину та підвищують ефективність її праці.

Збереження здоров'я молодого покоління, сприяння його належному фізичному розвитку є важливим завданням держави, сім'ї та закладів освіти, які в свою чергу повинні організувати якісну систему фізичного виховання.

Регулярна фізична активність – це саме важливе, що може допомогти людині зберегти гарне здоров'я. Фізична культура є частиною передової культури, набутком всього народу. Це потужний засіб не тільки фізичного вдосконалення та оздоровлення, а також і виховання соціальної, трудової, творчої активності громадян. Фізична культура не вичерпується вправами, спортом, гімнастикою, іграми та туризмом, вона включає в себе громадську та особисту гігієну праці, побуту, використання природних сил для загартування, правильний режим праці, відпочинку та харчування.

Однією з головних умов збереження та зміцнення здоров'я та всебічного фізичного розвитку здобувачів освіти є дотримання ними відповідного рухового режиму, адже фізичні вправи є необхідними для розвитку всіх систем організму.

Тільки достатня рухова активність і певний режим праці та побуту в поєднанні з іншими засобами запобігають зниженню продуктивності праці.

Головне завдання навчального закладу – зберегти, зміцнити та поліпшити стан здоров'я здобувачів освіти. Саме це вимагає пошуку нових підходів, засобів, методів розв'язання оздоровчих завдань, а також визначення основних шляхів покращення рухової активності у здобувачів освіти. Використовуючи основні напрямки STEM-освіти, ми сприятимемо стимулюванню допитливості, підтримки інтересу до навчання, пошуку знань, мотивації до самостійних досліджень під час туристичних заходів [6, с. 38–43].

Формування особистості в системі освіти вимагає врахування всіх сучасних поглядів на систему гуманістичних, культурних, професійних та інших цінностей, які є результатом життєвого досвіду розвитку людства, що передбачає новий тип взаємозв'язку освіти і суспільства в цілому.

Підтримка напряму розвитку спорту в системі освіти забезпечується за рахунок створення дійового механізму залучення здобувачів освіти до спортивно-змагальної діяльності, як механізму підтримки здорового способу життя. А також визначення шляхів оптимізації для формування здорового способу життя учнів у навчальних закладах з використанням засобів туризму. [5, с. 290–300].

На базі закладів професійно-технічної освіти, необхідно створити спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання, які сприятимуть формуванню вмінь та навичок за інтересами, забезпечать потреби особистості у творчій самореалізації, інтелектуальному, духовному та фізичному розвитку. [2, с. 205–207].

Туризм – одна з найпопулярніших форм активного відпочинку, яка поступово відвойовує втрачені позиції найбільш масового виду рухової активності населення України.

Для здобувачів освіти, туризм – це спосіб активного відпочинку, а для викладачів – засіб краще і глибше пізнати своїх вихованців за інших обставин та активніше вплинути на їхній розвиток. Потяг до мандрування дримає в кожному здобувачу освіти, тому завдання викладача розбудити його.

У цій статті ми розглянемо, як розширити та урізноманітнити техніку добування вогню з використанням новітніх технологій STEM-освіти природничо-науковим напрямком.

Здатність добути вогонь вкрай важлива в умовах дикої природи, особливо, коли необхідно зігрітися або приготувати їжу взимку. Але трапляється таке, що сірники відволожилися, скінчилися, забуті, втрачені. Як добути вогонь без сірників і запальнички в лісі? [3, с. 343].

Перший спосіб добути вогонь, використовуючи закони фізики. Розпалити вогнище можна за допомогою фокусування сонячного променя в одну точку, що проходить через скло. Це досить швидкий і ефективний спосіб, але використовувати його можна тільки в ясну, сонячну погоду. Розпалити багаття цим методом можна використовуючи підручні засоби, такі як: дно від склянки, годинник, окуляри і набраної води в ємності та навіть шматочку льоду. Крім цього знадобиться сухе листя, трава чи мох.

Шматок скла потрібно направити крізь сонячний промінь прямо на гніздо з сухого листя чи інших підручних засобів. Лінза повинна бути під нахилом. Як тільки з'явиться

перший дим, потрібно обережно його роздути до появи вогню. Якщо під час цього лінзу змочити водою, процес буде відбуватися ефективніше.

Другий спосіб добути вогонь хімічним методом. Добути вогонь у лісі за допомогою хімічних засобів знадобляться: марганцівка, цукор та вата, які можна знайти в аптечці. Потрібно ці дві речовини насипати по черзі на вату, потім терти палицею до появи іскри.

Використовуючи напрямки STEM-освіти це дасть змогу підійти до модернізації освітнього процесу з фізичного виховання, переосмислити формування особистості у новому аспекті, розглянути її освітні, виховні, розвивальні та оздоровчі функції.

Живе спілкування з природою, під час занять туризмом, надає здобувачам освіти певний фізичний, психологічний, інтелектуальний та емоційний запас міцності та здоров'я.

Дослідження свідчать, що в підлітковому віці спостерігається значне зниження рухової активності на фоні падіння зацікавленості до занять фізичною культурою. Саме тому, важливо розвивати в них знання про різні види самостійних фізкультурно-оздоровчих занять, рухової активності, формування внутрішньої потреби займатися фізичними вправами, яка спонукає особистість на задоволення своїх бажань – поліпшення стану здоров'я. [1, с. 526].

Поліпшення рухової активності учнів залежить також від професійної майстерності вчителя, який повинен навчити їх правильно виконувати фізичні вправи і виховати у них потребу до самостійних занять.

Література

1. Ажиппо О. Ю. Роль і місце фізичного виховання школярів у формуванні навичок здорового способу життя. *Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. 47. С. 290–300.

2. Балик Н. Р. Підходи та особливості сучасної STEM-освіти / Н. Р. Балик, Г. П. Шмигер. *Фізико-математична освіта: науковий журнал*. 2017. Випуск 2 (12). С. 26–30. 104 2. Василяшко І. П., Горбенко С. Л., Лозова О. В., Патрикеева О. О. Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах України на 2017-2018 навчальний рік. *Методист*. №8. 2017. С. 38–43.

3. Гусаренко М. Ю., Лубанова В. И. До питань про збереження фізичного і психічного здоров'я: матеріали міжнародної науково-технічної конференції / під ред. д. к. п. проф. Максименко Г. Н. Луганськ, 2004. С. 205–207.

4. Довгань Н. Ю. Виховання фізичної культури студентів (теоретико-методичний аспект) : монографія. Миколаїв : Іліон, 2017. 526 с.

5. Нагорна А. Стан здоров'я населення України. *Краєзнавство. Географія. Туризм*. 2004. №2. С. 343.

Кавецький В. Є.

кандидат педагогічних наук, доцент,
в. о. завідувача кафедри педагогіки
і психології та інклюзивної освіти ТОКІППО
vikkav@ukr.net

Козак І. В.

вчитель фізики та інформатики Козлівського ліцею
Тернопільської області
rrinakozak5@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Широкомасштабна агресія росії проти України зумовила необхідність перегляду особливостей функціонування усіх соціальних інститутів суспільства, у тому числі й освітніх закладів. У кожного учасника освітнього процесу з'явилися необхідність скорегувати свою життєдіяльність відповідно до умов, що склалися. Тому як ніколи актуальними стають

питання належного психолого-педагогічного супроводу педагогів, учнів, їхніх батьків задля їхнього успішного життя в нових реаліях сьогодення. Необхідно визначити особливості надання консалтингових послуг учасникам освітнього процесу в умовах режиму воєнного стану.

Питанню консультаційної підтримки особистості присвячені праці зарубіжних вчених Р. Нельсон-Джоунс, С. Гледінга, Дж. Котлера, Р. Брауна та ін. Також чимало українських вчених проводили наукові розвідки щодо надання допомоги особистості. Зокрема, теоретичні і практичні аспекти консультування розглядали П. Горностай і О. Бондаренко, педагогічне консультування як професійну діяльність досліджував В. Саюк, порівняльний аналіз психологічного і педагогічного консультування здійснила Т. Білошицька.

М. Певзнер, О. Зайченко, В. Букетов, К. Серебрякова визначили особливості консультаційної підтримки педагогів. Однак важливо переосмислити напрацювання теоретиків і практиків консультування через призму нових суспільних викликів, тому нашою метою став аналіз особливостей надання психолого-педагогічної підтримки особистості в умовах воєнного стану.

Психологічне консультування розглядається фахівцями як:

- особливий вид допомоги шляхом емпатійного розуміння, уважного ставлення до потенційної можливості клієнта самому будувати своє життя, конгруентності, чи дійсності (щирості), а також «активного слухання» чи «слухання в поєднанні з винагородою»;

- як деякий репертуар можливих дій (гарні відносини допомоги необхідні для ефективної роботи з клієнтами);

- як психологічний процес (всі консультаційні підходи фокусуються на зміні почуттів, думок і дій людей таким чином, щоб люди могли жити більш ефективно; консультування не є чимось статичним, воно передбачає обмін думками між консультантами і клієнтами, а також проходження розумових процесів окремо в консультантів і клієнтів та ін.) [6].

Отже, під психологічним консультуванням розуміють, насамперед, процес, пов'язаний з надання допомоги особистості, щодо вирішення проблем і труднощів психологічного характеру, що виникають у неї. В умовах воєнного стану необхідно акцент робити на психосоціалній підтримці особистості, основними завданнями якої є розширення діапазону соціальних і особистісних ресурсів людини для самостійного вирішення виникаючих проблем, подолання труднощів, актуалізація її творчих, інтелектуальних, особистісних, духовних і фізичних можливостей, необхідних для виходу з кризового стану, стимулювання самоповаги і впевненості в собі [1].

Як зазначає науковець В. Саюк, головною метою педагогічного консультування є вирішення проблемних ситуацій професійного спрямування; розвиток освітніх закладів як освітньої організації; професійний розвиток керівників і педагогічних працівників закладів і установ освіти; оптимізація взаємодії батьків і учнів у плані підвищення рівня навчальних досягнень, виховання і розвитку; подолання навчальних ускладнень дітей і учнів, підвищення рівня вихованості та освіченості. Нині, ці завдання слід розглядати через призму сьогодення: допомога в організації освітнього процесу в умовах воєнного стану, зокрема, враховуючи проблему дотримання безпеки учасників освітнього процесу під час перманентних повітряних тривог; підвищений рівень тривожності педагогів, учнів та їхніх батьків, необхідність пошуку збалансованого навчального навантаження з урахуванням психоемоційного стану здобувачів освіти та ін.

Загалом у педагогічному консультуванні можна виокремити три головні напрями за якими працюють професійні консультанти:

- супровід учня в освітньому процесі і надання йому консультаційної допомоги у вирішенні проблем, пов'язаних із навчально-пізнавальною діяльністю і особистісним розвитком загалом;

- надання консультаційних послуг різним суб'єктам соціуму, які задіяні в освітньому середовищі (батьки учнів, релевантні групи населення);

- науково-методичний супровід професійної діяльності керівників освітніх закладів і

педагогічних працівників [5].

В умовах воєнного стану психолого-педагогічне консультування може бути спрямоване на:

- допомогу дітям, сім'ям, які постраждали, у визначенні і формулюванні потреб;
- встановлення взаємозв'язків між потребами дитини та послугами, які надає заклад освіти;
- ідентифікацію дитини з особливими потребами, задоволення яких не входить до сфери компетенцій закладу освіти (наприклад, психіатрична, медична або правова);
- розробку індивідуального плану підтримки/змін для дитини, який ґрунтується на принципах кейс-менеджменту;
- координацію дій батьків дитини, педагогічних працівників тощо з реалізації заходів індивідуального плану підтримки;
- підтримку, усвідомлення специфічних потреб дитини;
- підтримку самостійних дій дитини, членів родини з метою формування стресостійкості;
- інформаційну підтримку педагогічних працівників з метою забезпечення кращого розуміння ними потреб дитини та усвідомлення необхідності використання цих знань у роботі [2].

Особливо слід наголосити на значимості координації дій усіх сторін, що здійснюють психолого-педагогічний супровід дитини. Зокрема, важливим є впровадження ефективного механізму координації діяльності та взаємодії педагогічних працівників і адміністрації освітніх закладів, інших органів, установ та організацій при наданні допомоги дітям, які пережили травматичну подію, для створення належних організаційних умов забезпечення захисту прав та надання відповідної допомоги зазначеній категорії дітей.

Важливим аспектом консультативної допомоги є зміцнення можливостей дитини, що є процесом розвитку внутрішнього потенціалу дитини таким чином, що особистість може самостійно збільшувати свої ресурси, покращити самосприйняття і розвивати власні здібності в психологічній, соціокультурній сферах [4]. Отже, при наданні консультаційних послуг особистості необхідно, насамперед, акцентувати увагу на підвищенні рівня життєстійкості, яку розглядають як системну психологічну властивість, що виникає в людини внаслідок особливої сполуки настанов і навичок, що дозволяють їй перетворювати проблемні ситуації на нові можливості [3]. Формування життєвих навичок в учасників освітнього процесу дозволить підвищити їхню соціально-психологічну компетентність. До таких фундаментальних життєвих навичок відносять такі: прийняття рішень, вирішення проблем, творче мислення, критичне мислення, ефективне спілкування, самоідентифікація (розуміння себе, мотивів власної поведінки, системи цінностей), емпатія, керування емоціями і подолання стресу [2].

Окреме місце в психолого-педагогічному консультуванні в умовах нових суспільних викликів займає допомога батькам, що спрямована на формування уміння допомогти собі в нормалізації психоемоційного стану, працездатності, що включає психосоціальну компетентність батьків, їх психологічну культуру, а також розвиток емпатійності, здатності допомогти дітям в емоційній саморегуляції, нормалізації їх фізичного та ментального стану [2].

Отже, при здійсненні психолого-педагогічного консультування в умовах воєнного стану необхідна координація діяльності усіх працівників та інституцій, які надають допомогу особистості задля її ефективного функціонування і розвитку в кризовій ситуації. Перспективи подальших досліджень вбачаються у визначенні конкретних дієвих підходів до організації допомоги особистості у воєнний і післявоєнний період.

Література

1. Дубініна Я. П. Оволодіння технологіями психосоціальної допомоги як складова професійної підготовки фахівця з соціальної роботи. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/10251/1/131-132.pdf>

2. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт. кол; заг. ред. В. Г. Панок, І. І. Ткачук. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.

3. Кравчук С. Л. Особливості життєстійкості як фактора психологічної пружності особистості юнацького віку в умовах воєнного конфлікту. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Психологічні науки*. 2018. Вип. 1(1). С. 99–105.

4. Розвиток професійних компетенцій для надання психосоціальної підтримки внутрішньо переміщеним особам та приймаючим громадам : матеріали тренінгу для державних службовців, фахівців соціальної роботи, психологів / Society for Psychological Assistance, Initiatives of the Infrastructure Programme for Ukraine, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ). Харків, 2016. 45 с.

5. Саюк В. І. Педагогічне консультування як професійна діяльність: методичні рекомендації. К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. 24 с.

6. Хомич Г. О., Ткач Р. М. Основи психологічного консультування: навч. посібник. К.: МАУП, 2004. 152 с.

Калаур С. М.

доктор педагогічних наук, професор,
керівник центру післядипломної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
svitlanakalaur@gmail.com

ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ТА ПРАКТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Освітні заклади України мають бути комфортними для навчання усіх здобувачів освіти. У контексті того, що понад 10 % населення нашої країни мають особливі потреби [1, с. 307], освіта також повинна вчасно реагувати на освітні запити дітей з цієї категорії. У контексті окресленої проблематики, вагомий вплив відведено вдосконаленню інклюзивної компетентності педагогічних фахівців. Вважаємо, що креативні та компетентні педагоги можуть ефективно працювати в інклюзивному освітньому середовищі сучасних освітніх закладів та надавати якісні освітні послуги здобувачам освіти.

Центр післядипломної освіти Тернопільського національного педагогічного університету (ЦПО – <https://tnpu.edu.ua/faculty/cpo/>) виступає активним надавачем освітніх послуг педагогам в контексті підвищення інклюзивної компетентності в системі післядипломної освіти. Зокрема, у 2023 році ЦПО отримав ліцензію на підвищення кваліфікації за спеціальністю 016 Спеціальна освіта (Наказ МОН № 223-л від 12.06.2023 р. https://tnpu.edu.ua/faculty/cpo/docs/Vytiah_z_Yedynoi_derzhavnoi_elektronnoi_bazy_z_pytan_osvity_shchodo_prava_provadzhennia_osvitnoi_diialnosti_u_sferi_pisliadyplomnoi_osvity.pdf). На основі цієї ліцензії науково-педагогічними працівниками кафедри спеціальної та інклюзивної освіти та фахівцями інклюзивно-ресурсного центру розроблено 11 освітніх програм (<https://tnpu.edu.ua/faculty/cpo/016-spets-alna-osv-ta.php>). На базі ЦПО педагоги, фахівці ІРЦ та спеціальні педагоги можуть підвищити інклюзивну компетентність, опанувавши такі освітні програми (1 кредит, 30 год.):

- Інклюзивна освіта в Україні;
- Асистенський супровід у системі інклюзивної освіти;
- Взаємодія із батьками у системі інклюзивної освіти;
- Діагностика та корекція мовленнєвих порушень у дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку;
- Інклюзивна компетентність учителів НУШ;
- Інклюзивна компетентність педагогічних працівників (організаційно-правові засади інклюзивної освіти);

- Інклюзивна компетентність педагогічних працівників (психолого-педагогічний супровід дітей з порушенням мовлення в інклюзивному освітньому середовищі);
- Інклюзивне освітнє середовище;
- Компетентна діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей з ТПМ;
- Міждисциплінарна та командна взаємодія в організації інклюзивного середовища;
- Розвиток пізнавальних здібностей та формування соціальних навичок дітей з ООП.

У підсумку наголосимо на тому, що сьогодні у контексті сучасних викликів у нашій країні потрібно переосмислити традиційні підходи до надання освітніх послуг, з розумінням та відповідальністю підійти до задоволення освітніх потреб здобувачів з особливими потребами. Насамперед потрібно задовільнити попит педагогів на підвищення їхньої інклюзивної компетентності в системі післядипломної освіти. Такий підхід забезпечить ліквідацію методичних, соціальних, організаційних, психолого-педагогічних бар'єрів в організації освітнього процесу, дасть змогу налагодити ефективне впровадження інклюзивних освітніх практик.

Література

1. Svitlana Kalaur, Hanna Slozanska, Nataliia Honcharuk. The development of inclusive competence in the system of postgraduate education: theoretical, methodological and practical aspects. *Social Work and Education*. Vol. 9, No 2, Ternopil-Aberdeen, 2022. pp. 305–316 <http://journals.uran.ua/swe/article/view/262199>

Karavin Yüce, H.

Assist. Prof.

Dept. of Translation and Intepretation

Faculty of Letters, Trakya University

Edirne, Turkey

harikakaravin@trakya.edu.tr

CHALLENGES AND SUGGESTIONS IN TRAINING SPECIALIZED TRANSLATION

In line with the expectations of the translation market, the practice of specialized translation has gained utmost importance in recent years around the world. As a result, specialized translation that covers wide range of specialist fields such as law, economics, politics, medicine, engineering has become a significant part of translation training, requiring more studies on the theoretical and practical aspects of this field. When the relevant literature is examined, it is seen that the current studies focus mostly on the linguistic constraints of specialized translation, giving less space to non-linguistic constraints. However, as it has been experienced by translators, researchers and lecturers, translation of specialized texts poses various non-linguistic challenges on different levels, which should be addressed in translation training. For these reasons, this study aims to provide a holistic and general framework for specialized translation by shedding light both on linguistic and non-linguistic challenges to be considered in specialized translation training. In this regard, the effects of such non-linguistic issues as culture-specificity, characteristic of the target audience, creativity of translators and technological competence on the functionality of translations were problematized. As a result of the detailed analysis of a large corpus compiled from different specialized texts, some suggestions were made to improve the effectiveness in undergraduate and post-graduate specialized translation training, which would contribute to increasing the functionality of the translations in this area.

Keywords: specialized translation, non-linguistic constraints, translation training, challenges.

Even though specialized translation has been practiced in various areas since the ancient times, academic research on this specific field has started to flourish only in recent years. The expectations of worldwide translation market and software web localization services have led specialized translation to far exceed the translation of other text types, both in volume and financial worth [1].

As a result, specialized translation that covers specialist fields such as law, economics, politics, medicine, engineering has become a significant part of universities' training programs. For instance, when the curriculum of the translation departments is examined in Turkey, it is seen that each department has at least four courses given within the scope of specialized translation, mostly aiming to improve linguistic competences of students [2, p.70-81]. In this context, it is possible to encounter a significant number of studies focusing on the lexical (translation of terminology, area-specific phrases etc.) and syntactic aspects of specialized translation (translation of nominalizations etc.) [3, p. 12-20]. Though these studies mostly reflect the general assumptions defining specialized translation as a mechanical knowledge transfer, recent studies have shown that specialized texts involve various stylistic devices such as images, similes, metaphors that reflect the author's subjectivity and attitude towards the information given [4, p.864]. For instance, economic texts use numerous conceptual metaphors that have different functions such as concretizing abstract economic terms or notions, explaining how different cultures interpret economic issues, displaying the speaker's attitude towards the subject, achieving similarity with the reader and contributing to the cohesion and coherence of the text [5, p.161]. Similarly, political texts include various conceptual metaphors that serve for pragmatic and strategic functions such as understanding abstract political issues, shaping the structure of political argumentation, explaining unique socio-cultural conditions [6, p. 22-23]. In addition, advertising texts used by different specialist areas generally use wordplays, images and cultural references that provoke a particular type of reaction in the relevant language. As these examples show, expressive devices have important functions in the transfer of meaning and hence may create linguistic constraints for translators working on specialized texts, requiring a more comprehensive study beyond subject and terminology.

Apart from the linguistic challenges, translation of specialized texts causes various non-linguistic challenges to be addressed in translation training. The challenges that are explained in this presentation include the data obtained from both the author's academic research and in-class translation exercises carried out with the undergraduate and graduate students at Trakya University.

The first non-linguistic constraint in translating specialized texts results from the pragmatic vagueness caused by the target audience/readers, which is observed in various specialized text types including economics, law, tourism, medicine etc. For instance, a translated tourism text can be used by various agents from different sectors such as marketing, catering, insurance, transportation, law, entertainment, art and culture. On the other hand, translation of an annual report can address company staff, other investors around the world, attorneys, students, academicians etc. As it is claimed, the target audience/readers of translations play significant roles to determine the purpose, strategy of translations and the way of their reception in a particular culture. For this reason, training in specialized translation should include the study of the characteristics of the target audience.

The second non-linguistic constraint results from the hybridity of text types in specialized areas. Almost every specialized text covers different sub-genres and registers in themselves, resulting from the use of domain specific knowledge and terminology. This kind of hybridity in specialized texts requires interdisciplinary collaborations for both understanding and transferring the information in the source text, which still today poses a serious challenge in translation training.

The third non-linguistic constraint is observed in the translation of cultural elements in specialized texts, which is mostly come across in the translation of law texts. For instance, differences in legal systems of Turkey and England as well as differences in the logic of these languages creates a constraint while translating a power of attorney. On the other hand, cultural differences in language forms, text-type conventions, the formulation of terminological concepts can create non-linguistic challenges for translators of specialized texts.

In addition, some specialized texts are accompanied by visual elements that must also be taken into account in the translation process. For instance, a translator working on an advertising text faces multimodal texts that present a convergence of both linguistic and visual codes, for which the creativity of the translator becomes important. After enlisting the most frequent challenges translators face in translating specialized texts, it is also necessary to mention the significance of

technological competence in specialized translation practices. Computer-assisted translation tools that covers a range of tools have important functions such as increasing productivity and consistency in specialized translation. With the efficient usage of terminology management software, for instance, translators can deal with the challenge of terminological inconsistency in translated texts. As the studies have shown, machine translation systems can also be used as a complementary tool in specialized translations [6, p.1998].

Taking into account all the elements discussed above, it is possible to conclude that training in specialized translation need to be reformulated in accordance with the changing expectations of worldwide translation market. To this end, training programs need to incorporate the study of above-mentioned non-linguistic issues into their curriculums. Apart from rearranging their training programs, collaborative practices need to be developed with other disciplines, which will increase the functionality of specialized translation to a significant extent.

References

1. Venuti, L. The translator's invisibility. London: Routledge, 1995, p. 344.
2. Ertan. E. Uzmanlık alanları çevirilerinin tarihsel süreci, eğitimi, önemi ve çeviri uygulamalarındaki konumu. İstanbul: Efe Akademi Yayınları, 2013, p. 320.
3. Gotti, M. & Šarcevic S. (eds.) Insights into specialized translation. Bern: Peter Lang, 2006, p. 396.
4. Sdobnikov, V. Vadim. Strategy and tactics of translating special texts. *Journal of Siberian Federal University, Humanities & Social Sciences*, 2012, 6(5), p. 861-867.
5. Espunya, A. and Zabalbeascoa, P. Metaphorical expressions in English and Spanish stock market journalistic texts, In K. M. Jaszczolt and Ken Turner (eds.) Meaning through language contrast: Pragmatics and beyond Series. Amsterdam: John Benjamins, 2003.
6. Costa-Jussa MR, Farrus M., Serrano J. Machine translation in medicine: A quality analysis of statistical machine translation in the medical domain. *Advanced Research in Scientific Areas*, 2012, p.1995-1998.

Prof. Kaspurz D., MSc.

Deputy Head of the Centre for Education Cooperation
and International Contacts
Digitalization & Incoming Students
daniel.kaspurz@ph-kaernten.ac.at

Prof. Dr. Radmann D.

Head of the Centre for Education Cooperation and International Contacts
diana.radmann@ph-kaernten.ac.at

Oleksii Kozlan, BEd.

Assistant at the Centre for Education Cooperation and International Contacts
international.assistant@ph-kaernten.ac.at

DIGITALIZATION AND DIGITAL TRANSFORMATION IN THE CONTEXT OF ERASMUS+ PROGRAMS IN HIGHER EDUCATION

This article addresses the digital transformation of Erasmus+ programs and discusses its impact on Pedagogical Universities, using University College for Teacher Education Carinthia as an example.

Introduction

The tasks of the Centre for Education Cooperation and International Contacts at the University College of Teacher Education Carinthia (UCTE) are diverse, including the management of student mobility for UCTE students (Outgoing Students) and incoming exchange students from partner universities to UCTE. Additionally, mobility for staff, in the form of training or teaching assignments, is conducted. To offer and execute these activities, detailed project proposals must be submitted, leading to the allocation of financial resources upon a positive evaluation. The

earmarked use of financial resources must be meticulously documented and reported to the Austrian Exchange Service (OeAD) at specified intervals through interim and final reports. In addition to these tasks, new collaborations are established and deepened to align with UCTE's internationalization strategy. The degree of digitalization in different areas of responsibility does not progress uniformly and is largely determined by the European Commission. While some interim and final reports still rely on Excel spreadsheets, the tasks related to student mobility are almost entirely processed through the Erasmus without Paper network.

After this brief overview of the main areas of responsibility, the theoretical foundations of digitalization will be briefly outlined. The terms "digitalization" and "digital transformation" are frequently used in today's context, and clear, distinct definitions are still lacking [1,2]. Digitalization and digital transformation as a whole are often referred to as the fourth industrial revolution or Industry 4.0. Digitalization, in a narrow sense, refers to the conversion of analogue data into digital format [3], such as scanning a photo. This lowest level is also known as "digitization" and often relates to purely technical aspects. In a broader sense, digitalization also involves translating analogue processes and actions into a machine-readable language, enabling partial or full automation of processes, as seen in industry or the service and administrative sectors, referred to as "digitalization" in English [3]. The third term frequently used in the media is "digital transformation," which not only encompasses the conversion of analogue formats, actions, and processes into digital ones but also the associated transformation of society and corporate cultures [cf. 1,3]. Keywords like "Home Office" or "Blended Learning" are just a small part of these digital transformations that have become indispensable in everyday life since the COVID-19 pandemic.

Digital Transformation of Erasmus+ Programs in Higher Education

The ERASMUS program is an initiative of the European Union that promotes mobility for students, teachers, and administrative staff within and outside the EU. Universities, especially international offices, play an active role in the digital transformation of Erasmus+ programs. By applying for the Erasmus Charter for Higher Education (ECHE), which forms the basis for participation in the Erasmus+ program, universities commit themselves to implementing digitalization processes in all administrative processes related to Erasmus+ mobility and ECTS credit recognition for student mobility since 2023 [4].

The European Commission's umbrella initiative in the context of digitalization efforts is the European Student Card Initiative (ESCI), comprising three components: Erasmus without Paper (EWP), Erasmus+ Mobile App, and MyAcademicID. EWP serves as the central interface for work at international offices. Through integration with EWP, both university and student data can be digitally exchanged, and mobility programs can be digitally represented and managed [5]. Software solutions for integration with EWP include:

- Proprietary software such as Mobility Online or Move On
- Custom solutions developed by university institutions for connecting to the EWP network
- EWP Dashboard, a free tool from the European Commission [5].

The digital transformation, moving from analogue to digital handling of Erasmus+ programs, presents challenges but also opportunities for universities. The following section will delve into these aspects further.

Challenges and Opportunities of Digital Transformation

To conduct and manage mobilities digitally, it is necessary to establish a cooperation agreement with the respective partner institution. This agreement includes mobility conditions such as the number of participants, duration of the exchange, fields of study, and internship opportunities. Before the introduction of the EWP network, cooperation agreements had to be created in paper form and sent to partner organizations via email or postal mail. If there were changes in the conditions, the cooperation agreement had to be revised and resent. Integration with the EWP network significantly simplifies the process of concluding cooperation agreements. For instance, the UCTE uses the proprietary software solution Mobility Online [6]. One advantage of Mobility Online is that it identifies educational institutions with access to the EWP network when searching for potential partners. This saves time in researching potential partners. Moreover,

Learning Agreements for student mobility have been digitally concluded since 2023, referred to as Online Learning Agreements or Digital Learning Agreements. All documents required for student application processes, such as passports, language certificates, and motivation letters, can be stored for each applicant in Mobility Online and accessed at any time. In terms of mobility management, this form represents a significant improvement over the paper-based approach. Changes can be made and viewed by all parties at any time as needed.

The implementation of digitalization at universities poses challenges, including a lack of technical infrastructure and a shortage of staff with the necessary technical expertise. Moreover, the learning curve for the programs used to manage mobilities is time-consuming. Another disadvantage arises when partner institutions have not implemented the necessary steps for technical transformation in line with the European Commission's guidelines. Additionally, the ongoing development of already operational software solutions, where not all functions are fully implemented or tested, complicates their use. This means that even if the university meets all the requirements for technical transformation, many processes still need to be carried out in a hybrid manner, resulting in a significant increase in workload for staff.

"A high degree of digitalization - in its technical meanings - also affects hiring conditions." [2, p.3] Since different educational institutions use specific software systems and tools for mobility management and execution, it can be challenging for new staff to quickly gain an overview. When errors occur in the programs, it is not possible to determine whether the error is on the university's side, the partner institution's side, or in the data exchange itself. This leads to increased stress and potential overwhelm for staff. Close collaboration with the IT department and program support personnel can mitigate these challenges. Additionally, close cooperation and communication with partner institutions can help find interim solutions until the error is resolved. Often, the perspective of the individual worker is not given enough consideration or is insufficiently accounted for in advance [2]. Another study examined how the use of computer technologies influences work in companies and found that, on one hand, it facilitates communication and improves accessibility, positively impacting employee well-being [7]. On the other hand, the technical interruptions mentioned earlier, with their unpredictability, lead to increased stress in the workplace. This can be mitigated through a positive, open, and goal-oriented communication culture, regular team meetings, and ongoing communication with the IT department and program support.

Conclusion

The digitalization of Erasmus+ programs offers many opportunities. Through digital transformation, workflows can be accelerated and made more efficient. From the perspective of individual workers, universities need to strategically address digitalization through the development of structural support measures. However, there is no one-size-fits-all solution for every university. Instead, universities must individually reflect on digital transformation as a strategic topic. Once all educational institutions are connected to the EWP network, and full functionality is ensured technically and through trained staff, the dream of Erasmus Without Papers can become a reality.

References

- [1] C. Gong, X. Parisot and D. Reis, "Die Evolution der Digitalen Transformation," in *Digitalisierung*, D. R. A. Schallmo, K. Lang, T. Werani and B. Krumay, eds.: Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden, 2023, pp. 281–316.
- [2] A. Traum, C. Müller, H. Hummert, F. W. Nerdinger and Seniorprofessur Für Wirtschafts- Und Organisationspsychologie Der Universität Rostock, "Digitalisierung – Die Perspektive des arbeitenden Individuums," 2017. DOI: https://doi.org/10.18453/ROSDOK_ID00000173.
- [3] M. Harwardt, "Digitalisierung und digitale Transformation," in *Management der digitalen Transformation*, M. Harwardt, ed.: Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden, 2022, pp. 1–18.
- [4] Erasmus+, "Erasmus Charter for Higher Education 2021-27 – new call published," [Online]. Available: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/news/erasmus-charter-for-higher-education-2021-27-new-call-published>. [Accessed 17 April 2023].

- [5] European Student Card, “ESC Initiative and EDSSI | European Student Card,” [Online]. Available: <https://europeanstudentcard.eu/esc-initiative/>. [Accessed 19 April 2023].
- [6] “Mobility-Online,” [Online]. Available: <https://www.sop-at.com/de/themen/software-loesungen-fuer-hochschulen/mobility-online>. [Accessed 17 April 2023].
- [7] C. L. ter Hoeven, W. van Zoonen and K. L. Fonner, “The practical paradox of technology: The influence of communication technology use on employee burnout and engagement,” *Communication monographs*, vol. 83, no. 2, pp. 239-263, 2016. DOI: <https://doi.org/10.1080/03637751.2015.1133920>.

Кас'яненко О. М.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівського державного університету
kasianenko-oksana@ukr.net

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Для успішної реалізації інклюзивних навчання надзвичайно важлива ефективна співпраця педагогів і родин дітей з особливими освітніми потребами. Налаштованість закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) на співпрацю з батьками виявляється в діях адміністрації, класного керівника, допоміжного персоналу. Досвід такої роботи залежить від того, яким чином ЗЗСО тлумачать і реалізують своє бачення роботи з батьками [1].

В освітніх закладах можуть використовуватися три принципи практики, орієнтованої на сім'ю:

1. Сім'ю необхідно вважати основним одержувачем послуг. Надаючи освітні послуги, треба враховувати потреби всіх членів родини, які займаються освітою дитини і доглядом за нею.

2. Необхідно підтримувати й шанувати рішення, які приймаються родиною. Другий принцип визнає важливість родини і пропонує фахівцям розглядати її членів як найважливіших учасників освітньої команди – головних людей, котрі відповідають за ухвалення рішень стосовно освіти їхньої дитини та піклування про неї. Діапазон такої співпраці може бути досить широким: від індивідуальної роботи з учителями для вирішення конкретних проблем – до участі в батьківських радах, які, працюють спільно з педагогічним персоналом, допомагають приймати рішення щодо освітньої програми закладу.

3. Необхідно надавати широкий спектр послуг, покликаних поліпшити функціонування дитини та родини. Необхідно зважати на культурні особливості кожної сім'ї, забезпечувати доступ до офіційних суспільних послуг (медичних, соціальних і суспільних: бібліотеки, місця для відпочинку тощо) [2].

Запорукою добрих взаємовідносин між школою і сім'єю є повага, некритичне ставлення і співчуття. Оскільки родини є головними вчителями своїх дітей, вони мають повне право на особливу увагу і повагу з боку професіоналів. Педагоги можуть багато в чому допомогти батькам. Вони можуть почати розмови на теми, про які сім'я говорити не наважується. Наприклад, чимало батьків дітей з особливими освітніми потребами спочатку приховують свій гнів, образу, розпач. Коли ж бачать, що вчитель розуміє їхні почуття, вони охоче йдуть на контакт з ним.

Педагоги мають позитивно та відкрито ставитися до батьків дітей, незалежно від їхніх людських якостей. Коли вчитель не дає оцінок, не критикує, а делікатно, без будь-якого тиску заохочує родини до прийняття власних рішень, імовірність позитивного результату висока. Якщо ж учитель не схвалює дії батьків стосовно дитини, це може викликати відчуженість і опір з їхнього боку [3, с. 138].

Педагоги повинні враховувати сімейні обставини, співчувати родинам і відповідним чином демонструвати це під час спілкування. Спостерігаючи за реакцією батьків, учитель може визначити, чи достатньо ефективно він демонструє своє співчуття. Ті сім'ї, які щиро діляться з ним особистим, напевно відчувають співчуття з його боку. Учні ж сімей, які не схильні ділитися своїми турботами, ймовірно, цього не помічають.

Наступним кроком є відповідний розвиток комунікативних умінь та навичок учителів. Для цього можна використовувати такі прийоми:

- застосовувати активне слухання. Вчитель має уважно вислуховувати членів сімей, з повагою ставитися до їхньої точки зору і пропонувати свою допомогу. За такого підходу в учителя є можливість зрозуміти, як дивляться на себе, своїх дітей та ситуацію члени родин.

- ставити запитання. Вчитель має заохочувати батьків до розмови, розпитувати їх, з'ясовувати незрозумілі моменти. Треба ставити і конкретні запитання, і запитання, що спонукають до розгорнутих відповідей, дискусії. Слід звертати увагу на манеру спілкування батьків і характер відповідей. Учитель повинен висловлювати свою повагу до родин, відповідним чином коригуючи запитання.

- реагувати на почуте та з'ясовувати незрозуміле. Під час бесіди вчитель має відповідним чином коментувати почуте. Це дає змогу батькам зрозуміти, що їх слухають і розуміють. На завершення треба знову коротко змалювати ситуацію і з'ясувати незрозумілі питання.

- підходити до проблем з різних боків. Педагог повинен пропонувати батькам дивитися на ситуації з різних боків і розглядати різні шляхи розв'язання проблем. Наприклад, коли батьки скаржаться на погану поведінку дитини, вчитель може допомогти їм зрозуміти, що проблема не в дитині, оскільки в цьому випадку вона просто не здатна виконати поставлене перед нею завдання.

Одне з важливих завдань учителя – зустрічатися з батьками, обмінюватися з ними інформацією та розглядати можливі варіанти навчання дітей. Якщо вчитель знає сімейні обставини і діє відповідно, він може надати родинам суттєву допомогу.

Батьківські збори проводять із багатьох причин. На початку навчального року вчитель збирає батьків, щоб познайомитися й розповісти їм про навчальні програми. Під час наступних зборів обговорюють прогрес дітей, розглядають шляхи поліпшення навчального докільця і програми, з'ясовують питання, які викликають тривогу в учителів або батьків. Збори проводять через регулярні проміжки часу протягом усього навчального року [3, с. 141].

Отже, співпраця з батьками, налагодження довірливих стосунків є необхідною умовою роботи в умовах інклюзивної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах.

Література

1. Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти. Наказ МОН № 609 від 08.06.2018 р. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text> (дата звернення: 23.08.2023)/

2. Скрипник Т. В. Підготовка освітнього середовища в інклюзивного процесу в закладах загальної середньої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 28 (1). С. 118–130.

3. Учні початкових класів із особливими освітніми потребами : навчання та супровід : навч.-метод. посібник. Л. І. Прохоренко, О. О. Бабяк, В. В. Засенко, Н. А. Ярмола : навч.-метод. посібник. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 160 с.

Кислюк Ж. М.
директор коледжу,
ВП «Дубенський фаховий медичний коледж»
КЗВО «Рівненська медична академія»
Рівненської обласної ради
zhannakysliuk@gmail.com

Калаур С. М.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
svitlanakalaur@gmail.com

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

Обов'язковим елементом успішного професійного становлення майбутнього фахівця є його соціальний розвиток, що спонукає до нових варіантів вирішення поставлених професійних завдань.

У процесі навчання студентів у медичному коледжі ключове значення має професійна підготовка, що реалізується під час вивчення загальнопрофесійних дисциплін та професійних модулів. Результатом такої підготовки студентів є набуття ними практичного досвіду діяльності та формування загальних та професійних компетенцій.

Головний сенс соціального розвитку полягає у присвоєнні людиною суспільної сутності від самосприйняття, рефлексії, самооцінки, самоствердження до соціальної відповідальності, потреби у реалізації своїх можливостей, суб'єктивного усвідомлення себе самостійним членом суспільства, розуміння свого місця та призначення у ньому.

Важливими чинниками соціального розвитку студента є осмислення та засвоєння ним готових форм соціального життя, набуття власного соціального досвіду, розвиток нових індивідуальних якостей та властивостей, а також вироблення ціннісних відносин, що дозволяють успішно вирішувати соціальні проблеми та завдання, добиватися позитивної самореалізації.

У процесі соціального розвитку студент має можливість збагатити особистий потенціал, розширити знання та вміння, які необхідні для професійної діяльності. Студент включається у відкриту систему освіти, мережеву взаємодію та інтеграцію. Важливого значення набувають такі його особистісні характеристики як креативність, мобільність, комунікативність. Успішність соціального розвитку та професійного становлення студента багато в чому визначається індивідуалізацією підготовки.

Аналізуючи наукову літературу, можемо виділити такі умови індивідуалізації підготовки фахівців:

- виконання загальних вимог освітнього стандарту у поєднанні із задоволенням індивідуальних можливостей та інтересів кожного студента;
- гнучке реагування на індивідуальні та особистісні зміни студента шляхом внесення необхідних змін до компонентів підготовки;
- надання студентам можливості вибору видів, форм діяльності та самовизначення;
- допомога студентам у усвідомленні своїх індивідуальних можливостей та схильностей, у складанні індивідуальних програм підготовки;
- гнучкі та своєчасні зміни індивідуальних освітніх програм та індивідуальних планів;
- використання різноманітних методів та форм самостійної роботи студентів;
- здійснення професійної діяльності з високим ступенем рефлексії, гнучкою та адаптивною реакцією на динаміку обставин [1, 2].

Спостереження показують, що найчастіше на перший курс до коледжу приходять студенти з низьким рівнем сформованості загальних компетенцій, у них відсутня або слабо розвинена здатність працювати в команді, знаходити вихід із конфліктних ситуацій. Це дозволяє говорити про недостатній соціальний розвиток студентів на початкових етапах навчання, що призводить до появи страху неспішності у професійній діяльності через відсутність досвіду ефективної взаємодії в освітньому середовищі.

Для підвищення рівня соціального розвитку студентів та їх переходу від ознайомчої до продуктивно-діяльній та творчо-розвивальній діяльності в освітньому процесі медичного коледжу використовується мережева форма організації професійної практики та поступове включення здобувачів до різних видів діяльності. Це дозволяє мінімізувати ризики, пов'язані з психологічною неготовністю студентів до виконання професійних функцій, низьким рівнем методичної грамотності та загальної культури. Вивчення досвіду різноманітних освітніх організацій із їх специфічними характеристиками, взаємодія з великою кількістю фахівців підвищує стресостійкість студентів, дозволяє збагачувати свій професійний досвід різноманітними методами та прийомами професійної діяльності.

Індивідуалізації професійної підготовки студентів сприяє освоєнню додаткових загальноосвітніх програм творчої, соціальної, професійної спрямованості. Це дозволяє розширити сферу діяльності студентів в освітньому середовищі, набути персонального досвіду діяльності у різних напрямках. Заняття в об'єднаннях додаткової освіти дозволяють знайти нові форми взаємодії із соціумом, надають можливість взяти участь в унікальних акціях та проектах, які не можуть бути задіяні на етапах професійної підготовки. Це створює для студентів ситуацію успіху, яка надалі може бути перенесена і до умов основної професійної діяльності.

Велике значення у соціальному розвитку професійних якостей студентів відіграє їх участь у семінарах, майстер-класах та конференціях, що проводяться різними ЗВО. У студентів коледжу при цьому з'являється можливість відкритої комунікації з педагогами та студентами ЗВО, що дозволяє їм здійснювати порівняння та аналіз рівня власної професійної грамотності та визначати сильні та слабкі сторони у підготовці.

Участь у заходах професійної спрямованості в інших регіонах, закордонні стажування дозволяють студентам побачити нові підходи у здійсненні професійної діяльності, познайомитись із передовими технологіями, включити їх у власний практичний досвід. Міжособистісна та професійна комунікація з представниками широкого соціуму підвищує рівень соціального розвитку студентів.

Таким чином, індивідуальна освітня траєкторія кожного студента, що вибудовується, сприяє успішному формуванню у нього загальних і професійних компетенцій, що дозволяє говорити про підготовку конкурентоспроможного фахівця для сучасного ринку освітніх послуг.

Література

1. Алексеева С. Дидактичні умови індивідуалізації навчання в закладах загальної середньої освіти. *Scientific Collection «InterConf»*, 2022, №112, С.77–83. Retrieved from [URL: https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/662](https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/662)
2. Хатунцева Світлана, Хоменко Олена. Вивчення функціональної системи рухів на засадах індивідуалізації професійної підготовки фахівців. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип. 1. Бердянськ : БДПУ, 2022. С.398–405. URL: http://doi.org/10.31494/2412-9208-2022-1-1*

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУК У ДІТЕЙ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Питання мовленнєвого недорозвинення у дітей досить ґрунтовно досліджувалось і висвітлювалась вченими у зарубіжній та вітчизняній літературі. Особливий науковий інтерес становить проблема взаємозв'язку розвитку мовлення у дітей і розвитку їхньої дрібної моторики рук.

Для повноцінного життя дуже важливим є сформованість ручних дій. Вченою Н. Савіною зазначено, що ручна діяльність, а зокрема дрібні рухи пальців досить сильно впливають на розвиток мовлення [1].

Дослідниця Л. Трофименко зазначає на необхідності роботи над дрібною моторикою дітей в корекційно-логопедичному процесі під час корекційно-розвивальних заходів.

Проблема взаємозв'язку розвитку мовлення і дрібної моторики рук були представлені у теорії та практиці логопедії, психології, нейрофізіології, спеціальної педагогіки, що знайшли своє відображення у роботах визначних науковців: Ю. В. Рібцун, В. М. Синьова, В. В. Тищенко, М. К. Шеремет, які довели, що у дітей із загальним недорозвиненням мовлення на становлення мовленнєвої функції в значному ступені впливає розвиток дрібної моторики рук.

Метою дослідження є розкриття проблеми розвитку дрібної моторики рук у дітей із мовленнєвими порушеннями.

Дрібна моторика – можливість працювати різними дрібними предметами, обмінюватися ними в межах рук, а також виконувати завдання, для яких потрібна взаємна робота очей та рук.

Навички дрібної моторики використовуються для виконання таких точних дій, як «пінцетне тримання» (великим і вказівним пальцями) для маніпулювання невеликими об'єктами, вирізання, малювання, в'язання, застігання гудзиків, гри на музичних інструментах тощо. Опанування навичками дрібної моторики вимагають розвитку дрібніших м'язів, ніж для великої моторики [3].

Мовлення покращується під дією кінестетичних імпульсів від рук, більш точно – від пальців. Зрозуміло, дитина з високим рівнем розвитку дрібної моторики, здатна логічно міркувати, у неї на достатньому рівні спостерігається формування активного дитячого мовлення, рідко зустрічаються порушення звуковимови. Таким чином, тренування рухів пальців і кисті рук є досить важливим чинником, стимулювання мовленнєвого розвитку дитини, підготовці руки до письма, сприянню поліпшення артикуляційних рухів й, що не менш важливо, є сильним засобом, до стимулювання працездатності кори головного мозку, та розвитку мислення дитини [2].

Під час дошкільного віку дуже важливо звертати увагу роботі з розвитку загальної та дрібної моторики, так як дошкільний вік є сенситивним, тобто сприятливим для її розвитку. Для володіння тіла в просторі, для бігу, виконання різних вправ, потрібно працювати над загальною моторикою. Дрібна моторика це точна робота пальців та кисті рук. Стан розвитку дрібної моторики рук є одним із свідчень інтелектуальної готовності дитини до шкільного життя. Діти, що мають високий рівень розвитку та сформованості дрібної моторики гарно та логічно міркує, в неї гарна пам'ять, зв'язне мовлення та увага.

Саме у старшому дошкільному віці дуже швидко розвивається дрібна моторика рук і дозрівання певних зон в головному мозку та розвиток м'язів рук [3].

Вкрай важливим є той факт, що сформованість мовленнєвих умінь та навичок у дітей без сумніву пов'язані зі станом розвитку дрібної моторики пальців рук.

Таким чином, розвиток моторики у дітей старшого дошкільного віку дозволяє

сформувати координацію рухів пальців рук, розвинути мовленнєву діяльність і підготувати дитину до школи. Дитина, у якої досить добре розвинена дрібна моторика, вміє логічно міркувати, у неї високий рівень розвитку пам'яті, уваги та зв'язного мовлення.

Література

1. Савінова Н. В. Коригування мовлення дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності: дис. канд. пед. наук: 13.00.02. теорія і методика навчання (українська мова) Одеса, 2005. 21 с.

2. Трофименко Л. І. Сучасні підходи до розвитку мовлення дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. *Актуальні проблеми сучасної логопедії*. 2007. С. 21–24.

3. Шеремет М. К. Логопедія: підручник. 3-тє вид. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 672 с.

Клімкіна Н. Г.

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри педагогіки та психології Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені А. П. Назаренка

nklimkina@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ КАДРІВ

Сучасна інтеграція України у світовий освітній простір, проектування національно-патріотичних підходів у систему освіти дорослих вимагає пошуку та здійснення ефективних шляхів врахування психолого-педагогічних характеристик слухачів курсів, як способу реалізації компетентного підходу з боку викладача на шляху до взаєморозуміння і побудови підходів, заснованих на педагогіці співробітництва. Очевидний факт, що освіта стає однією із центральних ланок політики розвитку людських ресурсів, від яких, в тому числі, залежатиме майбутнє країни, її відбудова та повернення в «мирне русло».

Педагог, який перебуває на курсах, визначає для себе вектор системи неперервної освіти, в якому хотілося б рухатися до удосконалення власних професійних компетентностей.

Якість вищої освіти в секторі підвищення кваліфікації професійних кадрів напряму залежить від втілення сучасних підходів до слухачів курсів. Не зважаючи на широкі можливості дистанційних видів роботи у сучасному світі, вважаємо, що післядипломна педагогічна освіта продовжує відігравати важливе значення у неперервній освіті педагогів. При плануванні та проведенні пар із курсів підвищення кваліфікації класних керівників стараємось підтримувати, розширювати і удосконалювати професіоналізм наставників класу та батьків.

Сьогоднішній ринок праці вимагає від викладача не лише змістовних різнонаукових знань, а й здатності застосовувати їх під час проведення лекцій, практичних, семінарів, консультацій із педагогами, які проходять курсову перепідготовку. Викладач, який працює у системі післядипломної педагогічної освіти долучається до формування людини нової формації: впливаючи на слухача, він проектує свою діяльність і на дітей, і на батьків, з якими працює педагог. Концепція людиноцентризму, втілена в освіті, стає основною передумовою процесу, змістом соціального впливу держави на громадянина, складовою духовного багатства нації. [1]

Теоретичну основу дослідження становлять праці українських та зарубіжних учених із проблем філософії неперервної освіти (Андрущенко В. П., Зязюн І. А., Кремень В. Г., Лугай В. С.); особистісно орієнтованої парадигми освіти (Маслоу А, Роджерс К., Подмазін С. І., Сухомлинський В. О., Савченко О. Я., Якиманська І. С.), гуманізації освіти від стародавніх часів до сучасності (Конфуцій, Сократ, Аристотель, Сенека, Кампанелла Т., Сухомлинський

В. О., Амонашвілі Ш. О., Лозова В. І., Троцько Г. В., Красовицький М. Ю. та ін.); післядипломної педагогічної освіти (Бондар В. І., Даниленко Л. І., Єльнікова Г. В., Крисюк С. В., Маслов В. І., Протасова Н. Г., Тонконога О. П., Пікельна В. С., Сисоєва С. О., Худомінський П. В. та ін.); оптимізації навчання та розвитку особистості (Занков Л. В., Поташнік М. М., Щукіна Г. І.); андрагогіки (Ноулз М., Деркач А. О., Змейов С. І., Кузьміна Н. В., Гадзецький Б. В., Протасова Н. Г., Пехота О. М. та ін.) [4].

Однак, залишається ряд проблем, із якими стикається викладач, що працює у післядипломній педагогічній освіті в умовах сьогодення та дистанційності, як от:

- проблема, пов'язана із подоланням формалізму у спілкуванні із слухачами курсів;
- проблема керівництва дискусійними процесами дорослої аудиторії, особливо під час проведення семінарських та практичних робіт;
- проблема врахування фахової специфіки різних категорій слухачів при роботі з ними у професійному модулі, не завжди у викладача може бути наявний пропедевтичний досвід педагогічної діяльності в освітній установі за різними предметними напрямками;
- проблема посилення психологічної обізнаності, як складової професійної компетентності старшого викладача з метою профілактики спрацювання тригерів під час спілкування із слухачами, що можуть перейти в неконтрольовані емоційні реакції;
- недостатність прямого спілкування, якщо викладач використовує відеозаписи тем та ін.

Метою даної публікації є визначення критеріїв ефективного здійснення професійних функцій педагога в умовах неперервної освіти.

До критеріїв ефективного здійснення професійних функцій педагога в умовах неперервної освіти віднесли б наступні:

- педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні;
- належне володіння змістом і методикою використання передових педагогічних технологій та досвіду;
- наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності дозволяє обирати ефективні способи підвищення власної кваліфікації в умовах дистанційності;
- володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, як педагогами-предметниками, так і класними керівниками, так і соціальними педагогами та керівниками гуртків в позашкільних установах;
- здатність до постійної креативності, особливо в умовах НУШ та в процесі реалізації підходів формуального оцінювання;
- спрямовувати освітній процес на ефективність досягнення кожного здобувача освіти;
- здатність до професійного та кар'єрного зростання в умовах неперервної освіти.

На основі цього дослідження, можна зробити висновки, що тема є дуже цікавою та необхідною у роботі працівника післядипломної педагогічної освіти в сучасних умовах. Оскільки зміна законодавства дає можливість сучасному вчителю обирати заклад, де б він хотів проходити підвищення кваліфікації, це сприяє конкурентності між установами та боротьбі за надання якісних послуг вчителям. [2]

До перспектив подальших досліджень відносимо наступні:

- аналіз умов, що сприяють ефективнішому здійсненні професійних функцій педагога в умовах неперервної освіти;
- осмислення компетентностей, якими має володіти викладач післядипломної педагогічної освіти, щоб надавати якісні послуги курсової підготовки та спрямовувати педагога в умовах неперервної освіти;
- моніторинг розвитку сучасних засобів комунікації та оперття на ІКТ з метою використання в умовах дистанційного спілкування з педагогами.

Дорослий, який навчається, розраховує на можливість швидкого застосування отриманих у процесі навчання знань, умінь та навичок.

Навчальна діяльність дорослого значною мірою детермінована часом, просторовим, а

також побутовими, професійними та соціальними факторами, що гальмують або сприяють процесу навчання;

Процес навчання дорослого має носити характер спільної діяльності з викладачем на всіх етапах навчання: планування, реалізації, оцінювання й аналіз та корегування [3 С.303-309].

Література

1. Баришполь С. В. Посібник практичного психолога. Х.: Видавнича група «Основа», 2009.

2. Підвищення кваліфікації вчителів. Відповіді на основні запитання. URL: <https://nus.org.ua/questions/pidvyshhennya-kvalifikatsiyi-vchyteliv-vidpovidi-na-osnovni-zapytannya/> (дата звернення 19.09.2023)

3. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Дослідження проблем неперервної професійної освіти: генезис понять. *Педагогічний дискурс*. 2011. №9. С.303-309.

4. Хвисьюк О. М., Марченко В. Г., Касьянова О. М., Жеребкін В. В., Жадан І. А., Бодня К. І., Грищенко О. В., Соболева І. А., Сергієнко О. І. Андрагогічна модель навчання дорослих у системі післядипломної освіти. *Медична освіта*. №2, 2013 р.

Коваленко Н.В.

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри психології
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
NatalyaKovalenko@i.ua

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ БАКАЛАВРСЬКОГО ТА МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНІВ ВІДЕНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТА АНАЛОГІЧНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОГРАМ

Постановка проблеми. Одним із напрямів вдосконалення вітчизняних освітніх програм закладів вищої освіти є вивчення аналогічного міжнародного досвіду, що забезпечуватиме актуальність програми та конкурентспроможність здобувачів освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Джерельною базою для порівняльного аналізу даного дослідження слугували освітні програми бакалаврського та магістерського рівнів в галузі освіти Віденського університету та аналогічні українські освітні програми Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, нормативні документи університетів, програми навчальних дисциплін, бесіда з керівниками кафедр, науково-педагогічними працівниками, а також наукові розвідки українських та зарубіжних дослідників у сфері порівняльної педагогіки.

Порівняльно-педагогічні дослідження окремих аспектів розвитку педагогічної освіти за кордоном висвітлено в роботах О. Заболотної, Г. Іванюк, М. Красовицького, Н. Лавриченко, О. Локшиної, О. Овчарук, О. Огієнко, А. Сбруєвої, С. Сисоєвої, І. Тараненко, Г. Степенко. та ін. Українознавчі дослідження в Віденському університеті, їх історія і освітнє значення розкрито в роботах в дослідженнях Турмис Н. (українознавчі студії у Віденському університеті наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст); Барвінська П. (історія заснування семінару східноєвропейської історії у Віденському університеті в рамках якого досліджується і викладається історія України). Аналіз наукового доробку в сфері порівняльних досліджень розвитку педагогічної освіти за кордоном виявив відсутність досліджень порівняльного аналізу освітніх програм бакалаврського та магістерського рівня в галузі освіти Віденського університету та анологічних українських освітніх програм. **Мета дослідження:** провести порівняльний аналіз тенденції розвитку освітніх програм бакалаврського та магістерського рівня в Австрії та Україні галузі знань Освіта / Педагогіка.

Виклад основного матеріалу дослідження. Віденський університет, заснований в 1365 році і є найстарішим університетом у німецькомовному світі. Близько 85 000 студентів із 120 країн зараз навчаються в університеті, 15 факультетів і 5 центрів якого пропонують 186 освітніх програм.

Програми бакалавра Віденського університету в галузі освіти (Curriculum für das Bachelorstudium Bildungswissenschaft, 2022; Curriculum für das Masterstudium Bildungswissenschaft, 2022) спрямовані на володіння студентами основами провідних теоретичних, методологічних та предметних дисципліни. Цілі навчання програми бакалавра з педагогічних наук у Віденському університеті (Curriculum für das Bachelorstudium Bildungswissenschaft, 2022) забезпечують викладання центральних теоретичних, методологічних і предметних основ дисципліни (навчальних шкільних предметів) та здатності концептуально визначати педагогічні проблеми, розуміти їх в їх історичному та поточному соціальному контексті та відповідно до них диференціювати навчальні підходи.

Загальний кредитний обсяг освітньої програми бакалавра з педагогічних наук у Віденському університеті становить 240 ECTS-AP кредитних балів ECTS (рис. 1.1, 1.2 (Curriculum für das Bachelorstudium Bildungswissenschaft, 2022) з них: 100 ECTS-AP (42%) для вивчення предмету, предметної дидактики (UFA), 100 ECTS-AP (42%) для вивчення іншого предмету, предметної дидактики / спеціалізації (UFB), 40 ECTS-AP (17%) для загальних основ педагогічних наук (ABG), 25 ECTS-AP (11%) для практичної практики (PPS) інтегрованої в UFA/UFB і ABG.

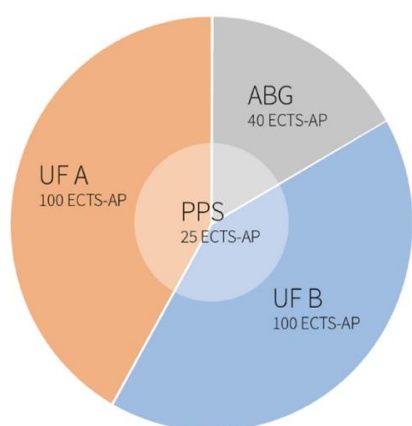


Рис 1.1. Структура освітніх програм бакалавра в галузі освіти:
100 кр. ECTS-AP - для вивчення предмету/ спеціалізації (UFA/UFB),
25 кр. ECTS-AP - педагогічна практика (інтегрована в UFA/UFB і ABG),
40 кр. ECTS-AP - загальні основи освіти (ABG)

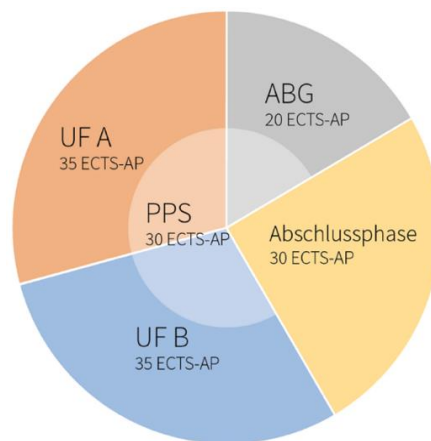


Рис 1.2. Структура освітніх програм магістра в галузі освіти:
35 кр. ECTS-AP - для вивчення предмету / спеціалізації (UFA/UFB),
30 кр. ECTS-AP - педагогічна практика (інтегрована в UFA/UFB і ABG),
20 кр. ECTS-AP - загальні основи освіти (ABG),
30 кр. ECTS-AP - заключний етап

Рис 1.1 -1.2. Структура загального навчального плану програм бакалавра (рис 1.1) і магістра (рис 1.2.) в галузі освіти Віденського університету. Де один ECTS-AP (кредитний бал ECTS) становить 25 реальних годин по 60 хвилин фактичного навчального навантаження для студента. Навчальне навантаження на навчальний рік вимірюється для студента денної форми навчання з 60 кредитними балами ECTS. Це відповідає фактичному робочому навантаженню близько 1500 годин.

Аналіз освітніх програм магістерського рівня з педагогічних наук Віденського університету і українських нормативних рекомендацій та досвіду аналогічних освітніх програм, виявив більший відсоток кредитного обсягу відведеного для практичної підготовки здобувачів в австрійських програмах: 30 кредитів ECTS AP для педагогічної

практики і 30 кредитів ECTS AP – заключний етап в австрійських програмах, у порівнянні з «не менше 30 кредитів (включно з магістерським дослідженням) (п. 2.5. «Концепції розвитку педагогічної освіти»)), і 15 кредитів ECTS – загальна практика ОП українських ЗВО.

Дещо менший відсоток кредитного обсягу констатуємо в програмах бакалаврського рівня (25 кредитів ECTS AP в ОП Віденського університету проти 30 кредитів ECTS (24%) аналогічних українських ОП (п. 2.5. «Концепції розвитку педагогічної освіти»: «не менше 30 кредитів ECTS у межах обов'язкової частини бакалаврських програм (починаючи з першого року навчання, у різних закладах освіти і різних класах (курсах))»). У практиці ОП українських ЗВО наближаються до 30 кредитів ECTS відведених для практичної підготовки. Поряд з тим відсотковий розподіл визначає, порівняно з українськими освітніми програмами, більший обсяг вивчення дисциплін педагогічного блоку на бакалаврському (40 ECTS-AP (17%)) і магістерському рівні (20 (17%) ECTS-AP). З огляду на сказана вартим уваги є розширення педагогічної складової освітніх програм галузі 01 українських ЗВО.

Однією з спільних ініціатив міста Відень та університетів є платформа для дипломних робіт (Plattform für Abschlussarbeiten, 2023), яка з'єднує наукові інтереси студентів із актуальними запитами міста Відень «Дипломні роботи у місті Відень – нетворкінг для студентів». На платформі для дипломних робіт представлені різними інституціями інноваційні та практичні теми-запити. Здобувачі освіти також можуть розмістити власну пропозицію.

Висновки з проведеного дослідження. Результати порівняльного аналізу освітніх програм бакалаврського та магістерського рівня в галузі освіти Віденського університету та аналогічних українських освітніх програм галузі знань Освіта / Педагогіка (спеціальності 014 Середня освіта) виявив, що за загальної схожості змісту і структури означених освітніх програм виявлено розбіжності у кредитному обсязі відведеному на практичну підготовку і загальну педагогічну підготовку майбутніх вчителів; підкреслено продуктивні практики до побудови індивідуальної освітньої траєкторії здобувачами освіти Віденського університету, систему «уважного» вибору професії, наявність орієнтаційного періоду навчання для утвердження в професійному виборі, підвищення практичного значення наукових досліджень здобувачів освіти.

Література

1. Curriculum für das Bachelorstudium Bildungswissenschaft Stand: August 2022. Curriculare Änderung Mitteilungsblatt UG 2002 vom 09.05.2022, 33. Stück, № 171
2. Curriculum für das Masterstudium Bildungswissenschaft Stand: Juni 2023. Änderung Mitteilungsblatt UG 2002 vom 26.06.2023, 30. Stück, № 133
3. Plattform für Abschlussarbeiten (Stadt Wien)
https://stp.wien.gv.at/schlussarbeiten/app/*/home

Ковальчук Т.М.
майстер виробничого навчання
професії «Кравець, закрійник»
ДНЗ «Подільський центр ПТО»
Kovalchytetyana@gmail.com

ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Вся різноманітність світу відображається у різноманітності людей.
Ця різноманітність є нашою найбільшою скарбницею та найбільшим викликом.

Джон Девіс.

Інклюзивна освіта – це глобальний процес, який спрямований на створення рівних можливостей для навчання та розвитку всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей та потреб. Однак досягнення цієї мети вимагає від педагогів спеціальних

знань, навичок і відкритості до різноманітності [4]. Сучасні тенденції розвитку суспільства, європейські освітні стандарти зумовлюють необхідність реформування системи освіти щодо її змісту, якості рівня, шляхів та активних пошуків вдосконалення сучасних підходів до формування інклюзивного освітнього середовища. Відбувається трансформація традиційної системи освіти у форматах простору Нової української школи: здійснюється перехід до особистісно-центричного освітнього процесу, впроваджуються інноваційні технології, інтерактивні методи, зміщуються акценти у навчальній діяльності студентів із репродуктивної до творчо-пошукової, впроваджуються інтерактивні та інклюзивні форми навчання. Європейські освітні стандарти формують нові вимоги, однією з яких є становлення особи з інвалідністю як спеціаліста, конкурентноспроможного на ринку праці, всебічно освіченого, із високим рівнем розвитку різних типів компетентностей. Сучасний фахівець повинен характеризуватись здатністю творчо реалізувати нові технології, постійно досягати високих результатів у своїй професійній діяльності, готовністю до неперервного самовдосконалення. Формування таких рис особистості для осіб з інвалідністю, як високий рівень соціально-пластичних механізмів поведінки, активність, самостійність, творчість потребує реалізації сучасних підходів до формування інклюзивного освітнього середовища підготовки майбутніх фахівців.

Діяльність педагога в умовах інклюзивного освітнього середовища має на меті забезпечення рівних можливостей навчання для всіх дітей, незалежно від їхньої фізичної, розумової, емоційної чи соціальної особливості. Ось деякі аспекти цієї діяльності:

1. Індивідуалізація навчання: педагог повинен розробляти індивідуальні плани навчання для кожного учня, враховуючи їхні потреби та можливості.
2. Різностороннє використання методів і підходів: педагог повинен володіти різними методами та стратегіями навчання, щоб адаптувати їх до потреб різних учнів.
3. Підтримка соціальної інтеграції: педагог повинен створювати сприятливу атмосферу для взаємодії та співпраці між учнями з різними потребами.
4. Співпраця зі спеціалістами: педагог повинен співпрацювати з іншими фахівцями, такими як логопеди, психологи, для підтримки дітей із особливими потребами.
5. Розвивати емпатію та розуміння: педагог повинен мати велику емпатію та розуміння для потреб учнів і вміти створювати підтримку та безпечне середовище [1].

Активні наукові розробки з проблеми інклюзивного навчання з'явилися у науковій літературі приблизно в середині 80-х років минулого століття. У 1978 році Л. Виготським було доведено, що розвиток дитини у спеціальних закладах відбувається у вузькому, обмеженому колі колективу, у маленькому замкненому світі, де все пристосовано до дефекту. Унаслідок штучної ізоляції дітей, відриву від сім'ї, ровесників формується особистість, невпевнена у собі, власних силах і можливостях. Таким чином формується так звана «вторинна інвалідність».

Аналіз праць В. О. Сухомлинського свідчить про те, що майже в усіх своїх роботах учений звертав особливу увагу на необхідність використання принципу індивідуального підходу в роботі з дітьми з особливими потребами. «Конкретна наша робота, – зазначав дослідник, – полягає у визначенні причин біди в кожному окремому випадку, необхідності знайти кожній дитині посильну розумову працю, доступні для неї шляхи подолання труднощів, захопити її цікавою роботою, завдяки якій вона могла б розвиватись інтелектуально». В. О. Сухомлинський наголошував на тому, що не може існувати виховання особистості поза колективом, як не може бути колективу без особистостей. «Особливі» діти не повинні бути покинуті самі на себе, а розвиватись у таких же умовах, що й нормальні діти. Він доречно зауважив, що колектив може стати виховним середовищем тільки в тому разі, коли він створюється під час спілкування і спільної діяльності, яка дає кожному радість і насолоду, розвиває його інтереси і здібності, коли є освічений педагог, який любить дітей.

Важливою подією в процесі модернізації системи освіти дітей з особливими освітніми потребами стала ратифікація у 2009 році. Остаточо інклюзивна освіта стала підтримуватися

законодавчою базою України з 2010 року. Кабінет міністрів України затвердив «Порядок організації інклюзивного навчання у навчальних закладах», де у загальному вигляді окреслюються конкретні заходи щодо організації цієї інноваційної форми освіти, надання освітніх послуг учням, створення умов для безперешкодного доступу до таких закладів, забезпечення їх навчально-методичними, наочно-дидактичними посібниками, створення інклюзивних класів...[5].

На сьогоднішній день інклюзивне навчання поширюється у всіх регіонах України.

Мета роботи полягає у вивченні та аналізі ролі та завдань педагога в інклюзивному освітньому середовищі з метою вдосконалення процесу навчання та підтримки всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей та потреб, а також у розробці практичних рекомендацій для педагогічної практик.

Необхідними умовами формування інклюзивного середовища у закладах освіти є:

- ресурсне забезпечення потреб інклюзивної освіти: нормативно-правове, програмно-методичне, інформаційне, матеріально-технічне;

- подолання соціальних бар'єрів у свідомості вчителів, їх страху через те, що вони не справляться, що у них немає відповідного досвіду роботи з такими дітьми. Крім цього, лякають можливі проблеми, які пов'язані зі здоров'ям дітей, реакція учнів та батьків на «новеньких у класі», проблеми дисципліни, уваги, згуртованості колективу.

- створення універсального дизайну та розумних пристосувань у закладах освіти, що має на меті забезпечення особистісно-орієнтованого навчання, в якому може реалізуватися та досягти ситуації успіху кожна дитина, незалежно від її можливостей;

- впровадження педагогіки партнерства, яка передбачає спілкування всіх учасників навчального процесу, їх командну взаємодію на досягнення результату, що веде до встановлення сприятливого соціального та емоційного клімату у класному колективі;

- створення безбар'єрного фізичного простору, у якому діти могли б безпечно пересуватись та комфортно почувати себе.

Практика доводить, що усі діти можуть успішно займатись, перебуваючи в інклюзивному середовищі. Водночас, присутність дітей із особливостями в групі ніяк не створює менш сприятливі соціальні умови для решти дітей. Діти з особливими потребами інтегруються в соціум, стають більш комунікативними, мають можливість навчатись за більш складною програмою ніж ті діти, що перебувають у спецзакладах та можуть продовжити навчання, отримавши документ про освіту. Ці діти, будучи партнерами при виконанні навчальних завдань, виконуючи роль лідера чи наставника в групі, підвищують самооцінку, поглиблюють і закріплюють знання. Всі діти, перебуваючи в інклюзивному середовищі, вчатья толерантності у відносинах із однолітками, навчаються бачити передусім людину, а не її ваду чи обдарованість, поважати людей із відмінностями [2].

Таким чином, інклюзивне освітнє середовище – це середовище, де всі учні незалежно від своїх освітніх потреб здатні навчатись ефективніше, підвищувати свою соціальну компетентність, вдосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе частиною спільноти.

Література

1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. Праць. № 6(8). К. : Університет «Україна», 2009. С. 17- 18.
2. Даніелс Елен Р. І Стаффорд Кей. Залучення дітей із особливими потребами до системи загальноосвітніх класів. Л. : Тов. «Надія», 2002.
3. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2017. № 30, ст. 1
4. Колупаєва А. Інклюзивна освіта в контексті реалій сьогодення / А. Колупаєва // Практика управління закладом освіти. 2010. №4. С. 8-12.
5. Кравець Н. Особливості розумової працездатності школярів в умовах інклюзивної форми навчання / Н. Кравець, В. Шорохова // Рідна школа. 2009. №11. С. 52-56.

Ковбасюк Т. Л.
кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри психології
та інклюзивної освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
kovbasyuktl@ukr.net
<mailto:olena.lokshyna@gmail.com>

РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В НУШ

Запровадження педагогічного партнерства в Україні пов'язане зі впровадженням Концепції нової української школи [1]. Вона передбачає перехід від традиційного навчання до нової парадигми освіти, що ґрунтується на активній співпраці всіх учасників освітнього процесу. Відносини між учнем та вчителем мають бути такими, щоб не заперечувати, а направляти; не керувати, а управляти разом; не примушувати, а спонукати до добровільної дії; не командувати, а організовувати; не обмежувати, а надавати право на власний пошук та вибір. Ніхто ні над ким не вивершується і не застосовує владу. Вчитель і учень володіють однаковими правами, учень отримує право на вільний вибір, має право на помилкові дії, вільно висловлює власне судження з того або іншого питання. Взаємодія між учителями, учнями, батьками, а також іншими зацікавленими сторонами є основою педагогічного партнерства, яке забезпечує створення освітнього середовища, сприятливого для розвитку та навчання.

Педагогічне партнерство створює необхідні умови для розвитку компетентності педагогів, сприяє підвищенню якості навчання та формуванню позитивної навчальної атмосфери, що забезпечує гармонійний розвиток учнів [3].

Педагогічне партнерство є концепцією, що передбачає спільну діяльність та взаємодію між різними учасниками освітнього процесу з метою досягнення спільних цілей та покращення якості освіти. Це партнерство ґрунтується на взаємовигідній співпраці, взаєморозумінні, повазі та взаємній довірі між усіма сторонами [4]. Підходи педагогічного партнерства пропонують форму стосунків між учителем і учнем, яка поєднує принципи активного залучення учнів, інклюзивного навчання та демократичних способів пізнання та існування [2].

Основою педагогіки партнерства є гуманне ставлення вчителя до дитини, яке поєднується з повагою до її думок і бажань [7]. У педагогіці партнерства учні стають активними суб'єктами навчання, а вчителі виступають як посередники, фасилітатори та наставники. Вони допомагають учням сформулювати власні питання, вчать їх правильно ставити й шукати на них відповіді. Педагоги мають робити виклики учням, мотивувати їх досягати більшого, надихати створювати. Вони сприяють розвитку учнівської самостійності, критичного мислення, творчого потенціалу та здібностей. Учні беруть участь у процесі планування навчальних цілей, визначають свої інтереси та потреби, виражають свої думки і діляться своїм досвідом з іншими [6].

Педагогіка партнерства будується на принципах: добровільності, рівноправності, демократизму, поваги до особистості щодо окреслених норм (правил, вимог, обов'язків). Кожна сторона цінує та передбачає активну співпрацю у виконанні спільних освітніх завдань під відповідальність кожної за отримані результати [5].

Роль вчителя початкових класів у втіленні педагогіки партнерства в новій українській школі (НУШ) є надзвичайно важливою. Вчителі початкових класів є ключовими організаторами процесу навчання. Впровадження педагогіки партнерства в умовах НУШ здійснюється через:

– створення сприятливого освітнього середовища: вчителі початкових класів мають створити атмосферу взаєморозуміння, відкритості і довіри;

- залучення батьків до активної співпраці, через організацію батьківських зборів, консультацій, спільних заходів, тренінгів та проєктів;
- спільне планування і взаємодію з учнями, за умови врахування їхніх інтересів і потреб;
- активізацію навчальної діяльності учнів та підтримку їхнього розвитку в індивідуальній траєкторії;
- взаємодію з іншими педагогами через обмін досвідом та найкращими практиками.

Отже, впровадження педагогіки партнерства передбачає активну взаємодію між вчителями, учнями та батьками. Цей підхід сприяє зміні традиційної ролі вчителя як передавача знань на роль партнера, який спільно з учнями та батьками конструє знання. Саме вчителі початкових класів в НУШ виступають як організатори педагогічного партнерства з метою досягнення якісної та індивідуалізованої освіти.

Література

1. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 26.09.2023).
2. Abegglen S., Burns T., Griffiths O., Myhre M., Sinfield S. Partnership Working: Opening Doors—Crossing Thresholds. *International Journal for Students as Partners*. 2022. №6(1). P. 153-159.
3. Bakay S. Pedagogy of partnership with social institutions as a significant factor of interaction of participants in the educational process between educational institutions and preschool institutions in the training of future educators. *New Collegium*. 2021. №1(103). P. 84–89. URL: <https://doi.org/10.30837/nc.2021.1.84> (дата звернення: 20.09.2023).
4. Cook-Sather A., Matthews K. E. Pedagogical partnership: Engaging with students as co-creators of curriculum, assessment and knowledge. In *University teaching in focus* Routledge. 2021. P. 243-259. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003008330-14/pedagogical-partnership-alison-cook-sather-kelly-matthews> (дата звернення: 19.09.2023).
5. Fedirchuk T., Didukh V. Readiness formation of future elementary school teachers to interact with participants in the educational process on the partnership pedagogy basis. *Pedagogy and Education Management Review*. 2021 №2. P. 68–78. URL: <https://doi.org/10.36690/2733-2039-2021-2-68>
6. Nobre A. The pedagogy that makes the students act collaboratively and open educational practices. In *Personalization and Collaboration in Adaptive E-Learning*. IGI Global. 2020. P. 34-54.
7. Piechka L., Voloshyn S., Muliar N., Turbar T., Boiaryn L., Vlasenko O. Neuropsychological Approach in Teaching Children in the Context of Partnership Pedagogy as a Key Component of NUS. BRAIN. *Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2022. №13. P. 67-79. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/13.1Sup1/303> (дата звернення: 26.09.2023).

Ковтун М.С.
студентка Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
Scientific Supervisor: V.V. Zhukovska, PhD
Науковий керівник: **Фальштинська Ю.В.**
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри англійської філології
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

TECHNOLOGY OF THE STUDENTS' CRITICAL THINKING DEVELOPMENT

In the present world, civilization is expanding at a rapid rate thanks to technological advancements. The information streams are growing and speeding up very quickly. Finding a way to a goal in the area of information and communication and motivating a modern student to engage in cognitive activity are exceedingly challenging tasks. Teachers and parents frequently observe a lack of enthusiasm in students and lament the low academic performance of their children. This occurs as a result of the substantial difficulty kids frequently have understanding all types of instructional information [4].

For a very long time, society has classified learning a foreign language as among the most challenging subjects. Particularly in the beginning of a foreign language course, the teacher's job is to pique interest rather than scare the students away with the subject's complexity. It is now required to critically assess, comprehend, and apply the knowledge in addition to mastering it. When presented with new material, students should be able to evaluate it critically and thoughtfully from a variety of angles before making judgments about its value and accuracy [2].

The major goals of this instructional technology are to help students develop their critical, flexible, open-minded, and reflective thinking styles, as well as help students grow intellectually so they can learn on their own.

Technology "Critical thinking" is a set of strategies designed to engage a student's attention, motivate him to act, provide conditions for generalizing knowledge, and encourage the development of critical thinking, introspection, and reflection skills.

This technology teaches the modern student to:

- * think critically;
- * to be proficient in a variety of methods of interpreting and evaluating an information message [3].

The technology for fostering critical thinking presupposes partnerships on an equal footing in terms of communication and the creation of knowledge that results from the learning process. When employing technology in the critical thinking mode, the teacher no longer serves as the primary information source and learning is instead transformed into a fun and interactive search. The connection between personality and knowledge is the foundation of the educational process, which has its roots in science. We are talking about a variety of visual forms and strategies for working with text, facilitating discussions, and putting projects into action. The phases of this technology (challenge, comprehension, and reflection) are instrumented in such a way that the teacher can be as flexible and authentic as possible in each learning situation at any given time [1].

Technology-based solutions enable the collaborative, meaningful, and effective conduct of all learning. With the aid of technology, students can: *improve their ability to process information efficiently; become more engaged in both the material being studied and the learning process itself; develop their critical thinking skills; be able to take responsibility for their own education; be able to work cooperatively with others; and have the desire and capacity to continue learning throughout their lives.*

Technology enables the teacher to: *foster an environment of openness and responsible cooperation in the classroom; use a learning model and a system of efficient methods that support*

the growth of independent thought and critical thinking in the learning process; become practitioners who are skilled at competently analyzing their activities; establish themselves as a reliable source of professional knowledge for other teachers.

Special methodological tools must be developed and used in order for critical thinking to progress. Since its stages coincide with the normal stages of a person's cognitive activity, RCM technology, invented by American educators Curtis Meredith, Charles Temple, and Jeannie Still, has a logical and harmonious framework [2].

The challenge, understanding, and reflection stages of the cognitive process are presented sequentially in the basic lesson model based on the usage of this technology. The lesson might be broken up into these phases or all of them. Three phases make up the model on which the technology for the development of critical thinking is based:

1. Challenge - to increase students' knowledge of the subject being studied, to spark their interest in the content, and to assist them in choosing the course of their own research on the subject.

2. Comprehending the topic being studied actively and connecting prior knowledge to new information.

3. Reflection – to assist students in autonomously generalizing the subject matter being covered and in determining the course of additional study.

A variety of interconnected teaching strategies and methodological techniques are provided by the technology of critical thinking, including: «Basket of ideas, concepts, names ...», «Clustering», «Flight log», «Output card», «Double diary», «Reading with stops», «Collaborative search», «Advanced lecture», «Interrogation», «Cross-discussion», «Zigzag», «Cube», «Drawing up a table of the ZHU», «Writing syncwine», «Educational brainstorming», «Essay Writing», «Lecture with Stops», «Conceptual Spreadsheet» [5] .

As a conclusion, I can note that the greatest way to define critical thinking is as the capacity of thinkers to direct their own thought. This necessitates that individuals establish reliable standards and criteria for examining and rating their own thinking, and that they regularly employ these standards and criteria to raise the caliber of their own thinking. Making a distinction between facts and opinions is the goal of critical thinking. To help students operationalize their skills, the teacher must give them as many examples, opportunities, models, and explanations as they can. Indeed, it takes more than just skills to think critically, as the teacher needs to come up with strategies to have the kids ready and inclined to think critically. [1, 135-138]

References

1. Bakirova H.B. (2021) «Development of lexical competence based on content -based approach in ESP teaching, "Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal: Vol. 2021: Iss. 5, Article 19. Available at: <https://uzjournals.edu.uz/tziuj/vol2021/iss5/19>

2. Bakirova H. B. Teaching foreign language terminology at non-language universities. International journal of discourse on innovation. Integration and education. Volume: 01 Issue: 01. 2020 <http://summusjournals.uz/index.php/ijdiie>

3. Bakirova H. B. Formation of terminological competence in ESP education. Novateur publications. Journal NX- A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal, ISSN No: 2581 – 4230 VOLUME 6, ISSUE 11, India. 2020. P 63.

4. Bakirova H. B. Formation of lexical skills in learning foreign language terminology in a non-language university/ Emergent: journal of educational discoveries and lifelong learning (EJEDL) ISSN 2776-0995 Vol. 2, Issue 5, 2021, Indonesia.

5. Bakirova H. B. Terminological competence of the specialist in training vocabulary of specialty/ Web of scientist: International scientific research journal. ISSN 2776-0979 Vol. 2, Issue 5, 2021, Indonesia.

Когут О. І.,
кандидат філологічних наук, доцент,
заступник директора з науково-педагогічної,
навчальної роботи та інформаційно-комунікаційних
технологій ТОКІППО

Мочук О.Б.
методист центру інформатики,
ІКТ та дистанційної освіти ТОКІППО
o.mochuk@ippo.edu.te.ua

ТРАЄКТОРІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ УДОСКОНАЛЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Вважай нещасливим той день або ту годину,
за яку ти не засвоїв нічого нового
та нічого не додав до своєї освіти

Я.А. Коменський

Перебуваючи у соціумі інформаційного «перенасичення», перевтоми, особистість педагога (керівника) закладу, на сьогодні, підвищує кваліфікацію дистанційно, а саме в онлайн-форматі. Вважаємо, що у період сучасних соціальних викликів та запитів, педагог має чітко розуміти та усвідомлювати, яким він має бути; як йому діяти в нових (неочікуваних) умовах; як швидко зайняти позицію онлайн-вчителя..?; як заволодіти аудиторією учнів різного віку, батьками, колегами, адміністрацією; як мотивувати дітей до праці; як швидко та якісно організувати, планувати свій час разом з дітьми; який запропонувати контент (продукт діяльності) для позитивного розуміння, засвоєння, ґрунтового осмислення, аналізу, синтезу, оцінювання, застосування (реалізації) тощо; яким користуватися інструментарієм для досягнення успіху.

Актуальним для сьогодні є формування наскрізних компетентностей в особистості педагога (вихователя, заступника, керівника) та ефективного застосування багатогранного інструментарію в освітньому процесі. Власне кажучи, необхідно розуміти та чітко усвідомлювати власну компетентність та відповідальність педагога, і водночас уміти збагачувати, модернізувати, видозмінювати, надавати «друге дихання» для успішної професійної діяльності. Пріоритетними напрямками навчання учителів та управлінців Тернопільської області в ТОКІППО є підвищення професійних компетентностей; набуття ними практичних умінь та навичок; прагнення креативно та критично думати; працювати з кейсами різного спрямування; оволодівати інноваційними технологіями та техніками; приймати конструктивні рішення, вірніше бути конкурентоздатними фахівцями своєї сфери. Вищезазначена палітра творчих та інтелектуальних можливостей педагога (керівника) дозволяє їм швидко, якісно та професійно оцінити власну компетентність та надолужити прогалини професійного спрямування в онлайн-форматі.

Учитель 21 століття, який він..? Наше (авторське) бачення та перспективи особистісного та професійного розвитку, самозростання, насамперед,

- учитель (керівник), який випромінює щастя, радість, енергійність, жвавість, завзятість;
- уміє бути інноваційним та нестандартним у своїй роботі;
- уміє перебувати у партнерській позиції (помічник, порадник, радник, друг для колег, учнів, батьків);
- уміє поглянути на ситуацію з різних науково-методичних та життєвих позицій (учня, вчителя, класного керівника, батька);
- уміє працювати в різних командах (мікро-групах);
- уміє досягати успіху та долати труднощі будь-якого змісту;
- учитель креативний, із критичним, перспективним та аналітичним мисленням;
- володіє лідерськими, організаторськими, управлінськими здібностями, якостями;
- прагне бути експериментатором, дослідником;

- уміє жартувати, використовувати дотепні жарти, гумор;
- учитель інтерактивний, комунікативний, нелінійний;
- володіє позитивним мисленням, намірами, думками;
- уміє створювати позитивну (сприятливу) атмосферу в класі, закладі;
- учитель гнучкий, адаптований, спокійний, поміркований;
- умотивований, відкритий для усіх (учасники освітнього процесу);
- постійно вчиться та самовдосконалюється;
- володіє сучасними інноваційними технологіями;
- «молодий» душею, зокрема своїми намірами, ідеями, пропозиціями, побажаннями, порадами;
- уміє любити, поважати, цінувати себе та інших;
- уміє поставити себе на паузу;
- розвиває в собі емоційний інтелект;
- уміє бачити себе з боку (побувати в різних ролях, іпостасях);
- із відповідальністю приймати рішення (управлінські);
- уміти вирішувати конфліктні ситуації і навчитися мирному врегулюванню непорозумінь професійного рівня;
- робити самоаналіз своєї діяльності (рефлексія робочого дня, тижня, місяця, року);
- схвалювати себе та інших учасників освітнього процесу за певну виконану дію, вчинок, поведінку (за наполегливість, толерантність, щирість, добре ставлення, моральність тощо);
- уміти робити побажання учителям (якщо це керівник закладу), наприклад, «Я би хотів (ла).....», «Мені було б дуже приємно, якщо ми, колеги....», «Я був (ла) б рада, коли ми разом з вами...», «Я так мрію про....., чи можливо це реалізувати....., як ви гадаєте?»;
- цінувати працю кожного, проявляти доброзичливе ставлення та позитивно висловлюватися в педагогічному колективі тощо.

Вважаємо, що невід'ємною складовою професійного успіху, самовдосконалення сучасного педагога має залишатися дистанційна форма освіти (навчання), яка дає змогу якісно оволодіти різним контентом, а також значно розширюється та збагачується конфігуративний спектр інструментарію, онлайн-засобів спілкування та ін. Цілком переконані, що дистанційна освіта, здебільшого підвищення кваліфікації – це якісний інструмент набуття (формування) наскрізних компетентностей, які є пріоритетними в педагогічній сфері сучасного учителя. Так, освітній заклад нової формації – це розвиток і формування власного «Я» педагога, учня, керівника; позитивні очікування від учителів, батьків, учнів, адміністрації; запити, потреби, прагнення, ціннісні орієнтації, які необхідно враховувати у своїй роботі. Як висловлюються учителі-практики, що школа – це не камера кейсів, а розвиток усебічної, багатогранної, багатфункціональної особистості; сильні якості (риси характеру) учня, вчителя; особистість «думаюча», «міркуюча», «аналізуюча».

Індивідуальна траєкторія освітнього розвитку – це засіб реалізації індивідуальної освітньої програми з урахуванням конкретних умов освітнього процесу у освітньому закладі, призначений для самоосвіти конкретного вчителя, спрямований на його саморозвиток.

Педагогам, на мою думку, необхідно розробити індивідуальні програми саморозвитку творчої діяльності, що ґрунтуються на їх кваліфікації, попередній освіті, індивідуальних особливостях, інтересах, потребах ринку праці, перспективах розвитку свого освітнього закладу та системи освіти в цілому. Вчителі мають зробити необхідний вибір значущих для своєї професійної позиції компетентностей, об'єктивно проаналізувати та визначити, які саме необхідно вдосконалити і знайти шляхи такого самовдосконалення.

Адже індивідуальний освітній маршрут педагога в сучасних умовах не може залишатися стабільним і саме вчитель визначає зміни, які необхідні в його освіті, і проводить коригування свого навчання. Для цього він має володіти інформацією, яка має бути випереджального характеру, про всі нововведення, які стосуються його професійної діяльності, тому що йому необхідно прогнозувати свою майбутню професійну кваліфікацію і

заздалегідь отримати ті знання, які йому знадобляться в найближчому майбутньому.

Пропоную педагогам створити пам'ятки для складання індивідуальної освітньої траєкторії розвитку, що допоможе спроектувати ІОМ учня. Адже індивідуальний освітній маршрут педагога – це планування особистісно-професійного зростання вчителя в умовах неперервної освіти. ІОМ – це засіб реалізації індивідуальної освітньої програми з урахуванням конкретних умов освітнього процесу в освітньому закладі, призначений для самоосвіти конкретного вчителя, спрямований на його саморозвиток.

Неперервна освіта дорослих – процес, що охоплює базову і післядипломну освіту, остання включає навчальну (самоосвіту, курси, виконання між курсових завдань) і практичну діяльність педагога.

Типи ІОМ

- Вхідження в професійну діяльність (для молодих педагогів).
- Професійні досягнення.
- Проектна діяльність.
- Дослідницька діяльність.
- Результат проходження ІОМ – педагогічне портфоліо вчителя.

Крім того, проходження педагогом власного освітнього маршруту сприяє створенню індивідуальної освітньої траєкторії для кожного учня стосовно до досліджуваної ним освітньої сфери. Інакше кажучи, кожному учню дається можливість створення власної освітньої траєкторії освоєння деяких тем з навчальних дисциплін. Індивідуальний освітній маршрут учня – це навчальна програма, що застосовується для навчання одного конкретного учня, направлена на розвиток його індивідуальних здібностей. Індивідуальний освітній маршрут допомагає обдарованій дитині розкрити всі свої таланти і визначитися в світі професій. Ми прийшли до висновку, що використання індивідуальних освітніх маршрутів в системі додаткової освіти є однією із форм педагогічної підтримки особистості, життєвого і професійного самовизначення вихованців.

Ще В. О. Сухомлинський стверджував: «Дати дітям радість самостійної праці, радість успіху у навчанні, збудити у їхніх серцях почуття гордості, власної гідності – це перша заповідь виховання. У наших школах не повинно бути нещасливих дітей, душу яких гнітить думка, що вони нінащо не здатні. Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для переборення труднощів, бажання вчитися». Ця настанова Василя Олександровича, дає нам поштовх прагнути бути учителями, які переживають радість пізнання нового, бажання розділити її зі своїми учнями, створити кожному з них ситуацію успіху, яка є невід'ємною частиною у розвитку індивідуальної освітньої траєкторії кожного учня.

Самоосвіта за індивідуальною освітньою траєкторією дозволяє отримати такі результати: зробити знання особистісно значущими, дати їм практичне спрямування; посилити пошуково-дослідницький, проблемний, проектний характер самоосвіти педагога; створити педагогами такий освітній простір, що забезпечує учням засвоєння індивідуальних способів і засобів навчання, формування ключових і предметних компетентностей особистості; сконцентрувати контрольну-оцінювальну діяльність вчителів та учнів на аналізі та оцінці способів і результатів власної самостійної та самоосвітньої діяльності; змінити роль учителя по відношенню до учня під час навчально-виховного процесу; зорієнтувати педагога та його вихованця на розуміння сенсу свого життя на підставі усвідомлення єдності духовних, особистісно-орієнтованих, полікультурних, соціальних компетентностей.

Підсумовуючи, варто розуміти, що кожного дня ми набуваємо все нових і нових інноваційних практик для своєї роботи, професійного самоствердження, професійного зростання та водночас загартуємо, зміцнюємо свою нервову систему, активізуємо мисленнєві операції; починаємо ґрунтовніше розбиратися (аналізувати) різний медіаконтент, тобто стаємо медіакомпетентними; уміємо цілеспрямовано планувати свій робочий час / дозвілля; стаємо більш гнучкими, стресостійкими та толерантними на онлайн-заняттях, уроках; здійснюємо активний пошук інноваційних ресурсів для самоаналізу, самокорекції,

самооцінювання, а також частіше пропонуємо учням різні електронні ресурси, додатки для подальшого, спільного обговорення та генерування ідей, пропозицій.

Література

1. Володарська М. О. Робота з обдарованими дітьми. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 190 с.
2. Зубко А. М. Теоретико-методичні засади підвищення кваліфікації педагогів у системі післядипломної освіти: монографія. Херсон: РПО, 2010. 167 с.
3. Плекаємо обдарованість. Крок перший: від діагностики до прогнозування / за заг. ред. Ю. І. Соловйова, О. І. Чернишова. Донецьк: Витоки, 2011. 204с.
4. Набок М. Соціально-педагогічні аспекти управління сільською школою в умовах реформування освіти України // *Освіта і управління*. 2006. №3-4. С. 123-129.
5. Сільська школа: Спецвипуск // *Управління школою*. 2004. №25-26.
6. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: в 5 т. К. : Рад. шк., 1977. Т. 4. С. 393–626.

Колодич Т. В.

здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня
Рівненського державного гуманітарного університету
taniakoloduch@gmail.com

Шалівська Ю. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики виховання,
Рівненського державного гуманітарного університету
yuliia.shalivska@rshu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сучасні реалії життя в умовах правового режиму воєнного стану вимагають дієвих підходів до створення безпечного середовища для здобувачів освіти. Відтак, однією з основних форм організації освітнього процесу стало дистанційне навчання [3], що забезпечує інтерактивну взаємодію між усіма учасниками засобами інформаційно-комунікаційних чи телекомунікаційних технологій.

Невід'ємною складовою освітнього процесу є виховна робота. Реальність українського суспільства через повномасштабне вторгнення російської федерації диктують нові правила життя. Поряд із системою виховних заходів, спрямованих на формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості, одним із важливих завдань вбачається необхідність навчити дітей правилам безпеки, які допоможуть зберегти життя. Під час виховних годин школярі повинні отримати відповіді на найактуальніші запитання: які заборони та обмеження діють під час воєнного стану; що таке «тривожна валіза», як її зібрати, що туди покласти; як діяти під час повітряних тривог (що робити, якщо сигнал застав удома / на вулиці / в магазині тощо); як поводитися під час обстрілів; що робити у випадку виявлення вибухонебезпечних предметів; як надавати першу домедичну допомогу тощо [1].

Іншим важливим аспектом виховної роботи є національно-патріотичне виховання та інформаційно-просвітницька робота. Безсумнівним пріоритетом є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації. Відтак на вчителів покладена відповідальність не лише надати необхідні для подальшого життя знання, а й створити умови для формування свідомого громадянина. Нова українська школа має виховати дитину, яка володіє якостями, притаманними громадянам демократичного суспільства, готова робити свідомий вибір та нести відповідальність за нього. Здійснювати

цей процес можна не лише під час очної взаємодії зі школярами.

Питанням організації навчальної роботи в сучасній школі засобами цифрових технологій в умовах дистанційного освітнього середовища присвячено наукові розвідки О. Баштовенко, А. Вакуленко, Д. Зварича, Ю. Землин, О. Кравченко, Ж. Малахової, О. Наливайка, І. Резніченко, Ю. Сорокінка, С. Станевої та інших. Водночас важливі аспекти проблеми організації виховної в умовах дистанційного навчання ще не знайшли достатнього відображення у науковій літературі.

Метою дослідження є висвітлення особливостей використання онлайн-інструментів для здійснення виховної роботи з учнями початкової школи в умовах дистанційного навчання.

Необхідність організації дистанційного навчання спонукала до переформатування не лише заклади освіти, а й різноманітні компанії, що створюють все нові інструменти для навчання й удосконалюють вже наявні. На сьогодні відомо про сотні застосунків, сайтів, інструментів із різними можливостями для організації виховної роботи.

Схарактеризуємо найпопулярніші та найкорисніші з них [4], які можна ефективно застосовувати й з метою організації та здійснення виховної роботи.

Однією із найпопулярніших платформ, де можна проводити виховні заняття, конференції, зустрічі, є Zoom. Програма дозволяє підключати одночасно до 100 учасників, і у безкоштовній версії має обмеження в 40 хвилин. Серед можливостей Zoom – кімнати для очікування (можна самостійно запускати школярів на зустріч), приватні чати (під час зустрічі можна окремо сконтактувати з будь-яким учасником зустрічі), можливість ділити школярів на групи, створення кімнат для роботи в них, а також багато різних додатків, які допомагають урізноманітнити зустріч. Також передбачена можливість «ходити» між кімнатами, спостерігати за роботою груп, давати поради командам тощо. Крім цього, за допомогою Zoom можна проводити опитування учасників під час зустрічі (для цього його потрібно передбачити під час створення зустрічі в налаштуваннях), демонструвати свій екран або екран інших учасників.

Іншою досить простою та інтуїтивною програмою для відеозв'язку є Google Meet, що дозволяє організувати зустрічі до 100 людей тривалістю до 60 хвилин. Користування Google Meet не потребує встановлення якоїсь програми – зустріч можна розпочинати з будь-якого браузера. Також є мобільний додаток, за допомогою якого можна проводити зустрічі за допомогою мобільних пристроїв. В Google Meet за допомогою безкоштовної, простішої версії теж можна проводити групову роботу: поділитися із учасниками зустрічі документом, де прізвища школярів будуть розподілені по групах, і запросити їх самостійно створити зустрічі між своїми групами. Як і в Zoom, в Google Meet можна демонструвати свій екран, показувати презентацію і використовувати так звану «білу дошку» – Jamboard.

Для урізноманітнення виховних занять також є чимало сервісів, за допомогою яких можна створювати ігри, опитування, тестування, навчальні вправи. З-поміж таких – платформа Kahoot, за допомогою якої можна створювати вікторини, тести, освітні ігри. Також можна готувати просто картки, відповіді до яких є відкритими, і учневі не потрібно обирати правильну відповідь серед запропонованих, оскільки він може продумати і розписати свої міркування самостійно.

Інший спосіб урізноманітнити виконання виховних завдань – робити це у відеоформаті. Зокрема, платформа Flipgrid дозволяє учасникам виховного процесу записувати відеовідповіді від 15 до 90 секунд. Для цього необхідно створити окрему сторінку в сервісі, присвячену якійсь тематиці чи події, прописати, на які питання треба записати відповідь, чому має бути присвячений виступ тощо, а потім надіслати код школярам, з яким вони можуть потрапити на цю сторінку. Педагог може контролювати, хто може долучитися до даної сторінки – будь-хто за лінком, через e-mail або e-mail, які вчитель сам додасть до сторінки, надавши доступ. Flipgrid також інтегрується з Google Classroom.

Альтернативою для створення інтерактивних виховних вправ є платформа Wooclap. На вибір дається чимало форматів, в яких можна робити вправи – наприклад, віднайти щось на картинці, підкреслити приклад клікбейту в новинній стрічці, показати, де знаходиться якийсь

фрагмент у тексті тощо. Можна зробити хмаринку слів (хто як розуміє той чи інший термін), можна провести опитування на будь-яку тему, дати відповіді на відкрите запитання, створити квіз, попросити розкласти якісь елементи за пріоритетністю, і т.д.

Крім усього зазначеного, є безліч інших допоміжних інструментів, які можуть полегшити життя учасників виховної роботи під час дистанційного навчання. Найбільш корисними додатковими інструментами є наступні [2]:

а) інструменти для створення, редагування та розміщення відео. Найпростіше – перетворити готову навчальну презентацію Microsoft PowerPoint на відео, записати відео з екрану допоможе програмний засіб FastStone Capture, відредагувати відео – Camtasia Studio, записати його та відразу ж вивантажити в онлайн – Loom, який є надбудовою для Google Chrome;

б) інструменти онлайн трансляцій. Найпростішим варіантом є прямі ефіри YouTube, найпоширенішим – Zoom, легко вбудовується в платформу Moodle відеоконференція BigBlueButton, а Google Meet є безкоштовною платформою з потужним функціоналом та інтеграцією з Google Classroom;

в) інструменти для онлайн співпраці. При дистанційній роботі варто використовувати онлайнві дошки на кшталт Padlet чи Google Jamboard, з допомогою яких організують мозковий штурм, взаємодію учнів в командах, їхню самостійну роботу та інші;

г) інструменти для створення онлайнвих дидактичних ігор, вправ, кросвордів, тестів та опитувань допоможуть організувати формувальне оцінювання, налагодити зворотній зв'язок з учнями, закріпити отримані знання. Найпопулярнішими інструментами для створення вправ, робочих аркушів та тестів є Learningapps, Classtime, Onlinetestpad, Miyklas, Quizizz, me, Quizlet, Rebus1, Thatquiz.

Таким чином, виховна робота з учнями початкових класів під час дистанційного навчання не зупиняється, а навпаки, є ефективною і дієвою за умови систематичного проведення виховних заходів. За допомогою сучасних онлайн-інструментів можна не лише досягати найактуальніших виховних запитів суспільства, а й зробити учнівське дозвілля більш цікавим. Учні можуть стати як учасниками повноцінних виховних годин, так і брати участь у різноманітних виховних онлайн-заходах, відвідувати віртуальні театри та музеї, брати участь у тематичних виставках, створювати власні презентації, спілкуватись тощо.

Література

1. Виховна робота в умовах війни: важливі аспекти. URL: <https://naurok.com.ua/post/vihovna-robota-v-umovah-viyni-vazhlivi-aspekti> .

2. Дистанційний курс «Змішане навчання в сучасній школі». Найнеобхідніші онлайнві інструменти для організації змішаного навчання. URL: <https://teach-hub.com/nayneobkhidnishi-onlaynovi-instrumenty-dlia-orhanizatsii-zmishanoho-navchannia/> .

3. Про організацію 2023/2024 навчального року в закладах загальної середньої освіти. Лист МОН № 1/12186-23 від 16.08.2023 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/89791/ .

4. Чуранова О. Топ-15 онлайн-інструментів, які знадобляться кожному викладачу на дистанційці. URL: <https://www.jta.com.ua/knowledge-base/top-15-onlayn-instrumentiv-iaki-znadobliatsia-kozhnomu-vykladachu-na-dystantsiytsi/>

Колодійчук Л.С.
кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри електротехнологій та експлуатації енергообладнання,
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
kollub@ukr.net

МОДЕЛЮВАННЯ БЕЗПРОВІДНИХ ЕЛЕКТРОТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У педагогіці термін «моделювання» інтерпретується, як опосередковане теоретичне дослідження об'єкта, завдяки якому безпосередньо вивчається не сам об'єкт, а деяка допоміжна штучна система, що знаходиться в об'єктивній відповідності з об'єктом і здатна замінювати його. При цьому модель розуміється, як конкретний образ об'єкта, в якому відображаються реальні чи передбачувані властивості, структура тощо [1, с.313].

Проблема моделювання в освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців розглядалася значною кількістю науковців: С. Гончаренко, А. Семеновою, Ю. Козловським, О. Пометун, В. Штофф та ін. Вчені наголошують, що для того щоби відповідати бурхливому розвитку сьогодення на ринку праці, майбутні фахівці повинні постійно вдосконалювати свою професійні компетентності.

Вирішення цієї задачі, на наш погляд, лежить в площині моделювання освітнього процесу з використанням безпровідних електротехнологій. У цьому контексті для моделювання виробничих ситуацій та імітації майбутньої професійної діяльності, актуальності набирають технології 4-ї індустріальної революції «Industru 4.0». Зокрема Smart-технології, які використовують провідні компанії світу: Fibaro, Broad Link, Orvibo, Xiaomi, ELKO EP, Sonoff, Apple, Ajax тощо.

Алла Семенова вважає, що моделювання репрезентує чіткий зв'язок елементів, що формують уявлення про те, як ефективно змінити реальність для максимального наближення до узагальненої моделі, що ідеалізується [1]. Ми вважаємо, що формування програмних результатів навчання майбутнього фахівця з електричної інженерії на основі моделювання, сприяє наближенню до реального виробництва.

З метою моделювання безпровідних електротехнологій в освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців електротехнічного профілю зі спеціальності 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» розроблено дослідний лабораторний стенд, рисунок 1.

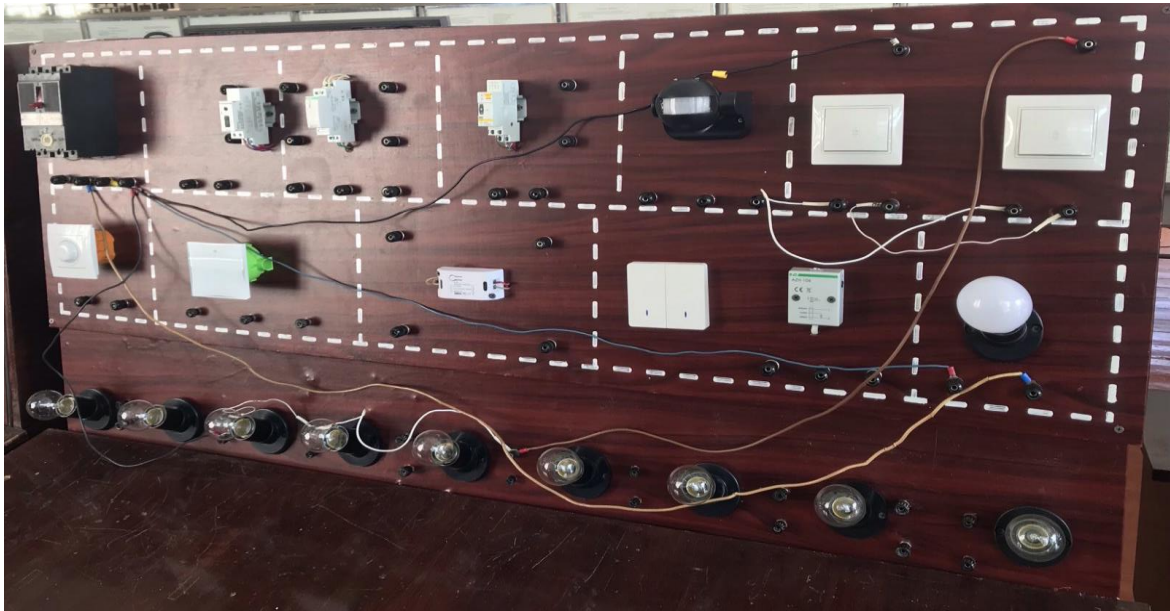


Рисунок 1. Загальний вигляд лабораторного стенду для дослідження режимів роботи освітлювальних установок.

Розроблений лабораторний стенд призначений для дослідження режимів роботи освітлювальних установок у провідному та безпроводному виконанні. Проте, особливої уваги заслуговує моделювання саме безпроводного управління окремими електричними освітлювальними приладами зі смартфона за допомогою додатку «SmartLife». Це пов'язано з тим, що в світі на потреби штучного електричного освітлення припадає 19 відсотків усієї спожитої електроенергії [2]. Проте, безпроводні системи керування освітленням дозволяють заощадити до 30 відсотків електричної енергії.

Отже, сучасні умови виробничої діяльності майбутнього фахівця, потребують моделювання освітнього процесу із залученням сучасних електротехнологій, що сприяє вирішенню завдань, пов'язаних із удосконаленням підготовки кадрів для аграрного виробництва.

Література

1. Семенова А.В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : монографія / Алла Семенова. – Одеса : Юридична література, 2015. – 504 с.
2. Гальчак В.С., Сиротюк С.В. Методичні рекомендації до виконання лабораторної роботи «Дослідження засобів керування режимами освітлення» з дисципліни «Енергозбереження». Львів : ЛНАУ, 2015. – 20с.

Колодійчук О. Я.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри змісту і методик
навчальних предметів ТОКІППО
oleh71kolod@gmail.com

НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В ЗЗСО ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Україна, не зважаючи на теперішню ситуацію у державі, невпинно крокує до ринкової економіки. Це відповідно викликає необхідність формування такої особистості громадянина, який має знання у сфері економіки (зокрема щодо підприємницької діяльності) та уміє реалізувати набуті компетентності у життєдіяльності.

Згідно з концепцією «Нова українська школа» освіта у закладах загальної середньої освіти ґрунтується на компетентнісному підході. Цей підхід сприяє поєднанню школи з реальним світом і тими потребами, які ставить перед людиною реальне життя [1, с. 79]. Реалізацію положень концепції забезпечує Державний стандарт базової середньої освіти, якого затверджено 30 вересня 2020 року постановою Кабінету Міністрів України № 898 [2].

Якщо проаналізувати змістове наповнення указанного вище стандарту, яке стосується освітньої галузі «Технології», то з-посеред інших результатів проєктно-технологічної діяльності учнів, що можуть у майбутньому під час належної підготовки учня вчителем і сформованості в здобувача освіти ключових компетентностей впливати на розвиток економіки України, доцільно виокремити такі:

- задоволення власних потреб і потреб інших осіб у побуті;
- екологічна грамотність;
- навички підприємницької діяльності;
- профорієнтованість.

Під час задоволення власних потреб і потреб інших осіб у побуті у здобувача освіти формується поняття про економіку сім'ї, родини, громади. А отримані знання правил безпеки праці під час виконання дрібного ремонту речей домашнього вжитку, одягу; ремонтно-будівельних робіт; експлуатації засобів праці та побутової техніки; виготовлення страв тощо – запорука відсутності травматизму, завдяки чому немає видатків з бюджету на лікування, тобто економія державних коштів.

У екологічній грамотності чітко простежується економічний компонент – уміння раціонально та економно використовувати природні ресурси без заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу, долучатися в доступний спосіб до безвідходного виробництва, вторинної переробки матеріалів, грамотної утилізації відходів, використовувати наукові відомості для збереження довкілля.

Уміння здійснювати мінімаркетингові дослідження та економічне обґрунтування витрат, необхідних для виготовлення спроектованого виробу, сприятиме розвитку фінансової грамотності та підприємливості учня та інших компетентностей, потрібних для підприємницької діяльності.

Формування та розвиток в учнів проєктно-технологічної компетентності у закладах загальної середньої освіти, по-перше, дасть можливість здобувачу освіти правильно спроектувати напрям своєї подальшої професійної діяльності та обрати професію відповідно до своїх здібностей, бажань і можливостей, а отже, уникнути помилок щодо професійного вибору, що підвищить мотивацію до праці; по-друге, сприятиме вступу до закладів професійної (професійно-технічної та фахової передвищої) освіти та вищої освіти на технічні спеціальності, що призведе до зменшення дефіциту фахівців із технічних напрямів і – відповідно до зростання рівня економіки в Україні.

Отже, вивчення здобувачами освіти навчальних предметів «Технології» та «Трудове навчання» в закладах загальної середньої освіти сприяє розвитку їхніх компетентностей у сфері економіки.

Література

1. Бурдун В. В. Формування в учнів закладів загальної середньої освіти підприємницької компетентності на уроках трудового навчання. *Освіта та педагогічна наука*. 2020. № 1 (173). С. 79–90. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6038> (дата звернення: 26.09.2023).
2. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. Дата оновлення: 30.08.2022. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP200898?an=2> (дата звернення: 26.09.2023).

Колота К. В.

здобувач освіти природничо-математичного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» ім.Т. Г. Шевченка
kolotaekaterina@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах сучасного світу, коли війна стала нашою реальністю, питання безпеки та здоров'я стає надзвичайно важливим для нашої країни. В цих умовах, освіта стає найголовнішим інструментом підготовки молодого покоління до викликів, які можуть зустрітися в житті. Однією з найважливіших складових освіти є викладання предмета «Основи здоров'я». Спроможність зберегти фізичне та психологічне здоров'я стає основною метою в умовах війни. Військові дії можуть мати непередбачувані наслідки для населення, зокрема й для наймолодших громадян – школярів. Тож викладання даного предмета у них відіграє важливу роль. Важливо зазначити, що безпека здобувачів освіти, незалежно від віку на заняттях є несе ключове значення. Тому в разі погіршення безпекової ситуації в населеному пункті навчання може здійснюватися в дистанційному режимі або за змішаною формою навчання [2, 5]. А також під час сигналів повітряної тривоги урок має перериватися і всі мають спускатися в укриття [1].

Викладання основ здоров'я в шкільних програмах завжди відіграло важливу роль у формуванні здорового способу життя в учнів. Проте в умовах воєнного стану, коли зростає ризик фізичних і психологічних травм, даний предмет стає ще більш важливим. Він дає учням необхідні навички та знання, які можуть допомогти зберегти їм не тільки своє життя та здоров'я, а й інших. Предмет «Основи здоров'я» допомагає школярам розуміти основні принципи збереження психологічного та фізичного здоров'я, навчає правильної гігієни, першої медичної допомоги, алгоритму дій в надзвичайних ситуаціях та стратегій збереження здорового способу життя. В умовах воєнного стану ці знання можуть зберегти життя собі та іншим.

Від початку війни в Україні програма з основ здоров'я піддалася коригуванням з метою врахування всіх особливостей сучасного конфлікту. У програмі предмета «Основи здоров'я» було розширено зміст першого розділу «Безпека та здоров'я людини», який вивчається на початку навчального року в кожному класі. Було додано питання, що пов'язані з ризиками воєнного часу, зокрема: алгоритм дій під час повітряної тривоги, про захисні споруди, маршрути евакуації, мінну безпеку, виживання в екстремальних ситуаціях, домедичну допомогу та психологічну самодопомогу [1,3].

Також доцільним буде на уроках проводити бесіди, психологічні хвилини, виконувати різні вправи та завдання, руханки, метою яких є зменшення емоційного напруження та стресу в учнів, у зв'язку з військовими діями. Також, варто повторювати тематику безпечної поведінки у надзвичайних ситуаціях [1, 4].

Умови військового стану вимагають специфічних знань та навичок щодо надання першої медичної допомоги та захисту власного здоров'я. Одним із способів навчання цього аспекту може бути впровадження профільних курсів в шкільну програму. Ці курси можуть включати навчання навичкам першої домедичної допомоги, елементам медичного обладнання та техніки безпеки в умовах воєнних дій. Такий курс не тільки забезпечить учнів корисними знаннями, але і підготує їх до алгоритму дій у надзвичайних ситуаціях. Важливо також надавати учням можливість практично тренуватися та здобувати практичні знання. Викладачі, які будуть викладати учням медицину та домедичну допомогу, також потребуватимуть спеціальної підготовки. Навчання педагогічного персоналу медичним аспектам під час воєнних дій допоможе не тільки ефективно викладати матеріал, але й правильно реагувати на екстренні ситуації та надавати підтримку учням. Це включає в себе навчання вчителів основам безпеки в умовах воєнних дій, щоб вони могли забезпечити безпечні умови для навчання, а саме при певній небезпеці проводити уроки в дистанційному режимі, і під час сигналів повітряної тривоги негайно переривати урок і спускатися з учнями в укриття. Також для викладання цього профільного курсу вчителю може знадобитися медична освіта щоб викладати ефективно курс. Або ж вчитель може запросити людину з медичною освітою на урок.

Психологічні аспекти в умовах воєнного стану також мають особливу актуальність в контексті викладання основ здоров'я. Учні можуть відчувати стрес, тривогу, мати травматичні наслідки або втрати, які можуть лишити глибокий слід на їхньому психологічному стані. Вчителі, які викладають даний предмет, повинні бути готові до роботи з учнями, які можуть потребувати психологічної підтримки або допомоги. Один із підходів психологічної підготовки включає в себе навчання учнів стратегіям копінгу, які допоможуть їм впоратися зі стресом та негативними емоціями. Також треба враховувати індивідуальні особливості учнів у відповідь на стресові ситуації.

Окрім навчання учнів певним психологічним аспектам та стратегіям, важливо також забезпечити психологічну підтримку для вчителів. Вчителі також в умовах воєнного стану можуть відчувати стрес, втому, мати травматичний досвід, що може вплинути на якість їхньої роботи та здоров'я. Організація тренінгів та певних консультацій для психологічного персоналу може допомогти їм краще розуміти та ефективніше реагувати на психологічні потреби учнів. Крім того, створення безпечного та підтримучого середовища в навчальних закладах може сприяти психологічному благополуччю всіх учасників освітнього процесу.

Важливо зазначити, що здоров'я є найважливішою цінністю нашого життя. Під час воєнних дій це набуває ще більшої актуальності. Викладання основ здоров'я в умовах воєнного стану має сприяти збереженню життя та здоров'я учнів і всіх громадян. Для досягнення цієї мети важливо поєднувати навчання та практику як учням, так і вчителям, та постійно вдосконалювати навчальні програми на основі актуальних досліджень та реалій сучасного військового конфлікту.

Отже, на основі аналізу було виявлено, що ця тема має велике значення, оскільки воєнні дії створюють надзвичайні ситуації, які вимагають від нашого суспільства медичних знань та навичок, а також психологічної допомоги. Викладання основ здоров'я в умовах воєнного часу є невід'ємною складовою освіти та може врятувати життя багатьох людей. Розширення програми стосовно цієї теми, підготовка вчителів та психологічна підтримка учнів і педагогічного персоналу є важливими кроками у цьому напрямку. Загальний висновок полягає в тому, що навчання основ здоров'я в умовах воєнного конфлікту є важливим завданням для сучасного освітнього суспільства. Це допоможе забезпечити безпеку наших громадян в найбільш складні часи для нашої країни.

Література

1. Методичні рекомендації щодо навчання змісту предмета «Основи здоров'я» у 2022-2023 навчальному році. URL: <https://znayshov.com/FR/16489/7> (дата звернення: 15.09.2023)
2. Мехед О. Б., Мехед Д. Б., Рябченко С. В. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою популяризації здорового способу життя. *Вісник*

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Вип. 16 (172). НУЧК, 2022. С. 174-178

3. Особливості викладання предмета «Основи здоров'я» у 6-9 класах в умовах військового стану. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua>
(дата звернення: 17.09.2023)

4. Як організувати викладання навчальних предметів в умовах воєнного стану: рекомендації Державної служби якості освіти. *Державна служба якості освіти України* URL: <https://sqe.gov.ua> (дата звернення: 15.09.2023)

5. Chystiakova, I.A., Ivani, O.M., Mekhed, O.B., Nosko, Y.M., Khrapatyi, S. PhD Training Under Martial Law in Ukraine Journal of Higher Education Theory and Practicethis link is disabled, 2022, 22(15), pp. 151–163

Кондирєва М. М.

методист, в. о. завідувача відділу методики
навчальних предметів суспільно-гуманітарного та
естетичного циклів ТОКІППО
m.kondyrjeva@ippo.edu.te.ua

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНИХ МОВЦІВ ЯК ОДНА З ВИМОГ ОСВІТИ ДЛЯ ЖИТТЯ

Учні мають здобути у школі уміння і компетентності ХХІ століття, які узгоджені з країнами Європейського Союзу і які потрібні сьогодні сучасному українцю. Окрім знання рідної, державної й іноземних мов, інформаційних технологій, уміння критично мислити, аналізувати, працювати в команді, мати навички фінансової грамотності і підприємництва, нашим дітям потрібна **освіта для життя**.

Запорукою якісної освіти для життя є розвинена комунікативна компетентність як предметна, розвитку якої сприяє реалізація сформульованої у **Державному стандарті базової середньої освіти** (постанова КМ України від 30.09.2020 № 898) **мета мовно-літературної освітньої галузі** – розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які володіють українською мовою, читають інформаційні та художні тексти, здатних спілкуватися для духовного, культурного та національного самовираження, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень (у 5-6 класах) [1]; **Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти** (Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392) **мета освітньої галузі «Мови і літератури»** – розвиток особистості учня, формування в нього мовленнєвої і читацької культури, комунікативної та літературної компетентностей, гуманістичного світогляду, національної свідомості, високої моралі, активної громадянської позиції, естетичних смаків і ціннісних орієнтацій (7 – 11 класах) [2].

Українська мова – це один із навчальних предметів у закладі освіти, який виконує дві основні дидактичні функції: є об'єктом пізнання та засобом оволодіння іншими дисциплінами. Отож **навчання української мови має відповідну специфіку**.

Розвиток мовно-мовленнєвої компетентності учнів передбачає:

- навчання учнів умінню отримувати доступ до інформації, шукати й відбирати тексти, осмислювати та оцінювати, виявляти й долати суперечності;
- уміння працювати з різними текстами (перерваними, змішаними, креолізованими, медіатекстами, які були застосовані під час проведення міжнародного дослідження PISA, ЗНО).
- розвиток мовлення учнів засобами художнього слова за трьома напрямками: збагачення словникового запасу, оволодіння нормами мови, формування навичок виражати свої думки в усній та писемній формі;

- застосування завдань, які поєднують роботу мислення та операційної пам'яті, що сприяє запам'ятовуванню слів, виразів, винятків з правил тощо;
- застосування проблемно-ситуативних завдань;
- використання технологій різних видів аналізу тексту.

У шкільній освіті 2023-2024 навчального року, зокрема в мовно-літературній, буде продовжено послідовне **упровадження компетентнісного підходу** як одного зі стратегічних напрямів розвитку освіти в контексті положень Концепції «Нова українська школа» [4]. Для формування ключових компетентностей, передбачених цим підходом, уведено наскрізні уміння та ціннісні орієнтири. У таблиці перелічено пріоритетні підходи до організації освітнього процесу на уроках української словесності:

Підхід	Мета	Реалізація
Компетентнісний	досягнення учнями успіху в різних сферах життя, здатність до вирішення завдань	виконання практичних завдань, вправ із використанням набутих знань, умінь, навичок, цінностей з орієнтацією на різні життєві ситуації
Діяльнісний	набуття учнями практичного досвіду щодо застосування знань	залучення учнів до активної участі в навчанні, вивчення мовних і літературних теоретичних понять шляхом спостережень, досліджень, інтерпретації різних текстів на уроках мови та літератури, застосування ігрових завдань, тренінгових технологій
Особистісно орієнтований	розвиток креативного мислення, творчих здібностей учнів	виконання творчих завдань, які сприяють розкриттю здібностей учнів
Комунікативний	удосконалення здатності учнів висловлюватися, спілкуватися, використовуючи знання мовних правил	поєднання мовної й мовленнєвої складової на кожному уроці
Інтегративний	формування в учнів цілісної духовної та мовної картини світу	поєднання мовного та літературного матеріалу зі знаннями інших галузей, наук, видів мистецтва, сучасною цікавою інформацією
Системний	розвиток цілісних уявлень про мовні й літературні явища та процеси	комплексне дослідження теоретичного матеріалу різних мовних розділів, аналіз композицій художніх творів

Компетентнісний підхід скеровує навчально-виховний процес на формування в учнів ключових і предметних компетентностей. На уроках він простежується у акцентуванні уваги учня на усвідомленні себе як мовця/читача, важливості умінь керувати мовленнєвим/читацьким саморозвитком; формуванні умінь цілевизначення і планування, наявності навчального маршруту, запитань і завдань для рефлексії навчальних досягнень відповідно до критеріїв оцінювання результатів навчання; наявності різнорівневих завдань, зокрема й компетентісно зорієнтованих: **для формування предметних мовних компетенцій** (мовленнєвої, мовної, соціокультурної, діяльнісної) [5]; **для формування ключових компетентностей** (спілкування державною мовою, спілкування іноземними мовами, математичної компетентності, компетентності у природничих науках,

інформаційно-цифрової компетентності, уміння вчитися упродовж життя, соціальних та громадянських компетентностей, підприємливості, загальнокультурної грамотності, екологічної грамотності і здорового життя) [3]; звернення до різноманітних джерел інформації, навчальних технологій.

Отже компетентнісний підхід передбачає шлях від предметних компетентностей через наскрізні уміння та ціннісні орієнтири до ключових компетентностей. Саме тому так необхідно учителям розуміти особливості компетентнісної освіти, усвідомити, які саме компетентності та яким шляхом формувати, що має стати кінцевим результатом навчання або вивчення конкретної теми.

Особистісно орієнтований підхід покликаний забезпечувати всебічний розвиток і саморозвиток учня як суб'єкта пізнання і навчальної діяльності з урахуванням його пріоритетів і здібностей. Це передбачає: спрямування уваги учня на усвідомлення себе як особистості, потреби в самотворенні; наявність запитань і завдань для створення ситуації успіху, вибору, прояву особистісних якостей; для роботи із суб'єктивним досвідом, задіяння обох півкуль головного мозку, провідних каналів інформації; формування ціннісних ставлень.

Діяльнісний підхід спрямовує навчально-виховний процес на опанування учнями різних видів діяльності, у яких вони здобувають знання, набувають умінь і навичок, досвіду взаємодії з іншими людьми, із суспільством і світом. Реалізується цей підхід за таких умов: настанова на самостійну роботу з навчальним матеріалом, дотримання принципу первинності учнівської продукції; наявність завдань для самостійної і парної (групової) роботи, наявність завдань для формування умінь працювати з інформацією, звернення до інтерактивних прийомів, методів, видів роботи.

Отже, формуванню й удосконаленню розвитку комунікативної як предметної компетентності, в основі якої проглядаються мовні компетенції (мовленнєві, мовна, соціокультурна, діяльнісна), компетентності володіння державною мовою як ключової сприятимуть сучасні підходи (радіше плетиво їх) щодо організації освітнього процесу (компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований, комунікативний, інтегрований і системний) як один зі шляхів підвищення рівня якості мовно-літературної освіти, для реалізації якого учитель має величезний арсенал інструментів із різних технологій, прийнятних для забезпечення належного рівня організації освітнього процесу.

Література

1. Державний стандарт базової середньої освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>

2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>

3. Закони України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

5. Навчальні програми з української мови і літератури, чинні 2023/2024 навчального року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>

Коненко Л.Б.
методист, завідувач відділу
дошкільної та початкової освіти ТОКІППО
l.konenko@ippo.edu.te.ua

Іваночко О.В.
методист відділу дошкільної та
початкової освіти ТОКІППО
o.ivanochko@ippo.edu.te.ua

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Штучний інтелект – розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики, що займається формалізацією проблем та завдань, які нагадують завдання, виконувані людиною. При цьому, у більшості випадків алгоритм розв'язання завдання невідомий наперед. Точного визначення цієї науки немає, оскільки у філософії не розв'язане питання про природу і статус людського інтелекту. Немає і точного критерію досягнення комп'ютером «розумності».

Ця наука пов'язана з психологією, нейрофізіологією, трансгуманізмом та іншими. Як і всі комп'ютерні науки, вона використовує математичний апарат. Особливе значення для неї мають філософія і робототехніка.

Штучний інтелект – це технологія майбутнього, здатна зробити революцію в людській свідомості, технологічний продукт, що набуває все більшої популярності в освіті. Використання штучного інтелекту у навчальному процесі – не фантастичне майбутнє, а сьогоднішня реальність. За його допомогою можна зробити освітній процес більш ефективним та захоплюючим.

Технології штучного інтелекту можуть бути використані в початковій школі для покращення навчання та розвитку учнів. Ось декілька способів їх застосування:

1. Віртуальні асистенти.

Штучний інтелект може створювати віртуальних асистентів, які можуть допомагати педагогам у щоденній роботі. Вони можуть відповідати на запитання учнів, надавати додаткові пояснення та допомагати виконувати завдання. Це допомагає педагогам забезпечити більш ефективну роботу в колективі.

2. Аналіз даних.

Штучний інтелект може аналізувати великі обсяги даних про освітню діяльність школярів та виявляти тенденції. Це допомагає педагогам знаходити слабкі місця учнів та розробляти індивідуальні освітні стратегії. Він також може допомагати освітянам виявляти та прогнозувати проблеми у навчанні та розвитку учнів.

3. Розвиток критичного мислення.

Використання штучного інтелекту сприяє розвитку критичного мислення учнів. Він може ставити запитання, які вимагають аналізу, оцінки та розв'язання проблем. Це допомагає школярам розвивати навички критичного мислення та самостійного розв'язання завдань.

У сучасному світі Штучний Інтелект (ШІ) вже давно не є чимось незвичним. Він успішно використовується в різних сферах життя, включаючи освіту. Освітній процес не є виключенням і з появою нових сервісів на основі ШІ став більш доступним та ефективним.

Для вчителів ChatGPT може стати ресурсом швидкого пошуку або генерації завдань. Наприклад, для уроків математики він може придумати приклади чи рівняння. Це допоможе, якщо ви вже розв'язали всі вправи з підручника чи не хочете, щоб ваші учні списали відповіді з готових розв'язків. Також чат-бот допоможе в генерації текстових задач для початкової школи.

Також ChatGPT буде корисним педагогам для дослідження нових методик. Він дуже гарно підказує цифрові інструменти для вчителів. Наприклад, ви хочете створити освітній

ресурс, але не знаєте, де це зробити. Чат-бот відразу видає перелік платформ з усіма їхніми перевагами та недоліками. Важливо лише чітко формулювати завдання.

Розглянемо декілька прикладів застосування технологій штучного інтелекту в освітньому процесі:

1. Чат «На Урок»: спілкування із видатними постатями минулого <https://naurok.com.ua/chat>

Подорожуйте в минуле та спілкуйтесь із відомими історичними постатями, які змінювали Україну та світ. Письменники, державотворці, науковці, винахідники, митці – величні постаті стають ближчими завдяки чату зі штучним інтелектом. Потрібно зауважити, що досить часто факти, які пропонує штучний інтелект, необхідно перевіряти, оскільки вони можуть містити неточності [3].

2. DeepAI <https://deepai.org/>

Сервіс, який пропонує інструменти для творчості на заняттях. За допомогою цього сервісу можна з легкістю генерувати картинки за текстовими запитами, що дозволяє вчителю створювати цікаві завдання та розширювати можливості учнів.

3. Paintbytext <https://paintbytext.chat/>

Чат «картина за текстом» допоможе створювати матеріали для презентацій за письмовими інструкціями за допомогою ШІ. За допомогою цього сервісу педагоги можуть редагувати свої фотографії та створювати ілюстрації для своїх презентацій.

4. Bedtimestory <https://www.bedtimestory.ai/>

ШІ для створення історій, які можна читати дітям. Використовуючи цей сервіс, ви зможете створити унікальну історію про учнів або свою дитину, обравши жанр та художній стиль. Потрібна реєстрація.

5. Talk to Books <https://books.google.com/talktobooks/>

Нейромережа, яка відповідає на запитання цитатами з книг. Вона робить саме те, що зазначено в назві, – дозволяє людині «поговорити» з книгами. В основі цієї нейромережі близько ста тисяч творів. Будь-який запит вона обробляє не буквально, шукаючи словесні збіги, а підшукує ті абзаци, які найкраще підійдуть за змістом до запитання.

6. MakeMyTale <https://makemytale.com/>

Інноваційна платформа, що дозволяє створювати унікальні історії за допомогою ШІ. Педагоги можуть використовувати цей сервіс для створення цікавих завдань. Оберіть тему, жанр, персонажів, а нейромережа створить казку з ілюстраціями.

7. Scribble Diffusion <https://scribblediffusion.com/>

Одним з цікавих застосувань нейромереж є перетворення шаблону зображення на якісну ілюстрацію. Один зі способів цього перетворення – Scribble Diffusion, який використовує глибинні нейронні мережі для створення ілюстрацій з вхідних зображень.

Робота у даному сервісі починається з того, що користувач створює на вхідному зображенні декілька малюнків від руки. Ці малюнки, відомі як скетчі, вказують на основні елементи зображення, такі як контури та деталі. Далі нейромережа використовує ці скетчі, щоб створити нове зображення, яке наближається до ілюстрації.

8. Autodraw <https://www.autodraw.com/>

Google випустив новий інструмент autodraw.com, за допомогою якого освітняи можуть створювати якісні, професійні малюнки (невеликі ілюстрації, іконки), не володіючи навичками та здібностями до малювання та дизайну.

9. ChatGPT <https://openai.com/>

Генератор текстового контенту, який може створити будь-який текст, який ви запросите. Ви можете скласти вправу для уроків або запитати про будь-яку тему, і ChatGPT надасть вам необхідну інформацію. Він також може допомогти вам знайти потрібну інформацію для роботи над проектом або виконання завдання.

Chat GPT може бути корисним інструментом для використання в початковій школі. Ось декілька способів, які можна використовувати:

1. Завдання для розвитку навичок читання і письма.

Школярі можуть використовувати Chat GPT, щоб задавати питання та отримувати відповіді на різні теми. Це може допомогти розвинути їх навички читання та розуміння тексту, а також навички письма, оскільки вони повинні формулювати свої питання.

2. Підтримка вчителів.

Педагоги можуть використовувати Chat GPT для швидкого отримання відповідей на питання, які вони можуть мати щодо певного поняття або теми. Вони можуть також використовувати його як інструмент для швидкого пошуку додаткової інформації або ресурсів для підготовки до занять.

3. Завдання для самостійної роботи.

Учні мають можливість використовувати Chat GPT як інструмент для самостійної роботи. Наприклад, вони можуть задавати питання про певну тему або отримувати допомогу з вирішенням завдань. Це допоможе дітям розвивати навички самостійної роботи та вирішення проблем.

4. Розвиток критичного мислення.

Педагоги використовують Chat GPT як інструмент для розвитку критичного мислення учнів. Вчителі дають школярам відповіді, які можуть бути неточними або неповними, і просять їх виявити помилки або недоліки. Це сприяє розвитку навичок аналізу, оцінки та критичного мислення.

Завдяки ChatGpt можна створювати навчальні програми, прописати структуру уроку, ChatGpt допоможе спланувати конкретні активності та контент. Як вчителю використовувати штучний інтелект для уроків?

✓ Для вчителів ChatGPT може стати ресурсом швидкого пошуку або генерації завдань.

✓ Оскільки ChatGPT – мовна модель, він пропонує класні теми рефератів, творів, проєктів.

✓ Він дуже гарно підказує цифрові інструменти для вчительської діяльності.

✓ Він не просто видає визначення та уривки зі статей. А порівнює, робить висновки, рекомендує, що почитати далі.

✓ ChatGPT допоможе проаналізувати та створити аналітичні таблиці.

✓ ChatGPT допоможе у створенні порадників та інструкцій, є помічником для створення проблемно-пошукового завдання, тощо.

Разом з багатьма позитивними можливостями, використання штучного інтелекту в освіті може також викликати певні проблеми. Одними з найперших, хто почав використовувати штучний інтелект в освітньому процесі – це Фінляндія з 2020 року та Бельгія з 2022 року. З огляду на їх досвід, існують потенційні негативні наслідки використання штучного інтелекту в освіті, серед яких:

✓ Несамостійність виконання робіт здобувачами освіти. ШІ вже активно користуються деякі учні, включаючи мою доньку, пишуть реферати та есе, що ускладнює викладачу розуміння чи сам здобувач освіти написав цю роботу, чи AI. Поки що тільки в Китаї розроблено систему перевірки есе та інших робіт на предмет використання AI, однак, ця система досі ще не впроваджена.

✓ Зменшення необхідності докладання зусиль. Наприклад, автоматичне перевіряння правильності відповідей може зменшити необхідність самостійної перевірки завдань учнем. Крім того, штучний інтелект може надавати учням рекомендації та підказки під час виконання завдань, що може зменшити їх необхідність докладати зусиль для розв'язання задач.

✓ Вплив на соціальну взаємодію. Штучний інтелект може призвести до зміни спілкування між вчителями та учнями, а також між учнями. Це може вплинути на соціальну взаємодію та розвиток навичок спілкування.

✓ Нерівномірність доступу до переваг штучного інтелекту. Використання штучного інтелекту в освіті може призвести до нерівномірного доступу до технологій та ресурсів для навчання, що може посилювати розрив між багатими та бідними учнями.

✓Порушення приватності. Використання штучного інтелекту може призвести до збору та використання персональних даних учнів без їх згоди або без належної захисту цих даних.

✓Залежність від технологій. Використання штучного інтелекту може призвести до залежності від технологій та втрати навичок, які можуть бути корисними в реальному житті.

✓Некоректність відповідей: Моделі чат-ботів GPT можуть надавати некоректні або неправильні відповіді на запитання, зокрема ті, які стосуються соціальних проблем або стереотипів. Це може спричинити образи або інші негативні наслідки.

Штучний інтелект в освіті в майбутньому послужить каталізатором змін, адже сьогодні він уже є джерелом реальних переваг для всіх учасників освітнього процесу. Однак, його використання також може викликати ряд проблем, які потрібно вирішувати з етичної, соціальної та культурної точок зору.

Ми повинні розуміти, що в реальному житті та професійній діяльності люди все більше користуватимуться подібними застосунками, і ймовірно, протягом наступних років це стане нормою. Відповідно, вміння ефективно та етично їх використовувати є важливою навичкою, так само як вміння відповідально користуватись Вікіпедією.

Важливо зазначити, що штучний інтелект має використовуватися як допоміжний інструмент, а не як заміна для педагогів. Вчителі повинні використовувати свої професійні знання та досвід для організації роботи школярів під час використання технологій штучного інтелекту.

Література

1. Візнюк І., Буглай Н., Куцак Л., Поліщук А. Використання штучного інтелекту в освіті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2021. № 59. С. 14–22.

2. Зробіть ChatGPT своїм асистентом: як учителю використовувати штучний інтелект для уроків. URL: <https://znayshov.com/News/Details/zrobit-chatgpt-svoim-asystentom-Yak-uchyteliu-vykorystovuvaty-shtuchnyi-intelekt-dlia-urokiv>

3. Пахомова І.М. Онлайн-ресурси зі штучним інтелектом для педагогів. URL: <https://educationpakhomova.blogspot.com/2023/04/ai-deepai-paintbytext-bedtimestory.html>

4. Пчелянський Д. П., Воїнова С. А. Штучний інтелект: перспективи та тенденції розвитку. *Автоматизація технологічних і бізнес процесів*. 2019. Т. 11, № 3. С. 59–64/

5. Шаров С. В. Сучасний стан розвитку штучного інтелекту та напрямки його використання / С.В. Шаров// *Українські студії в європейському контексті*. 2023. № 6. С. 136-144. URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/conference/zb_vol6_2023.pdf#page=137

Корицька Г.Р.

кандидатка філологічних наук, доцентка
кафедри змісту освіти та методик
навчальних предметів ТОКІППО,
членкиня-кореспондентка
Української Академії Акмеології
h.korytska@ippo.edu.te.ua

Долга У.І.

вчителька мистецтва та технології
Запорізької гімназії № 84 Запорізької міської ради,
аспірантка факультету технологій та дизайну
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
dolga.03.80@gmail.com

КОУЧИНГ-МАЙСТЕРНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Прискорений темп соціальних перетворень, розвиток інформаційного простору створюють передумови для вироблення концептуально нових підходів до фахового зростання вчителя-предметника в умовах модернізації змісту освіти. Змінюється роль педагога, формуються інноваційні здібності, створюються умови для розвитку професійної мобільності й самореалізації.

У розвідках науковців (Баранова О., Гульчевська Н., Красовська О. та ін.) розглядаються основи впровадження коучингу в освіту, теоретико-практичні його аспекти. АРТ-коучинговий підхід є полем дослідження Гавриловської К., Корицької Г., Дем'янчук Ю., Долгої У. та ін.

На сьогодні актуальним залишається пошук ефективних технологій, які б відповідали викликам часу, орієнтувалися на прогресивні педагогічні досягнення, ідеї, формували б у дітей основи моральності, духовної культури, сприяли б реалізації творчій самореалізації всіх учасників освітнього процесу.

Метою роботи є демонстрація власного бачення розвитку професійної майстерності педагога в міжкурсовий період шляхом упровадження технології коучингу в умовах нової української школи.

Модернізація змісту шкільної освіти з урахуванням суспільних запитів, потреб, впровадження інноваційних технологій навчання спонукає педагога до оновлення поля діяльності. Учителю важливо прийняти новий для нього спосіб життя, впоратися з емоційним перевантаженням і страхом перед поєднанням традиційного й новаторського. Одним із факторів розвитку особистості, що потребує відчувати себе компетентною, реалізованою у професійній діяльності, є збагачення й оновлення системи знань й умінь, вироблення траєкторії самовдосконалення.

Потужним засобом усвідомленого навчання та його активізації є педагогічна технологія коучингу, яку визначаємо як *інструмент підвищення продуктивності праці, який сприяє самовдосконаленню особистості, розвиває креативні здібності та вміння, які є передумовою успішної її діяльності й ґрунтується на партнерських взаєминах*. Окрім того, означена технологія впливає на індивіда здатністю засвоювати знання в суміжних галузях, прагненню до безперервного навчання тощо.

Важливу роль у реалізації технології коучингу відіграє *коуч* (англ. *coach* – персональний тренер) – професіонал, який, по-перше, вмє бачити й цінувати в людині позитивний потенціал і, по-друге, володіє спеціальними знаннями й навичками, що дозволяють йому допомогти людині самій побачити й розвинути цей потенціал за дуже короткий термін» [3].

На нашу думку, коуч повинен сам відповідати професійним вимогам і володіти комплексом компетентностей для досягнення максимальної ефективності у власній

педагогічній діяльності. Він є тим природним механізмом, який саморозвивається, самоудосконалюється й інших рухає до самоактуалізації й самоорганізації.

Зауважимо, що реалізація педагогічної технології коучингу відбувається за умови розкриття внутрішнього потенціалу особистості та розвитку її відповідальності, усвідомлення усіх учасників процесу механізму самореалізації, самовдосконалення, саморозвитку, саморуку. Це повинна бути потреба людини у відкритості до інновацій, особистісних змінах. Коуч повинен мати сформовані такі особистісні якості, як цілеспрямованість, стресостійкість, працездатність.

На сьогодні, в межах інтеграційного проєкту «Модерні тренди STEAM (Philology&Technology)» [2], ідеї педагогічної технології коучингу втілюються шляхом використання методу ARTDETOX (ART– мистецтво, DETOX – очищення – «очищення мистецтвом» (автор.)), де вищезазначена технологія виступає рушійною силою для подальшого саморозвитку особистості й забезпечує розвиток педагогічної майстерності вчителя, формує медіаосвітній арттерапевтичний простір.

Наприклад, міжпредметний проєкт «Пісочна терапія» включає опрацювання оповідки «Коли веселка сходить на землю» (автор Г. Гузовська-Корицька) [1], використання піску, виготовлення свічок. Коуч (вчителька мистецтва та технології Уляна Долга) володіє спеціальними знаннями й навичками, що дозволило здобувачу освіти за дуже короткий термін освоїти певні засоби й створити аналогічний продукт [2].

Зазначимо, що ігрові заняття з піском корисно використовувати, бо вони стабілізують емоційний стан, допомагають подолати страхи та комплекси, розвивають тактильно-кінетичну чутливість і дрібну моторику рук. Дизайнерські шедеври створюються за лічені хвилини, а задоволення від роботи не залишає байдужим як дітей, так і дорослих. Такий вид образотворчої діяльності вдається навіть початківцям. Палітра кольорів неймовірна, неперевершена атмосфера творчого процесу та безмежна фантазія.

«Ниткографія», «пластилінопластика», «аромотерапія» тощо – арттехніки, які вдало поєднуються з художнім словом [2] й забезпечують реалізацію основних завдань педагогічної технології коучингу.

Самоактуалізація людини визначається цілісним, різностороннім, багатофакторним процесом, у ході якого здійснюється її реалізація й подальший розвиток. Коучинг є інструментом для розкриття внутрішніх здатностей особистості, завдяки якому формується унікальність індивіда, який здатний самостійно вирішувати різнопланові завдання, проявляти ініціативу, робити вибір і брати ініціативу на себе. Педагогічна технологія коучингу є рушійною силою для подальшого саморозвитку особистості, її рухом до самоактуалізації й самоорганізації.

На перспективу потребують дослідженими питання використання технології коучингу в умовах Нової української школи, зокрема, у викладанні природничих, математичних дисциплін.

Література

1. Гузовська-Корицька Г. Кульбаба: дід чи баба? 2-ге вид., доп. Запоріжжя, Просвіта, 2021. 128 с.
2. Інноваційний проєкт «Модерні тренди STEAM (Philology & Technology)». URL : <http://surl.li/efsof>.
3. Коуч. URL : <http://surl.li/luclc>.
4. Кутняк Н. Допоможи собі й іншим: як стати коучем і що для цього потрібно. URI: <http://surl.li/hcgnn>.

Корман М. М.
кандидат історичних наук,
доцент кафедри психології і педагогіки
та інклюзивної освіти ТОКІППО
m.korman@ippo.edu.te.ua

СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ ЯК НАПРЯМОК ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКО-АКТИВНОЇ ШКОЛИ

Сучасна освіта надто часто зазнавала невдачі через неспроможність задовольнити потребу дітей із особливими потребами в отриманні повноцінної освіти. Інклюзивний підхід покликаний дати шанси та можливості таким учням, створити усі умови для їх підтримки у навчанні та розвитку без будь-яких обмежень. Адже, до недавнього часу люди, які не мали можливості пройти нормальний процес соціалізації у суспільстві так і не змогли повноцінно самореалізуватися у ньому.

Відтак, одна з нагальних проблем, що вимагає вирішення є пошук інструментів соціальної та духовної реабілітації, спеціального навчання, адаптації та інтеграції в суспільство молоді з обмеженими фізичними можливостями. До таких інструментів належить, в першу чергу, освіта, а саме громадсько-активна школа.

На сьогодні наша держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами із врахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти. Саме проєкт громадсько-активної школи сприяє втіленню у життя ефективної соціалізації дітей та дорослих із особливими потребами.

Запроваджувана в Україні модель громадсько-активної школи (ГАШ), передбачає, що громадсько-активною може бути будь-яка школа, у якій велика увага надається налагодженню партнерських стосунків між школою і громадою, між усіма ресурсами, які є в громаді. Особливістю є те, що ГАШ не може існувати окремо від потреб громади і саме вона є ініціатором розвитку громади, підтримує вільний обмін думками, оцінює потреби мешканців та місцевості, де вона розташована, бере участь у прийнятті рішень на місцевому рівні, а також забезпечує зворотній зв'язок щодо прийнятих рішень з боку громади; залучає нових партнерів для створення широкого спектру послуг для дітей, молоді, сімей та членів громади [1].

Серед напрямів діяльності громадсько-активної школи не можливо визначити один з найважливіших, усі важливі (таблиця 1.). Однак, важливість соціальної інклюзії важко переоцінити.

Таблиця 1.

Міжнародні стандарти якості громадсько-активних шкіл

№	Назва	Короткий зміст
1	Лідерство	Розвиток та покращення шкільної системи залежить від сильної команди, яка об'єднана спільним баченням, цінностями в досягненні мети школи. Ефективний директор забезпечує працівників усіма необхідними ресурсами, можливостями та підтримкою для проведення й реалізації найкращої роботи.
2	Партнерство	Розвинена ГАШ спрямовує свою діяльність на розвиток партнерських відносин із установами, що є на території громади. Такі відносини забезпечують гармонійну роботу різних установ з дітьми, їхніми сім'ями та місцевою громадою, забезпечують тісну співпрацю та підтримку один одного. Усе це допомагає школам знайти найкращі способи розкриття потенціалу в дітях.
3	Соціальна інклюзія	Однією з найкращих рис ГАШ є створення умов і можливостей навчання для всіх дітей, не зважаючи на їхнє походження, релігійні

		вподобання, етнічний та соціальний статус, стан здоров'я тощо. Важливою місією таких шкіл є забезпечити учнів рівним доступом до навчання та сприяти створенню навчальної атмосфери у класі, вільної від упереджень і стереотипів.
4	Послуги	ГАШ є центральним ресурсним центром у місцевій громаді й надає їй певні послуги, які визначені відповідно до потреб мешканців. Послуги надають підтримку сім'ям і можливості для навчання дорослих. Школа може самостійно впроваджувати послуги та залучати до їх реалізації інші установи на території школи або громади.
5	Волонтерство	ГАШ заохочує учнів брати активну участь у житті громади. Це допомагає їм реалізувати навчальні ситуації, розглянуті у класі, у реальному житті. Волонтерство розвиває в учнів почуття довіри та поваги до жителів громади й забезпечує важливу умову розвитку дитини – її співпрацю з дорослими людьми (а не тільки з батьками та вчителями). ГАШ залучає до волонтерства не тільки дітей, а й їхніх батьків та громаду.
6	Навчання впродовж усього життя	Навчання впродовж усього життя є важливим елементом для всіх людей, які слідкують за змінами та швидким розвитком сучасного світу. Для учнів важливо розуміти, що навчання – це життєва діяльність, якої навчають лише у школі. Прикладом цього повинні бути дорослі, які показують, що навчання може бути не лише задля роботи, а й задля задоволення.
7	Розвиток громади	ГАШ – це школа, яка сприяє розвитку громади. У деяких країнах школа є важливим каталізатором змін і процвітання у своїй місцевості, в інших цю місію виконують інші установи. Стандартом та індикаторами таких шкіл є те, що вони є місцевими лідерами розвитку громади. У цьому випадку вони допомагають громадським групам застосовувати всі свої сили при виконанні завдань, залучати до цього громадськість і надавати послуги місцевому населенню.
8	Залучення батьків	Усім добре відомо, що учні навчаються краще, якщо їхнє навчання підтримують батьки. Усім батькам слід знати потреби розвитку дитини та як найкраще забезпечити навчальне середовище вдома. Для цього необхідна активна співпраця між батьками та вчителями. ГАШ дає можливість для батьків бути залученими до процесу прийняття рішень про якість освіти для їхніх дітей та участі в житті школи.
9	Шкільна культура	Важливим елементом ГАШ є те, що вони відкриті та сприятливі для змін. В основі навчальних методів таких шкіл лежать демократичні цінності. Працівники школи роблять усе можливе, аби знайти кращі способи розкриття потенціалу в дітях, у їхніх сім'ях і всіх членах громади. Шкільна культура полягає в тому, аби «прикріпити» учням бажання бути інноваційним, творчим та активними в житті навчального закладу.

В громадсько-активній школі значна увага приділяється освітнім, соціальним, оздоровчим послугам; розвитку молодіжного руху та залучення громадян; покращенню навчання учнів; зміцненню родини та відносин між мешканцями громади. Школи стають освітніми, культурними центрами, а також центрами відпочинку для осіб будь-якого віку [5] і будь-яких можливостей.

Саме упровадження соціальної інклюзії як напрямку діяльності громадсько-активної школи, на нашу думку, є найбільш трудомістким процесом, найбільш цінним і важливим процесом, який потребує вирішення багатьох проблем як теоретичних, так і практичних.

Література

1. Громадсько-активні школи: управління та механізми розвитку: практичний посібник. /О. М. Онаць, Н. М. Островерхова, Л. М. Попович, М. Г. Шевцов. К.: КОНВІ ПРІНТ, 2019. 96 с.
2. Громадсько-активна школа як активна соціально-педагогічна система. Л. Попович. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Ресурсноорієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка»*. укл. Н. В. Кононець, В. О. Балюк. Полтава: АКУП ПДАА, 2017. С. 256-260.
3. Євдокимова, І. А. (2020). Громадсько-активна школа як суб'єкт соціальної роботи в умовах децентралізації в Україні. *«Соціопростір: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи»* (9), 47-52. URL: <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2020-9-06> (дата звернення: 13.09.2023).
4. Упровадження моделі громадсько-активної школи в загальноосвітньому навчальному закладі. URL: http://school205.edukit.kiev.ua/vihovna_robota/gromadsjko_aktivna_shkola/ (дата звернення: 13.09.2023).
5. Онаць О. Управління громадсько-активною школою як відкритою соціально-педагогічною системою. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/710553/1/Dniprorudne_Onats_Stattya_\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/710553/1/Dniprorudne_Onats_Stattya_(1).pdf) (дата звернення: 13.09.2023).

Коротюк З.М.

в.о.завідувача НМЦПССР ТОКІППО

z.korotyuk@ippo.edu.te.ua

Мерена Н. М.

методист НМЦПССР ТОКІППО

n.merena@ippo.edu.te.ua

Ярмолицька С. О.

методист НМЦПССР ТОКІППО

s.yarmolytska@ippo.edu.te.ua

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІВ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Людське життя є найвищою суспільною цінністю, тому перед суспільством постає ряд актуальних завдань, серед яких найважливішим є вирішення проблем збереження ментального здоров'я та формування до нього ціннісного ставлення.

Проблема збереження та зміцнення здоров'я педагогів є соціально значимою і актуальною, особливо коли кількість стресогенних чинників у професійній діяльності педагога постійно зростає в зв'язку з сьогоdnішніми реаліями. Зараз часто супутниками педагогічної діяльності є дратівливість, тривожність, надмірна схвильованість, почуття безнадійності, невпевненості, провини, страху, що відбивається на психологічному здоров'ї та комфорті учнів, на ефективності освітнього процесу та професійній діяльності загалом. Професійна діяльність, в основі якої лежать міжособистісна комунікація і велика кількість соціальних контактів, може призвести до порушення психічного здоров'я та зниження її якості. Загальновідомим є факт, що професія педагога вимагає більших резервів самовладання та саморегуляції, у порівнянні з іншими професіями, та є стресогенною. В результаті емоційної напруги, що виникає у педагога в процесі професійної діяльності, відбувається зниження стійкості психічних функцій та рівня працездатності вчителя. Поряд з тим, професія педагога вважається ще і енергозатратною. Нерідко в цій сфері, як механізм психологічного захисту, у відповідь на психотравмуючу дію виникає синдром емоційного вигорання. Даний синдром розглядається вченими, як процес поступової втрати емоційної, когнітивної та фізичної енергії, що виявляється в симптомах емоційного, розумового

виснаження, фізичного стомлення, особистої відчуженості та зниження задоволеності від виконуваної роботи [12].

Коли ми говоримо про щастя, душевний спокій, радість або задоволеність, ми говоримо про психічне здоров'я. За визначенням ВООЗ, психічне здоров'я (ментальне здоров'я) – це не просто відсутність психічного розладу. Це «стан благополуччя, при якому кожна людина може реалізувати свій власний потенціал, впоратися із життєвими стресами, продуктивно та плідно працювати, а також робити внесок у життя своєї спільноти» [9]. Тобто, складниками ментального здоров'я є духовне, психічне та соціальне здоров'я, які дають можливість людині реалізувати цілі, здійснювати бажання, підтримувати фізичний комфорт.

Стан ментального здоров'я залежить від багатьох чинників: соціальних, індивідуальні особливостей, екологічних та навіть економічних. Саме ці фактори постійно впливають один на одного і зумовлюють те, що називається психічним станом людини. Несприятливі фактори спричиняють психічну перенапругу й можуть викликати негативні зрушення в психічному стані людини та спричинити нервово-психічні розлади. Ігнорування власного стану психічного здоров'я може призвести до негативних наслідків: порушення сну і харчування, відчуття апатії та безпорадності, відмова від звичних активностей, з'являються повторювані прояви агресії у спілкуванні, різкі перепади настрою, відчуття розгубленості та занепокоєння, небажання виконувати щоденні завдання.

Дуже часто поняття «психічне» та «психологічне» здоров'я розглядали як тотожні. Проте, термін «психологічне здоров'я» стосується особистості в цілому, знаходиться в тісному взаємозв'язку з вищими проявами людського духу і дозволяє виділити власне психологічний аспект проблеми психічного здоров'я, на відміну від медичного, соціологічного, філософського. Психологічне здоров'я робить людину самодостатньою. На противагу «психічне здоров'я» стосується, окремих психічних процесів і механізмів. Так, до сфери психічного здоров'я відносять індивідуальні особливості психічних процесів і властивостей людини, наприклад, збудженість, емоційність, чутливість. Психічне життя індивіда складається з потреб, інтересів, мотивів, стимулів, установок, цілей, образів уяви, почуттів тощо. Психічне здоров'я пов'язане з особливостями мислення, характеру, здібностей. Усі складові й чинники психічного здоров'я зумовлюють особливості індивідуальних реакцій на однакові життєві ситуації, вірогідність стресів, афектів [14].

У психологічній науці існує різноманітне трактування поняття психічного здоров'я. Так, Б. Д. Петраков і А. Б. Петракова визначають психічне здоров'я як «динамічний процес психічної діяльності, якому властива детермінованість психічних явищ», «гармонійний взаємозв'язок між відображенням обставин дійсності і ставленням індивіда до неї, адекватність реакцій на навколишні соціальні, біологічні, психічні і фізичні умови, завдяки здатності людини контролювати свою поведінку, планувати і здійснювати свій шлях у мікро- і макросередовищі» [8].

В. Я. Семке розглядає психічне здоров'я як «стан динамічної рівноваги індивіда з навколишнім середовищем, коли всі, закладені в його біологічні сутності, здібності проявляються найбільш повно і всі життєво важливі підсистеми функціонують з оптимальною інтенсивністю» [11].

Сучасна наука, яка базується на працях видатних вчених І. Сеченова, І. Павлова, А. Ухтомського, В. Бехтерева та їх учнів, підтвердила єдність соматичного і психічного в людині.

Поняття психологічного здоров'я ввела у науковий обіг І. В. Дубровіна в 1991 р. Вона розуміє психологічне здоров'я як динамічну сукупність психічних властивостей, що забезпечують гармонію між різними сторонами особистості людини, а також між людиною та суспільством, можливість повноцінного функціонування людини в процесі життєдіяльності [1; 3].

У різних наукових джерелах психологічне здоров'я визначають як: стан балансу між різними аспектами особистості (Р. Ассаджолі); баланс між потребами індивіда і суспільства, який підтримується постійними зусиллями (С. Фрайберг); процес життя особистості, в якому

збалансовані рефлексивні, емоційні, інтелектуальні, поведінкові аспекти (Н. Г. Гаранян, А. Б. Холмогорова); функція підтримання рівноваги між особистістю та середовищем, адекватної регуляції поведінки і діяльності людини, здатності протистояти життєвим труднощам без негативних наслідків для здоров'я (А. В. Петровський, М. Г. Ярошевський, П. Бейкер) [8].

Критеріями психологічного здоров'я, згідно з концепцією А. Елліса, є такі:

1. Інтерес до самого себе: чутлива й емоційно здорова людина ставить свої інтереси трохи вище інтересів інших, частково жертвує собою.

2. Суспільний інтерес: людина поводиться і діє в суспільстві згідно його вимог, захищає інтереси інших.

3. Самоврядування (самоконтроль): здатність брати на себе відповідальність за своє життя, прагнення до об'єднання з іншими без вимагання значної підтримки.

4. Висока фрустраційна стійкість: надання права собі та іншим робити помилки без засудження своєї особистості або особистості іншого.

5. Гнучкість: пластичність думки, відкритість до змін; людина не ставить собі та іншим жорстких незмінних правил.

6. Прийняття невизначеності: людина живе у світі ймовірностей та випадковостей, у якому ніколи не буде повної визначеності.

7. Орієнтація на творчі плани: творчі інтереси займають більшу частину існування людини й вимагають від неї участі.

8. «Наукове» мислення: прагнення бути більш об'єктивним, раціональним; раціональне регулювання своїх почуттів і дій.

9. Прийняття самого себе: відмова від оцінювання своєї внутрішньої цінності за зовнішніми досягненнями або під впливом оцінки інших, прагнення радіти життю.

10. Ризик: схильна ризикувати виправдано, прагне робити те, що вона хоче, прагне бути заповзятливою, проте не нерозважливо хороброю.

11. Тривалий гедонізм: людина шукає задоволення від будь-якого моменту, не захоплена негайним отриманням задоволення.

12. Нонутопізм: відмова від нереалістичного прагнення до всеохоплюючого щастя, радості, досконалості або до повної відсутності тривоги, депресії, приниження своєї гідності й ворожості.

13. Відповідальність за свої емоційні порушення: схильність брати на себе відповідальність за свої вчинки [4].

До психологічних критеріїв психічного здоров'я, на думку вчених А. В. Петровського, М. Г. Ярошевського, можуть бути віднесені: відповідність суб'єктивних образів об'єктам дійсності; адаптованість у мікросоціальних відносинах; здатність до саморегуляції, що виявляється у поведінкових проявах; здатність розумного планування життєвих цілей і підтримання активності в їх досягненні [14].

Британська психологиня Марія Ягода в 1958 році виокремила шість основоположних ознак ментально здорової особистості:

1. Персональна автономія: самостійне прийняття рішення, керуючись власним досвідом та бажаннями.

2. Правильне сприйняття реальності: сприйняття навколишнього світу подібно більшості інших людей.

3. Позитивне ставлення до себе: людина розраховує на власні сили, нормально ставиться до власних фізичних та психологічних недоліків та переваг; самооцінка адекватна; самокритики себе та інших – помірна.

4. Стресостійкість: вмє знімати напругу після стресових ситуацій, справлятися з дискомфорфтними обставинами власними силами.

5. Здатність адаптуватися до навколишнього світу: здатна спокійно пристосовуватися до мінливих життєвих обставин.

6. Самоактуалізація: постійно аналізує свої досягнення, займається саморозвитком, покращує професійні навички, може виявляти негативні риси власного характеру та боротися з ними [13].

На сьогодні, за даними ВООЗ, близько 25% людей у всьому світі потребують допомоги спеціалістів у вирішенні проблем, які пов'язані з незадовільним станом власного психічного здоров'я. Вибір бути здоровою чи ні – це особисте свідоме рішення людини. Але від нього залежить багато: чи зможе вона повноцінно функціонувати в суспільстві, реалізувати свої потенційні можливості, закласти генетичний фундамент психічно здорового покоління.

Фізичне здоров'я і психічний стан нерозривні і взаємопов'язані. Народна мудрість висловила це у прислів'ї: «У здоровому тілі – здоровий дух». При цьому під «здоровим духом» звичайно мають на увазі здатність людини до повноцінної трудової діяльності, творчої активності. Але, правильно відображаючи єдність тіла й духу (психо-), прислів'я не зовсім точно відтворює пріоритет здоров'я тіла.

Відомо багато прикладів, коли саме здоровий дух, сильна психіка підкоряють слабке тіло, забезпечуючи цим його здоров'я. Багато різних вчених довели, що сильна духом людина може долати тілесні недуги. Всі ці факти свідчать про необхідність уважно розглянути роль психіки у забезпеченні здоров'я, щастя і довголіття людини. Тому особлива роль у сфері оздоровлення, відновлення та підвищення психофізичних сил педагога відводиться фізичним вправам. Однак основні принципи та умови сприятливого впливу феномена фізичної активності і фізичних вправ на людину ще недостатньо визначені та базуються в основному на фізіології м'язової діяльності.

В системі оздоровлення педагогічного колективу, відновлення його тілесних і духовних сил, велике значення відводиться таким напрямкам реалізації цінностей фізичної культури в соціокультурному просторі, як зняття надмірної нервово-психічної напруги, психічної скрутості особистості фізичними вправами; рекреація і реабілітація за допомогою рухової активності.

Результати спеціальних досліджень довели, що фізичні вправи впливають на відновлення психічного здоров'я. Це виявляється у: підвищенні психічної активності, за рахунок «стягування» застійних психічних напружень; інтенсифікації розвитку психічних процесів (пам'яті, сприймання, відчуття, концентрації уваги та ін.); виробленні релаксаційних, відновних механізмів, зниженні рівня тривожності, підвищенні настрою тощо.

У сфері психічних властивостей здорового педагога, як і кожен особистість, відрізняють такі якості, як оптимізм, врівноваженість, моральність, впевненість у собі, відповідальність, незалежність, інтерес до навколишнього світу, спрямованість на справу, демократизм, адаптованість та ін.

Особисто ми поділяємо думку вчених, які стверджують, що психічне здоров'я людини значною мірою залежить від здорового способу життя, від дотримання певних правил, що стосуються режиму рухової активності, харчування, нормальних взаємин у побуті, усунення шкідливих звичок тощо. Тому позитивно налаштований вчитель, який має чіткі цілі в житті, не схильний навантажувати постійно себе сумнівами, невпевненістю, поганими передчуттями та песимізмом, емоційно врівноважений, має поведінкову гнучкість, володіє механізмами свідомої саморегуляції, має хороші перспективи для збереження як власного фізичного і психічного здоров'я, так і здоров'я своїх учнів.

Таким чином, психічне здоров'я у психологічному контексті розглядають як відносно стійкий стан особистості, який дає можливість людині усвідомлено, враховуючи свої фізичні й психічні можливості, а також навколишні природні та соціальні умови, задовольняти індивідуальні, біологічні та соціальні потреби на основі нормального функціонування психофізичних систем, що забезпечують досягнення емоційного благополуччя. Психічно здоровою є гармонійна, врівноважена, здатна до самореалізації своїх життєвих потреб особистість, яка є цілеспрямована, активна, володіє адекватним самоконтролем власною поведінкою та емоціями.

Отже, педагог, як і кожна свідома людина, повинен усвідомлювати стан свого ментального здоров'я та вміло ним керувати, знаходити засоби для його збереження, щоб повноцінно використовувати його протягом усього свого професійного та особистого життя. Лише позитивно налаштований вчитель, який прагне до самореалізації своїх професійних та життєвих потреб, дотримується правил гармонійного співжиття з оточуючим середовищем, уміє керувати своєю поведінкою, дотримується інформаційної гігієни, не схильний перевантажувати себе негативними переживаннями, може зберегти власне ментальне здоров'я, а відповідно позитивно вплинути на психічне здоров'я учнів та результати їх навчальної діяльності.

Збереженню та відновленню психічного здоров'я вчителя в значній мірі сприяє формування позитивного самосприйняття, самоповаги, самовдосконалення, саморозвитку. Позитивне сприйняття педагогом самого себе є одним з найважливіших чинників ефективності його діяльності. Однак, багато дослідників констатують, що переважна частина педагогів володіє неадекватною Я-концепцією, низькою самооцінкою, невпевненістю в собі [2, 6].

Таким чином, ментальне здоров'я вчителя можна розглядати, як здатність організму зберігати й активізувати компенсаторні, захисні, регуляторні механізми, що забезпечують працездатність, ефективність і розвиток особистості вчителя у всіх умовах протікання професійної діяльності. Воно забезпечує особистісну та професійну зрілість, здатність бути активним і автономним суб'єктом як професійної діяльності, так і власної життєдіяльності в мінливих обставинах та збереження активності механізмів саморегуляції.

Література

1. Баевский Р. М. Проблемы здоровья и нормы: точка зрения физиолога/ Р. М. Баевский. *Клиническая медицина*. 2000. № 4. С. 18–25.
2. Гаджиева Н. М. Основы самосовершенствования. Тренинг самосознания / Н. М. Гаджиева, Н. Н. Никитина, Н. В. Кислинская. Екатеринбург, 1998. 144с.
3. Дубровина И. В. Школьная психологическая служба: вопросы теории и практики / И. В. Дубровина. М. : Педагогика, 1991. 232 с.
4. Елліс А., Драйден У. Практика раціонально-емоційної поведінкової терапії. СПб.: Видавництво «Речь», 2002. Р. 18–20.
5. Коцан І. Я. Психологія здоров'я людини/ І. Я. Коцан, Г. В. Ложкін, М. І. Мушкевич ; за заг. ред. І. Я. Коцана. Луцьк : Вежа, 2011. 430 с.
6. Мельниченко О. Збереження психічного здоров'я педагога. Практикум для молодих учителів / О. Мельниченко. *Психолог*. 2010. № 7.
7. Никифоров Г. С. Психология здоровья : [учеб. для вузов]/ Г. С. Никифоров. СПб. : Питер, 2006. 607 с.
8. Петраков Б. Д., Петракова Л. Б. Психическое здоровье народов мира в XX веке. *Медицина и здравоохранение. Серия: социальная гигиена и организация здравоохранения*. М., 1984. 69с.
9. Психічне здоров'я. URL: <http://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>
10. Психология: Словарь / Под общ. ред. А. В Петровского, М. Г. Ярошевского. 2-е изд. М.: Политиздат. 1990. С. 301.
11. Семке В. Я. Психическое здоровье и общество. *Сибирский вестник психиатрии и наркологии*. 1996. №1. С. 5-7.
12. Форманюк Т. В. Синдром «эмоционального сгорания» как показатель профессиональной дезадаптации учителя. *Вопросы психологии*. 1994. № 6. С. 57–64.
13. URL: <https://www.online.ua/guide/842368-shcho-take-idealne-mentalne-zdorovya-i-yak-yogo-zberegti/>
14. URL: <https://narkosumy.lic.org.ua/statti/psychichne-zdorov-ya-osobystosti-yak-predmet-psyhologichnogo-doslidzhennya/>

Круглик О.П.

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри логопедії та логопсихології ФСІО
УДУ імені Михайла Драгоманова
o.p.kruhlyk@udu.edu.ua

СУРДОПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В КОНВЕРСИВНОМУ СВІТОГЛЯДІ ПЕДАГОГА

Професійний розвиток педагога в умовах нової парадигми розвитку освіти, в першу чергу, пов'язаний з самовдосконаленням, а, по-друге, із суспільним довіллям. Освіту можна розглядати з різних боків: як перспективного, так і ретроспективного. Таким чином освіту трактують як пристосування майбутнього до минулого або як використання попередніх надбань задля подальшого розвитку. Але освіта є явищем суспільним, соціальним, демократичним, тому, критерії освітнього критицизму й конструювання залежать від конкретної суспільної ідеї. Для характеристики ваги суспільного життя Джоном Д'юї вибрано два моменти: поширення групових інтересів, що їх поділяють усі члени групи, повнота і свобода в людських взаєминах. Іншими словами, автор наголошує, що ми не хочемо суспільства, яке встановлює внутрішні й зовнішні бар'єри до вільної взаємодії й активного спілкування з обміну досвідом. Так, суспільство, що надає рівні умови для всіх своїх членів, які гнучко пристосовуються до суспільних інституцій у різних сферах життя, вважається демократичними. Таке суспільство повинно забезпечувати такою освітою, яка б орієнтувала індивідуальні інтереси в русло соціальних взаємин, скеровуючи особистість, її звички та мислення на захист суспільних змін [1].

Сьогодення ставить педагога закладів освіти у непрості умови професійного зростання. Впровадження інклюзивної форми навчання в освітній процес змішує педагога конверсивно шукати нові технології навчання дітей з особливими освітніми потребами. Одними з таких пошуків є сурдопедагогічні технології навчання. В одному з наших досліджень ми наголошували, що «протириччя, які виникають в гуманістичному підході до навчання, потребують, з одного боку, формування особистості, яка здатна гнучко реагувати на зміни середовища, у яке вона потрапляє (у тому числі і при інтегрованому навчанні) та має змогу спостерігати за поведінкою дітей з типовим розвитком, моделями їхньої комунікації, а з іншого боку, спеціальних адекватних методик навчання, які спроможні забезпечити такій дитині органічну безболісну соціалізацію, оволодіння знаннями, уміннями і навичками, згідно її актуальних і перспективних можливостей» [2].

Сурдопедагогічні методики для дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивній формі навчання включені у методичні апарати до текстів підручника «Літературне читання» 3 і 4 класи (Катерина Луцько, Оксана Круглик; 2020, 2021): суб'єктивні аспекти сприймання, включаючи здатність дитини до слухового, слухо-зорового сприймання усного мовлення, якому підпорядковані цілий ряд інтелектуальних та вольових процесів, зокрема швидкість включення у сприймання, розпізнавання складоритмічних і фонетичних особливостей слів, прогнозування мовлення, активізація пам'яті, уяви, досвіду [3, 4].

В той же час зауважимо, що методичні апарати звернені не тільки до дитини, але вони орієнтовані й на педагога, який може скерувати власні зусилля на розвиток конкретної психічної функції у дітей, на формування визначених умінь і навичок. Така подача методичного матеріалу, на нашу думку, повинна забезпечити й розуміння педагога спеціального навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Отже, конкретні приклади сурдопедагогічних технологій дозволять педагогу відчувати не просто професійне зростання, а й отримати задоволення від соціально-значущої ролі вчителя дітей в інклюзивній формі навчання.

Література:

1. Д'юї Джон. Демократія і освіта. Львів : Літопис, 2003. 294с.

2. Луцько К., Круглик О. Інтелектуально-комунікативний розвиток дитини з особливими освітніми потребами в технологіях навчання. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2021. № 5(41). С.18-26.

3. Катерина Луцько, Оксана Круглик (2020). Літературне читання. Підручник для осіб з особливими освітніми потребами (Н90) 3 клас. Чернівці : Букрек. 300с.

4. Катерина Луцько, Оксана Круглик (2021). Літературне читання. Підручник для осіб з особливими освітніми потребами (Н90) 4 клас. Чернівці : Букрек. 300с.

Кухтяк С.Б.

методист відділу дошкільної і початкової освіти

ТОКІППО

k.sniz@ukr.net

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МИСТЕЦТВУ

Естетичне виховання є цілеспрямованим процесом розвитку певного естетичного відношення до навколишнього світу. Це відношення з початком виникнення суспільства мало змогу разом із ним розвиватися, втілюватися у різноманітних сферах та практичної діяльності особистості. Відповідно наявний взаємозв'язок зі сприйманням і усвідомленням краси в навколишній дійсності, захоплення нею, розвиток естетичної творчості.

У системі естетичного виховання в загальному використовуються естетичні об'єкти та явища навколишньої природи. Особливу роль при цьому відіграє сприймання та усвідомлення краси в навчальній діяльності, розвиток в учнів умінь і навичок створювати прекрасне в середовищі життєдіяльності та в результатах навчання. Однією з найважливіших складових естетичного виховання виокремлюють художнє виховання, в якому використовуються як виховний вплив засоби образотворчого мистецтва та здійснюється формування спеціальних здібностей та обдарувань в певних видах мистецтва, зокрема: образотворче, декоративно-прикладне, музичне, хореографічне, театральне тощо.

У молодших школярів значно розширюється світогляд і формуються пізнавальні інтереси, творчі здібності до прояву активності у самостійній творчій діяльності. Їх сприймання пов'язується з художніми діями, практичною самостійною діяльністю, проявом яскравої емоційності. Оскільки, зацікавленість яскравим довкіллям завжди під час сприймання виявляється в емоційних виразних висловлюваннях, що значне краще, ніж певна схематичність і шаблонність [1].

Найперше у сприйманні учнів переважають яскраві, вразливі, наочні, захоплюючі, привабливі об'єкти дійсності, які сприймаються як прекрасне та незабутнє. Молодші школярі оволодівають у житті та в образотворчому мистецтві кольорами, лініями, ритмами, симетрією, візерунками, які здатні поступово ставати для дітей прекрасними формами з відповідними ознаками та властивостями.

Важливим сьогодні є зосередження уваги на формуванні естетичного ставлення учнів початкових класів до навколишньої дійсності, сприймання ними явищ довкілля під естетичним поглядом. Використовуючи засоби образотворчого мистецтва, молодші школярі відкривають нові можливості, щоб висловити власне естетичне відношення, задуми, почуття [2].

Естетичне виховання є цілеспрямованим процесом розвитку певного естетичного відношення до навколишнього світу. Це відношення з початком виникнення суспільства мало змогу разом з ним розвиватися, втілюватися у різноманітних сферах та практичної діяльності особистості. Відповідно наявний взаємозв'язок зі сприйманням і усвідомленням краси в навколишній дійсності, захоплення нею, розвиток естетичної творчості [1].

Під час освітнього процесу здійснюється розвиток естетичного ставлення молодших школярів до цінностей, можливості перевести їх у внутрішній стан. Відповідно, це є основою

формування та розвитку спроможності учнів до естетичного сприймання та естетичного переживання, естетичних смаків і уявлень про естетичні ідеали.

Однією з найважливіших складових естетичного виховання виокремлюють художнє виховання, в якому використовуються як виховний вплив засоби образотворчого мистецтва та здійснюється формування спеціальних здібностей і обдарувань в певних видах мистецтва, зокрема: образотворче, декоративно-прикладне, музичне, хореографічне, театральне тощо [4].

М. Лещенко відзначає: «будь-яке художнє явище вимагає від того, хто його сприймає, відповідної сенсорної готовності, тобто певного рівня розвитку процесів сприйняття. Чим активніше будуть пошукові рухи рук, очей, слуху, тим повніше інтенсивніше буде сприйняття предметного світу, його фарб, форм» [3].

На думку Л. Масол: «кожен вид мистецтва має в своєму розпорядженні свій арсенал засобів, які виступають завжди в комплексі. Ось чому так важливо підкреслити цілісність художнього сприйняття. Також цілісне сприйняття передбачає і деяку диференціацію окремих засобів виразності» [5].

У молодшому шкільному віці прослідковується виокремлення певних зв'язків навколишнього світу з образотворчим мистецтвом, його відображення, яке може бути радісним і цікавим відкриттям. При розгляданні певної картини учні можуть поринути в спогади подібних подій, які з ними відбувалися.

Отже, важливість естетичного виховання є безперечною. Важливе завдання розвитку в суспільстві є створення умов, які були б ефективними в естетичному розвитку особистості. Естетичне виховання є цілеспрямованим процесом формування спроможності школярів повноцінно сприймати та правильно розуміти красу в образотворчому мистецтві та навколишньому світі. У цьому процесі передбачається визначення системи художніх поглядів, уявлень, думок, формування естетичної чутливості та смаків. Потрібно також відзначити одночасність у розвитку прагнень та вмінь молодших школярів передавати складові елементи краси в побутовій сфері та бути спроможними до вияву власних емоцій та вражень в образотворчому мистецтві. Здобутий досвід образотворчого мистецтва може надавати позитивні результати у життєдіяльності.

Естетичне виховання базується на системі засобів образотворчого мистецтва. Освітній процес у початкових класах є основним в естетичному вихованні учнів. Вивчення образотворчого мистецтва сприяє формуванню важливих елементів естетичного виховання та одночасно виокремлює тісний взаємозв'язок між ними. На уроках керівна роль під час забезпечення цілеспрямованого педагогічного впливу належить учителю.

Література

1. Андрущенко І. Творча діяльність як основа формування естетичної культури особистості. *Рідна школа*, №8. 2005
2. Бабіч, Т. Що таке творчість? *Психолог*, 2007
3. Лещенко, М. П. Сучасні зарубіжні концепції естетичного виховання. *Педагогіка і психологія*, №12. 1996
4. Стасюк, Н. А. Естетичне виховання молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. *Педагогічні науки*. 2009
5. Масол, Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: пос. для вчителів у початковій школі. Х.: Ранок. 2006

Лабужева К.С.
студентка 3 курсу факультету іноземної філології
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
katrin.labuzova@gmail.com

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ПОЛЬЩІ

Постановка проблеми. У сучасному світі не всі люди здатні проявляти толерантність і повагу до інших, які мають певні порушення. Можливо, це пов'язано з особливостями виховання, яке практикувалося раніше, коли відхилення від норми вважалося чимось неприпустимим і осіб з порушеннями намагалися відсторонити та приховати від навколишнього світу. Суспільство намагається дбати про них, створюючи спеціалізовані заклади освіти, де навчаються лише діти з особливими освітніми потребами (ООП). Проте після закінчення навчання у випускників таких закладів виникають проблеми такі як: працевлаштування, страх спілкування з людьми й замкнутість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інклюзії та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами була розкрита в численних дослідженнях науковців. Одним із аспектів вивчення стала організація інклюзивної форми навчання в загальноосвітніх закладах на території Польщі (Г. Дрижаловська, А. Колупасва, М. Перфільєва, І. Садова, Р. Олійник, І. Обуховська, Е. Адамський).

Метою статті є проаналізувати особливості впровадження інклюзивної освіти в навчальних закладах на теренах Польщі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освіта не стоїть на місці, а поступово розвивається, зазнає різних перемін та вдосконалюється. Саме тому навчальні заклади починають змінювати освітній процес і впроваджують інклюзивну форму навчання.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами (ООП) в умовах загальноосвітнього закладу. [2]

Досить поширеною проблемою є відмежування дітей з особливими освітніми потребами в окремі спеціалізовані заклади освіти, бо деякі навчальні заклади поки ще не готові брати на себе відповідальність і не здатні створити належні умови навчання для таких дітей. А важливо навпаки приймати дітей з ООП і включати їх в навчальний процес, щоб вони мали можливість отримувати знання в такому ж освітньому середовищі, як й інші діти.

Інклюзивні заклади мають не лише забезпечити високоякісною освітою всіх дітей, а й сприяти усуненню дискримінаційних установок і настроїв, створювати сприятливу атмосферу, змінюючи перспективи соціального облаштування. [1]

Система освіти Польщі забезпечує відповідні умови дітям із особливими освітніми потребами. Вони з раннього віку мають змогу відвідувати інтеграційні дошкільні заклади, школи та інші освітні установи разом із однолітками. Передумовою для організації освіти учнів з ООП стала постанова Міністерства національної освіти Польщі (1993 р.), що дає можливість особам з ООП навчатися у закладах загальної середньої освіти, виховуватися, розвиватися та здобувати знання разом із ровесниками. [4]

Довгий час основним інститутом соціального виховання дітей із різними порушеннями в Польщі вважалися спеціальні освітні заклади, організовані за принципом навчання дітей, які мають певні особливі освітні потреби. Дитина, яка закінчила спеціальний заклад, стикається з низкою проблем: здобуття професійної освіти, адаптація до дорослого самостійного життя й відмежування від суспільства через страх бути не прийнятим. [3]

Пізніше на території Польщі з'явилися дві форми навчання: інклюзивна та інтеграційна, але друга є більш поширеною.

Інтегрована освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на об'єднанні дітей з ООП із іншими дітьми в одному класі. Відмінність від інклюзивної форми навчання це те,

що навчальний заклад може не знаходитися біля місця проживання дитини. Далеко не кожен освітній заклад має належні умови для дітей з ООП, тому деякі з них просто мають декілька класів, де поруч навчаються діти з особливими освітніми потребами та їхні ровесники.

У польській освітній системі можна спостерігати зміни та дії в напрямку інклюзивної освіти. Наслідки цих дій помітні, оскільки більшість дітей з ООП навчаються в загальноосвітніх школах й їм приділяють більше уваги ніж раніше, що розширює поле дії інклюзивної освіти.[5]

Слід зазначити, що ніхто не може примусити дитину навчатися в спеціальній чи інтегрованій школі, бо польське законодавство надає право батькам обирати тип закладу. Однак, щоб віддати дитину з особливими освітніми потребами в ту чи іншу школу, необхідно отримати довідку, де вказано ступінь потреби, рекомендації щодо навчання та освітнього закладу.

Висновки. Отже, зміни в системі освіти, а саме впровадження інклюзивної форми навчання – це важливий момент для дітей з особливими освітніми потребами. Їм надається можливість здобувати якісну освіту разом із однолітками. Завдяки такому виду навчання діти з ООП краще адаптуються до навколишнього світу. Інклюзивна освіта – рівність і повага до свого ближнього. Вона вчить суспільство не дивуватися, сприймати, добре ставитися до таких людей та допомагати їм соціалізуватися. Тому польські освітні заклади створюють належні умови, щоб дітям з порушеннями було комфортно навчатися.

Література

1. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко. К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 53 с.

2. Павленко В. В. Впровадження інклюзивної освіти в Польщі та Україні /

В. В. Павленко // *Навчання та виховання дітей з особливими освітніми проблемами: теорія та практика*: зб. праць вчених, молодих науковців, педагогів-практиків / За ред. доц. Борейка О.М. Житомир: ЖДУ, 2016 с. 150 с. С. 25–30.

3. Перфільєва М. Освіта як інститут соціального виховання дітей та молоді з особливими потребами у Польщі / М. Перфільєва // *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2015. Вип. 53. С. 290-295

4. Садова І. І. Інклюзивна освіта в країнах Європи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. Т. 1. С. 188–192.

5. Mudło-Głagolska K., Lewandowska M. Edukacja inkluzyjna w Polsce / K. Mudło-Głagolska, M. Lewandowska. 2018. № 2. С. 202-214

Леськів О. К.

здобувач другого рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного
університету ім. Володимира Гнатюка
olenka6014@gmail.com

Ящик О. Б.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри комп'ютерних технологій
Тернопільського національного педагогічного
університету ім. Володимира Гнатюка
SanyTNPU@tnpu.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітньому процесі має велике значення для покращення якості навчання та розвитку освітніх систем. ІКТ можуть бути корисними для всіх рівнів освіти, від дошкільної до вищої, і включати в себе

використання комп'ютерів, планшетів, смартфонів, програмного забезпечення, інтернет-ресурсів, веб-платформ, соціальних мереж, відео та інших технологій. Ось декілька способів, які вказують на важливість використання ІКТ в освітньому процесі:

Підвищення доступності освіти: використання ІКТ дає змогу забезпечити доступ до освіти для більшого числа людей, включаючи тих, хто має обмеження у фізичному доступі до навчальних закладів.

Покращення спілкування та співпраці: електронні комунікаційні засоби, такі як електронна пошта, відеоконференції та спеціальні платформи для спільної роботи, полегшують комунікацію між учнями, вчителями і співробітниками освітніх закладів.

Інтерактивність: застосування ІКТ дає змогу створювати інтерактивні навчальні матеріали, які залучають учнів до активного навчання та вирішення завдань.

Збільшення мотивації: використання мультимедійних ресурсів, відео, ігор та інших ІКТ засобів може зробити навчання більш цікавим і змусити учнів більше залучатися до нього.

Персоналізація навчання: технології дозволяють вчителям створювати індивідуальні навчальні програми та ресурси, які відповідають потребам кожного учня.

Онлайн-ресурси та відкрите навчання: інтернет надає доступ до великої кількості безкоштовних навчальних ресурсів, від відеолекцій до відкритих онлайн-курсів, що розширює можливості навчання.

Відстеження та аналіз прогресу: засоби ІКТ можуть бути використані для збору та аналізу даних про навчання, що допомагає вчителям покращувати свої методи та підходи до навчання.

Глобальне співробітництво: учасники освітнього процесу мають можливість взаємодіяти з учителями та учнями з інших країн, щоб обмінюватися досвідом та ідеями.

Звісно, важливо враховувати ефективність і безпеку використання ІКТ в освітньому процесі та забезпечувати відповідну підготовку вчителів й учнів для використання цих технологій. Також потрібно забезпечувати доступ до ІКТ для всіх учнів, незалежно від їхнього соціального статусу чи географічного положення.

Підвищення доступності освіти за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) означає роботу над тим, щоб зробити навчання більш доступним та доступним для різних категорій людей, незалежно від їхньої фізичної локації, фінансового стану, обмежень або інших факторів.

Важливо пам'ятати, що для забезпечення доступності освіти за допомогою ІКТ, потрібно не лише мати високий рівень технічної підготовки, але й вирішувати питання доступності до ІКТ та навчання для всіх, у тому числі для тих, хто може мати обмеження щодо використання технологій.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) може суттєво покращити спілкування та співпрацю в освітньому процесі. Розглянемо деякі способи, які допомагають досягти цієї мети.

Відеоконференції та віртуальні класи: платформи для відеоконференцій, такі як Zoom, Microsoft Teams або Google Meet, дають змогу учням та вчителям зустрічатися онлайн у реальному часі. Це створює можливість для інтерактивного спілкування та обговорення навчального матеріалу, навіть якщо учасники знаходяться на різних географічних відстанях.

Спільна робота над проєктами: віртуальні платформи для спільної роботи, такі як Google Docs, Dropbox, та Trello, дозволяють учням та вчителям спільно працювати над проєктами, ділитися матеріалами і вносити коментарі.

Електронна пошта та спілкування через платформи для обміну повідомленнями: електронна пошта залишається ефективним інструментом для спілкування між вчителями, учнями та батьками. Також платформи для обміну повідомленнями, такі як Slack або Microsoft Teams, дозволяють створювати групові чати для обговорення питань та співпраці.

Спільні веб-платформи та форуми: створення спеціалізованих веб-платформ для навчання та форумів для обговорення навчальних тем дозволяє учням обмінюватися думками, задавати питання та вирішувати завдання у спільноті.

Спільні проекти з використанням віртуальних інструментів: можливості для спільної роботи над проектами, які використовують ІКТ, такі як віртуальні лабораторії, створення мультимедійних презентацій та спільне редагування відео, можуть зробити навчання більш інтерактивним та захопливим.

Спільні блоги та відеоблоги: створення спільних блогів або відео-блогів дає змогу учням і вчителям ділитися своїми дослідженнями та думками, а також отримувати зворотній зв'язок від інших.

Спільні мережеві ресурси: спільний доступ до різноманітних навчальних ресурсів в Інтернеті, таких як відеоуроки, статті, книги і програми, сприяє співпраці та обміну знаннями.

Мовні та культурні обміни: за допомогою ІКТ можна організовувати мовні та культурні обміни з іншими країнами, що сприяє розширенню розуміння та сприяє міжнародному співробітництву.

Завдяки цим інноваціям в освітньому процесі, учні можуть отримувати більше можливостей для спілкування, співпраці та активної участі в навчанні.

Інтерактивність в освітньому процесі відображає можливість учнів активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, вчителями і одне з одним. Цей підхід сприяє більшому залученню учнів, покращує їхнє розуміння та запам'ятовування матеріалу і збільшує зацікавленість навчанням. Розглянемо кілька способів, які допомагають створити інтерактивний освітній процес.

Використання спеціальних платформ для навчання дозволяє створювати інтерактивні курси та навчальні модулі з різними типами завдань, тестами, грою і іншими елементами. Використання відеороликів, анімацій та інших мультимедійних матеріалів допомагає візуалізувати складні концепції і створювати можливості для практичного взаємодії, наприклад, через відеодемонстрації. За допомогою VR і AR можна створити іммерсивні навчальні середовища, в яких студенти можуть інтерактивно взаємодіяти з об'єктами і ситуаціями, що моделюються. Використання інтерактивних дошок і планшетів дозволяє вчителям і учням малювати, редагувати і маніпулювати навчальним матеріалом під час уроків. Використання навчальних програм і ігор дозволяє учням навчатися через гру та вирішувати завдання, що вимагають взаємодії. Використання онлайн-форумів, чатів і соціальних мереж для обговорення та обміну думками з іншими учнями. Замість стандартних тестів і завдань із однозначними відповідями можна використовувати завдання, які стимулюють критичне мислення і розв'язання проблем. Для залучення учнів до практичних навичок можна використовувати реальні проекти та завдання, що базуються на реальних ситуаціях. Інтерактивність в освітньому процесі сприяє зростанню інтересу до навчання, покращенню засвоєння матеріалу і розвитку критичного мислення учнів.

Збільшення мотивації учнів є важливим аспектом освітнього процесу. Мотивовані учні більше зацікавлені у навчанні, володіють кращими навчальними досягненнями і готові активніше долучатися до навчальних активностей. Загалом, ІКТ можуть створити цікавий і інтерактивний навчальний досвід, який сприяє мотивації учнів і збільшує їхню готовність до навчання та досягнення успіхів.

Персоналізація навчання – це підхід до освіти, в якому навчальний процес і матеріали адаптовані до індивідуальних потреб і можливостей кожного учня. Цей підхід дає можливість кожному учневі навчатися власним темпом, концентруватися на своїх інтересах і розвивати свої навички з урахуванням його потреб.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відіграють важливу роль в забезпеченні персоналізованого навчання. Онлайн-ресурси та відкрите навчання представляють собою важливу складову інноваційного освітнього середовища, яке використовує інформаційно-комунікаційні технології для навчання та набуття знань. Ці підходи надають доступ до

освітніх ресурсів та можливостей навчання в будь-який час і з будь-якого місця через Інтернет. Онлайн-ресурси включають: відеолекції; електронні підручники і матеріали; віртуальні лабораторії; курси та вебінари; відкрите навчання (Open Education); відкриті ресурси для навчання; відкриті підручники.

Відстеження та аналіз прогресу учнів є важливою частиною навчального процесу, і вони можуть бути значно поліпшені завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Електронні реєстри та системи управління навчанням (LMS): Системи управління навчанням, такі як Moodle, Blackboard, або Canvas, дозволяють вчителям вести електронний журнал та записувати результати учнів. Вони також дозволяють учням перевіряти свій навчальний прогрес та здавати завдання онлайн.

Загалом, використання ІКТ для відстеження та аналізу навчального прогресу допомагає зробити навчання більш ефективним, персоналізованим та спрямованим на досягнення успіху кожним учнем.

Глобальне співробітництво в контексті освіти використовує інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та Інтернет для забезпечення спільного навчання, обміну знаннями та досвідом між освітніми установами, студентами та вчителями з усього світу. Ця форма співпраці може бути дуже корисною для розвитку освіти, розширення горизонтів студентів та обміну культурними та професійними знаннями.

Глобальне співробітництво в освіті з використанням ІКТ розширює можливості навчання та співпраці, сприяє взаєморозумінню між культурами та сприяє розвитку компетентностей для життя в глобальному суспільстві.

Отже, використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті має великий потенціал для покращення навчального процесу, забезпечення доступності освіти, підвищення якості навчання та розвитку ключових навичок учнів та студентів. ІКТ надають можливість створювати інтерактивні та персоналізовані навчальні середовища, а також сприяють глобальному співробітництву в освіті.

Важливі аспекти використання ІКТ в освіті включають підвищення доступності освіти, покращення спілкування та співпраці, створення інтерактивних навчальних засобів, відстеження та аналіз навчального прогресу та глобальне співробітництво. Онлайн-ресурси, відкрите навчання, адаптовані навчальні програми і засоби аналізу даних допомагають створювати ефективні та динамічні навчальні середовища.

Завдяки застосуванню ІКТ освіта стає більш доступною, адаптованою до індивідуальних потреб та вимог, інтерактивною та цікавою для учнів. Вони допомагають розвивати навички, необхідні для успіху в сучасному світі, і сприяють глобальному обміну знаннями та досвідом. Загалом, ІКТ в освіті є потужним інструментом для створення більш якісних, доступних та інноваційних умов для навчання і розвитку людей у всьому світі.

Література

1. Використання відкритих онлайн курсів в умовах змішаного навчання майбутніх фахівців з інформаційних технологій / Ю. С. Рамський, І. А. Твердохліб, О. Б. Ящик, А. Ю. Рамський // Інформаційні технології і засоби навчання. Information Technologies and Learning Tools. 2021. № 4(84). DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v84i4.4431>

2. Психологічний аспект використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. URL: <https://vseosvita.ua/library/psihologicnij-aspekt-vikoristanna-informacijno-komunikacijnih-tehnologij-v-osvitnomu-procesi-184910.html>

3. Сучасні педагогічні технології. URL: <https://ukrbukva.net/page,4,106934-Sovremennye-pedagogicheskie-tehnologii.html>

4. Янкович О., Беднарек Ю., Анджеевська А. Освітні технології сучасних навчальних закладів: навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. 212 с.

Лещук Г.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
h.v.leshchuk@gmail.com

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Переорієнтація сучасної системи освіти з процесу механічного накопичення та відтворення індивідом знань на формування у нього адекватних запитам суспільства компетентностей актуалізує проблему як організаційного так і змістовного забезпечення такого підходу.

Компетентісний підхід є предметом наукових розвідок вітчизняних науковців Н. Авшенюк, Т. Десятова, Л. Дяченко, І. Драча, А. Коробченко, М. Головкової, О. Пометун, Н. Постригач, Л. Пуховської, О. Сулими та інших. Зарубіжні дослідники Дж. Равен, Дж. Боуден, С. Маслач, М. Лейгер звертаються до вивчення концептуальних засад компетентісного підходу як підґрунтя насамперед якісної освіти.

Як зазначає О. Пометун, «компетентність – це складна інтегрована характеристика особистості, під якою розуміють набір знань, вмінь, навичок, ставлень, що дають змогу ефективно проводити діяльність або виконувати певні функції, забезпечуючи досягнення певних стандартів у професії чи іншому виді діяльності» [3]. Створення сприятливих умов для набуття людиною необхідних компетентностей упродовж усього життя сприятиме як продуктивності та конкурентноспроможності фахівця на ринку праці, так і розвитку в індивіда вміння адаптуватися до мінливого соціального середовища. Сучасні освітні системи розвинених держав світу охоплені ідеями компетентісного підходу, в якому нового бачення набувають кінцеві освітні цілі. Суть компетентісного підходу полягає в тому, що проміжним і кінцевим результатами навчання є формування певних здібностей особистості (компетентностей), котрі проявляються в комплексі вмінь, базованих на знаннях, ціннісних орієнтирах та досвіді діяльності. Компетентісний підхід не заперечує цінності знань, але акцентує увагу на здібності особистості використовувати отримані знання. Здатність вирішувати проблеми не зводиться до освоєння певної сукупності умінь, ця здатність має декілька складових: мотиви діяльності; вміння орієнтуватися в джерелах інформації; вміння, необхідні для певних видів діяльності; теоретичні та прикладні знання, необхідні для розуміння сутності проблеми та вибору шляхів її вирішення.

Компетентісний підхід в освіті пройшов кілька етапів розвитку:

- 1) 1960-70-і рр. – початок наукової розробки та розмежування в педагогічній теорії дефініцій «компетенція» та «компетентність»;
- 2) 1970-90-і рр. – введення категорій «компетенція» та «компетентність» в освітню практику та професійний вокабуляр;
- 3) 1990 р. і дотепер – розширення наукових досліджень концепту компетентісного підходу у системі освіти.

Компетентісний підхід у педагогічній освіті розглядається у контексті розвитку ціннісних, мотиваційних структур особистості, її інтересів, установок, позицій, особистісних смислів у оволодінні знаннями, вміннями, засобами педагогічної діяльності. Таким чином, підготовка сучасного педагога на основі компетентісного підходу розглядається як процес становлення та розвитку особистості педагога, наділеного потенціалом безперервного саморозвитку та самореалізації, завдяки смислам та цінностям, якими майбутні вчителі керуються у своєму професійному виборі.

Концептуальні основи щодо реалізації компетентісного підходу в умовах формування глобального інноваційного суспільства із збереженням досягнень та традицій національної вищої освіти, врахуванням державного стандарту і складових галузевої компоненти

державних стандартів вищої освіти, регіональних особливостей при підготовці фахівців із впровадженням ступеневої структури освіти викладені в положеннях Сорбонської, Болонської декларацій, Лісабонської угоди, Берлінського, Бергенського, Лондонського, Празького, Львівського комюніке Європейської Комісії [1, с. 6]. Основною ідеєю компетентнісного підходу є реалізація діяльнісного характеру змісту освіти, в результаті якої той, хто навчається, перетворюється з об'єкта на суб'єкт навчання, розвиває себе як особистість.

Професійну компетентність педагога необхідно розглядати як єдність таких складових: особистісна складова (етичні та соціальні позиції й установки, риси особистості фахівця); когнітивна складова (наявність системи педагогічних і спеціальних предметних знань); операціонально-технологічна складова (володіння методами, технологіями, способами педагогічної взаємодії, методами навчання даного предмета).

Компетентнісний підхід при навчанні майбутніх педагогів має означати, що результатом професійної підготовки вчителя буде не сума спеціальних предметних знань і навичок, а його здатність діяти в різних педагогічних ситуаціях. Тому компетентностями випускника закладу вищої педагогічної освіти виступає єдність сформованих предметно-професійних знань, засвоєних технологій, умінь діяти в умовах педагогічної діяльності [2].

Загалом, компетентнісний підхід можемо розглядати як ефективний інструмент модернізації системи професійної освіти, зокрема, педагогічної. Компетентнісний підхід дозволяє перейти у професійній освіті від її орієнтації на відтворення знань до їх практичного застосування; запровадити міждисциплінарно-інтегровані вимоги до результатів освітнього процесу; спрямовувати діяльність фахівців на вирішення широкого спектру професійних і життєвих ситуацій.

Література

1. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика : монографія / Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятов, Л. М. Дяченко, Н. О. Постригач, Л. П. Пуховська, О. В. Сулима. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 280 с.

2. Коробченко А. А., Головкова М. М. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх учителів нової української школи. *Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи*. 2016. С. 127–130.

3. Пометун О.І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. К.: К.І.С., 2004. 112 с.

Yida L.

graduate student of the Department of
Educology and Pedagogy WUNU Guilin, Guangxi, China
liyidaa@163.com

Krychkivska O.

Associate Professor at the
Department of Educology and Pedagogy
West Ukrainian National University,
Ternopil, Ukraine
o.krychkivska@wunu.edu.ua

CURRENT STATE OF THE FUTURE CERAMIC DESIGN SPECIALISTS' EDUCATION IN CHINA

The current teaching content and methods of most college aesthetic education courses are relatively monotonous, emphasizing knowledge impartation while lacking practical experience and perceptual cognition, which cannot meet the diversified needs of students.

The number of aesthetic education teachers in colleges and universities is small, and the teaching staff is insufficient. Most schools rely on teachers from other disciplines or part-time

teachers for aesthetic education, resulting in uneven teaching quality.

Due to the problems of monotonous teaching content and methods, insufficient teaching staff, and lack of educational resources in college aesthetic education, student participation is low, and their interest and understanding of aesthetic education are limited.

Virtual reality technology can provide rich virtual scenes and experiences, injecting new vitality and creativity into art education. For example, virtual reality technology can be used to create virtual art exhibitions, architectural scenes, etc., to help students better understand art and culture.

Virtual reality technology has immersion and interactivity, which can make students more actively participate in art education, and enhance their interest and engagement in learning. For example, students can visit famous historical sites, explore art museums, watch art performances, etc. in virtual reality environments, gaining more vivid and profound experiences.

Virtual reality technology can simulate real-life scenarios and situations, allowing students to have a more intuitive understanding and experience of art. At the same time, virtual reality technology can also provide real-time feedback and guidance to help students better understand and master art knowledge and skills.

Virtual reality technology has strong interdisciplinary nature, which can promote the integration and crossover of art education with other disciplines, and create more diverse and rich art education teaching modes.

The School of Arts and Sciences at Harvard University has utilized virtual reality technology to develop a virtual reality art exhibition called "Ways of Seeing," allowing students to explore works of art in a virtual environment and gain a more immersive and intuitive experience. This new form of art exhibition has attracted a large number of students' attention and participation.

Virtual reality technology has been used in the art education curriculum at the City University of Hong Kong to help students better understand music and art. Through virtual reality devices, students can watch music performances, visit art galleries, and experience a more immersive learning environment, thereby enhancing their interest and engagement in learning.

The College of Fine Arts at Beijing Normal University has introduced virtual reality technology in art education, providing various virtual reality scenarios, such as virtual painting studios and virtual art galleries in painting courses. Students can experience painting and view works of art in a virtual reality environment, thereby gaining a more profound learning experience.

References

1. Huang Y.Y. A review of research on the application of virtual reality in education. *Chinese Journal of ICT in Education*. 2018. №1. pp. 11-16.
2. Huo M.C., Li H. An Investigation of the Aesthetic Educational Value of Virtual Reality Games in the Internet Age. *Media*. 2017. №12. pp. 82-84.
3. Tang X.R., Dan W.J. The application prospect of virtual reality technology in aesthetic education teaching. *Home Drama*. 2019. №25. pp. 180-181.
4. Wang J., Chang Y.S. Research on the Application of Game Character Experience in Higher Education Fine Arts under Virtual Reality Technology. *Digital Communication World*. 2021. №10. pp. 149-150.

Локшина О.І.

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
завідувач відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України
olena.lokshyna@gmail.com

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПРОСТІР

Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (2014) підтверджено курс України на активізацію співпраці у сфері вищої освіти, зокрема щодо покращення її якості та підвищення важливості (Угода про асоціацію..., 2014).

Отримання Україною у 2022 році статусу кандидата на членство в Європейському Союзі закріпило євроінтеграційну перспективу України включно з освітньою галуззю. У Висновку Європейської Комісії від 17 червня 2022 року констатовано високе охоплення українців вищою освітою (European Commission, 2022). Водночас, забезпечення якісної конкурентоспроможної вищої освіти в Україні актуалізується у контексті інтеграції в Європейський простір вищої освіти у синергії з Європейським освітнім та Європейським дослідницьким просторами. У Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки інтеграція у зазначені простори є складовою бачення її розвитку на наступне десятиліття (Кабінет Міністрів України, 2022). Тому, дослідження концепту і практики розбудови Європейського дослідницького простору є актуальним. Метою дослідження є осмислення перспектив Європейського дослідницького простору для підвищення якості вищої освіти України.

Проблему Європейського дослідницького простору в аспектах історії розбудови, трансформації орієнтирів, сутнісних характеристик на сучасному етапі та євроінтеграційних перспектив українського дослідницького простору висвітлено у наукових розвідках В. Антонюка, А. Джурило, С. Іванова, О. Локшиної, О. Топузова, О. Шпарик та ін. (Іванов & Антонюк, 2020; Топузов, Локшина та ін., 2023).

Констатовано, що Європейський дослідницький простір визначається Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016) як система програм та політичних інструментів, що об'єднує інституційне середовище досліджень і розробок держав-учасниць ЄС та асоційованих членів з метою розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва, вільного трансферу знань, мобільності дослідників (Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», 2016).

Розкрито, що в Європейському Союзі Європейський дослідницький простір асоціюється з вільною циркуляцією дослідників, наукових знань і технологій задля підвищення конкурентоспроможності, в тому числі у промисловості, сприяння всій дослідницькій діяльності (Consolidated version of the Treaty on European Union, 2012).

Акцентовано увагу на синхронізації процесів розбудови Європейського дослідницького простору та економіки знань через запровадження ідеї «знанневого трикутника» з досліджень, інновацій та освіти як рушіїв конкурентоспроможності та якості життя.

Підкреслено рух у напрямі відповідності Європейського дослідницького простору швидкозмінним потребам європейських економік та суспільств. У 2020 році в умовах глобальних трансформацій Європейським Союзом прийнято рішення про оновлення Європейського дослідницького простору, орієнтирами якого визначено: пріоритезацію інвестицій та реформ, покращення доступу до досконалості, упровадження результатів досліджень і розробок в економіку, поглиблення Європейського дослідницького простору (European Commission, 2020).

В оновленому баченні Європейського дослідницького простору вища освіта покликана сприяти реалізації «знанневого трикутника» з досліджень, інновацій та освіти задля підвищення технологічної конкурентоспроможності Європи. Подальша розбудова Європейського дослідницького простору передбачає посилення транснаціонального

співробітництва між закладами вищої освіти, а також з бізнесом та іншими суб'єктами досліджень та інновацій. Очікується, що таке співробітництво посилить інклюзивність, досконалість, різноманітність, привабливість і глобальну конкурентоспроможність європейської вищої освіти. Воно сприятиме підвищенню ролі закладів вищої освіти на світовій арені, перетворивши Європу на лідера у вирішенні глобальних викликів (European Council, 2022).

Література

1. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». (2016, 16 січня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
2. Іванов, С.В., Антонюк, В.П. (2020). Європейський дослідницький простір та Україна: проблеми і перспективи інтеграції. *Економічний вісник Донбасу*, 3(61), 166–176. <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/173855>
3. Кабінет Міністрів України. (2022, 23 лютого). *Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки* (286-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
4. Топузов, О. М., Локшина, О. І., Джурило, А. П., & Шпарик, О. М. (2023). Проект «Європейський дослідницький простір як орієнтир розвитку педагогічної науки в Україні: інформаційний хаб інституту педагогіки НАПН України». *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(1), 1-9. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5148>
5. *Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.* (2014). Офіційний Вебпортал Парламенту України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
6. *Consolidated version of the Treaty on European Union.* (2012). EUR-Lex, Publications Office. Retrieved August 4, 2023, from <https://bitly.ws/VZrn>
7. European Commission. (2020). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A New Era for Research and Innovation.* <https://bitly.ws/VZte>
8. European Commission. (2022). *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Commission: Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union.* <https://bitly.ws/VZ6L>
9. European Council. (2022). *Council Recommendation of 5 April 2022 on building bridges for effective European higher education cooperation (Text with EEA relevance).* <https://bitly.ws/VZt2>

Магера Т. В.

методист, в.о. заступника директора
з науково-педагогічної та виховної роботи ТОКІППО
t.mahera@ippo.edu.te.ua

ПАРТНЕРСТВО УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

В умовах сьогодення педагогіка партнерства – критерій, за яким можна оцінювати якість освітнього процесу. В нормативно-правових документах зазначено, що нова школа працюватиме на засадах педагогіки партнерства, в основі якої – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат [1].

Проблема взаємодії між учасниками освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства висвітлена у працях зарубіжних і вітчизняних учених. Так, у 60-70 роках ХХ століття Р. Бенедикт, О. Больнов, Р. Лохнер, М. Мід, Б. Ананьєв, К. Корсак, В. Куліков

здійснили наукові розвідки того чи іншого аспекту партнерства в контексті освітніх змін [3]. Проблеми практичного застосування педагогіки партнерства порушували В. Сухомлинський, О. Захаренко, Ш. Амонашвілі. Впровадження педагогіки партнерства в українській школі вивчали О. Барабаш, О. Бондаренко, А. Бугайчук, О. Савченко та інші. Аналіз досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що проблема партнерства учасників освітнього процесу як фактору забезпечення якості освіти є актуальною та потребує вирішення.

Партнерські взаємини між учнем, учителем та батьками є однією із ключових засад реформування сучасної української школи. Завдяки співпраці та підтримці кожного учасника освітнього процесу можна досягнути позитивного результату. Партнерство є системою взаємовідносин, що організовується на простих, але надзвичайно важливих принципах: взаємоповазі та рівноправності всіх учасників освітнього процесу; довірливих стосунках та спільній наполегливій праці; позитивному та доброзичливому ставленні одне до одного; порозумінні та [ефективній комунікації](#) задля досягнення спільної мети; забезпеченні права вільного вибору; горизонтальній моделі співпраці (всі учасники освітнього процесу мають бути рівноправними); соціальному партнерстві (добровільності визнання власних обов'язків та обов'язковості їх виконання) [2]. Для того, щоб освіта і навчання приносили задоволення усім учасникам освітнього процесу, варто застосовувати підхід партнерства, впроваджувати активні та інтерактивні технології (метод проєктів, діалогічні методи, стимулювання висловлювання власних думок, проблемних ситуацій), організовувати дослідницьку роботу, стимулювати самоосвітню діяльність учнів, використовувати методи самооцінки і взаємоперевірки.

Сьогодні Україна переживає надзвичайно складний період. В умовах воєнного стану неабиякої допомоги потребують діти, які не можуть самотужки впоратися із складними життєвими ситуаціями. Саме тому важливим аспектом педагогіки партнерства є орієнтація на дитину та розкриття її індивідуальних здібностей. Спільними зусиллями та ініціативами дорослі можуть допомогти підростаючому поколінню якомога легше подолати цей етап та адаптуватися до нових реалій. Адже саме поведінка дорослих, їхні слова та вчинки є для дітей прикладом для наслідування та впливають на світогляд школярів, сприйняття ними своєї соціальної ролі та значимості. Завдання педагогів полягає у створенні атмосфери турботи і підтримки учнів, яка сприяла б розвитку їхніх можливостей, задовільняла їхні інтелектуальні, емоційні й соціальні потреби.

Утілюючи ідеї педагогіки партнерства, вчителю необхідно виявляти ініціативу і будувати навчання та виховання таким чином, щоб дитина була постійно залучена до спільної діяльності. Зокрема, можна використовувати такі інструменти педагогіки партнерства: цікаві й захоплюючі розповіді, відверту бесіду, справедливу і незалежну оцінку, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, зустрічі з цікавими людьми, спільний пошук рішень, участь у волонтерській діяльності, проведення благодійних акцій тощо. Важливим завданням є популяризація здорового способу життя, рухової активності, різних видів спорту з метою заохочення дітей до збереження здоров'я та виховання здорового покоління.

Особливе місце у педагогіці партнерства посідає тісна та плідна взаємодія усіх учасників освітнього процесу. В рамках педагогіки партнерства батьків долучають до процесу прийняття ключових, стратегічних рішень на класних або загальношкільних зборах. Думкою батьків цікавляться, коли аналізують якість роботи школи та спільно шукають можливі шляхи покращення якості освіти [4]. Партнерські взаємини між учителем та батьками дають можливість оперативно реагувати на актуальні виклики та проблеми, а саме відстежувати зміни у поведінці дитини, краще розуміти її вподобання та життєві орієнтири. Рівноправність взаємин між педагогом та родиною учня дозволяє зменшити ризик виникнення конфліктних ситуацій. А якщо суперечності все ж виникнуть, їх завжди можна розв'язати конструктивно, знайшовши компромісне рішення. Така модель взаємодії дорослих неодмінно стане взірцем для школярів. Завдяки педагогіці партнерства такі поняття, як співчуття, доброзичливе ставлення один до одного, психологічна та емоційна підтримка усіх учасників освітнього процесу, свобода вибору стануть основоположними для

нашого суспільства. Надзвичайно важливо, щоб освітнє середовище було безпечним, мобільним, створеним і батьками, і вчителями, і дітьми.

Педагогіка партнерства важлива і незамінна, оскільки сприяє створенню атмосфери, в якій найкраще розкривається потенціал кожного учня, формується його ініціативність і креативність. А це – один із ключових активів сучасного світу; задовольняє потребу в значимості і приналежності та зменшує рівень стресу, що, зрештою, допомагає інтелекту працювати ефективніше; такий формат стосунків найкраще готує молодих людей до професійної діяльності і ролі активного громадянина у відкритому світі [1].

Отже, педагогам доцільно використовувати у своїй роботі не лише традиційні методи організації навчально-виховного процесу, але й виявляти ініціативу, заохочувати усіх учасників освітнього процесу до взаємодії та співпраці. Лише у такому випадку партнерство учасників освітнього процесу буде вагомим фактором забезпечення якості освіти.

Література

1. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/> (дата звернення: 15 вересня 2023 р.).

2. Педагогіка партнерства заради успіху дітей. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-pedagogika-partnerstva-zaradi-uspihu-ditey-135705.html> (дата звернення: 19 вересня 2023 р.).

3. Федірчик Т. Педагогіка партнерства як чинник формування ефективної взаємодії учасників освітнього процесу в умовах нової української школи / Т. Федірчик, В. Дідух. *Гірська школа Українських Карпат*. 2019. № 21. С. 50-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuc_2019_21_12 (дата звернення: 19 вересня 2023 р.).

4. Що таке педагогіка партнерства: правила сучасного викладання. URL: <https://buki.com.ua/news/shcho-take-pedagogika-partnerstva/> (дата звернення: 21 вересня 2023 р.).

Максименко О.О.

кандидат педагогічних наук, доцент,
науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України
osmaksku@ukr.net

ТРАНСФОРМАЦІЇ ШКІЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Подальший рух у напрямку децентралізації, надання автономії школам у прийнятті рішень та зростання їх відповідальності за отримані результати і звітність висунуло на перші позиції шкільне лідерство, яке є одним з головних питань освітньої політики у сучасному світі, оскільки відіграє ключову роль у покращенні викладання і навчання через відповідну організацію функціонування школи – від мотивації вчителів і створення шкільного клімату та середовища закладу, до ефективності та рівності шкільного навчання.

Проблема шкільного лідерства широко досліджується, розробляється та координується міжнародними організаціями (ОЕСР, відповідними інституціями Європейського Союзу) [1; 2], а також вивчається науковцями, дослідниками, практиками починаючи з другої половини ХХ століття. Так, першими дотичними питаннями, що висувалися в означеній проблемі ставали питання якості навчання, підвищення професійної ефективності керівників закладів, участь батьків, звітність та атмосфера середовища закладу. Подальші теоретичні дослідження, узагальнюючи попередній досвід, вибудовують перспективи майбутнього за запитами суспільно-економічних вимог сучасності та потреб людини для успішного навчання та реалізації власних можливостей, починаючи з навчального середовища [3; 4; 5; 6]. Практичні розвідки фіксують та розглядають особливості перебігу процесу та проблематику втілення феномену шкільного лідерства на теренах країн світу [7; 8; 9; 10].

Актуальними залишаються особливості шкільного лідерства та їх трансформації як інструменту подальшої децентралізації освіти, що обрано завданням для розгляду у цій роботі.

Сучасне розуміння поняття «шкільного лідерства» є ширшим за своєю сутністю за концепцію «директорства», поширеного у індустріальній моделі навчання, де одна людина несе основну відповідальність за всю організацію. Лідерство – це ширше поняття, де повноваження керувати має не одна людина, а воно може розподілятися між різними людьми в/за межами школи. Шкільне керівництво може охоплювати людей, які виконують різні ролі та функції (наприклад, директори, заступники та помічники директорів, керівні групи, дирекції шкіл та персонал шкільного рівня, залучений до виконання завдань керівництва) [1, с. 18].

Значний поштовх у розвитку економіки, ринків, наук, демократизації суспільства змінювали акценти розвитку світової спільноти, висуваючи вимоги до освіти та її управління. Відтак, відбувалися переміщення уваги та акцентів у шкільному лідерстві. Сутнісні зміни у світовому контексті, які мали вплив на трансформацію шкільного лідерства узагальнені у Таблиці 1.

Таблиця 1.

Період	Основні зміни
60-70 рр. XX ст.	Спрямування зусиль шкільних лідерів, освітніх адміністраторів та реформаторів на методи викладання, розробку навчальних планів, навчальна допомога, шкільне забезпечення, вкладання ресурсів. Проблеми: незначні покращення навчальних результатів учнів.
80 рр. XX ст.	Переміщення уваги на організацію функціонування школи та її управління, що спонукало чисельні реформи та викликало різноманітні зміни в освітньому середовищі, серед яких: - різноманітні та високі очікування щодо шкільної освіти, - потреби в людській ініціативі та творчості в процесах навчання та управління, - досягнення у галузі інформаційних технологій, - тенденція до децентралізації управління в організаціях (наприклад, школо-базоване управління, співробітництво, шкільне самоврядування), - приватизація, локалізація та глобалізація.

Джерело: узагальнено за матеріалами [11].

Як демонструє таблиця, основна мета змін – покращення навчальних результатів учнів, що є рушійною силою подальших змін шкільного лідерства.

Особливими напрямками уваги щодо реалізації шкільного лідерства є забезпечення якісного навчання, підвищення ефективності управління, подальша розробка та втілення інновацій, вивчення результативності на основі аналізу даних, аналіз втілення міжнародного досвіду [1; 12; 13].

Таким чином, від запровадження лідерство, а саме шкільне лідерство, зазнає змін через зміну вимог глобалізованого світу до освіти. На сучасному етапі розвиток шкільного лідерства набуває нових розгалужень та тлумачень, ознак та трансформується через розробку і впровадження інновацій в організації, механізми фіксації досягнень та оцінювання ефективності діяльності на шляху до реалізації головної мети шкільної ланки – надання якісної освіти та демонстрація учнями відповідних навчальних результатів.

Література

1. OECD & Pont, B., Nusche, D., Moorman, H. Improving School Leadership. Policy and Practice. VOLUME 1. 2008. URL: <https://www.oecd.org/education/school/44374889.pdf> (дата звернення: 20.09.2023).

2. Council of the European Union. Council conclusions on effective leadership in education. Education, Youth, Culture and Sport. Council meeting Brussels, 25-26 November, 2013. URL:

https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/139715.pdf (дата звернення: 20.09.2023).

3. Калініна, Л. М. Стратегія інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу // Стратегії управління закладами освіти в умовах формування інформаційного суспільства : зб. наук. праць / Ін-т педагогіки АПН України; за ред. Р.П. Вдовиченко, Л.М. Калініної. Київ - Миколаїв: вид-во «Ліон», 2008. Вип. 1. С. 5 - 17. 399 с.

4. Тимошко Г. М. Організаційна культура керівника загальноосвітнього навчального закладу: теорія та практика : Монографія. К. : Видво, 2014. 710 с.

5. Roy, R., Mohalik R. Academic Leadership in School Education. *Educational Leadership and Management*. Renu Publishers , New Delhi. 2015. pp. 155-165. URL: https://www.researchgate.net/publication/344043206_Academic_Leadership_in_School_Education (дата звернення: 20.09.2023).

6. Magno, C. Comparative Perspectives on International School Leadership: Policy, Preparation, and Practice. 2013. DOI:[10.4324/9780203810514](https://doi.org/10.4324/9780203810514)

7. Levin, B., Confident school leadership: a Canadian perspective, Nottingham, National College for School Leadership. 2013. 19 p. URL:https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/335735/confident-school-leadership-a-canadian-perspective.pdf (дата звернення: 20.09.2023).

8. Goddard, T. School leadership and equity: Canadian elements. *School Leadership and Management* 27(1). 2007. pp.7-20. DOI:[10.1080/13632430601092263](https://doi.org/10.1080/13632430601092263)

9. Menon, M.E. Transformational leadership at times of crisis: the case of school leaders in Greece. *European J Ed Manage*1(4). 2021. pp. 1 -11. doi: 10.12973/eujem.4.1.1

10. Marsh, S., Waniganayake, M., Gibson, I.W. Scaffolding leadership for learning in school education: Insights from a factor analysis of research conducted in Australian independent schools. *Educational Management Administration & Leadership*. 2013. Volume 42, Issue 4. <https://doi.org/10.1177/1741143213502197>

11. Yin Cheong Cheng. The Changing Context of School Leadership: Implications for Paradigm Shift: *Second International Handbook of Educational Leadership and Administration*, 2002, Volume 8. pp. 103-132. URL:

https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-010-0375-9_5#citeas (дата звернення: 20.09.2023).

12. OECD. Leadership for the 21st century learning. Educational research and innovation. OECD Publishing. 2013. 208 p. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/education/leadership-for-21st-century-learning_9789264205406-en#page (дата звернення: 20.09.2023).

13. Vidoni, D., Bezzina, C., Gatelli, D., Grasseti, L. The role of school leadership in student achievement: evidence from TIMSS 2003. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities © European Communities, 2007. 152 p. DOI: 10.2788/61252

Мацарський Б. В.

майстер виробничого навчання
ДНЗ «Подільський центр ПТО»

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ

Зміни, події за останні роки в нашій країні, вимагають іншого підходу до навчання учнів в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. На перший план виходить особа учня, його здібність до самовизначення і самореалізації, до самостійного ухвалення рішень і доведення їх до виконання, до аналізу власної діяльності.

Основним завданням майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О стає пошук такої технології, яка відповідала б принципам найбільшої міри відповідності природним

механізмам засвоєння досвіду учнями, а також інтенсивності, тобто вищого і швидшого вирішення дидактичних завдань. Адже, успіх навчально-виробничого процесу, ефективність кожного уроку як його складова структура, багато в чому залежить від кваліфікації та педагогічної готовності майстра виробничого навчання. На практиці майстрами виробничого навчання у ЗП(ПТ)О застосовуються різні форми педагогічних технологій: технологія різнорівневого навчання, технологія ігрового навчання, технологія модульного навчання, технологія проектного навчання.

Метод проектів – це метод, направлений на розвиток навиків співпраці і ділового спілкування в колективі, який передбачує поєднання індивідуальної самостійної роботи з груповими заняттями, обговорення дискусійних питань, наявність усередині себе дослідницької методики, створення учнями кінцевого продукту (результату) їх власної творчої діяльності [2].

В рамках професійного навчання метод проектів можна визначити як [освітню технологію](#), націлену на придбання учнями нових знань і умінь в тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування у них специфічних умінь і навиків за допомогою системної організації проблемно-орієнтованого учбового пошуку.

Метод проектів – це такий спосіб навчання, при якому учень найбезпосереднішим чином включений в активний пізнавальний процес; він самостійно формулює учбову проблему, здійснює збір необхідної інформації, планує варіанти вирішення проблеми, робить висновки, аналізує свою діяльність, формуючи нове знання і набуваючи нового учбового і життєвого досвіду. Це спільна учбово-пізнавальна, творча або ігрова діяльність учнів, що має загальну мету, погоджені методи, способи діяльності, направленої на досягнення загального результату цієї діяльності [4].

Основними вимогами, якими користуються майстри виробничого навчання при підготовці до проекту є:

- ✓ Наявність проблеми.
- ✓ Обговорення вирішень проблем учнями повинне вестися в реальних умовах або у край наближених до реальних.
- ✓ Кожен проект вимагає дослідницької роботи учнів. Необхідний результат роботи.
- ✓ Це засіб, який розроблений учасниками проектної групи для дозволу поставленої проблеми.
- ✓ На завершуючому етапі потрібна презентація роботи.

Типи проектів та їх склад. Можна використовувати різні види проектів, які класифікуються по виду діяльності, по характеру контактів, терміну виконання, кількісному складу учасників. На практиці в ЗП(ПТ)О використовуються змішані типи проектів, в яких є ознаки дослідницьких, творчих, ігрових.

Характерні ознаки методу проектів:

- ✓ завершує певний цикл навчання;
- ✓ ідеї, мета та завдання проектів визначають його виконавці на [підставі навчальних інтересів](#);
- ✓ планування проектної діяльності виконавцями;
- ✓ визначення кінцевих результатів, пошук ресурсів для реалізації проекту виконавцями;
- ✓ виконання проекту учнями з консультативною допомогою педагога;
- ✓ реальність результату проектної діяльності (макет, реферат, виставка тощо);
- ✓ презентація результатів діяльності іншими учнями;
- ✓ аналіз проведеної роботи [2].

Етапи проектної діяльності на уроках виробничого навчання в ЗП(ПТ)О:

- ✓ задум;
- ✓ планування;
- ✓ підготовка;
- ✓ здійснення;
- ✓ підведення підсумків;

- ✓ підготовка до захисту роботи;
- ✓ презентація;
- ✓ аналіз.

Задум:

- ✓ пошук та вибір ідеї є першою вимогою, без якої не розпочинається жодна робота;
- ✓ завдання майстрів виробничого навчання допомогти та проконсультувати учня;
- ✓ далі вони разом з учнями ретельно планують роботу та організують її таким чином, щоб можна було досягти визначеної мети;

Планування проєкту:

- ✓ процес планування проєкту потребує досягнення конкретної мети та ефективно виконаної роботи;

✓ перед тим, як розпочати планування, майстри виробничого навчання пробувають відповісти на ряд питань: Хто? Для кого? Коли? З ким? Як? Хто? Перше питання, на яке дається відповідь в процесі планування, це питання - хто організує даний проєкт? Для чого? Для чого ми беремось за цю справу? Чого бажаємо досягнути?

✓ З ким? З ким йти в досягненні мети, так як наодинці вирішати проблеми важко, а деякі неможливо. Цільова група, партнери і радники, зацікавлені в даному проєкті, люди відповідальні за прийняття рішень, експерти в даній проблемі, опоненти – ось перелік тих, з ким доведеться співпрацювати на протязі реалізації проєкту.

✓ Коли? Важливим етапом планування проєкту є правильний вибір часових меж. По-перше, скільки часу займе сам проєкт. По-друге, в залежності від часу року необхідно підбирати відповідний тип заходів.

✓ Як? Відповідь на це питання є не менш важливим, ніж відповіді на всі попередні питання при плануванні проєктної діяльності.

Важливим є: формування команди. І найбільш важливим, є те, що пропонується було цікаве дітям, головним учасникам і реалізаторам проєкту.

Підготовка:

- ✓ маючи вже певний задум, учні активізуються для певних досягнень;
- ✓ для досягнення мети визначаються потрібні ресурси та шляхи здійснення своїх задумів;

✓ на цьому етапі затверджується тема проєкту і використовується календарне планування роботи.

Здійснення:

Виконання проєкту здійснюється учнями самостійно; ми постійно налаштовуємо учнів на роботу, надаємо їм допомогу в складних ситуаціях.

- ✓ Підведення підсумків роботи:

✓ Цей етап дає можливість учням робити аргументовані висновки, обробляти дані експериментальної і дослідної роботи, оформляти отримані результати, працювати в співпраці.

Підготовка захисту роботи:

- ✓ Учні самостійно готують презентацію проєкту з використанням комп'ютера, мультимедійного устаткування, вибудовують систему доказів.

Презентація проєкту:

- ✓ На даному етапі учні представляють результат своєї діяльності, доводять правильність рішень.

Аналіз:

✓ Майстри в/н контролюють процес виконання проєкту, щоб мати можливість встановити успішність досягнення обраної на початку мети.

✓ При підбитті підсумків роботи над проєктом, учні також представляють свої результати іншим.

✓ Демонстрація результатів супроводжується плакатами, діафільмами, аудіо та відеозаписами тощо.

✓Робота над проектом закінчується написанням повного звіту, аналізом проведеної роботи.

Отже, перехід до проектних технологій в інноваційній педагогічній діяльності, які укладаються в русло сучасного розвитку нашого суспільства, орієнтованого на самоорганізацію, виховання людей творчих, здатних відстоювати і втілювати у життя власні думки й ідеї, обумовлює необхідність формування проектного мислення і проектної культури з використанням інформаційних технологій.

Література

1. Адванта – онлайн система управління проектами //URL: <http://www.advanta-group.ru/>
2. Батенко Л. П. Управління проектами: навч. посіб. / Л. П. Батенко, О. А. Загородніх, В. В. Ліщинська. К.: КНЕУ, 2003. 231 с.
3. Безверхнюк Т. М. Проектно-орієнтований підхід як нова філософія організації управління державними програмами і проектами / Т. М. Безверхнюк // Науковий вісник Академії муніципального управління : збірник наукових праць. Вип. 3/2011. Київ: Академія муніципального управління, 2011. С. 17-24.
4. Макух Я. Д. Термінологічні рівні поняття «проект» / Я. Д. Макух // Глобалізація та управління проектами у XXI столітті: Матеріали наук.- практ. конф., Львів, 9-10 жовт. 2003 р. / Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Л.: ЛПІДУ НАДУ, 2003. С. 35-37

Мельникова Р.М.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри української мови та літератури
Ізмаїльського державного гуманітарного
університету
ryslana.melnikova@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Постановка проблеми. Інноваційний освітній простір ХХІ століття визначає креативна освіта, яка базується на особистісно зорієнтованому навчанні, інноваційних технологіях та формуванні високої мовної та мовленнєвої компетентностей учнів. Зміна вектору сучасної освіти зі знаннєвого на компетентнісний потребує вибору таких технологій, форм і методів навчання, використання яких дало б змогу сформувати особистість, яка здатна репрезентувати себе засобами мови, яка зможе конкурувати на нинішньому ринку праці, виправдано реагувати на виклики соціуму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Навчальне проектування не є принципово новою технологією. Метод проектів виник у 20-ті роки ХХ століття у США. Джон Дьюї розробив ідеї активізації доцільної діяльності учня у співвідношенні з його особистим інтересом саме в цих знаннях як засад навчання.

У дидактиці та лінгводидактиці проект розглядають із різних позицій:

- як навчальний метод (Г. Ващенко, О. Пошетун, Є. Полат, Н. Голуб);
- як технологію (О. Когут, О. Кучерук, Т. Донченко);
- як діяльність: пошукову, цілісну, проектну (Л. Варзацька, Є. Євдокімова, І. Єрмаков).

Н. Голуб зазначає, що «породженню хаосу в категорійному полі української лінгводидактики сприяє практика синонімізації назв методів, зокрема це стосується й названого методу: проєкційний, метод проектів, метод проектування, метод проектної діяльності, метод проектного навчання, проектне навчання» [1, с. 15.].

В основі означеного поняття лежить проектування, яке трактується як: 1) культурно-історична форма діяльності людини, що передбачає прогнозування можливих результатів, прийняття відповідальності за проект; 2) особливий вид інтелектуальної діяльності, шлях

задуму або спосіб планування, що пов'язує ідею з її втіленням; 3) завдання, націлене на досягнення наочно представленого результату, який одержують у процесі самостійно-групової творчої діяльності; 4) групова діяльність, у якій є значущими бажання й уміння знаходити спільну мову з іншими людьми [2, с. 12].

За різними ознаками дослідники класифікують проекти, виділяючи такі: пошукові, дослідницькі, творчі, рольові, прикладні, орієнтувальні, моно- проекти, міжпредметні, індивідуальні, парні, групові, колективні, масові (Полат Є.), внутрішньошкільний, проєкт за межами школи, позашкільний (Бьом І., Шнайдер І.).

Мета статті – обґрунтувати ефективність використання інтерактивних організаційних форм у системі особистісно зорієнтованого навчання.

Виклад основного матеріалу. У молодшому підлітковому віці (особливо при переході із початкової до основної школи) відбувається демотивованість, тобто зниження інтересу до навчання. Подолати цю проблему частково допоможе застосування в навчальній діяльності проєктна технологія. Використовувати її можна як у середніх класах закладів загальної середньої освіти, так і в старших.

Після вивчення творчості Т. Г. Шевченка в 5 класі учням було запропоновано виконати завдання різних типів, об'єднавшись у групи. При цьому враховувалися здібності учнів, їхні нахили, бажання. Клоуз-тест – це специфічний тип тестового завдання відкритої форми, який передбачає відновлення в зв'язному тексті пропущених слів [3].

Садок вишневий,
Хрущі над вишнями ...,
Плугатарі з плугами ...,
Співають ідучи ...,
А матері вечерять ...
Сім'я вечеря ...,
Вечірня зіронька ...,
Дочка вечерять ...,
А мати,
Так соловейко ...
Поклала мати
Маленьких діточок ...;
Сама заснула,
Затихло все, тільки ...
Та соловейко ...

Завдання «Факти мовою цифр» вимагало від учнів знань життєвого й творчого шляху письменника: 3 – Тарас був третьою дитиною в сім'ї; 9 – народився 9 березня 1814 року в с. Моринці, 11 – в 11 років став круглою сиротою, 1838 р. – Тарас Шевченко почав відвідувати класи Академії мистецтв, 1840 р. – перша збірка творів «Кобзар».

Пропонувалося укласти сенкан «Тарас Шевченко» – це вірш, що складається з п'яти рядків. Слово «сенкан» походить від французького слова «п'ять» і позначає вірш у п'ять рядків.

1.Перший рядок – тема (іменник).

2.Другий – опис теми (прикметники).

3.Третій – називає дію, пов'язану з темою, складається з трьох дієслів.

4.Четвертий рядок – фраза, переважно з чотирьох слів, висловлює ставлення до теми, почуття.

5.Останній рядок – одне слово – синонім до слова (теми), ніби висновок вірша [4].

Необхідно було дати відповідь на питання «Який твір Тараса Шевченка тобі сподобався найбільше? Спробуй намалювати ілюстрацію до нього».

З'єднати частини прислів'їв:

Шевченкове слово сяють, мов зорі.

Шевченків «Кобзар» – в вікнах не старіє.

Тарасові слова – облетів увесь світ.
Хто Шевченка прочитав, то правда жива.
Тарасів «Заповіт» для народу великий дар.
Шевченкові твори, той багатший серцем став.
Написати міні-твір «Чого я навчився у Тараса Шевченка?»

Розв'язати кросворд: 1. Де похований Т. Шевченко? 2. Назва збірки віршів поета. 3. Ім'я старшої сестри Тараса, яка була йому за няню.

4. Вірш про водяну квітку. 5. Хто викупив Шевченка з кріпацтва? 6. Місто, в яке пан перевозить Тараса і там віддає в школу навчатися живопису.

Після виконання завдань відбувся захист проєкту, оцінювання й підбиття підсумків.

Висновок. Такі проєкти заохочують учнів до навчання, підвищують інтерес до предмета, розвивають творчі здібності. Перспективою подальших розвідок може бути використання проєктних технологій на уроках української мови та літератури в середній та старшій школі.

Література

1. Голуб Н. Метод проєктів у навчанні української мови. Українська мова і література в школі. 2013. № 8. С. 15.

2. Кратасюк Л. Метод проєктів у системі особистісно зорієнтованої мовної освіти. Українська мова і література в школі. 2010. № 4. С. 12.

3. Клоуз-тест та його особливості. URL: <http://metodportal.com/node/26965>

4. Що таке сенкан і як його робити. URL: <https://naurok.com.ua/scho-take-senkan-yak-pisati-senkan-7191.html>

Мехед О. Б.

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри біології
Національного університету

«Чернігівський колегіум» ім.Т. Г. Шевченка
mekhedolga@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Запровадження Концепції «Нова українська школа», насамперед, реалізація компетентісної парадигми в школі, вивели процес підготовки вчителів на одне з центральних місць у закладах вищої освіти. Особливо ця проблема актуалізувалася з введенням в життя нового Професійного стандарту вчителя. Означене вимагає перегляду шляхів підготовки майбутніх учителів з урахуванням розбудови старшої профільної школи та потреб сучасного ринку праці у фахівцях, котрі мають сформовані загальні і фахові компетенції [1].

Метою статті є конкретизація методів і засобів підготовки майбутніх учителів до ефективної освітньої діяльності в закладах загальної середньої освіти, яка реформується.

Методи дослідження: аналіз і синтез наукової літератури (для з'ясування основних понять дослідження), систематизація (з метою виявлення наукових підходів до вирішення означеної проблеми), теоретичне узагальнення результатів дослідження (для формулювання рекомендацій та висновків).

Особливості підготовки майбутніх вчителів в контексті реалізації концепції «Нова українська школа» вкладає в себе ряд важливих аспектів, які повинні стати основою підготовки майбутніх вчителів в Україні в контексті впровадження концепції «Нова українська школа». Нижче подані основні аспекти цієї теми.

Освітні стандарти та компетентність вчителя. Майбутні вчителі повинні бути знайомі з новими освітніми стандартами, які містять зміст і структуру навчальної програми. Вони

повинні мати високу компетентність у власній предметній області та розуміти міждисциплінарний підхід до навчання.

Методична підготовка. Вчителі повинні бути готові використовувати сучасні методи та підходи до навчання, такі як активне навчання, проєктне навчання, інтерактивні методи тощо. Їм слід також навчати учнів критичному мисленню та розвивати навички самоосвіти.

Цифрова грамотність. У контексті «Нової української школи» вчителі повинні бути відкриті до використання сучасних технологій у навчанні та мати високий рівень цифрової грамотності.

Інклюзивна освіта. Майбутні вчителі повинні бути готові до роботи з учнями з винятковими особливостями розвитку та забезпечити їм рівень можливостей для отримання якісної освіти.

Розвиток м'яких навичок. Вчителі повинні бути здатні навчати учнів міжособистісним навичкам, таким як співпраця, комунікація, вирішення конфліктів, креативність тощо.

Стійкість самоосвіти. Якщо освітній процес постійно змінюється, вчителі повинні регулярно оновлювати свої знання та навички через самоосвіту та участь у професійних розвивальних заходах.

Адаптація до індивідуальних потреб учнів. Вчителі повинні бути готові адаптувати свої методи та підходи до навчання в залежності від потреб кожного учня.

Педагогічна етика і громадянська відповідальність. Вчителі повинні підтримувати високі стандарти педагогічної етики та бути активними громадянами, які складають зусилля до розвитку суспільства.

Співпраця з батьками та громадою. Вчителі повинні вміти взаємодіяти з батьками та включати громаду в навчальний процес, сприяючи партнерству між школою, сім'єю та громадою.

Система підтримки та професійного розвитку. Майбутнім вчителям потрібна підтримка та можливості для постійного професійного розвитку, включаючи наставництво та наставництво від досвідчених вчителів.

Основна увага акцентується на особливостях інноваційної освітньої діяльності закладів вищої освіти педагогічного спрямування у підготовці вчителя нової генерації та ролі дисциплін психолого-педагогічного циклу в системі професійної підготовки майбутніх вчителів, що особливо важливим є в умовах дистанційної освіти [3].

Важливим напрямом формування людини з новим типом мислення є підготовка вчителя для Нової української школи, що стає певним викликом для закладів вищої освіти педагогічного спрямування і висуває питання докорінної перебудови освітнього процесу підготовки майбутніх фахівців у сучасних вітчизняних закладах вищої освіти. Слід акцентувати на окремих положеннях Концепції Нової української школи, які потребують особливої уваги як з боку вчителів, так і з боку батьків і громадськості в цілому. Це зокрема: педагогіка партнерства; готовність до інновацій; нові стандарти і результати навчання; автономія школи і вчителя, фінансування освіти [5].

Успіх реалізації усіх ланок педагогічної підготовки студентів визначається впровадженням у практику навчання нових підходів до його організації і сучасних педагогічних технологій [2, 4]. Розробляючи і впроваджуючи нові технології у навчальний процес університету, слід подбати про те, щоб змінити ставлення студентів до педагогічної роботи, стимулювати позитивну мотивацію і прагнення займатися позаурочною виховною роботою з повною віддачею сил і творчості, забезпечити ситуацію успіху для кожного студента. Розробка державних стандартів вищої педагогічної школи вимагає відповідного змістовного наповнення всіх рівнів підготовки фахівця. Тому майбутньому вчителю потрібно вміти знаходити інформацію та користуватися нею, застосовуючи у своїй роботі нові педагогічні технології [2].

Нову українську школу неможливо уявити без інновацій. Необхідні зміни стосуються її змісту, форм, методів і засобів навчання. Пошуки шляхів удосконалення системи

національної освіти привели до ідеї впровадження в освітній процес, починаючи з 1-го класу, такого методичного явища як інтеграція навчання. У Концепції «Нова українська школа» зазначено, що навчальний матеріал можна інтегрувати в змісті споріднених предметів або вводити до складу предметів у вигляді модулів.

Таким чином, учитель є головною дійовою особою будь-яких освітянських перетворень, які вимагають переорієнтації його діяльності на нові педагогічні цінності. Важливе місце в освітньому процесі навчального закладу належить саме особистості педагога. Підготовка майбутніх вчителів у контексті реалізації концепції «Нова українська школа» вимагає комплексного підходу, що орієнтований на сучасні освітні вимоги та потреби суспільства. Вчителі повинні бути готові до активної ролі у формуванні майбутнього покоління громадян України, сприяючи їх розвитку та вихованню в дусі громадянської відповідальності та готовності до життя в сучасному світі.

Література

1. Концепція «Нова українська школа».
URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 15.09.2023 р.).

2. Мехед О. Б., Мехед Д. Б., Рябченко С. В. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою популяризації здорового способу життя. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Вип. 16 (172). Чернігів, НУЧК, 2022. С. 174-178

3. Мехед Д. Б., Мехед О. Б. Оцінювання навчальних досягнень студентів в умовах дистанційної освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Випуск 120. Серія: педагогічні науки: Збірник. Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2014. С. 83–86.

4. Мехед Д. Б., Мехед О. Б., Скребець В. О. Впровадження методики визначення рівня понятійного мислення школярів при вивченні природничо-математичних дисциплін. *Особливості навчання учнів природничо-математичних дисциплін у профільній школі* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конф. Херсон : ПП Вишенирський В.С., 2010. С. 11–13

5. Романюк С. З., Романюк О. В. Інноваційні технології у професійній підготовці сучасного вчителя: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Молодий вчений*. 2019. № 7.1 (71.1). С.64–69.

Митулинська О.Є.

заступник директора з навчально-виховної роботи,

«керівник гуртка-методист»

комунального закладу Тернопільської

міської ради «Станція юних техніків»

olenamyt@gmail.com

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ ТА ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Під час війни освітні заклади відіграють важливу роль у житті не лише дітей, але й суспільства в цілому. Думка педагогів була цінною і шанувалася серед людей. Під час вторгнення ворога страждають усі, але більшою мірою найбільш вразливими є діти, старше покоління, соціально незахищені категорії людей. Як показали обставини, відчуття відсутності захисту, впевненості у ситуації і потреба в підтримці та переосмисленні певних життєвих орієнтирів є актуальними. Необхідність адаптації, можливості спрямувати потенціал, який є в кожній людині, дитини, який потрібно розкрити і спрямувати в потрібне русло, значно зросли. Педагоги, вчителі, прямо та опосередковано впливають на формування відповідальної поведінки учнів, можуть інформувати їх про ризики, організувати надання

підтримки та допомоги. Вони спілкуються з кожним учнем і кожною ученицею, тож мають можливість визначати ймовірні ризики та запобігати їм. Досвід, який отримали освітяни під час карантину, а саме спілкування з використанням різних платформ онлайн та офлайн, допоміг швидко зорієнтуватися та організувати освітній процес під час війни. Учні мали змогу спочатку не стільки освоювати новий матеріал, скільки спілкуватися, отримувати психологічну допомогу, налаштувати себе на утвердження ціннісних орієнтирів, які вони плекали у собі не один рік. А ще отримати підтримку та самим творити позитивний настрій для воїнів ЗСУ, об'єднуватися з дітьми, які пережили жахіття воєнних дій, окупацію, допомагали їм інтегруватися у свої колективи. Спілкування учнів між собою допомагало їм відволіктися від трагічних подій, а дітям, які тимчасово перемістилися в інші населені пункти, давало можливість легше адаптуватися до нових умов життя, доєднуватися до спільноти, реалізувати свій потенціал.

Позашкільна освіта є невід'ємним складником системи освіти, яка створює додаткові можливості для духовного, інтелектуального і фізичного розвитку дітей та підлітків.

В умовах збройної агресії росії заклади позашкільної освіти продовжують активно працювати, організовують освітній процес, виховання, розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді, забезпечують їх змістовне дозвілля та психологічну підтримку.

Попри всі реалії, пов'язані з війною, педагогічні працівники роблять все можливе, щоб учні мали змогу й надалі отримувати якісну освіту. І це не порожні слова, це справді титанічна праця! Педагоги гнучко адаптують формат проведення занять відповідно до вимог безпеки, шукають дієві інструменти для навчання та психологічної підтримки школярів, налагоджують канали комунікації, які дозволяють бути на постійному зв'язку.

В освітньому процесі важливі усі чинники. Безумовно навчання, виховна робота, програмне забезпечення, методична робота, участь у конкурсах, змаганнях, виставках, олімпіадах, демонстрування своїх досягнень, академічна доброчесність, висвітлення подій на сайтах і у соціальних мережах є важливими чинниками, які формують нову людину з певними цінностями, світоглядом, переконаннями. Але одними з таких компонентів є освітнє середовище, яке також має важливу роль на особистість дитини, її формування та цілісність. Насамперед воно повинно бути безпечним в усіх своїх проявах, як фізично так і психологічно. Плануючи організацію освітнього середовища в навчальних лабораторіях, не лише важливо, а й необхідно брати до уваги теорію розвитку дитини, описану в працях багатьох відомих вітчизняних і зарубіжних авторів (Е. Еріксон, Л. Виготський, Ж. Піаже та ін.). Важливою для закладів позашкільної освіти всіх типів є робота, у руслі освітнього середовища, спрямована на:

- формування у дітей медіаграмотності, вміння грамотно та виважено споживати та поширювати інформацію;
- формування уявлень про безпеку у віртуальному просторі, та засвоєння правил безпечного користування інтернетом та основних способів захисту;
- проведення систематичної роз'яснювальної та інформаційної роботи щодо мінної небезпеки, правил поведінки у разі виявлення небезпечних предметів;
- проведення заходів для педагогів щодо вивчення особливостей комунікації з дітьми під час війни, знайомств з методами психологічної допомоги та самопомоги в умовах війни, загальної обізнаності щодо вікової психології.;
- проведення заходів спрямованих на попередження та протидію булінгу, запобіганню домашнього та всіх інших видів насильства, ознайомлення з роботою гарячих ліній, куди можна звернутися за допомогою;
- проведення тематичних заходів із практичними заняттями з ознайомлення дітей із наданням домедичної допомоги, ознайомлювати з темами безпеки життєдіяльності, здорового способу життя, правами та обов'язками.

Освітнє середовище завжди відіграло важливу роль в освітньому процесі. За словами педагога Водолазської Т. В. – освітнє середовище – «третій учитель». Адже, місце перебування дитини має дуже великий вплив як естетичний так і психологічний. А ще до

поняття освітнє середовище входять питання безпеки як фізичної, так і психологічної та безпеки в інтернеті. А ще це можливість співпрацювати, співпереживати, не бути підданим булінгу та іншому психологічному тиску. Це і комфортна кольорова гама, температурний режим. Під час воєнного стану заклади позашкільної освіти стали хабами, де плелися сітки, шилися маскувальні костюми, пеклися смаколики та виконуються різні роботи для підтримки воїнів ЗСУ, організувати виконання дитячих художніх робіт для підтримки захисників України та відправки їх воїнам Збройних Сил України, Військово-Морських Сил України, Повітряних Сил ЗСУ, Національної гвардії України, територіальної оборони та добровільних військових формувань. Кожен педагогічний колектив має своїх підопічних, яким передає смаколики, листи та обереги від дітей. Солдати в свою чергу передають прапори, шеврони, нашивки, різні свої емблеми та подяки. Саме можливість взяти реальну участь у допомозі фронту і зустрітися з реальними захисниками формує важливість дитячої праці, дитячих побажань, їх важливість та цінність. А навчання з дітками, які пережили окупацію і втратили свою домівку вселяє в дитячі душі співпереживання, потребу в підтримці та гартуванні волі і духу. Виховання цінностей патріотизму, свободи, волі, згуртованості виховуються не лише під час навчання, виховних заходів, а й великою мірою від того, що вони бачать на стендах, стінах навчальної лабораторії, коридору, укриття, на подвір'ї.

З погляду психо-емоційної підтримки у закладі, на заняттях – гумор, обмін інформацією, творчість, співпраця дають чудову можливість налаштувати школярів на продуктивну роботу й створити комфортну психологічну атмосферу на занятті.

В рамках оцінювання системи якості освіти, колектив станції юних техніків працював над вивченням та удосконаленням освітнього середовища закладу. Роботу розпочали у мирний час і продовжили у воєнний. Адже життя внесло корективи саме у формування безпечного освітнього середовища. Було створено укриття у закладі, щоб мати можливість продовжувати освітній процес в очній формі. А далі йог потрібно було належним чином укомплектувати та оформити, передбачивши можливість проводити невеликі бесіди, вікторини під час повітряних тривог. А ще додалися тренування і навчання поведження під час сигналу «Повітряна тривога». Діти разом з нами освоювали безпечний простір між двома стінами, адаптацію працювати під час відсутності електроенергії. Знову нова адаптація, відпрацювання входів-виходів, обмеження освітлення та робота з батьками з питань перебування у закладі та ще багато нюансів з комунікації.

Тому важливими у формуванні особистості з моральними цінностями, переконаннями, вихованні людини майбутнього – патріота, впевненого у тому, що честь, людяність, любов і професіоналізм основа взаємодії і творчості. У позашкільній дитина росте активно, вмотивованою та впевненою у собі, вона соціалізована та вміє презентувати себе і свої уміння, вміє відстояти свою думку і свої цінності особистості та протистояти тиску, який чинять на особистість, має широке коло друзів, серед яких і педагоги позашкільля, які, як правило, є авторитетом та наставником багато років. Вихованці більше мають навичок роботи в інтернеті, в тому числі і володіють знаннями безпеки в інтернеті. долучаються до заходів, де навчаються розрізняти фейки та інші види інформаційних повідомлень

Тому освітнє середовище – середовище, де кожен учасник освітнього процесу може себе реалізувати себе та відшукати комфортне місце. Довіра, доброзичливість, повага і толерантність перемагають агресію, конфліктність та упередженість. Це стосується вихованців, працівників закладу, батьків і небайдужих людей. Вихованці позашкільля з їх навичками командної роботи, вмінням вільного вибору, розвинутим емоційним інтелектом та креативними вміннями несуть позитив та конструктив у свої шкільні колективи, розвивають лідерські навички, які і надалі допомагають розвивати і удосконалювати освітнє середовище майбутнього.

Література

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту».
2. <https://naurok.com.ua/prezentaciya-bezpechne-osvitn-seredovische-138007.html>

3. Журнал «Практика управління дошкільним закладом», №1, 2021р.
4. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/915965>
5. URL: https://www.google.com/search?sca_esv=572016509&sxsrf=AM9HkKnoxtZ-4qgYKO0eDg,st:0

Михальська С.А.
доктор психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
svitlana2308@kpnpu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ ПЕДАГОГІВ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ООП В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Для успішної реалізації права на освіту дітей з особливими освітніми потребами є важлива ефективна співпраця фахівців та родин дітей. Питанням співпраці педагогів із батьками дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у межах інклюзивного освітнього простору, займалися такі вчені, як М. Буйняк, О. Гаяш, А. Колупаєва, І. Луценко, С. Миронова, та ін.

Педагоги зазначають, що одна з актуальних проблем – відсутність довіри з боку частини батьків:

– частина батьків дітей з особливими потребами, керуючись попереднім негативним досвідом співпраці з педагогами (вихователями дитячого навчального закладу тощо) сприймають будь-яку спробу проаналізувати навчання та(чи) поведінку їхньої дитини як ще один привід посварити її, і тому уникають зустрічей;

– частина батьків не бажає брати участь у визначенні необхідних адаптацій/модифікацій для їхньої дитини, складанні індивідуального навчального плану, заперечуючи навіть необхідність будь-якого індивідуального підходу [3].

М. Буйняк [1] досліджувала стан готовності батьків дітей з ООП до партнерської взаємодії з фахівцями команди психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання. Так, за результатами дослідження був виявлений недостатній рівень готовності батьків до партнерської взаємодії з фахівцями психолого-педагогічного супроводу інклюзивного закладу. Серед причин було визначено наступне:

– низька інформованість батьків дітей із ООП про особливості розвитку дітей, що призводить до недостатнього усвідомлення ними необхідності отримання дітьми корекційно-розвиткових послуг;

– недостатня обізнаність батьків із організаційно-методичними засадами інклюзивної освіти;

– низький рівень усвідомлення батьками себе як членів команди психолого-педагогічного супроводу;

– недостатність мотивації до співпраці з фахівцями, що обумовлено особливостями ставлення батьків до порушення дитини;

– перекладання відповідальності за результати освітнього і корекційно-розвиткового процесу на фахівців закладу освіти;

– невиконання батьками рекомендацій фахівців щодо розвитку, навчання і виховання дітей з ООП.

О. Гаяш [2] прийшла до висновку, що для успішної реалізації інклюзивних програм надзвичайно важлива підтримка і розуміння дітей з особливими освітніми потребами, співпраця педагогів і родин таких дітей, яка буде ефективною за реалізації наступних умов:

- створення сприятливої атмосфери (коли педагогічний колектив позитивно налаштований на партнерські стосунки і міжособистісну взаємодію з дітьми та їхніми родинami);

- постійне спілкування між родиною дітей і закладом освіти, яке має й інтерактивну, і перцептивну його складові;

- сприйняття батьків як колег.

Отже, для успішної співпраці педагогів та батьків дітей з особливими освітніми потребами потрібно створити сприятливу атмосферу спілкування, проводити спільні засідання для обговорення проблем дитини, тренінги, тощо. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у необхідності оптимізації взаємодії фахівців та батьків дітей з ООП в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Література

1. Буйняк М. Г., Рудзевич І. Л. Дослідження готовності батьків дітей з ООП до партнерської взаємодії з фахівцями інклюзивного закладу. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 45. С. 136-140.

2. Гаяш О. В. Співпраця закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами як умова реалізації ідей інклюзії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2019. Вип. 38. С. 60-66.

3. Колупаєва А. А., Данілавичюте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 192 с.

Молчанова О. М.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ

oksanamolchanova@ukr.net

ORSID: <https://orcid.org/0000-0003-3054-1126>

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Постановка проблеми. Комунікативна компетентність педагога є однією з найважливіших характеристик професійних вмінь та ключовою для ефективності освітнього процесу. Його діяльність передбачає постійні контакти, співробітництво, взаємодію в різних умовах із учасниками освітнього процесу. Наявність зазначеної компетентності визначається не тільки ефективністю передавання інформації чи культурою мовлення, а й умінням керувати спілкуванням у різних навчальних ситуаціях, управляти емоційним станом (як своїм так і здобувачів освіти), регулювати емоційну напругу в процесі спілкування та вміння налагодити контакт з усіма учасниками комунікативної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій На важливість вміння працювати з різними здобувачами освіти, знаходячи до кожного індивідуальний підхід наголошував ще Г.Костюк. В сучасній школі провідна роль педагога для розвитку особистості відзначалась неодноразово. Наприклад, С. Кириленко підкреслювала роль педагога як вихователя, який виховує не тільки змістом предмету, який викладає, але й власним світоглядом, манерами поведінки, який має бути активним, толерантним, впевненим в собі і комунікабельним [1]. О. Максименко відзначала значущість комунікативної компетентності вчителя для ефективної взаємодії з дітьми, тоді як О. Кулик вважала її просто необхідною для комунікативної діяльності [3; 4]. Тому, **метою статті** виступив теоретичний аналіз наукових підходів щодо визначення ролі комунікативної компетентності для розвитку особистості здобувача освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. О. Максимова, відзначивши необхідність ділових та міжособистісних контактів вчителя з дітьми, які будуються на ефективному спілкуванні та здібності доносити розуміння суті речей до здобувачів освіти, розглядала комунікаційну компетентність як необхідний інструмент гуманізації освіти. Вчена виділила дві сторони даного утворення: вербальну (лексична, синтаксична вправність, вміння правильно використовувати мову в різних видах спілкування) та невербальну (вміння ефективно використовувати невербальні форми спілкування, демонструвати та застосовувати паралінгвістичні прояви). Проаналізувавши наукові погляди на дану дефініцію як важливу здатність вчителя, дослідниця підкреслила наступні компоненти: здатність орієнтуватись у різних ситуаціях спілкування та вільно оперувати різними засобами спілкування (Ю. Ємельянов), здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з людьми (Ю. Жуков, Л. Петровська, П. Растянников); вміння орієнтуватись у різних ситуаціях взаємодії та будувати ефективно стосунки з різними людьми на основі розуміння себе та інших (Є. Кузьмін, В. Семенов). Таким чином, комунікативна компетентність окреслює сукупність знань, умінь та навичок, необхідних для ефективної взаємодії з оточуючими. Зазначена здатність забезпечує педагогу можливість сприймати й адекватно пояснювати поведінку здобувача освіти, помічати зміни в його поведінці та почуттях й правильно реагувати на них [4].

О. Кулик розглядала комунікативну компетентність особистості як об'єднання певних умінь, необхідних для ефективної комунікативної діяльності. Найважливішими вона визнала комунікативні та інтерактивні напрями. Комунікативні вміння дають людині можливість ініціювати мовленнєвий контакт, ставити запитання та давати на них відповіді, лаконічно висловлювати думки, стимулювати співрозмовника до прояснення його позиції та здійснювати зворотній зв'язок, керувати різними експресивними сигналами (своїми та співрозмовника) в процесі розмови, володіти різними моделями спілкування та використовувати їх. Інтерактивні вміння пов'язані з управлінням самим процесом спілкування (ролями, стратегіями, тактиками взаємодії та стилями).

Погоджуючись із думкою вченої про необхідність комунікативної компетентності для успішної взаємодії, можемо зазначити, що педагог, маючи розвинену здатність до ефективної комунікативної діяльності, буде швидко орієнтуватись у ситуації взаємодії та учнях, намагатиметься зрозуміти здобувачів освіти в межах навчальної ситуації, доброзичливо ставитись до учнів та усвідомлювати їх можливості; демонструвати впевненість в собі, адекватну включеність в ситуацію та володіння нею; отримувати задоволення від комунікації, зменшувати неприємні комунікативні моменти; встановлювати та підтримувати необхідні контакти, високий статус і популярність, проявляти здатність створювати сприятливий психологічний клімат процесі спілкування. [3].

О. Корніяка визнала комунікативну компетентність педагога психологічним інструментом реалізації себе в професії, якісного виконання фахових завдань, засобом психопрофілактики та подолання розбіжностей між ідеальними установками щодо педагогічної професії та реальною сутністю й діяльністю, умовою професійного саморозвитку. Маючи розвинену компетентність даного напрямку, педагог зможе уважно слухати співрозмовника, отримувати необхідну інформацію через правильно поставлені питання, створювати ефективні взаємодії з різними категоріями учасників освітнього процесу та підтримувати їх. І саме комунікативна компетентність, на її думку, сприяє набуттю соціальної ідентичності особистості [2].

Отже, можемо констатувати провідну роль комунікативної компетентності педагога, яка сприяє не тільки його професійному становленню та вмінню створювати й підтримувати необхідні контакти, а й створенню позитивного психологічного клімату, який актуалізує розвиток особистості учня та його соціальної ідентичності.

Література

1. Кириленко С. Учитель як носій цінностей виховання в сучасному закладі загальної середньої освіти / *Нова педагогічна думка*. 2020. № 2 (102). С.150-153
URL:<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1052205.pdf>
2. Корніяка О. М. Комунікативна компетентність сучасного фахівця – педагога і психолога / О.М. Корніяка // *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*: Науково-теоретичний збірник. Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2013. Вип. 30. С. 544 – 551.
3. Кулик О. Д. Комунікативна компетентність: підходи до визначення та роль у формуванні мовно-мовленнєвої особистості. *Topical issues of education: Collective monograph*. Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal, 2018. P.148–162.
4. Максимова О. О. Комунікативна компетентність вчителя початкової школи / О. О.Максимова // *Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал*. Дрогобич: Вид-во Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. № 5 (136). С.59 – 63.

Мороз Т.В.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри методики викладання
суспільно-гуманітарних дисциплін,
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»
mtv_09@meta.ua

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ: ЗМІСТ І СТРУКТУРА

Загальновідомим є той факт, що зміни в соціокультурній сфері життя будь-якого суспільства передбачають необхідність модернізації системи освіти. Важливо зауважити, що в умовах сучасної освітньої реформи статус вчителя змінюється радикально: переосмислюються його освітні функції, роль у суспільстві неабияк зростає, відповідно зростають і вимоги не лише до його професійної компетентності та рівня його професіоналізму, а й якості підготовки майбутніх учителів у вищих до майбутньої педагогічної діяльності.

Таким чином, одним із основних завдань реформування традиційної системи освіти в Україні є розвиток вдосконалення професійної компетентності вчителя, приведення рівня його педагогічної діяльності у відповідність до вимог суспільства.

У різні періоди історії в сфері суспільної свідомості відбувалися зміни щодо значущості професійної компетентності. На думку дослідників [3, 4 та ін.], саме професійній компетентності й педагогічній культурі притаманні великі можливості розвитку та стабільності суспільства, оскільки вони є, наприклад, гарантом для вирішення проблемних питань між старшим та молодшим поколіннями, сприяють адаптації до нових умов, більш ефективного процесу соціалізації особистості тощо. Таким чином, сучасна ситуація освітньої реформи зокрема та суспільного розвитку в цілому актуалізувала необхідність вивчення й аналізу процесу вдосконалення професійної компетентності вчителя.

Свідченням того, що професійна компетентність відіграє провідну роль у педагогічній діяльності педагога є ряд публікацій, авторами яких є такі відомі дослідники як В. Адольф, Н. Бирик, Л. Ващенко, І. Зязюн, Б. Ельконін, І. Колесникова, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, О. Пометун, Е. Рогов, О. Савченко, Г. Тарасенко, А. Щербаков та багато ін.

Мета нашої публікації – здійснити аналіз різних джерел щодо структури і змісту професійної компетентності вчителя в системі сучасної освіти. Головне завдання вбачаємо в

тому, щоб на основі наукових і науково-методичних праць дослідників визначити основні компоненти професійної компетентності вчителя в системі сучасної освіти.

Більшість дослідників під **професійною компетентністю вчителя** розуміють здатність учителя до педагогічної діяльності, тобто його як теоретичну, так і практичну готовність здійснювати професійну діяльність або як сформовані професією якості педагога. Так, С. Скворцова у своїй публікації «Види професійної компетентності вчителя» під професійною компетентністю вчителя розуміє «здатність особистості до педагогічної діяльності; високу теоретичну готовність педагога до розвитку педагогічної діяльності; спроможність педагога результативно діяти, аналізувати не лише стандартні, але й проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності» [4]. Авторка цієї статті також поділяє думку іншої дослідниці цього питання О. Онопрієнко, що до структури професійної компетентності вчителя входять професійно-діяльнісний, комунікативний та особистісний компоненти.

У межах професійно-діялісного компонента дослідники виокремлюють такі компетентності:

➤ *предметно-теоретична* – наявність системи наукових знань і готовність використовувати їх в професійній діяльності;

➤ *інформаційно-дослідницька* – уміння знаходити інформацію, систематизувати, уточнювати її, уміння проводити експериментальні дослідження і готовність вдосконалювати власну професійну діяльність через опрацювання й впровадження нової інформації;

➤ *методична* – наявність методичних знань і вмінь, володіння педагогічними технологіями.

У комунікативному компоненті виділяють такі компетентності:

➤ *професійне навчання* – володіння сукупністю вербальних і невербальних засобів педагогічного спілкування;

➤ *соціокультурна* – прояви гуманістично-педагогічної етики, вміння ідентифікувати себе із цінностей професійного середовища.

В особистісному компоненті виокремлюють такі компетентності:

➤ *рефлексивна* – тяжіння до вдосконалення професійної діяльності та адекватна її самооцінка;

➤ *творча* – пошук оригінальних варіантів розв'язання професійних завдань.

Як бачимо, професійна компетентність педагога є сукупністю ключових, базових і спеціальних компетентностей, а пошук технологій розкриття резервів творчого потенціалу вчителів, їхня успішна професійна реалізація у педагогічній діяльності є першочерговим завданням сучасної освіти.

Таким чином, у реаліях сьогодення особливої актуальності й гостроти набуває питання вдосконалення професійної компетентності вчителя в системі сучасної освіти. Погоджуємося з думкою Л. Коваленко [1], що процес удосконалення професійної компетентності вчителя може бути результативним лише в системі післядипломної освіти. Адже найважливішою проблемою побудови цілісної системи післядипломної освіти на сучасному етапі є розвиток професійної компетентності педагогів. Актуальність означеної проблеми пояснюється необхідністю розв'язання суперечностей між традиційною консервативністю системи підвищення кваліфікації вчителів і необхідністю постійної модернізації знань, умінь, реальним рівнем професійної компетентності вчителя та його здатності вирішувати сучасні освітні завдання.

Література

1. Коваленко Л. В. Розвиток професійної компетентності вчителя української мови та літератури в системі післядипломної освіти. Методичний посібник. Суми: Ніко, 2017. 116 с.

2. *Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика*: збірник наукових статей / за заг. ред. Л. В. Серих. Суми: НІКО, 2021. 422 с.

3. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. URL: <https://cutt.ly/3wqhFdiE>

4. Скворцова С. О. Види професійної компетентності вчителя. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/journals/2009/NiO_10_2009/pedagogika/Skvortsova.htm

Мошаренкова Т.В.
orcid.org/0009-0004-2829-8045
молодший науковий співробітник
наукового центру Харківського національного університету Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба
tatvladsm@gmail.com

РОЛЬ МІЛІТАРНИХ ТРАДИЦІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПАМ'ЯТІ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

«В теперешній час, час будівництва нашого самостійного національно-державного життя, одним із головних завдань українського народу є вшанування пам'яті великих борців за волю України, які кинули іскру визволення від російського панування...» [1, с. 344 – 345], – це звернення до українського громадянства, яке належить державному, військовому і політичному діячу, організатору перших регулярних українських Збройних Сил у ХХ столітті, Головному Отаману військ УНР Симоні Петлюрі, сьогодні є особливо актуальним, незважаючи на сторічну давність. Кожний день вже сучасної війни, яку розв'язав російський агресор, залишає глибокий і болісний слід у житті більшості українців. Тому, очевидно, що питання майбутньої пам'яті про неї потрібно обговорювати вже зараз. Знаходити нову мову і способи пам'ятання, систематично й послідовно впроваджуючи їх в освітню практику, не лише для збереження пам'яті, а насамперед із метою плекання відчуття гідності й гордості за свою країну, її історію й її армію. Підтвердженням важливості цього впровадження є анонсована майбутня Українська доктрина, одним із п'яти основних орієнтирів якої є «Політика героїв», де важливе місце має зайняти «культура героїв» – творче осмислення досвіду війни, експорт досвіду нашої перемоги засобами культури, створення офіційної історії війни, визначення національного канону інтерпретації війни з Росією – учасників війни, її ключових подій, етапів, російських злочинів війни та здобутків українського спротиву [2].

Однією і найбільш дієвих форм закріплення, збереження й передавання пам'яті про людський подвиг – є вивчення й підтримання традицій як специфічного різновиду соціальних норм і фактору національної ідентичності в морально-правовому регулюванні діяльності і поведінки особового складу Збройних Сил України [3].

У загальному значенні проблематику культури пам'яті, як механізму передачі інформації та збереження традицій, а також – потужного чинника формування національної ідентичності досліджували такі західні автори: М. Альбвекс, Е. Гобсбаум, А. Мегілл, П. Нора. Український дискурс, об'єктом уваги якого є історична пам'ять, комеморація, мілітарні традиції, форми увічнення пам'яті загиблих у військових конфліктах, представлений працями таких авторів, як Г. Голубчик, О. Долгополова, А. Киридон, Ю. Половинчак тощо. Слід зауважити, що всі дослідники зазначеного питання погоджуються в тому, що традиції є важливою складовою при формуванні культури пам'яті, яка визначається як система норм й цінностей, заснованих на уявленнях про минуле. За визначенням американського історика А. Мегілла, саме традиційність передбачає трансляцію історико-культурної спадщини певної групи людей, об'єднаних спільним ставленням до минулих подій, або, точніше, до репрезентації минулих подій, від покоління до покоління [4, с. 171].

Над проблематикою щодо ролі й місця мілітарних традицій в процесі морально-психологічного забезпечення діяльності та поведінки військовослужбовців, обґрунтуванням

їх національно-патріотичної цінності як важливого чинника підвищення якості вищої військової освіти працювали І. Ковальська-Павелко, О. Отич, В. Федоренко тощо.

Метою дослідження є з'ясування впливу мілітарних традицій, які доцільно розглядати як цілеспрямований процес збереження пам'яті про значущі для нації військові події, на становлення громадянської свідомості й національної ідентичності, розуміння історичних процесів, стійкості до негативного інформаційно-психологічного впливу противника, мотивації та життєвих настанов особового складу, що визначають формування культури пам'яті.

Мілітарні традиції – це стійкі специфічні форми відносин серед військовослужбовців, що історично сформувалися шляхом об'єднання минулого і майбутнього українського війська та передавалися від покоління до покоління у вигляді норм, правил поведінки, моральних настанов, смислів, духовних цінностей, уявлень, які пов'язані із виконанням бойових завдань, організацією військової служби та побуту. Існуючи у формі національних звичаїв, обрядів і ритуалів, військової символіки, мілітарні традиції зберігають кращі військові досягнення та є невід'ємною частиною життя кожного військовослужбовця [5, с. 62–63].

Однією зі специфічних характеристик мілітарних традицій є їх нерозривний зв'язок із феноменом війни. Побудовані на воєнно-історичному досвіді українського народу, такі традиції сприяють формуванню уявлення про зв'язок кожного з долею держави, вірність військовій присязі, а також про низку моральних, емоційно-почуттєвих і соціально-психологічних явищ, таких як патріотизм, героїзм, жертвність, мужність, військове братерство [5, с. 63–64].

Слід зазначити, що останнім часом вимоги сучасного суспільства стають каталізатором трансформації низки усталених традицій і сприяють до започаткування нових, підґрунтям яких є знання і повага до героїчної спадщини українського народу, його військових лідерів, які зробили значний особистий вклад як в розбудову українського війська, так і в розбудову та становлення української державності. Внаслідок цього українські воїни, маючи за орієнтири видатних історичних постатей, підтверджують тяглість мілітарної традиції, боротьби за незалежність та прагнення до свободи.

Крім того, виникає потреба переформатування форми та змісту мілітарних традицій на основі синтезу національних особливостей і практик пам'ятання держав-членів НАТО, що спонукатиме до консолідації й ознайомлення військовослужбовців із культурою пам'яті країн ЄС, знання якої сприятиме вибудовування спільної мови висловлювання пам'яті й виховання цінностей толерантності.

Використання традицій при формування культури пам'яті особового складу може здійснюватися як під час основних занять (щоранкова хвилина мовчання, яка об'єднує українців у спільних роздумах і скорботі, а також у вдячності за службу й жертвність українським героям), так і поза ним за допомогою різноманітних організаційних форм неформальної освіти – семінари, конференції, зустрічі з ветеранами, виставки спільно з бібліотекою, клубом тощо з використання сучасних засобів, за допомогою яких можна створити очний матеріал на основі відео та аудіо, ілюстрованих матеріалів; формування меморіального простору на території військових частин, установ, навчальних закладів, встановлення пам'ятних знаків; запровадження нових практик під час проведення заходів зі збереження пам'яті, обговорення меморіальних ініціатив, що відповідають місії та цінностям установи; використання офіційних сторінок в соціальних мережах, онлайн-платформ, цифрових медіа та інструментів для фіксації й представлення суспільнозначимих подій минулого, популяризації історії.

У такий спосіб, традиції відіграють важливу роль в процесі формування «культури героїв» – культури пам'яті, конструюють та репрезентують соціуму певний образ його минулого, історико-культурної спадщини у цілому. У процесі культурної трансмісії відродження здобутків борців за українську соборність зумовлюють трансформацію форми та змісту такої репрезентації, тим самим надаючи гідний приклад для наслідування, виховуючи психологію

переможця та зміцнюючи бойовий дух на підвалинах пам'яті поколінь, які є важливими чинниками у системі національно-патріотичного виховання українських воїнів.

Література

1. Симон Петлюра. Статті. Листи. Документи./ За заг. ред. В.Сергійчука.В. :ПП Сергійчук М. І.,2016. С.344–346
2. Президент України пропонує розробити політику героїв щодо українських воїнів. *Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. 28 червня 2023.* URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-proponuye-rozrobiti-politiku-geroyiv-shod-83889>
3. Федоренко В. Роль та місце традицій у системі суспільно-психологічних компонентів моральної та правової свідомості військовослужбовців Збройних Силах України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція.* 2018 р. № 36. Том 1. URL: https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc36/part_1/8.pdf
4. Ковальська-Павелко І. Мілітарні комеморативні практики як складова історичної пам'яті українського народу про Другу світову війну. *Проблеми політичної історії України.* 2020. Вип.15. С.168–180
5. Навчальний посібник з національно-патріотичної підготовки особового складу Збройних Сил України на 2022 навчальний рік /Топальський В., Мараєва В., Богачук О., Хруленко І. та ін. / За заг. ред. В. Мороза. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2021. С. 62– 67

Насмінчук І. А.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови

Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»

nasminchuk@gmail.com

РОЗВИТОК МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЯК СКЛАДОВОЇ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими і практичними завданнями. У сучасній мовознавчій науці та педагогічному дискурсі значно актуалізувалася проблема мовної особистості. Наразі ми стали свідками небувалого загострення мовного питання в Україні, що його спричинила війна з російським агресором. Сократівський вислів «заговори, щоб я тебе побачив», набув нових значень не лише у контексті лінгвістичних, психолінгвістичних та лінгводидактичних досліджень, а й у контексті воєнно-політичних, соціальних, культурних викликів і безпосередніх зіткнень із ворогом на лінії вогню.

Сформувати мовну особистість, здатну професійно спілкуватися державною мовою, користуватися нормативною термінологічною базою, писати грамотні фахові тексти, покликаний курс «Українська мова за професійним спрямуванням». Послідовне використання на заняттях із цієї дисципліни прикладів із сучасної художньої літератури підвищує рівень мовної культури, розвиває навички майстерного використання мовних засобів у процесі ділової комунікації.

Аналіз останніх досліджень. Питаннями розвитку мовної особистості здобувачів вищої освіти активно займаються вітчизняні науковці, зокрема Ф. Бацевич, Н. Голуб, Л. Мацько, Н. Мелекесцева М. Пентилюк та ін. «Мовна особистість, – зауважує Ф. Бацевич, – це індивід, який володіє сукупністю здатностей і характеристик, які зумовлюють створення й сприйняття ним текстів, що вирізняються рівнем структурно-мовної складності та глибиною й точністю відображення дійсності» [1, с. 212]. Мовна особистість, за визначенням Л. Мацько, – це «узагальнений образ носія мовної свідомості, національної мовної картини світу» [3, с. 27]. Серед основних складників мовної особистості дослідниця особливо наголошує на національній культуровідповідності, знанні концептів і мовних знаків

національної культури. Переважна більшість дослідників означеної проблеми акцентує на здатності мовної особистості творчо володіти мовою, сприймаючи її як духовне осердя національної культури.

Аналіз методичних праць з окреслених питань (Н. Бородіна, О. Кіріченко, Ю. Климівич, С. Шпетна) дозволяє зробити висновок про послідовне зацікавлення з боку авторів формами і засобами педагогічної інноватики. Але при цьому майже не враховується великий потенціал текстів сучасної української літератури як потужного чинника формування мовної особистості.

Мета роботи – висвітлити окремі аспекти формування мовної особистості здобувачів вищої освіти технічних спеціальностей шляхом залучення художніх текстів сучасних українських письменників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Програма курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» для спеціальностей 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка, 126 Інформаційні системи та технології базується на принципі відтворення мовної особистості в органічному поєднанні, по-перше, даних про рівневу структуру мови, по-друге, типів мовної діяльності, по-третє, ступенів оволодіння мовою. На заняттях особлива увага приділяється типам мовної діяльності, тобто усному мовленню, говорінню, спілкуванню. Інтерес здобувачів вищої освіти до типів мовної діяльності пробуджують ретельно підібрані тексти з художньої літератури, які показують, як у мові виявляється особистість людини. Як приклад, наведемо діалог повстанців і чекіста-агітатора Птіцина з роману В. Шкляра «Залишенець. Чорний Ворон».

– То оце вони такі – орли губчека? – вийшов наперед Деркач, намагаючись говорити глушливо, але в нього це не виходило. – Цікаво... І як же вас величати?

– Пьотр Птіцин, – кліпнув уповноважений. – Ви не смотрите, что у меня такая фамилия. Я, между прочім, хахол.

– А чого ж не говориш по-нашому? – спитав Деркач.

– Я вабще-то родом с Адеси. Но ещю в деда мого била фамилия Птах. Не разгаваріваю, зато все панімаю. Ви можете гаваріть на мове, мне будет очень приятно. Удивітельно мелодічний язык!» [4, с.73].

Аналізувати уривок тексту пропонуємо за такими позиціями:

- 1) Діалог як визначальний регулятор контактності;
- 2) Опозиція «свій-чужий» на вербальному рівні (мова, язык);
- 3) Використання у тексті чужомовних елементів;
- 4) Використання протиставних сполучників як свідчення суперечливості персонажа;
- 5) Відповідність мовних засобів умовам комунікації;
- 6) Природність і (або) штучність комунікаційних бар'єрів (мовного, соціального).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Практика роботи зі здобувачами вищої освіти переконує у тому, що звернення до мовленнєвих ситуацій, описаних у художніх творах, підвищує культуру мовлення, розвиває здатність оперувати текстами різних форм, формулювати власні мовні висловлювання. Системне використання на лекційних і практичних заняттях набутоків сучасного письменства впливає на емоційну та інтелектуальну сфери особистості, які й означають рівень професійної підготовки, загальної культури та освіченості.

Література

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 376 с.
2. Климівич Ю. LET'S FLIP: Розвиток мовної особистості студента-філолога в умовах перевернутого навчання: навчально-методичний посібник. Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2022. 112 с.
3. Мацько Л. Українська мова в освітньому просторі. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 607 с.

4. Шкляр В. Залишенець. Чорний Ворон. Харків : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2010. 384 с.

Нікольська Н. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України
e-mail: nina777-07@hotmail.com

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ (CLIL) – ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ

Інтегроване навчання іноземних мов є методом, який забезпечує викладання іноземними мовами навчальних предметів. У результаті загальний обсяг годин, що відводиться на навчання іноземних мов, не збільшується, не збільшується також і загальне навчальне навантаження та не відбувається вилучення уроків з інших предметів курикулуму. Хоча майже в усіх країнах ЄС працюють школи, в яких застосовується CLIL, лише невелика кількість із них запровадила його в усіх школах на певному рівні (Австрія і Ліхтенштейн – у перших класах початкової освіти, Кіпр – в одному з класів початкової школи, Люксембург і Мальта – на початковому та середньому рівнях освіти, Італія – в останньому класі старшої середньої школи).

Постановка проблеми У більшості європейських країн законодавство офіційно визнає принаймні одну регіональну мову або мову меншини. Це офіційне визнання часто вимагає сприяння використанню цих мов у різних сферах суспільного життя, зокрема в освіті. Однак деякі країни, такі як Франція, не визнають регіональні мови та мови меншин офіційними, але вони передбачають ці мови у своїх керівних документах вищого рівня, пов'язаних з освітою. Крім того, майже в половині країн програми інтегрованого навчання змісту та мови (CLIL) включають регіональні мови або мови меншин як мови навчання поряд із державними мовами. Виходячи зі змісту навчального плану, викладання класичної грецької та/або латинської мови переважно відбувається в загальній старшій середній школі. Ці мови дуже рідко є обов'язковими предметами. Класична грецька мова є обов'язковою лише для всіх учнів у Греції та на Кіпрі в початкових і старших класах середньої освіти. Латинська мова є обов'язковим предметом для всіх учнів у Румунії (нижча середня освіта) і в Хорватії, Боснії та Герцеговині, Чорногорії та Сербії (загальна старша середня освіта). У ряді систем додаткової освіти класична грецька та/або латинська мова є обов'язковими лише для студентів, які навчаються за спеціальними напрямками навчання.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз тенденцій вивчення іноземних мов у загальній середній освіті сучасної Європи є предметом наукових розвідок вітчизняних дослідників, таких як Н. Авшенюк, А. Джурило, О. Локшина, С. Ніколаєва, О. Максименко, Т. Полонська, О. Першукова.

Виклад основного матеріалу Протягом останніх двох десятиліть навчання іноземних мов набуло поширення в початковій освіті. Тому в багатьох країнах постало питання компетентності вчителів початкових класів у викладанні іноземних мов. Це питання, зокрема, стосується ступеня спеціалізації тих, хто викладає іноземні мови, оскільки традиційно вчителі загального профілю (тобто ті, що викладають усі або більшість предметів) викладають навчальну програму на цьому рівні. В Європі існує три підходи до призначення вчителів для викладання іноземних мов у початковій школі; кожен із них зустрічається приблизно в одній третині країн. По-перше, відповідальність за викладання іноземних мов покладається лише на вчителів-спеціалістів (тобто тих, хто спеціалізується на викладанні обмеженої кількості предметів). По-друге, ця відповідальність покладена на

вчителів загального профілю. Нарешті, іноземні мови можуть викладати як вчителі загального профілю, так і вчителі-спеціалісти.

Приблизно у двох третинах країн, де пропонуються програми CLIL, де принаймні деякі предмети викладаються іноземною мовою, вчителі, які викладають програми такого типу, повинні мати спеціальні (додаткові) знання, кваліфікації. Найчастіше ці вчителі повинні довести, що вони достатньо знають мову, якою викладається програма CLIL. Мінімальне знання іноземної мови зазвичай відповідає рівню B2 або рівню C1 Загальноєвропейських компетенцій мовної освіти

CLIL означає двомовну освіту або освіту із зануренням, коли принаймні деякі предмети – наприклад, математика, географія та природничі науки – викладаються мовою, відмінною від мови навчання. Метою цього типу надання є підвищення рівня володіння учнями мовами, відмінними від мови навчання.

Найпоширеніший вид програми CLIL, який діє у 29 системах освіти (з 35, де є програми CLIL), полягає у викладанні частини предметів мовою навчання (державною мовою), а інших предметів – іноземною. Більшість систем освіти з програмою CLIL цього типу мають до трьох різних мовних комбінацій (наприклад, державна мова та англійська, державна мова та французька, державна мова та німецька). Проте в деяких системах освіти кількість мовних комбінацій перевищує 10. З огляду на конкретні іноземні мови, якими надається CLIL, найбільш часто використовуваними мовами є англійська, французька та німецька та, меншою мірою, іспанська та італійська.

Другий за поширеністю тип програми CLIL, який існує у 18 системах освіти, полягає у викладанні деяких предметів державною мовою та інших предметів регіональною мовою або мовою меншин. Так само, як і для попереднього типу, кількість мовних комбінацій, які студенти можуть вибрати, відрізняється в різних освітніх системах. Вони можуть вибрати один варіант мови (наприклад, державна мова та польська в Чехії) або більше ніж 10 варіантів (у Франції, Угорщині та Румунії). Інший тип програми CLIL зустрічається в країнах із декількома державними мовами, які часто мають програми, що викладають різні предмети двома державними мовами. Цей тип програми CLIL існує в Бельгії, Ірландії, Люксембурзі, Мальті, Фінляндії та Швейцарії. Обмежена кількість країн надає програми CLIL, які не підпадають під зазначені вище категорії. Наприклад, у фламандській спільноті Бельгії деякі програми CLIL включають паралельне навчання, більш ніж двома мовами, зокрема двома або всіма трьома державними мовами та іноземною мовою. Подібним чином в Іспанії існують програми CLIL, що включають більше ніж дві мови.

Крім того, програми, де деякі предмети викладаються регіональною мовою, а деякі – іноземною (державна мова – іспанська – використовується в цих програмах лише в межах предмету *Lengua Castellana y Literatura*). Цей тип програми CLIL також існує в Естонії та Чорногорії, де деякі школи пропонують програми, які викладають деякі предмети мовою меншини. (албанська в Чорногорії) та інші іноземною мовою (англійська в обох країнах).

Хоча жодна з досліджуваних систем освіти не забезпечує всіх (чотирьох) типів програм CLIL, чотири мають три типи програм (Фламандська спільнота Бельгії, Естонія, Іспанія та Фінляндія). У 16 системах освіти зустрічаються два типи програм CLIL. Більшість систем освіти з двома типами програм CLIL пропонують програми, які викладаються державною мовою та іноземною мовою, а також державною мовою та регіональною мовою або мовою меншини (Чехія, Німеччина, Франція, Італія, Латвія, Литва, Угорщина, Австрія, Польща, Румунія, Словаччина, Швеція та Албанія). У 15 системах освіти існує лише один тип програми CLIL. Найчастіше йдеться про державну мову та іноземну (Болгарія, Данія, Кіпр, Нідерланди, Португалія, Ліхтенштейн, Північна Македонія, Норвегія та Сербія). Інші механізми в освітніх системах з одним типом програми CLIL включають програми з двома державними мовами (німецькомовне населення Бельгії, Ірландія, Люксембург і Мальта) і ті, що поєднують державну мову з регіональною мовою або мовою меншини (Хорватія та Словенія).

Немає ознак того, що програми CLIL зосереджені на якомусь конкретному рівні освіти. У більшості європейських країн програми CLIL існують на всіх досліджуваних рівнях освіти, тобто початкова, неповна середня та старша середня освіта. Однак країни часто надають певні мовні варіанти лише на певних рівнях освіти. Це означає, що не всі варіанти CLIL, які існують у країні, доступні на всіх рівнях освіти.

Література

1. Eurydice report (2023) Key data on teaching languages at school in Europe: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e0f69418-d915-11ed-a05c-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-283957218>

Німко Н.М.

методист центру інформатики,
інформаційно-комунікаційних технологій
і дистанційної освіти ТОКІППО
n.nimko@ippo.edu.te.ua

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Школа – це майстерня, де формується думка
підростаючого покоління,
треба міцно тримати її в руках,
якщо не хочеш випустити з рук майбутнє.

А. Барбюс

Концепція Нової української школи передбачає оновлення змісту освіти й спрямована на новий освітній результат: формування ключових компетентностей, вміння здобувати і застосовувати знання у різних життєвих ситуаціях, переосмислення цінностей, пошук нових підходів щодо навчання та виховання молодого покоління. Оновлення змісту навчання та виховання з введенням нових Державних стандартів освіти, модернізація навчальних планів та програм, нові підручники, навчальні посібники, нові системи виховної роботи, нова система оцінювання навчальних досягнень учнів, запровадження профільного навчання не можливі без упровадження інноваційних технологій в освіті.

Серед переліку ключових компетентностей, зазначених у Державному стандарті, є інноваційність. Саме інноваційність передбачає здатність учня реагувати на зміни та долати труднощі; відкритість до нових ідей; ініціювання змін у класі, закладі освіти, родині, громаді тощо; спроможність визначати і ставити перед собою цілі, мотивувати себе та розвивати в собі стійкість і впевненість, щоб навчатися й досягати успіхів. Виходячи з цього, педагог має володіти інноваційними формами й методами роботи, щоб сформувати в учнів таку компетентність як інноваційність. Отже, сучасний педагог має бути готовим сприймати нововведення та впроваджувати їх у власну практику роботи з учнями.

Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються рівні досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану. Отже, слово «інновація» має багатомірне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації [Енциклопедія освіти, 2008; с. 338–340]. Інновації самі по собі не виникають, вони є результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих учителів і цілих колективів. Проблема розвитку інноваційного потенціалу вчителя в останнє десятиліття широко розглядається в роботах М. Кларін, В. Ляудіс, Л. Подимова, С. Полякова, Н. Юсуфбекова, де розкривається сутність нововведень у галузі освіти. Науковому обґрунтуванню системи управління інноваційними процесами, визначення критеріїв оцінки діяльності вчителів-новаторів присвячені дослідження В. Кваші, Н. Коноплін, В. Лазарева, М. Поташника, А. Тубельського,

Т. Шамової, О. Хмарки. Психологічні проблеми впровадження нововведень досліджували Н. Лапін, В. Галигін, Т. Гребньов, Ю. Вооглайд, А. Пригожин, Н. Ільїна, Л. Карамушка, О. Советова, зарубіжні дослідники: К. Девіс, Т. Пітері, Р. Уотермен, Н. Тічі, М. Деванн.

Важливою умовою формування навичок в учнів, які будуть готові до сучасного життя, є організація навчання на основі сучасних педагогічних технологій і методів. До найбільш ефективних належать, наприклад: особистісно-орієнтоване, проблемне навчання, інтерактивні технології, технології розвитку критичного мислення, Р4С (філософія навчання), проєктні технології, гейміфікація, мобільні та імерсивні технології, дистанційне навчання, STEM-технології тощо.

До інноваційних технологій відносять технологію розвитку критичного мислення, яка передбачає формування контрольованого, обґрунтованого та цілеспрямованого мислення. Зазначимо, що це мислення ґрунтується на вміннях виділяти необхідну інформацію та обробляти її; аналізувати й оцінювати власні і чужі висловлювання, припущення, висновки, аргументи, гіпотези, переконання; ставити запитання з метою одержання точнішої інформації або її перевірки; розглядати проблеми з різних точок зору та порівнювати різні позиції і підходи при їх вирішенні; висловлювати власну позицію, влучно обирати мовленнєві засоби для побудови висловлювань; приймати обґрунтоване рішення. Аналіз наукової літератури засвідчив, що технологія розвитку критичного мислення реалізується на всіх етапах уроку, кожен із яких передбачає свої прийоми:

- на етапі вступу: кластер, асоціативний куш, таблиця «Знаємо-Хочемо дізнатися-Дізнались», мозковий штурм, кошик ідей, передбачення за допомогою опорних слів тощо;
- на основному етапі уроку: фішбоун, дискусія, кубування, Т-таблиця, скрайбінг тощо;
- на етапі рефлексії або підбиття підсумків: сенкан, займи позицію, таблиця «Знаємо-Хочемо дізнатися-Дізнались», фішбоун, кубування та ін.

Упровадження таких інноваційних освітніх технологій, як проєктна технологія, технологія розвитку критичного мислення, які, в першу чергу, забезпечують активізацію пізнавальної самостійної діяльності учня, реалізацію навчання через дослідження, уможливають ефективну реалізацію компетентнісного підходу в освітньому процесі. Окреслені технології можливо активно використовувати в умовах дистанційної та змішаної форм навчання через використання широкого кола цифрових інструментів.

Відповідно концепції Нової української школи ключовою інновацією є технологія інтегрованого навчання. У Державному стандарті інтегрований підхід визначається як можливість і здатність школяра застосовувати знання, вміння, навички та способи діяльності для вирішення найширшого кола проблем, що належать до певних галузей та окремих навчальних предметів. Отже, освітній процес розглядається крізь призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни. При цьому вчитель заохочує учнів спиратися на знання і навички з кількох предметних областей.

Концепція НУШ пропонує також впроваджувати проєктне навчання та STEM-технології. У сучасному інформаційно-технологічному світі STEM-освіта є одним із головних світових трендів інноваційної освіти. На відміну від традиційного навчання, де вивчаються окремі предмети, в STEM прослідковується інтеграція предметів. Це сприяє тому, що учні отримують цілісне уявлення про світ, адже вивчають явища з точки зору різних наук та вчаться вирішувати реальні проблеми за допомогою знань із різних дисциплін. Інтеграція предметів природничого циклу є особливою формою наскрізного STEM-навчання. Вони спрямовані на встановлення міжпредметних зв'язків і сприяють формуванню в учнів цілісного, системного світогляду. Ефективним засобом реалізації STEM-освіти є проєктна діяльність учнів. Виконання навчальних проєктів передбачає дослідницьку діяльність учнів із декількох предметів, спрямовану на самостійне отримання результатів під керівництвом учителя. STEM-проєкт – це спосіб досягнення цілі шляхом детальної розробки проблеми, що завершується реальним практичним результатом.

Сучасні смартфони та планшети – це потужні і складні пристрої з безліччю схем, плат і датчиків. Саме використання датчиків й може допомогти учням у проведенні навчальних досліджень. Мобільний пристрій дозволяє навчити школярів не просто вимірювати різні параметри навколишнього середовища, а й проводити аналіз і статистичну обробку результатів з допомогою спеціальних додатків. Для перевірки датчиків, які знаходяться у смартфоні чи планшеті можна скористатися програмою Sensor Kinetics.

Мобільні технології – це технології навчання, що базуються на використанні мобільних пристроїв (мобільні телефони, смартфони, комунікатори, кишенькові комп'ютери, планшетні комп'ютери) та мобільних додатків. Завдяки поширенню високотехнологічних гаджетів усе більше в навчальному процесі використовують системи комп'ютерного моделювання, а також доповнену реальність. Імерсивні технології (англ. Immersive – занурювати) – технології повного або часткового занурення у віртуальний світ або різні види змішання реальної і віртуальної реальності. Імерсивні технології також називають технологіями розширеної реальності. До їх списку входить віртуальна і доповнена реальність, а також 360 – відео. Вони забезпечують ефект повного або часткового присутності в альтернативному просторі і тим самим змінюють призначений для користувача досвід в абсолютно різних сферах. Доповнена реальність (AR) – це 3D-об'єкти, видимі в реальному світі за допомогою спеціального програмного середовища, що поєднують реальний світ і віртуальну накладку, яка в прямому сенсі накладається на реальність. Тобто нереальні об'єкти у сприйнятті користувача стають частиною реальної картини навколишнього світу. AR – це поєднання реального світу і нашарування на нього віртуальних зображень – голограм. Описана технологія дозволяє експериментувати з моделями різного типу, здійснювати аналіз характеристик моделі. Можливості використання AR технологій практично безмежні та можуть бути застосовані майже в усіх аспектах нашого життя. Використання віртуальної реальності в освіті відкриває можливість відвідати будь-яке місце, сидячи в класі або навіть перебуваючи вдома, навчаючись в Інтернеті. Згідно з науковими дослідженнями, імерсивні технології покращують в учнів просторове розуміння та запам'ятовування, дозволяючи їм відчувати навчання від першої особи, бачити все, що відбувається навколо. Такі технології забезпечують візуальне навчання та сприяють загальному розумінню учнів більш складних предметів, теорій та мов.

Є надзвичайно велика кількість мобільних додатків, які допоможуть учням здійснити спостереження та дослідження як в межах **STEM-проектів**, так і під час звичайних уроків. Широкий спектр і різноманітність існуючих мобільних навчальних ресурсів дозволяють обирати додатки відповідно до індивідуальних потреб, інтересів і потреб. Використання мобільних додатків підвищує мотивацію і пізнавальну активність учнів, допомагає індивідуалізувати навчання, сприяє формуванню комунікативної компетенції, інтенсифікації самостійної роботи учнів.

Швидкими темпами в наше життя входить штучний інтелект. На сьогоднішній день штучний інтелект – це одна із галузей, що розвиваються найстрімкіше. Головним напрямком цієї сфери є розробка технологічних рішень, які працюють за принципом людського інтелекту або близько до нього. **Штучний інтелект (AI) може зробити навчання ефективнішим і доступнішим для учнів, а також полегшити роботу вчителям.**

Отже, становлення нової системи освіти потребує суттєвих змін інноваційного спрямування у навчанні здобувачів освіти. Істотною особливістю цієї тенденції є пошук нових технологій навчання, серед яких останнім часом виокремлюються технологія інтегрованого навчання та технологія критичного мислення. Світ динамічний, і для того, щоб йти в ногу з часом, потрібно адаптуватися до змін та новацій. І найголовніше – розглядати ці можливості не як загрозу, а як допоміжний інструмент професійної діяльності, зокрема освітньої.

Література

1. Види інтегрованого навчання. Онлайн-курс для вчителів початкових класів.URL: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:MON-EDERA>

OSVITORIA+ST101+st101/courseware/1398b87899e34309879164345ffad9b9/4ce20caf76d946eeae73eb8abcda82cc/

2. Дичковська І. М. Актуальні проблеми педагогічної інноватики / Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2002 р. 128 с.

3. Кроуфорд А. і Саул В. Технології розвитку критичного мислення. К: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2006. 224 с.

4. Волинець В. (2021). Використання технологій віртуальної реальності в освіті. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика* (2), 40–47. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.2.5>

5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja; під заг. ред. Н. М. Бібік. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

6. Ірина Пахомова. Імерсивні технології у навчанні: переваги технологій доповненої та віртуальної реальності у навчанні. <https://educationpakhomova.blogspot.com/>

Ноздрова О.П.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки

Південноукраїнського національного педагогічного
університету імені К.Д.Ушинського,

katenozdrova654@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Постановка проблеми. Нинішнє соціальне середовище, наше сьогоднішнє таке, що духовні орієнтири та загальнолюдські цінності – доброта, справедливість, милосердя, терпимість, щастя, совість нерідко абстрактно віддаляються від щоденних реалій життя та втрачають своє значення. Натомість приходять зневіра, страх, задрість, озлобленість, невпевненість. Наслідками соціальної дезадаптації дітей і підлітків все частіше є нервовопсихічні відхилення, злочинність, проституція, алкоголізм, наркоманія.

Праця вчителя за таких умов не може залишатись обмеженою рамками функцій «учителя-урокодавця» чи рамками стандартних методик виховної роботи [4, с. 10]. Вчитель повинен допомогти дитині, яка переживає процес фізичного й духовного становлення у кризовому соціумі; має стати для неї водночас джерелом авторитетної інформації; бути організатором пізнавального діалогу дитини з навколишнім світом, людьми, самим собою; стати особистим психологом і психотерапевтом, соціальним працівником і наставником. Особистість дитини, її потреби й проблеми повинні бути в центрі уваги сучасного відповідального вчителя. Вони обумовлюють пошук інтерактивних новітніх технологій навчання та виховання, які б максимально давали змогу учневі реалізувати свій позитивний потенціал, орієнтували його на конструктивну поведінку за складних соціальних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя є однією з актуальних проблем у сучасній педагогіці.

Велику увагу проблемам формування педагогічної майстерності у майбутніх вчителів, стимулюванню їх творчого мислення та стилю діяльності приділяли І. А. Зязюн, І. Я. Лернер, Н. В. Кічук, З. Н. Курлянд, В. П. Гриньова та ін. [3, с. 17].

Метою дослідження є визначення елементів педагогічної майстерності майбутніх вчителів, що забезпечують якісно новий, вищий рівень вирішення складних професійних завдань.

Виклад основного матеріалу. Педагог – майстер своєї справи, фахівець високої культури, професіонал із питань загальної й дитячої психології; досконало володіє методикою навчання та виховання. Науковці зазначають, що зміст поняття «педагогічна майстерність» включає: а) загальну високу культуру, ерудицію; б) професійні знання; в)

озброєність знаннями з педагогіки, загальної, вікової та педагогічної психології, уміння використовувати їх на практиці; г) володіння в досконалості методикою навчально-виховної роботи; 2) педагогічна майстерність можна навчитися, вона доступна кожному, хто обрав професію вчителя за покликанням [1, с. 100].

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу було визначено, що до елементів педагогічної майстерності належать:

1) Гуманістична спрямованість діяльності – вона полягає в спрямованості діяльності педагога на особистість іншої людини, виховання найвищих духовних цінностей, моральних норм її поведінки й стосунків.

2) Професійна компетентність, професіоналізм – передбачають наявність професійних знань (суспільних, психолого-педагогічних, предметних, прикладних умінь та навичок). Особливостями професійних знань є їх комплексність (потребує вміння синтезувати матеріал, аналізувати педагогічні ситуації, вибирати засоби взаємодії), натхненність (висловлення власного погляду, розуміння проблеми, своїх міркувань). Це сукупність психофізіологічних, психічних та особистісних змін, які відбуваються в людині у процесі оволодіння знаннями та довготривалої діяльності, що забезпечують якісно новий, вищий рівень вирішення складних професійних завдань [3, с. 19].

3) Професійне знання – це фундамент становлення педагогічної майстерності. Зміст професійних знань складає знання вивчаемого предмета, його методики, педагогіки та психології.

4) Педагогічні здібності. Сукупність психічних особливостей вчителя, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення.

У психолого-педагогічній літературі найчастіше відзначаються наступні види педагогічних здібностей:

- *дидактичні* – це такі здібності, що складають основу умінь викладати матеріал учням доступно, цікаво, чітко, ясно;

- *організаторські* – виявляються у здібності організувати учнів до різних видів суспільно корисної діяльності, створити колектив;

- *комунікативні* – це здібності, що дозволяють установлювати правильні взаємини з учнями, які засновані на довірі та доброзичливості, готовності йти разом із педагогом;

- *перцептивні* – це здібності, в основі яких уміння бачити внутрішній світ дитини. «Потрібно вміти читати на людському обличчі, – говорив А. С. Макаренко, – на обличчі дитини... Нічого хитрого, нічого містичного немає в тім, щоб по обличчю дізнаватися про деякі ознаки щиросердечних рухів...» [2, с. 10];

- *сугестивні* – це емоційно-вольовий вплив, що змушує учнів погодитися з установкою педагога, прийняти її;

- *науково-пізнавальні (академічні)* – це здібності до оволодіння інформацією, знаннями з відповідної області науки, що допомагає вчителю абсолютно вільно володіти навчальним матеріалом; творчо, послідовно підходити до різних проблем [5, с. 20];

5) Педагогічна техніка (мистецтво, майстерність, уміння) є сукупністю раціональних засобів, умінь та особливостей поведінки вчителя, спрямованих на ефективну реалізацію обраних ним методів і прийомів навчально-виховної роботи з учнем, учнівським колективом відповідно до мети виховання, об'єктивних та суб'єктивних їх передумов.

6) Педагогічна технологія є комплексом знань, умінь і навичок, необхідних учителю для вирішення стратегічних, тактичних, а також процедурних завдань під час навчально-виховного процесу.

Наприклад, на практичних заняттях із початкової дисципліни «Педагогіка» у закладі вищої освіти ми з майбутніми вчителями проводили **конкурси педагогічної майстерності**, де здобувачі освіти могли реалізувати свої здібності. Виступи аналізувалися студентами-слухачами за схемами: «Зовнішній вигляд оратора», «Техніка мови лектора», «Жести», «Педагогічна імпровізація».

Видами конкурсних завдань було: реклама факультету фаху в межах університету; педагогічне кредо видатних педагогів; конкурс компліментів; пластичний шарж на педагога; конкурс психомалюнків; конкурс вирішення проблемних ситуацій; міні-конкурс ораторської майстерності; експрес-інтерв'ю з іншою командою; професійна дешифровка образів (дати визначення, тлумачення професійними термінами); « мозковий штурм».

Проводили також ділову гру «**Науково-практична конференція**» на тему: «**Як уникати та подолати стрес**». Для проведення гри необхідна була попередня підготовча робота. Спираючись на матеріал лекції щодо способів попередження стресу та виходу зі стресу, необхідно було об'єднатися в творчі підгрупи відповідно до «наукових інтересів», які стосувалися стресорів, способів подолання та попередження стресу; опрацювати рекомендовану літературу та підготуватися до виступу на науково-практичній конференції.

Під час виступу основних доповідачів студенти (перебуваючи у ролі науковців) на окремих аркушах паперу занотовували суть питання, що висвітлювалася. Викладач після заняття міг зібрати ці аркуші, перевірити їх та оцінити роботу кожного студента.

Здобувачі освіти готували тексти **самопрезентацій** себе як майбутнього фахівця та своєї спеціальності (міні-твори, римовані рядки для різної аудиторії: колеги, батьки, учні) та самопрезентували себе; проводили естафети-сповіді «Мій творчий потенціал»; готували есе «Мій ідеал вчителя», «Майстерність саморегуляції вчителя», «Комунікабельність та комунікативна культура вчителя», «Соціальні засоби зовнішньої виразності», «Жести в педагогічному процесі» (за вибором); склали словники опорних понять («професійна усталеність вчителя», «наявність мотивації для досягнення успіху», «емоційне напруження», «вольові якості», «методологічна рефлексія», «знання та вміння вчителя», «самоосвіта та самопізнання»; розробляли психолого-педагогічні **тренінги щодо спілкування з учнями** для вчителя, який був орієнтований на комунікативні ігри (наприклад «Дивовижний лист», «Тамничий незнайомиць», «Розмова детективів» тощо), вправи для тренінгу рефлексивного й не рефлексивного слухання («Перефразування», «Маєвтика», «Мова й почуття»).

Отже, педагогічна майстерність – це мистецтво виховання та навчання, яке доступне кожному педагогу, в основі якого лежать професійні знання, що формуються, уміння та здібності. У чому ж значення педагогічної майстерності? Для чого ж необхідно її формувати й удосконалювати? Насамперед, для того, щоб забезпечити високий рівень знань і навичок учнів, успішно вирішувати задачі навчально-виховної роботи. Саме тому необхідно підкреслити, що найважливішим показником педагогічної майстерності майбутніх вчителів повинен бути високий рівень освіченості, вихованості та самостійності школярів.

Література

1. Амонашвілі Ш. Педагогические притчи. Харків. Вид-во: Школа, 2017. 272 с.
2. Варій М., Оргинський В. Основи педагогіки та психології. 2-е видання, перероб. і доп. Видавництво: Центр навчальної літератури, 2017. 376 с.
3. В. П. Гриньова. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (Теоретичний і методичний аспекти). Автореф. дис. док. пед. наук. Київ, 2001. 45 с.
4. Н. В. Кічук. Творча особистість вчителя: педагогічні засади формування. Навч. посібник. Ізмаїл, держ. пед. інст.: МПП «Принт-майстер», 1999. С.23-40.
5. М. Пліщук. Фундаменталізація науково-практичної підготовки майбутніх учителів. *Рідна школа*. 2004. №3. С. 12-15.
6. Педагогічна майстерність. За ред. І.А.Зязюна. Київ: Вища школа, 1997. С. 300-321.
7. М. Пліщук. Фундаменталізація науково-практичної підготовки майбутніх учителів. *Рідна школа*. 2004. №3. С. 12-15.
8. О. Савченко. Трибуна творчого вчителя. *Рідна школа*. 2002. №3. С.40-44.
9. Я. Черньонков. Особливості формування професійної культури майбутнього вчителя. *Рідна школа*. №4. 2002. С.14-18.

Олексюк О. Р.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри змісту й методик
навчальних предметів ТОКІППО
o.oleksyuk@ippo.edu.te.ua

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Концепція нової української школи визначає пріоритетність інноваційних методів та методик, зокрема, тих, що базуються на впровадженні інформаційно-цифрових технологій навчання. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, висувають нові підвищені вимоги до спеціалістів будь-якого спрямування, зокрема і вчителів, як провідних фахівців із розвитку цифрових компетентностей у майбутніх поколінь. У 2022 році опублікована оновлена версія Рамки цифрової компетентності DigComp 2.2., в якій суттєво розширено частину «Приклади знань, навичок та ставлення, що застосовуються до кожної компетентності» [1]. Зокрема у документі сформульовані рекомендації щодо розвитку у громадян розуміння понять «штучний інтелект» (ШІ); знання можливостей впливу технологій на професійну діяльність; здатності критично і безпечно взаємодіяти з інтелектуальними системами, керованими ШІ. Звісно, що такі зміни мають значний вплив на освітню галузь: від необхідності включення нових цифрових інструментів та вивчення їх впливу на навчальний процес, до підвищення вимог розвитку інформаційно цифрової компетентності освітян.

Метою дослідження є аналіз перспектив використання технологій штучного інтелекту у професійній діяльності педагога.

Використання переваг цифрових технологій і вирішення проблем цифровізації освіти певною мірою залежить від відповідних компетентностей педагогів. Щоб підготувати учнів до ефективної діяльності в сучасному суспільстві, учителі повинні вміти:

- застосовувати нові педагогічні підходи, навчальні інструменти, освітні технології для забезпечення орієнтованого на учня навчання;
- педагогічно виважено використовувати цифрові інструменти, технології та ресурси для забезпечення ефективного онлайн або офлайн навчання.

Інтелектуальні системи є значущими для освітньої галузі, оскільки створюють умови для інновації та відкривають нові можливості, що сприятимуть покращенню освітнього процесу [2]. А. Тиніна, та Н. Валько зазначають, що останні напрацювання у сфері штучного інтелекту дозволили розробникам навчити комп'ютер самостійно виконувати складні завдання (розпізнавання зображень, генерування тексту, тощо). і, певною мірою, комп'ютери імітують людей, проте, слід визнати, що можливості штучного інтелекту освіти все ще обмежені. Система не може замінити професіоналів, але вона може вдосконалювати навички вчителів та освітній процес [3].

Проаналізуємо деякі аспекти використання технологій штучного інтелекту, що є перспективними для провадження професійної діяльності педагога.

→аналіз даних для проєктування індивідуалізованих підходів у навчанні, враховуючи особливості та потреби кожного учня чи учениці (системи штучного інтелекту збирають і обробляють різні типи даних користувача (напр. особисті дані, поведінкові характеристики, контекстні дані) для визначення й коригування мети навчання здобувача, вибору стратегії навчання, темпу освоєння освітньої програми, характеру педагогічного супроводу).

→впровадження застосунків для машинного перекладу (наприклад, Google Translate, DeepL) і програми для синхронного перекладу (наприклад, iTTranslate), щоб отримати доступ до сучасних освітніх ресурсів, подолати мовний бар'єр та покращити міжкультурну взаємодію за допомогою передових інструментів перекладу документів чи мовлення.

→розширення доступності освітнього контенту: можна швидко перекладати матеріал жестовою мовою для осіб із вадами слуху або надавати підказки для учнів із дислексією,

конвертувати текстовий матеріал в аудіо контент, що полегшує доступ до нього здобувачам із вадами зору або людей, які краще сприймають інформацію через слухання чи створювати аудіоопис до зображень та графіки, що полегшує їх розуміння та сприймання.

→ використання технологій ШІ для автоматизації рутинних завдань: підготовка звітної документації; генерування персоналізованих завдань для кожного учня; швидкий зворотний зв'язок учням; надання відгуків і порад; підготовка відповідей на електронні листи; планування навчальних занять та заходів.

→ інтелектуальний моніторинг. Аналізуючи діяльність здобувачів освіти, системи штучного інтелекту допомагають виявляти недоліки в навчанні та надавати рекомендації для їх усунення їх на ранніх етапах. Варто відзначити і перевагу технологій ШІ у виявленні здібностей учнів, які заклади освіти можуть розвивати, що дозволяє діяти проактивно та прогнозувати майбутню кар'єрною шляху здобувача, на основі зібраних даних про навчання, навички, інтереси.

→ гейміфікація навчання, що сприяє залученості (наприклад онлайн платформа для вивчення математики Mathigon чи іноземних мов Duolingo з супроводом та підтримкою персонажа), використання цифрових особистостей;

→ автоматизація оцінювання домашніх завдань з розпізнаванням рукописних робіт здобувачів освіти за критеріями, щоб усунути упередженість.

→ виявлення плагіату в учнівських роботах та запобігання академічній недоброчесності.

Головним завданням штучного інтелекту є збір та аналіз даних, отримання результату та прогнозування. Найновіші розробки використовуються на основі адаптивного навчання, оскільки цей вид навчання базується на інтерактивних моделях, що враховують індивідуальні особливості та потреби кожного учняальні особливості та потреби кожного учня

Отож впровадження рішень на основі технологій штучного інтелекту має значний вплив на розвиток в різних галузях. Ймовірно, інтелектуальні системи все більше використовуватимуться в освіті. Очікується, що це сприятиме удосконаленню цифрового освітнього середовища і створить умови для впровадження нових методик навчання, адекватних вимогам цифрового суспільства, підвищить мотивацію учасників освітнього процесу, сприятиме ефективності управління та розвитку закладу освіти.

Література

1. DigComp Framework. EU Science Hub. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcomp/digcomp-framework_en (дата звернення: 16.09.2023).
2. Олексюк О. Вплив технологій штучного інтелекту на освітнє середовище. *VII Геретівські читання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 22 вересня. 2023 р.* Тернопіль, 2023. С. 93–97.
3. Тиніна А., Валько Н. Вивчення основ штучного інтелекту в шкільному курсі інформатики. *Інформаційні технології в освіті (ІТЕ)*, 50, 2022. URL: <https://doi.org/10.14308/ite000756> (дата звернення: 16.09.2023).

Олійник Г. М.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільського національного педагогічного
університету ім. В. Гнатюка
galochka_ua@ukr.net

Фіголь Н. А.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології і
соціальної роботи
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної
академії ім. Тараса Шевченка
figolnata@ukr.net

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

У повноцінному функціонуванні кожного суспільства сім'я є важливим соціальним інститутом, в основу якого покладена система шлюбно-родинних, господарських і правових, моральних і психологічних зв'язків між людьми. Сім'я формує і передає з покоління у покоління духовні цінності, традиції, закладає основи моралі та трудової етики, виховує патріотизм і повагу до людей. У сім'ї відбувається первинна соціалізація, соціальне становлення й виховання дітей аж до досягнення ними зрілості.

Сучасна українська сім'я переживає важкі часи. Рівень життя більшості сімей став нижчим за мінімальні соціальні стандарти, внаслідок чого посилилась економічна, психологічна і моральна нестійкість сім'ї. Характерними для сучасної сім'ї є такі негативні зміни, як зниження її стабільності, послаблення традиційної ролі батька, трудова зайнятість жінки тощо. Сьогодні гострою проблемою сім'ї є прояви відчуження між дітьми і батьками, оскільки не у кожній сім'ї дитина знаходить підтримку і надійний захист, які їй вкрай необхідні. Сьогодні вимагає від дітей чимраз швидшого та якіснішого входження у світ дорослих, що не завжди відбувається спокійно й без насильства, яке досить часто має місце і в сімейному оточенні дитини. [3, с.4].

Світовою громадськістю саме насильство визнано одним із ключових моментів, які ставлять людину в залежне становище, наносять величезну моральну шкоду суспільству і є перепорою на шляху подолання нерівності й дотримання людських прав. Безумовно, проблема насильства в сім'ї є досить гострою. Її небезпечність полягає в тому, що прояви насильства і жорстокості в сім'ї не лише руйнують гармонію і злагоду в родині, а й виступають однією з передумов злочинності в суспільстві загалом [1, с.10].

На сьогоднішній день існує значна теоретична база, що обумовлює можливість дослідження насильства у цілому та його різноманітних аспектів зокрема. Феномен насильства в сім'ї, його чинники, сутність, наслідки, особливості подолання досліджували ряд зарубіжних (А. Бандура, Л. Берковіц, Л. Волкер, О. Волкова, Дж. Доллард, Д. Еліот, Н. Міллер, В. Сатір, Т. Сафонова, І. Фурманов, А.Харчев, О. Цимбал) та українських (В. Бондаровська, О. Кочемировська, К. Левченко, Н. Максимова, Ю. Онишко, Т. Цюман та ін.) науковців. Зміст та особливості соціально-педагогічної роботи з різними типами сімей, в тому числі і тих, де відбувається насильство, частково розглянуті в роботах В. Гончарова, Т. Журавель, Н. Заверико, І. Зверєвої, А. Капської, В. Петровича, В. Ролінського, І. Трубавіної, Н. Щербак.

Незважаючи на широкий науковий інтерес до проблеми насильства у сім'ї, її соціально-педагогічні аспекти, а також зміст соціально-педагогічної роботи щодо подолання цього явища залишаються недостатньо дослідженими.

Законом України «Про охорону дитинства» (стаття 10) гарантовано право дитини на захист від усіх форм насильства, у тому числі й в умовах сімейного мікросоціуму. Метою діяльності соціального педагога щодо попередження та подолання насильства в сім'ї є збереження цілісності сім'ї, захист прав членів сім'ї у родинному оточенні, налагодження (за можливості) партнерства та співробітництва між членами родини [5, с.8]. Це може бути здійснено як через примусові заходи юридичного характеру, так і через створення умов для подолання сім'єю причин і наслідків свого неблагополуччя самостійно чи за допомогою фахівців.

Завданнями соціального педагога, як представника освітнього закладу, у роботі з сім'єю, де відбувається насильство, є: виявлення випадків порушення прав людини в сім'ї; вивчення причин жорстокого поводження, інформування про них органів влади; профілактика насильства в сім'ї та громаді, рецидивів порушення прав членів сім'ї у родині; пропагування ідеальної моделі сімейного життя, здорового способу життя; правова й психолого-педагогічна просвіта населення з питань сім'ї та шлюбу, прав людини; організація предметного спілкування членів сім'ї між собою, з іншими сім'ями для подолання причин домашнього насилля, у першу чергу стосовно дітей; допомога в організації життєдіяльності сім'ї, створенні нормальних умов для її функціонування; сприяння розвитку і самореалізації членів сім'ї [2; 4; 5].

Виокремлюють такі моделі втручання соціального педагога в життя жертви насильства в сім'ї: медична; сімейна; реабілітаційна; соціальна. Різновидом соціальної моделі є соціально-педагогічна модель. До видів соціально-педагогічної роботи з сім'єю, де відбувається насильство відносимо: соціально-педагогічну профілактику насильства, соціально-педагогічну реабілітацію та соціально-педагогічний супровід сім'ї. Соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей – вид соціально-педагогічної діяльності, що здійснюється уповноваженими структурами, спрямований на: попередження, усунення та подолання чинників ризику виникнення насильства щодо дітей; раннє виявлення насильства; організування системи заходів, спрямованих на надання допомоги дитині, яка постраждала від насильства, а також на роботу з агресором з метою недопущення повторних випадків насильства. Така діяльність охоплює первинну, вторинну та третинну профілактику насильства щодо дітей.

Отже, робота соціального педагога з попередження та подолання насильства в сім'ї спрямована на досягнення кількох цілей: виявлення й подолання наслідків насильства над дітьми, комфорт кожного члена сім'ї; усвідомлення стереотипів взаємодії і зміна їхніх патологічних форм кожним членом сім'ї. Діяльність соціального педагога з попередження насильства в сім'ї передбачає три етапи: діагностичний, корекційно-профілактичний, контрольний. На кожному з етапів застосовують різні форми й методи роботи: тести, анкети, складені для виявлення сімейної ситуації, стилю виховання, рівня розвитку комунікативних здібностей і соціальної впевненості в дітей, виділення й визначення фактів і причин насильства, визначення сімей, потенційно схильних до насильства; анкетування дорослих, індивідуальна бесіда з дорослими, кожною дитиною, спостереження за поведінкою дітей; педагогічна просвіта батьків за допомогою бесід, нарад, консультацій; організація спільної діяльності дітей і батьків; індивідуальна робота з дітьми; робота з неблагополучними сім'ями.

Література

1. Бондаровська В. Що ми можемо зробити, щоб запобігти домашньому насильству. К., 1999. 60 с.
2. Журавель Т. В. Попередження, виявлення і подолання випадків насильства та жорстокого поводження з дітьми : метод. посіб. для освітян. Т. В. Журавель, О. О. Кочеміровська, М. Є. Яновська / за заг. ред. О. В. Безпалько. К. : К. І. С, 2009. 242 с.
3. Організація роботи з розв'язання проблем насильства в школі : навч.-метод. пос. Упорядн. Дубровська Є. В., Ясеновська М. Е. К. : Науковий світ, 2013. 96 с.

4. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / за заг. ред. проф. І. Д. Звереві. К. : Центр учбової літератури, 2008. 336 с

5. Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах: Навчально-тренінговий модуль із підготовки спеціалістів ЦСССДМ / За ред. І. Звереві, Ж. Петрочко. К. : Держсоцслужба, 2008. 300 с.

Олійник О. Й.

методист центру моніторингу якості
освіти, ЗНО та аналітичної діяльності
ТОКІППО
olgaol@i.ua

СТВОРЕННЯ РІВНОГО ДОСТУПУ ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Міжнародне дослідження PISA, до якого Україна вперше долучилася у 2018 році, показало, що в українських учнів, які навчаються у великих містах у ліцеях, гімназіях і спеціалізованих школах, істотно вищі результати навчання, ніж в інших їхніх однолітків: максимальну різницю можна описати, як відставання всіх інших на 2 роки [4]. Ці дані підтверджують, що для України, на жаль, питання рівного доступу до якісної освіти є актуальним. А в умовах надання школам більшої автономії воно набуває ще більшої ваги.

Належний рівень освіти на рівні держави в умовах децентралізації та посилення автономії освітніх закладів можна стимулювати відповідним чином. У рамках Нової української школи впроваджено новий для нашої держави підхід: замість старої системи жорсткого вертикального контролю відбувається створення системи забезпечення якості освіти. Від дій українських шкіл значною мірою залежить успіх чи неуспіх цього підходу [2]. У чому ж різниця і як саме кожна школа може сприяти поліпшенню нинішньої ситуації?

У розвинутих державах світу та Європі перехід від контролю до забезпечення якості освіти почав відбуватися раніше. У їхньому випадку можемо говорити вже про формування «культури якості» [4]. Для освітньої сфери це означає, що в центрі діяльності закладів освіти мають бути інтереси та потреби тих, хто навчається. Відтак завданням керівництва та колективу школи є дбати про те, щоб освітній процес якнайкраще забезпечував освітні потреби здобувачів освіти, робив їхнє перебування в стінах закладу комфортним [2]. Для українських закладів освіти цей шлях формування культури якісної освіти та постійного вдосконалення ще попереду, адже відповідні зміни відбуваються на законодавчому та інституційному рівнях в Україні віднедавна.

Як забезпечується якість освіти у Новій українській школі?

Із отриманням права автономії, яке гарантоване Законом України «Про освіту» (2017 р.), школи здобули можливість самостійно визначати стратегію розвитку свого закладу, планувати власні дії та запроваджувати інновації [3]. Це дозволяє школам підвищувати ефективність та якість навчання, розвиватися та досягати успіхів. Можливість розбудовувати власну систему якості освіти, спираючись на цінності та принципи, які є важливими для шкільної спільноти, є одним з найсуттєвіших елементів автономії.

Розділ V, Закону України «Про освіту», стосується забезпечення якості освіти. Відповідно до статті 41, «метою розбудови та функціонування системи забезпечення якості освіти в Україні є:

- гарантування якості освіти;
- формування довіри суспільства до системи та закладів освіти, органів управління освітою;
- постійне та послідовне підвищення якості освіти;
- допомога закладам освіти та іншим суб'єктам освітньої діяльності у підвищенні якості освіти»[3].

Як бачимо, ключовими тут є постійне підвищення якості освіти, допомога в цьому та формування довіри.

Ця мета реалізовується через спільні стандарти якості освіти, а також через інституційний аудит шкіл. Кожен заклад освіти України має прагнути та досягати цих орієнтирів. У 2018 році в Україні було створено Державну службу якості освіти, яка відповідає за цей процес. Упродовж кількох років група експертів та державних службовців розробляли критерії та індикатори, які мають допомагати зрозуміти, що таке якісна освіта та якісні освітні послуги. Ці критерії та індикатори були апробовані у низці шкіл.

Можна провести паралель між цими процесами та формувальним оцінюванням, яке, як відомо, говорить про необхідність зміни філософії оцінювання з контролю та рейтингування на підтримку розвитку та поступу кожного. МОН та ДСЯО розробили та опублікували критерії та індикатори, важливі для розбудови якісного освітнього середовища у закладі освіти, так само і вчителі мають на початку навчання пропонувати чіткі та зрозумілі критерії оцінювання [2].

Забезпечення якості освіти означає систематичний аналіз та оцінювання освітнього процесу з метою покращення і збільшення його ефективності. Складовими забезпечення якості освіти є: самооцінювання закладів освіти, зовнішнє оцінювання закладів освіти (інституційний аудит), оцінювання роботи вчителів та керівників (атестація та сертифікація), оцінювання досягнень учнів на державному (ЗНО) та міжнародному (PISA) рівнях [1].

Першим кроком у розумінні, що школа надає якісну освіту є самооцінювання закладів освіти.

В основі роботи над забезпеченням якості освіти у школі є самооцінювання із залученням усієї шкільної спільноти. Цей процес дозволяє вести систематичну дискусію про напрямки розвитку закладу: які сфери потребують покращення, які сильні сторони школи, які пріоритети обрати на найближчі роки. Якщо і учні, і батьки, і вчителі залучені до обговорення цих питань, їхня мотивація до реалізації змін буде сильнішою. Заходи з покращення якості освітньої діяльності та розвитку, внесені до плану роботи школи в результаті такого процесу, стануть справді спільною справою усієї шкільної спільноти [2]. Відтак школа набагато легше досягне успіху.

У «Методичних рекомендаціях» та «Абетці директора» радять збирати і кількісну, і якісну інформацію. Фактично, школам пропонується самостійно відтворювати збір інформації, який відбувається при інституційному аудиті: проводити спостереження (за освітнім середовищем, проведенням навчальних занять тощо), опитування (анкетування, індивідуальне інтерв'ю, фокус-групове дослідження) та вивчення документації [1]. Такий підхід справді комплексний, але він вимагає значних ресурсів, особливо часових.

Також необхідно пам'ятати про дуже важливу функцію самооцінювання: налагодження довіри та діалогу між різними суб'єктами освітнього процесу та іншими зацікавленими сторонами, формування спільного бачення майбутніх змін [2]. Важливо дбати про те, щоб збір інформації не підміняв індивідуальної та колективної рефлексії щодо ситуації в школі та розмови про її майбутнє. Самооцінювання має мати на меті не збір якомога більшої кількості даних (це можна робити поступово й поетапно), а підтримку й спрямування процесу змін.

Головне питання не в тому, яким буде результат такого оцінювання, а що школа зробить далі. Важливо, щоб самооцінювання приносило мотивацію працювати з отриманими результатами [1]. Тому при самооцінюванні школи дуже важливо говорити і про сильні сторони школи, її успіхи, і не забувати святкувати досягнення школи на шляху запланованих змін.

Загалом, самооцінювання шкіл – відносно новий прийом забезпечення якості, але міжнародні дослідження вказують на його позитивний ефект за умови, що за ним робляться практичні кроки: планування змін та їх впровадження.

Література

1. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О. *Абетка для директора*. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі

загальної середньої освіти. Київ, Державна служба якості освіти, 2019 240 с. (2019) URL: <https://mon.gov.ua/>

2. *Демократична школа*. Практичний посібник для шкіл з використання Інструменту демократичного розвитку (2019) URL: <https://www.schools-for-democracy.org/>

3. Закон України «Про освіту». 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

4. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018. URL: <https://testportal.gov.ua/>

Олійник Ю.І.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики виховання
Запорізького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ

Реформування національної освітньої системи можливе за умови якісних змін педагогічної професійної культури значної частини вчителів. Фахова культура вчителя поєднує в собі рівень загального й професійного розвитку. Саме рівень професійної культури є виразним показником готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності в національній школі України [3, 93]. Забезпечення якісних змін професійної культури вчителя потребує дієвих засобів формування з урахуванням вимог сучасного освітнього простору - особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів до освітнього процесу.

За результатами численних наукових досліджень та розвідок основними факторами, що обумовлюють об'єктивну потребу якісних змін змістовного компонента фахової культури сучасного вчителя визначають:

- застарілість окремих педагогічних постулатів, які є неприйнятними для ефективної діяльності в сучасних закладах освіти й мають поступитися новому мисленню;
- потребу перегляду системи цінностей і пріоритетів у змісті освіти, у ліквідації стереотипів, «знятті ярликів і розвінчанні стереотипів»;
- побудову навчання за принципом диференціації потребує високої діагностико-педагогічної підготовки майбутнього вчителя;
- переорієнтацію освітньо-виховних завдань у бік дотримання загальнолюдських цінностей потребує від учителів оволодіння новими засобами педагогічного впливу;
- співпрацю учителів з батьками, її організація на принципово новій основі зумовлює потребу в забезпеченні необхідної підготовки відповідної співпраці майбутніх вчителів, особливо початкової школи.

Слід зауважити, що процеси зміни фахової культури вчителя виявляються обов'язковою умовою реформування освітньої системи.

Оскільки, загальнолюдські та моральні якості, на нашу думку, майже збігаються, можливо запропонувати поділ на інтелектуальні, моральні та фахові компоненти професійної культури сучасного педагога. Прикладом визначальних складових фахового компоненту має бути прагнення до самовдосконалення й самоосвіти вчителя.

Високий рівень педагогічної культури, сформований в демократичному середовищі є фундаментом становлення Нової української школи, метою якої визначено виховання інноватора й громадянина, який уміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини [4].

Фахова культура взаємопов'язана з усіма компонентами особистісної культури, насамперед, із моральною та інтелектуальною, які складаються з багатьох компонентів – правового, естетичного, гендерного тощо. Слід зазначити, що сформованість культури ми розглядаємо як діяльну реакцію особистості. Отже, фахова культура завжди містить особистісні характеристики вчителя. Відтак, на розвиток фахової культури педагога впливає

весь комплекс соціальних, економічних, педагогічних чинників. За висновком дослідниці І. Зарецької професійна культура – це поєднання компетентності та професіоналізму в певній галузі знань із власне педагогічною культурою особистості, що сприяє не лише трансляції знань, а й створенню гуманного розвивального середовища в освітньому процесі. У світлі ідей гуманізму провідними характеристиками професійної культури педагога стають гуманістична педагогічна позиція вчителя стосовно дітей та його здатність бути вихователем; психолого-педагогічна компетентність і розвинене педагогічне мислення, а також освіченість у галузі конкретної дисципліни й володіння педагогічними технологіями, культура професійної поведінки (цінності, здатність до рефлексії, саморегуляція власної діяльності), культура педагогічного спілкування, інформаційна культура.

Поділяючи висновок дослідниці, маємо зазначити, що всі наведені компетентності, включаючи педагогічну позицію, можуть бути виявлені тільки під час, та за результатами діяльності педагога. Саме наявність високої фахової культури вчителя є головною умовою створення якісного освітнього результату, характеристики якого визначені Державним стандартом. Ціннісне ставлення до набутих знань, умінь компетентностей є унаочненням сформованої культури. Сформувані усвідомлене ціннісне ставлення учня до набутих компетентностей, прагнення до самовдосконалення доступно педагогу, який виявляє таке ставлення в своїй особистій культурі.

Практика формування та розвитку фахової культури вчителів в умовах реалізації концепції «Нова українська школа», виявляє перетин загальнонаукових, соціально-філософських, соціокультурних і морально-естетичних процесів, що й визначає вимоги до культури сучасного вчителя. Рушійною силою процесу формування педагогічної культури є потреба у професійній педагогічній діяльності [4].

Дослідниця Л. Хомич за умови культурологічного підходу до аналізу структури професійної культури вчителя виокремлює культуру мислення і праці, культуру спілкування і мовлення.

Згідно наведених характеристик якості фахової культури вчителя буде визначатись загальними рівнями двох складових: професійно-педагогічною та індивідуально-психологічною, в чому погоджуємось з дослідницею. Загальнокультурний рівень особистості вчителя залежить від багатьох чинників, серед яких поінформованість виявляється найбільш актуальною. Важливою характеристикою якості особистісної культури є ставлення вчителя до інформації, що формується як багатовимірною компетентність: пошук, перевірка, застосування, зберігання, продукування, усвідомлення тощо.

У процесах підготовки та перепідготовки педагогічних працівників рівень фахової культури виявляється визначальним показником готовності вчителя до професійної діяльності. Якісно новий рівень фахової культури є фундаментом реформування національної освітньої системи, становлення Нової української школи, метою якої визначено виховання інноватора й громадянина, який уміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини [7].

На нашу долю випало жити у воєнний час, і ми вже не будемо такими, як були до війни. Як зауважив Віктор Андрющенко, ректор Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова у своєму зверненні до учасників Міжнародної науково-практичної онлайн конференції: «Війна витверезила кожного з нас. Ми вже не віримо фейкам, які брехливо розповсюджує про себе Росія. Ми зрозуміли, що так звана «найпередовіша й найгуманістичніша» «російська культура» насправді є культурою агресивною й цинічною, брехливою і зажерливою в своєму змісті і сутності» [5, 6].

Якість фахової культури вчителя безперечно має визначатись знаннями, навичками та активною громадською позицією, визначається ставленням до національної історії, культури, традицій та звичаїв рідного краю. Кожен вчитель має стати лідером освітнього процесу, результати якого мають стати підґрунтям розбудови демократичного суспільства.

Література

1. Державний стандарт базової середньої освіти від 30 вересня 2020 р. № 898 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16>
2. Євтух М. Пріоритети професійної підготовки вчителя в системі університетської освіти. *Я-концепція академіка Неллі Ничкало у вимірі професійного розвитку особистості*: збірник наукових праць. Київ, 2014. С. 332–341.
3. Євтух М. Формування професійної культури майбутнього вчителя / *Педагогічний альманах*. 2019. Випуск 43. С. 92-97.
4. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
5. Післявоєнний світ: люди, проблеми, цінності: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Київ, 15 квітня 2022 р. / Редколегія: В. П. Андрущенко (голова), І. Г. Ветров (заст.голови, відп. ред.), Г. М. Торбін (заст. Голови), О. В. Потильчак (упорядн.). Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. С 6.
6. Хомич Л. Культурологічний підхід – методологічна основа професійного розвитку майбутнього вчителя. *Освітній україноцентризм Георгія Філіпчука*: збірник наукових праць. Київ, 2016. С. 298–304.
7. Ярмаченко М. Педагогічна культура вчителя та шляхи її підвищення. *Педагогічна газета*. 1999. № 11 (65), листопад. С. 7.

Пастушок О.І.

кандидат педагогічних наук,
директор Нікопольської міської школи мистецтв
lyana77@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ЗОНІ БОЙОВИХ ДІЙ ЗА МЕТОДИКОЮ «ДІТИ І ВІЙНА. НАВЧАННЯ ТЕХНІК ЗЦІЛЕННЯ»

Військові дії на території України стали для кожного українця психотравмуючим фактором. Особливо це стосується дітей, які змушені були виїхати з рідних домівок, опинилися в зоні бойових дій, зіштовхнулися зі втратою. Кожну дитину сьогодні в Україні можна назвати «Дитина війни», і всі вони потребують педагогічної і психологічної допомоги та підтримки у подоланні травм війни.

З метою попередження ПТСР, запобігання розвитку проблем у сфері психічного здоров'я та відпрацювання практичних навичок покроково впроваджувати методи, що допомагатимуть долати психологічні наслідки війни, МОН України було рекомендовано впровадження в роботу з дітьми методики «Діти і війна. Навчання технік зцілення», що базуються на когнітивно-поведінковому підході терапії посттравматичних розладів.

Методику було розроблено в 1998 році фахівцями Інституту психіатрії в Лондоні (Велика Британія) і Центру кризової психології в Бергені (Норвегія) та випробувано в багатьох країнах світу, жителі яких опинилися у складних кризових ситуаціях, таких як землетруси, конфлікти та війни. Клінічні дослідження, проведені щодо результатів її застосування на практиці, показали її ефективність та результативність. Позитивним є те, що методика є швидка у застосуванні, залучає як дітей, так і дорослих (батьків).

Українською мовою програму «Діти та війна. Навчання технік зцілення» перекладено та адаптовано фахівцями Українського інституту когнітивно-поведінкової терапії (Львів, Україна). З 2015 року методика застосовується для навчання тренерів та проведення курсів терапії в Україні в межах проєкту «Рука допомоги Україні», що реалізується Благодійним фондом «Надія по всьому світові» за підтримки американських та канадських партнерів, благодійних організацій HOPE worldwide (США) та HOPE worldwide Canada (Канада). Адаптацію до українських реалій версії 2022 року було розроблено Катериною Явною-Розенталь.

Нами, після проходження навчання і отримання сертифікату, було впроваджено методику «Діти і війна. Навчання технік зцілення» на прикладі міста Нікополь, яке має статус території з активними бойовими діями. Заняття курсу проходили в бомбосховищі на території міської школи мистецтв. Робота проводилася як з дітьми, так і з їхніми батьками. В склад кожної групи входили діти, які є внутрішньопереміщеними особами, біженцями та мешканцями міста Нікополь. Також були діти, які виховуються матір'ю-одиначкою, діти під опікою, діти-інваліди, діти з багатодітних сімей, діти, батьки яких загинули. Вікові групи становили діти 8-11 років – перша група та 12-14 років – друга група. В кожній групі кількість дітей вар'ювалася від 10 до 12 осіб.

На початку і в кінці занять з метою діагностики наявності або відсутності симптома ПТСР з дітьми було проведено методику «Дитяча шкала впливу подій (CRIES- 8)», для оцінки батьками стану дітей тест «Шкала SCARED-P».

На початку роботи показники ПТСР було діагностовано у 87% дітей. З них, високі показники ПТСР виявлено у 63% дітей.

Розглянемо приклади виконання вправ дітьми однієї з груп за методикою «Діти і війна. Техніки зцілення». При обговоренні власних спогадів про травматичні події на початковому етапі деякі діти замикалися, відмовчувалися. Після вправ на знайомство і дихальних технік учасники переключилися, ближче знайомилися і повернулися до спогадів про травматичні події. На цьому етапі майже всі діти поділилися спогадами. Але емоційні та поведінкові реакції в учасників були різними: двоє дітей плакали під час розповіді, у них тряслися руки; одна – робила довгі паузи і схлипувала; троє дітей просто тихенько розповідали, при цьому у них спостерігався тремор пальців рук; одна дитина на першому занятті, вступаючи в обговорення різко піднімалася і починала стоячи досить емоційно розповідати; двоє дітей спочатку категорично відмовлялися приймати участь в обговоренні і тільки один учасник абсолютно спокійно і активно почав працювати в групі.

Досить складно було дітям створювати список травматичних подій і потім аналізувати питання «Що нагадує про травматичну подію?».

В однієї дитини-учасниці травматичною подією стало те, що від страху після сильних обстрілів померла її улюблена собачка, яка була майже єдиним другом дівчинці, яка знаходиться майже постійно в ізоляції. Розповідаючи свою історію дитина плакала, у неї тремтіли руки, прискорилося серцебиття. На початку занять під час виконання вправ дівчинка соромилася, відповідала досить тихо. В кінці занять вона стала більш відкритою, почала посміхатися. Їй дуже сподобалися «Слухові, нюхові та кінестетичні техніки», «Метод екрану», релаксаційні вправи. На початку заняття у неї були досить високі показники за субшкалою інтрузія. В кінці заняття ці показники значно зменшилися.

Активно, емоційно пройшла «Техніка рук та дистанції», на відміну від «Методу екрану», який діти не зразу зрозуміли і почали виконувати.

Слухові, нюхові та кінестетичні техніки пройшли з дітьми «на ура», були дуже корисними. Діти були досить активними і з величезним задоволенням виконували завдання.

Техніка «Теплінг» дуже сподобалася дітям, хоча двом дітям з 10 не вдалося відразу усунути травматичний образ.

Цікавою і корисною дітям стала техніка, під час виконання якої вони малювали власний «Термометр страху».

Також досить активно і позитивно було проведено техніку «Зазираючи в майбутнє». Діти абсолютно позитивно уявляють своє майбутнє через декілька років. Простіше їм було уявити майбутнє через 1-5 років. Відповіді були досить творчими та позитивними: тато повернеться з війни і ми побудуємо новий будинок, моя країна стане найбагатшою, всі люди будуть здоровими і щасливими, всі бажаючі зможуть літати в космос, навколо кожного будинку буде багато квітів і дитячих майданчиків, ми з братом поїдемо в кругосвітню подорож, моя мама нарешті народить мені братика...

Техніка «Зазираючи в майбутнє» включала в себе фантастичний малюнок свого майбутнього в позитивному ключі. Тематика малюнків була такою: «Я і мир в Україні», «Я

в школі», «Сім'я відпочиває на морі», «Я з друзями в кіно», «Я з друзями на змаганнях», «Я їду на конкурс»...

Дуже активно діти виконували дихальні, вправи на постукування, рухові вправи «Мокрий собака», «Сліпий і поводитир», «Броунівський рух», релаксаційні техніки на розслаблення м'язів, коупінг «Я-твердження» та ін.

Рефлексія і обговорення попередніх занять проходили досить активно та емоційно. Діти ділилися своїми емоціями та переживаннями (особливо на двох останніх заняттях).

Під час виконання вправи «Створення безпечного місця» одна учасниця, розповідаючи про своє безпечне місце і пояснюючи власний малюнок, почала плакати, голосно кричати, у неї тремтіли руки. Їхня родина декілька днів тому поховала єдиного маминого брата, який загинув під Бахмутом. Дівчина досить була прив'язана до свого дядька. І досить емоційно сприйняла інформацію про його загибель. Мама відзначала, що дитина дома часто стала плакати, погано спить, досить повільно засинає, відмовляється від улюбленої їжі. На останніх заняттях, після серії вправ і їхнього обговорення, а також індивідуальної роботи з мамою та дівчиною, вона стала більш спокійною, перестала плакати. Зі слів мами, стала швидше засинати. Наприклад, були названі такі безпечні місця, як власне ліжко, підвал-бомбосховище, власна кімната, бабусин будинок.

Техніка подвійного фокусу уваги дітям досить сподобалася. Вони були досить активними. Більшість дітей відзначила, як змінилася кольорова гама картинки, стала більш світлою та яскравою.

Після проведеної роботи та повторної діагностики показники ПТСР у дітей зменшилися на 38%. Кількість дітей з високими показниками зменшилась майже вдвічі. Це свідчить про дієвість та результативність програми.

Плануємо і далі працювати в межах зазначеної програми і надавати дітям реальну психологічну допомогу щодо попередження та усунення показників ПТСР.

Періг І.М.

кандидат психологічних наук, доцент
кафедри психології Тернопільського національного
технічного університету імені Івана Пулюя
irenpm79@gmail.com

РЕАЛІЗАЦІЯ ПСИХОЕДУКАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ІЗ ПИТАНЬ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ВЗО

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодення українського суспільства наповнене великою кількістю стресогенних факторів, пов'язаних з війною (загроза життю, безпеці, втрата рідних та близьких, зміна місця проживання, розлука з рідними, скрутне матеріальне становище тощо). Тому особливо актуальними питаннями є турбота про ментальне здоров'я, зокрема, набуття психологічної стійкості, адаптивності та гнучкості на часто змінні та непередбачувані обставини життя. Як зазначає перша леді України Олена Зеленська, ментальне здоров'я – це найбільш глобальний виклик майбутнього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психологічній науці різні аспекти ментального здоров'я вивчали В. Кеннон, Г. Сельє, Г. В. Ложкін, О. С. Васильєва, Ф. Р. Філатов, Г. С. Нікіфоров, Н. М. Шустров, І. Н. Гурвіч. Такі дослідники як, Дорфман, О. В. Корнієнко, Є. Р. Калітеєвська, Д. О. Леонт'єв, Ю. М. Орлов, В. П. Петренко й ін. указують на необхідність використання комплексного підходу до вивчення людини і підкреслюють значимість духовних, моральних та ціннісно-сміслових детермінант психічного здоров'я особистості.

Формулювання мети роботи (постановка завдання). Метою даної публікації є висвітлення важливості пропедевтичної та освітньої роботи стосовно збереження психічного здоров'я студентської молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Психічне здоров'я є важливою частиною загального здоров'я і самопочуття. За визначенням ВООЗ, ментальне здоров'я – це стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, при якому людина може реалізувати власні здібності, протистояти звичайним життєвим стресам, продуктивно працювати і робити внесок у суспільне життя.

Ментально здорова людина: розпізнає свої емоційні стани і може керувати ними; здатна налагоджувати стосунки з іншими; відкрита до навчання та розвитку; позитивно ставиться до себе; самостійно приймає рішення; адаптується до нових умов життя та викликів сьогодення; отримує відчуття радості та задоволення від життя.

Ментальність – це призма, через яку людина дивиться на світ і себе в ньому. Тож можемо говорити про те, що вона притаманна кожній людині, незалежно від етнічної належності, соціального стану, статі, мови тощо. Звичайно ж, ментальність залежить від цих факторів, особливо від національності та зумовлених нею мови та культури, проте вони не заперечують її існування, а навпаки – формують ментальність [2].

Важливою складовою забезпечення ментального здоров'я є проведення просвітницької роботи серед молоді. Цікавими вважаємо є результати комплексного соціологічного дослідження, проведеного в різних країнах британською компанією Alligator Digital в 2023 році, які засвідчують, що молодь віком від 18 до 24 років найнижче серед інших вікових груп оцінює стан свого ментального здоров'я зараз: 6,7 з 10 проти 7,5 в середньому у світі. Отже, стереотип про те, що молодь легше зі інші вікові групи сприймає життєві виклики, є лише стереотипом, вказала Олена Зеленська [2].

Тому, ми вважаємо за необхідне реалізовувати інтегративну програму збереження і розвитку психологічного здоров'я студентів, організовувати психоедукаційні зустрічі зі студентами та іншими учасниками освітнього процесу задля інформування про особливості забезпечення психічного здоров'я, застосування методів та технік психічної саморегуляції, здійснення психологічної самопомоги в екстрених випадках.

Основні напрями та рекомендації щодо реалізації психолого-педагогічного супроводу в закладах вищої освіти наступні: 1) доцільно впроваджувати навчальні курси, спрямовані на поглиблення самопізнання, розширення самосвідомості, розвиток індивідуальності студентів; 2) поширювати ідеї про екопсихологічні принципи життя і спільної діяльності серед молоді; 2) проводити комплексні заходи з метою розвитку психологічної культури студентської молоді; 3) сприяти діалогізації навчального процесу; 4) заохочувати міжособистісну комунікацію між студентами, студентами і викладачами, студентами і громадою; 5) розвивати інститут наставництва, що сприятиме самовизначенню і формуванню власних цілей, мети в житті студентами, 6) систематично проводити заходи для зміцнення психологічного здоров'я викладачів ЗВО, відновлення балансу робота – особисте життя; 7) оптимізувати студентське самоврядування і волонтерську діяльність студентської молоді [1].

Висновки на основі цього дослідження і перспективи подальших розвідок. Ментальне здоров'я виступає обов'язковою умовою повноцінного функціонування суспільства, розвитку кожної особистості, досягнення нею успіху в професійній діяльності та навчанні, здатності протистояти негативним впливам тощо. Реалізація комплексної програми збереження і підтримки психічного здоров'я у вищих закладах освіти забезпечить розвиток життєстійкості, формування адаптаційних навичок, застосування методів самовладання та сприятиме формуванню психологічної культури українського студентства.

Література

1. Власенко І. А., Фурман В. В., Рева О. М., Канюка І. О. Психологічне здоров'я студентської молоді. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 224 с.

2. Зеленська О. Ментальне здоров'я – один із найбільших глобальних викликів майбутнього. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-mentalne-zdorovya-odin-iz-najbilshih-globalni-85665>.

3. Костєва Т. Б. Вплив ментального здоров'я // *Наукові праці. Педагогіка*, Випуск 299. Номер 311. С. 38-40.

Петришин Л.Й.

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка
ludmyla.petryshyn@gmail.com

Ганджа С. І.

аспірант кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
stepan85@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ УЧНІВ У ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. Україна, як і багато інших країн світу, стикається з проблемою внутрішнього переміщення населення через різноманітні соціальні, економічні та політичні фактори. Ця проблема найбільш гостро відображається і проявляється серед дітей та молоді, які змушені залишати свої домівки, покидати школи, навчальні заклади, друзів у рідних містах і переїжджати в інші регіони країни.

На фоні всіх лих, що зазнають українці в 2022-2023 роках – інтеграція ВПО в освітню систему є надзвичайно важливим завданням, оскільки ця категорія учнів потребує особливої уваги і підтримки для успішного навчання та адаптації до нового середовища. Україна стикається зі значними викликами у забезпеченні доступу ВПО до якісної освіти через велику кількість внутрішньо переміщених осіб, особливості їх мобільності та соціально-економічний стан. Саме через це дана проблема є доволі актуальною на сьогодні і вимагає уважного та обґрунтованого підходу.

Виклад основного матеріалу. В Україні, як і в інших країнах світу, внутрішньо переміщені особи (ВПО) є складною соціальною групою, яка потребує особливої уваги та підтримки у всіх сферах життя. Термін «інтеграція» в широкому значенні цього слова означає об'єднання в єдине ціле раніше різнорідних частин, а в більш вузькому – як соціальний, економічний та політичний процес, що дозволяє різним групам або особистостям, до певної міри зберігаючи свою ідентичність, сприйматися іншими і вливатися в суспільне русло. В основі цього процесу лежить узгодження цілей, мотивів, потреб особистості та соціальних груп в які вони будуть включені [1].

ВПО – це люди, які були вимушені залишити свої домівки через конфлікти, природні катастрофи, репресії або інші небезпечні обставини та переселитися в інші регіони чи міста країни. Відповідно до звіту Міжнародної організації з міграції (МОМ) про внутрішнє переміщення в Україні, а саме проведеного в червні 2023 року 13 раунду репрезентативного оцінювання загального населення України для збору інформації стосовно переміщення, потоків мобільності, намірів та умов для інформаційного забезпечення цільової допомоги населенню, що постраждало від війни можемо спостерігати наступні дані: за оцінками МОМ, станом на 25 травня 2023 року в Україні налічується 5,1 млн. внутрішньо переміщених осіб. Більшість ВПО як і раніше походять зі східних областей України (приблизно 3,4 млн порівняно з приблизно 3,7 млн у раунді 12). Кількість ВПО з південних областей країни зросла від прибіл. 734 000 до прибіл. 867 000 з січня 2023 р. Також визначено 5 основних областей, що активно приймають ВПО: Харківська, Дніпропетровська, м. Київ, Київська область, Одеська та інші області [3]. Наведені області, як зазначає МОМ з січня 2023 року

залишаються практично незмінними. Найбільше переміщуються ті особи, які не виїхали за кордон.

В Україні з початку XXI століття відбувся ряд подій, таких як конфлікт на сході країни, який перейшов у фазу повномасштабної війни. Як можемо спостерігати із даних МОМ це призвело до появи значної кількості внутрішньо переміщених осіб, включаючи дітей шкільного віку. Інтеграція цих учнів у загальну освітню систему породжує численні виклики, оскільки вони можуть мати відмінності в навчальних програмах, мові викладання, психологічному стані та інших аспектах, які потребують уваги.

В інтеграції внутрішньо переміщених осіб (учнів) у освітній процес закладів освіти найважливішими є наступні аспекти:

1) мовна інтеграція. Деякі внутрішньо переміщені учні можуть мати проблеми з мовою викладання, навчання. Необхідно розробляти спеціальні програми підтримки для цієї категорії учнів та забезпечувати доступ до додаткових мовних занять;

2) соціальна адаптація. Внутрішньо переміщені учні зіштовхуються з новим оточенням, соціальними нормами та цінностями. Це може викликати в них стрес та незручності. Освітні заклади повинні створити сприятливу соціальну атмосферу для інтеграції, проводити роботу зі зменшення стигми та виключення, а також забезпечити психологічну допомогу;

3) психологічна адаптація. Психологічна адаптація внутрішньо переміщених учнів є не менш складним процесом, оскільки вони змушені адаптуватися до нового оточення та навчального середовища. Важливо проводити психологічну підтримку та консультування, щоб допомогти учням впоратися з емоційними та психологічними труднощами;

4) адаптація навчальних програм. Головним завданням української системи освіти є створити рівні можливості для всіх учнів, включаючи внутрішньо переміщених осіб. Для цього необхідно розробити індивідуальні навчальні плани, використовувати інноваційні методи навчання та забезпечити доступ до додаткових ресурсів для учнів, які потребують додаткової підтримки;

5) правове регулювання навчальної діяльності ВПО. Законодавче регулювання інтеграції внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в освітній процес в Україні покликане забезпечити їм рівні можливості для навчання та розвитку, не обмежуючи їхніх прав через внутрішнє переміщення. Основні закони та нормативні документи в цій сфері включають[2; 3]:

- Закон України «Про загальну середню освіту»: Цей закон визначає принципи організації загальної середньої освіти, включаючи права ВПО на отримання загальної середньої освіти в загальноосвітніх школах.

- Накази Міністерства освіти і науки України: Міністерство освіти і науки України видає накази та розпорядження, які регулюють питання включення ВПО до освітнього процесу та надають рекомендації щодо організації навчання та підтримки ВПО.

- Закон України «Про вищу освіту»: Цей закон встановлює загальні принципи організації вищої освіти в Україні. Він несе в собі принципи недискримінації та рівних можливостей для всіх громадян, включаючи ВПО, щодо доступу до вищої освіти. Закон також визначає права ВПО на безоплатне або пільгове отримання освіти.

- Програми та проекти міжнародних організацій та громадських організацій: Міжнародні та громадські організації можуть співпрацювати з українськими владними органами для впровадження програм і проектів, спрямованих на інтеграцію ВПО в освітній процес[1; 2].

Однією з ключових складових успішної інтеграції внутрішньо переміщених учнів є підготовка педагогічних кадрів. Вчителі повинні мати необхідні навички і знання, які допоможуть їм адаптувати навчальний процес до потреб цієї групи учнів. Це може включати в себе навчання вчителів специфічним методам роботи з внутрішньо переміщеними учнями та психологічну підготовку для роботи з особами, які пережили стресові ситуації.

Варто зауважити, що інтеграція ВПО – це взаємовигідний процес для обох сторін: самих переселенців та громад, які їх приймають. Перші, навіть коли це учні навчальних закладів, привносять свій інтелектуальний, творчий, трудовий вклад у розвиток громади і цим самим підвищують її потенціал [2].

Висновок. Інтеграція внутрішньо переміщених учнів у освітній процес закладів освіти України є важливим завданням, яке вимагає уважного планування та реалізації у забезпеченні їхнього права на освіту та подальшу адаптацію у новому середовищі. Для досягнення успіху в цій справі необхідно подолати бюрократичні перешкоди, надавати підтримку учням та розробляти спеціалізовані програми для ВПО. Інтеграція ВПО у освітній процес в Україні не лише сприяє їхньому освітньому розвитку, але й сприяє будівництву більш гармонійного суспільства та розвитку країни в цілому.

Література

1. Задорожна С. М. Стан інтеграції внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади: соціологічний аспект. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2018. № 1 (11). С. 26-35. URL: <http://surl.li/llhab> (дата звернення: 24.09.2023).

2. Швець І. Б., Следь О. М., Біленська М. М. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб до приймаючих громад у контексті сучасних соціокультурних викликів. *Регіональна економіка*. 2021. №4 (102). С. 14-21. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-4-2>. (дата звернення: 24.09.2023).

3. Ukraine Internal Displacement Report. General Population Survey Round 13 (11 May - 14 June 2023). URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-13-11-may-14-june-2023> (дата звернення: 24.09.2023).

Петровський П.М.,

викладач, спеціаліст вищої категорії

Вище професійне училище Львівського державного
університету безпеки життєдіяльності (м. Вінниця)

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКОРИСТАННЯ ОПОРНИХ СХЕМ- КОНСПЕКТИВ З МЕТОЮ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ «ОХОРОНИ ПРАЦІ» (З ВЛАСНОГО ДОСВІДУ)

Анотація. Опорні схеми-конспекти з використанням опорних сигналів підвищують якість засвоєння нового матеріалу, сприяють активній участі здобувачів освіти на уроці, структуризації та осмисленню нових знань.

Дану методику доцільно використовувати вчителям і викладачам навчальних дисциплін, під час вивчення яких здобувачам освіти необхідно протягом заняття запам'ятати значний обсяг навчального матеріалу.

Виклад основного матеріалу. Активна участь учнів на занятті та самоаналіз навчальної діяльності значно підвищує якість засвоєння поданого матеріалу. Ще у середині 19-го століття німецький педагог А. Дістерверг стверджував: «Будь-який метод поганий, якщо привчає учня до пасивності, і гарний, якщо пробуджує в ньому самодіяльність» [1].

Активізація діяльності здобувачів освіти під час освітнього процесу стала найважливішою частиною перебудови української школи відповідно до міжнародних загальноосвітніх стандартів. Тому викладач повинен зацікавити учнів інформацією, наприклад, про нові досягнення науково-технічного прогресу; цікавими фактами, що стосуються їхньої професійної діяльності, які можуть стати їм у нагоді на уроках виробничого навчання, що сприятиме підвищенню активності учнів і відповідно позитивно впливатиме на ефективність навчального заняття в цілому.

З власного досвіду можу виокремити такі чинники, які впливають на підвищення активності учнів під час заняття:

- 1) ініційована учителем активність;

- 2) вмотивованість щодо необхідності засвоєння матеріалу для професійного розвитку;
- 3) постійна взаємодія здобувачів освіти і викладача шляхом прямого та зворотного зв'язку;
- 4) застосування інтерактивних методів навчання;
- 5) використання опорних схем-конспектів.

Одним із завдань вчителя має стати необхідність включення кожного учня в активну діяльність на всіх уроках. І значно допомогти йому в цьому може використання опорних схем. Вони є ефективним засобом навчання, який допоможе зробити більш зрозумілою презентацію навчального матеріалу, активізувати мислення здобувачів освіти, підвищити їх мотивацію до вивчення дисципліни, стимулювати розумову діяльність і розвинути творчий потенціал. Реалізація розвивального потенціалу сприятиме переходу до нової форми діяльності викладача: організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, відкриття ними нових знань і способів дій, тобто до їхньої активної діяльності на уроці.

Автором методики використання опорних схем-конспектів вважається педагог-учений і новатор В. Шаталов, який запропонував використовувати організаційно-методичну систему навчання, що використовує в своїй основі, так звані опорні сигнали, об'єднані в листи опорних сигналів, які ще називають опорними конспектами, опорними схемами, опорними схемами-конспектами. На його думку, якщо розбити картину на фрагменти і вивчати їх окремо невідомо чи складеться цілісне сприйняття зображення. І саме так більшість педагогів викладають навчальний матеріал. Однак якщо спочатку дати уявлення в цілому, тоді окремі фрагменти легко стануть на свої місця і картина сформується повністю [2].

Опорні схеми повинні являти собою прості, зрозумілі і наочні схеми навчального матеріалу в яких повинні бути показані основні поняття і зв'язки між ними. Опорні схеми можуть бути виготовлені попередньо у формі слайду, або на картці, або на класній дошці, або можуть створюватися разом з учнями під час пояснення нового матеріалу. Як показує досвід, кращого результату у викладенні досягають ті викладачі, котрі правильно організують роботу по систематизації знань учнів і складанню схем-конспектів. Вже під час пояснення нового матеріалу учні повинні сприймати його в структурно-логічній послідовності і цілісності. Тому, головна мета викладача – навчити учнів паралельному запису (конспектуванню) та засвоєнню навчального матеріалу [3].

У своїй роботі при вивченні дисципліни «Охорона праці» я групую теоретичний матеріал у великі блоки, тому з'являється можливість значно збільшити обсяг досліджуваного на уроці матеріалу без перевантаження учнів.

На рис. 1 показано оформлення опорних схем-конспектів на навчальній дошці.



Рис. 1. Оформлення опорної схеми-конспекту на навчальній дошці.

Така схема повинна враховувати обмежений об'єм інформації, яка може бути сприйнята здобувачем освіти одночасно.

На рис. 2 відображено оформлення опорної схеми-конспекту на аркушах паперу А4, яка розкриває зміст трьох питань однієї теми. Цей матеріал я роздаю здобувачам освіти на початку уроку.



Рис. 2. Оформлення опорної схеми-конспекту теми «Основи електробезпеки» на роздатковому матеріалі.

На рис. 3 висвітлено подання оформленої опорної схеми-конспекту у формі слайдів презентації за допомогою мультимедійного проєктора на екрані.

ЗНАК, ОПОРНИЙ СИГНАЛ	Значення
	Направляюча стрілка
	Навчання
	Комісія з 3-х чоловік
	Перевірка знань(тестування)
	Повторна Perezдача
	Позбавлення робочого місця 

	Людина яка влаштовується на роботу
	Працівник
	Навчання
	Робітник який виконує роботу з підвищеною небезпекою
	працівник що травмувався 

Рис. 5. Умовні позначення опорних сигналів.

У наступному рис. 6 проілюстрована опорна схема-конспект для вивчення теми: «Порядок проведення повторного інструктажу з охорони праці».



Рис. 6. Опорна схема «Повторний інструктаж».

Опорний знак може бути як малюнком так і абрєвіатурою. Так, наприклад, подання назви документу «Журнал реєстрації інструктажів з охорони праці» у вигляді опорного сигналу «ЖРІОП» показало надзвичайно високі результати запам'ятовування.

У своїй роботі для демонстрування матеріалу я також використовую мультимедійні плакати розроблені у формі опорних схем-конспектів. Використання цього мультимедійного освітнього ресурсу:

- уможлиблює наочно демонструвати здобувачу освіти навчальний матеріал, який зібраний в одне єдине ціле: ілюстрований опорний конспект; набори ілюстрацій, інтерактивних малюнків, анімацій, відеофрагментів; конструктор;

- дозволяє викладачу та здобувачу освіти робити позначки, записи, креслення поверх навчального матеріалу [4];

- забезпечує максимальну взаємодію учня з вмістом даного освітнього ресурсу на всіх етапах засвоєння інформації;

- допомагає в цікавій та доступній формі ознайомитися з новим матеріалом, засвоїти ключові поняття, загальні закономірності [5];

- сприяє організації самостійної пізнавальної діяльності здобувачів освіти, отриманню предметних знань з навчальної дисципліни, набуттю навичок: аналізу та синтезу знань, порівняння, узагальнення тощо [6].

Так, використовуючи мультимедійний плакат, який демонструє причини нещасних випадків із смертельними наслідками (рис. 7) я можу, наприклад, навести курсор і натиснувши (за допомогою «мишки») на «організаційні причини» отримати наступний плакат який висвітлює «організаційні заходи з охорони праці» (рис. 8).



Рис. 7. Причини нещасних випадків із смертельними наслідками.



Рис. 8. Організаційні заходи з охорони праці.

Наступним кроком є розкриття змісту цих заходів, наприклад, стажування (рис. 9) чи дублювання (рис. 10).

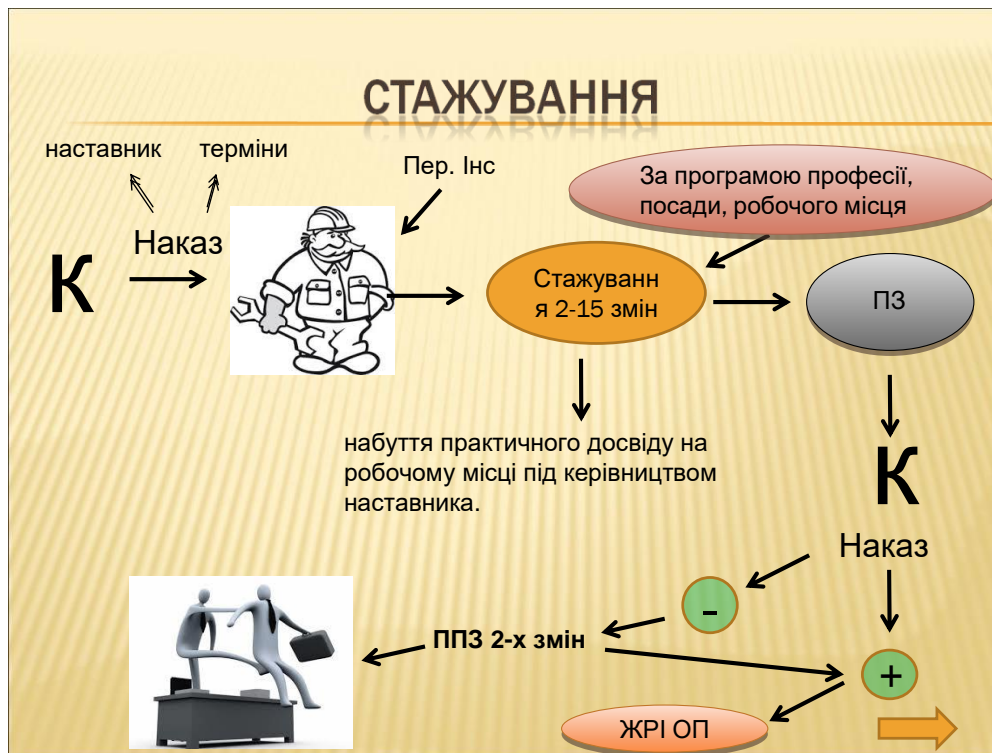


Рис. 9. Опорна схема-конспект «Організація стажування».

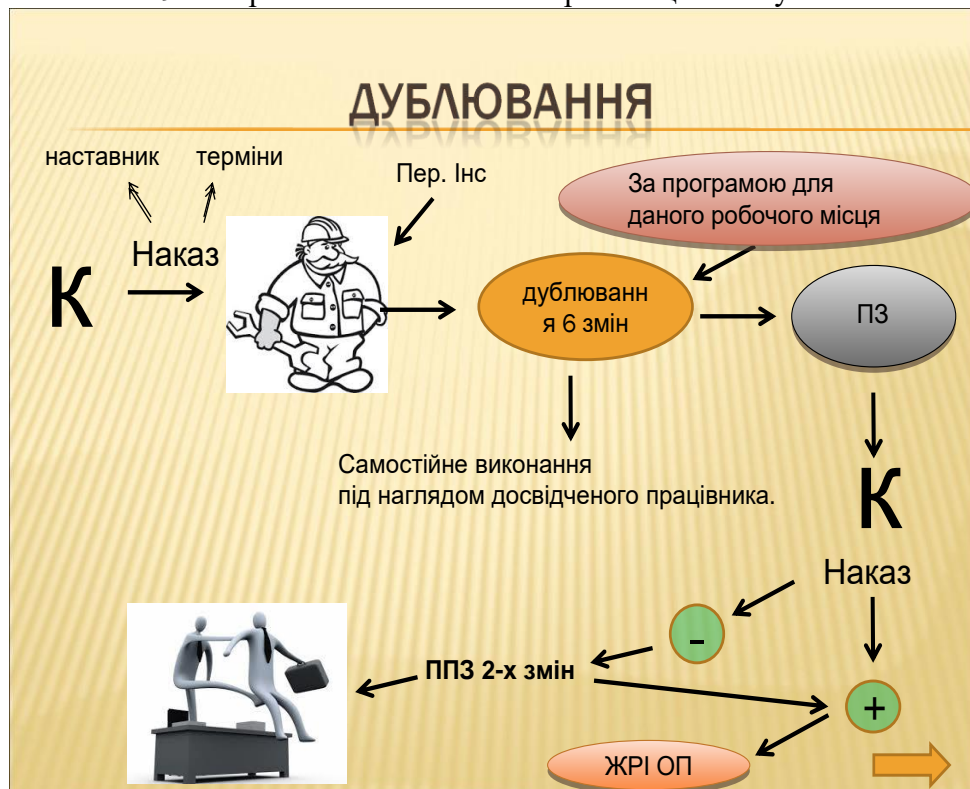


Рис. 10. Опорна схема-конспект «Організація дублювання».

Такі мультимедійні плакати формують в здобувачів освіти вміння самостійно працювати з джерелами інформації, дають змогу здобувачу освіти бачити результат та оцінку своєї праці, можливість знайти правильну відповідь, поглибити знання.

Висновки

Здійснені мною спостереження та аналіз результатів навчальної діяльності учнів дозволили дійти висновку, що використання опорних схем-конспектів в освітньому процесі має значний позитивний вплив на підвищення ефективності навчального процесу, зокрема

сприяє: значному підвищенню активності здобувачів освіти на уроці (у т. ч. під час самостійної роботи); кращому сприйманню ними навчального матеріалу, формуванню їхніх професійних компетентностей та рефлексії; зростанню пізнавального інтересу до навчальної дисципліни.

Література

1. Росада Я. І. Активізація пізнавальної діяльності учнів під час вивчення астрономії. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/2386/1/Rosada.pdf> (дата звернення: 17.05.2021).
2. Системи опорних сигналів. URL: https://zoippo.net.ua/zapowiki/index.php/Системи_опорних_сигналів (дата звернення: 17.05.2021).
3. Методика написання і використання опорних конспектів в процесі вивчення предмета «Основи галузевої економіки та підприємництва». URL: http://vpu7.at.ua/index/metodika_napisannja_i_vikoristannja_opornikh_konspektiv/0-154 (дата звернення: 18.05.2021).
4. Мультимедійные (електронные) плакаты. URL: <http://itorum.ru/uslugi/elektronnaya-dokumentaciya/uchebno-texnicheskie-plakaty/vidy-uchebno-texnicheskix-plakatov/interaktivnye-plakaty/> (дата звернення: 18.05.2021).
5. Електронний мультимедійний плакат. URL: <http://hhdi.info/video/elektronnyj-multimedijnyj-plakat/> (дата звернення: 18.05.2021).
6. Использование интерактивного плаката как средства тематического погружения в мультимедийную среду обучения. URL: http://gigschool09.narod.ru/opyt/opyt_zat/oz1.html (дата звернення: 18.05.2021).

Побережна Л.І.,
старший майстер
ДНЗ «Подільський центр ПТО»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА У ДНЗ «ПОДІЛЬСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ»

Досягнення в науці, впровадження новітніх технологій у будівництві вимагають підготовки робітничих кадрів із вищим кваліфікаційним розрядом, зі знаннями новітніх технологій, здатних до адаптації на ринку праці в умовах постійно зростаючої конкуренції.

Рівень практичної підготовки є одним із показників конкурентоспроможності кваліфікованого робітника на ринку праці. Учні повинні отримати не тільки достатній рівень знань із обраної професії, але й уміння використовувати їх у життєвих ситуаціях. Творча самореалізація – усвідомлення своїх професійних мотивів та інтересів, уміння використовувати знання в нестандартних ситуаціях для розв'язання виробничих завдань, здатність до самоуправління професійною діяльністю в умовах виробництва.

Заклади П(ПТ)О мають забезпечити випускникам не тільки отримання певної спеціальності, а й створювати умови для просування особистості на шляху до професійного зростання. Велику роль відіграє тісна співпраця навчального закладу з роботодавцями, проходження практики і працевлаштування на підприємствах, що є замовниками робітничих кадрів, впровадження дуальної форми навчання.

Задоволення потреби будівельної галузі кваліфікованими конкурентоспроможними робітниками потребує постійного перегляду та коригування методики викладання професійно-теоретичної підготовки і виробничого навчання.

Для підвищення професійної майстерності майбутніх кваліфікованих робітників ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти» впроваджує в навчальний процес новітні педагогічні та виробничі технології, здійснює стажування інженерно-педагогічних працівників з освоєння новітніх технологій, проводить майстер-класи для майстрів виробничого навчання і для учнів, а також організовує регіональні конкурси з професій

будівельної галузі, бере активну участь в обласних та Всеукраїнських конкурсах фахової майстерності.

В навчальному закладі вже традиційними стало проведення конкурсів фахової майстерності серед майбутніх будівельників-опоряджувальників.

Конкурси фахової майстерності є однією з ефективних форм стимулювання потреби в оновленні професійних знань, творчому пошуку, удосконаленні навичок професійної діяльності. Позитивною рисою є і те, що в процесі їх підготовки і проведення задіяний весь колектив закладу. Це створює творчу атмосферу, накладає певну відповідальність на той чи інший підрозділ установи за рівень професійної підготовки співробітників, забезпечує можливість не тільки виявляти фахові знання, професійну компетентність, а й загальну ерудицію, ділові якості особистості, тощо.

І саме конкурси фахової майстерності серед учнів проводяться з метою її підвищення, посилення інтересу до поглибленого вивчення предметів професійно-теоретичної підготовки і оволодіння навичками трудових прийомів, виявлення обдарованих учнів.

Основними завданнями конкурсів фахової майстерності серед учнів закладів П(ПТ)О є:

- стимулювання професійного самовдосконалення учнівської молоді;
- розвиток творчих здібностей обдарованих підлітків;
- моніторинг рівня професійної підготовки учнів;
- підвищення рівня викладання спеціальних дисциплін, фахової підготовки учнів;
- відбір учасника чи формування команд для участі в міських, обласних та

Всеукраїнських конкурсах.

Важливо звернути увагу на психологічно-емоційний стан учасників, які повинні чітко усвідомлювати мету участі в ньому, відноситися до цього як до цікавого незабутнього досвіду та можливості оцінити свої професійні знання та уміння.

Учасники заздалегідь ознайомлені з умовами проведення конкурсу, турами та основними завданнями. При підготовці до участі в етапі на рівні навчального закладу конкурсанта готують досвідчені педагоги.

Перед обласним чи Всеукраїнським етапами проводиться комплексна підготовка конкурсанта і передбачає додаткові заняття з предметів професійно-теоретичної підготовки та виробничого навчання, а також виходить за межі матеріалу, передбаченого стандартами професійно (професійно-технічної) освіти. Учень опрацьовує додаткову літературу, знайомиться з технологіями, обладнанням та матеріалами сучасного виробництва, спілкується з провідними фахівцями, вивчає обладнання, матеріалами, місцем проведення конкурсу.

Центр має досвід (більше десяти років) в організації регіональних, обласних та Всеукраїнських конкурсів фахової майстерності, і особлива увага відводиться формуванню завдань, а це:

- кваліфікаційний рівень конкурсантів;
- можливості навчального закладу щодо забезпечення виконання завдань;
- сучасні вимоги виробництва;
- новітні технології та регіональний компонент.

Саме новітні виробничі технології, матеріали, що застосовуються в будівництві є пріоритетними для формування завдань на конкурси.

Так, у 2017 році, обласний конкурс фахової майстерності з професії «Маляр» – нанесення різнокольорових фарбувань фірми «Капарол» на планшетах. У 2019 році юні малярі вкотре довели, що вміють працювати із новітніми матеріалами, розфарбовували геометричні фігури відповідно креслення.

На III етапі Всеукраїнського конкурсу фахової майстерності серед здобувачів П(ПТ)О з професії «Штукатур» виконували високоякісне опорядження поверхні гіпсовою штукатуркою фірми «Церозит».

Як правило конкурсні завдання підбираються з урахуванням їх практичної доцільності. Зміст завдань та умови їх виконання завчасно доводяться до відома всіх учасників. Всі

конкурсанти виконують однакові завдання із застосуванням однакового стандартного інструменту. Для виконання практичного завдання всім учасникам конкурсу за жеребом надаються рівноцінні робочі місця з необхідними матеріалами, сировиною, набором інструментів і пристосувань.

Отже, висока майстерність у набутій професії дозволяє учню системи професійної освіти бути конкурентоспроможним на ринку праці. Професіоналізм забезпечує високу професійну мобільність, здатність оперативно освоювати нововведення і швидко адаптуватися до мінливих умов виробництва, і саме конкурси професійної майстерності сприяють творчому розвитку особистості, формуванню компетентного фахівця-будівельника.

Література

1. Методичні рекомендації зі складання тестових завдань /В.П.Сергієнко, Л.О.Кухар. К., НПУ, 2011. 41с.

2. Наказ Міністерства освіти і науки України від 03 червня 2013 року № 669 «Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс професійної майстерності серед майстрів виробничого навчання системи професійно-технічної освіти», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 17 червня 2013 року за № 978/23510.

3. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 вересня 2011 року № 1099, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2011 року за № 1318/20056 (із змінами) «Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науководослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності».

4. Психологія діяльності та навчальний менеджмент. Навч. посіб.; за заг. ред. М.В.Артюшиної. К.: КНЕУ, 2008. 336 с.

Ребуха Л. З.,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнського національного університету
L_Rebukha@ukr.net

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ: РОЛЬ ТА ЗНАЧИМІСТЬ ВИКЛАДАЧА У ЦЬОМУ ПРОЦЕСІ

Нині у вищій школі самостійна робота студентів є плановою роботою, що виконується за завданням та за методичного керівництва викладача, проте без його безпосередньої участі. Вона призначена не тільки для оволодіння кожною дисципліною, вона призначена для формування навичок самостійної роботи взагалі, як у навчальній, так і в науковій і професійній діяльності студентів. При її зреалізуванні майбутні фахівці навчаються приймати результативні рішення, брати на себе відповідальність, самостійно знаходити шляхи виходу із кризової ситуації та ін.

Самостійна робота студентів виходить за межі окремої навчальної дисципліни, тому випускові кафедри мають навчитися розробляти стратегію формування системи умінь та навичок самостійної роботи. При цьому слід виходити рівні самостійності здобувачів освіти та вимоги до рівня досягнення самостійної роботи в цілому [1]. Відповідно до нової освітньої парадигми незалежно від спеціалізації та характеру професійної діяльності майбутній фахівець повинен володіти фундаментальними знаннями та професійними вміннями і навичками дослідницької діяльності у процесі виконання самостійної роботи. Крім того, завданням кафедр є розробка диференційованих критеріїв самостійності залежно від спеціальності та виду діяльності.

У ЗВО існують різні види індивідуальної самостійної роботи. Це підготовка до проведення фрагменту лекції, семінарів, лабораторних робіт; заліків, іспитів; написання

узмістовлених рефератів, есе, курсових робіт, проєктів, кваліфікаційної роботи та ін. Самостійна робота ефективніша, якщо в ній бере участь декілька осіб, так як групова робота посилює фактор мотивації та взаємної активності, що підвищує ефективність пізнавальної діяльності студентів завдяки взаємному контролю та самоконтролю.

Самостійна робота сприяє поглибленню та розширенню знань, при цьому сповна формує інтерес до пізнавальної діяльності, оволодіння прийомами процесу пізнання та розвитку у студента пізнавальних здібностей. Саме тому вона стає головним резервом підвищення ефективності у підготовці майбутніх фахівців [3].

Всім відомі освітні форми навчальної діяльності студентів у ЗВО. До них відносяться лекції, практичні, лабораторні заняття, семінари, що обумовлюють різні форми самостійної роботи та види домашніх завдань. На лекції викладач рекомендує студентам для самостійного опрацювання літературні джерела та роз'яснює методи роботи з підручником та першоджерелами. В цьому плані особливі можливості представляють вступні та настановні лекції, на яких розкривається проблематика теми, логіка оволодіння нею, дається характеристика списку використання літературних джерел, окреслюються викладачем питання, що стосуються самостійного опрацювання навчального матеріалу [2]. Пошук оптимальних варіантів відповідей, розрахунків, рішень властиві для результативного проходження семінарських та практичних занять. Така самостійна робота виконується з використанням опорних дидактичних матеріалів, покликаних коригувати роботу студентів та удосконалювати якість їх знань.

Отже, самостійна робота, як відтворювальна та творча діяльність студента, сповна проявляється у пізнанні, осмисленні та запам'ятовуванні; закріплює знання, формує уміння і навички, що сприяє одержанню здобувачами вищої освіти нової, значущої для особистості інформації.

Література

1. Ребуха Л. З. Соціальна психологія: робочий зошит для забезпечення самостійної роботи студентів. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 68 с.

2. Сушко О. В., Колодій О. С. Організація самостійної роботи студентів ЗВО та її роль у процесі професійної підготовки. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти*: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2018. Вип. 21. С. 27–36.

3. Сушко О. В., Колодій О. С. Управління самостійною роботою студентів ВНЗ у процесі професійної підготовки. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти*: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2020. Вип. 23. С. 109–115.

Редько В.Г.,

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України,
labredko@ukr.net

ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНА СУТНІСТЬ ОСВІТНЬОГО ІНШОМОВНОГО КОМУНІКАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

В останні десятиліття у зв'язку з появою різноманітних тенденцій розвитку педагогічної теорії та практики набув певної популярності термін «*освітнє середовище*», що зумовлено не тільки педагогічними, але й соціальними чинниками. Їх вплив на розуміння сутності цієї категорії спричинив появу різних підходів до визначення її цілей і функцій відповідно до особливостей змісту кожного навчального предмету. Питання освітнього середовища не є новим у світовій та вітчизняній психологічній, педагогічній та інших галузях. Як засвідчив аналіз чинних джерел, майже всі науковці дотримуються відносно єдиної методологічної

сутності поняття, втім урізноманітнюють його зміст аспектами, що характерні об'єкту, на яких спрямовується їхнє дослідження [1; 2; 3; 4].

На жаль, ми не знайшли будь-яких досліджень цього питання у сфері шкільної іншомовної освіти. А між тим, сучасні трансформації у цій галузі, зумовлені розширенням ролі іноземної мови в сучасному мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі, поява нових тенденцій її розвитку, перехід на нові підходи у навчанні зумовлюють перегляд низки дидактико-методичних положень щодо організації процесу навчання іншомовного спілкування, зокрема визначення, обґрунтування цілей і функцій освітнього середовища, принципів його створення, а також особливостей окремих його компонентів.

Активне становлення особистості учня розпочинається в освітньому середовищі закладу, в якому він навчається, і на його розвиток комплексно впливають усі шкільні навчальні предмети. Якість цього впливу різнобічно залежить від багатьох чинників, зокрема форм організації навчання, методів, що мають забезпечувати засвоєння навчального змісту предмету, способів досягнення очікуваних результатів, видів і форм навчальної діяльності, мотивації до усвідомлення потреб у здобуванні необхідних знань та формуванні навичок і умінь самостійно і доцільно їх використовувати у практичній діяльності, функцій учителя як модератора навчального процесу тощо. Це основні *дидактичні характеристики* технології, що може слугувати методологічним підґрунтям для створення ОІКС. В основному, вони типові для навчання всіх предметів у ЗЗСО. До *методичних характеристик* ми відносимо цілевизначення іншомовної навчальної діяльності, її види та рівень їх збалансованості у процесі навчання, особливості інтегрованого формування механізмів іншомовного спілкування та ознайомлення з культурою народу, мова якого вивчається, особливості змісту, методів/способів використання додаткових дидактичних засобів, методіку створення системи/підсистеми вправ і завдань, особливості формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності, технологію діалогу культур, технологію використання мовленнєвих ситуацій як засобів апроксимації іншомовної навчальної діяльності до реальних умов мовленнєвої взаємодії [5].

Враховуючи зазначені вище концепти, ОІКС ми схильні розглядати як *спеціально змодельовану поліфункціональну систему, релевантну реальній ситуації іншомовного спілкування та максимально апроксимовану до неї, в умовах якої відбувається формування і розвиток міжкультурної особистості учня, якій має бути характерна здатність за потреби в різних ситуативно зумовлених соціальних середовищах сприяти створенню та підтриманню іншомовних контактів з представниками інших мов і культур, дотримуючись відповідної комунікативної поведінки, прийнятої в країні, мова якої вивчається.*

ОІКС ми визначаємо як збалансований комплекс методів, форм, видів і засобів навчання, котрі за відсутності в щоденній життєдіяльності учнів постійного позаурочного іншомовного середовища здатні в спеціально створених навчальних умовах сприяти активному оволодінню ними іншомовним спілкуванням у різних видах мовленнєвої діяльності відповідно до сфер, тем і мовного матеріалу, окреслених чинною навчальною програмою. Це складне утворення, що ґрунтується на взаємодії двох суб'єктів освітнього процесу – вчителя та учнів, діяльність яких спрямовується на досягнення цілей навчання з використанням дидактично доцільно визначених засобів і методично раціонально організованих у процесі навчання. Його можна трактувати як своєрідний освітній простір, що в процесі оволодіння предметом забезпечує цілісне засвоєння *учнями* навчального змісту, дає їм змогу проявляти та розвивати свої здібності, підвищує інтерес до вивчення предмету, умотивовує їхню іншомовну діяльність, яку вони навчаються виконувати на уроках, дає змогу засобами іноземної мови пізнавати культуру народу, що нею спілкується, а також розповідати своєму уявному іншомовному співрозмовникові про культуру своєї країни, сприяє освіті й вихованню, активізує пізнавальні інтереси, надає можливості для самовдосконалення. Водночас ОІКС дає змогу *вчителеві* успішно реалізовувати прогнозовані завдання, проявляти свій професійний досвід, зокрема демонструвати власні

творчі дидактичні та методичні напрацювання, що сприяють досягненню мети, передбачає методично доцільне використання методів, форм і засобів оволодіння учнями іншомовною комунікативною діяльністю, сприяє позитивному впливу на їхні навчальні дії, стимулює до активної мовленнєвої взаємодії, враховуючи їхні потенційні можливості та набутий освітній досвід. До ОІКС ми ставимося як до особливого гнучкого технологічного засобу, яким можна управляти, коригувати завдання і функції його структурних компонентів та адаптувати їх до об'єктивних і суб'єктивних умов, у яких воно функціонує. Окрім того, ОІКС можна трактувати як сукупність чинників, які детермінують зміст і технології навчання іншомовного спілкування в сучасних ЗЗСО. Вони різнобічно зумовлюються тенденціями розвитку загальної середньої освіти на певному історичному етапі функціонування суспільства.

Література

1. Ніколаєва, С. Ю. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ, Україна: Ленвіт, 2003. 273 с.
2. Бігич, О. Б., Бориско, Н. Ф., Борецька, Г. Е. та ін. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. Київ. Ленвіт, 2013. 590 с.
3. Harmer, J. *The Practice of English Language Teaching*. England: Pearson Education Limited, 2007. 448 p.
4. Мартинова, Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов: моногр. Київ. Вища школа, 2004. 454 с.
5. Red'ko Valeriy, Nataliia Sorokina, Liudmyla Smovzhenko, Olena Onats, Borys Chyzhevski. «*Situational Foreign Language Instruction in Competence-based learning framework: Ukrainian experience*». *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research* Vol. 22, May 2023. No. 5, 2023. Pp. 637–657.

Романова О.Г.,
майстер виробничого навчання
ДНЗ «Подільський центр ПТО»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Особливістю процесу професійно-практичної підготовки є пріоритет формування професійних умінь і навичок перед формуванням професійних знань. Знання є основою умінь, але головною метою, що визначає специфіку професійно-практичної підготовки, як складової професійного навчання, виступають саме уміння і навички, які формуються поступово, в процесі всього періоду навчання, що обумовлює необхідність розробки і вирішення системи (ієрархії) дидактичних задач, визначеної педагогічної стратегії у підході до реалізації основної мети виробничого навчання учнів стосовно до різних періодів навчального процесу. Це також відображається і у виборі форм, методів і методичних прийомів професійно-практичної підготовки [3].

Основним засобом професійно-практичної підготовки є продуктивна праця здобувачів освіти. Участь здобувачів освіти, слухачів у продуктивній праці, необхідність прийняття ними самостійних рішень у різних виробничих ситуаціях об'єктивно визначають високі вимоги до рівня їх пізнавальної та навчально-виробничої активності. Все це впливає на характер, методикау та організацію професійно-практичної підготовки у ЗП(ПТ)О.

Професійно-практична підготовка здійснюється на основі тісного взаємозв'язку теорії і практики, що визначає необхідність, по-перше, координації вивчення спеціальних дисциплін і виробничого навчання таким чином, щоб теорія випереджувала практику як за змістом, так і за часом вивчення; по-друге, високого рівня спеціальних знань майстра виробничого

навчання; по-третє, реалізацію тісних міжпредметних зв'язків у діяльності майстрів виробничого навчання і викладачів професійно-теоретичної підготовки [3].

Специфічною особливістю процесу професійно-практичної підготовки є поєднання навчання здобувачів освіти, слухачів у спеціально організованих умовах, в тому числі і змодельованих (навчальні майстерні і лабораторії, навчальні дільниці, полігони, тренажери, навчальні стенди тощо) та в умовах реального виробництва.

Основна мета професійно-практичної підготовки – формування в здобувачів освіти, слухачів професійних умінь і навичок – визначає специфіку засобів реалізації цього процесу. Разом із дидактичними засобами особливого значення набуває матеріально-технічне забезпечення навчально-виробничого процесу: обладнання, оснащення, пристрої, робочі інструменти, контрольно-вимірювальні засоби, матеріали (сировина) [4].

Особливістю процесу професійно-практичної підготовки є і можливість виділення у ньому певних періодів, кожен з яких характеризується специфічними способами його здійснення – формами, методами, засобами.

Можна виділити наступні періоди професійно-практичної підготовки [2]:

✓вступний – ознайомлення учнів із змістом їх майбутньої професії, традиціями навчального закладу, умовами навчання, правилами внутрішнього розпорядку тощо. По можливості учнів в екскурсійному порядку знайомлять із підприємством, на якому вони можуть працювати після закінчення навчального закладу;

✓підготовчий – основною метою якого є попереднє оволодіння учнями, слухачами основами професії – трудовими прийомами, операціями, з яких складається цілісний трудовий процес, характерний для змісту професії (спеціальності), яка вивчається. В процесі цього періоду в учнів, слухачів формуються первинні уміння – своєрідний фундамент для наступного формування основ професійної майстерності;

✓період освоєння професії – основний період професійно-практичної підготовки, у який відбувається становлення, формування, розвиток професійних умінь учнів, набуття ними професійних навичок. Речовим змістом професійно-практичної підготовки у цей період є виконання учнями характерних для вивчаємої професії навчально-виробничих робіт, функцій, обов'язків, які поступово ускладнюються. При цьому учні повинні виконувати навчально-виробничі роботи із дотриманням необхідного ритму і темпу, якісно та з дотриманням вимог безпеки праці;

✓удосконалення основ професійної майстерності і спеціалізації учнів, слухачів – заключний період професійно-практичної підготовки, впродовж якого учні виконують навчально-виробничі роботи, що відповідають за змістом та рівнем складності вимогам, визначеним освітньо-кваліфікаційною характеристикою (ОКХ) Державного стандарту професійної (професійно-технічної) освіти. Наприкінці цього періоду учні виконують виробничі роботи із продуктивністю праці, дорівняної до продуктивності праці кваліфікованих робітників і спеціалістів відповідного рівня кваліфікації. Цей період включає відпрацювання учнями професійних умінь і навичок в процесі виконання ними складних робіт комплексного характеру як в умовах навчальних майстерень, так і в умовах реального виробництва під час проходження виробничої та перед випускної практики.

У сучасних ринкових умовах розвитку економіки, при яких конкурентноспроможність та попит у кваліфікованих робітниках значною мірою залежить від їх спроможності гнучко адаптуватися до змін вимог ринку праці, можливостей оперативного освоювати нові профілі трудової діяльності, на передній план виходить задача формування в учнів, слухачів ЗП(ПТ)О професійної компетентності, яка включає окрім професіоналізму та технічної підготовленості такі якості особистості, як самостійність, спроможність приймати відповідальні рішення, критичне мислення, професійну мобільність.

Вагомим показником компетентності кваліфікованого робітника є його професійна майстерність – високий рівень оволодіння визначеним видом професійної діяльності, який постійно удосконалюється, і творчий підхід у рішенні професійних завдань.

Основними показниками (критеріями) основ професійної майстерності стосовно професійно-практичної підготовки в ЗП(ПТ)О є наступні:

- якість виконання навчально-виробничих робіт;
- продуктивність праці;
- професійна самостійність;
- культура праці;
- творчий підхід до виконуваної роботи;
- економічна доцільність трудової діяльності.

Ці визначені показники основ професійної майстерності однаково характерні для будь-якої професії (спеціальності) і поступово формуються на всіх етапах професійно-практичної підготовки. Але саме завершальний її етап – виробнича і передвипускна практика – удосконалює, систематизує і відшліфовує набуті учнями професійні знання, їх спроможність до виконання завдань сучасного виробництва у відповідності до вимог ДП(ПТ)О України.

Література

1. Інноваційні педагогічні технології навчання професії: монографія / Нікуліна А. С., Молчанов В. М., Максименко Ю. Б., Матвеев Г. П., Заславська С. О., Костюченко М. П., Сілаєва І. Є. Донецьк: ДПО ІПП, 2005. 385 с. 2

2. Кандюріна Т. В. Методичні рекомендації з проведення уроків різних типів при професійно-технічній підготовці в ПТНЗ (спеціалізація «Легка промисловість»). Донецьк: ДПО ІПП. 2006р. 48 с.

3. Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні / Затверджено Міносвіти і науки України 05.08.2004 р.

4. Олексюк Р. Використання інноваційних технологій в навчальних закладах системи професійно-технічної освіти. Донецьк: ДПО ІПП, 2004. 92с.

Віталій Рудинський,
аспірант кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗНАЧИМІСТЬ ТЕХНОЛОГІЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Офіцери Сил спеціальних операцій постійно натикаються на цілу низку комплексних проблем, що пов'язані з реалізацією Стратегії національної безпеки України та вагомого реформування сектору її безпеки і оборони, що нині потребує «...виконання завдань з оборони України, стану їх кадрового, фінансового, матеріально-технічного та інших видів забезпечення...» [1]. Підготовка військового фахівця для ефективного виконання своїх професійних обов'язків, вимагає від сучасної вищої освіти зорієнтованості на формування у нього фундаментально-універсальних знань та дієвих способів діяльності, а відтак набуття вмінь використання необхідних технологій для розв'язання військово-прикладних завдань. Саме цілісність освіти та її спрямованість на самовдосконалення офіцера впродовж усього життя є посиленою задачею вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ).

Розв'язання цього завдання передбачає формуванням у майбутніх офіцерів готовності до професійного навчання, яка опирається на усвідомлюваність ними ролі технологій змішаного навчання як важливого чинника набуття професійної компетентності [3]. Змістове наповнення підготовки майбутніх офіцерів до застосування технологій змішаного навчання в освітньому процесі зумовлене специфікою майбутньої професійної діяльності. Використання технологій змішаного навчання призводить до аналізування навчальної інформації, прагнення творчо підходити до засвоєння знань; висловлювання та аргументування власної думки, доведення особистісної позиції; моделювання різнобічних ситуацій майбутньої професійної діяльності для збагачення власного досвіду; включеності до

розв'язання фахових завдань; розвитку навичок проектної діяльності і самостійної роботи та ін.

Для формування готовності майбутніх фахівців Сил спеціальних операцій до професійної діяльності за даною технологією та перевірки її сформованості важливими видаються педагогічні умови такого формування, так як саме цілеспрямоване створення і зреалізування необхідних педагогічних умов забезпечує досягнення освітніх цілей [2, с. 316]. Педагогічні умови зазначеного процесу, слугують чинними, реально існуючими обставинами, які свідомо постають в освітньому процесі ВВНЗ, завданням яких є забезпечення найбільш ефективного перебігу навчання для досягнення певної мети – формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності.

Отже, визначення та обґрунтування педагогічних умов уможливило конкретизування специфіки формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності за результативного використання у ВВНЗ технологій змішаного навчання.

Література

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 4 березня 2020 р. № 522-IX, Розд. I, Ст. 5. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/T182469?an=1>

2. Мірошниченко В. І., Ставицький О. М. Педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до використання STEM-технологій в освітньому процесі вищих військових навчальних закладів. *Освітній простір України*. 2019. Т. 17. С. 310–317.

3. Хацаюк О. В. Сутність та структура готовності майбутніх офіцерів Національної гвардії України до виконання завдань за призначенням засобами спеціальної фізичної підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2019. С. 144–155.

Ряба І.Є.,

майстер виробничого навчання

ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти»

irinaraba228@gmail.com

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА

Розглядаючи сучасний етап розвитку інформаційного розвиненого суспільства, спостерігаємо зміни підходів до професійного розвитку особистості. Це викликано тим, що нині «в технічно розвиненому та економічно нестабільному світі» [1] в умовах потреби поліфункціональної діяльності кожна людина має самореалізуватися, насамперед професійно, якісно та ефективно діяти, щоб бути конкурентоздатною та успішною. Професійний розвиток педагога – це роль вчителів бути суб'єктом і об'єктом реформації. Тому в сучасності активно розробляються нові підходи і, відповідно, стратегії професійного розвитку як вітчизняного, так і зарубіжного досвіду колег.

У дослідженнях проблем професійного розвитку педагога сутність поняття визначено як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями.

Необхідно наголосити, що проблема професійного розвитку вчителів не є принципово новою для педагогічної практики. У світовій практиці склався значний досвід щодо професійного розвитку педагога. Так, сучасний професійний розвиток педагогів нашої держави дуже тісно пов'язаний з обміном досвіду в роботі із зарубіжними колегами. Так, у багатьох країнах Європи після середньої школи діти вибирають, якій напрямок навчання вони будуть проходити наступні 3 роки. Це Польща, Литва, Молдова та ін.

Це питання також розглядалось різними дослідниками:

- система різних видів діяльності з метою підготовки викладачів до професійної діяльності, що включає початкову підготовку, програми введення у професію, післядипломну підготовку, неперервний професійний розвиток в умовах діяльності в навчальному закладі. Така діяльність розвиває особистісні вміння й навички, знання,

майстерність та інші характеристики викладача. Тобто професійний розвиток викладачів – неперервний процес, що охоплює такі складові: початкову підготовку, введення у професію та постійне вдосконалення особистісних, соціальних і професійних компетентностей педагога [2];

- професійний розвиток здійснюється на основі різних форм і способів одержання інформації та набуття, обміну досвідом. Тому професійний розвиток педагога – це постійний процес пошуку цікавої інформації, сучасних технологій.

Враховуючи думку, та зважаючи на тлумачення різних дослідників поняття «професійний розвиток педагога: вітчизняний та зарубіжний», його характеристики, пов'язані з ним, метою роботи є аналіз теоретичних основ наявних сучасних підходів до організації професійного розвитку педагогічного працівника.

Актуальність проблеми зумовила значну кількість розроблень теоретичних засад цього процесу з метою досягнення відповідності становлення й рівня професійного та особистісного розвитку викладача сучасним потребам і запитам суспільства. Аналіз наукових розроблень показав, що натеper є кілька бачень оптимального та ефективного розвитку педагога-фахівця: як з власного досвіду України, так і з досвіду закордонних колег.

Система освіти зорієнтована на підготовку фахівців із досить масових професій із можливістю спеціалізації на заключному етапі навчання. Це відбувається тому, що процес навчання – також свого роду виробничий процес, а у діючому дотепер підході до організації праці основним чинником ефективності є потоковий метод, масове виробництво, дешевизна. На індивідуальну підготовку в підприємств немає поки коштів, а крім того, щоб її здійснювати, викладачі повинні добре знати специфіку майбутнього робочого місця того, кого навчають. Виходить, така підготовка можлива у випадку, якщо робоче місце заздалегідь відомо, викладач має можливість вивчити його специфіку, а підприємство – оплатити таку підготовку. Зрозуміло, що в рамках системи загальної освіти можлива підготовка тільки за типовими елементами знань професії, спеціальності. Зараз численні освітні установи займаються не стільки спеціальною підготовкою, скільки загальною освітою. Деякі великі підприємства зберегли чи створили власні системи підготовки персоналу, проте навіть вони не в змозі підготувати фахівців для всього різноманіття робочих місць. Ступінь же цієї різноманітності значно зріс у зв'язку з повною волею у створенні підприємств та в організації праці на них [4].

Досить багато способів обміну досвідом як вітчизняним (обмін з українськими колегами), так і зарубіжним:

- проведення семінарів;
- проведення вебінарів;
- відвідування та проведення майстер-класів;
- онлайн зустрічі.

На власних проведених дослідженнях можна стверджувати, що дуже багато цікавого та корисного в плані специфіки викладання та методах, формах проведення занять, закордонні колеги, а саме викладачі професійних закладів Польщі та Литви, змогли професійно передати вітчизняним колегам.

Також основні характерні риси професійного розвитку викладача (міжнародний досвід): рівноваги інтересів усіх учасників, партнерів у сфері професійної освіти, використання ІКТ; активне використання дистанційного навчання для вдосконалення професійної компетентності викладача на міжнародному.

Проаналізовані досліди та підходи та, відповідно, концепції організації «професійний розвиток педагога: вітчизняний та зарубіжний», на мою думку, є гарною спробою ознайомитись з методами викладання та обміном взаємозв'язку «викладач та учень».

Література

1. Мірошник С.І. Професійний розвиток педагога: сучасні підходи / С.І.Мірошник. *Народна освіта*. 2016. Випуск №2 (29). URL: www.narodnaosvita.kiev.ua/

2. Хоржевська І.М. Професіоналізм та професійний розвиток особистості [Електронний ресурс] / І. М. Хоржевська // Наукові праці. Державне управління. URL: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2016-11-doc/2016-11-st9>

3. Scheerens, J. Teachers' professional development. Europe in international comparison. An analysis of teachers' professional development based on the OECD's Teaching and Learning International Survey (TALIS) / J. Scheerens. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Union, 2010. 204 p. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/govermgmt/2013/214-202-22.pdf>

Савельєва І.Р.,
викладач
ДНЗ «Подільський центр ПТО»
Iren20777@gmail.com

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ (ПРОФЕСІЙНОЇ) ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ

Головним завданням реформування сучасної освіти є розвиток компетентної особистості, здатної знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в подальшому і професійних ситуаціях. Результатом такого процесу має бути формування компетентної особистості, інтегрованою характеристикою якої є володіння сукупністю ключових компетентностей.

Важливим фактором успішної реалізації компетентнісного підходу в навчанні фізики є добір ефективних методів, прийомів і форм організації навчальної діяльності, тобто способів взаємодії викладача й учнів, спрямованих на розв'язання навчально-виховних завдань. Дуже важливо, щоб використання способів такої взаємодії не було «даниною моді». Їх добір і використання слід підпорядковувати змісту і меті навчання фізики, враховуючи при цьому вікові особливості здобувачів освіти, їх можливості і здібності.

Пріоритетними мають бути такі методи навчання, які орієнтовані на активну діяльність учнів, зокрема, продуктивні, евристичні або частково-пошукові; проблемні; інтерактивні.

Інтерактивні методи найбільше відповідають вимогам компетентнісно-орієнтованого навчання, організація якого передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, які сприяють формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії.

Інтерактивні методи сприяють розвитку здібностей, дослідницьких умінь і творчого потенціалу особистості, дають можливість кожному учню продемонструвати свої навчальні досягнення в конкретних ситуаціях, здобувати досвід проведення дослідницької пізнавальної діяльності, порівнювати свій рівень розвитку з іншими учасниками навчального процесу, а отже є дієвим засобом формування на цій основі активної, компетентної, творчої особистості.

Крім того, інтерактивні форми навчання розвивають комунікативні вміння та навички, допомагають встановленню емоційних контактів між здобувачами освіти, забезпечують виховне завдання, оскільки привчають працювати в команді, прислухатися до думки своїх товаришів. Використання інтерактиву в процесі уроку знімає нервову навантаженість учнів, дозволяє змінювати форми діяльності, переключати увагу на ключові питання теми уроку.

Інтерактивне навчання – цікавий, творчий напрямок педагогіки. Існує величезна кількість інтерактивних прийомів: робота в парах, малих групах, акваріум, карусель, мозковий штурм, броунівський рух, ділова гра, дискусія, дебати тощо. Кожен викладач може самостійно придумати нові форми роботи з групою. Інтерактивна творчість викладача і учнів не має меж. Важливо лише вміло спрямовувати її для досягнення поставленої навчальної мети.

Оскільки в закладах професійної освіти учні поряд із вивченням загальноосвітніх предметів, набувають знання, вміння та навички із спецдисциплін, з виробничого навчання своєї майбутньої професії, то інтерактивне навчання в професійній спрямованості на уроках загальноосвітньої підготовки, зокрема на уроках фізики, має важливе значення.

При викладанні предмету фізика впроваджую особистісно-орієнтовані технології, а саме: елементи технології проблемного і розвивального навчання, інформаційні та інтерактивні технології, проєктні технології; використовую найрізноманітніші інтерактивні прийоми, а саме: мозковий штурм, робота в малих групах, робота в парах, інтелектуальна гра тощо; завдання, які пропонуються учням, носять професійну спрямованість.

В своїй роботі практикую проведення нестандартних уроків, в яких використовую елементи інноваційних педагогічних технологій. Наприклад, при проведенні уроку-змагання з теми «Рівномірний рух по колу» практикую використання різних форм й методів навчальної діяльності учнів, а саме: робота в малих групах, мозковий штурм, естафета «Хто швидше?», конкурс капітанів команд, які працюють з індивідуальним завданням – розв'язують задачі професійного спрямування; а також самостійна робота учнів – відповіді на тестові запитання ППЗ з фізики, причому перевірка правильності виконання завдання здійснюється членами команд супротивника.

Урок «Розв'язування задач з теми «Електричне поле і струм»» проводжу у формі інтелектуальної гри, в якій поєднується як колективна робота здобувачів освіти, так й індивідуальна; учні розподіляються на дві команди за однаковою кількістю та приблизно однаковим рівнем успішності, визначається журі з числа однокласників, що добре навчаються. Інтелектуальна гра проводиться у чотири етапи. На 1-му етапі – конкурс «Кіт у мішку» – кожна команда одержує тестові завдання, з правильних відповідей яких потрібно розгадати зашифроване слово; на 2-му етапі – конкурс «Експеримент» – кожна команда одержує завдання професійної спрямованості, згідно якого потрібно скласти електричне коло, виконати математичні розрахунки згідно отриманих експериментальних даних»; на 3-му етапі – «Спробуй розв'яжи» – кожен учень/ учасник команди одержує картку з диференційованим завданням професійної спрямованості; на 4-му етапі – конкурс «Спробуй наздожени» – за дві хвилини кожна команда повинна дати найбільшу кількість правильних відповідей. При підведенні підсумків кожен учень одержує оцінку як середнє арифметичне 4-х етапів роботи на занятті.

При проведенні уроку-дослідження з теми «Електричні кола. Послідовне і паралельне з'єднання провідників» здобувачі освіти знайомляться з основними характеристиками електричного кола; із способами з'єднання провідників; а також на основі дослідів, проведених учнями за розданими схемами та інструкціями, виводяться закони для послідовного і паралельного з'єднання провідників.

При проведенні уроків-конференцій, уроків-презентацій з тем «Штучні супутники Землі. Розвиток космонавтики», «Електричні станції. Проблеми сучасної електроенергетики та охорона навколишнього середовища», «Магнітні властивості речовини. Застосування магнітних матеріалів. Вплив магнітного поля на живі організми» здобувачі освіти заздалегідь діляться на творчі групи, створюють інформаційні проєкти й представляють їх за допомогою мультимедійних засобів. Слід зауважити, що при висвітленні, наприклад, питання наукового й практичного застосування космонавтики, значна увага приділяється професійному спрямуванню; при висвітленні питання проблеми сучасної електроенергетики та охорони навколишнього середовища, - альтернативним джерелам енергії.

Отже, сучасний урок фізики, зорієнтований на реалізацію компетентнісного підходу в навчанні, має вирішувати низку завдань, серед яких, зокрема, такі: підвищення рівня мотивації учнів; використання суб'єктивного досвіду, набутого здобувачами освіти в навчально-пізнавальній діяльності; ефективно та творче застосування набутих знань та досвіду на практиці; формування в здобувачів освіти навичок отримувати, осмислювати та використовувати інформацію з різних джерел; здійснення організаційної чіткості та оптимізації кожного уроку; підвищення рівня самоосвітньої та творчої активності здобувачів

освіти; створення умов для інтенсифікації навчально-виховного процесу; наявність контролю, самоконтролю та взаємоконтролю в навчальному процесі; формування моральних цінностей особистості; розвиток соціальних та комунікативних здібностей учнів; створення ситуації успіху.

Література

1. Біда Д.Д. Інтерактивні уроки фізики. Харків, 2005.
2. Гриценко Л. Основні ідеї інтерактивного особистісно орієнтованого навчання. *Завуч*. 2003. №15.
3. Інтерактивні методи на уроках фізики / упоряд.: Хольвінська Л., Філоненко С. К.: Шк. світ, 2008.
4. Мельник Л.С. Формування ключових компетентностей методами інтерактивного навчання. *Фізика в школах України*. Основа. 2008. №5.
5. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. К., 2007.
6. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. К., 2002.
7. Сиротинко Г.О. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. Х.: Основа, 2003.
8. Шарко В.Д. Сучасний урок. К., 2006.

Салагуб Л. І.,

докторка філософії (Ph. D.); тренерка (коуч) всеукраїнського рівня (у контексті проведення наукових, освітньо-мотиваційних, культурно-мистецьких і профорієнтаційних заходів); членкиня ГО «Інноваційні обрії України»; мол. наук. співроб. лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України

luda.s1993@ukr.net

АВТОРСЬКІ МЕТОДИ САЛАГУБ Л. І. ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ І ЗДОБУВАЧОК ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОМПЛЕКСНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

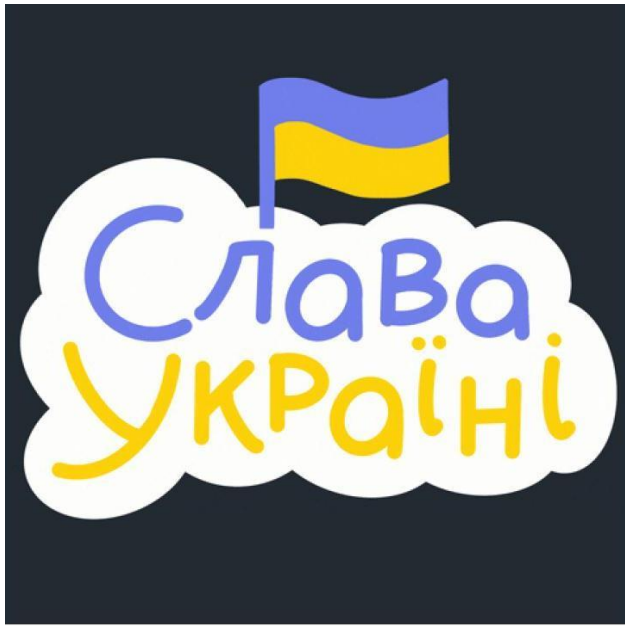
Окрім зазіхань ворога на наші морально-етичні концепти, він завдає значної шкоди екології України. Сучасне зростаюче покоління має усвідомлювати рівень екологічних проблем не виключно у загальнотеоретичному аспекті, а завдяки ознайомленню з цікавими «кейсами», у яких акцентуватиметься увага на диджиталізованих технологіях.

До вивчення окремих аспектів екологічного виховання долучилося багато науковців. Серед них: І. Добинда, Г. Денчиля [1], С. Грінь, Н. Довбишова, В. Мананкова [2] та ін. Історичні «лейтмотиви» (без стереотипних підходів до репрезентації низки подій) висвітлені в доробку цілої плеяди дослідників (закцентуймо увагу на дослідницькому поступові В. Січинського) [3]. Водночас вагоме значення має ефективний пошук «цікавих» фактів (із використанням цифрових надбань) задля «занурення» здобувачів і здобувачок освіти у серйозний світ сучасних проблем. Вищезазначені наративи – каталізатори щодо обрання проблематики дослідження.

Метою розвідки є інтеграція екологічного та історичного (здебільшого) векторів задля всебічного та гармонійного становлення здобувачів і здобувачок освіти.

Для того, щоб сприяти реалізації «намірів», зазначених вище, варто осучаснити методи, прийоми та технології у контексті формування екологічної компетентності, зважаючи на творчі (діяльні / активні) практики (у поєднанні з використанням сучасних диджитал-застосунків / сервісів).

Початок уроку / заняття – найважливіший етап!!! Варто використовувати «логічно-семантичні колажі / асоціації» (авторський підхід Салагуб Л. І. до семантики назви) задля налаштування наших із вами вихованців і вихованочок на гарний настрій (*Зображення 1*).



Зображення 1 з теми «Мотиваційний аспект»

Акцент – на використанні мотиваторів і демотиваторів; із подальшим детальним обговоренням / «проектною рекламою» з екологічної тематики та формулюванням назв (Зображення 2).



Зображення 2 з теми «Мотиватори / демотиватори»

Під час формування екологічної компетентності у старшокласників і старшокласниць непересічне місце посідає використання візуальних, аудіальних / аудіовізуальних джерел. Вони передбачають створення окремих змістових «кейсів» у межах вивчення широкого спектру глобальних екологічних та історичних проблем (як на вітчизняному, так і на міжнародному рівнях). Неабияка перевага – використанню сучасних онлайн-сервісів / застосунків.

Історичній пам'яті (у поєднанні з еколого-ментальними аспектами нашої нації) – одне з чільних місць у світоглядному «полі» наших здобувачів і здобувачок освіти. Знаковим є дослідження В. Січинського [3]. Семантично, що в умовах форсованого наступу російського царату на автономні права Гетьманщини, представники інших держав проводили паралелі між особливостями життя на українських та російських теренах.

Отже, саме інтегрований підхід до репрезентації екологічної проблематики є одним із ключових на шляху до репрезентації у здобувачів і здобувачок освіти цілісної світоглядної «картини»!

Література

1. Добинда І. П., Денчиля Г. Оцінка екологічної грамотності учнів сільських та міських шкіл та роль географії у її формуванні. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 47. С. 48–52.
2. Грінь С. О., Довбишова Н. О., Мананкова В. Л. Екологічне виховання дітей як внесок у майбутнє планети. *Молодий вчений*. 2016. Груд. (№ 12 (39)). С. 412–416.
3. Січинський В. Чужинці про Україну: Вибір з описів подорожів по Україні та ін. писань чужинців про Україну за десять ст. 5-е вид. Авґсбург : Павлович, 1946. 118 с., VIII с. : іл. / Перевидання : Львів : Слово, 1991.

Свистун О.О.,

методист центру виховної роботи,
захисту прав дитини та громадянської освіти
ТОКІППО
o.svystun@ippo.edu.te.ua

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З ООП

Спілкування – найважливіша соціальна потреба людини. Дефіцит спілкування призводить до затримок у психічному і загальному розвитку мовлення, що віддзеркалює розвиток мислення; затримується розвиток гри, що є показником уповільненого соціального розвитку, зокрема взаємин з іншими дітьми; пригнічується емоційна сфера, внаслідок чого емоції та почуття стають невиразними, уповільненими. Ці та інші явища, знецінюють природну потребу дитини у взаємодії з однолітками і ще більше поглиблюють відстань між нею та іншими дітьми.

Спілкування необхідне для виявлення особливих потреб дитини і як засіб їх задоволення чи компенсації. Таким чином спілкування з іншими дітьми є важливим чинником соціалізації особистості дитини.

Зазвичай, у дітей із ООП інтенсивність спілкування є нижчою, ніж в інших однолітків. Вони здебільшого мовчать, дослухаються до ровесників. Є серед них, звичайно, з обмеженими для свого віку знаннями, з бідним досвідом, недостатніми практичними вміннями в іграх, самообслуговуванні, побутових справах. Саме тому вони й нецікаві одноліткам [5, с.28-29].

Настає час, коли дитина вже менше прив'язана до батьків і починає взаємодіяти із однолітками в школі. Для деяких дітей з ООП ця подорож може бути легкою та приємною, їм для успіху достатньо, щоб інші їх розуміли і визнавали їхні цінності та стиль життя. Для решти ця мандрівка стає справжнім випробуванням. Їм складно пристосуватися в новому

соціумі, вони б'ються з іншими дітьми, задираються до них, і зрештою нове оточення їх не приймає.

Дітей з ООП треба навчати соціальних правил і норм поведінки. Ці життєві навички необхідні для співіснування людини і суспільства. Такі діти, наповнені своїми відчуттями та враженнями, сильними емоціями, можуть не помічати сигналів соціуму. Є дуже прості ознаки того, що дитина порушує одну або кілька норм соціальної поведінки: вона надто голосно розмовляє, заблизько до когось наближається або надміру емоційно на щось реагує. Інші надзвичайні діти, навпаки, настільки приголомшені новими обставинами, що починають відсторонюватися від соціальної групи.

Якщо дитина має проблеми зі спілкуванням, їй необхідно допомогти опанувати надмірні навички плавного входження в соціальні групи та групи спільного вирішування проблем [4, с. 36].

Щоб допомогти дитині покращити навички спілкування, потрібно створити їй такі умови, за яких вона могла би практикуватися. Якщо їй важко спілкуватися з цілим класом, то необхідно обмежити коло спілкування декількома однокласниками. Попросіть допомоги у дітей яким симпатизує дитина з ООП. Поступово доєднуйте інших однокласників. Будьте уважні, спостерігайте за дитиною та однокласниками. Ймовірно, так вам вдасться зрозуміти, чим викликані труднощі дитини [8].

Коли дитина вже спілкується у класному колективі, дуже важливо навчити її усвідомлювати межі власного простору. Власний простір потрібен кожній особистості для нормального самопочуття й ефективних дій. Діти з ООП часто вдираються у простір інших дітей, бо прагнуть поділитися своїми ідеями. Трапляється, що діти з ООП порушують межі простору інших дітей гучними розмовами. Вони не розуміють, яка саме гучність мовлення вважається нормальною. Найкращий метод допомогти дитині – це правильно відкоригувати силу голосу. Збудження і страх можуть відправити дитину з ООП до *«червоної зони»*. У *«червоній зоні»* серцебиття дитини прискорюється, їй складніше встановлювати зоровий контакт, *«червона зона»* відчувається навіть у її голосі. Вона потребує тільки одного: щоб їй допомогли заспокоїтися. Потрібно пояснити дитині, коли ти висловлюєш свої емоції агресивно, то провокуєш суперечки з оточенням, навіть якщо й не хочеш цього [1, с.48-49].

Дітям з ООП слід знати, що ми дорослі завжди прийдемо на допомогу, зможемо захистити їх від можливих травм або ушкоджень, забезпечити дотримання соціальних правил, не дозволимо одній дитині нападати на інших.

Фахівці радять: коли виникає конфлікт між двома дітьми, треба звертатися до агресора, а не до жертви. Агресор більш наляканий. Він не розуміє, що сталося. Він не знатиме, що робити, якщо його не навчити. Коли діти б'ються, важливо обговорити з ними почуття кожного, хто задіяний у бійці. Особливо це стосується дітей з ООП. Їх слід навчити не лише виражати свої почуття, а також зважати на почуття інших людей. Обговорення почуттів допомагає дітям проявляти свої емоції та знімати напруженість. У такому разі з дитиною краще просто поговорити, а не звинувачувати її [5, 56-57].

Бувають випадки, коли фізична агресія перетворюється на вербальні погрози, це означає, що з дитиною розмовляти ще рано, вона не може зупинитися. Позитивне вирішення конфлікту означає, що сторони дійшли рішення, яке всіх влаштовує. Коли вчителі разом із дітьми шукають позитивних рішень, діти вчать поважати різні точки зору. Навіть наполегливі діти готові відволіктися, щоб узяти участь у спільному вирішенні проблем. Таке ставлення запобігає розчаруванням, бо кожен знає: його почують.

Уміння спільно шукати позитивні рішення – це одна із найважливіших соціальних навичок. До нього можна вдатися, щоб зупинити суперечки між дітьми з ООП, вчителями та однокласниками. Ця навичка допомагає спілкуватися з однокласниками і дорослими [6, 53-54].

Потрібно заохочувати дітей розповідати про їхні переживання, допомагати їм шукати варіанти вирішення проблем. Водночас кожен педагог має пам'ятати, що *і вчителі, і їхні вихованці є учнями, які вчать впродовж життя*. Використовуючи творчий підхід у

педагогічній діяльності, вчитель може досягнути найкращого результату – сформувати особистість, здатну навчатись із задоволенням упродовж усього життя і досягнути своєї мрії.

Одним з найперспективніших шляхів виховання і навчання учнів з ООП, озброєння їх необхідними вміннями та навичками є впровадження активних форм і методів навчання, серед яких чільне місце посідають ігри. У будь-якій грі розвивається увага, спостережливість, кмітливість. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються. На етапі становлення класного колективу, в якому навчаються діти з ООП варто використовувати вправи на встановлення психологічного комфорту в класі [7].

Складання і розігрування діалогів це, насамперед, робота в парах, тобто навчання двох осіб, об'єднаних єдиною метою, схожими інтересами і потребами у спілкуванні і спільній діяльності. За умов роботи в парі всі діти у класі отримують можливість говорити, висловлюватися. Робота в парах дає учням шанс подумати, обмінятися ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед класом [2, 22].

Дітей з ООП треба навчати гідно сприймати і поразки, і перемоги. Головним екзаменатором наших учнів буде життя.

Література

1. Барбара Арройо Як зосередити увагу. Харків: Віват, 2022. 95 с.
2. Климова К.Я. Основи культури і техніки мовлення. Київ: Ліра, 2006. 238 с.
3. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Харків: Ранок, 2018. 160 с.
4. Компанець Н.М. Включення дітей з особливими потребами у соціальне середовище: особливості формування комунікації та подолання поведінкових розладів: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. 137 с.
5. Курсінка Мері Шіді Виховання надзвичайної дитини. Київ: Наш формат, 2018. 432с.
6. Логвін Т.В. Порадник для педагогів та батьків: навч.-метод. посіб. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. 188 с.
7. Формування комунікативної компетентності в інклюзивному класі. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-komunikativno-kompetentnosti-v-inklyuzivnomu-klasi-63432.html> (дата звернення: 27.09.2023).
8. Як впливати на поведінку дитини розумно і здорово. Позитивна дисципліна для покращення психічного та фізичного здоров'я та щасливого дитинства. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/parenting-skills/how-discipline-your-child-smart-and-healthy-way> (дата звернення: 28.09.2023).

Sevda NASRADINLI BAHAR,

Öğretim Görevlisi Dr.

Millî Savunma Üniversitesi – Kara Harp Okulu

snbahar@kho.msu.edu.tr

EĞİTİM VE ÖĞRETİM FAALİYETLERİNDE GÖRSEL METİN KULLANIMININ ROLÜ VE ÖNEMİ

Görsellik, insanlığı kadim zamanlardan bu yana her alanında etkisi altına almıştır ve halen de almaktadır. Mağara duvarlarına iletişim kurma çabasıyla çizilen resimlerden günümüzde çok hızlı biçimde çeşitlenen iletişim araçlarımız çoğunlukla görselliğe dayanmaktadır.

İnsanlığın görsellikle ilgili geleneksel alışkanlıklarını teknoloji alanında yaşanan gelişmeler büyük ölçüde geliştirmiştir. İnsanlık tarihindeki önemli kırılma noktalarından biri olan Sanayi Devrimi sonrasında yaşanan bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler, görme odaklı teknolojileri (fotoğraf, sinema, teleskop, TV, bilgisayar teknolojisi... vb.) geliştirmiştir. Bu gelişmeler neticesinde görme, diğer duyuvarın önüne geçerek insanlığın diğer eylemlerine etki edecek bir güce erişmiştir. Arnheim [1:s.33], bütün duyuvarın zekâya hareket gücü kazandırdığını ancak koku ve tat

alma duyularının insan zihni açısından basit bir etki uyandırdığını belirtir; bu nedenle “kişinin, koku ve tatlara kendini kaptırabildiğini; ancak bunlarla pek düşünemediğini” savunur. Görselliğin yükselişi tetikleyici olumlu gelişmelerle sınırlı değildir. Küreselleşme ve küresel etkili hastalıklar, doğrudan olmasa da görme odaklı faaliyetlerin yoğunlaşmasına neden olmuştur.

İnsan zihni için uyarıcı etkiye sahip bir duyu olan görme, onun faaliyetlerinde önemli bir yere sahiptir. Görme; hayata gelinen ilk andan itibaren bireyin var olduğu dünyayı algılamasını sağlar. Dolayısıyla görme, doğumdan itibaren anlamlı ya da anlamsız bir biçimde bilgilerin zihinde toplanmasına aracılık ederken, zamanla daha sistematik öğrenmede faydalanılan bir vasıtaya dönüşür. Görmenin eğitim ve öğretim faaliyetleri kapsamında kullanımında görsel materyaller, görsel metinler önemli yer tutar.

Eğitim faaliyetlerinde pek çok sebeple görsel materyallerden faydalanılmaktadır. Öncelikle görselleştirme, görsel materyal ya da görsel metinler, bilgiyi aktarmada etkin bir öğrenim ve öğretim aracıdır. Ware, içsel (zihinsel imgeleme) ve dışsal temsillerden (gerçek nesne, basıl resim ve grafik, video, film ve animasyon... vb.) oluşan görselleştirmenin gücünün görsel ve sözel çalışan bellekte tutulandan çok daha karmaşık kavramsal yapının dışsal görsellere dönüştürülerek temsil edilmesine ve gösterilmesine olanak sağlamasından geldiğini belirtir [4:s.273].

Görsel metinler, bilgiyi anlaşılır hale getirir. Öğrenme ve öğretim süreçleri esnasında karmaşık ve dağınık biçimde bulunan bilginin görsel materyaller, görsel metinler aracılığıyla sistemli hale getirilmesinde sıkça bu yöneme başvurulur. Dağınık bilgi yığınlarını açık, sarıh bir şekilde sunmak amacıyla görselleştirmeye başvurmak bilimde de uygulanan bir yöntemdir.

Soyut kavramlar, matematiksel ilişkiler, nicel bilgiler ve karmaşık teoriler algılanması zor, bilimsel bilgiler arasında yer alır. Örneği ısı, suç dinamikleri, enflasyon, yolsuzluk verileri ya da Güneş sistemi, gezegenlerin konumu gibi bilgileri aktarmak somut bilgiyi aktarmaktan daha zordur. Bu nedenle görsel metinler, bu türden karmaşık bilgilerin aktarılmasında bir eğitim aracı olarak kullanılır. Rahmatullin'e göre “Ay'a, uzaya ya da Mars'a yolculuk yapan insanlık, sonsuz boşlukta yalnız olmadığına buradan gelen fotoğrafla, görüntülerle ikna olurken, güneş sistemini bir dizi halinde sıralarken bilgiyi somutlaştırarak insanlığın hizmetine sunar” [5: s.163].

Görsel metinler öğrenmeyi kolaylaştırır ve hızlandırır. Çünkü görüntü, kelimedenden çok daha fazla bilgi aktarabilir ve insan beyni görüntüleri metne kıyasla daha hızlı biçimde işlemektedir. Ryabtseva, bir görüntünün, bir kelimedenden çok daha fazla bilgi ilettiği ve insan beyni tarafından metinden 60.000 kat daha hızlı işlendiği için iletişim araştırmacılarının dikkatini çeker. “Karşılaştırma için, “kulak-beyin” etkileşimi arasında bilgi almak ve işlemek için kanalların bant genişliğinin 50.000 bps¹ ve “göz-beyin” etkileşimi arasındaki bant genişliğinin ise - 50.000.000 bps'dir” [6: s.156].

Eğitim alanında eski zamanlardan bu yana görsellikle iç içe olmuştur. Özellikle Sanayi Devrimi sonrasında kırsal bölgelerden büyük kentlere göç eden insanların sosyal hayata uyumlandırılmasında görsel materyallerden sıkça faydalandığını söylemek mümkündür. O dönemlerde hazırlanan ders kitapları, afiş ve tabelalar, haritalar... vb. eğitimde görselleştirmenin yararlanıldığının birer örneği niteliğindedir. 1657 yılında Çek eğitimci John Amos Comenius tarafından yayımlanan *Orbis Pictus* ya da diğer adıyla *Orbis Sensualium Pictus* (Resimlerde Görünür Dünya) adlı eser ilk resimli ders kitabıdır. Ayrıca H.G. Good tarafından *The “First” Illustrated School-Books* (İlk Resimli Ders Kitapları) başlıklı makalesinde *Orbis Pictus* adlı kitaptan çok daha önceleri eğitim amacıyla resimli ders kitaplarının hazırlandığı ifade edilmektedir [2: s. 338]. Bu materyallerin yanı sıra eski zamanlarda ağaç levhalar üzerine kazınan görseller ile 1478 yılında Batlamyus (Klaudios Ptolemaios) tarafından yazılan *Cosmographia* adlı atlas niteliğindeki coğrafya kitabı; 1543 yılında Andreas Vesalius tarafından insan anatomisi üzerine yazılan *De Corporis Humani Fabrica Libri Septem* (Yedi Kitapta İnsan Vücudunun Yapısı)

¹ bps: (Bits per second) iletişimde, saniyede bir bit anlamına gelen birimdir. Bir saniyede, belirtilen kanaldan geçen verinin miktarının bit olarak gösteriminde kullanılır. İki bağlantı noktası arasında verinin ne kadar hızlı gönderileceğini ifade etmekte kullanılan bir terimdir.

adlı kitap; 1585 yılında İngiltere’de çocukların eğitimi maksadıyla hazırlanıp yayımlanan *A B C with Catechism* (Kateşizm² ile A B C) adlı eserin eğitimde kullanıldığı bilinmektedir.

Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde eski zamanlardan bu yana pek çok farklı görsel materyalden faydalanılmaktadır. Bu görsel materyaller arasında “video, televizyon, bilgisayar, ders kitapları, resimler ve flaş kartlar, posterler, yazı tahtaları, akıllı tahtalar, gerçek nesnelere veya maketler, sesli ve sessiz filmler, çeşitli slaytlar, açıklayıcı şekiller, diyagramlar, grafikler, çizgi filmler, haritalar, dramalar, geziler, bültenler” [7: s. 101] sıralanabilir. Ayrıca bunlara bir konuyu tasnifleyerek anlatmak üzere hazırlanan kavram haritaları; bir coğrafyanın beşeri ve fiziki özellikleri gösteren haritalar; çizgi romanlar, maketler ve modellemeler; çizimler, ideogram ve piktogramlar; günümüzde teknolojik gelişmelerle hayatımıza dahil olan simülasyon, oyun, animasyon ya da interaktif grafikler gibi görsel etkileşimli öğrenme materyalleri (bilgisayarlarda kullanılan etkileşimli öğrenme araçları)... gibi pek çok materyal de dahil edilebilir. Çocuk eğitimi konusunda çalışmaları olan A.V. Bakuşinskaya, P.P. Blonskiy, T.S. Şatskiy, N.P. Sakulina, Yu. V. Maksimov, R.N. Smirnova gibi bilim insanları toplum kültürünü genç nesillere aşlamak, onlarda estetik ve yaratıcılık duygularını pekiştirmek için önemli bir araç [3: s. 570] olduğunu savunur.

Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin görselliğe uygun olarak biçimlendirilmesinde bir diğer kırılma noktası, bilgisayar teknolojisindeki gelişmelere dayanır. Bu gelişmelerle kat edilen mesafe, bilgi kaynaklarına erişmek konusunda insanlara hız kazandırmaktadır.

Eğitim ve teknoloji arasındaki ilişkinin en büyük sınavını COVID-19 pandemisi döneminde verdiğini söylemek yanlış olmaz. Birleşmiş Milletler tarafından Ağustos 2020’de yayınlanan *COVID 19 Esnasında ve Sonrasında Eğitim* (Education during COVID-19 and beyond) başlıklı raporda COVID-19 salgınının “190’den fazla ülkede ve tüm kıtalarda yaklaşık 1,6 milyar öğrenciyi etkileyerek tarihteki en büyük eğitim sistemi kesintisine yol açmıştır. Okulların ve diğer öğrenim alanlarının kapatılması, dünyadaki öğrenci nüfusunun yüzde 94’ünü, düşük ve alt-orta gelirli ülkelerde ise yüzde 99’unu etkilemiştir” bilgisi kaydedilmektedir. Bu dönemde dünya üzerindeki toplumların literatürüne dahil olan “online eğitim” (онлайн-обучение) kavramı görselliğin eğitim alanında yaygınlaşmasının bir örneğini sunar. Bu dönemde eğitim faaliyetlerinde görsel araç, materyal ve dijital teknolojilerden faydalanılması yaygınlaşmış ve bu yayılmanın etkileri günümüzde daha da hissedilir hale gelmiştir. Pandemi döneminin koşullarında eğitim öğretim faaliyetlerinin sürdürülmesine yönelik çaba, mekandan soyut ortamda dijital sınıfların veya okulların oluşturulmasının önünü açmıştır.

Pandemi dönemindeki arayışlar, eğitim alanında görsel metin çeşitliliğini artırmıştır. Video konferans uygulamaları (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet... vb.); dijital görsel ders materyalleri (sunular, slaytlar, görsel hikayeler); eğitim videoları ve dersler; online uygulamalar; eğitim temalı Youtube kanalları; görsel sanal turlar kültürel içerikler; dijital flash kart ve e-kitaplar; sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik temelli uygulamalar eğitim alanında görselliği ortaya koyan modern dönem materyalleridir.

Sonuç olarak; eğitim alanında görsellik ve görsel materyaller çok eski zamanlardan bu yana kullanılmaktadır. Bu alandaki görsel metinler gün be gün artarak çeşitlenmektedir. Günümüzde görsel yoğunluğun artması; görsel metinlerin zaman, mekandan bağımsız ve en önemlisi öğretim yönüyle kullanışlı bir eğitim aracı olması görsel metinlerin ve materyallerin kullanımına yönelik eğilimi artıracakı düşünülmektedir.

Kaynakça

1. Arnheim, R. Görsel Düşünme. (Çev: R. Ögdül), 2004. İstanbul: Metis Yayınları.s. 392.
2. Good, H. The "First" Illustrated School Books. The Journal of Research, 1942. s. 338-343.
3. Yerşova, L.V., Tyulina, D. Ye. Pedagogičeskiy potentsial lakovoy miniatyury mstyory. Mezhdunarodnyy studençeskiy nauçnyy vestnik. 2015. 4 (4). s. 570 - 571.

² Kateşizm, Hristiyanlıkta vaftiz olup dine girmeden önce alınan din eğitimine verilen isimdir.

4. Nuhoğlu Kibar, P., & Akkoyunlu, B., Eğitimde Bilgi Görselleştirme: Kavram Haritalarından İnfografiklere. B. Akkoyunlu, A. İşman, & H. F. Odabaşı içinde, *Eğitim Teknolojileri Okumaları*, Sakarya: The Turkish Journal of Educational Technology, 2015. s. 281-289.

5. Rahmatullin, R. Y. Vizualizatsiya kak sposob transformatsii i razvitiya nauçnogo znaniya. *Gramota*. 2015. 3 (53), s. 163-165.

6. Ryabtseva, E. G. Vizualizatsiya informatsii v semiotičeski oslojnenom tekste. Obščeteoričeskiye i tipologičeskiye problemy yazıkoznaniya; (içinde Biysk: Alt. gos. akad. obrazovaniya im V.M. Şuşkina), 2015. s. 155-161.

6. PolicyBrief: Education during COVID-19 and beyond. United Nations. Erişim Adresi:https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2020/08/sg_policy_brief_covid-19_and_education_august_2020.pdf Erişim Tarihi: 21.09.2023

7. Özsunar, A. Arapça Öğretimine Yeni Yaklaşımlar Ve Görsel Materyallerin Kullanılması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. 2018. Ankara.

Селікова Я. С.,

аспірантка кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

y.selikova@gmail.com

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Складне життя в умовах сьогодення породжує багато освітніх проблем. Виховання, навчання і розвиток дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану – одне із важливих завдань для педагогів закладів дошкільної освіти.

Нова редакція Базового компонента дошкільної освіти (2021 р.) визначає ключові компетентності, які мають бути сформовані у дитини дошкільного віку під час здобуття нею дошкільної освіти. Компетентність є системою пов'язаних між собою компонентів фізичного, психічного, соціального та духовного розвитку особистості дитини-дошкільника. Компетентність проявляється у сформованості знань дитини, навичок творчого впровадження набутого досвіду та в емоційно-ціннісному ставленні [1].

Державний стандарт дошкільної освіти також визначає, що педагогічні впливи мають забезпечити цілісність особистості дитини-дошкільника, яка проявляється у розвинених емоціях та свідомості, керованій поведінці [1, с. 4].

Зважаючи на те, що діти дошкільного віку емоційно чутливі, вони напряму залежать від настрою батьків та педагогів, від емоційного і душевного стану дорослих залежить бачення світу і самоставлення дошкільників [2, с. 32].

Різні емоції мають величезне значення у житті дітей дошкільного віку. Від дорослих залежить, який знак емоцій буде переважати у дитини-дошкільника. Позитивні емоції зі знаком «плюс» для дошкільників – це відчуття безпеки, захищеності, довіри, надійність, впевненість, оптимізм, що вкрай важливо для сучасних дітей в умовах воєнного стану в Україні. І навпаки негативні емоції зі знаком «мінус» – це небезпека, сум, напруженість, гнів, страх спонукають дітей до відмови спілкуватися з дорослими та однолітками, викликають бажання усамітнитися, а педагогів, батьків змушують шукати шляхи для захисту дитини і планувати свою поведінку з метою виходу із критичної ситуації.

Емоційна грамотність – це вміння відчувати власні і чужі емоції, почуття, потреби, а також встановлювати взаємини з іншими людьми [4].

Поняття «соціально-емоційна грамотність» пов'язано з поняттями «соціальний інтелект», «емоційний інтелект», «емоційна грамотність». Поняття «соціальний інтелект»

було введено і досліджено американським психологом і педагогом Едвардом Лі Торндайком (1920). Поняття «емоційний інтелект» введено американськими психологами П. Саловеем та Дж. Майєром (90-ті роки 20 ст.).

За концепцією Д. Гоулмена, до показників емоційного інтелекту (EQ) належать: навички контролювати і мотивувати себе, розвинена самосвідомість, впевненість у собі, емпатія, соціальна гнучкість [3, с. 118].

Емоційний інтелект є різновидом соціального, але EQ має вирішальне значення у соціальній комунікації.

Соціально-емоційна грамотність – це базовий складник широкого поняття «емоційний інтелект» (EQ). Також соціально-грамотність пов'язана з поняттями «соціальна гнучкість», «соціальні навички», «гнучкі навички» («social flexibility», «social skills», «soft skills»).

Постає питання важливості формування соціально-емоційної грамотності у дітей старшого дошкільного віку, бо саме у цьому віці відбувається перехід від режиму життя в закладі дошкільної освіти до інших умов навчання у початковій школі, до появи нової соціальної ситуації розвитку.

Науковці обґрунтовують емоції в нейробіологічному, еволюційному (J.Panksepp, K. Davis), також у соціальному підходах (N. Zareen, N. Karim; & U. Khan), інтелектуальних теоріях (J. Mayer, P. Salovey, D. Caruso); соціально-емоційному навчанні (SEL) (Newman & Dusunbury, 2015; Zigler & Trickett, 1978); емоційну грамотність (Peter Sharp, 2000; Steiner, 2002; Berk, 2006; Bar-on, 2006; Magali Figueroa-Sánchez, 2012).

Українські вчені більше схиляються до єдиного інтелекту, який поєднує емоційні, пізнавальні та соціальні складові (І. Аршава, О. Лящ, Н. Коврига, Е. Носенко, С. Дерев'яно, О. Власова, К. Санько). У працях вчених С. Аврамченко, О. Білої, Л. Бондаревської, Т. Горобець, І. Євтушенко, М. Кононової, В. Ляшенко, І. Лящ, Л. Міщихи, П. Теслюк, І. Опанасюк, О. Потьомкіної, М. Смульсон, С. Харенко, І. Чернухи проблема емоційного інтелекту і його розвитку пов'язується з пошуком ефективних психолого-педагогічних засобів.

Отже, аналіз наукових джерел свідчить про надзвичайну актуальність проблеми формування соціально-емоційної грамотності у дітей дошкільного віку на сучасному етапі, а також відсутність дослідження особливостей педагогічних умов формування соціально-емоційної грамотності у дітей старшого дошкільного віку. Недостатньо вивченим є питання виявлення структурних складників та моделі соціально-емоційної грамотності дітей старшого дошкільного віку, а також сучасних, адаптованих старшому дошкільному віку освітніх програм, методів, форм впливу на формування соціально-емоційної грамотності; обґрунтування, розробка умов, чинників її формування в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: затв. Наказом МОН України № 33 від 12.01.2021 р.
2. Кононко О. Найголовніше – «погода» вдома, або як сформувати емоційну сприйнятливість і чутливість. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 5. С. 32–39.
3. Курганська Л.О. Емоційний інтелект як структурна одиниця професійної ідентичності фахівців психолого-педагогічної сфери. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 12. 2012. Вип. 39. С. 117–124.
4. Steiner C., Perry P. *Achieving Emotional Literacy*. London: Bloomsbury, 1997.

Семенча Л.Г.,
кандидат психологічних наук,
викладач психолого-педагогічних дисциплін
КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»
semencha2010@ukr.net

ВПРОВАДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «Я І МОЄ ТІЛО В СИТУАЦІЇ СТРЕСУ. ТЕХНІКИ ТІЛЕСНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ТЕРАПІЇ» В РОБОТІ З ДІТЬМИ І ДОРΟΣЛИМИ В УМОВАХ ПЕРЕЖИВАННЯ ТРАВМАТИЧНИХ ПОДІЙ

В умовах сьогодення Україна та її населення переживає дуже непростий час, наповнений хвилюваннями, тривогами, втратами, травматичними подіями. Все це призводить до виникнення неврозів та посттравматичних стресових розладів (ПТСР), що супроводжуються надмірною втомою, дратівливістю, депресивними станами, головним болем, нездатністю концентрувати увагу на будь-чому. І як наслідок, починають з'являтися різні хвороби, руйнується як професійне, так і особисте життя людини. А це ще більше поглиблює тривожний та депресивний стан. Замкнене коло... Постає питання: «Як цьому запобігти і що з цим робити?»

Але з цього замкненого кола можна вирватись за допомогою застосування технік тілесно-орієнтованої терапії, які відпрацьовують навички роботи з тілом та мозком в парі, вчать контролювати власний психологічний стан, переключатися з переживання негативних емоцій в стан спокою. Все це і було покладено в розробку програми навчального курсу «Я і моє тіло в ситуації стресу. Техніки тілесно-орієнтованої терапії».

Тілесно-орієнтована терапія (ТОП) – це напрямок в психології та психотерапії, що попереджає, усуває та лікує неврози і посттравматичні стресові розлади через різні техніки тілесного контакту.

Методологічною основою розробки програми навчального курсу «Я і моє тіло в ситуації стресу. Техніки тілесно-орієнтованої терапії» є роботи Ф. Александера, О. Лоуена, А. Мінделла, В. Райха, М. Фельденкрайза, А. Янова та ін.

Метою навчального курсу є попередження виникнення неврозів та ПТСР дітей та дорослих в умовах переживання травматичних подій; покращення психологічного самопочуття учасників групи за рахунок усвідомлення мови власного тіла.

Завдання, які реалізуються в програмі навчального курсу:

- ✓ оволодіння практичними навичками роботи із собою та власним тілом за допомогою ТОП;
- ✓ розв'язання проблем з психологічним та фізичним здоров'ям;
- ✓ оволодіння навичками переключення з переживання негативних емоцій у стан спокою;
- ✓ вивчення невербальних компонентів спілкування з метою покращення психічного самопочуття;
- ✓ розпізнавання і зняття власних м'язових затисків в тілі;
- ✓ засвоєння алгоритму роботи за допомогою техніки ТОП з травмою;
- ✓ оволодіння практичними навичками релаксації.

Структура кожного заняття є традиційною і включає в себе:

- вправи на привітання та знайомство;
- розминку;
- діагностичний блок;
- мозковий штурм (міні-лекцію);
- тілесні вправи та ігри;
- релаксацію;
- рефлексію.

Вправи на привітання та знайомство дозволяють познайомити групу, позитивно налаштувати на роботу, підготувати учасників до активної роботи (вправа «Пишемо ім'я носом», «Роби, як я!», «Автопортрет», «Сходи до успіху»).

Розминка передбачає вправи-руханки та довірливі вправи на розігрів суглобів кінцівок, попереку, грудного відділу та шиї (вправа «Образ себе», «Повітряна куля», «Тілесна карта страхів», дихальні вправи, вправа-руханка «Вуха-Ніс», вправа «Циркуляційний душ»).

Діагностичний блок представлений наступним психодіагностичним інструментарієм: тест «Здоров'я» (авт. Голдберг), тест стану здоров'я за почерком (польський інститут національного здоров'я), тест «Індекс енергетичної спустошеності» (В.Л. Бакштанський, О.І.Жданов), Тест на депресію (PHQ-9), Шкала депресії А.Т. Бека, Шкала оцінки рівня реактивної (ситуативної) та особистісної тривожності Ч.Д. Спілбергера – Ю.Л. Ханіна. Зазначені методики дозволяють визначити ставлення кожного учасника до власного здоров'я, усвідомлення загального стану самопочуття, рівень самооцінки, тривожності та депресії.

Мозковий штурм та *міні-лекція* дозволяють актуалізувати знання учасників за означеною тематикою та познайомити з поняттям «тілесно-орієнтована терапія», історією і автором цього методу, значенням набуття практичних навичок роботи з тілом з метою збереження та укріплення здоров'я людини.

Тілесні вправи та ігри – це основна частина заняття, спрямована на **виконання головних завдань** у роботі з психотравмованими дітьми та дорослими. В межах зазначеного етапу були проведені дихальні вправи («Квадратне дихання», «Черевне дихання», «Усвідомлене дихання») та вправи для кожного з семи сегментів м'язового панциря – для очей; рота; шиї, горла; грудної клітки; діафрагми з використанням діафрагмового дихання; живота; тазу. Наприклад, техніка Шапіро, вправа Кегеля, вправа з розблокування м'язів верхньої частини тіла, «Сніжинка», «Швидке розслаблення», «Метелик», вправа «Лимон».

Важливими також є вправи на **релаксацію**. Учасники групи обов'язково мають урівноважити свій фізичний та психологічний стан перед тим, як перейти до будь-якого іншого виду діяльності. Окрім того, цей етап заняття сприяє інтеграції та засвоєнню отриманого тілесного й чуттєвого досвіду (вправа «Джерело», «Кришталевий смуток», «Сонячний дощ», «Зелена вправа», «Безпечне місце», медіативна техніка «Цілюща посмішка»).

Вправи на рефлексію дозволяють учасникам групи переосмислити роботу в групі, проаналізувати отримані теоретичні знання та відпрацьовані практичні вміння і навички, дати і отримати навзаєм зворотній зв'язок з тренером і учасниками групи, визначити, що поклали у власну скарбничку, усвідомити шляхи роботи з травмою, попередження та усунення власних страхів, депресивних станів, панічних атак, неврозів та ПРТСР за допомогою технік тілесно-орієнтованої терапії. Цьому допоможуть такі вправи, як «П'ять пальців», «Рюкзак, м'ясорубка, кошик», «Кольорові прапорці», «Сонце і місяць», «Намалюй слона». В кінці останнього заняття, виконуючи вправу «Рюкзак, м'ясорубка, кошик» більшість учасників відзначили, що в кошик вони покладуть всі ті техніки, які дозволили їм знизити рівень тривоги, покращили фізичний стан та загальний настрій.

Перед початком заняття обов'язково треба попередити учасників, що якщо під час виконання вправи вони відчують біль, задуху, неприємні відчуття, запаморочення, підвищений тиск чи прискорене серцебиття, треба відразу припинити виконання вправи. Під час роботи з групою треба постійно **стежити** за тим, аби виплеск почуттів тривоги, страху, агресії в учасників групи був помірним.

Впровадження програми навчального курсу відбувалося на базі Центру освіти дорослих міста Нікополь в форматі онлайн. Зауважимо, що місто має статус території з активними бойовими діями. Тому розробка і проведення курсу було досить актуальним. Майже всі учасники групи постійно знаходяться в місті, відчуваючи на собі щоденні арт-обстріли. Всі учасники постійно переживають весь спектр негативних емоцій і почуттів, страх, паніку, декілька учасників групи пережили втрату.

Тому в майбутньому планується подальша робота щодо розробки, організації і проведення навчальних курсів арт-терапевтичного спрямування з мешканцями міста Нікополь.

Серебрянський В. П.,
майстер виробничого навчання
ДНЗ «Подільський центр ПТО»

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Активний розвиток інформаційного суспільства протягом останніх двох десятиліть спричинив зростання ролі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у всіх сферах життя, а особливо в науці, освіті, виробництві. Невдовзі не можливо буде уявити сучасний навчальний процес без використання ІКТ.

Застосування ІКТ у навчальному процесі дозволяє реалізувати ідеї індивідуалізації та диференціації навчання, що є основними завданнями сучасної системи освіти України [4].

Теоретико-методологічні та методичні основи розвитку інформаційних технологій, питання проектування, створення та застосування електронних навчально-методичних комплексів відображено в роботах В.Ю. Бикова, Р.С. Гуревича, Ю.О. Жука, О.В. Шестопалюка та ін. Особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці педагогів розглядаються в наукових, навчально-методичних працях М.Ю. Кадемії. Питання, пов'язані з формуванням професійних знань майбутніх працівників засобами мультимедіа, знайшли відображення в дисертаційному дослідженні Л.С. Шевченко, І.О. Петрицина, Г. Кедровича, Л.Л. Коношевського та ін.

На сучасному етапі чітко визначились три головні напрями використання комп'ютерів у навчальному процесі в закладах П(ПТ)О.

По-перше, це навчання технологіям, що вимагають активного використання комп'ютера (графічний і текстовий редактори, робота у комп'ютерних мережах); навчання спеціалізованим технологіям (створення музики, комп'ютерне конструювання і анімація, макетування і верстка і т. ін.).

По-друге, вивчення інформатики як науки, що розглядає інформаційно-логічні моделі.

По-третє, використання комп'ютера як технічного засобу у вивченні основ наук, фундаментальних і технічних дисциплін у закладах П(ПТ)О.

При цьому уроку із використанням ІКТ властиво наступне:

- принцип адаптивності: пристосування комп'ютера до індивідуальних особливостей дитини;

- керованість: у будь-який момент можлива корекція вчителем процесу навчання;

- інтерактивність і діалоговий характер навчання: ІКТ мають здатність "відгукуватися" на дії здобувача освіти і викладача, «вступати» з ними в діалог, що і становить головну особливість методик комп'ютерного навчання);

- оптимальне поєднання індивідуальної та групової роботи;

- підтримання в учня стану психологічного комфорту при спілкуванні з комп'ютером;

- необмежене навчання: зміст, його інтерпретації і додаток скільки завгодно великі.

Комп'ютер може використовуватися на всіх етапах: як при підготовці уроку, так і в процесі навчання: при поясненні (введення) нового матеріалу, закріпленні, повторенні, контролі.

При цьому комп'ютер виконує такі функції:

1. У функції педагога комп'ютер являє собою:

джерело навчальної інформації;

наочний посібник;

тренажер;

засіб діагностики і контролю.

2. У функції робочого інструменту:

засіб підготовки текстів, їх зберігання;

графічний редактор;

засіб підготовки виступів;

обчислювальна машина великих можливостей [2].

Сучасні ІКТ в освітньо-інформаційному середовищі закладів П(ПТ)О виконують такі функції:

* засіб навчання (застосування мультимедійних навчальних курсів);

* технічний засіб автоматизації процесу навчальної діяльності здобувача освіти, що включена у пізнавальну, пошукову, дослідницьку, експериментальну роботу, який дозволяє мобільно працювати з текстом, графічним, звуковим або відеодокументом, якісно подавати інформацію, обробляти її, спілкуватися зі своїми однолітками;

* зразок сучасних інноваційних технологій, що розвиває навички оволодіння ними, дає знання про їхні назви і функціональне призначення, складові елементи;

* ефективний тренажер, що розвиває пізнавальну і творчу активність особистості, спонукає її приймати власні оригінальні рішення, бачити їх результат, перевіряти їхню правомірність тощо.

Використання комп'ютерних технологій – це не вплив моди, а необхідність, продиктована сьогодишнім рівнем розвитку освіти. Переваги використання ІКТ можна звести до двох груп: технічні і дидактичні.

Технічними перевагами є швидкість, маневреність, оперативність, можливість перегляду і прослуховування фрагментів і інші мультимедійні функції.

Інформаційні технології здатні:

* стимулювати пізнавальний інтерес учнів,

* надати навчальній роботі проблемний, творчий, дослідницький характер і розвивати самостійну діяльність учнів,

* забезпечувати навички діяльності учня стосовно інформації, що міститься в навчальних предметах і освітніх областях, а також в навколишньому світі,

* за допомогою реальних об'єктів (телевізор, магнітофон, комп'ютер) та інформаційних технологій (відеозапис, ЗМІ, Інтернет) формувати вміння дітей самостійно шукати, аналізувати і відбирати необхідну інформацію, організовувати, перетворювати, зберігати і передавати її,

* сприяти соціальній адаптації здобувача освіти, впливати на його відносини з одногрупниками. Оволодіння комп'ютером благотворно впливає на формування особистості підлітка і надає їй більш високий соціальний статус.

Використання ІКТ у роботі педагога дає можливість:

* використовувати сучасні гаджети та ресурсні можливості програмного забезпечення (онлайн-ресурси) під час організації змішаного та дистанційного навчання в умовах воєнного стану, карантину в сучасному закладі професійної (професійно-технічної) освіти;

* самоосвіти педагога, підвищення його професійного рівня;

* навчатися і здобувати знання, вміння та якості, необхідні сучасній людині;

* отримувати найсучаснішу інформацію по темі, оновлювати навчальний та дидактичний матеріал;

* мати доступ до методичної бази розробок;

* спілкуватися з колегами на різних форумах;

* отримувати кваліфіковані консультації та поради експертів;

* публікувати свої матеріали;

* брати участь в обговоренні опублікованих матеріалів;

* брати участь в професійних конкурсах;

* обмінюватися досвідом з колегами з інших регіонів і країн.

Для ефективного впровадження ІКТ в освітньо-виховний процес від учнів, як і від педагога вимагається володіння комп'ютерною грамотністю, яка передбачає:

- * вміння писати та редагувати інформацію (текстову, графічну),
- * користуватися комп'ютерною телекомунікаційною технологією,
- * користуватися базами даних,
- * роздруковувати інформацію на принтері;
- * вміння скласти та надіслати лист через мережу Інтернет;
- * вміння «перекачати» інформацію з мережі на жорсткий або гнучкий диск і навпаки, з жорсткого або гнучкого диска – в мережу;
- * працювати в системах DOC і WINDOWS, користуючись редакторами WORD різної модифікації;
- * входити в електронні конференції, розміщувати там власну інформацію і читати, «перекачувати» наявну в різних конференціях інформацію.

Систематичне включення інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес забезпечить формування і розвиток інформаційно-комунікаційної культури педагогічних працівників та вихованців. У науковій літературі поняття «інформаційно-комунікаційна культура особистості» розглядається як комплекс понять, уявлень, знань, умінь і навичок, які формують в особистості певний стиль мислення, що дозволить їй ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології в будь-якому виді пізнавальної або творчої діяльності [1].

Література:

1. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навчальний посібник для студентів і слухачів після дипломної освіти. Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. 366 с.

2. Дорошенко Ю.О., Левшин М.М., Мельник Ю.С., Савченко В.Ю. *Дидактичні функції мультимедійних технологій навчання у початковій школі* // Тр. другої Всеукраїнської конференції молодих науковців «Інформаційні технології в науці та освіті». Черкаси: ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2000. С. 90–91.

3. Кремень В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і формування інформаційного суспільства// *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2006. № 6. С. 5–9.

4. Міневич І.Ф., Дема С.О. Що являє собою INTERNET. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 1998. № 3. С. 26–30.

Сесик О.О.,

методист центру виховної роботи, захисту
прав дитини та громадянської освіти ТОКІППО

ВДОСКОНАЛЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА – ОДИН ІЗ ГАРАНТІВ ЯКІСНОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

Якщо гроші – це ваша надія на незалежність, у вас її ніколи не буде. Єдина реальна безпека, яку може мати людина у цьому світі, - це запас знань, досвіду та здібностей.

Генрі Форд

У Візії майбутнього освіти і науки України читаємо: «Усупереч перешкодам освіта має стати ключем до відновлення відчуття надії і можливостей для майбутнього, допомагаючи людям знайти своє місце в нових реаліях. Тому впевнено можна твердити: освіта – це ключ до успіху кожної нації, основа прогресу та розвитку, фундамент майбутнього» [4].

Для дітей – це, в першу чергу, свобода вибору, широкі можливості для самореалізації, безпека, сучасний простір для навчання та розвитку, висока якість освіти і безбар'єрність,

гідні умови праці, справедлива оплата, нова парадигма навчання та особистісного розвитку, підтримка ментального здоров'я.

Сьогодні керівники закладів освіти та педагоги України тримають освітній фронт, продовжуючи працювати у важких умовах війни, формують унікальний педагогічний досвід та беруть на себе новий рівень відповідальності.

Якою має бути робота педагога в умовах війни? Як усе організувати та зробити це правильно? Адже потрібно врахувати безліч нюансів: хтось із учнів знаходиться за кордоном, хтось буде працювати лише дистанційно, хтось приїхав із регіонів, де ведуться активні бойові дії тощо. У будь-якому випадку зрозуміло одне: підходи до освітнього і виховного процесу мають змінитися. Старі методи та прийоми більше не діють (або дають обмежено). Потрібно шукати нові ідеї та рішення.

Освіта в умовах війни – це діяльність у режимі особливої відповідальності, працездатності, наполегливості, єдності, відкритості та підтримки. Перш за все, безпечними мають бути будівлі шкіл. Кожен заклад освіти оснащений укриттям чи іншими приміщеннями, де можна перебувати під час повітряних тривог для зменшення ризиків.

У закладі мають бути розроблені дієві, чіткі інструкції про те, хто, де, як і коли має ховатися, як здійснювати евакуацію дітей, як діяти в разі обстрілів, під час оголошення повітряної тривоги тощо. Усі в закладі – і працівники, і учні – мають знати ці інструкції та чітко їх дотримуватися. Важливо інформувати про такі правила і батьків учнів – це зменшить їхнє хвилювання, адже близькі мають чітко розуміти, де їхні діти та як дізнатися, що вони в безпеці [10].

Крім того, поруч із дитиною мають бути безпечні дорослі – персонал закладу, її батьки. Адже безпека учня – це широке поняття, яке можна описати формулою: *безпечне місце + безпечний дорослий = дитина у безпеці*.
Безпечне місце:

- прогнозоване для дитини (вона має повну інформацію, що з нею відбуватиметься, хто там буде і яка роль присутніх, так само розуміє, чого чекають від неї);
- максимально підготовлене для взаємодії (є меблі, що відповідають віку дитини, та додаткові предмети (олівці, папір, іграшки тощо));
- тут не відбувається жодного насильства над дитиною;
- тут фізично безпечно для дитини.

Безпечний дорослий:

- знає та враховує вікові й індивідуальні особливості дитини, а також її психологічний стан;
- взаємодіє з дитиною «на рівних»;
- уміє розпізнавати потреби дитини та забезпечує захист прав та інтересів дитини;
- ставиться до неї доброзичливо та проявляє емпатію.

Дитина у безпеці:

- відчуває себе захищеною та перебуває у стані спокою;
- має контроль над власним життям (розуміє, що відбуватиметься, до кого може звернутися по допомогу, здатна диференціювати власні емоції та відтворювати події, що відбувалися з нею раніше);
- поруч із нею є уважна й турботлива доросла людина;
- дитина переконана у відсутності об'єктивних і суб'єктивних загроз.

Батьки й педагоги мають навчати учнів правил безпечної поведінки та дій у разі виникнення загрози. Особливо потрібно дбати про безпеку школярів, чиї рідні не сповна виконують свої батьківські обов'язки. Така дитина має знати, хто може прийти їй на допомогу із родичів, сусідів, фахівців, за потреби уміти зателефонувати комусь із них. Слід зауважити, що психологічна допомога буде надаватиметься усім учасникам освітнього процесу системно та ефективно [4].

Надзвичайні ситуації завжди пов'язані з високим рівнем стресу та тривоги, але водночас вимагають від людей сфокусованості та зібраності. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) в Україні

розробив поради щодо піклування про людей в час війни (<https://www.unicef.org/ukraine/documents/parents-at-war>). У цій брошурі подано вичерпну інформацію про харчування, гігієну, безпеку та психологічну підтримку дитини.

Варто пам'ятати, що робота над створенням безпечного освітнього середовища не припиняється з досягненням певного результату, бо це безперервний процес реагування на нові виклики життя, пошук нових можливостей, ресурсів, генерування нових ідей і правил. Вкрай необхідно, щоб усі його учасники усвідомлювали спільну відповідальність, мали вміння, бажання та добру волю для такої співпраці.

Література

1. Абетка для директора. URL: <http://surl.li/adrdrh>
2. Безпечне освітнє середовище: надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації: методичні рекомендації, розроблені Державною установою «Український інститут розвитку освіти». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya>
3. Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки. URL: <http://surl.li/jloju>
4. Візія майбутнього освіти і науки України. URL: Viziya.maybutnoho.osvity
5. Про затвердження Змін до Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.02.2023 № 201. URL: <http://surl.li/jlpcm>
6. Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.12.2017 № 1669. URL: <http://surl.li/anxud>
7. Про затвердження Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.08.2016 № 974. URL: <http://surl.li/afpmz>
8. Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів і STEM-лабораторій: Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.04.2020 № 574. URL: <http://surl.li/qwsj>
9. Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти: Лист державної служби України з надзвичайних ситуацій від 14.06.2022 № 03-1870/162-2. URL: <http://surl.li/clupk>
10. Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та проходження осінньо-зимового періоду 2023/24 навчального року: Лист Міністерства освіти і науки України від 17.05.2023 року № 1/6990-23. URL: <http://surl.li/hrxbh>
11. Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти: Лист державної служби України з надзвичайних ситуацій від 14.06.2022 № 03-1870/162-2. URL: <http://surl.li/clupk>

Сіткар В.І.,
кандидат психологічних наук, доцент кафедри
педагогіки і психології та інклюзивної освіти ТОКІПО
Sitkarv@gmail.com

Сіткар Н.С.,
вчителька початкових класів Тернопільської
ЗОШ № 13 імені Андрія Юркевича
Sitkarv@gmail.com

ІГРОВА ФОРМА ТА МІНІМАЛЬНІ НАВАНТАЖЕННЯ ЯК СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В БЕЛЬГІЇ

Постановка проблеми. У Бельгії існують дві незалежні системи освіти. Одна з систем представляє франкомовну спільноту Бельгії, інша – фламандську спільноту. Існують два окремих міністерства освіти: міністерство освіти франкомовної спільноти та міністерство освіти фламандської спільноти.

Дошкільна, шкільна (незалежно від форми власності) та вища освіта (в державних закладах) в Бельгії є безкоштовною, освіта фінансується державою. Держава підтримує як державні, так і приватні навчальні заклади. Держава витрачає на освіту близько 6,5% від внутрішнього валового продукту країни [3].

У Бельгії освіта для всіх дітей з інших країн – обов'язкова. Якщо батьки відмовляються, усі дитячі соціальні виплати скасовують. Ідеться про приблизно 175 євро щомісяця для кожної дитини [1]. **Поняття «дитячий садок» тут немає.** Однак, починаючи з 6 років, навчання в школі обов'язкове.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як зазначає Лариса Левченко, яка має педагогічну освіту і в Україні три роки працювала вчителькою-вихователькою в початкових класах в одній із київських гімназій, а нині, через повномасштабне вторгнення рашистів в Україну, мешкає в одній із земель Бельгії, що має назву Валлонія: «У бельгійській системі освіти немає поняття «дитячий садок», натомість діти з двох років відвідують так звані дошкільні класи. Досить часто вони розташовані в одній будівлі зі школою, однак граються дошкільнята та школярі на окремих подвір'ях. У школу діти йдуть із шестирічного віку й навчаються там 12 років» [2].

Отже, шкільна освіта є обов'язковою у віці від 6 до 16 (18) років, при цьому право працювати бельгійці отримують у віці 15 років. Шкільну освіту в Бельгії учні здобувають в початковій та середній школі.

Початкова і середня школа поділені кожна на три етапи, два роки навчання відповідають одному етапу. Загальна тривалість шкільної освіти складає 12 років. Обов'язковими є 6 років навчання в початковій школі та 4 роки – в середній школі. Крайні два роки навчання в середній школі, що не є обов'язковими, це - профільне навчання, яке визначає майбутній вибір напряму вищої освіти. Повну середню освіту та диплом про шкільну освіту, що дає право вступати до закладу вищої освіти (університету), випускник отримує у віці 18 років.

Середні школи поділяються на кілька типів. По-перше, **середня загальноосвітня школа.** В такій школі багато часу надається вивченню гуманітарних та природничих дисциплін, опануванню мовами. Навчання в загальноосвітній школі дозволить в подальшому продовжити навчання в університеті.

По-друге, **середня технічна школа,** в таких школах навчання триває до семи років, значна увага в них надається саме технічній підготовці. По завершенню такої школи можна розпочинати працювати за фахом.

По-третє, **середня художня школа,** в таких школах здобуття шкільної освіти поєднується з заняттями певним видом мистецтва [3].

Система оцінювання в школах Бельгії – 100-бальна. Водночас важливо мати високий середній бал. Загалом діти навчаються «за рівнем знань». Якщо дитина не досягає, її можуть

залишити на повторний навчальний рік. У 12 років діти переходять у школу з професійним нахилом (перукар, робота з деревом, ІТ). Це – щось на кшталт профтехосвіти після 9 класу. Утім, така можливість є лише в тих дітей, хто добре знає нідерландську мову. Українські діти з 12 років потрапляють у так звані «ОКАН школи» (приймальні класи для іноземних дітей). Там вони впродовж року вивчають нідерландську мову [1].

Зазначене вище і детермінувало **мету роботи**, а саме: ознайомитися з особливостями початкової освіти в школах Бельгії та здійснити порівняльний аналіз з системою освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. З 6 до 12 років учні відвідують початкову школу (з 1 до 6 класу). Загалом діти закінчують заклад освіти після 12 класу. У 12 років вони можуть обрати іншу школу, з професійним спрямуванням. Це щось схоже до наших закладів профтехосвіти.

Тобто в початкових класах діти вивчають письмо, читання, математику, історію, біологію (будову тіла людини), географію тощо. А вже в середній школі (після 6 класу) можуть обирати вужчу спеціалізацію, як-от мистецький напрям, технічний та інші.

Порівнюючи навчальні програми та особливості навчання школярів в Бельгії та Україні виявлено, що **навчальні програми тут не завжди збігаються з українськими**. Адже в Бельгії наших учнів, які приїхали до цієї країни після початку повномасштабної війни, зарахували до школи на рік пізніше. Тобто, наприклад, в Україні вони були б зараз у четвертому класі, а в Бельгії ходять лише в третій. Тож деякі теми вони вже вивчали ще в українській школі, тому, в цьому випадку, їм легше.

Проте певні предмети в школі є інтегрованими. Наприклад, у початковій школі математику поєднують із геометрією. В українських школах у третьому класі ще не вчать рівнобедрені трикутники та інші їхні види, але цю тему вже розглядають у бельгійській школі, тому вона є новою для наших учнів і вони також вчать це з нуля [1].

Нагадаємо, що **упродовж занять вчителі постійно змінюють вид діяльності учнів**. Це дуже схоже на реформу НУШ в Україні. Діти не сидять за партами весь урок, а можуть ходити по класу, пересувати парти тощо.

У школі, як і в дошкільних класах, вчителі часто ділять учнів на групи. Наприклад, вчителька прочитала текст і кожна група має виконати до нього різні завдання: зробити тести, прочитати вголос слова, вирізати фігурки тощо.

Велику увагу тут приділяють практичному навчанню. На початку уроку вчителі не одразу читають якесь теоретичне правило, а організовують роботу так, щоб удовж уроку учні самі його помітили та засвоїли. Наприклад, коли діти вивчають різні фігури, то спочатку вчителі роздають їм дидактичні матеріали, з яких учні вирізають фігури, потім складають їх у кошики за різними критеріями (наприклад, ті, що котяться і ні). А ще діти можуть малювати маркерами одразу на партах (звісно, усе це потім можна стерти спеціальною губкою) [2].

Школярі навчаються з 8:30 до 15:30, стільки ж часу перебувають у садочку й дошкільнята. Уроки тут тривають як пари – приблизно по півтори години. Упродовж цього часу діти мають дві короткі перерви на перекус і одну велику перерву (півтори години) на обід та прогулянку.

Середа в Бельгії – скорочений день, тож учні вчаться лише до 12 год.30 хв. Таке правило встановлено на загальнодержавному рівні. Оскільки середа є серединою тижня, то тут вважають, що учням тоді потрібно трохи відпочити, щоби набратися сил на ще два дні в школі. Саме тому, діти тут до кінця тижня майже не втомлюються і навчаються із задоволенням [2].

Домашнього завдання та оцінок у школі немає. Два рази на рік учителі віддають учням табелі, де зазначений рівень успішності (достатній, середній та високий). Цими рівнями оцінюють кожен з компетентностей та якостей дитини. Наприклад, там вказано з якими завданнями вона справлялася найшвидше, що давалося важче тощо.

Також до кожного табеля додають коротку характеристику, у якій підкреслені всі гарні навички дитини для подальшого заохочення в навчанні. Акцент – на сильних якостях учнів [2].

Тут досить суворо ставлять до пропусків без поважних причин. Навіть якщо дитина пропустила один день, то обов'язково має принести записку з поясненням батьків. Якщо ж без поважних пропусків назбирається багато, то дитину навіть можуть не перевести до наступного класу [2].

До відмінностей навчання, що виявлені в школах Бельгії та України, потрібно виокремити ще й такі: 1) **У школі немає друкованих підручників.** Натомість учителі до кожного уроку роблять окремі роздруківки із вправами, розмальовками, тестами, схемами тощо. Також у кожному класі є багато роздаткових матеріалів на різні теми, деякі з них навіть відповідають сезону. Наприклад, нещодавно учні вчили склад числа і складали його з іграшкових полуниць [2].

Деякі вправи діти виконують на планшетах, які надає школа (по 3-4 планшети на клас). Це звучить трохи парадоксально, адже, з одного боку, дітям забороняють користуватися телефонами в школі. З іншого – багато вправ під час навчання вони виконують на планшетах, а також використовують інтерактивні дошки та навушники.

2) **Під час перерв учням заборонено залишатися в приміщенні школи.** Усі мають виходити на прогулянку. Байдуже, яка погода на вулиці, діти мають проводити час на свіжому повітрі. Для цього на шкільному подвір'ї обладнано багато місць для активностей: тенісні корти, футбольне поле, боксерська груша, тренажери та велосипеди (майже кожен учень має свій велосипед). Коли ж погода погана, то на вулиці є спеціальне накриття, яке захищає від дощу.

Цікаво, що **під час таких перерв учителі не стежать за учнями**, адже це час і для відпочинку педагогів також. Натомість обов'язки нагляду за дітьми під час перерв, дозвілля, відвідин груп подовженого дня виконують окремі вихователі, яких скеровує до шкіл спеціальна державна служба, яка надає послуги по догляду за дітьми (ISBW). Вони є таким собі підсиленням для педагогічних команд. Таких вихователів у школі може бути декілька (за потребою). Також ці працівники наглядають за дітьми під час канікул – якщо батьки через роботу не можуть проводити з дітьми якийсь час, тоді в школі організують окремі групи учнів, які можуть відвідувати заклад освіти під час канікул [2].

3) **Учні вчать правила дорожнього руху з початкової школи.** Оскільки в Бельгії розвинена велосипедна індустрія, то діти з початкової школи проходять курс, де знайомляться з базовими правилами дорожнього руху. Також у них є практичні заняття з їзди на велосипеді. Їх викладає вчитель фізкультури.

Під час одного з таких занять учні в супроводі кількох вчителів можуть виїжджати на дорогу і, наприклад, тренувати правила проїзду перехресть. Тоді учні вдягають захисні шоломи та світловідбивні жилети. Водії під час таких занять їздять досить обережно та повільно [2].

4) **Дітей вчать готувати та доглядати за рослинами.** Щотижня дітей із дошкільних класів та учнів школи вчать готувати страви. У школі для цього є спеціально обладнана кухня. Також із дитячого садка дітей привчають до сільськогосподарських робіт. Вони вчаться висаджувати рослини, доглядати за ними та збирати врожай.

5) **Кожного місяця в школі змінюють меню.** Великої кухні для приготування їжі в школі немає, страви привозить кейтеринг. Щомісяця змінюється меню, у якому батьки можуть обирати комплексний набір (перша страва, основна страва, десерт) чи окремо кожен страву. Також батьки можуть обрати самостійне харчування, коли діти приносять ланч-бокси з дому. Цікаво, що кожен четвер у школі є фруктовим днем, тоді ж заборонені будь-які солодощі.

6) **У школі є уроки моралі.** А викладають їх вчителі моралі. Ці заняття чимось схожі на наші уроки «Етики». Тут виховують у дітях чуйність, співчуття та толерантність.

За спостереженнями наших співвітчизників, які, через повномасштабне вторгнення рашистів в Україну, тимчасово переїхали на проживання в Бельгію, місцеві школярі мають високий рівень емпатії: вони завжди допоможуть, коли хтось потрапив у неприємну ситуацію. Коли хтось впав чи спіткнувся, вони допоможуть встати й ще кілька разів перепитають, чи все гаразд, чи потрібна якась підтримка тощо [2].

7) Батьки й педагоги комунікують у форматі оффлайн (віч на віч), тобто без груп у Viber. До того ж немає постійної звітності вчителів. Відмінністю між бельгійськими та українськими школами є те, що тут вчителі всі питання щодо дітей та навчання вирішують лише в робочий час. І це норма, адже всі з повагою ставляться до чужої праці.

Батьки не втручаються в режим та розпорядок школи й дають змогу вчителям виконувати свої обов'язки, не відволікаючись на зайві речі. Тут немає груп у Viber, де вчителі на зв'язку 24/7. Проте є чат, де лише вчитель може писати важливі повідомлення (екскурсії, батьківські збори) або ж надсилати фото дітей із якихось подій у школі.

Батьки ж можуть поспілкуватися з вчителями, коли ті наприкінці дня віддають їм дітей біля порогу школи, але це буває дуже рідко. Загалом усі запитання щодо школи й навчання дітей з'ясовують на **батьківських зборах**, які проводять перед кожними канікулами, чотири рази на рік. Тоді впродовж тижня вчитель розписує графік на кожен день і кожному з батьків призначає індивідуальну зустріч по десять хвилин [2].

Висновки. Аналіз теоретичних джерел дає змогу констатувати, що в школах Бельгії створили цікаву і просту програму для навчання. Освітній процес відбувається в ігровій формі з мінімальним навантаженням, тому діти із задоволенням відвідують школу. Тут усе ґрунтується на взаємній повазі, а вчителі та батьки розділяють робочий та особистий час. Жодних месенджерів і батьківських чатів немає. Тоді як усі повідомлення й важливі оголошення діти передають батькам у паперовому вигляді. Школи Бельгії дотримуються принципу «дім – аби відпочивати, а школа – для навчання».

Література

1. Дім – для відпочинку, а школа – для навчання. Освіта в Бельгії очима українців. URL : <https://nus.org.ua/articles/dim-dlya-vidpochynku-a-shkola-dlya-navchannya-osvita-v-belgiyi-ochyma-ukrayintsiv/> (дата звернення 10.07.2023).

2. Досвід вчительки з Києва, яка працює в школі Бельгії. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/6052-dosvid-vchytelky-z-kyieva-iaka-pratsiuie-v-shkoli-belhii> (дата звернення: 10.07.2023).

3. Освіта в Бельгії. URL : <http://fedorchenko.ho.ua/b/1.html> (дата звернення: 10.07.2023).

Сіткар О.А.,
кандидат технічних наук,
доцент кафедри фізики
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя
Sitkar@gmail.com

Сіткар С.В.,
кандидат педагогічних наук, викладач
кафедри машинознавства і транспорту
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
Sitkars@gmail.com

Сіткар Т.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри комп'ютерних технологій
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
Sitkar@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ТА КОМПЕТЕНЦІЇ, ЯКІ НЕ В ТРЕНДІ, АЛЕ ЕФЕКТИВНІ: СУЧАСНИЙ ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Постановка проблеми. Як показує аналіз освітніх систем багатьох країн одним зі шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його запровадження [3].

У сучасному світі діти мають чимало шансів набувати нові та потрібні у житті навички, а не лише теоретичні знання. При цьому велику роль у навчальному процесі відіграють сучасні технології. Зокрема, сучасною, актуальною, потрібною та цікавою учням є віртуальна реальність (VR). У деяких країнах цей інструмент активно використовують у школах і це допомагає дітям отримувати нові знання та глибше пізнавати навколишній світ.

Технології VR дають змогу вивести освітній процес абсолютно на новий рівень, від якого школярі будуть просто у захваті. Це особливо актуально для українських учнів в умовах, коли вони поступово втрачають інтерес до навчання. Сьогодні в Україні далеко не всі школи можуть похизуватися цікавими та оригінальними методами викладання, тим паче коли йдеться про застосування новітніх інструментів [2].

З офіційних джерел відомо, що Велика Британія досі залишається однією з найбажаніших країн для здобуття освіти серед дітей усього світу [1]. Це й спонукає нас більш глибоко ознайомитись з досвідом цієї країни, щодо організації навчального процесу в закладах середньої та вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нещодавно британська некомерційна організація Education Endowment Foundation провела дослідження з метою виявити на які педагогічні методики і технології сьогодні – просто мода, що минає, а які – реально працюють [4]. Узагальнивши результати дослідження вони **ззначають**, що метод спроб і помилок – не найкращий варіант у педагогіці. Дослідники вважають, що педагогіка має бути доказовою, як медицина. Науковці проаналізували понад 2,5 тис. досліджень, **оцінили академічний вплив** (кількість додаткових місяців досягнутого академічного прогресу), **тривалість ефекту, віддалені наслідки, вплив на здоров'я та психологічний комфорт учителів і вартість кожної педагогічної методики.** У підсумку вони обрали та опублікували у збірнику Teaching and Learning Toolkit 30 із них: а) ті, ефективність яких можна вважати доведеною; б) сумнівні; в) ті, яких радять позбутися. Цей набір педагогічних інструментів застосовують у двох третинах середніх шкіл Великої Британії. Стислу версію дослідження опублікували в дослідницькому журналі Nature [4].

Сьогодні Україна, через війну втратила певний комфорт життя та щоденну стабільність, і компенсувати ми це можемо завдяки освіті. До того ж нині відкрилося вікно можливостей для української освіти завдяки низці міжнародних партнерів, які готові долучатися, ділитися експертизою, найсвіжішими дослідженнями, навчати та фінансувати українську освіту. Тож маємо користуватися цим шансом. Міжнародні донори готові долучатися і до фізичної відбудови шкіл, і до наповнення українських шкіл новими сенсами. Для них важливо не просто відновити приміщення, а зробити простір навчального закладу кращим: створити сучасний ІТ-клас або лабораторії, яких не було раніше [5].

Зазначене вище і зумовило **мету роботи**, а саме: здійснити опис ефективних педагогічних практик Великої Британії в контексті можливості їх застосування в сучасному освітньому просторі України.

Виклад основного матеріалу. Школи Великої Британії займають перші рядки рейтингів та приваблюють талановитих дітей своєю винятковою якістю навчання, індивідуальним підходом та перспективами. Це й мотивує нас ознайомитися зі специфікою навчання в школах цієї країни.

Спираючись на досвід нашої співвітчизниці Світлани Січкарь, яка працювала помічником учителя в державній школі у Великій Британії, виявлено такі особливості в роботі шкіл цієї країни. Зокрема, щодо **дисципліни**, вона відзначає, що навчання в школі розпочинається о 8:30, а закінчується о 15:00. Учні, які приходять пізніше хоча б на хвилину, особисто зустрічає директор школи на рецепції та пояснює, що правилами школи заборонено запізнюватися на уроки. Взагалі, дуже часто під час виховних бесід наголос на тому, що школа має певні правила і закони і їх потрібно поважати, якщо хочеш навчатися в цій школі далі. Дисципліна і взаємоповага мають дуже важливе значення як у школі, так і в суспільстві. Наприклад, коли учитель робить зауваження учневі і просить припинити говорити під час уроку, то наголошує на тому, що це є проявом неповаги до нього та інших дітей. І зазвичай цей аргумент працює. Крім того, в школі існує чіткий алгоритм дій у випадку, якщо дитина не реагує на зауваження. Спочатку усне зауваження, далі ім'я порушника записують на дошці. Якщо і це не допомагає, то вчитель надсилає емейл до так званої «mediation team»: приходить представник даної команди, забирає дитину з класу, проводить виховну бесіду і пояснює, чому така поведінка під час уроку неприпустима. Тож учитель не витрачає час уроку на дисциплінування окремого учня, а спокійно проводить урок далі [6].

Крім того немає жодних підручників і важких портфелів! Діти не носять до школи ні підручників, ні зошитів. Діти приходять до школи з ручкою, олівцем і обідом. Усі зошити зберігаються у класах, де проводяться заняття. Класні кімнати закріплені за учителями, а не за учнями. Тобто, учні ходять із класу в клас. А їхні зошити з різних предметів зберігаються у тих класах, де проводиться заняття з певного предмету. Дитина може взяти зошит додому, якщо хоче повторити матеріал або підготуватися до контрольної. Зошитами учнів забезпечує школа. Підручники також майже не використовують на уроках. Кожен клас оснащений як мінімум проектором або інтерактивною дошкою: всі матеріали до уроків вчителі готують у вигляді презентацій та роздрукованих матеріалів. Це також дуже зручно у разі відсутності вчителя: він чи вона надсилає матеріали до свого уроку, а людина, яка прийшла на заміну, їх використовує. Для виконання домашніх завдань підручники теж не потрібні – все у Google Classroom. Домашні завдання задають раз на тиждень або рідше. І ніколи не перевіряються під час уроку. Повторення. Кожен урок майже з усіх предметів починався так званим «To-do-now task». Це завдання, яке учні починали виконувати щойно прийшли в клас і сіли за парти. Воно здебільшого для повторення матеріалу, вивченого на попередньому уроці або раніше. Особливо, зазначає пані Св. Січкарь, мені подобалося це завдання на уроках математики, тому що зазвичай воно містило завдання з різних тем [6].

До того ж, діти вчать вчитися. Напевно, це те, що найбільше заслуговує на увагу. Від дітей не вимагають зазубрити напам'ять десятки формул, теорем, правил. У кабінетах математики, науки є багато стендів, де написані формули. Але формули часто є і в самих

завданнях навіть під час тесту. Учні вчать розуміти і вміти користуватися вивченим матеріалом. Учителі часто говорять: *запам'ятати все неможливо*. Але важливо знати, де знайти формулу для вирішення певної задачі і як її використати. Дітей вчать використовувати свої знання для того, щоб застосувати їх у різних ситуаціях, аналізувати матеріал, робити висновки.

Також заслуговують на увагу обговорення та дискусії на уроках. На уроках учителі часто використовують прийом «Talk to each other» (поговоріть один із одним). Дітей заохочують висловлювати свою думку, ділитися своїм досвідом і просто спілкуватися між собою. Зазвичай учні охоче дискутують і, що цікаво, обговорюють саме питання, поставлене вчителем, а не щось інше. Крім того, це дає можливість їм трохи відволіктися, розслабитися, а потім знову сконцентруватися і слухати уважно урок.

Ще однією особливістю є те, що на різних уроках присутні різні групи учнів. Зауважимо, що британська система поділу на класи більше нагадує українську університетську. Є потік – наприклад Year 7: це всі діти, які прийшли в школу у вересні у 7 клас. Їх ділять на тьюторські групи, щось на зразок наших класних груп, і за кожною групою закріплений тьютор, з яким вони зустрічаються щодня з 8:30 до 9:00. Це схоже на виховну годину. Але на уроки дітей ділять на групи відповідно до їхніх здібностей. Є сильні групи, середні і слабші. Програму також адаптують відповідно до рівня групи. Якщо дитина добре знає математику, але не дуже добре англійську, то на математику вона буде ходити із сильнішими дітьми, а на англійську із слабшими. Це дуже важливо, адже вчитель може підібрати матеріал до уроку відповідного рівня. Крім того, як вважають учителі, це дає можливість дітям мати більше друзів.

Крім вищезазначеного, привертає увагу і така педагогічна особливість як «S-план». Це план занять із певної теми у вигляді англійської букви S. На початку букви розміщується перша тема, відповідно в кінці – остання. Специфіка методу в тому, що діти знають, що вони будуть вивчати в межах певної теми. Часто на початку вивчення теми, вчитель робить опитування, щоб визначити, що діти вже знають, а що хотіли б дізнатися. І тоді вони разом складають або коригують цей план. Під час підсумкових уроків такі плани використовують для повторення, роблячи там певні короткі позначки до кожної теми [6].

Щодо питання, яке стосується профільного навчання у школах Великої Британії, зазначимо, що для учнів 10-11 класів воно вже починається. У 9 класі (14 років) учні обирають 4 предмети, які вони будуть вивчати у 10 і 11 класі. Таким чином, у 10 і 11 класі діти мають 4 обов'язкових предмети (англійська мова, математика, наука (біологія, фізика, хімія) і фізкультура) і 4 предмети – на вибір. У 11 класі діти здають державні іспити з усіх цих предметів і вступають до коледжу. Навчання в коледжі триває 2 або 3 роки (16-18 років) і є безкоштовним та обов'язковим для всіх [6].

Порівнюючи наведені приклади, розуміємо, що система освіти у Великій Британії кардинально відрізняється від української. Проте, в контексті дослідження варто звернути увагу на набір педагогічних інструментів, які застосовують у двох третинах середніх шкіл Великої Британії. Зокрема, це – **чотири потужні методики (навчати планування та саморегуляції; розвивати усвідомлення прочитаного; готувати до публічних виступів; давати завдання для малих груп)**, які можуть полегшити роботу кожного педагога. Зазначимо, що вони не потребують закупівлі дорогих програм чи додаткового обладнання, змін структури шкільного дня, складного перенавчання педагогів. Кожна така методика дає учням 6-7 місяців прогресу. Специфіку цих методик і розкриємо нижче.

1. Навчати планування та саморегуляції. Методика, яка отримала найвищий бал за академічний вплив: навчати учнів планувати, контролювати та оцінювати своє навчання, допомагаючи їм розвинути усвідомлення власних сильних і слабких сторін. Без додаткових занять діти зазвичай навіть не усвідомлюють того, як саме вони щось запам'ятовують, набувають нових навичок. Вони знають про себе те, що кажуть їм дорослі, часом зовсім не позитивно: «ледачий», «акуратний», «нетямущий», «з гарною пам'яттю». Учні думають, що темп навчання, шкільні успіхи, кількість зусиль для досягнення мети, здібності – це щось

стале, що притаманне їм від народження. Якщо спонукати дитину аналізувати, у яку годину, за яких умов їй краще займатися, що покращує її пам'ять та увагу, це змінить ситуацію.

Учитель має підказати, які стратегії навчання існують, та привчати обирати найкращу для поставленого завдання. Добре спрацьовує особистий приклад. Учителі можуть моделювати власні процеси мислення під час читання тексту або розв'язання проблеми, коментувати, як вони самі аналізують, синтезують, висувають гіпотези, доходять певних висновків, а також як налаштувати себе на оптимальний робочий режим і що підвищує можливості інтелекту дитини. Важливо також заохочувати учнів ставити собі запитання на кшталт: «Що мені здалося важким у цьому уроці?» і «Що я можу зробити, якщо я застряг на проблемі?» А ще опитувати школярів про їхні плани підготовки до майбутнього тесту, обговорювати та перевіряти ідеї та методи, які відрізняються від їхніх власних [4].

Педагог має пропонувати дитині набір інструментів для самого процесу навчання, а також для самооцінювання результатів навчання.

2. Розвивати усвідомлення прочитаного. Ми звикли думати, що навчити читати означає розпізнавати літери, склади та слова. Проте надзвичайно важливо, щоб учні будь-якого віку вміли читати активно, з глибоким усвідомленням контексту. Діти та підлітки мають переказувати, узагальнювати ключові моменти, відповідати на запитання (і не лише про те, що відбувається, а й про те, про що прямо не вказано, наслідки, мотиви персонажів), заповнювати таблиці порівняння, малювати ментальні карти за текстом. Учні можуть використовувати стратегії мислення, такі як об'єднання ідей чи прогнозування, створювати власні візуальні анотації.

Дослідники дійшли висновку, що ці стратегії мають суттєвий вплив: заняття з усвідомлення прочитаного прискорюють навчання учнів у середньому на 6 місяців, що робить їх вирішальним компонентом раннього навчання читання [4].

3. Готувати до публічних виступів. Окрім того, щоб навчати читати й писати, школярів варто вчити ще й говорити. Нині дітей слід готувати до публічних виступів. Навіть дистанційно люди переходять від повідомлень до виступів на Zoom-конференціях, від публікацій до створення подкастів та відеоматеріалів. Та й загальне покращення навчання загалом залежить від уміння презентувати та відстоювати власну думку.

Найкраща практика для цього: дискусії, дебати, читання книг вголос, бесіди на певну тему, опрацювання термінів, а також постановка таких запитань, які допомагають учням заглибитися в тему. Наприклад, методика Talk Detectives, де учні використовують контрольний список, щоб визначити ключові елементи під час обговорень у класі.

Проаналізувавши 154 дослідження, вчені дійшли висновку, що втручання в усну мову є недорогим, підтверженою стратегією, яка прискорює навчання в середньому на 6 місяців [4].

4. Давати завдання для малих груп. Найкращий розмір групи – від 3 до 5 учнів. За словами дослідників, робота учнів у малих групах має позитивний вплив і може бути ефективним підходом для підвищення успішності. Однак уникайте неструктурованої групової роботи – вчителям рекомендують прислухатися та керувати процесами, якщо конструктивної діяльності немає. А ще ретельно розробляти завдання, досить складні, щоб перевищувати можливості одного учня. Разом діти мають робити те, що самотужки дійсно не вдасться, мати спільний результат або мету, щоб оцінити переваги групової роботи.

Одним із дуже ефективних підходів є *метод мозаїки або групового пазла*. Учніам призначають тему, а потім формують малі групи. Кожен член групи бере лише один аспект теми та інтенсивно його вивчає. Тобто в кожній групі існує лише один «експерт» із заданого аспекту. На цьому етапі кожна група отримує загальний поверхневий погляд на проблему, а «експерти» самостійно заглиблюються в певні аспекти. Потім «експерти» з усіх груп збираються разом та обмінюються думками. Після такої спеціалізації на третьому етапі «експерти» повертаються до початкових груп і передають отримані знання іншим членам групи. На завершальному етапі вчитель перевіряє рівень засвоєння всіх аспектів проблеми

кожним членом групи (тестування, контрольна, опитування). Результати членів команди демонструють сумлінність роботи «експертів» [4].

На закінчення вважаємо за необхідне висвітлити питання, що саме сьогодні ускладнює вчителю життя та, що зовсім не працює? У дослідженні 2016 року вчені з Гарварду, щодо першого питання виділили **дві практики**, що можуть певним чином допомогти учням, але погано впливають на вчителів, які здатні досягти того ж результату іншим способом, а саме: **1) продовження навчального часу; 2) індивідуальне навчання.**

Стосовно того, **що зовсім не працює**, особлива увага приділяється неефективності деяких методик. Зокрема, такими вважають: **1. Залишити на другий рік.** На жаль, учні не сприймають таку ситуацію як нормальну. Для них це покарання та доказ неуспішності, що призводить до безлічі проблем: від низької самооцінки та депресії до збільшення кількості тих, хто кидає школу. Та й повторне навчання не виправляє ситуацію. У середньому після завершення додаткового року ці учні відстають на три місяці академічного прогресу порівняно з однолітками, які навчаються далі. **Чим це замінити?** Надавати спеціалізовану допомогу під час наступного навчального року.

2. Ділити за стилями сприймання. Мода ділити дітей на візуалів, аудіалів та кінестетиків, а потім шукати до кожної групи підхід, вже минула. Ще десять років тому вчені довели, що це не дає особливого ефекту. Проте у Великій Британії 89% учителів досі вірять, що підбір дидактичних матеріалів та інструкцій для учнів з різними стилями сприймання покращує навчання [4].

Кожен учень навчається по-різному, але, не забуваймо, що сенсорні системи працюють разом, а не окремо. Дослідження показують, що такі ярлики, як «візуал», можуть зашкодити учням пізнавати себе, експериментувати з іншими способами сприймання інформації та мислення. **Чим це замінити?** Застосовуйте для всіх мультимодальний підхід: хай інформація надходить у такому вигляді, щоб її можна було побачити, почути і навіть помацати. Щоб зекономити час та сили вчителя, частіше просіть учнів демонструвати такі різні методи під час підготовки до занять. Хай обирають самотужки, кому що подобається. А завдання мають бути максимально творчими: нову тему можна намалювати, театралізувати, виліпити, написати пісню про неї. Дослідження свідчить, що це мотивує учнів та сприяє кращому та більш тривалому запам'ятовуванню, збереженню та відтворенню матеріалу [4].

Висновки. Система освіти у Великій Британії кардинально відрізняється від української. Заклади освіти цієї країни займають перші рядки рейтингів та приваблюють талановитих дітей своєю винятковою якістю навчання, індивідуальним підходом та перспективами.

Протягом останніх років багатьом дітям стало нецікаво відвідувати уроки через «заїжджені» та несучасні методи викладання у більшості українських шкіл. Війна та перехід на онлайн-навчання ще більше поглибили цю кризу. Навіть повернення за шкільні парти не гарантує підвищення мотивації учнів. Аби знову зацікавити дітей навчанням, потрібно кардинально змінювати підходи до викладання матеріалу у школах. Одним із допоміжних інструментів у цьому процесі можуть стати саме технології віртуальної реальності.

Література

1. Бондар М. Освіта в Англії: цікаві факти про навчання школярів та студентів. URL: https://24tv.ua/education/osvita-angliyi-fakti-pro-navchannya-shkolyariv-ostanni-novini_n1432523 (дата звернення 17.09.2023).

2. Волошин М. Безмежні можливості: як віртуальна реальність допомагає здобути сучасну та ефективну освіту. URL: https://24tv.ua/education/distantsiyna-shkola-optima-yak-virtualna-realnist-dopomagaye_n2387084 (дата звернення 16.09.2023).

3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / Під заг ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.

4. Мірошнікова А. Що працює, а що ні: які педагогічні методики ефективні, а які – лише заважають учителю? URL: <https://osvitoria.media/tag/metodyky-navchannya/> (дата звернення 15.09.2023).

5.«Освіту не можна відкласти на потім»: Зоя Литвин про відбудову шкіл та освіти. URL : <https://osvitoria.media/experience/osvitu-ne-mozhna-vidklasty-na-potim-zoya-lytvyn-pro-vidbudovu-shkil-ta-osvity/> (дата звернення 16.09.2023).

6.Січкарь Св. Без підручників і майже без домашки: як навчають у Великій Британії. URL: <https://osvitoria.media/experience/bez-pidruchnykiv-i-majzhe-bez-domashky-yak-navchayut-u-velykij-brytaniyi/> (дата звернення 15.09.2023).

Слабінська Л.Д.,
викладачка Красноградського педагогічного
фахового коледжу Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
lubaus057@gmail.com

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ВИМОГА ЧАСУ

В умовах сьогодення, коли відбувається утвердження України на міжнародній арені, закріплення української мови як державної, першочерговим завданням постає забезпечення використання її в професійній діяльності кожного громадянина. Розвиток і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя є важливим елементом забезпечення національної безпеки та національних інтересів України [3].

Педагоги зобов'язані володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків [2]. Завдання педагогічного фахового освітнього закладу – підготувати кваліфікованих, грамотних, компетентних фахівців, які б досконало та ґрунтовно володіли українською літературною мовою в професійній, офіційно-документальній сфері та набули навичок комунікативного використання засобів мови, оволоділи мовою своєї спеціальності. Акцент переноситься на формування навичок професійної комунікації, студіювання особливостей фахової мови, на розвиток культури мови.

Стрижневими компонентами професійно-комунікативної діяльності є мовленнєва компетенція і компетентність.

Мовна професійна компетенція – це сума систематизованих знань, норм і правил літературної мови, за якими будуються правильні мовні конструкції та повідомлення за фахом [1].

Мовленнєва компетентність – це комплексне поняття, яке, спираючись на мовну компетенцію, охоплює систему мовленнєвих умінь (вести діалог, сприймати, відтворювати і створювати усні й писемні монологічні і діалогічні висловлювання), які необхідні для спілкування в різних ситуаціях. Це адекватне й доречне використання мови і позамовних (інтонації, міміки, жестів) засобів виразності в конкретних комунікативних ситуаціях для передавання певної інформації [1]. Комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між суб'єктами. Особливо це стосується вчителя початкової школи, мовлення якого повинно бути взірцем для учнів та основою розвитку їхніх комунікативних здібностей. Таким чином, виникає необхідність звернутися до проблеми комунікативної компетентності як умови успішної професійної діяльності вчителя початкової школи.

Спостереження за мовленнєвою діяльністю здобувачів освіти, показує, що переважна частина не володіє вміннями комунікативно досконалого мовлення, що виражається у низькій мовленнєвій культурі та мовленнєвій техніці, наявна значна невідповідність між реальними вміннями майбутніх фахівців і їх уявленнями про власний рівень мовлення,

сформована стійка нераціональна модель мовленнєвої діяльності, яка характеризується порушенням чистоти мовлення, лексичною бідністю, багатослів'ям та відсутністю належної логіки. Однак, основним недоліком мовлення є монотонність, сухість, внаслідок чого інформація, пояснення не супроводжується емоційною виразністю. Пояснюється це частим перебуванням у мовному середовищі, яке не відповідає вимогам сьогодення, відсутністю належної вимогливості всіх викладачів освітнього закладу до якості мовлення здобувачів освіти.

Тому, враховуючи зазначене, та спираючись на системну мовно-мовленнєву підготовку вчителя початкової школи у коледжі, віддаючи належне курсам сучасної української мови та методиці навчання мови в початкових класах, велике значення приділяємо освітньому компонентові «Основи культури і техніки мовлення». При вивченні курсу серед тем практичного мовлення, на яких зосереджується увага, основне місце займають питання: володіння технологією мовлення, що, крім дихання, дикції, чистоти й висоти голосу, передбачає додержання орфоепічних норм, що особливо необхідно у процесі підготовки майбутніх фахівців початкової школи; знання засобів логіко-емоційної виразності читання і мовлення та практичне володіння ними. Ці засоби охоплюють різновиди пауз, їх тривалість, логічні наголоси, зміни тону і темпу мовлення; уміння вчителя в процесі підготовки до словесної дії орієнтуватися на особливості різних жанрів публічних виступів: розповідь, бесіду (індивідуальну та колективну – форма діалогу та полілогу), доповідь, промову. З метою формування в майбутніх учителів умінь інтонаційної виразності використовується серія методик: виголошення з різною інтонацією окремих слів, фраз, фонотренінг, сприйняття та характеристика інтонацій у мовленнєвій діяльності залежно від ситуації.

Диспути, евристичні бесіди, змагання, проблемні запитання та завдання, навчальні дискусії на лінгвістичні та суспільні теми, конкурси, дидактичні ігри, вікторини – далеко неповний перелік перевірених досвідом методів і форм навчання, які в атмосфері суб'єкт-суб'єктних відносин (взаємопідтримки, партнерства, співробітництва) дають змогу здобувачам освіти не лише здобути й поглибити лінгвістичні знання, а й отримати мовленнєву практику. Бо саме практична діяльність формує якісні ознаки мовлення, шліфує тонке чуття виражальних можливостей мови, відточує виразність думки.

З метою формування й удосконалення мовленнєвих навичок педагога практикуємо такі види контролю:

1) контроль як розвитком культури мовлення, так і культури спілкування здобувачів освіти, створення установки на оволодіння літературною мовою в різних ситуаціях спілкування;

2) контроль і розвиток власних умінь виразного мовлення, що досягається вмільм інтонуванням залежно від змісту, умов спілкування, а також шляхом доречного вживання зображальних засобів, засобів образної словесної наочності;

3) контроль і розвиток комунікативних умінь, умінь розбиратися в питаннях техніки комунікації, з'ясування своєї соціальної позиції у спілкуванні.

Протягом усього періоду навчання зміст мовної освіти майбутнього вчителя початкової школи в освітньому закладі спрямовано на забезпечення такої мовно-теоретичної і мовленнєво-практичної підготовки, яка була б відповідною його ролі в сучасній школі: знання мови не є самоціллю, в соціумі важливим є саме спілкування, мовленнєва дія та її наслідки. Тобто, навчити мови – це значить сформуванню комунікативну компетентність.

Література

1. Бондаренко А. І. Українська мова (за професійним спрямуванням): навчально-методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. Миколи Гоголя, 2021. 102 с.

2. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704-19-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#n149> (дата звернення: 10.09.2023).

3. Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.07.2019 р. № 596-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-2019-%D1%80> (дата звернення: 10.09.2023)

Сотніченко І.І.,
кандидат педагогічних наук, проректор
Комунального навчального закладу Київської обласної ради
«Київський обласний інститут післядипломної освіти
педагогічних кадрів»
sotirina2020@gmail.com

ОСВІТНІ ПРАКТИКИ В СИСТЕМІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВИТИ ПЕДАГОГІВ

*Неможливо жити краще,
ніж проводячи життя в прагненні стати досконалішим.
Хто хоче зрушити світ, нехай зрушить себе.*

Сократ

Життя в сучасному суспільстві є досить динамічним, постійно висуває нові вимоги до фахівців. Знать і компетентностей, якими ми володіємо сьогодні, завтра вже недостатньо. Така тенденція зумовила стрімкий розвиток концепції «Навчання протягом усього життя». Формальна освіта не забезпечує повністю професійні потреби педагогів в силу її орієнтованості на академічність знань. Доповненням та / або альтернативою формальної освіти в навчанні протягом усього життя є неформальна освіта, як більш вмотивована та усвідомлена, що відкриває нові можливості для саморозвитку особистості і професіонала.

Неформальна освіта у професійній діяльності педагога набуває особливого значення, забезпечуючи оновлення змісту, форм і методів навчання та удосконалення компетентностей фахівця, надаючи можливості для постійного самовдосконалення, уможливаючи варіативність способів професійного розвитку, сприяючи активній комунікації та соціалізації, розвиваючи професійну мобільність [3].

Закономірно, що в науковій спільноті України проявляється постійний інтерес до проблем неформальної освіти педагогів: В.П. Андрущенко, І. О. Ахновська, О. В. Василенко, В. В.А. Литвин, Л. Б. Лук'янова, Л.М. Москаленко, Н.П. Павлик, Н. О. Терьохіна та інші.

Представляємо одну з форм організації неформальної освіти для педагогів, яка реалізується в Київській області.

Відповідно до закону «Про освіту»: «Професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання» [1]. Закон визначає три види освіти: формальна, неформальна, інформальна. Педагогічний працівник має права вибору виду, форми та суб'єкта підвищення кваліфікації.

За ініціативи Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» з 2016 року і по цей час в Київській області впроваджується проєкт неформальної педагогічної освіти, який передбачає організацію та проведення майстер-класів та педагогічних студій.

Мета майстер-класу/педагогічної студії – реалізація індивідуальної освітньої траєкторії учасників на основі популяризації авторської методичної системи, вивчення кращих педагогічних практик. Що забезпечує створення умови для професійного самовдосконалення й розвитку, сприяє виробленню власних підходів до використання досвіду в особистій практиці, розвиває професійні компетентності педагогів.

Педагогічні спільноти функціонують на основі досвіду професійної діяльності одного або кількох педагогів певного/різних фахів, які об'єднані однією тематикою, представляють практичні освітні напрацювання, що підтверджені та визнані на міжнародному, національному, регіональному рівнях. Є одним із видів сертифікаційного навчально-

методичного заходу безперервної професійної освіти, спрямованого на розвиток професійних компетентностей педагогічних працівників за певною освітньою технологією або методикою навчання, виховання. За формою належить до неформальної інституційної освіти та здійснюється понад обсяги, встановлені навчальними планами освітніх програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Майстер-клас/педагогічна студія створюється з ініціативи педагогічного працівника, центру професійного розвитку педагогічних працівників, органу управління освітою територіальної громади, структурного підрозділу інституту. Педагогічні спільноти репрезентують носіїв цінного педагогічного досвіду, який цікавим, результативним і представляє різні аспекти: інноваційні підходи до організації освітнього процесу (з різних предметів), розвиток глобальної освіти та інфомедійної грамотності вчителів, вдосконалення управління класом та створення позитивної атмосфери в освітньому середовищі, педагогіка співробітництва, розвиток критичного мислення та творчості, формування ключових і предметних компетентностей, STEM-освіта, управління освітніми проєктами тощо. Тематика професійних спільнот охоплює актуальні проблеми освітнього та виховного процесів.

Така організація неформальної освіти відповідає основним засадам, на яких вона ґрунтується [2]: «вчитися в дії» – знання отримуються та компетентності розвиваються під час практичних занять; «вчитися взаємодіяти» – робота відбувається групах або командах; «вчитися вчитися» – ознайомлення з досвідом колег дає можливість проаналізувати свій досвід і адаптувати його в практику власної діяльності.

Педагогічна спільнота формується на добровільних засадах з-поміж педагогів, які виявили інтерес до визначеної проблеми та мають бажання ближче познайомитися з досвідом та провідними ідеями педагога-майстра. Зміст діяльності визначається в освітній програмі, яка погоджується в установленому порядку.

Неформальною освітою за такою формою охоплені всі категорії педагогічних працівників та керівні кадри. За сім років педагогам області було запропоновано 477 професійних спільнот, навчання в яких пройшли 14578 осіб.

Фахівці інституту протягом року модерують майстер-класи та педагогічні студії, допомагають в організації зустрічей професійних спільнот. Інформація про діяльність у проєкті поширюється через різні канали комунікацій: портал та Facebook сторінку інституту, Ютуб канал інституту «Вісь», інші соціальні мережі.

Проєкт плекає цінності ЮНЕСКО щодо рівного доступу для всіх до якісної освіти, сприяє обміну передовими педагогічними практиками через заохочення культури обміну знаннями, стимулює всебічний розвиток людини та навчання протягом життя.

Неформальна освіта набуває важливого значення у контексті забезпечення сталого й збалансованого розвитку суспільства. Це можливості для саморозвитку, самореалізації; для здобуття нових знань і практичного досвіду; для пошуку мотивації та натхнення [2]. В неформальній освіті через педагогічні спільноти реалізуються добровільність і щирий інтерес до предмету навчання, здобуття компетентностей для задоволення професійних особистісних потреб. Інституціолізована, цілеспрямована та спланована суб'єктом освітньої діяльності неформальна освіта стає важливим та ефективним видом освіти педагогів, альтернативою та/або доповненням до формальної освіти.

Література

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>
2. Неформальна освіта в Україні: особливості, переваги, недоліки. URL: <https://uain.press/blogs/neformalna-osvita-v-ukrayini-osoblyvosti-perevagy-nedoliky-1063599>
3. Сучасні аспекти організації неформальної освіти майбутніх педагогів. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/17_46_2021/pedagog/Bulletin_17_46_Pedagogika_Lytvyn.pdf

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ГУРТКОВІЙ РОБОТІ

В умовах виконання завдань «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2022-2027 рр.» система освіти має бути спрямованою на задоволення потреб суспільства у цілісних, творчо розвинених педагогах, які володіють сучасними методологіями і спроможні до застосування у професійній діяльності інноваційних, в тому числі комп'ютерних технологій та завдяки цьому вдосконалювати фахову компетентність, педагогічну майстерність, культуру, духовність, соціальну й творчу активність.

Ні для кого не секрет, що діти ХХІ століття живуть і розвиваються в глобальному інформаційному полі. Телебачення і Інтернет міцно увійшли в життя наших дітей і має серйозний вплив на їх розвиток.

У сфері освіти все більше уваги приділяється інформаційним технологіям навчання, що обумовлено вимогами, які висуває суспільство і роботодавців до молодих фахівців.

Сьогодні, перед педагогами постала серйозна проблема використання комп'ютера не тільки для оформлення ділової документації, а й для використання презентацій на заняттях, батьківських зборах, святах та розвагах, виготовлення наочних посібників для індивідуальної роботи з дітьми тощо. Адже рукописне оформлення документацій, самостійне малювання дидактичного матеріалу – це вже далеко вчорашній день.

Все вищевикладене не піддається сумніву. Але виникає закономірне питання: а хто створить вихованцям необхідні умови навчання з використанням найсучасніших технологій та засобів технічного навчання?

Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні визначають одним із пріоритетних напрямів державної політики-науково-технічний та інноваційний розвиток України. Розвиток інформаційного суспільства в Україні передбачає широке впровадження ІКТ в усі сфери суспільного життя, науку, освіту, культуру, охорону здоров'я тощо [1].

В сучасному позашкільному закладі відбувається цілеспрямований процес виховання та навчання особистості, формування її творчої компетентності, яка має свободу вибору професії, отримання знань про матеріальний та духовний світ. Реалізація цього процесу у значній мірі залежить від рівня професійної підготовки педагогічних працівників.

Традиційні методи викладання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в сучасних умовах не можуть повною мірою забезпечити необхідний потенціал інтелектуального випередження, що виражається в готовності вихованців до сприйняття нових ідей, знань і технологій, а також до продуктивних нових розробок. Відповідно необхідний пошук нових методів, які в більшій мірі забезпечать підготовленість вихованця до швидкої зміни технологій, притаманні сучасному суспільству.

Одним із напрямів модернізації системи освіти є впровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес. Сучасне життя вимагає від педагогів освоєння комп'ютерної техніки, тому що багатьом вихованцям, які вже достатньою мірою володіють комп'ютерною технікою, більш близькими і зрозумілими є комп'ютерні та мультимедійні версії тем курсів гуртків, які вони відвідують.

ЗП(ПТ)О мають великі можливості для впровадження ІКТ, які надають знання, формують вміння за інтересами, створюють умови для розвитку творчого потенціалу підлітків. Використання у гуртковій роботі ІКТ сприяє гармонійному формуванню творчої та діяльнісної особистості вихованця, та підвищенню професійної компетентності педагога [2].

Будь-яка інформаційна технологія – це педагогічна технологія, оскільки основу процесу навчання складає отримання та засвоєння інформації. Тому під час використання ІКТ у навчально-виховній діяльності необхідно дотримуватися основних дидактичних принципів (систематичності, послідовності, доступності, диференційованого підходу, науковості), а

також принципів адаптивності (пристосування ІКТ до індивідуальних особливостей дитини), керованості (можливість корегування педагогом процесу навчання та виховання на будь-якому етапі), інтерактивності (спілкування суб'єктів навчально-виховного процесу), оптимального поєднання індивідуальної та групової роботи; підтримання в дитини стану психологічного комфорту, необмеженості змісту навчання [4].

Впровадження ІКТ передбачає необхідність розвитку освіти на основі нових концепцій і запровадження сучасних інформаційних технологій у навчальний процес, підготовку нової генерації педагогічних кадрів.

Мета провадження ІКТ в навчально-виховний процес у ЗП(ПТ)О:

1. Удосконалення професійної майстерності педагогів у сфері розширення освітнього простору засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

2. Залучення педагогів до створення інформаційного освітнього простору, що об'єднує педагогів, вихованців та їх батьків за близькими до педагогіки проблемами для акумулювання ідей та об'єднання можливостей.

3. Стимулювання керівників гуртків до самостійного поглибленого розширення знань шляхом вивчення сучасних педагогічних технологій.

4. Пошук та підтримка керівників гуртків як педагогів-творців та педагогів-дослідників, сприяння впровадженню їхніх розробок, ідей у педагогічну практику керівників гуртків.

5. Аналіз, фактичний стан педагогічного процесу в аспекті впровадження ІКТ у навчально-виховний процес [5].

Аналіз проблем використання ІКТ в навчально-виховному процесі засвідчує, що раціональне поєднання новітніх засобів навчання з традиційними є складним педагогічним завданням, яке потребує розв'язання багатьох матеріально-технічних, організаційних, психолого-педагогічних, навчально-методичних проблем: розроблення відповідного навчально-методичного забезпечення, формування культури творчої діяльності, розвиток творчих здібностей, пізнавальної та творчої активності, формування індивідуального стилю творчої діяльності.

Література

1. Використання мультимедійних технологій у процесі навчання. *Завуч*. 2007. № 3. с. 10-11.
2. Дементієвська Н.П., Морзе Н.В. Як можна комп'ютерні технології використати для розвитку учнів та вчителів. *Актуальні проблеми психології: Психологічна теорія і технологія навчання*. За ред. С.Д. Максименка, М.Л. Смульсон. К.: Міленіум, 2005. Т. 8, вип. 1. 238 с.
3. Жалдак М. І. Професійна діяльність вчителя та інформаційні технології / М. І. Жалдак. *Освіта*. 2004. 3–10 берез. С. 5.
4. Жук Ю. О. Планування навчальної діяльності з урахуванням використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій / Ю. О. Жук, О. М. Соколюк // *Інформаційні технології і засоби навчання* : зб. наук. праць. К. : Атіка, 2005. С. 96-99.
5. Пометун, О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. Посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. К. : А.С.К., 2004. 192 с.
6. Технічні засоби навчання: курс лекцій: навч. Посібник [для студентів педагогічних закладів] / Г. П.Дубовецький, Є. О.Перепелиця [та ри.]; / Національний рит. Університет імені М. П.Драгоманова. К., 2000. 136 с.

Стандрет Г. Н.,
керівник гуртка-методист
КЗ ТМР «Станція юних техніків»,
асистент вчителя ТЗОШ 26 ім. Д. Заплітного
halyastandret@gmail.com

ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Нова українська школа – це педагогіка партнерства, готовність до інновацій, нові стандарти й ресурси навчання. Одним із напрямів Нової української школи є інклюзивне навчання. Учитель та його помічник – асистент є найважливішою ланкою в організації інтегрованого та інклюзивного навчання.

Сьогодні основною метою розвитку суспільства визначено повагу до різноманіття, ідею толерантності, що могло би забезпечити повноцінну інтеграцію усіх верств населення у соціум, зокрема, й дітей з особливими потребами. Поряд із цим актуалізується потреба у розробці нових підходів до навчання дітей із особливими потребами в загальноосвітньому просторі, що можуть більш повно задовольнити б потреби їх розвитку, спростити процеси корекції та реабілітації, сформувані адаптовану особистість, яка здатна до інтеграції в соціум. Таким вимогам цілком відповідає інклюзивна освіта, тобто можливість дітей з особливими потребами навчатися в умовах загальноосвітнього навчального закладу. За цих обставин одним із найважливіших моментів у впровадженні інклюзивної освіти є здатність педагога здійснювати ефективну професійну діяльність в умовах інклюзії [5].

В умовах інклюзивної освіти особлива роль відводиться педагогу, оскільки ефективність навчального процесу буде залежати саме від його здатності пристосуватися до нових вимог та середовища, від прагнення зробити власний внесок у педагогічний процес, його розвиток і покращення. Важливим аспектом готовності педагога до діяльності в умовах інклюзивної освіти є його професійно важливі психологічні якості. Готовність стати учасником інклюзивного процесу полягає не тільки в наявності відповідних методичних матеріалів, матеріальної бази, а й у психологічній готовності педагога до роботи з дітьми з особливими потребами [1]. Не менше значення має і особистісна готовність фахівця до роботи в інклюзивному середовищі. Тому важливо, щоб педагоги адекватно ставились до вимог педагогічного супроводу дітей з особливими потребами [1].

Крім того, інклюзивна освіта передбачає, що вчителі, задіяні в її реалізації, мають володіти широкими знаннями про розвиток дітей з особливими освітніми потребами, вміти реалізовувати корекційні заходи в умовах загальноосвітньої школи [3]. Для здійснення ефективної корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами педагог повинен володіти деяким обсягом професійних знань. Основою професійно-теоретичної підготовки педагога є знання із загальної та спеціальної психології і педагогіки [5].

Крім того, для успішної роботи в умовах інклюзивного освітнього простору педагоги мають володіти і достатнім рівнем знань та навичками роботи з дорослими, а також певним рівнем умінь спілкуватися, домовлятися, взаємодіяти із сім'ями і долати конфлікти, зменшувати психологічну відстань між батьками і вчителем [2].

Діти з особливими потребами отримають необхідну підтримку протягом виконання загальної навчальної програми, а не користуються спеціально розробленими програмами або ж програмами для спеціальних шкіл. Підтримка здійснюється постійно, починаючи з мінімальної допомоги, яку надає асистент вчителя, що також залучений до навчально-виховного процесу [4].

Вчителі інклюзивних освітніх закладів повинні бути компетентними у тому, що сьогодні інклюзивний процес має здійснюватися диференційовано за індивідуальними планами, посилюючими для дітей, за умови кваліфікованої спеціальної корекційної допомоги. Крім учителя, у навчальному процесі активну участь має брати асистент вчителя, до компетенції якого повинне бути включене і володіння корекційно-компенсаторними

технологіями. Він має здійснювати превентивне та корекційне забезпечення освітніх послуг спільно з усіма фахівцями мультидисциплінарної команди. Склад такої команди залежить від особистості дитини та її психолого-педагогічних особливостей. Учасники команди спільно оцінюють стан розвитку кожної дитини, розробляють перспективні та короточасні індивідуальні плани роботи з дитиною, реалізують їх разом із дитиною, за потреби залучають фахівців, планують додаткові послуги, аналізують результати спільної діяльності, оцінюють її, а також постійно підвищують кваліфікацію [4].

З метою створення кращих умов для процесу навчання і виховання дітей в інклюзивному освітньому середовищі, учителям у процесі роботи слід постійно співпрацювати з батьками, враховувати їхні побажання і рекомендації [2].

Слід зазначити, що в інклюзивному освітньому закладі співпраця педагогів має поширюватися не тільки на батьків дітей з обмеженими можливостями здоров'я, а й на батьків здорових дітей. Завдяки консультуванню і бесідам з батьками здорових дітей з'являється можливість сформулювати толерантне ставлення до дітей з особливими потребами, здатність сприймати їх як рівноцінних членів соціуму, оскільки саме низький рівень розуміння сутності інклюзивної освіти спричиняє викривлення ідеї соціалізації. Таким способом можна спростувати побоювання батьків здорових дітей, які пов'язані з особистими упередженнями щодо окремих порушень, сформулювати високий рівень обізнаності і розуміння суті та завдань інклюзивної освіти, навчити відрізняти інклюзивну та спеціальну освіту [2].

Отже, роль педагога в реалізації інклюзивної освіти є надзвичайно вагомою, адже соціалізовані діти з особливими потребами уже з ранніх років мають змогу стати повноцінними учасниками суспільства. Для ефективного виконання професійних функцій в інклюзивному освітньому просторі педагог має володіти знаннями про специфіку розвитку дітей з особливими освітніми потребами, правила роботи з дітьми та дорослими учасниками освітнього процесу, бути здатними працювати в команді з іншими фахівцями, а також адаптувати навчальні програми під потреби дитини і надавати їй необхідну допомогу у навчанні.

Література

1. Бабакова О.С. Готовність педагогів до впровадження інклюзивної освіти в Україні. *Педагогіка здоров'я: збірник наукових праць IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 210-річчю з дня заснування Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди* / за заг. ред. І.Ф. Прокопенка. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2014. С. 625-626.

2. Бородіна О.С. Роль вчителя в оптимізації взаємовідносин «педагоги-батьки» в інклюзивному освітньому середовищі. *Педагогіка здоров'я: збірник наукових праць IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 210-річчю з дня заснування Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди* / за заг. ред. І.Ф. Прокопенка. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2014. С. 629.

3. Васильєва К.І. Проблема формування готовності загальноосвітніх шкіл до інклюзивної освіти. *Педагогіка здоров'я: збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції* / За заг. ред. проф. О.М. Микитюка. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2011. С. 259, 262, 264.

4. Ленів З.П. Особливості реалізації інклюзії та підготовки відповідних фахівців: проблеми, досвід, перспективи. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. № 28. С. 119-123.

5. Чупахіна С. Психолого-педагогічний супровід дитини з ООП: співпраця із сім'єю. *Освітній простір України*. 2015. Вип. 6. С. 100-104.

Степаненко В. В.,
кандидат біологічних наук, доцент
доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії
Волинського національного університету імені Лесі Українки
stlsmu@gmail.com

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Науково-технічна революція, як світовий феномен другої половини двадцятого століття, призвела до переосмислення багатьох сфер діяльності людства і, насамперед, це стосується освіти – основного механізму підготовки кваліфікованих кадрів. Процеси зміни принципів світового виробництва та його інтенсифікації призвели до появи концепції неперервної освіти. Основи концепції неперервної освіти, як соціального та освітнього феномену, були закладені ще у 60–70-х рр. ХХ ст. Одним із засновників цього напрямку вважають Поля Ленгранда (Paul Lengrand), ідеї якого були представлені на форумах ЮНЕСКО у вигляді концепції «*lifelong education*» [1]. У подальшому ці ідеї трансформувалися у сучасну концепцію неперервної освіти, що імплементована у багатьох країнах світу.

В Україні концепція неперервної освіти була реалізована у різних інституціональних формах, в тому числі у формах післядипломної освіти, різних формах підвищення кваліфікації та ін. Хоча в сучасному розумінні цієї концепції і на законодавчому рівні концепція освіти саме у форматі неперервної почала остаточно викристалізовуватися достатньо нещодавно і представлена деякими законодавчими актами, які мають галузеву приналежність та спрямованість. Одним із прикладів таких законодавчих документів є Постанова КМУ «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я» № 302 від 28.03.2018 р. та Наказ МОЗ України № 446 22.02.2019 року (у редакції Наказу МОЗ України № 1753 від 18.08.2021 року) «Порядок проведення атестації лікарів» [2; 3].

За своєю сутністю представлені документи є прикладом практичної реалізації концепції неперервної освіти, що у сфері охорони здоров'я реалізується у вигляді безперервного професійного розвитку (БПР). Зокрема цими документами чітко визначені види освіти (формальна, неформальна та інформальна), які передбачають навчання в інтернатурі, лікарській резидентурі, на циклах спеціалізації, тематичного удосконалення, курсах інформації та стажування, а також публікації статей у журналах з імпаکت-фактором, як форми інформальної освіти. Крім цього, зазначеними документами визначені не тільки форми, зміст та види неперервної освіти у галузі охорони здоров'я, але і принципи оцінювання (градації) та документального підтвердження факту успішного проходження заходів БПР.

У реалізації концепції неперервної освіти у галузі охорони здоров'я звертає на себе увагу факти достатньо жорсткого регулювання критеріїв безперервного професійного розвитку. Так, усі положення про навчання в інтернатурі, лікарській резидентурі, на циклах спеціалізації, тематичного удосконалення, курсах інформації та стажування, перелік спеціальностей інтернатури, лікарської резидентури та циклів спеціалізації затверджуються МОЗ України. З одного боку, така практична реалізація концепції неперервної освіти дещо обмежує класичне розуміння цього терміну, яке базується, перш за все, на принципах власної вмотивованості особистості до освіти та самовдосконалення. З іншого боку, об'єкт та предмет охорони здоров'я – життя та здоров'я людини, вимагають особливої, і головне об'єктивної, оцінки компетентності професіоналів у цій галузі. Тому така ієрархічна і централізована адміністративна регуляція може вважатися запобіжним механізмом до необ'єктивних, швидкоплинних і невинуватих з точки зору деонтології та етики у галузі охорони здоров'я запитів суспільства. Треба чітко розуміти, що часто запит суспільства має не об'єктивний характер, а штучно утворюється окремою групою суспільства у вигляді тимчасової тенденції (тобто є по суті модою або лобіюванням). Зрозуміло, що такий підхід не припустимий в реалізації освіти у галузі охорони здоров'я. Однак такий підхід має і

негативну складову, тому що будь-яка система, яка є адміністративною і централізованою, дуже швидко втрачає лабільність і стає не здатною швидко і вчасно реагувати на сучасні виклики. Крім того, будь-яка адміністративно-ієрархічна система регуляції також є дуже вразливою для лобіювання.

У той же час, навіть поверхневий аналіз щодо викликів сучасності дає можливість зрозуміти усю комплексність задач, які стоять перед освітою у галузі охорони здоров'я. Так останні декілька десятиріч відзначилися низкою серйозних епідемій та декількох пандемій, зокрема пандемії ВІЛ-інфекції, яка продовжується й до сьогодні і вже забрала більш тридцяти п'яти мільйонів життів людей, пандемія COVID-19, що забрала майже шість з половиною мільйонів життів. Також, за деякими даними ще не завершилася сьома холерна пандемія, що підтримується періодичними спалахами захворювання, викликана вібрионом Ель-Тор і вже забрала більш двох мільйонів життів у світі. Крім того, початок ХХІ ст. позначився неймовірною кількістю соціальних негараздів, зокрема особливо великих масштабів досягли військові конфлікти, і на жаль Україна стала найбільш постраждалою країною.

Таким чином, обсяги та різноманітність позитивних та негативних викликів сучасності формують ряд вимог до сучасної освіти у галузі охорони здоров'я України. Так науково-технічний прогрес, який характеризується зростанням інформації у геометричній прогресії формує вимоги до фахівців у галузі охорони здоров'я стосовно здатності до засвоєння інформації, що постійно оновлюється у великих об'ємах, та здатності швидко впроваджувати цю інформацію у практичній діяльності. З іншого боку, велика кількість різнопланових надзвичайних ситуацій (біогенного, соціального, техногенного характеру) вимагають від фахівців охорони здоров'я розвитку компетентностей та здатності практично використовувати інформацію в абсолютно нових умовах та вирішувати задачі, з якими вони до цього не стикалися. Тому концепція неперервної освіти у галузі охорони здоров'я на даний момент є актуальною і практично затребуваною у світі та зокрема в Україні.

Звісно, що в межах однієї короткої публікації не можливо розглянути усі тенденції розвитку концепції неперервної освіти у галузі охорони здоров'я України. Так, останнім часом відбувається інтенсивний перегляд щодо підходів формування компетентностей фахівців, їх сутності та якісних характеристик, а також впровадження ідеї формування «soft-skills». Одним із маркерів інтенсивності таких процесів можна вважати уведення у практику охорони здоров'я деяких міжнародних стандартів, зокрема ISO 15189:2012, де такі компетентності є офіційно закріпленими [4]. Це, у свою чергу, актуалізує подальшу модернізацію концепції неперервної освіти у галузі охорони здоров'я та являє собою основу подальших наукових розвідок.

Література

1. Lengrand, P. An Introduction to Lifelong Education. Unesco.1970. 99с.
2. Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я: Постанова КМУ № 302 від 28.03.2018 р.: станом на 01.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2018-п#Text> (дата звернення: 01.10.2023).
3. Про внесення змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України № 446 від 22.02.2019 р.: Наказ МОЗ України від 24.03.2022 р. № 520. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0376-22#Text> (дата звернення: 04.10.2023).
4. Про затвердження Змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Вип. 78 «Охорона здоров'я»: Наказ МОЗ України № 366 від 26.02.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0366282-21#Text> (дата звернення: 01.10.2023).

Стоцький Я. В.,
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри психології
Тернопільського національного
технічного університету імені Івана Пулюя
jarstotskyj@ukr.net

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ІНТЕРВ'Ю ДЛЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Для вивчення та аналізу процесів, форм, явищ, станів, поведінки і т. п. психологічної діяльності згідно тем: рефератів, індивідуальних науково-дослідницьких завдань, курсових і дипломних (бакалаврських і магістерських) робіт студенти кафедр психології використовують різні методи емпіричного та теоретичного дослідження, що сприяє глибшому й ширшому розкритті теми дослідження, її мети, об'єкту й предмету. Досвід показує, що вибирають декілька методів, але переважають методи спостереження, тестування, експерименту, аналізу, синтезу, логічний метод, порівняння, узагальнення та опитування як в усній, так і у письмовій формах. І щодо останнього, усної – живої форми, – тобто, по суті, методу інтерв'ю, то необхідно зазначити, що він застосовується не так часто, як перелічені вище методи, що дивує, хоча такий метод значно повніше може розкрити проблему дослідження у порівнянні, наприклад, із письмовим опитуванням чи спостереженням.

І в залежності від теми дослідження, хоча психологічні дослідження так чи інакше стосуються індивіда, малих чи великих груп, їхньої поведінки, свідомості, діяльності, дій, явищ, процесів тощо, вони векторують на людину, розкривають чи намагаються розкрити детермінізм цих психологічних факторів, а тому метод інтерв'ю, у поєднанні із елементами психіографічного методу, дає більш ціліснішу й зрозумілішу картину реальних психологічних станів не тільки в реальний час, але дозволяє шукати причинно-наслідковий контекст й в часі минулому, тобто ретрочасі, щоб установити в актуальний момент дослідження об'єктивні і суб'єктивні критерії і дати їм оцінку в контексті психологічного аналізу та, навіть, спроєкувати передбачення щодо тих чи інших дій індивіда чи групи індивідів.

Тобто такий аналіз повинен торкатися не стільки дій, ходу, а як і чому такою була поведінка досліджуваного, а це можливо тільки в усному (живому) спілкуванні (опитуванні) завдяки методу інтерв'ю як шляху полікомплексного пізнання різних психологічних станів. Цей метод враховує суму певних правил, способів, прийомів, вимог, котрі спрямовують інтерв'юера на вирішення конкретної наукової проблеми, її задач та досягнення певного результату завдяки унікальній можливості спілкуватися віч-на-віч із опитуваним – оповідачем. Отож, проведене інтерв'ю – це новостворене першоджерело психологічної інформації і отриманий матеріал використовуватиметься не тільки дослідником-інтерв'юером для розкриття своєї теми дослідження, але після завершення – й іншими дослідниками.

Цей метод набув поширення ще на початку ХХ століття, але у наш час, у зв'язку із сучасними новітніми технологіями звуко- та відеозапису активно використовується в історичних, соціологічних, політологічних і, зокрема, й у психологічних дослідженнях не тільки серед світових науковців, але й серед українських. У контексті загальної методології, то основні напрямні для тематичного інтерв'ю психологічних досліджень, впливають із психологічного контексту конкретної теми, яку обрав опитувач-дослідник і становлять відповідну кількість запитань, на котрі він прагне отримати відповіді згідно завдань мети дослідження. Тому підготовлений ним запитальник є відзеркаленням підготовки опитувача і повинен починатися із біографічних даних оповідача, навіть його родини, та соціологічно-психологічних аспектів, що дозволить глибше зрозуміти відповіді на психологічні запитання

стосовно теми інтерв'ю, запитання до якої йдуть після вступних, а завершуватися запитальник повинен загальними підсумковими запитаннями.

Але початку інтерв'ю повинні передувати: пошук оповідача, згодом коротка вступна зустріч із опитувачем, якого необхідно ознайомити із метою дослідження, вручити йому для його підготовки до інтерв'ю запитальник, спільно визначити час і місце інтерв'ю, делікатно наголосити на важливості досліджуваної теми, її актуальності і стратегічності. У безпосередньому процесі інтерв'ю, коли задаються такі, формуючі запитання як: «Хто?», «Що?», «Коли?», «Де?», слід підвести оповідача до найважливіших запитань: «Чому?» і «Як?», тому, що саме вони відтворюють емоційно-психологічні стани оповідача, його дії, поведінку, міркування тощо, котрі пов'язані як з минулими процесами у його житті і ставленням до відповідних подій, так із актуальними. Інтерв'ю може починатися із безтемної, загальної розмови, яка згодом повинна перейти у конкретну фазу запитань згідно дослідження. Запитання повинні задаватися прості й одночасно конкретні. Та, якщо оповідач відволікається своїми відповідями від конкретики, то не слід йому у цьому заважати, але згодом плавно повернути до конкретного запитання.

Під час проведення інтерв'ю, слід пам'ятати, що воно є результатом довіри оповідача до інтерв'юера, тож, все-таки, наприкінці інтерв'ю слід запитати оповідача чи можна записане на диктофон чи інший пристрій дане інтерв'ю повністю використати у дослідженні чи частково, чи у друкованому виді тощо, але такий дозвіл повинен надати оповідач і закріпити на відповідному формулярі своїм підписом.

Отримане інтерв'ю дослідник прослуховує та розшифровує, жодним чином не змінюючи його змісту. Після чого приступає до аналізу та використання зібраного матеріалу у своєму науковому дослідженні, роблячи вибірку важливих фрагментів інтерв'ю.

Отож, основними етапами проведення і застосування методу інтерв'ю в наукових дослідженнях студентів-психологів, та, зрештою, будь-якого дослідника, є:

- визначення мети і теми дослідження;
- вивчення теоретичних аспектів дотичних до теми дослідження;
- складання відповідного запитальника;
- підбір відповідних осіб, як оповідачів для інтерв'ювання;
- запам'ятовування запитань запитальника;
- підготовка до практичного інтерв'ювання (одержати згоду оповідача, ознайомити заздалегідь його із темою і основними запитаннями, заповнити формуляр його особистих даних, визначити час і місце інтерв'ю, звично найповніше інтерв'ю отримується, коли проводиться у помешканні оповідача);
- записати на диктофон перед його проведенням такі дані, як дата, місце інтерв'ю, хто опитує, хто розповідає і на яку тему;
- перевірити чи справно працює апарат, який записує;
- поставити перше основне запитання, яке має служити стимулом для розповіді із поступовим переходом до конкретних запитань і уточнень або використовувати певну почерговість: від загальних запитань до додаткових, конкретних, котрі продовжуватимуть розкривати тему дослідження;
- бути гнучким, терпеливим, щоб оповідач відповідав свobodно і щиро, вміти пристосовуватися до нього;
- якщо оповідач втомився, то слід перервати інтерв'ю на кілька хвилин, годин чи, навіть, днів, у залежності від обставин;
- не забути, після закінчення інтерв'ю, висловити оповідачеві щиро вдячність за згоду і відповіді;
- уточнити дозвіл від оповідача на використання його відповідей.

Тому можна висновкувати, що метод інтерв'ю у науковому дослідженні є саме тим методом, у контексті діалогу, де вчаться і збагачують себе новими знаннями як інтерв'юер-дослідник, так і оповідач. Цей метод збагачує першоджерельну базу і дає можливості дослідити і розкрити полівекторні психологічні аспекти індивіда-оповідача згідно теми

наукового дослідження, що стимулювало б дослідників ширше його застосовувати, зокрема й у наукових дослідженнях студентів-психологів.

Стрийвус Н. Б.,

методист, в.о. завідувача відділу організаційно-методичної та інформаційно-видавничої діяльності
ТОКІППО

n.stryivus@ippo.edu.te.ua

Герасимчук Г. І.,

методист відділу

організаційно-методичної та інформаційно-видавничої діяльності ТОКІППО

h.herasymchuk@ippo.edu.te.ua

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кожна дитина має право на освіту. Але забезпечити якісний освітній процес в умовах воєнного стану – це справжній виклик для учителя.

Відповідно до Закону України «Про освіту» статті 571 щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану, зазначено, що здобувачам освіти, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку були вимушені змінити місце проживання, залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання на час особливого періоду гарантується організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників [3, 4].

Під час пандемії коронавірусу педагогами-практиками напрацьовано різноманітні моделі дистанційного навчання у синхронному й асинхронному режимах, які на сьогоднішній день відіграють важливу роль у модернізації освіти. У час воєнного стану не всі учні мають змогу відвідувати навчальний заклад, а тому дистанційне навчання повинно бути інтерактивним, тобто насиченим цікавими завданнями, методиками, які дадуть можливість вчителю тримати увагу учнів, розвивати критичне мислення, а учням висловлювати власну думку, дискутувати, проявляти свої здібності. Інтерактивні методи навчання стали невід'ємною частиною сучасної освіти. Вони допомагають зробити освітній процес більш охоплюючим і ефективним.

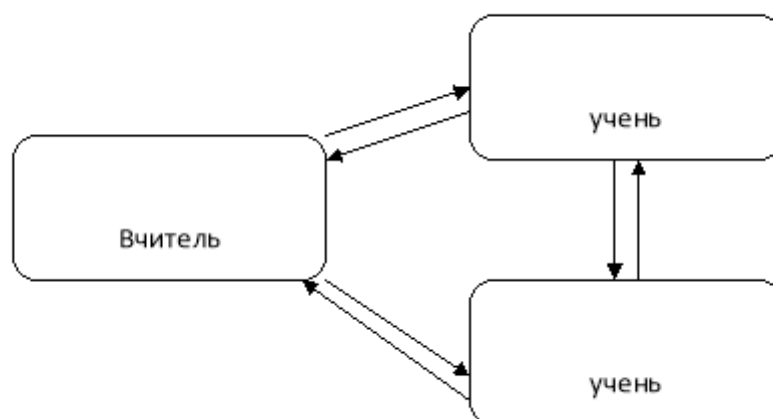
Перед учасниками освітнього процесу постає проблема мотиваційного підходу, зацікавленості у навчанні, засвоєння набутих знань та багато вільного часу на відпочинок під час дистанційного навчання. Учні прагнуть бачити перед собою порадника, а не строгого критика, який виступає з екрану монітора. Школярі хочуть комунікації, розмови з педагогом, бути рівним співрозмовником, а не боятися неправильного запитання чи відповіді. Учням не цікаві зошит з ручкою та дошка, яка знаходиться за спиною вчителя. Вони мають гаджети, де все рухається і перевагу надають їм, а не підручнику, який мовчить. Вони все частіше знаходять більш цікаві заняття у своїх телефонах, не звертаючи уваги на вчителя.

Теоретичний аналіз літератури (праці О. К. Дусавицького, Н. В. Репіна, Г. А. Цукермана, Ш. А. Амонашвілі, Д. Б. Ельконіна, В. В. Давидова, В. Гузєєва, А. Гінна, О. Пометуна, Л. Пироженка, М. Кларіна, М. Скрипника та ін.) дає змогу стверджувати, що використання інтерактивних форм та методів навчання у навчально-виховному процесі може стати базисом розвитку пізнавальної активності школярів. Учень стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, він відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та розвитку. Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності.

Ця тема була і є актуальною. Її становлення відбувається із розвитком суспільства: змінюються потреби суспільства – змінюються і форми організації.

Теоретичні засади технології інтерактивного навчання

Суть інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання, коли і учень, і вчитель рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання, розуміють, що вони роблять, що вони знають, вміють і здійснюють. Учитель в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант, фасилітатора, який ніколи не «замикає» навчальний процес на собі. Головним у процесі навчання є зв'язки між учнями, їх взаємодія і співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання [2].



Дослідження проблеми інтерактивності навчання сягає своїм корінням ХІХ століття. Американський педагог і філософ Дж. Дьюї, як один із авторів методів проєктів, був переконаний, що навчання повинно орієнтуватися на природний розвиток вроджених якостей дитини і в центрі змісту освіти має бути учень з його власними інтересами і потребами. Він та його послідовники розробили і обґрунтували дидактичні основи впровадження методу.

Нагадаємо, що термін «інтерактивна педагогіка» відносно новий: ввів його у 1975 році німецький вчений Ганс Фріц. Лінгвістичне тлумачення слова – взаємодіяти. У дослівному розумінні інтерактивним може бути метод, у якому той, хто навчається, є учасником, який разом з іншими здійснює щось: говорить, керує, моделює, пише, малює; бере активну участь у тому, що відбувається, особисто створюючи це.

За даними американських учених учень засвоює матеріал:

- під час лекції – на 5%;
- під час читання – на 10%;
- під час роботи з відео/аудіо матеріалами – на 20%;
- під час демонстрації – на 30%;
- під час дискусії – на 50%;
- під час практики – на 75%;
- під час навчання інших – на 90% [8].

Набагато складніше навчити, ніж просто розповісти. Процес навчання не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня. Він потребує напруженої розумової роботи дитини і її власної активної участі у цьому процесі. Пояснення й демонстрація самі по собі ніколи не дадуть справжніх, стійких знань. Цього можна досягти тільки за допомогою інтерактивного навчання [5, с. 14]. Інформація, яка поступає в мозок учня не просто записується, а й аналізується, обробляється. Щоб ефективніше її опрацювати, необхідно задіяти як зовнішні, так і внутрішні фактори. Коли ми обговорюємо проблеми з іншими, ставимо запитання, доводимо, переконуємо, пояснюємо, наш мозок працює набагато краще і оперативніше.

Вивчаючи класифікацію інтерактивних методів хочемо відмітити, що М. Кларін класифікує інтерактивні методи навчання за принципом активності:

- **фізична** (зміна робочого місця, виконання записів, малювання тощо);
- **соціальна** (ставлення запитань, формулювання відповідей тощо);
- **пізнавальна** (доповнення відповідей, виступ, самостійний пошук розв'язання проблеми тощо).

О. Пометун і Л. Пироженко об'єднують форми інтерактивного навчання у чотири групи, залежно від мети уроку та форм організації навчальної діяльності:

- **кооперативне навчання** (робота в парах, трійках, карусель, робота в малих групах, акваріум тощо);
- **колективно-групове навчання** (мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, «навчаючи – вчуся», «ажурна пилка» та ін.);
- **ситуативне моделювання** (імітаційні ігри, рольова гра, драматизація...);
- **опрацювання дискусійних питань** (метод ПРЕС, «займи позицію», «дискусія») [7].

М. Скрипник у свою класифікацію інтерактивних методів навчання поклала такий принцип навчання, як взаємодія – діалог. Дослідниця визначає наступні інтерактивні методи навчання:

- **інформаційні** («Моє ім'я», «Весела Віра», «Перше знайомство», «Хвилина мого життя», «Паперові літаки», «Мені подобається...», «Іменні жетони»);
- **пізнавальні** («Від А до Я»);
- **мотиваційні** («Мої очікування», «Лист до самого себе», «Самооцінка»);
- **регулятивні** («Виробимо правила») [7].

Взагалі, інтеракція – це шлях формування творчої особистості, створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу дитини, для її саморозкриття, самоутвердження. Це співнавчання, в якому вчитель і учні рівноправні суб'єкти процесу навчання. Вчитель керує розумовою діяльністю учнів, спрямовує їх, залучаючи до діяльності через пізнання світу і себе в ньому – реалізує важливий принцип гуманної педагогіки М. Монтесорі: «Допоможи мені зробити це самому» [1; с. 55].

О. Я. Савченко наголошує: «Діалогічність навчання, широке використання парної і групової роботи є потужним імпульсом активності мислительної діяльності дітей різних рівнів мислення. Ці переваги з'являються внаслідок того, що в групах відбувається жвавий обмін думками, є можливість виявити більший обсяг знань, вислухати різні точки зору. У різних формах співпраці діти набувають досвіду взаємного навчання, в них формуються такі риси характеру. Як повага один до одного, довіра, вміння слухати, лідерські якості» [6; с. 5].

Т. Вольфовська підкреслює значення інтерактивних вмінь як таких, що забезпечують гармонійне і творче входження особистості у суспільне життя. З огляду на роль інтерактивних вмінь для розвитку особистості, їх можна об'єднати у дві групи. Перша група характеризує людину з точки зору її відповідальної особистісної автономії і охоплює самоконтроль, самооцінку, самопрезентацію, орієнтацію на власну систему оцінювання різних ситуацій. Друга група інтерактивних вмінь визначає соціально-перцептивні та операційно-технологічні компоненти взаємодії особистості: здатність до контакту, налаштованість на згоду і толерантність, здатність конструювати різні моделі поведінки й користуватися ними, вміння бути лідером і підпорядковуватись, вміння підтримувати дружні стосунки (кооперативні вміння) тощо.

У дитини молодшого шкільного віку сформованість інтерактивних вмінь визначається рівнем розвитку наступних показників:

- спосіб та засіб саморегуляції;
- прийоми та способи організації власної поведінки;
- контроль власної імпульсивності;
- довільність поведінки;
- навички та вміння кооперативних моделей поведінки з однолітками;
- вміння підтримувати постійні, глибокі, позитивні стосунки;

- вміння встановлювати адекватні рольові відносини з вчителями;
- вміння проявляти толерантність, запобігати конфліктам або виходити з них;
- успішність у різних сферах навчальної діяльності тощо.

Подальшу розробку елементів інтерактивного навчання можна знайти в працях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Ільїна, С. Лисенкової та інших; теорії розвивального навчання.

Отже, застосування інтерактивних методів у навчальній діяльності дає змогу зробити співпрацю учителя та учня сучасною, цікавою та ефективною. Розвиток науки і техніки дав учителям та учням нові форми комунікації, нові типи вирішення навчальних завдань, перетворив вчителя з авторитарного викладача готових ідей у натхненника інтелектуального та творчого потенціалу учня. Саме так учні вчать бути демократичними, спілкуватися з товаришами, проводити дослідження, критично мислити, поважати думку друзів, самостійно приймати продумані рішення. Застосування інтерактивних технологій надає змогу створювати навчальне середовище, що допомагає учням формувати характер, розвивати світогляд, виявляти і реалізовувати індивідуальні можливості. Адже, школа – це не просто місце, де дитина отримує знання, а цілий простір для дитини, де вона вчиться жити, вчиться пізнавати оточуючий світ, пізнає загальнолюдські моральні цінності, стає не просто дорослою людиною, а повноцінним членом нашого суспільства.

Література

1. Башинська Т. Взаємодія вчителя і учнів у навчально-виховному процесі як педагогічна проблема / Т. Башинська. *Початкова школа*. 2004. №12. С. 55–58. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-pedagogika-montessori-296147.html>

2. Голяченко О. І. Інтерактивні методи як засіб організації навчальної діяльності молодших школярів. URL: <https://naurok.com.ua/interaktivni-metodi-yak-zasib-organizaci-navchalno-diyalnosti-molodshih-shkolyariv-210056.html>

3. Закон України «Про освіту»: редакція від 6.04.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти: затверджено наказом МОН від 8 вересня 2020 року № 1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>

5. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л. Пироженко. К.: «Видавництво А.С.К.», 2003. 192 с.

6. Савченко О. Я. Виховання розумної особистості, яка вмє самостійно вчитися / О. Я. Савченко. *Початкова школа*. 2007. №8. С. 1–5.

7. URL: <https://studwood.net/1733153/pedagogika/vidi-interaktivnih-metodiv-navchannya>

8. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/6564/>

Daria Suprun,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Social Work and Rehabilitation
University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine
Suprun.d@nubip.edu.ua

PROJECT ACTIVITY AS A PRIORITY PERSPECTIVE OF EDUCATIONAL MANAGEMENT (ACCORDING TO CONTINUING EDUCATION)

The integral goal of the synergy of common education and continuing education is the formation of a single path of introduction into ukrainian society of the newly created paradigm of project activity in the conditions of modern integration challenges [8, p.45].

Focusing on the issue of the European choice: project activity as a priority perspective of educational management (according to continuing education) on the world and national level, considerable attention is paid to the importance and necessity of studying and implementing progressive foreign experience as a means of forming social and corporate responsibility and the obligation of universities to strengthen the synergy of education and spirituality.

The values of project activity according to continuing education are revealed in the works of Y. Lyanny, A. Shevtsov, M. Sheremet, D. Suprun, M. Tripak, V. Zasenko and others [1; 4].

Unfortunately, the life of our State was divided into «before the war» and «during the war». The implementation of cohesion processes in the conditions of war should take place in view of the following basic components of the synergy of education and spirituality: idea, strategy, result [7, p.99]. The abovementioned should be carried out under the condition of rational synergy of education and social spirituality and the combination of advanced foreign experience with the innovative project work of Ukrainian scientists [8, p.35]. Currently we have the opportunity to share the experience of scientific achievements exchange between the Department of Social Work and Rehabilitation of and relevant faculties of European countries: a working visit to one of the oldest and leading universities in Italy (Sapienza University, Rome), and an educational trip «Strategy and trends to support the development and modernization of universities» in the project «Changes in pedagogical faculties and universities in the XXI Century» to the Czech Republic (Masaryk University, Brno and Tomas Bata University, Zlin), from research cooperation with the Polish scientific community (The John Paul II Catholic University, Lublin) etc. The main topics of scientific exchange are: Social Cohesion, Human Relations and Social Support, Work Engagement, Positive Psychology at Work, Self-Efficacy, Motivation, career guidance, promotion of students' career development, internationalization of education, etc. It should be noted that the integration of universities into global processes contributes to the renewal of scientific, educational, personal and organizational positive potential at the individual, institutional and system level [9, p.301].

The modern system of higher education of Ukraine, which is at the stage of its essential transformation, faces a whole series of strategic tasks that require urgent solutions: determination of strategic priorities; quality control; active integration of science and education; economic support for areas of scientific and educational activity that are of strategic importance; establishment of a rational financing mechanism; effective implementation of the latest educational technologies; structural distribution in accordance with the optimal provision of modern requirements of the labor market by competitive specialists, etc. Our analysis of the process of globalization, variability, and competition, which are asserting themselves more powerfully every year in the world, obliges us to increase research efforts to understand the role of the synergy of education and spirituality in the formation of a personality adequate to the innovative type of social progress – the innovative personality of a psychologist.

Thus, our attention was focused on the importance and necessity of studying and providing the best practices of foreign countries in the context of higher education. The key parameters for ensuring the competitiveness of a specialist in this sphere are determined: a high overall level of development of the national education system; assimilation of new and advanced experience acquired in the process of cooperation with foreign countries; ensuring the quality of services in the internal and external markets of educational services; availability of quality educational and research infrastructure; development of strategic partnership; development of mobility.

References

1. Demchenko, I. I. (2016). Theoretical and methodological foundations of training of the future teacher of elementary school for professional activity in the conditions of inclusive education (DSc thesis). Kiev. [in Ukrainian].
2. Florian, L., & Linklater, H. (2010). «Preparing teachers for inclusive education: using inclusive pedagogy to enhance teaching and learning for all Inclusive pedagogy in action: getting it right for every child». *International Journal of Inclusive Education*, 17(8), pp. 762-775.

3. Griбан, G., Nikulochkina, O., Varetska O. (2020) Formation of the Primary School Teachers' Information Competency in Postgraduate Education. *Postmodern Openings*, 11(3), 41-72. <https://doi.org/10.18662/po/11.3/199>
4. Okhrimenko I. Sheremet M. Suprun D. (2020) Future Psychologists Readiness to Work in Conditions of Social Cohesion in Education. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020; Vol 9 (9) [www.ijaep.com](http://ijaep.com) <http://ijaep.com/Journal/vol.9.9.pdf>
5. Suprun, D. (2018). The theory and practice of psychologists' professional training in the field of special education. (DSc thesis). Kiev. [in Ukrainian].
6. Suprun, D. (2019). Modernization of the content of psychologists' professional training in the field of special education: a monograph. K.: Publishing house of National Pedagogical Dragomanov University. [in Ukrainian].
7. Suprun, D. (2021). Academic mobility perspective in the context of professional internationalization in the field of special education DOI 10.31392/NPUnc.series19.2020.40.13Kyiv. http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34962/Sheremet_83-89.pdf?sequence=1
8. Suprun, D. (2019). The Future Psychologists' Motivation to Work in the System of Inclusive Education *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)* ISSN: 2277-3878, Volume-8 Issue-4S, November 2019 <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i4S/D10081184S19.pdf>
9. Suprun, D. (2023) *Psychology of Management: Kyiv.:NPDU*, 345p.
10. Syniov, V. Sheremet, M. Suprun, D. (2019) The Future Psychologists' Motivation to Work in the System of Inclusive Education. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)* ISSN: 2277-3878. 2019; 8 (4S): 44-49.

Тітаренко С.А.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ імені Олександра Довженка
titarenko17.01@gmail.com

РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Постановка проблеми. Інклюзивна освіта має важливе значення в сучасному світі та відіграє ключову роль у суспільному розвитку і підвищенні якості освіти. Саме інклюзивна освіта сприяє створенню справедливого і рівного суспільства, де кожна дитина має доступ до якісної освіти незалежно від її індивідуальних потреб, обмежень чи властивостей. Педагоги в інклюзивних закладах дошкільної освіти відіграють важливу роль у створенні сприятливого та розвивального середовища для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей та потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідниця М. Берегова зазначає, що проблеми інклюзивної освіти безумовно залишаються актуальним сьогодні. Зокрема важливим є питання визначення організаційно-методичних засад створення інклюзивного освітнього середовища в умовах закладів освіти [1].

Сутність освітнього середовища та його функції були досліджені та розглянуті багатьма вченими, включаючи А. Артюхіну, І. Бега, Є. Бондаревську, О. Гору, Г. Горську, А. Колупаєву, С. Максимову, О. Пехоту, С. Пімонову, І. Подольську, В. Рибалка, В. Семиченко, В. Синьова, С. Сисоєву, С. Шеремет, В. Ясвіна та ін. Ці вчені зробили важливий внесок у розуміння та розвиток поняття освітнього середовища та визначили його функції в контексті освіти та навчання. Вони допомогли у розкритті значення оточуючого середовища для успішного навчання та розвитку особистості.

Мета дослідження – визначити роль вихователя закладу дошкільної освіти в організації інклюзивного освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно трактувань низки дослідників інклюзивне освітнє середовище – це система ціннісного ставлення до навчання, виховання й особистісного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, а також сукупність ресурсів (засобів, внутрішніх і зовнішніх умов) їх життєдіяльності у закладах освіти та спрямованість на індивідуальні освітні стратегії (М. Берегова, Т. Єжова, І. Калініченко, І. Кузава та ін.) [1; 2; 3; 4 та ін.].

В інклюзивному освітньому середовищі діти з різними потребами навчаються разом зі своїми ровесниками без обмежень. Це сприяє взаєморозумінню та толерантності. Інклюзивна освіта допомагає дітям з інвалідністю або особливими потребами легше і швидше включитися в суспільство і розвиватися відповідно до свого потенціалу. Для всіх дітей інклюзивна освіта створює унікальні можливості формувати навички спілкування, емпатії та взаємодії з різними людьми, що збагачує їхній особистісний розвиток. Крім цього інклюзія сприяє більш глибокому розумінню та прийняттю різноманітності серед дітей і сприяє усуненню стереотипів і дискримінації, надає дітям навички, необхідні для успішної адаптації. Загалом, інклюзивна освіта сприяє створенню більш справедливого, гуманного та інклюзивного суспільства, де кожна дитина має можливість досягти свого потенціалу та брати активну участь у житті спільноти.

Вихователі закладів дошкільної освіти, які працюють в інклюзивних середовищах, стикаються з рядом викликів, пов'язаних з реалізацією інклюзивної освіти. Аналіз спеціальної літератури дозволив нам виокремити деякі найзагальніші та важливі виклики:

- різноманітність потреб дітей (в інклюзивному закладі дошкільної освіти діти мають різні особливості та потреби);
- потреби в ресурсах (інклюзивна освіта може вимагати додаткових ресурсів, таких як спеціалізовані педагоги, терапевти, обладнання та матеріали);
- спеціалізована підготовка (вихователі повинні мати підготовку та навички для роботи з дітьми з різними потребами, включаючи дітей з інвалідністю, затримкою розвитку, аутизмом тощо);
- співпраця з іншими фахівцями (в інклюзивному середовищі важлива співпраця з іншими фахівцями, такими як логопеди, психологи, соціальні працівники, щоб забезпечити повний спектр підтримки для дітей);
- позитивне спілкування і взаємодія (необхідно формувати навички позитивного спілкування та взаємодії, щоб створити сприятливе соціальне середовище для всіх дітей);
- підтримка батьків (важливо встановлювати співпрацю з батьками і враховувати їхні бажання та думки щодо розвитку інклюзивного процесу);
- розвиток і саморозвиток (вихователі повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію і розвивати навички для роботи в інклюзивному середовищі);
- врахування індивідуальних можливостей (важливо бачити в кожній дитині потенціал і надавати можливість розвивати їхні індивідуальні сильні сторони та здібності);
- психоемоційне навантаження (робота в інклюзивному закладі дошкільної освіти може бути виснажливою з психоемоційної точки зору, оскільки вимагає великої емоційної витрати і розуміння).

Враховуючи ці виклики і формуючи відповідні навички, вихователі в інклюзивних закладах дошкільної освіти можуть створювати комфортне та розвиваюче середовище для всіх дітей, сприяючи їхньому розвитку і навчанню. Пропонуємо стратегії для подолання цих викликів та підвищення професійної компетентності вихователя щодо організації сприятливого інклюзивного середовища:

- встановлення ефективної співпраці з логопедами, психологами, соціальними працівниками та іншими фахівцями для підтримки дітей з особливими освітніми потребами;
- навчання і професійний розвиток, участь у навчальних програмах, семінарах і тренінгах з питань інклюзивної освіти;

- вивчення актуальних досліджень та літератури з проблем інклюзії в закладі дошкільної освіти;
- отримання додаткової освіти або сертифікатів з інклюзивної освіти;
- розробка індивідуальних навчальних планів та підходів для дітей з особливими освітніми потребами;
- використання різноманітних методів та засобів навчання, щоб задовольнити потреби різних дітей;
- створення комфортного соціального середовища, сприяючи взаєморозумінню та толерантності серед всіх дітей;
- розвиток навичок спілкування та взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами.
- постійна саморефлексія і аналіз власної роботи з метою постійного вдосконалення;
- особистий розвиток у сферах психології, педагогіки та інших суміжних галузях;
- обмін досвідом та найкращими практиками з іншими вихователями в інклюзивних закладах дошкільної освіти;
- взаємна підтримка і консультації у процесі вирішення різноманітних викликів.
- звертання до адміністрації для забезпечення необхідних ресурсів, включаючи фінансову підтримку та спеціалізованих фахівців;
- адаптація інфраструктури і матеріальних ресурсів до потреб всіх дітей, зокрема, створення доступного оточення для дітей з особливими освітніми потребами.
- організація зустрічей, тренінгів і консультацій для батьків дітей з особливими потребами для надання підтримки та обміну досвідом.

Висновки. Отже, роль вихователя в створенні інклюзивного середовища в закладі дошкільної освіти надзвичайно важлива і відповідальна. Педагог відіграє ключову роль у забезпеченні якісної освіти та підтримки всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей та потреб. Вихователі в інклюзивних закладах дошкільної освіти повинні бути готові до постійного вдосконалення та навчання, оскільки інклюзивна освіта є динамічною галуззю з постійними змінами та викликами. Виокремлено виклики, що виникають в процесі організації інклюзивного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти, а також запропоновано стратегії для подолання цих викликів та підвищення професійної компетентності вихователя.

Література

1. Берегова М. І. Дидактично-практична підготовка майбутніх корекційних педагогів до роботи у умовах інклюзивного простору : автореф. дис. ...канд. пед. наук : [спец.] 13.00.03 «Корекційна педагогіка» ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 22 с.
2. Єжова Т. Є. Толерантне освітнє середовище інклюзивного навчального закладу як умова соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності. URL: <http://koris.com.ua/other/3054/index.html?page=4>
3. Калініченко І. О. Особливості формування інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Apn/2012_9/kalinich.PDF
4. Кузава І. Б. Роль інклюзивного середовища у формуванні особистості дошкільників, які потребують корекції психофічного розвитку. URL: [file:///C:/Users/comp/Downloads/znppo_2012_11_60%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/comp/Downloads/znppo_2012_11_60%20(3).pdf)

Тіхонова Н.Г.,
к.п.н., старший викладач кафедри
дошкільної та початкової освіти
комунальний заклад «Кіровоградський ОППО
імені Василя Сухомлинського»

МУЛЬТИМЕДІЙНА ПІДТРИМКА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні Україна долає безліч викликів, спричинених зокрема воєнним станом у країні. Насамперед необхідно створити умови для здобуття освіти в ситуації війни та вимушеної міграції, дотепер наявного впливу корупції, з одного боку, та забезпечити реалізацію євроінтеграційних процесів, урахувати тенденції глобалізації – з іншого. Зазначене зумовлює гостру потребу в пошуці нових підходів до розвитку освіти й науки, що мають відповідати всім запитам сучасності й майбутнього.

Цілком очевидно, що *актуальним* є посилення відповідальності педагога за процеси навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти в умовах воєнного стану. Ця відповідальність в умовах діджиталізації передбачає створення якісної мультимедійної підтримки освітнього процесу, зокрема, добір методів навчання відповідно до освітніх потреб здобувачів освіти та фокусування на розвитку компетентностей для життя, уміння працювати з інформаційно-комунікаційними технологіями та природно інтегрувати їх в освітній процес.

З огляду на нові вимоги до якості навчання та виховання підростаючого покоління в професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти» (з дипломом молодшого спеціаліста) зазначено, що однією з умов створення якісного освітнього процесу в контексті підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя є оволодіння відповідними уміннями та навичками.

Зокрема, у документі наголошено, що вчитель має володіти здатністю орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності, ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси та використовувати цифрові технології в освітньому процесі [3].

У цьому контексті видається доцільною реалізація на практиці мультимедійної підтримки освітньої діяльності здобувачів освіти в умовах воєнного стану через активне використання різноманітних технічних засобів навчання та цифрових освітніх ресурсів для покращення процесу навчання та сприяння засвоєнню навчального матеріалу учнями початкових класів.

Безперечно, важливим завданням сучасної початкової школи, визначеним у Концепції «Нової української школи», є організація освітнього процесу початкової школи шляхом упровадження мультимедійних засобів навчання через сукупність візуальних, аудіо- та інших засобів відбиття інформації, інтегрованої в інтерактивному програмному середовищі. Зрозуміло, що використання засобів мультимедіа на уроці має бути обґрунтованим: тільки в разі, якщо це слугує досягненню освітніх цілей уроку; якщо не переважає над сутністю навчального матеріалу, не відволікає, не стає самоціллю, не применшує значущості того, що передбачено для засвоєння учнями.

Останнім часом у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ до нашої країни актуальним є питання формування національної свідомості здобувачів освіти, поглиблення їхніх знань про історію країни та рідного краю, поваги до його історичного минулого та сучасного.

Продуктивності такої роботи можна досягти за умови мультимедійної підтримки освітнього процесу через створення добірки інтерактивних вправ та ігор, що сприятимуть набуттю дітьми нових знань та розвиток їхніх пізнавальних інтересів.

Одним із найпоширеніших онлайн-сервісів, що використовується в умовах воєнного стану для підвищення навчального ефекту в початковій школі, є LearningApps, який дозволяє створювати інтерактивні вправи. Їх можна використовувати в роботі з інтерактивною дошкою або як індивідуальні вправи для здобувачів освіти. До того ж названий сервіс дозволяє створити онлайнві колекції інтерактивного контенту. Визначальною особливістю використання інтерактивних вправ, ігор є те, що їхній цікавий та захопливий зміст дозволяє здобувачам освіти підвищити рівень навчальних досягнень.

Саме формування знань із питань національно-патріотичного спрямування створило основу методичних розробок учителів початкових класів Кіровоградщини. Уміщені в пропонованому виданні матеріали призначені для формування в учнів початкових класів патріотичних цінностей, переконань, виховання поваги до культурно-історичного минулого України [1].



Отже, у сучасних умовах інформатизації освіти в Україні проблема створення оптимальних умов для впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес початкової школи вимагає суттєвої уваги, а якісна мультимедійна підтримка освітнього процесу сприяє реалізації принципово нових форм і методів навчання, що підвищують якість та ефективність навчання учнів.

Література

1. Інформаційно-методичні матеріали для проведення Дня знань та Першого уроку в 2023/2024 навчальному році / укладачі: Юлія ФЕДОРОВА, Сергій ПЛЯКА, Наталія ТІХОНОВА. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 96 с. URL : <https://drive.google.com/file/d/16BY6Qhg3CtolHi9ReKVfK7MDmFC3Hal2/view>
2. Освіта і наука України в умовах воєнного стану. URL : <http://surl.li/igtgz>
3. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста). URL : <https://cutt.ly/JRhlGOh>

Ткачук Н. Г.,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Рівненського державного гуманітарного університету
18082007@ukr.net

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні в Україні, як і в багатьох західних країнах, спостерігається стала тенденція до збільшення чисельності дітей з важкими порушеннями мовлення. Одним із таких порушень є моторна алалія, за якої у дітей спостерігається ураження (або недорозвиток) коркових мовленнєвих зон головного мозку, передусім зони Брока. Для цієї форми алалії характерне не локальне, а дифузне ураження головного мозку стертого характеру. Дитина з моторною алалією своєчасно починає розуміти чуже мовлення, однак власне мовлення не розвивається. Формування зв'язного мовлення грубо порушено. Дитина не в змозі відтворити послідовність явищ і подій, виділити часові, причинно-наслідкові та інші зв'язки та відносини. Як правило, у дітей з моторною алалією домінують порушення послідовності переказу (страждає смислове програмування); навіть за правильної послідовності дитина неспроможна виділити головне (страждає перехід від думки до мовлення). Повноцінне оволодіння рідною мовою, розвиток мовленнєвих здібностей в

сукупності з корекцією існуючих мовленнєвих дефектів слугує основою формування повноцінної особистості. Відтак особливої актуальності набуває проблема корекційної роботи та розвитку зв'язного мовлення в молодших школярів з моторною алалією, високий рівень якого виступає необхідною умовою успішного засвоєння ними освітньої шкільної програми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових розвідках І. Баранець, К. Зелінської-Любченко, В. Ковшикова, Р. Левіної, О. Мастюкової, В. Орфінської, Г. Парфьоновой, О. Правдіної, Ю. Рібцун, Н. Січкачук, Є. Соботович, Ю. Сорочан, В. Тищенко, Н. Трауготт, М. Шеремет, С. Штіль та інших описано механізми та класифікації алалії, обґрунтовано особливості прояву різних форм алалії, запропоновано шляхи їх корекції.

Під моторною алалією М. Шеремет розуміє первинний недорозвиток експресивного мовлення центрального органічного генезу [2, с. 358].

Автори наголошують на патологічній структурі та особливостях функціонування мовленнєвої системи в цілому та порушенні формування всіх її компонентів (лексики, граматики, фонетико-фонематичного ладу) у дітей, які страждають на алалію. Навіть, якщо мовлення починає розвиватися самостійно, воно не стає системним. Така дитина засвоює лише окремі фрагменти цієї системи, не опановуючи у своєму практичному досвіді всього комплексу мовних закономірностей. Особлива увага звертається на мовленнєву та немовленнєву симптоматику алалії [2].

Дослідники переконані, що недоліки в формуванні мовних компонентів негативно впливають на процес оволодіння дітьми з алалією зв'язним мовленням, який протікає сповільненими темпами та має низку особливостей.

Формулювання мети роботи (постановка завдання). Мета дослідження полягала у вивченні особливостей зв'язних висловлювань, визначенні стану розвитку зв'язного мовлення в молодших школярів з моторною алалією.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експериментально-дослідну роботу, спрямовану на вивчення рівнів розвитку зв'язного мовлення в молодших школярів без порушень та з моторною алалією, ми проводили на базі Студянського ліцею Смизької селищної ради. У дослідженні брали участь 17 молодших школярів без порушень та 1 молодший школяр з діагнозом «моторна алалія», який вчиться в інклюзивному класі.

На констатувальному етапі експерименту для встановлення висхідного рівня розвитку зв'язного мовлення в молодших школярів без порушень та молодшого школяра з моторною алалією було дібрано серію спеціальних завдань. Зокрема, молодшим школярам було запропоновано скласти описову розповідь за картинкою (описати білку), скласти розповідь за серією сюжетних картинок, скласти розповідь (казку) на самостійно обрану тему. При розгляді семантичного і мовного оформлення текстового повідомлення оцінювалися вміння молодших школярів переказувати текст на основі слухового сприйняття.

Параметрами вивчення зв'язних висловлювань молодших школярів виступили: цілісність, зв'язність, лексико-граматичне оформлення.

Відповіді молодших школярів оцінювались за шкалою: від 0 до 3, де 3 бали відповідає високому рівню, 2 бали – середньому, 1 бал – низькому, 0 – нульовому, із завдання не впорався.

В результаті виконання вищезазначених завдань було умовно виокремлено чотири рівні розвитку зв'язного мовлення в молодших школярів: високий, середній, низький та нульовий.

Результати констатувального експерименту показали, що більшість молодших школярів без порушень перебувають на високому (29,4%) та середньому (70,6%) рівнях розвитку зв'язного мовлення. Відповідно низького та нульового рівнів не виявлено. Молодші школярі з нормативним мовним розвитком впоралися із завданням добре, описові розповіді були докладними, містили як основні, так і другорядні ознаки. Розповіді складалася з розгорнутих пропозицій з використанням складнопідрядних та складносурядних конструкцій. Натомість у молодшого школяра з моторною алалією зафіксовано низький рівень розвитку зв'язного

мовлення. Описові розповіді виявились малозмістовними, спостерігалось багато граматичних і лексичних помилок. Молодший школяр з моторною алалією опускав важливі деталі, перераховував лише основні ознаки. Він вживав прості речення, відчував труднощі при підборі потрібного слова, припускався парафазії.

Рівні розвитку зв'язного мовлення в молодших школярів без порушень та у молодших школярів з моторною алалією представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Рівні розвитку зв'язного мовлення в молодших школярів без порушень та у молодших школярів з моторною алалією (констатувальний етап експерименту)

Рівні розвитку зв'язного мовлення	Молодші школярі без порушень		Молодші школярі з моторною алалією	
	К-ть	%	К-ть	%
Високий	5	29,4	–	–
Середній	12	70,6	–	–
Низький	–	–	1	100%
Нульовий	–	–	–	–

Таким чином, відображені в таблиці емпіричні дані свідчать, що в молодших школярів з моторною алалією зв'язне мовлення знаходиться на нижчому рівні порівняно з мовленням ровесників без порушень.

Висновки на основі цього дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, мовленнєва продукція молодшого школяра з моторною алалією представлена в основному короткими розповідями. Його самостійні висловлювання відповідають заданій ситуації, однак у відповідях учень змінює частини розповідей, пропускає смислові ланки, порушуючи композиційну структуру, зв'язність висловлювання. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці завдань і змісту спеціальної корекційної роботи з розвитку зв'язного мовлення в молодших школярів з моторною алалією в початковій ланці освіти та сім'ї.

Література

1. Рібцун Ю. В. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток. Львів: Світ, 2020. 264 с.
2. Шеремет М.К. *Логопедія*: підручник; за ред. М. К. Шеремет. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 672 с.

Трубавіна І.М.,

доктор пед. наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Чередниченко О.Ю.,

кандидат економ. наук, професор спецкафедри №1 Інституту підготовки юридичних кадрів для СБУ Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ З ЧЛЕНАМИ СІМЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ОСОБЛИВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Сім'ї військовослужбовців – особлива категорія населення, яка має певні обмеження і труднощі із-за військової служби члена родини в реалізації прав в мирному житті, тим більше складнощів вони мають під час воєнного стану, коли сім'я сама має впоратися з

труднощами переїзду, вирішення щоденних проблем в умовах невизначеності тощо. В умовах війни в Україні кожен член нашого суспільства відчув на собі складнощі воєнного стану, пережив втрати (близьких, житла, місця проживання, роботи, колективу, звичного способу життя, оточення тощо). В сім'ях військовослужбовців цих втрат значно більше, ніж серед тих громадян, хто не зайнятий на військовій службі. Якщо в військових частинах є психологи, які працюють із військовослужбовцями, то з членами родин, тим більше на відстані, ані психологічна, ані військово-соціальна, ні соціальна робота не проводиться. А вони мають більше проблем у щоденному житті, і тривогу, і напруження за тих, хто зайнятий військовою справою. Діти військовослужбовців не перебувають на шкільному обліку, це не передбачено нормативними документами МОН, з ними не проводиться індивідуальна психологічна робота, ЗЗСО більше працюють онлайн, а ДЗО здебільшого взагалі не працюють, лише в окремих регіонах нашої держави є відносно спокійна обстановка. Вказана категорія дітей перебувають без спілкування з дітьми і педагогами, без освітнього соціалізуючого середовища з матерями, дідусями, бабусями, які є в стані напруження та вимушено перебрали на себе функції чоловіків або жінок – військовослужбовців. Зрозуміло, що для повноцінного виховання дитини, їм поруч потрібен батько та мати, які також відіграють роль підтримки і збереження стосунків в сім'ї. На жаль, стає реальністю інша форма вирішення щоденних проблем соціалізації, допомоги у виконанні нових ролей – помічника матері, наприклад, догляду за старенькими тощо. Якщо додати сюди розлади адаптації в нових умовах, психологічні травми внаслідок перебування члена родини в зоні бойових дій, виникає багато проблем поведінки і соціалізації, з якими важко впоратися членам родини. Є родини, де обидвоє батьків воюють і діти полишені на бабусь, дідусів, опікунів чи інших родичів, які не завжди є авторитетами для онуків. Як наслідок, виникають конфлікти саме в родині, бо діти більше нікуди за межі родини не виходять. Дорослі мають свої проблеми, що мають ті ж причини. Якщо додати скупченість людей в тимчасовому житлі в МКП, відсутність нормального місця для занять і навіть відсутність гаджетів, то з'являються і побутові конфлікти. Виникає питання, як вчитися в таких умовах, як працювати на одному для всієї родини гаджеті, як налагоджувати стосунки в школі, яку дитина навіть не бачить «вживу», а лише онлайн. Не зовсім зрозуміло, як долати вибухи емоцій, конфлікти в родині і мікросередовищі, непорозуміння тощо. Усе це вирішується через спілкування як особливий вид людської діяльності, яка супроводжує всі інші види діяльності і, водночас, може бути самотійною.

На нашу думку, вирішення цієї проблеми, враховуючи дослідження і досвід [1], [2], [3], [4], [5],[6] можна здійснювати в кількох напрямках.

1. Використання принципів і стандартів освіти в умовах конфлікту. Це нові стандарти для України, які накопичила міжнародна спільнота. Що сьогодні і впроваджує поступово МОН в систему освіти. Але вони стосуються військових конфліктів, а не широкомасштабного вторгнення.

2. Разом із місцевими органами влади (військовими адміністраціями), МОН розв'язати питання внутрішньошкільного обліку дітей з сімей військовослужбовців.

3. Переформатувати діяльність шкільних психологів і соціальних педагогів в контексті індивідуального підходу до роботи із вказаними категоріями дітей на основі спільного плану дій і в співпраці з класним керівником, найкраще через створення шкільної соціальної психолого-педагогічної служби, яка повинна взаємодіяти з відповідними фахівцями району в інтересах дитини та її родини.

4. Класному керівнику доцільно налагодити постійні безпосередні стосунки з іншими членами родини, які представляють інтереси дитини, відвідати дитину вдома з дозволу родини, потурбуватися про базові потреби дитини та її родини і надати інформаційну підтримку щодо допомоги в громаді. Це є новою інформаційною функцією педагогів в закладах освіти.

5. Важливо стимулювати родину щодо отримання соціальних послуг. Вони надаються в державі на добровільній основі прийняття. Ці послуги є як державними безкоштовними в

ЦСССДМ, якщо сім'я перебуває в СЖО, до яких сьогодні належать і ВПО, так і недержавними, в міжнародних гуманітарних, громадських організаціях, благодійних фондах. Важливо знати, де вони, які послуги надають, замотивувати родину туди звернутися. Там є психологи, соціальні педагоги, гуртки для дітей та дорослих тощо. Сьогодні вже всюди створені безпекові простори для дівчат та жінок, де є кімната для дітей, якими займаються педагоги, поки мамам надаються консультації чи переключають увагу для зняття за інтересами особистості тощо. Є окремі простори для соціалізації дітей, дитячі центри, де є корекційно-розвивальні заняття для дітей з ООП, місце для дитячого спілкування, фізичної активності, що надає позитивні емоції і знімає напруження в стосунках в родині завдяки виплеску негативних думок. Тут же проводяться тренінги з психології, збереження ментального здоров'я, консультації юристів, лікарів. Вже не тільки заклади освіти стають центрами соціальної допомоги, а вони спеціально створюються на кошти донорів із фахівцями, які навчені надавати таку допомогу, на відміну від вчителів. Але й вчителів треба готувати до такої роботи в умовах війни.

6. Класним керівникам важливо створити умови для повернення звичок мирного життя дитині в сім'ю, щасливого дитинства для переключення від думок про погане, проводити з членами родини роз'яснювальну роботу про особливості емоційно-вольової сфери дітей, важливість гігієни спілкування при дітях про погані новини, щодо розвитку їх життєвих планів і перспектив.

7. Спілкування з дітьми повинно ґрунтуватися на встановленні емоційного контакту, методика контактної взаємодії Філонова, наприклад, дуже ефективна, вона є невербальною, бо діти можуть мовчати і не бажати взагалі про щось (що на душі) говорити. Важливо встановити довіру і бути вихователю самому вихованим, що діти йому змогли повірити, а не спілкуватися тільки за ролями – вчитель – учень формально. Важливо знати, про що думає дитина, чого прагне для своєчасної корекції і підтримки, запобігання аддиктивної та девіантної поведінки. Без довіри і щоденного спілкування цього досягти неможливо.

Отже, потрібна спільна робота з членами сімей військовослужбовців педагогічних і соціальних працівників в громаді щодо спілкування і налагоджування взаємодії з ними в інтересах дітей та людей, задоволення їх прав, перебудова підвищення кваліфікації вчителів і соціальних працівників в цьому аспекті, використання можливостей гуманітарних організацій в громаді, вдосконалення нормативної бази МОН тощо.

Література

1. Порадник для професійного педагогічного та наукового зростання освітян: науково-методичний посібник / за ред. Петровського О.М., Трубавіної І.М. ХНПУ-ТОКІППО, 2023. 302с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/12126>

2. Трубавіна І.М., Бойко С.М. Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їх сімей та військово-соціальна робота в Україні: історичний аспект і закордонний досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2021. Випуск 1 (48). С.414-418.

URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7274/1/%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B1%D0%B0%D0%B2%D1%96%D0%BD%D0%B0%20%D0%86.%2C%20%D0%A6%D0%B8%D0%B1%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%BE%20%D0%9B.%2C%20%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%90.%20.pdf>

3. Трубавіна І.М., Каліна К.Є. Консультування вчителями сімей з дітьми в Україні в умовах війни. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи.* 2022. Вип. 58. С. 72-82.

URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/sciencemeans/article/view/3996/3987>

4. Trubavina I., Tsybulko L., Mohylioiva N., Ivanchuk V. Theoretical foundations of the regional training program "Education in conflict" for teachers' professional development. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology.* 2021. Vol. 9 No. 4.

URL: <https://uesit.org.ua/index.php/itse/issue/view/24>

5. Trubavina I., Cherednychenko O., Oliinyk N. & Nedria K. Justification of the Educators' New Professional Functions under the Conditions of Martial Law. *Educational Challenges*, Vol. 27,

Issue 2 p199-215. URL:

https://educationalchallenges.org.ua/index.php/education_challenges/article/view/108/74

6. Trubavina I., Tsybulko L., Vasilyeva S. and Kalashnik N. Social workers training to the work with internally displaced persons: ukrainian experience. Journal of Liberty and International Affairs. Vol. 5, No. 1. May 2019. URL:

<https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/63184/ssoar-jlibertyintaff-2019-1-trubavina-et-al-Social-workers-training-to-the.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-jlibertyintaff-2019-1-trubavina-et-al-Social-workers-training-to-the.pdf>

Туровська А.А.,

викладач математичних дисциплін,

завідувач навчально-виробничої практики

КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж» ДОР»

metodustnjk.dor19@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ НА ЗАНЯТТЯХ З МАТЕМАТИКИ

Математична компетентність студентів педагогічних коледжів є важливою складовою їх професійної підготовки, яка проявляється у вміннях застосовувати отримані математичні знання та уміння для розв'язування різноманітних завдань, пов'язаних із професійною підготовкою.

Математична компетентність дає змогу майбутньому фахівцеві бачити та застосовувати математику в реальних життєвих та педагогічних ситуаціях, розуміти зміст і впроваджувати методи математичного моделювання для побудови та дослідження математичної моделі [2, с.12]. Як професійно-особистісне утворення, математична компетентність інтегрує в собі математичні знання, уміння, навички, досвід математичної діяльності, особистісні характеристики майбутнього фахівця, які виявляються у прагненні і готовності розв'язувати проблеми реальної професійної діяльності з використанням математичних методів [1, с.37].

У своїх дослідженнях науковці розглядають питання вивчення проблеми формування математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів, а саме: розробки навчально-методичного комплексу з математики для всіх початкових класів (М. Богданович), розвитку пізнавальної діяльності учнів на уроках математики на основі реалізації політехнічного принципу (Я. Король), формуванню вмінь учнів початкової школи розв'язувати текстові задачі (В. Мізюк), методики навчання арифметичного матеріалу учнів початкової школи з використанням мультимедійних технологій (М. Борисенко), створення педагогічної системи підготовки педагога, що спрямована на покращення ефективності процесу формування в учнів умінь розв'язувати задачі та на підвищення їхнього інтелектуального рівня (С. Скворцова), розвитку математичної культури вчителя початкових класів (Є. Лодатко), формуванню методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів (Н. Глузман).

Сучасна функція вчителя початкових класів – не давати учням готових знань, а вчити їх здобувати, формуючи в собі наполегливість, бажання і здатність вчитися самостійно із інтересом і задоволенням. Спільна робота вчителя та учня початкової школи сьогодні являє собою не пояснення та запам'ятовування, а пошук істини, життєвих цінностей і смислів в умовах навчального діалогу, співробітництва та взаєморозуміння. Тому математична компетентність студентів педагогічного коледжу формується в умовах самостійної роботи (пошуку відповідей на проблемні запитання, виконання проектів у групах, підбір різних задач, що об'єднуються в одну тему). Наприклад, при вивченні теми з математики «Многогранники» або «Похідна» використовуємо «Математичне лото», «Ти – мені, я – тобі», «Прийом зміни в парах», що дає можливість студентам оволодіти технікою пояснення одне одному задачі та ознайомитись із ходом розв'язання задачі тій парі студентів, що займалась

розв'язанням задачі до цього. А це вже підготовка до проходження педагогічної практики. Активність студентів на занятті із використанням даного прийому є досить високою, що дає можливість викладачу обговорити результати і враження від розв'язання із студентами, включити їх у бесіду. Використання різних математичних розвиваючих ігор, ребусів, логічних завдань, дає можливість розвивати пізнавальні здібності, мислення, просторову уяву, фантазію, пам'ять, увагу студентів, допомагає їм оволодіти вмінням аналізувати, порівнювати, узагальнювати, проявляти кмітливість і винахідливість. Також доречним є використання прийому «Навчання у співпраці», де студенти перевіряють правильність виконаних ними завдань математичного диктанту чи невеликої самостійної роботи, обмінявшись зошитами. І за критеріями оцінювання, які надає викладач, виставляють оцінку однокласнику, потім аргументуючи вголос виставлену оцінку. Це також підготовчий етап до оцінювання робіт, який студенти будуть вже більш свідомо використовувати на практиці, виставляючи та аргументуючи оцінку учневі за виконане завдання.

Важливим етапом у процесі формування математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи є факультативні заняття, що проводяться на базі загального курсу математики та стали логічним продовженням навчальної роботи, що здійснюється за навчальними планами.

Наприкінці навчання ми маємо отримати впевненого у математичних знаннях студента, який вміє методично грамотно пояснити матеріал, передбачити типові помилки та підібрати (знайти) задачі із стандартним розв'язанням а також такі задачі, які спрямовані на формування логічного мислення учнів.

Література

1. Головань М. С. Математичні компетентності чи математична компетентність? *Розвиток інтелектуальних вмінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання природничо-математичного циклу «ІТМ*плюс – 2012»*: матеріали міжнародної науково-методичної конференції у 3-х частинах, ч.1, м. Суми, 6-7 грудня 2012 р. 2012. С.36-38.

2. Раков С. А. Формування математичних компетентностей учителя математики на основі дослідницького підходу у навчанні з використанням інформаційних технологій: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2005. 44 с.

Dohman, U.

Dr. Dept. of Translation and Interpretation
Faculty of Letters, Trakya University
Edirne, Turkey
ugulsumdohman@trakya.edu.tr

SÖZ KÜLTÜRÜNÜ YÜKSELTME ARAÇLARI: EŞ ANLAMLI SÖZCÜKLER

Eş anlamlı sözcükler, bir dilin söz varlığının temel unsurları arasında yer alır. En genel tanımıyla yazılışları farklı olup anlamları birbirine yakın olan sözcüklerdir. Söz kültürünü geliştirmek isteyen bir kişinin eş anlamlı sözcüklerden yararlanması gerekir. Bu noktadan hareketle çalışmanın konusu söz kültürünü yükseltme araçları olan eş anlamlı sözcüklerdir. Çalışmanın amacı söz kültürünü ve eş anlamlı sözcük türünü genel hatlarıyla tanımlamak ve söz kültürünü geliştirmek için eş anlamlı sözcüklerin ne tür bir öneme sahip olduğunu göstermektir. Bu amaçla eş anlamlı sözcüklerin özellikleri ve bu doğrultuda eş anlamlı sözcük seçiminin önemi üzerinde durulacaktır. Çalışmada betimleme yöntemi kullanılmaktadır. Çalışmanın, eş anlamlı sözcük kullanımının ve seçiminin neden önemli olduğunu öğrencilere, öğretmenlere, çevirmenlere, akademisyenlere ve söz kültürünü yükseltmek isteyen her bireye göstermesi bakımından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Söz kültürü³, sözün doğru, açık, ifadeli kullanımıyla ilgilen stilistik disiplinin temel kavramlarından biridir. Söz kültürünün ortaya çıkışı edebi dilin oluşumu ve gelişimiyle bağlantılıdır. Başka bir deyişle, dil normlarının belirlenmesi ve uygulanmasıyla sözün/konuşmanın doğru, güzel, ifadeli, zengin bir şekilde yazılı ve sözlü kullanımda iyileştirilmesi fikri söz kültürü kavramını ortaya çıkarmıştır. Rus dilbilimci, üslupbilimci ve sözlükbilimci V. V. Vinogradov söz kültürünü; “yazmada ve konuşmada ana dili iyi bilme ve onu ifadeli araçlarla, üslup çeşitliliğiyle kullanma becerisi” şeklinde tanımlamaktadır [1, s. 19]. V. V. Vinogradov’un öğrencisi dilbilimci, üslupbilimci L. İ. Skvortsov daha ayrıntılı bir tanım yapmış ve söz kültürünü; edebi dile, onun normları ve kurallarına (telaffuz, vurgu, sözcük kullanımı, morfoloji, sentaks, üslupbilim ve yazım vb.) hâkim olma derecesi ve dil araçlarını farklı iletişim koşullarında anlamlı bir şekilde kullanma becerisi şeklinde açıklamıştır [2, s. 5). Dolayısıyla dil araçlarının ifadeli bir şekilde duruma göre doğru ve üslup çeşitliliğiyle kullanılabilmesi eş anlamlı sözcüklerden faydalanma gerekliliğini doğurur. Eş anlamlı sözcüklerin çeşitli özellikleri vardır. Biz burada sözcüksel anlamda ele alacağız.

Dilbilimciler D. Rozental ve M. Telenkova [3], eş anlamlı sözcükleri; “anlamsal açıdan birbirine yakın ya da özdeş, aynı ya da benzer kavramı gösteren ama birbirinden içerik tonu (ideografik veya anlamsal) ya da üslup birimi (üsluba özgü) veya bu her iki işaretten de ayrılan sözcüklerdir” şeklinde tanımlamışlardır. Rus dilbilimci, üslupbilimci G. Ya. Solganik [4, s. 40] eş anlamlı sözcüklerin ortaya çıkışının insanın dünyayı algılaması sırasında incelediği bir nesnenin yeni özelliklerini fark etmesi sonucunda onu yeni sözcüklerle anlatma ihtiyacıyla ilişkilendirir. Başka bir deyişle eş anlamlı sözcüklerin birileri tarafından özellikle bulunmadığını ya da düşünülmediğini belirtmektedir. Bu düşünceden hareketle bir nesneyi belirten bir sözcük varken onu daha iyi tanımlayabilecek başka sözcüklerin de bulunduğu sonucunu çıkarabiliriz. Bu yüzdendir ki eş anlamlı olarak görülen sözcükler arasında seçim yapmak önemlidir. Eş anlamlı sözcükler için anlam olarak yakın şekilde bir tanım yapılması da bu düşünceyle ilgili olmalıdır. Bu durumu birkaç örnekle açıklayabiliriz.

1. Eş anlamlı sözcükler farklı içeriklere sahip olabilir. Söz gelimi, “çalışmak” anlamını taşıyan Rusça *работать* – *rabotat* ve *трудиться* – *truditsa* sözcükleri bazı durumlarda birbirinin yerine kullanılabilse de uymayan durumlar da mevcuttur. “Bir işle meşgul olmak, üzerinde uğraşmak” anlamındaki *работать над проектом* – *rabotat nad proyektom* ve *трудиться над проектом* – *truditsa nad proyektom* (Tr. Proje üzerinde çalışmak) birbiriyle tamamen uyumaktadır, bu nedenle birbirinin yerine kullanılabilir. Bununla birlikte *rabotat* sözcüğünün “bir mekanizmanın vb. çalışır durumda olması” anlamında ise örneğin *телевизор работает* – *televizor rabotayet* (Tr. Televizyon çalışıyor) yalnızca *работать* – *rabotat* fiili kullanılır.

2. Zamanla dilde ortaya çıkan toplumsal, ekonomik, siyasi gelişmelerle ya da modernleşmenin etkisiyle bazı eş anlamlı sözcüklerden biri daha çok öne çıkar(tılır) ve diğerini unutturabilir. Örneğin “evlilik” anlamına gelen *супружество* – *supryajestvo* sözcüğü eskimiş ve yerini *брак* – *brak* almışken, “gözler” anlamındaki *очи* – *oçi* sözcüğünün yerini ise *глаза* – *glaza* almıştır.

3. Bazı eş anlamlı sözcükler farklı stillerde kullanılabilir. Örneğin, “enfeksiyon” anlamını taşıyan *инфекция* – *infektsiya* sözcüğü genellikle tıp dilinde kullanılan uzmanlık alanına ait bir sözcükken *зараза* – *zaraza* sözcüğünden konuşma dilinde yararlanır.

4. Eş anlamlı sözcükler ifade ve duygu yoğunluğu bakımından da birbirinden ayrılabilir. Söz gelimi, “ordu” anlamındaki *армия* – *armiya* sözcüğü nötr birimken *рать* – *rat* şiir diline özgüdür; “akıllı, açığız, bilge, zeki” anlamlarına gelen *толковый* – *tolkoviy* olumlu bir değer içerirken *башковитый* – *başkovityy* olumsuz niteliktedir.

5. Eş anlamlı sözcükler belirli bir alana özgü olabilir. Örneğin, “antlaşma” anlamındaki *договор* – *dogovor* sözcüğünün genel bir kullanımı bulunurken *контракт* – *kontrakt* birimi ticari ve finans alanında yaygındır [3, s. 85]

³ Dil, söz, söz kültürü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Dohman, Ü. Rusça Kaynaklar Temelinde Dil, Söz ve Söz Kültürü Kavramlarının Değerlendirilmesi. *Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 1(1), 2019, 39-49.

Yukarıda verilen açıklamalar ve örnekler bize eş anlamlı sözcük seçiminin durum ve koşullara bağlı olarak doğru, güzel ve ifadeli konuşma/yazma noktasında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bir dil öğrenen öğrenci ya da birey, çevirmen, akademisyen eş anlamlı sözcük seçimine dikkat etmesi gerekir. Öğrenci/birey doğru, ifadeli ve güzel konuşmak/yazmak; çevirmen sözcüğün tam karşılığını, ifade ve duygu yoğunluğunu, üslup tonunu yansıtmak; akademisyen ise eş anlamlı *rabotat* ve *truditsa* örneğinde olduğu gibi içerik açısından uyan sözcükleri çalışmanın söz varlığını zenginleştirmek ve tekrardan kaçmak amacıyla eş anlamlı sözcükleri kullanmalı ve seçimini yapmalıdır. Bu noktada eş anlamlı sözcükler sözlüğüne başvurmanın önemi ve gerekliliği de unutulmamalıdır. Eş anlamlı sözcükler sözlüğü, sözcüklerin bağlantısını, farklılıklarını, üslup işaretlerini/etiketlerini göstermesi bakımından temel kaynaklardır. Söz kültürünü yükseltmek toplumun her bireyi için gereklidir. Bu çerçevede de eş anlamlı sözcükleri bilmenin, aralarındaki anlam, ifade, duygu ve üslup tonları farkını öğrenmenin söz kültürünü yükselteceği açıktır. Eş anlamlı sözcüklerle ilgili uygulamalara Türkçe, Rusça gibi dil derslerinde yer verilmelidir.

Kaynaklar

1. Vinogradov, V. V. Ruskaya reç, yiyo izuçeniye, voprosı reçevoıy kultırı. *Voprosı Yazıkoznaniya*. Moskva: Akademiya Nauk SSSR, 1961, № 4. s. 3-19.
2. Skvortsov, L. İ. Bolşoy tolkovıy slovar pravilnoıy russkoy reçi: 8000 slov i vırajeniı. Moskva: Oniks, 2009, 1104 s.
3. Rozental, D. E. & Telenkogo M. A. Praktičeskaya stilistika Russkogo yazıka / Ed. Sirokina, T. Moskva: izdatelstvo “Russkiy yazık”, 1976, 342 s.
4. Solganik, G. Ya. Stilistika Russkoga yazıka. (Elektronnyıy resurs): Uçeb. posobite dilya bakalavrov. 2-e izdaniye. Moskva: Filinta, 2016, 246 s.

Özkan, F.,

Dr., Lecturer Dept. of Translation and Interpreting Studies
Faculty of Letters Trakya University
Edirne, Türkiye
fatmaozkan@trakya.edu.tr

GENÇLİK SOSYOLEKTİ:

GENÇ KUŞAKLARIN DİL KULLANIMLARI ÜZERİNE

Diller, içinde yaşanılan çağın gereklilikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda değişirler. Doğası gereği dinamik bir yapıya sahip olan insan dili zaman içinde toplumdaki gelişmeler doğrultusunda başkalaşım geçirir. Dillerin günümüzde değişime uğramasında öne çıkan başka bir neden ise iletişim teknolojilerinin gelişmesine bağlı olarak bireylerin iletişim kurma biçimlerinin çeşitlenmesidir.

Teknolojik ya da dijital çağ olarak adlandırılan 21. yüzyılda sözlü ve yazılı iletişimin büyük ölçüde bilgisayar, akıllı telefon ve sosyal medya araçları üzerinden gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Dijital dünyanın sunduğu bu olanakların en çok farkında olan ve onları kullanan bireyler ise kuşkusuz bu hayatın içine doğmuş “*dijital yerliler*” olarak adlandırılan genç kuşaklardır. Dijital yerliler teriminin yaratıcısı, eğitim yazarı Marc Prensky günümüz gençlerinin ebeveynlerinden çok daha farklı sosyalleştiğini öne sürerek yeni kuşakların dijital ortamlardaki yoğun pratiklerine ve önceki kuşaklara göre dijital girdilere daha çok maruz kaldıklarına dikkat çekmektedir [1, s. 2]. Genç kullanıcılar bilgisayar oyunları oynayarak, WhatsApp, Telegram gibi mesajlaşma ortamlarında yazılı iletişim kurarak, Facebook, Reddit, Snapchat, X ve Instagram gibi sosyal medya platformlarında çeşitli içerikler paylaşarak anlık mesajlaşarak çevrimiçi ortamlarda sosyalleşmektedirler. Bu bağlamda, dilbilimci David Crystal 2001 yılında “*internet dili*” anlamına gelen “*Netspeak*” [2] sözcüğünü türetmiştir. Terim, kişilerin internet üzerinde hem yazılı hem de sözlü dilin özelliklerini taşıyabilen çeşitli kısaltmalar, jargon ve simgesel ifadeleri kullandıkları dili tanımlamaktadır. Crystal, anlık mesajlaşmayı da içeren elektronik metin ve yazışmaları sözcük bilgisi, dilbilgisi ve dilin kullanılış koşulları bağlamında “*iletişimin yeni türleri*” olarak

açıklamaktadır [3, s. 51]. Yeni iletişim alanlarında yoğun bir biçimde birbirleriyle etkileşim halinde vakit geçiren gençlerin, bu etkileşimlere bağlı olarak yeni ifadeler kullandıkları; başka bir deyişle yeni bir dil oluşturdukları söylenebilir. Bu kapsamda, elektronik iletişimde çoğunlukla ölçünlü imla ve yazım kurallarının dışında kalan bir yazışma şekli geliştirirler.

Bilgisayar aracılı iletişimin ve internet kullanımının dil üzerindeki etkilerine yönelik günümüze kadar pek çok araştırma gerçekleştirilmiştir. Bazı araştırmacılar bilgisayara bağlı yeni iletişim şeklinin dil üzerindeki olumsuz etkilerine değinerek duruma eleştirel yaklaşmışlardır. Örneğin, O'Connor [6] anlık mesajlaşmanın dili yozlaştırdığını ve İngilizceyi bozduğunu öne sürmektedir. Diğer taraftan, Tagliamonte ve Denis [7, s. 1-4] anlık mesajlaşma dilinin doğasını anlamaya yönelik yürüttükleri araştırmalarında bu dili en çok kullananlar olarak gençlere odaklanmışlardır. Araştırmacılar, anlık mesajlaşma dilinde kısaltmaların ve çeşitli sembolik kullanımların yaygın tercih edildiği algısına yönelik sıklık ve yaygınlık analizi yapmışlardır. Buna ek olarak araştırmaları kapsamında anlık mesajlaşma dilinin konumlandırılmasına da değinmişlerdir. Elde edilen bulgulara göre anlık mesajlaşma dilinin resmi, resmi olmayan ve yerel dile ait, konuşma ve yazı dilinin özelliklerini taşıyan karma bir yapıda olduğu sonucuna varılmıştır.

İnternet üzerinde iletişim kuran kullanıcıların oluşturdukları yeni dilsel ifadeler onların günlük konuşmalarına da yansımaktadır. Dolayısıyla bir topluluğa ait olan yeni bir dil varyasyonunun ortaya çıktığı öne sürülebilir. Dil varyasyonunu belirleyen çeşitli etkenler arasında “*toplumsal gruplar, dilin tarihi, gelişme süreci, dil ilişkileri, etnik köken, meslek, eğitim ve gelir durumu, inanç bağlam*” gibi farklı dil dışı unsurlar da etkilidir [4, s. 95]. Bu doğrultuda, gençlerin kendi toplulukları içerisinde oluşturduğu ve kullandığı dil, bir sosyal grubun dili olarak *gençlik sosyolekti* (İng. *youth sociolect*) [5, s. 69] şeklinde ele alınabilir. Çalışma, sözü edilen bu kavramlar ışığında genç kuşakların dil kullanımları üzerine bir inceleme yapmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın uygulama aşaması, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık birinci sınıf öğrencilerinin çevrimiçi ortamlarda ya da günlük hayatlarında sıklıkla kullandıkları ve kendi aralarında popüler olan yazışma/ konuşma ifadelerinin tespit edilmesini kapsamaktadır. Bu çerçevede, gençlerin kullandıkları dilsel ifadeleri tespit etmeye yönelik gerçekleştirilen anket çalışmasındaki veriler incelenmektedir. Anket birinci sınıfların listesinde yer alan seksen iki öğrenciye iletilmiştir. Elde edilen veriler, genç kuşak olarak sınıflandırılan öğrencilerin ana dili Türkçede ve yabancı dilleri İngilizcedeki sıklıkla kullandıkları ifadeleri ortaya çıkarmıştır. Küresel alandaki elektronik iletişimde İngilizce zaten *lingua franca* olarak baskın bir şekilde herkesin kullandığı dildir.

Buna göre, gençlerin hem anlık mesajlaşmada hem de konuşma dillerinde belirli bir kuralda yaptıkları sözcük kısaltmaları dikkat çekmektedir:

- *Efso* (efsane, efsanevi)
- *Yeto* (yeter)
- *Güno* (günaydın)
- *Sayko* (deli, çılgın; olumlu anlamda kullanılır)
- *Popi* (popüler)
- *Aşko* (aşkım)

Kurallı kısaltmaların yanı sıra, sözcüğün yapısının biraz değiştirilerek kullanıldığı ve ölçünlü dilde yer almayan ifadeler olarak şu kalıplar yer almaktadır:

- *Napim* (ne yapayım),
- *Boş yapmak* (gereksiz yere konuşmak),
- *Kes* (anlatmayı bırak),
- *Shiplemek* (iki kişiyi birbirine yakıştırmak)
- *Bane* (banane),
- *Yıkık* (başarısız),
- *Yükselmek* (sinirlenmek),
- *Akmak* (anı yaşamak),
- *Kasmak* (çaba göstermek),
- *Tilt olmak* (sinir olmak),

- *Trollemek* (alay edip bulaşmak).

Elektronik ortamlarda anlık yazışmalarda sıklıkla yapılan Türkçe kısaltmalarda ise şunlardır: *G.O.* (geçmiş olsun), *SA/AS* (selamün aleyküm/aleyküm selam), *KB* (kusura bakma), *knk* (kanka), *Hg/Hb* (hoş geldin/hoş buldum), *kib* (kendine iyi bak).

Aynı biçimde, anlık yazışmalarda ve İngilizce iletişim sağlanan çeşitli forumlar ile oyun platformlarında öğrencilerin sıklıkla karşılaştığı ve kullandığı kısaltmalar şöyle sıralanabilir: *GOAT* (Greatest of All Time), *BTW* (by the way), *Grwm* (get ready with me), *Pov* (point of view), *SUS* (suspicious), *Tbh* (to be honest), *fr* (for real), *L8R* (Later), *Bro* (brother, close male friend), *sis* (sister, close female friend). Çoğunlukla bilgisayar oyunları oynanırken yapılan yazışmalarda ise: *GG* (good game), *gg wp* (good game well played), *W* (win), *L* (lose), *ez* (easy) gibi kısaltmaların kullanıldığı bildirilmiştir.

İngilizcedeki sözcük ve deyişlerin kullanımına bakıldığında ise yoğun olarak kullanılan ifadeler şu şekilde sıralanabilir: *Salty* (deli anlamında), *fam* (yakın arkadaş grubu için), *No cap* (yalan yok) *gaslighting* (bir kişinin düşüncelerini manipüle etmek, psikolojik olarak taciz etmek), *love bombing* (karşındakini ilgiye boğmak), *Karen* (kendini üstün gören orta yaş kadının burnunu her işe sokması anlamında ABD jargonu olarak kullanılır), *ghosting* (birini yok saymak), *having Rizz* (başkalarını etkileme yeteneği), *It's giving...* (bir şeyi veya kişiyi anımsatmak), *cancel* (birini desteklemeyi bırakmak), *bussin* (çok iyi olan bir şeyi tanımlarken), *low key* (ılımlı yaklaşmak).

Ünlem ya da tepki ifadeleri olarak kullanılan kalıplar ise aşağıda verilmektedir. Bunların bazıları İngilizceden ödünç alınarak Türkçe yazışmalarda da kullanıldığı öğrenciler tarafından belirtilmiştir. *Lan!* (*Hey!* ya da *Sen!* yerine kullanılan Türkçe ifade), *Bruh!* (anlamsız bir durum karşısında verilen tepki- Tr./İng.), *Aga be!* (üzücü bir durumda verilen tepki), *aight!* (alright), *Prolly* (probably), *WTH!* (What the hell!), *cringe!* (utanç verici, başkası adına utanç duymak- Tr./İng.).

Bunların dışında eski Türkçe ifadelerin mizahi bir duygu katması açısından gençler tarafından kullanılmaya başlandığı ifade edilmiştir. Örneğin: *sıfatül eşkâl*, *benim eşgal* ifadeleri yaşanan bir olaya verilen tepki, yüz ifadesi anlamında kullanılır. Bağlam içinde kullanımı için “market fiyatları karşısında benim sıfatül eşkâl” cümlesi gösterilebilir.

Yukarıda verilen örnekler ve ait oldukları kategoriler üzerine çeşitli değerlendirmeler yapmak mümkündür. Öncelikle, elektronik ortamlardaki iletişimin doğası gereği hızlı ve anında yazışma sözcüklerin kurallı ya da bir kurala bağlı kalmadan kısaltılmasına, birden fazla sözcük içeren uzun ifadelerin baş harflerinin kullanılarak kısa biçimlerle belirtilmesine neden olduğu gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra, internet ortamında kullanımı çok yaygın olan *cringe*, *Bruh!* *trollemek*, *tilt olmak* gibi çeşitli İngilizce ifadelerin Türkçe iletişim sağlanan ortamlarda da gençler tarafından kullanıldığı yani doğrudan Türkçe bağlamda kullanıldığı görülmektedir. Bazı sözcüklerin (Tr. *sayko*, İng. *salty* gibi) gençlerin jargonunda anlam değişimine uğradığı anlaşılmaktadır. Bundan başka, *gençlik sosyolekti* içinde alt türler de oluşabilir. Bilgisayar oyunları oynayan gençlerin oyun içindeki iletişimleri esnasında kullandıkları dil bir alt tür olarak kabul edilebilir.

Sonuç olarak, gençler tarafından oluşturulan ve kullanılan gençlik dili ya da jargonu doğası gereği diller için yıkıcı unsur olarak düşünülemez. Aksine dillerin nasıl değiştiğinin ve geliştiğinin görülmesine aracılık ederler. Bu ifadeler, farklı kuşakların ve toplulukların kendi aralarında sosyalleşmelerinde ve iletişim kurma süreçlerinde onların ihtiyaçlarına nasıl uyum sağladığının doğal ifadeleri şeklinde algılanmalıdır. *Gençlik sosyolekti* alanı dilbilim ve iletişim alanındaki araştırmacıların giderek ilgisini çekmektedir. Gençlerin oluşturduğu dilin merkeze alınarak yeni kuşakların içinde yaşadığı toplumsal yapıların incelenmesi birey, kuşak ve dil arasındaki bağlantıların anlaşılmasına katkı sunabilir. Böylece dil eğitimcilerin bu alanda farkındalık kazanmaları sağlanabilir. Kuşaklararası etkili iletişiminin devam edebilmesi için gençler tarafından kullanılan dilin takip edilmesi önem arz eden bir durumdur. Özetle, her yeni kuşak yaratıcı yollarla ve yaşadıkları dönemin etkileriyle farklı dil anlayışları edinirler. Bu durum insan iletişiminin geleceğini anlamaya yönelik çeşitli fırsatlar olarak da algılanabilir.

KAYNAKLAR

1. Prenksy, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the Horizon*, 9(5), 1-6.

2. Crystal, D. (2001). *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press. 283 s.
3. Crystal D. (2006). *Language and the Internet*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press. 304 s.
4. Demir, N. (2010). Türkçede Varyasyon Üzerine. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 17(2), s. 93-106.
5. Akramova, N. M., Burkhonova, G. Y. (2020). The Study and Description of a Youth Sociolect. In *European Research: Innovation in Science, Education and Technology*. s. 69-71.
6. O'Connor, A. (2005). Instant Messaging: Friend or Foe of Student Writing". *New Horizons for Learning Online Journal*, 11(2). <http://www.newhorizons.org/strategies/literacy/oconnor.htm>.
7. Tagliamonte S. A., Denis, D. (2008) Linguistic Ruin? LOL! Instant Messaging and Teen Language. *American Speech*, 83(1). s. 3-34. Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/00031283-2008-001>.

Царик О.М.,

доктор педагогічних наук, професор,
 професор кафедри іноземних мов
 та інформаційно-комунікаційних технологій
 Західноукраїнського національного університету
tsarykolga@gmail.com

Рибіна Н.В.,

кандидат філологічних наук, доцент,
 доцент кафедри іноземних мов
 та інформаційно-комунікаційних технологій
 Західноукраїнського національного університету
nataliarybina@ukr.net

STRATEGIES FOR ADAPTING THE LANGUAGE STYLE IN BUSINESS COMMUNICATION: THE INFLUENCE OF THE CULTURAL FACTOR

In today's globalised world, where international business relations are becoming an integral part of economic activity, the adaptation of the language style in business communication is considered an important element of success. The cultural factor, which encompasses the norms, values and traditions of each particular culture, provides specific features of information perception and affects the style of communication. Therefore, the study of strategies for adapting the speech style in business communication with regard to the cultural factor is a relevant and important task, as it helps to improve the quality of mutual understanding and perception of information in cross-cultural communication.

Scientific research in the field of cross-cultural communication and adaptation of speech style in business communication has developed significantly in recent years. The works of scientists G. Hofstede, E. Hall, D. Lewis and others on the cultural aspects of communication in the organisational environment have made a significant contribution to understanding the impact of the cultural factor on business communication. However, some aspects of the problem remain unresolved, such as adaptation strategies for specific cultural groups, the impact of language style on international transactions, etc. These aspects should be considered and analysed in more detail in this study.

The aim of this study is to examine and analyse strategies for adapting the language style in business communication with regard to the cultural factor and determine their impact on the effectiveness of international business relations.

The first stage of adapting the language style involves a thorough study of the cultural characteristics of the country or region with which you are communicating. This is important for understanding the specifics of politeness, hierarchy, taboos and other cultural norms.

Depending on the nature of the communication, you need to choose the appropriate speech register. Taking this aspect into account helps to avoid misunderstandings and increase the effectiveness of communication.

One of the main objectives of adaptation strategies is to avoid misunderstandings and conflicts that may arise due to cultural differences. This is important for building trust and fruitful cooperation

The results of the study demonstrate that the adaptation of the language style in business communication, taking into account the cultural factor, is critical for successful cooperation in the context of globalisation. These strategies help to increase the effectiveness of communication, improve reputation and mutual understanding between the parties. Therefore, the study and use of these strategies can contribute not only to improving professional communication but also to expanding opportunities in international business relations.

To further develop this topic, more detailed research should be conducted on the impact of the cultural factor on specific areas of business communication, as well as the impact of modern technologies, such as virtual conferences and online communication, on the adaptation of the language style. In conclusion, the ability to adapt language style in business communication is contingent upon a deep understanding of cultural influences. By employing strategies such as contextual adaptation, non-verbal communication awareness, and utilizing cultural intelligence training, organizations can foster effective cross-cultural communication. Embracing the cultural factor is not only a matter of respect but a strategic imperative for global business success.

References

1. Gudykunst, W. B., & Kim, Y. Y. (2013). *Communicating with strangers: An approach to intercultural communication*. McGraw-Hill Education.
2. House, R. J., Hanges, P. J., Javidan, M., Dorfman, P. W., & Gupta, V. (2016). *Culture, leadership, and organizations: The GLOBE study of 62 societies*. Sage Publications.
3. Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ [Електронний ресурс] : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ (5 березня 2016 р.). К. : КНЕУ, 2016. — 233 с.

Цимбалюк А. С.,

аспірант кафедри менеджменту
Полтавського університету економіки і торгівлі,
спеціальність 073 «Менеджмент»
a.tsimbalyuk0104@gmail.com

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТОМ «РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТЬНОГО ПРОЦЕСУ» В СТРУКТУРІ ЗАГАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЗАКЛАДУ

Освітній процес у сучасних умовах все більше вимагає впровадження інноваційних підходів до загальної організації діяльності, у тому числі розвитку цифрового освітнього середовища, яке характеризується технологічною насиченістю та потребує відповідних знань і компетенцій. Одним із векторів роботи в цьому напрямку є створення освітнього хабу, засоби якого можуть презентувати ресурсний потенціал закладу. Закцентуємо увагу на актуальності та важливості даного питання, адже ресурсне забезпечення має безпосередній вплив на якість надання освітніх послуг. Щодо освітніх інновацій загалом, то на початку ХХ століття саме організація хабів поруч із коворкінгами, мейкерством, хакерспейсами, як новими моделями організації професійної діяльності педагогів, стали місцем взаємодії, обміну думками, визначення пріоритетів діяльності.

Зазначимо, що з англійської мови поняття «хаб» означає вузол будь-якої мережі, центр діяльності, а термін більше застосовується у транспортній галузі. У сучасному широкому розумінні «хаб» – це осередок, де здійснюється співпраця і спілкування, набувається досвід, проходять тренінги і навчання, а також, що важливо для нашого дослідження, акумулюються

різноманітні ресурси та можливості. За способом організації хаби можуть бути реальними, якщо створені на базі конкретного приміщення; віртуальними, розміщеними на спеціальних серверах; та комбінованими.

Тема діяльності хабів останнім часом стає предметом дослідження науковців. Так Світлана Ізбаш вважає, що це місце реалізації інтерактивної форми роботи андрагогічної підготовки вчителів; Наталія Бондар, В'ячеслав Губеня, Лариса Шаран відзначають роль хабів для проведення семінарів, тренінгів, творчих зустрічей. Дослідниця Ольга Гринькевич вважає освітній хаб інноваційною формою інтеграції національних освітніх систем у глобальне навчальне середовище [3].

Нам найбільш імпонує точка зору науковиці Любові Федулової, яка зазначає, що хаб сприяє трансферу нових технологій, використовуючи можливості освітніх і наукових установ, їхню ресурсну базу та наукові досягнення. Дослідниця характеризує інноваційно-технологічний хаб як новий етап у комплексному використанні можливостей та ресурсів організацій, а також компаній для створення спільних продуктів і надання послуг через реалізацію проєктів з технологічною домінантою [4].

Створенню хабів сприяли процеси реформування освіти. Ідеї Нової української школи включали формування опорних шкіл – освітніх хабів, що повинні забезпечити рівний доступ учнів до якісної освіти та вирішити питання ефективного використання ресурсів, лабораторій та іншого обладнання. Створення «Hub School» було закріплено у Законі України «Про освіту» у 2017 році та Комунікаційній стратегії Міністерства освіти на 2017-2020 роки, у якій висвітлено питання створення професійних хабів.

Саме ідея створення віртуального освітнього простору, де акумульований ресурсний і інтелектуальний потенціал для розв'язання нагальних проблем освітньої галузі Полтавської міської територіальної громади, стала основою проєкту «Ресурсне забезпечення освітнього процесу» Комунального закладу «Полтавський міжшкільний ресурсний центр Полтавської міської ради». За три роки зазначений хаб повинен стати віртуальним базовим центром накопичення авторських курсів, інноваційного інструментарію, моделей управлінської діяльності та сучасних ресурсів для полтавських педагогів.

Правовим підґрунтям проєкту стала стаття 52 Закону України «Про повну загальну середню освіту», що розглядає питання ресурсного (інформаційного, науково-методичного, матеріально-технічного) забезпечення. В ній зазначається: «інформаційне забезпечення освітнього процесу здійснюється шляхом надання доступу до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, у тому числі Інтернету» [2], а «відкриті та загальнодоступні ресурси з інформацією про діяльність закладу загальної середньої освіти» формуються та оприлюднюються ним відповідно до статті 30 Закону України «Про освіту» [1]. Тобто створення хабу «Ресурсне забезпечення освітнього процесу» Комунального закладу «Полтавський міжшкільний ресурсний центр Полтавської міської ради» є актуальною відповіддю у правовому полі на процеси реформування освітньої галузі.

Реалізація основних заходів проєкту та його кінцева мета – хаб як інноваційна складова освітнього простору ресурсного центру – має на меті виконання наступних завдань:

- сформувати запит учителів, адміністрацій закладів, практичних психологів і соціальних педагогів на опанування сучасними методами та ресурсами навчання;
- презентувати наявний ресурсний потенціал ресурсного центру;
- запропонувати місію щодо вільного, доцільного та безпечного використання сучасних освітніх ресурсів;
- створити нові форми організації діяльності педагогів, у тому числі форми підвищення професійної, інформаційної компетентностей;
- здійснювати методичний супровід ефективного застосування в освітньому процесі інноваційних ресурсів та технологій;
- оновити підходи до організації освітньої діяльності;
- розбудувати цифрове навчальне середовище засобами ІКТ;

- забезпечити вільний доступ педагогічної спільноти до запропонованих ресурсів та онлайн-інструментів;
- сприяти підвищенню фахового рівня комунікації і обміну досвідом між педагогами та методистами ресурсного центру;
- пропагувати технології використання мережевих ресурсів в освітньому процесі
- представити вирішення комплексу візуальних рішень: від логотипу, дизайну до шрифтів і кольорової гами хабу.

Таким чином, запровадження системи освітніх послуг та створення конкурентного середовища вимагають застосування нових управлінських технологій, у тому числі проектного менеджменту. Поєднання проектної і статутної діяльності сприяє реалізації місії закладу, чітко сформульованому і узагальненому баченню бажаних результатів праці. Проект «Ресурсне забезпечення освітнього процесу» в структурі загального менеджменту ресурсного центру стане відчутним кроком до вирішення проблеми презентації свого ресурсного потенціалу, відкритого доступу педагогічної спільноти до інноваційного інструментарію і сучасних практик, а також його ефективного застосування у освітньому процесі з метою підвищення рівня надання освітніх послуг, мінімізації освітніх втрат в умовах турбулентності і економічної трансформації.

Література

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закону України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
3. Гринькевич О. С. Управління конкурентоспроможністю вищої освіти в Україні: інституційний аналіз і моніторинг: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 462 с.
4. Федулова Л.І. Інноваційно-технологічні хаби – драйвери розвитку регіонів. URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/2015/11/2>

Чекригіна Г. Б.,
викладач іноземної мови
ДНЗ «Подільський центр ПТО»
anna.chekrygina@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сьогодні в освітньому процесі активно впроваджується інтерактивні технології, які ефективно сприяють засвоєнню матеріалу, оскільки впливають на свідомість учня, його почуття та волю, формують творчу особистість, що здатна доцільно й ефективно застосовувати набуті знання, уміння й навички у практичній діяльності будь-якої сфери суспільного життя.

Вивчення іноземної з нуля – процес тривалий, але не обов'язково важкий. Щоб **уроки англійської мови для початківців** не набридли, необхідно вносити різноманітність у процес навчання. У сучасних мовних школах заняття інтерактивні та побудовані так, щоб учні не втрачали цікавість і водночас не втомлювались. Але й додаткова практика, яку кожен обирає для себе індивідуально, не завадить.

Практика в інтерактивній або навіть ігровій формі – це правильний вибір не лише для дітей, але й для дорослих. Це швидко, цікаво та дієво. Використання застосунків і навчальних платформ – оптимальний варіант практики граматики, вивчення слів, складання різноманітних перевірочних тестів, виконання челенджів.

Відомі платформи для навчання на курсах та для домашньої практики:

- Memrise – курси з сучасною та живою лексикою, простий формат навчання, який дозволяє вчити слова з цікавістю;
- Lingualeo – популярний сервіс із необмеженою кількістю слів для вивчення, практикою граматики, тематичними курсами для будь-якого рівня володіння іноземною;

- Duolingo – щоденні заняття в ігровому форматі дозволяють тренувати граматику та поповнювати словниковий запас;
- Oxford Practice Grammar – сайт із вправами для практики граматики англійської мови [1].

Для старших учнів може становити інтерес платформа Duolingo. Платформа пропонує численні письмові уроки, диктанти, тут приділяється увага і розмовним навичкам. Користувачі отримують «бали досвіду» під час вивчення англійської мови. Курс вважається вивченим, коли користувач виконав всі пов'язані з ним уроки. За один курс користувач може вивчити до 2000 слів. Ще одним освітньою ігровим цифровим ресурсом для вивчення іноземної мови є платформа Lingualeo. Lingualeo ґрунтується на таких секретах вивчення англійської мови, як розуміння мети навчання, задоволення від регулярних занять, робота з живою мовою, наслідування носіям мови і доведення умінь до автоматизму за рахунок використання зорової, слухової та моторної пам'яті [2].

Застосунки з простими уроками англійської мови для початківців – ефективний спосіб щодня практикувати іноземну.

У застосунках зручно те, що ви можете самостійно встановити рівень складності, та й загалом вивчати мову у вільний час і оптимальний спосіб. Їх можна використовувати як самостійний інструмент вивчення іноземної, так і в якості додаткового ресурсу на уроках англійської мови для початківців. Щоб навчання приносило максимальний ефект, практикувати знання необхідно регулярно. Достатньо обрати хоча б один застосунок або сайт, але виконувати завдання щодня.

Як новачкам, так і учням із вищими рівнями іноземної дуже корисно тренувати свою навичку сприйняття мови на слух. Небанальний, але теж дієвий спосіб вивчати іноземну мову – дивитися відеоуроки. YouTube пропонує великий вибір навчальних відео від шкіл англійської та професійних викладачів.

Уроки англійської мови для початківців на цій платформі – гарне доповнення до основного навчання на курсах, яке дозволяє закріпити знання й отримати додаткові навички, та й взагалі з користю провести час.

Популярні канали для новачків:

- Green Forest | Англійська мова;
- BBC Learning English;
- British Council | LearnEnglish.

У дистанційних і змішаних формах навчання англійської мови, що є особливо актуальним у сьогоднішній день, використовуються різні форми реалізації ігрових цифрових ресурсів: комп'ютерні ігри, навчальні мобільні додатки (наприклад «Learningapps», «Quizlet» і «Classtools»), програми і додатки з елементами доповненої реальності (наприклад, Peronio, Reading Kingdom) і з 3D-спілкуванням за допомогою аватарів (наприклад, Machinima, Second Life) [3].

Додаток [LearningApps.org](https://www.learningapps.org/) дозволяє створювати інтерактивні навчальні матеріали та цікаві завдання з навчання лексики англійської мови. Це можуть бути у вигляді тестові завдання, кросворди, вікторини, пазли - в залежності від віку учнів. В разі необхідності можна скористуватись напрацьованою базою завдань різних рівнів складності. Наявна напрацьована база буде доцільною для учнів під час самостійної роботи або під час дистанційного навчання.

Найбільш ефективними видами вправ, які можливо сконструювати у додатку (всі шаблони наявні у вільному доступі) є:

- ✓ «знайди пару»;
- ✓ «заповни пропуски»;
- ✓ сортування зображень;
- ✓ вікторина з вибором правильної відповіді;
- ✓ вгадування слів;
- ✓ слова із літер;

✓ кросворд (за темою)

Вебінари – також ефективне доповнення до ваших уроків англійської мови для початківців. Вони проводяться в режимі реального часу, протягом зустрічі можна поставити запитання спікеру в текстовому чаті. Записи, як правило, зберігаються в YouTube. Теми для таких зустрічей можуть бути найрізноманітнішими: від розбору простої лексики та граматики до порад із підготовки до міжнародних іспитів. Ви можете дивитися вебінар із будь-якої точки світу, участь в ефірі може бути платною та безкоштовною. Знайти вебінари англійською можна на сайтах навчальних центрів і шкіл іноземної мови.

До скарбнички сучасних і зручних форматів навчання можна додати також подкасти. Творці спеціальних освітніх подкастів для рівнів Beginner або Elementary, як правило, записують свої аудіо в повільному темпі, наповнюють їх нескладною лексикою і граматику. Головна перевага такого способу навчання – можливість слухати епізоди в будь-якому місці в зручний час.

Найкращі подкасти з уроками англійської мови для початківців:

- Voice of America: Learning English – короткі записи та додаткові тематичні матеріали допоможуть новачкам поповнити свій словниковий запас, вивчити та повторити граматику;
- Learn English Podcasts от British Council – подкаст із різним тематичним контентом, транскрипцією слів саме для тих, хто лише починає навчання та погано орієнтується у вимові слів, а також перевірочними тестами.

Слухати епізоди можна на будь-якій зручній для вас платформі: на спеціальних сайтах, у додатках Apple Podcasts, Google Podcasts, Spotify, SoundCloud і багатьох інших [4].

Таким чином, використання Інтернет-мережі на уроках іноземної мови – це ефективний засіб навчання. Задовольняючи природну цікавість учнів до пошуку інформації та роботи в мережі, ми забезпечуємо їм умови для ефективного вивчення іноземної мови. Така форма навчання не виснажує нервову систему та організм учнів, оскільки навчальний матеріал засвоюється за допомогою мимовільної пам'яті в цікавій формі. Використання нових інформаційних технологій забезпечують не тільки індивідуалізацію та диференціацію навчання з урахуванням здібностей учнів, їхніх схильностей, але й збагачують їхню соціокультурну компетенцію, знімають психологічний бар'єр перед вивченням іноземної мови, розвивають соціальні й особистісні якості учнів: упевненість в собі і здатність працювати в колективі, а також показують результативність навчання через установлення між культурних зв'язків у віртуальному просторі. Крім того, розташування закладу і його статус не обмежують можливостей використання Інтернету. Інтернет – це великий вирівнювач можливостей в галузі освіти, Інтернет усуває географічні бар'єри та допомагає зекономити час.

Література

1. Костенко І.Г. Використання інтернет-ресурсів на уроках англійської мови.
2. Ситдікова І Компютер поспішає на допомогу. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2004. №1. С.116-119.
3. Скрипчук Н.В. Використання сучасних інформаційних технологій на занятті з іноземної мови. URL: <https://www.narodnaosvita.kiev.ua> > skrupchuk_nv
4. Токменко О. Інформаційні технології у викладанні іноземних мов: сьогодні і скрізь віки на допомогу. URL: mir.dspu.edu.ua > article > view

Chen Xin,
2st year of master's degree student WUNU, China
Iryna Bilous,
PhD in Economics, Associate Professor
of Educology and Pedagogy Department
West Ukrainian National University, Ukraine
1982bilous@gmail.com

MOTIVATIONAL LEARNING: CONNECTIONS BETWEEN MOTIVATIONS AND EFFICIENCY

The modern system of higher education develops and functions in new political and socio-economic conditions, which determine not only the ways and directions of its development, but also directly related to these problems. Improving the training of students in the conditions of institutions of higher education is determined many factors, among which the motivation of their educational and cognitive activity is important. Taking this into account, one of the urgent problems of modern higher education is the construction of such an educational process, which can be the basis for the formation and development of the motivational sphere of students, because motivation is important for every person throughout his life, especially it is important for students during the acquisition of knowledge, formation of skills for further successful professional activity.

The problem of motivating an individual's educational activity is a basic problem of higher education. This status is explained by the fact that the main psychological characteristic of any activity, including educational activity, is its motivation. Her relevance is also due to updating the content of education, by setting the tasks of forming students' methods of independent acquisition of knowledge, cognitive interests, life competencies, active life position. The social order of society requires higher education institutions to improve the quality of education and training, development and formation a competitive graduate motivated for continuous education and self-education. At the same time, management of learning motivation allows you to manage the learning process, which is quite important for achieving success results in professional training.

A thorough study of scientific sources testified to the significant attention of scientists to the problem of the development of motivation in the educational process.

Motivational learning refers to the process of acquiring knowledge or skills driven by intrinsic or extrinsic motivation. It is the study of how motivation influences the acquisition, retention, and application of knowledge and skills. Motivation plays a crucial role in learning and can significantly impact a person's engagement, effort, and persistence in acquiring new information or mastering a particular task. Motivation in learning can be categorized into two main types: intrinsic motivation and extrinsic motivation.

Motivational learning theories seek to understand the factors that influence motivation and how they interact with the learning process. Some prominent theories in this field include: the Reinforcement theory, the hierarchy of needs theory, the concept of achievement motivation, attribution theory and self-efficacy.

According to these theories, we can draw a conclusion: Learning can generate motivation, and motivation drives learning, and the two are interrelated.

The link between learning motivation and learning efficiency is an area of extensive research, and many scientific research and academic publications address this topic.

In the current social background, the study of learning motivation has gradually attracted people's attention, and its importance is self-evident. Therefore, researchers need to further strengthen the in-depth study of learning motivation and explore their future development direction, so as to better promote the development and practical application of education and teaching.

First, the future learning motivation research should pay more attention to the consideration of individual differences.

Secondly, more attention should be paid to the application of new technologies in future research. With the continuous development of science and technology, new technologies such as

artificial intelligence, virtual reality and so on, are becoming more and more widely used in education.

Thirdly, in the context of globalization, students from different cultural backgrounds differ in their learning motivation.

Fourthly, learning motivation can be improved based on cognitive neuroscience. Cognitive neuroscience is an interdisciplinary field that studies human cognition and brain mechanisms.

In general, we should pay more attention to the consideration of individual differences, use new technologies to improve learning motivation, improve learning motivation based on cognitive neuroscience research, improve learning motivation based on big data analysis and research, and more deeply explore the role of cross-cultural background in learning motivation, etc. The in-depth study of these aspects will have a more profound impact on the development of learning motivation and the practical application of educational teaching.

Wu Zheng,
master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences,
West Ukrainian National University
Antonina Demianiuk,
PhD in Economics,
Associate Professor of the
Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

DEVELOPMENT PROSPECTS OF CREATIVE PERSONALITY FORMATION TECHNOLOGIES

The development prospects of creative personality formation technologies are closely tied to advances in various fields, including psychology, education, neuroscience, and technology. Fostering creativity is increasingly recognized as a valuable skill in the modern world, and there is a growing interest in developing effective methods and tools to nurture creative individuals. From the perspective of cultivating creative personality, it is nothing more than subjective and objective factors that have an impact on it. Although a considerable number of studies have proved that genetic factors play an important role in personality, from the perspective of Educational psychology and Social psychology, the objective environment and interpersonal environment often have a positive impact on the shaping of students' self-consciousness through psychological mechanisms such as infection, imitation and suggestion. For personal growth, the objective environment and interpersonal environment include three parts: family, school and society. An environmental system suitable for the growth of creative personality stems from the organic combination and joint action of the three mentioned above.

The advantages of creative personality also include having a unique thinking style, as well as being more resilient and burdensome psychologically. Given this, many people tend to have creative personalities in order to better face and cope with complex environments. In contrast, those who successfully master creative personalities are more likely to achieve success because they are able to fully utilize their talents and unleash their potential.

Creative personality plays an important role in society and provides a beneficial driving force for individual and social development. Innovative thinking patterns, a free psychological state, and strong self-expression abilities are all possessed by people with creative personalities, and these abilities can also become places where they can perform differently in society. So, the development prospects of creative personality formation technologies are:

– Cultivate students' good psychological qualities. Parents and teachers should attach importance to the cultivation of good psychological qualities in children and adolescents, as good psychological qualities are the foundation of creative personality.

– Create a good family and school atmosphere. Creating a democratic atmosphere in the family is crucial. In order to cultivate children's creative personality, parents should abandon traditional concepts and treat their children democratically. Only in this way can children actively communicate with their parents, and parents can discover the flashes of creative thinking in their children and explore and cultivate them, making them unique and creative individuals.

– Respect students' personalities and teach according to their aptitude. Individuals with high creativity often have distinct and prominent personality traits, such as mischievous, absurd, and unrestrained behavior, which are often overlooked or even unpopular in traditional education. Because teachers often use unified standards to require all individuals for the convenience of management.

– Actively carry out experimental education. The cultivation of students' creative personality in experimental teaching is receiving increasing attention from researchers, especially the contributions made by frontline teachers. Creative personality education requires continuous exploration and research, seeking the best cultivation methods in various experimental teaching methods. The specific teaching process is the most direct way to cultivate students' creative personality, which involves training students to stimulate achievement motivation and cultivate self-confidence during the teaching process.

– Creative personality refers to a person's positive psychological inclination and background towards creative activities, which play a role in creativity through triggering, promoting, regulating, and monitoring. The study of creative personality aims to explore the laws of the formation and development of everyone's innovative ability from the perspective of personality, including: how personality influences human innovative behavior, which personality traits affect human creativity; how to measure creative personality; can personality measurement be used to predict the performance of innovation.

– Research and Collaboration. Collaborative platforms: Tools and platforms for creative collaboration across borders and disciplines will become more prevalent. Funding and support: Investment in research and development related to creativity will increase, supporting the development of new methods and technologies.

In summary, the prospects for the development of creative personality formation technologies are promising, with advancements in education, technology, psychology, and society converging to create a more creative and innovative future. However, it's essential to address ethical and social considerations and ensure that creativity is accessible to all, regardless of background or ability.

Черній О. В.,

методист кафедри педагогіки та
психології і інклюзивної освіти

ТОКІППО

o.chernii@ippo.edu.te.ua

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНІК ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ РЕСУРСУ ПЕДАГОГІВ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

В сучасних умовах життя українців однією із проблем, з якою стикаються громадяни нашої країни, є зниження рівня психологічних ресурсів особистості. Кожного дня ми стаємо свідками травмуючих подій, стикаємось із невизначеністю, стаємо ще більш емоційно вразливими, стресуємо, що в кінцевому результаті знижує наші ресурси. Педагог як стержень, як опора учнів, в своїй діяльності веде їх шляхом розвитку та вдосконалення своїх психологічних можливостей.

Психологічні ресурси особистості за походженням умовно розділені на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх ресурсів особистості відносять: соціальну або соціально-психологічну підтримку; соціальний статус; хобі; сім'ю; друзів; роботу. Внутрішні ресурси це властивий людині особистісний потенціал: самоповага; самоконтроль; життєві цінності;

оптимізм; бажання; віра [4]. Також ми можемо стверджувати, що зовнішні і внутрішні ресурси пов'язані між собою, і при втраті одних втрачаються інші. Оперування власними ресурсами сприяє гармонізації розвитку особистості, розвитку здатності самовираження і самопізнання.

Ознаками вичерпаного ресурсу є [2]:

- відчуття фрустрації;
- зниження працездатності;
- формальне виконання роботи;
- зниження рівня соціальної активності;
- стагнація особистості;
- зниження показників психічних процесів.

Підвищити рівень вичерпаних ресурсів можна за допомогою арт-терапевтичних технік. Арт-терапія – це напрям психотерапії призначений допомогти особистості усвідомити свій внутрішній стан шляхом створення ним візуального образу, метафор, символів. Це спосіб саморозкриття, самовираження, розвитку та шлях до власної гармонізації особистості [5].

Основне завдання арт-терапії полягає в тому, щоб посередництвом символів, образів, метафор, через які інформація кодується на несвідомому рівні психіки, «витагнути» певну проблему, що захована за ними, спроектувати її на свідомий рівень та пропрацювати пов'язані з нею емоції та переживання і звільнитися від застарілих чи витіснених емоцій [5].

Засобами творчої діяльності людина, через посередництво образів, які вона використовує в арт-терапії, транслює своє сприйняття світу та ставлення до нього. Будь-яка творча діяльність – терапевтична по суті та допомагає особі, прийнятним для соціуму способом, зняти напругу, що у неї нагромадилася. У продуктах творчості вигадливо переплітається інформація, джерелами якої є як відкриті, так і глибинні пласти людської душі [1].

Вчителювання під час війни потребує багато зусиль, адже педагогічна діяльність передбачає створення умов для особистісного розвитку учнів, а відчуваючи перевтому, перевантаженість, підвищений рівень тривоги показники діяльності педагога знижуються.

Знання власних психологічних ресурсів і вміння їх наповнити чи відновити є метою нашої взаємодії із педагогами. Розкрити внутрішні сили особистості можуть допомогти техніки арт-терапії різних видів: ізотерапія, казкотерапія, фототерапія, метафоричні асоціативні карти, мандала, маскотерапія та інші. Нижче ми представимо деякі із них для ознайомлення [1; 4].

1. Техніка «Щоденник»

Мета: моніторинг актуальної життєвої ситуації та власного життя, осмислення ресурсів, труднощів та перешкод на життєвому шляху, формування позитивної життєвої установки.

Вікові обмеження: 16 +

Обладнання: папір А4, блокнот, зошит, ручка, колода метафоричних карт «Saga», «ОН-cards» (або на вибір терапевта).

Тривалість виконання: 7 днів – 1 місяць.

Форма роботи: індивідуальна.

Вид арт-терапії: метафоричні асоціативні карти.

2. Техніка «Моє життя як...»

Мета: усвідомлення власного життя, його основних сфер, ставлення до життя.

Вікові обмеження: 16 +

Обладнання: папір А4, олівці, фарби, пензлики.

Тривалість виконання: 20–30 хв.

Форма роботи: індивідуальна.

Вид арт-терапії: ізотерапія.

3. Техніка «Три маски»

Мета: аналіз екзистенційних установок «хочу», «можу», «буду».

Вікові обмеження: 16 +

Обладнання: папір А4, олівці, фарби, пензлики.

Тривалість виконання: 20–30 хв.

Форма роботи: індивідуальна, групова.

Вид арт-терапії: маскотерапія.

4. Техніка «Кристал»

Мета: моніторинг актуальної життєвої ситуації, осмислення ресурсів, труднощів та перешкод на життєвому шляху.

Вікові обмеження: 16 +

Обладнання: папір А4, блокнот, зошит, ручка, колода метафоричних карт «Морена», «ОН-cards», «1001 ніч», «Міфи» (або на вибір терапевта).

Тривалість виконання: 20 хв.

Форма роботи: індивідуальна.

Вид арт-терапії: метафоричні асоціативні карти.

5. Техніка «Я – щасливий (-а)»

Мета: активізація позитивних емоцій та ресурсного стану.

Вікові обмеження: 16 +.

Обладнання: фотографія.

Тривалість виконання: 15 хв.

Форма роботи: індивідуальна.

Вид арт-терапії: фототерапія.

За допомогою використання вище запропонованих арт-терапевтичних технік, ми допоможемо педагогам зрозуміти свої внутрішні бажання, осмислити життєві труднощі, які можуть вичерпувати їх ресурс, який є таким важливим для збереження ментального здоров'я, можливості виконувати свою роботу та взаємодіяти з учнями.

Література

1. Арт-терапія. Інноваційні психологічні технології / під ред. О. Тіунової. Випуск 6. Київ–Львів–Тернопіль: ЕЕАТА, 2019. 224 с.

2. В пошуках психологічного ресурсу. Запобігання та профілактика професійного вигорання педагогічних працівників. URL: <https://vinps.vn.ua/?p=1887> (дата звернення 20.09.2023).

3. Даценко О. А. Психологічний ресурс особистості як наукова парадигма. URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2020/5.pdf (дата звернення 21.09.2023).

4. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 232 с.

5. Простір арт-терапії: мінливість і стабільність – пошуки балансу: матеріали XVI Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Харків, 15–17 лютого 2019 р.) / [за наук. ред. А. П. Чуприкова, Л. А. Найдюнової, О. Л. Вознесенської, О. М. Скарн]. Харків: СПД ФО Степанов В. В., 2019. 171 с.

Чорна І.М.,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри психології

ТНТУ імені Івана Пулюя

irynachorna-@ukr.net

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА ТА ПСИХОЛОГА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА

На сучасному етапі розвитку освіта стала перед проблемою організації якісного інклюзивного освітнього середовища. Інклюзивне освітнє середовище за визначенням А. Г. Поліхроніди – це вид освітнього середовища, що забезпечує для усіх суб'єктів

освітнього процесу можливості ефективного саморозвитку, передбачає вирішення проблеми освіти дітей з обмеженими можливостями за рахунок адаптації освітнього простору до потреб кожної дитини, включаючи реформування освітнього процесу, методичну гнучкість і варіативність, сприятливий психологічний клімат, перепланування навчальних приміщень так, щоб вони відповідали потребам усіх дітей і забезпечували, за можливості, повну участь дітей в освітньому процесі [1, с. 84].

Проблема організація якісного інклюзивного освітнього середовища стала предметом дослідження науковців: А. М. Ананьєва, С. В. Воронова, А. А. Колупаєвої, М. В. Малік, С. М. Петренко, А. Г. Поліхроніді, О. О. Сакалюк, О. М. Таранченко, М. М. Тодорова, М. М. Торган, С. К. Хаджираєвої, Н. М. Черненко, В. І. Шахненко, В. Т. Шевченко, ін.

Проте, не усі теоретичні дослідження особливостей організації інклюзивної освіти, організації корекційно-розвиткових занять знайшли своє відображення в практиці роботи загальноосвітніх шкіл. Ряд численних нормативно-правових актів, які регулюють інклюзію в ЗОШ залишаються відірваними від реальності та не виконуються.

Дослідженням (2018р.) встановлено, що у 49 % низький рівень сформованості, у 34% середній рівень сформованості, у 17 % вчителів високий рівень сформованості психологічної готовності до роботи в умовах інклюзивної освіти [2].

Станом на 2023 рік встановлено критично низький відсоток, або ж повну відсутність в освітньо-професійних програмах ряду закладів вищої освіти навчальних дисциплін, які спрямовані на підготовку майбутнього педагога, соціального педагога, психолога до роботи з дітьми з особливими освітніми проблемами. Досвідчені фахівці, як і молоді випускники ЗВО на практиці стикаються з проблемою дефіциту знань з проблем інклюзії та методики роботи з дітьми з ООП. Самоосвіта, курси підвищення кваліфікації лише частково вирішують проблему і не дають необхідного обсягу знань для відповідальної психокорекційної інклюзивної роботи із особливими дітками.

Численні нормативно-правові акти визначають мету, завдання, особливості організації інклюзивної роботи в ЗОШ. Проте реальний стан справ показує їх відірваність від реалій практики та відсутність дієвих науково-обґрунтованих рекомендацій для організації індивідуальної корекційно-розвиткової роботи з дітьми з ООП. Наслідком чого стають системні порушення принципів здійснення психокорекційного втручання, інклюзивної роботи.

Педагоги відзначають брак методичного забезпечення для здійснення диференційованого навчання учнів з ООП. Почасти вирішують цю проблему творчому підходу до організації інклюзивного навчання, а при особливо складних нозологіях, дитина залишається позбавленою можливості навчатися і просто відбуває час в класі.

Рекомендовані ІМЗО корекційно-розвиткові програми потребують ґрунтовного науково-методичного доопрацювання. Типові програми містять три розділи: Маршрутні точки розвитку. Шляхи корекційно-розвиткової роботи. Орієнтовні результати корекції розвитку учнів. Або ж: напрями, зміст та завдання корекційно-розвиткової роботи. Проте, не містять рекомендованих корекційних вправ, які дадуть змогу забезпечити, визначені автором прогнозовані результати розвитку. Тобто автори обмежуються лише визначенням завдань та перспектив розвитку, але не надають психологу реальної інструментарію для їх вирішення. Часто програми визначають завищені вимоги, які несумісні із діагнозом даної категорії дітей і неможливі для виконання. За таких умов під сумнівом ефективність, практична цінність та і взагалі науковість такої програми, яка не пройшла процедуру апробації.

В Україні взагалі відсутні протоколи психокорекційної роботи психолога ЗОШ з дітьми з ООП за відповідними нозологіями та віковими групами.

Практики відзначають гостру потребу в методичній літературі, обладнанні для здійснення корекційно-розвиткових занять з учнями з ООП. В бюджеті шкіл не передбачено такої статі витрат. Доводиться купляти за власні кошти.

Для забезпечення ефективної корекційно-розвиткової роботи, фахівці команди психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП мають бути забезпечені індивідуальними

кабінетами для здійснення індивідуальної роботи з учнями. Одночасне перебування в одному кабінеті двох учнів і двох психологів, які попарно здійснюють психокорекційний вплив на дітей, є неприпустимим і суперечить вимогам до проведення психокорекції. Дитина з ООП відволікається на сторонні подразники, голоси і не в змозі зосередитися на виконанні своїх завдань, відтак заняття відбуваються неефективно, або ж діти, зважаючи на особливості нозології, взагалі відмовляються навчатися.

Впродовж останніх років спостерігається ріст кількості дітей з ООП. Відповідно все відчутнішим стає дефіцит психологів, які через мізерну оплату праці, погоджувались би здійснювати інклюзивні заняття. Як наслідок все більшої актуальності набуває проблема, коли, з метою економії коштів на оплату праці психолога, учнів з ООП об'єднують у групи. В одну групу об'єднують дітей різного віку, з різними нозологіями і для двох,- спільна година для корекційного заняття. Це грубе і неприпустиме порушення методики проведення індивідуальних корекційно-розвиткових занять, яке унеможливує надання психологом якісної послуги.

Висновки. Аналіз досвіду впровадження інклюзивної освіти в ЗОШ виявив ряд проблем, які потребують термінового вирішення. Зокрема, необхідно:

1. Введення ЗВО в освітньо-професійні програми педагогічних спеціальностей циклу навчальних дисциплін інклюзивної освіти.

2. Введення ЗВО в освітньо-професійні програми спеціальності 053 Психологія циклу навчальних дисциплін інклюзивної освіти.

3. Розробка ІМЗО науково-обґрунтованих рекомендацій для організації індивідуальної корекційно-розвиткової роботи з дітьми з ООП.

4. Розробка ІМЗО для вчителів ЗОШ методичного забезпечення для здійснення диференційованого навчання учнів з ООП.

5. Розробка ІМЗО для шкільних психологів якісних корекційно-розвиткових програм, які міститимуть не лише рекомендації про напрямки розвитку, психокорекції, а і апробовані психокорекційні вправи.

6. Спільна розробка науковцями, дефектологами, психологами практиками протоколів психокорекційної роботи психолога ЗОШ з дітьми з ООП за відповідними нозологіями та віковими групами.

7. Сприяння та методична підтримка ІРЦ шкільної команди психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП.

8. Забезпечення вчителів та асистентів ЗОШ методичними посібниками, підручниками для дітей з ООП з відповідною нозологією.

9. Забезпечення психологів ЗОШ методичними посібниками, обладнанням для здійснення корекційно-розвиткових занять з учнями з ООП.

10. Створення в ЗОШ кабінетів з відповідним обладнанням для здійснення індивідуальних корекційно-розвиткових занять для учнів з ООП (для психологічної корекції розвитку, мовлення, соціально-побутового орієнтування, лікувальної фізкультури).

11. Забезпечення оргтехнікою, інтернетом фахівців команди психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП.

12. Створення в ЗОШ інклюзивного простору із обладнанням для дітей з ДЦП, інвалідних візках.

13. Гарантоване фінансування праці достатньої кількості психологів ЗОШ у відповідності до кількості учнів школи з ООП за формулою 1-9.

14. Неприпустимість методичного порушення в проведенні індивідуальних корекційно-розвиткових занять шляхом об'єднання учнів з ООП в групи, з метою економії коштів.

15. Розробка ІМЗО норм та правил організації та проведення корекційно-розвиткових занять з учнями з ООП в умовах ЗОШ.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці науково-методичних рекомендацій для створення корекційно-розвиткових програм.

Література

1. Поліхроніді А. Г. Створення інклюзивного освітнього середовища в сучасних навчальних закладах. *Наука і освіта*. 2016. №6. с. 82-84

2. Чорна І. М. Психологічна компетентність педагога в умовах інклюзивної освіти. *Розвиток професійної майстерності педагога: матеріали I Міжнародної наук.-практ. конф. (26-27 квітня 2018р.)*. /упоряд. : В. Є. Кавецький, А. В. Вихрущ, О. Я. Жизномірська, І. І. Гаврищак, С. Б. Гах. Тернопіль: СМП «Тайп», 2018. С.353-355.

Шарлович З. П.,

кандидат педагогічних наук, ад'юнкт
Міжнародної Академії Прикладних Наук в Ломжі,
Республіка Польща
zoia.sharlovych@mans.edu.pl

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Післядипломна освіта є однією із найважливіших організованих форм безперервного професійного розвитку дипломованих фахівців усіх наукових, виробничих сфер і галузей діяльності. Важливим підходом щодо організації освітнього післядипломного процесу є акцент на вдосконалення набутих раніше і прищеплення нових умінь і навичок; формування і доповнення загальних і спеціальних компетенцій, набутих в процесі здобуття фахової передвищої і вищої освіти, самостійного навчання, отриманого професійного та життєвого досвіду [1, 2].

Актуальність обговорення викликана сучасним становленням професійної освіти, зумовлена інтенсивним розвитком інноваційних перетворень науки, освіти і практики. Особливого значення набуває необхідність безперервного професійного навчання викладачів, як носіїв знань, як фахівців, що пропагують освітній розвиток. Саме викладачі повинні стати взірцем здобуття і перетворення знань, впровадження їх в практичну діяльність.

Оновлення і набуття нових знань, розуміння своєї ролі в освітньому процесі для виконання окреслених завдань, відповідно до кваліфікаційної вимоги спеціаліста та його функціональних обов'язків, носить індивідуальний характер. Планування і реалізація конкретних цілей післядипломного навчання відбувається з урахуванням індивідуального підходу залежно від змісту професійних і освітніх потреб, що в подальшому сприятиме розвитку професійної майстерності.

Метою післядипломного освітнього процесу вищої школи на теперішньому етапі є створення умов для продуктивного професійного навчання; використання різноманітних сучасних джерел передачі наукової, освітньої і практичної інформації; інтенсивне і дієве застосування наочного подання навчального матеріалу (викладання, забезпечення науковими джерелами, інструкціями, стандартами, законодавчими і нормативними документами, схемами, таблицями, посиланнями на сайти, доступом до ІКТ додатків, тощо); перетворення знань в уміння, навички, компетенції; застосування джерел комунікації, спілкування, обміну досвідом. Все це можливо за наявності створеної сприятливої атмосфери потужної паритетної продуктивної взаємодії викладачів та слухачів для засвоєння нових знань та інтегрування їх із наявними, а також з увагою на індивідуальний підхід до навчання для слухачів з різними можливостями сприйняття освітнього матеріалу та з урахуванням індивідуальних освітніх потреб.

Професійна майстерність базується на компетентності фахівців та їх професійному досвіді, що дозволяє впроваджувати в практичну діяльність набуті знання, вміння і навички; застосовувати критичне мислення і креативність для вирішення тієї чи іншої проблеми; здійснювати самоаналіз і прагнути до саморозвитку; постійно бути в активному пошуці

нового досвіду і визначати його цінність. Нагайна потреба сьогодення у прагненні до постійного особистісного і професійного зростання викликана необхідністю формування нової генерації спеціалістів [1, 2].

Для викладачів з'явилися нові виклики, змінилися й освітні цілі у зв'язку із упровадженням в післядипломній освітній процес компетентнісного і слухачоцентрованого підходів. Тепер діяльність викладачів, в значній мірі, спрямовані на формування й розвиток здібностей, загальних і спеціальних компетенцій, прагнення до самоосвіти, до самостійного пошуку, збору, аналізу інформації; виховання творчої особистості, здатності до групової діяльності, критичного мислення, в результаті яких вона буде підготовлена до активного, самостійного життя в сучасному суспільстві та зможе реалізувати себе як висококваліфікований фахівець. І це стосується слухачів післядипломного навчання і викладачів, які здійснюють післядипломній освітній процес [1, 2].

Розглянемо компоненти для розвитку викладача і засобів для досягнення.

Компоненти для розвитку	Засоби для досягнення особистісного і професійного розвитку викладача
Формування особистості викладача	<ul style="list-style-type: none"> - самоаналіз власне самого «Я», розуміння і усвідомлення «Я – родина», «Я – педагогічний і студентський колектив»; - постійне прагнення до вдосконалення себе як особистості при виконанні різних ролей; - участь у тренінгах з особистісного розвитку.
Розвиток пізнавальних процесів	<ul style="list-style-type: none"> - участь у вебінарах, семінарах, тренінгах з розвитку пам'яті, мислення, уваги, уваги, відчуття, сприймання, уміння працювати в групі.
Формування професійних предметних компетентностей	<ul style="list-style-type: none"> - опрацювання наукової, пізнавальної, періодичної літератури з конкретного предмету; - участь у наукових тематичних конференціях та дискусіях; - написання тематичних робіт, конспекту лекцій.
Формування методологічних компетентностей	<ul style="list-style-type: none"> - опрацювання методичної і дидактичної літератури; - участь у методичних семінарах, нарадах, навчальних і наукових заходах кафедри; - підготовка та проведення відкритих занять; - застосування нових форм і методів викладання навчального матеріалу із застосуванням інноваційних засобів; участь у вебінарах, семінарах, тренінгах.
Вміння планувати і поєднувати наукову та педагогічну діяльність	<ul style="list-style-type: none"> - складання індивідуальних річних науково-педагогічних планів; - аналіз і корекція діяльності викладача; - контроль поточного, проміжного і кінцевого результатів виконання; - корекція планування і діяльності.
Удосконалення комунікативних компетенцій	<ul style="list-style-type: none"> - засоби комунікації між колегами в педагогічному колективі; - засоби комунікації із студентами (індивідуальні і групові); соціальні мережі (вайбер, меседжер, телеграм) інтернет платформи (zoom, Microsoft Teams, meeting).

Як бачимо, професійний розвиток академічного викладача є багатовекторним і ширококомпонентним, що потребує глибокого осмислення кожним необхідності наполегливої праці над собою.

Для особистісного і професійного розвитку викладача великого значення набуває також і самоосвіта, яка передбачає самостійну організацію освітнього процесу і окреслення його

тривалості; пошук інформації, самостійного опрацювання навчального матеріалу; формування знань, умінь, навичок, компетенцій. Значною мірою тут допоможе досвід, уміння орієнтуватися у величезному потоці освітніх оголошень. Іноді, у пошуку провайдерів, зіштовхуємося із дешевими, порівняно до інших, пропозиціями. Слід пам'ятати про нерозривний зв'язок понять «ціна – якість», тому в свій саморозвиток потрібно вкладати кошти, виділяти час, постійно і без обмежень мотивувати себе до зростання. Якраз життєвий і професійний досвід тут стане у пригоді [3, 4].

Виходячи із вищевикладеного, на основі наукового дослідження нами виведено, визначено і сформульовано авторське поняття «самоосвіта», яку ми розглядаємо, як «освітнє навчально-методичне явище спонукально-розвивального характеру, здатного забезпечити поступальний особистісний і професійний розвиток кожного, хто ставить собі за мету безперервне вдосконалення і прагне до її самореалізації в системі життєвої, освітньої і професійної діяльності» (Шарлович З. П., 2023) [3, 4] через участь у науково-педагогічних, методичних та науково-методичних освітніх заходах: практичних тренінгах, навчальних семінарах і вебінарах, міжнародних, всеукраїнських, міжгалузевих, університетських науково-практичних конференціях, вітчизняних та міжнародних проектах, тощо [5].

Таким чином, аналізуючи післядипломний освітній процес, робимо висновки, що великого значення набуває значна і ведуча роль викладача. Ось чому важливим є вдосконалення підготовки педагогічних фахівців; реформування і оновлення викладацького складу; набуття академічними викладачами нових професійних компетентностей засобами неформальної освіти; організація проведення підвищення кваліфікації, включаючи міжнародне стажування. Все це є передумовою розвитку професійної майстерності науково-педагогічних працівників і сприяє професійному формуванню студентів і випускників закладів фахової передвищої та вищої освіти.

Література

1. Оцінювання професійної компетентності майбутніх фахівців як цілісна система / Л. М. Дибкова // Тематичний випуск «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу». *Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України»*. К. : Інститут вищої освіти НАПН України. 2015. № 3 (дод. 2). С. 23–27.

2. Olena Antonova, Zoia Sharlovych, Інтеграція процесу підготовки спеціалістів медсестринської справи у європейський освітній простір // Українська полоністика ISSN 2220-4555. Житомирський державний університет імені Івана Франка. *Педагогічні дослідження*. Том 19 (2021) С. 134-142 // [Електронний ресурс]. URL: <http://polonistyka.zu.edu.ua/article/view/250205>

3. Шарлович З. П. Вебінар як інтерактивна форма післядипломної освіти і самоосвіти для розвитку професійної майстерності фахівця / Rozwój zawodowy i integracja uczestników procesu edukacyjnego z europejską przestrzenią edukacyjną: materiały z Międzynarodowego webinarium naukowo – praktycznego, Łomża-Cherson, 18.04.2023r. / Redakcja naukowa Andrzej Borusiewicz, Zoia Sharlovych. – Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2023. – С. 127-133. (152 s.) ISBN 978-83-967643-3-1.

URL: <https://doi.org/10.58246/VAMT8377>
https://mans.edu.pl/fcp/iOEUFzs9BjEkLTg1Y1BSe0N_YAVTHwII0gIaTAIABCRvRQME0jBBaHICPXNtSBk6PjIyBV4RBDYnD1cYTk8cOjYCEg/2/public/wydawnictwa/zbior_prac_naukowy_h_18042023-1.pdf

4. Шарлович З. П. Самоосвіта як важлива складова безперервного особистісного і професійного розвитку фахівця / Teoria i metodyka doskonalenia zawodowego kadry akademickiej jako elementu kształcenia ustawicznego w systemie szkolnictwa wyższego, nauki i praktyki pedagogicznej. Tom 1.: Zbiór prac naukowych / Redakcja naukowa Zoia Sharlovych. – Łomża, Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2023. С. 207-213. (227 s.) ISBN 978-83-967643-2-4 URL: <https://doi.org/10.58246/KVGQ4966>

https://mans.edu.pl/fcp/iOEUFzs9BjEkLTg1Y1BSe0N_YAVTHwII0gIaTAIABCRvRQME_OjBBaHICPXNtSBk6PjlyBV4RBDYnD1cYTk8cOjYCEg/2/public/wydawnictwa/zbior_prac_naukowych_z_pedagogiki_tom_1_2023.pdf

5. Шарлович З.П. Дидактичні форми і методи в післядипломній інтерактивній освіті і самоосвіті. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи*: зб. наук. праць [гол.ред. Ю.І. Колісник-Гуменюк]. Київ – Львів – Бережани – Ломза, 2023. Вип. 12. С. 30-35. (238 с.) ISSN 2663-9718

Шевченко В.М.,

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри спеціальної освіти факультету педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка
shevchenko_volodumur@ukr.net

РОЗВИТОК КЕРІВНИХ КАДРІВ ЗАКЛАДІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВИТИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Модернізація вітчизняної системи освіти, забезпечення європейських стандартів її якості вимагає концентрації зусиль, ефективного використання актуальних, генерування й залучення нових ресурсів. Одним з потужних механізмів реформування системи освіти є інноваційний розвиток закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) [4, с. 301].

Інноваційний розвиток ЗЗСО, у яких навчаються діти з особливими освітніми потребами – це процес якісних взаємопов'язаних інноваційних змін компонентів педагогічної системи сучасного навчального закладу, зумовлений добровільною інноваційною освітньою діяльністю його педагогічного колективу, які (зміни) призводять до якісно нових, інноваційних освітніх та соціальних результатів [4, с. 302].

Зазначена діяльність покладається на керівників навчальних закладів, оскільки нова школа, як і управління нею, має відповідати сучасному типу розвитку суспільства. Школа є частиною сучасного суспільства та цифрової цивілізації, а отже, має змінюватися та реагувати на їх виклики, має орієнтуватися на розуміння, сприйняття та здобуття метакомпетеностей усіх учасників освітнього процесу, що базуються на вміннях і навичках, а також на «навички майбутнього» [3, с. 20].

За сучасних умов трансформаційних процесів в Україні у сфері освіти необхідна компетентісна підготовка та підвищення рівня кваліфікації керівників спеціальними та інклюзивними навчальними закладами [2, с. 123].

Практика свідчить, що від рівня роботи керівника значною мірою залежить успішність роботи усього педагогічного колективу. Тому під час навчання керівників навчальних закладів у системі післядипломної освіти потрібно врахувати, що організаційна його діяльність починається з визначення кола посадових обов'язків і прав адміністративного персоналу навчального закладу [1, с. 15].

Закон «Про освіту» зрозуміло і чітко визначає коло обов'язків керівника сучасного навчального закладу. Він несе відповідальність перед державою за організацію та якість навчально-виховної роботи з учнями, зокрема і з особливими освітніми потребами, зміцнення їхнього здоров'я та фізичного розвитку, підвищення розвитку професійної компетентності працівників, зв'язок школи з сім'єю, а також за господарсько-фінансовий стан навчального закладу [1, с. 16].

Відповідно, інноваційний розвиток ЗЗСО, який також входить до обов'язків керівників спеціальними та інклюзивними навчальними закладами, передбачає проходження таких етапів: функціонування, концептуалізація та проектування, упровадження, оцінювання та коригування, функціонування (далі цикл повторюється) та виконує наступні основні функції: інформаційно-просвітницьку, освітню й самоосвітню, стимульовально-мотиваційну,

прогностично-випереджальну, проектну, організаційно-ресурсну, методичну, оцінно-регулятивну [4, с. 302].

Рівень управлінської кваліфікації керівників спеціальних та інклюзивних навчальних закладів повинен включати наступні параметри: бачення розвитку навчального закладу (стратегічний менеджмент); моніторинг управління, навчання й виховання (управління навчально-виховним процесом); компетентісне управління персоналом (менеджмент персоналу); залучення додаткових ресурсів до розвитку навчального закладу (фінансово-господарський менеджмент); розвиток різних видів комунікацій та соціальної ролі керівника навчального закладу (внутрішня і зовнішня комунікації) [1, с. 17].

З огляду на це, сучасний керівник навчальним закладом у контексті децентралізації влади освіти повинен: володіти відповідними знаннями, уміннями, навичками; виконувати план розвитку навчального закладу (план розвитку навчального закладу); знати законодавство, нормативно-правову базу та вміти її впроваджувати (щорічний звіт керівника про свою роботу на загальних зборах (конференціях)); розуміти освітній продукт директора школи; орієнтуватися в результатах державної атестації навчального закладу; готувати річні звіти до управління освіти; володіти інформацією про динаміку змін якісного складу, перманентне навчання педагогів, заступників та їх керівника в системі післядипломної освіти; брати участь у науково-методичній роботі, конкурсах; раціонально використовувати бюджетне фінансування; залучати позабюджетні кошти для розвитку навчального закладу; орієнтуватися в наявності грантів, сертифікованих курсів та тренінгів; підписувати угоди про співпрацю з іншими навчальними закладами; знати про наявні конфлікти у педагогічному колективі та стан звернення громадян; мати портфоліо керівника; вміти організувати робоче місце керівника навчального закладу; бути готовим до роботи в умовах автономії навчального закладу тощо [1, с. 18].

Реформування закладів освіти має призвести до справжньої, а не задекларованої, їх автономії. В умовах передбачуваної автономії (академічної, організаційної, кадрової та фінансової) навчальних закладів їх керівники повинні забезпечити ефективний адміністративний і фінансовий менеджмент, раціональний режим заощадження видатків; чітко розмежувати використання загального і спеціального (самостійно заробленого) фондів бюджету навчального закладу з одночасним підвищенням рівня прозорості в їх реалізації шляхом оприлюднення (опублікування) необхідної інформації на сайті закладу освіти, запровадити додаткове преміальне фінансування за забезпечення якості освітньої діяльності [3, с. 16].

Отже, оптимальне й ефективне використання означеного вище механізму освітніх змін в сфері управлінської діяльності є можливим за умови створення та функціонування комплексу необхідних теоретико-методичних, нормативно-правових та організаційних основ.

Подальших розвідок потребують питання набуття спеціальних компетенцій керівниками закладів, у яких навчаються діти з особливими освітніми потребами.

Література

1. Василенко Н.В. Атестації керівників навчальних закладів у контексті європейського вектора розвитку освіти в Україні. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. Вип. 39. С. 15, 16, 17, 18.

2. Джурило А. Централізаційно-децентралізаційні процеси в системі управління освітою. *Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст*: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 11 червня 2015 р.). К.: Педагогічна думка, 2015. С. 123.

3. Калініна Л. Управління новою українською школою Директор школи. 2017. Січень. № 1-2 (793-794). С. 16, 19, 20.

4. Пузіков Д.О. Інноваційний розвиток загальноосвітнього навчального закладу для дітей з особливими потребами як об'єкт оцінювання. *Актуальні проблеми навчання та*

виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про права інвалідів: тези доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 18-19 листопада 2015 р. К.: Університет «Україна», 2015. С. 301, 302.

Шкабаріна М. А.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та інклюзивної освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
shkabarina@ukr.net
<mailto:olena.lokshyna@gmail.com>

АНДРАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОБОТИ З ПЕДАГОГАМИ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Система післядипломної педагогічної освіти під впливом соціально-економічних змін у суспільстві стає більш орієнтованою як на соціальний та державний запит, так і на професійні та особистісні запити самих педагогів. Андрагоги – фахівці, які в закладах післядипломної педагогічної освіти забезпечують професійне зростання педагогічних кадрів (викладачі та методисти), поступово переходять від трансляції ідеологічних установок та репродуктивних способів підвищення кваліфікації до опанування сучасних технологій розвитку професіоналізму [2, с. 27].

Організація процесу навчання в закладі післядипломної освіти – складне завдання. Слід враховувати циклічність навчання, неоднорідний склад слухачів за віковими, фізіологічними і психологічними характеристикам, стажу роботи, загальну культуру та професійну підготовку тощо. Андрагогічний підхід у системі післядипломної освіти передбачає взаємодію викладачів-андрагогів і дорослих слухачів на всіх етапах процесу навчання з урахуванням психологічних особливостей і професійного досвіду [1]. Тому, вивчення андрагогічних підходів до роботи з педагогами в умовах післядипломної освіти є актуальною проблемою педагогічної науки та практики.

Педагоги, які здобувають післядипломну освіту, є дорослими з власними досвідом та освітніми потребами. Дорослі студенти зазвичай мають більше внутрішньої мотивації для навчання порівняно з дітьми та підлітками, а також великий досвід роботи, який можна активно використовувати в навчальному процесі. Андрагогіка сприяє індивідуалізації навчання, дозволяючи кожному педагогу вибирати шлях розвитку, який відповідає його потребам і цілям. Це підвищує ефективність навчання.

Андрагогічні підходи в роботі з педагогами в умовах післядипломної освіти спрямовані на забезпечення ефективного і зрілого навчання для дорослих. Ось декілька основних андрагогічних підходів, які можуть бути використані в роботі з педагогами в цьому контексті.

Самоосвітній підхід. Андрагогіка визнає важливість самостійного навчання. Згідно з цим підходом вчитель бере на себе відповідальність за власний освітній процес і активно займається здобуттям знань і навичок. Такий підхід підкреслює роль самоосвіти в особистому і професійному розвитку та важливість власної мотивації та ініціативи у навчанні.

Підхід, орієнтований на досвід базується на використанні індивідуального або колективного досвіду як основного ресурсу для навчання, розвитку і розв'язання проблем. Основні принципи підходу, орієнтованого на досвід, включають: рефлексію, обмін досвідом, отримання зворотного зв'язку. Застосовуючи цей підхід, можна: розвивати глибше розуміння та вміння аналізувати ситуації і приймати обґрунтовані рішення; забезпечувати сталі вдосконалення професійних навичок і знань; зменшувати ймовірність повторення помилок.

Проблемно орієнтований підхід допомагає педагогам розвивати свої професійні навички та розв'язувати конкретні педагогічні проблеми. Він передбачає використання реальних професійних проблем, з якими стикаються вчителі у своїй роботі, як основи для навчання.

Інтерактивний підхід спрямований на активну участь вчителів у навчальному процесі, спільний обмін ідеями та досвідом, а також на розвиток практичних навичок через практичну діяльність та взаємодію з колегами. Впровадження інтерактивного підходу в післядипломну освіту вчителів можливе шляхом групової роботи, проєктної діяльності, практичних симуляцій і рольових ігор, проведення дискусій, використання інших інтерактивних форм роботи.

Креативний підхід до післядипломної освіти вчителів наголошує на створенні стимулів для творчого мислення, інноваційності та розвитку. Цей підхід розглядає вчителів як творчих професіоналів, які можуть приймати ризики та впроваджувати новаторські ідеї в освітній процес. Ключовими аспектами креативного підходу в контексті післядипломної освіти вчителів є: стимулювання творчості (проведення майстер-класів, творчих робіт, конкурсів та інших заходів, що стимулюють творчість), міждисциплінарність, використання сучасних технологій, інтерактивних платформ і мультимедійних засобів тощо.

Особистісно орієнтований підхід у контексті післядипломної освіти вчителів цілеспрямовано акцентує увагу на розвитку індивідуальних навичок, знань та професійної самосвідомості вчителя. Цей підхід визнає унікальність кожного педагога і його потребу в розвитку, який відповідає його конкретним цілям, викликам і контексту професійної діяльності.

Ключовими аспектами особистісно орієнтованого підходу є: індивідуалізація навчання; орієнтація на самовдосконалення і рефлексію; коучинг та менторство; розвиток ключових компетенцій; подолання індивідуальних перешкод.

Інноваційний підхід у контексті післядипломної освіти вчителів спрямований на впровадження новаторських ідей, методів і технологій в педагогічну практику з метою покращення якості навчання та забезпечення вчителів актуальними знаннями і навичками. Аспектами інноваційного підходу до післядипломної освіти вчителів є: використання новітніх технологій; технологій розвитку творчого і критичного мислення; менторства.

Отже, андрагогічні підходи відзначаються активним залученням вчителів до освітнього процесу, аналізом їхніх конкретних потреб і розвитком самостійності в навчанні. Вони покликані розвивати навички пошуку знань, спрямовані на використання досвіду, дозволяють вчителям навчатися на підставі власних професійних викликів і розвивати практичні навички.

Література

1. Катюк Я. Л. Психологічний аналіз змісту професійної діяльності викладача-андрагога. *Вісник Інституту розвитку дитини*: Серія «Філософія. Педагогіка. Психологія». 2013. №26. С. 146-151.
2. Сорочан Т. М. Професійна діяльність андрагогів: сучасний погляд. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2008. №4. С. 27-32.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ШКОЛІ З ІНКЛЮЗИВНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ

Однією з основних проблем, з якими зіштовхуються школи з інклюзивною формою навчання, є необхідність забезпечення психолого-педагогічного супроводу для всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей та потреб.

Дослідження та публікації у сфері основних завдань психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу в школі з інклюзивною формою навчання Ю. Бохонкової, Т. Ілляшенко, С. Миронової, І. Луценко, Д. Романовської, С. Собкової, С. Єфімової та інших показують, що ця тема стає все більш актуальною та значущою в контексті розбудови інклюзивної освіти в Україні.

Метою дослідження є вивчити основні завдання психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу в школі з інклюзивною формою навчання.

Одним з основних завдань психолого-педагогічного супроводу є створення сприятливого навчального середовища для усіх учнів [4, с. 6-10]. Дослідження показують, що успішність інклюзивної освіти залежить від забезпечення відповідних умов навчання, таких як: наявність адаптивних програм та матеріалів, налагодження співпраці між учителями та спеціалістами, розвиток індивідуальних планів навчання [3, с. 109-111].

Оцінка потреб учнів і визначення їхніх індивідуальних особливостей. Це включає виявлення сильних сторін і труднощів учнів, їхніх можливостей та потреб під час освітнього процесу. Індивідуалізація навчання та підтримка учнів з особливими потребами забезпечує успішну реалізацію інклюзивного процесу та сприяє досягненню кращих навчальних результатів. Важливо розробляти і впроваджувати індивідуальні плани навчання та застосовувати різноманітні методи й підходи, які враховують особливості учня [8].

Іншим важливим завданням є розвиток соціальної інтеграції та взаємодії між учнями. Успішність інклюзивної освіти залежить від забезпечення можливостей для спілкування та спільної праці між учасниками навчального процесу [7, с. 104-109]. Зокрема, такі аспекти, як формування толерантного середовища, розвиток соціальних навичок та комунікаційних стратегій сприяють позитивному ставленню, співпраці та взаєморозумінню між учнями [2, с. 14-18].

Необхідним аспектом в інклюзивному навчанні є підтримка соціально-емоційного розвитку учнів. Психологи сприяють розвитку соціально-емоційних навичок учнів, допомагають їм вирішувати проблеми та адаптуватися до шкільного середовища, удосконалюють соціально-емоційні навички [1, с. 45-54].

Крім того, дослідження акцентують увагу на необхідності компетентного професійного співробітництва між учителями, психологами, соціальними працівниками та іншими фахівцями, які забезпечують психолого-педагогічний супровід[5]. Наприклад, психологи надають підтримку та консультування вчителям та іншим працівникам школи, які працюють з учнями з особливими потребами. Такий підхід дозволяє не тільки поділитися знаннями та досвідом, але й об'єднати зусилля для створення оптимальних умов навчання та розвитку кожного учня.

Консультування батьків. Психологи та педагоги надають консультації батькам учнів з особливими потребами, щоб допомогти їм зрозуміти та підтримувати розвиток своїх дітей[6].

Не менш важливим завданням є моніторинг та оцінка ефективності інклюзивного навчання[1, с. 82-90]. Психологи та педагоги здійснюють моніторинг та оцінку результатів навчання учнів з особливими потребами, щоб підтримувати їхній прогрес та вносити необхідні корективи.

Отже, дослідження основних завдань психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу в школі з інклюзивною формою навчання вказує на необхідність постійного вдосконалення підходів та методів роботи з учнями з різними особливостями, забезпечення сприятливого навчального середовища та розвиток партнерських відносин між всіма учасниками освітнього процесу. Враховуючи ці аспекти, психолого-педагогічний супровід може сприяти успішному розвитку кожного учня та забезпеченню його позитивного досвіду навчання.

Література

1. Бохонкова Ю. Можливості корекції особистісних чинників соціально-психологічної адаптації / Ю. Бохонкова. *Соціальна психологія*. 2005. № 2 (10). С. 45-54.
2. Ілляшенко Т. Д. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі / Т. Д. Ілляшенко. *Психолог*. 2009. № 10. С. 14-18.
3. Інклюзивне навчання: організаційне, змістове та методичне забезпечення : навчально-методичний посібник / кол. авторів ; за заг. ред. С. П. Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 236 с.
4. Луценко І. В. Психологічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання / І. В. Луценко. *Практичний психолог: Школа*. 2013. № 10. С. 4-15.
5. Про визначення завдань працівників психологічної служби системи освіти в умовах інклюзивного навчання: лист Міністерства освіти і науки України від 02.01.2013 № 1/9-1. Міністерство освіти і науки України. URL: old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1-9-1.doc (дата звернення 15.09.2023)
6. Психолого-педагогічний супровід сім'ї у роботі психолого-медико-педагогічних консультацій: [Електрон. ресурс] / авт. кол.: С. І. Васильковська, Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко та ін.; за ред. А. Г. Обухівської. К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. 66 с.
7. Романовська Д. Д. Психологічний супровід процесу інтеграції у суспільство дітей з особливими потребами / Д. Д. Романовська. *Психологічний та соціально-педагогічний супровід навчання і виховання «особливої дитини» у школі: метод. посібник* / за ред. Д. Д. Романовської, С. І. Собкової. Чернівці : Технодрук, 2009. С. 104-109.
8. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: Методичний посібник / Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами в країні» / Уклад. С. Єфімова. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012. 152 с.

Ruslan Yakovyshyn,

Prof. nadzw., dr nauk pedagogicznych,
Rektor, Lubelska Szkoła Wyższa w Rykach (Polska)

KONCEPCJE WYCHOWANIA DZIECI W TEORIACH I POGLĄDACH WYBITNYCH NAUKOWCÓW I PEDAGOGÓW. ANALIZA KOMPARATYWISTYCZNA

Streszczenie: *Artykuł poświęcony złożonej problematyce wychowania dzieci. Poglądy wybitnych naukowców i pedagogów obrazują ważne zadanie społeczne – wychowanie przyszłego pokolenia.*

Słowa kluczowe: *wychowanie, rodzina, dzieci, pedagogika.*

Аномація: *Стаття присвячена складним питанням виховання дітей. Погляди видатних учених і педагогів ілюструють важливе суспільне завдання – виховання майбутнього покоління.*

Ключові слова: *виховання, сім'я, діти, педагогіка.*

Problematyka badawcza

Problematyka wychowania dzieci stanowi przedmiot zainteresowania wielu badaczy oraz naukowców. Jest to złożony proces, polegający przede wszystkim na rozumieniu i traktowaniu człowieka jako osoby. Wychowanie i wykształcenie młodego pokolenia jest naczelnym zadaniem narodu i państwa oraz stanowi naturalną formę racjonalnego działania narodu [5, s. 9].

Wychowanie i kształcenie człowieka jest permanentne: w pierwszym okresie życia jednostki, do osiągnięcia pełnej dojrzałości, niezbędna jest pomoc ze strony rodziców, szkoły, aby skutecznie przygotować człowieka do dalszego samowychowania i samokształcenia, poprzez uczestnictwo w różnych formach życia społecznego [5, s. 9].

Aktualność badań

Wychowanie dziecka stanowi aktualny problem badaczy i naukowców wielu państw. Proces ten wpisany jest w kulturę danego narodu. Przyszłość społeczeństwa zależy od dobrze wychowanych obywateli, szanujących tradycję i kulturę nie tylko swojego kraju, lecz także kulturę i tradycję innych narodów.

Podczas wspólnych międzynarodowych badań, konferencji naukowych opracowywane są nowe metody i techniki wychowania dzieci w zmieniającym się globalnym świecie. Społeczeństwa stają wobec nowych wyzwań społecznych i nowych zadań w teorii i praktyce wychowania dzieci.

Koncepcje wychowania wybitnych naukowców i pedagogów

Wychowanie dziecka zaczyna się w rodzinie, która jest podstawową grupą społeczną. Stanowi ona pierwszą drogę i najważniejszą: jest drogą powszechną i szczególną, jedyną i niepowtarzalną, jak również niepowtarzalny jest każdy człowiek. Człowiek, zdaniem papieża Jana Pawła II: „(...) rodzinie zawdzięcza sam fakt bycia człowiekiem. A jeśli w tym przyjsciu na świat oraz we wchodzeniu w świat człowiekowi brakuje rodziny, to jest to zawsze wyłom i brak nad wyraz niepokojący i bolesny, który potem ciąży na całym życiu” [6, p. 2].

Papież Jan Paweł II odwołuje się do europejskich korzeni wychowania, stwierdzając: „W kontekście kulturalnym w Europie duży wpływ na rozumienie wychowania wywarła inspiracja chrześcijańska. Wychowanie człowieka jako istoty zdolnej do ustawicznego „stawania się” powinno otwierać się na perspektywę religijną. Albowiem otwarcie na Boga nie jest czymś alienującym, zniewalającym, lecz to właśnie ono pozwala widzieć „człowieka rzeczywistego”, „otwartego”, a koncepcyjnie ujmować go „dynamicznie”. (...) „Boże wychowanie” to nic innego jak zaproszenie do pójścia za Nim ku pełni życia. (...) Celem więc wychowania jest religijna działalność chrześcijanina, do której zmierza przez całe życie i która staje się celem chrześcijańskiego życia” [9, s. 7].

Janusz Korczak. Pedagogika wychowania znanego pedagoga Jana Korczaka przepełniona jest miłością do dziecka. Jego nastawienie do dzieci bierze się z własnego wychowania, opartego na etosie służby społecznej wobec innych osób, a przede wszystkim: słabych, biednych, wykluczonych. Żył on i działał w bardzo trudnych warunkach społecznych, gdzie panował kryzys oraz bieda. Tego ciężaru doświadczały przede wszystkim dzieci, dlatego poświęcił swoje życie budowaniu warunków sprzyjających rozwojowi dzieci, respektowania godności, praw i obywatelstwa dzieci [3, s. 7].

Janusz Korczak kocha dzieci oraz uczy je kochać miłością mądrą, refleksyjną, skierowaną na poznawanie i rozumienie dziecka: „Miłość jest procesem. Jest dynamiczna, rozwija się, dojrzewa przede wszystkim w pytaniach: ogólnych i szczegółowych, filozoficznych i praktyczno-codziennych, skierowanych zarówno na poszukiwanie istoty dziecka i dzieciństwa, jak i na indywidualne poznanie własnego dziecka i uczenie się roli rodzicielskiej” [3, s. 8].

Spuścizna Janusza Korczaka jest cenna i bogata w różnorodne utwory, przekazujące następnym pokoleniom jego doświadczenie w wychowaniu dzieci. Niezapomniane pozostają również napisane przez niego bajki, w których chciał pokazać inny świat, rządzone przez dzieci. Są to bajki m. in. o królu Maciusiu: „Król Maciuś Pierwszy” i „Król Maciuś na wyspie bezludnej”.

W bajce o królu Maciusiu, główny bohater Maciuś ma trudne zadanie – po śmierci swego ojca-króla podejmuje się ważnego i odpowiedzialnego zadania – odziedziczenia korony i przejęcia odpowiedzialności za swoje królestwo. Jest jeszcze dzieckiem, ale musi szybko przejąć obowiązki, gdyż ze strony sąsiednich królestw istnieje zagrożenie. Władcy tych państw są przekonani, że

dziecko nie będzie w stanie bronić swego królestwa, jak osoba dorosła. Szybkie zwycięstwo nie dochodzi do skutku, gdyż król Maciuś wygrywa wojnę i zaprowadza w swoim królestwie niezbędne reformy. Z czasem uczy się mądrości zarządzania państwem i nawiązuje stosunki dyplomatyczne. Zastanawia się też nad ważną reformą – stworzenia dziecięcego parlamentu oraz nadania dzieciom pełni praw obywatelskich.

W „Królu Maciusiu na wyspie bezludnej” główny bohater zostaje uwięziony. Jednak nie załamuje się, lecz zastanawia się nad swoim postępowaniem: „Największy mój błąd, że byłem dumny. Czy król może kochać cały naród, czy tylko chce, żeby go chwalili; i dlatego jest dobry? Czy można kochać, jeżeli się nie zna? Chciałem, żeby dzieciom było dobrze, ale chciałem, żeby wiedziały, że to wszystko zrobił król Maciuś Reformator” [4, s. 40-41].

Twórczość Janusza Korczaka pozostawia następnym pokoleniom bogatą wiedzę o wychowaniu dzieci, w oparciu o założenie, że: „(...) dziecko chce, aby je traktować poważnie, jest człowiekiem tu i teraz (...). Bo dziecko i dzieciństwo są ważne same w sobie” [3, s. 8].

Antoni Makarenko. W zakresie ogólnych warunków wychowania rodzinnego, pedagog i pisarz Antoni Makarenko twierdził, że: „Wychowanie dzieci stanowi niezmiernie ważną dziedzinę naszego życia. Dzieci to przyszli obywatele naszego kraju i obywatele świata, którzy będą tworzyć historię, to przyszli ojcowie i matki, którzy kiedyś wychowywać będą własne dzieci. Trzeba, aby wyrosły na wzorowych obywateli, na dobrych i rozumnych rodziców” [7, s. 5].

Suchomliński Wasyl. Znany ukraiński pedagog Wasyl Suchomliński przywiązywał dużą wagę do roli czytania literatury: „Literatura piękna ma ogromny wpływ na człowieka, na rozwój kultury duchowej, jeżeli na pierwsze miejsce jest wysunięte zrozumienie kryteriów estetycznych oraz przesłania tego lub innego utworu, głębokie osobiste emocjonalne nastawienie się do niego, bo w literaturze mamy do czynienia z najdelikatniejszymi, najbardziej skomplikowanymi przejawami natury ludzkiej – uczuciami, emocjami, pięknem, indywidualnością” [8, s. 78-79].

Maurice Debesse. Francuski pedagog i psycholog Maurice Debesse uważał, że: „Na każdym etapie rozwoju podstawową misją wychowania jest wytworzenie dziecku sprzyjającego środowiska. (...) Wychowanie to rozpoczyna się na kilka miesięcy przed urodzeniem dziecka. Trzeba mu zapewnić sprzyjające warunki życia dzięki właściwemu odżywianiu matki, które uniemożliwi wszelkie niebezpieczeństwo zatrucia płodu; i dzięki życiu spokojnemu, uregulowanemu, bez dużych wysiłków” [1, s. 32].

John Dewey. Amerykański pedagog John Dewey był przekonany, że: „Wszelkie wychowanie jest procesem wzrastania jednostki w społeczną świadomość gatunku. Wzrastanie to rozpoczynające się nieświadomie niemal już od urodzenia kształtuje stopniowo siły jednostki, zapładnia jej świadomość, wytwarza przyzwyczajenia, rozwija wyobrażenia oraz wyzwala uczucia i wzruszenia. Dzięki temu nieświadomemu wychowaniu jednostka staje się z wolna uczestnikiem intelektualnych i moralnych zasobów, zdobytych przez ludzkość w ciągu długiego rozwoju. Staje się spadkobiercą nagromadzonego kapitału cywilizacji. Nawet najbardziej formalne i techniczne wychowanie nigdzie w świecie nie może zatracić tej zasadniczej właściwości wszelkiego procesu wychowawczego. Może go jedynie zorganizować lub zróżnicować w pewnym szczególnym kierunku” [2, s. 9].

Podsumowanie

Poglądy wybranych znanych naukowców i pedagogów w sposób bardzo prosty i zrozumiały dla każdego potencjalnego rodzica nakreślają ramy wychowania. Wymaga ono dobrego przygotowania do pełnienia ważnej roli społecznej – bycia rodzicem. Małżeństwo – zdaniem papieża Jana Pawła II – ponosi odpowiedzialność za dobro wspólne: najpierw małżonków, a później dobro wspólne rodziny: „Tym wspólnym dobrem jest człowiek, jest wartość osoby, która jest miarą godności człowieka. Człowiek nosi z sobą tę właśnie miarę wszędzie, w każdym układzie społecznym czy polityczno-ekonomicznym” [6, s. 12].

LISTA WYKORZYSTANEJ LITERATURY

1. Debesse M. Etapy wychowania. Wydawnictwo „Żak”. Warszawa 1996.
2. Dewey J. Moje pedagogiczne credo. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2005.

3. Korczak J. Jak kochać dziecko. Dziecko w rodzinie. Rzecznik Praw Dziecka. Warszawa 2012.
4. Korczak J. Król Maciuś na wyspie bezludnej. Fundacja Nowoczesna Polska. Lektura online: www.wolnelektury.pl
5. Krapiec M. A. OP, Rozważania o wychowaniu. Wydawnictwo Fundacja *Servire Veritati* Instytut Edukacji Narodowej. Lublin 2010. S. 9.
6. List do Rodzin Ojca Świętego Jana Pawła II. Rzym 1994.
7. Makarenko A. Wychowanie w rodzinie. Państwowy Instytut Wydawniczy. Warszawa 1954.
8. Pobirchenko N. Wasyl Suchomliński: kształtowanie osobowości dziecka za pomocą literatury pięknej. Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy. Nr 20 (3) / 2016.
9. Wychowanie w nauczaniu Jana Pawła II. Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości im. Bogdana Jańskiego. Warszawa 2000.

Яковишина Т.В.,

к.пед.н., доцент,
доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти
Рівненського державного гуманітарного університету
Tetiana.yakovyshyna@rshu.edu.ua

Личак І. В.,

асистент вчителя початкових класів,
Княжівської загальноосвітньої школи I – III ступенів
Сокальської міської ради Львівської області,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Рівненського державного гуманітарного університету

ВИХОВУЮЧЕ НАВЧАННЯ Й. ГЕРБАРТА ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Йоганн Фрідріх Гербарт (1776-1840) – німецький філософ, педагог і психолог, зробив вагомий внесок у розвиток педагогічної думки, включаючи ідею виховуючого навчання. Гербарт вважав, що виховання та навчання повинні бути нероздільними процесами. Він підкреслював важливість виховання моральних цінностей та формування характеру учнів під час навчання.

Гербарт вважав, що освіта має сприяти формуванню характеру і цінностей учнів, а не лише передавати знання. Його педагогічна теорія базувалася на поняттях, таких як «моральна культура» і «моральна едукація». Він вважав, що цінності й моральність мають бути важливою частиною навчання [3].

Процес виховуючого навчання Й. Гербарт пов'язував із розвитком шести видів багатостороннього інтересу: емпіричного (до навколишнього світу), пізнавального (до пізнання речей і явищ), естетичного (до прекрасного), симпатичного (до близьких), соціального (до всіх людей), релігійного (до служіння «найвищому духові»). Перші три види інтересу повинні задовольнятися вивченням предметів природничо-математичного циклу, а інші три – гуманітарних дисциплін [4].

Основні ідеї Гербарта щодо виховуючого навчання охоплюють:

- 1) поступовий розвиток: Гербарт підкреслював важливість поступового розвитку дитини, починаючи з простих ідей і понять, а потім поступово переходячи до більш складних. Він вважав, що виховання має бути послідовним і систематичним;
- 2) моральна культура: Гербарт вірив, що навчання повинно сприяти формуванню моральних цінностей і етичних принципів учнів. Він підтримував ідею, що саме вчителі повинні бути прикладом для учнів у справжньому житті;

3) індивідуальний підхід: Герbart підкреслював важливість індивідуального підходу до кожного учня, враховуючи його особисті особливості і потреби. Він розглядав процес виховання як взаємодію між вчителем і учнем, де вчитель повинен враховувати й сприяти розвитку унікальної особистості кожного учня;

4) систематичність і послідовність: Герbart рекомендував використовувати систематичні і послідовні методи навчання та виховання, щоб досягти максимального ефекту. Він розробив концепцію «педагогічної міркування» і підкреслював важливість визначення цілей і завдань в навчанні [1-2].

Ідеї Гербарта щодо виховуючого навчання залишаються важливими в педагогічній практиці та дослідженнях і донині, оскільки акцентують увагу на важливості інтеграції виховання та навчання, а також на індивідуальному підході до кожного учня в освітньому процесі.

Виховання завжди було важливою складовою процесу освіти, але сучасна теорія та практика освіти в Україні надають особливого значення ідеї саме виховуючого навчання. Виховання не обмежується лише передачею знань і навичок; воно передбачає формування цінностей, моральних принципів і культури особистості. Таким чином, ідея виховного навчання впливає на сучасну освіту в Україні, а саме через:

➤ ціннісний підхід: сучасна освіта в Україні підкреслює важливість розвитку особистості кожного учня. Ідея виховуючого навчання визнає, що навчання повинно бути не просто передачею інформації, але й сприяти формуванню цінностей, таких як повага до інших, відповідальність, толерантність і готовність до самовдосконалення;

➤ всебічний розвиток особистості: освіта в Україні все більше акцентує на розвиток різних аспектів особистості. Виховання спрямоване на розвиток креативності, критичного мислення, етичних і соціальних навичок учнів. Це допомагає створити гармонійну і глибоко розвинуту особистість;

➤ толерантність і різноманітність: сучасна освіта в Україні активно працює над тим, щоб учні були відкритими до різних культур, поглядів і переконань. Ідея виховного навчання вимагає підтримки толерантності та розуміння різноманітності, що сприяє спільноті та гармонії в суспільстві;

➤ самовдосконалення вчителя: виховання також стосується самого педагога. Вчителі в Україні навчаються самовдосконалюватися, розвивати свої вміння і компетенції, щоб краще відповідати вимогам сучасного освітнього середовища. Це сприяє підвищенню якості навчання та виховання;

➤ інклюзивність: освіта в Україні також активно розвиває інклюзивний простір, де усі учні, незалежно від їхніх особливостей, мають можливість отримати якісну освіту. Ідея виховуючого навчання включає в себе забезпечення підтримки і створення сприятливого середовища для всіх учнів [1-2].

Отже, ідея виховуючого навчання міцно вплетена в сучасну теорію та практику освіти в Україні. Вона сприяє формуванню гармонійних, морально розвинутих особистостей, які можуть активно сприяти розвитку суспільства і країни в цілому. Розвиваючи цю ідею, українська освіта робить важливий внесок у побудову сучасного громадянського суспільства.

Література

1. Гоштанар І. Роль Й. Гербарта у розвитку світової педагогічної науки. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2010. № 3-4. С. 32-37.
2. Гоштанар І. Філософсько-педагогічні ідеї Й. Гербарта. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 124-130.
3. Золотухіна С. Тенденції розвитку виховуючого навчання. Харків: Основа, 1995. 78 с.
4. Прокопів Л. Історія педагогіки: курс лекцій. Навчальний посібник. Київ, 2004. 171 с.

Яковишина Т.В.,
к.пед.н., доцент,
доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти
Рівненського державного гуманітарного університету
Tetiana.yakovyshyna@rshu.edu.ua

Павленко А. О.,
КЗ «Луцька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №20»
Луцької міської ради Волинської області,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр» РДГУ

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Опанування майбутніми учителями сучасними педагогічними технологіями, формами, методами, засобами та прийомами розвитку творчого мислення молодших школярів у процесі навчання математики – одне з пріоритетних завдань закладів вищої педагогічної освіти. При цьому майбутній учитель початкових класів повинен усвідомлювати, що творче мислення – один із найважливіших психологічних процесів школярів, яке успішно формується і розвивається у комфортних умовах шкільного навчання [3].

Реалізація цих завдань багато в чому залежить від процесу формування готовності майбутніх учителів до впровадження сучасних педагогічних технологій. Щоб педагогічні кадри були готові до сучасної професійної діяльності, необхідно якнайраніше ознайомлювати майбутніх фахівців з особливостями реальної педагогічної діяльності в цілому, із сучасними вимогами до освітнього процесу початкової школи, що постійно розвивається.

У сучасному світі освіта має рухатися вперед, адаптуватися до змін у суспільстві та відповідати потребам сучасного учня. Саме тому актуалізується проблема розвитку творчого мислення молодших школярів, що може вплинути на їхню успішність у майбутньому.

Перш за все, важливо розуміти, що таке творче мислення та чому воно важливе для дітей. Творчість – це здатність генерувати нові ідеї, розв'язувати складні завдання та думати нестандартно. Вона допомагає дітям розвивати навички самовираження, самореалізації та критичного мислення [3]. Творчість також підвищує мотивацію до навчання та розвиває емоційний і соціальний інтелект.

Щоб підготувати майбутніх учителів до розвитку творчого мислення молодших школярів, необхідно впроваджувати такі підходи в педагогічну освіту:

1) поглиблене вивчення психології дитини: майбутні вчителі повинні розуміти особливості розвитку дітей та їхні потреби на різних етапах дитинства. Це допоможе їм створювати навчальне середовище, яке сприяє розвитку творчості;

2) розвиток методів стимулювання творчості: майбутні учителі повинні навчитися застосовувати методи та техніки, які сприяють розвитку творчого мислення учнів. Це може бути проведення творчих завдань, проєктної роботи, аналізу нестандартних ситуацій тощо;

3) розвиток власної творчості: майбутні вчителі повинні бути самі творчими людьми, щоб мати змогу передавати це своїм учням. Вони можуть брати участь у майстер-класах, семінарах, творчих гуртках для власного розвитку;

4) педагогічна практика та спостереження: майбутні вчителі повинні мати можливість набувати досвід роботи з дітьми, спостерігати за тим, як вони реагують на різні підходи до навчання та виховання;

5) підтримка та співпраця з колегами: важливо, щоб майбутні вчителі мали можливість обмінюватися досвідом та ідеями з іншими вчителями, які також працюють над розвитком творчого мислення в дітей [1-2].

Основними умовами, що сприяють формуванню готовності майбутніх учителів до розвитку творчого мислення молодших школярів, є: забезпечення інтеграції психолого-

педагогічної, методичної і спеціальної підготовки студентів педагогічного університету; здійснення в логічній послідовності і взаємозв'язку навчально-пізнавальної, навчально-практичної і самостійної практичної діяльності здобувачів у процесі підготовки; діагностика результативності процесу формування готовності майбутніх вчителів до розвитку творчого мислення молодших школярів. Все це сприятиме підвищенню рівня знань і практичних умінь, необхідних майбутнім учителям для здійснення розвитку творчого мислення молодших школярів і підвищення ефективності процесу підготовки до даного виду діяльності здобувачів у цілому [2].

Загалом, підготовка майбутніх учителів початкових класів до розвитку творчого мислення молодших школярів вимагає комплексного підходу. Вона має включати як теоретичні знання, так і практичний досвід, а також підтримку та співпрацю з іншими педагогами. Лише такий підхід може сприяти створенню креативного середовища, в якому діти зможуть розвивати свою творчість та досягати великих успіхів у навчанні та житті.

Література

1. Бурчак С. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до розвитку творчого мислення учнів у процесі навчання математики: метод. пос. Суми: РВВ СОІПО, 2010. 116 с.
2. Завалевський Ю. Науково-методичні засади підготовки вчителя початкових класів як конкурентоспроможного фахівця. *Початкова школа*. 2008. № 7. С. 5-6.
3. Яковишина Т. Модель формування креативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* / голов. ред. А. Сбруєва. Суми: вид-во СумДПУ імені А. Макаренка, 2019. № 2 (86). С. 129-139.

Яценко Л.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки і
соціальної роботи

Університету Григорія Сковороди в Переяславі
lianayatsenko72@gmail.com

Литвишко О.М.,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри соціальної педагогіки і
соціальної роботи

Університету Григорія Сковороди в Переяславі
lytvyshko1980@gmail.com

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН В ОСВІТІ

Сучасна світова наука активно формує нові запити щодо організації й функціонування вітчизняної системи освіти, в основі яких лежить необхідність у забезпеченні кожній людині рівний і справедливий доступ до освіти, незалежно від його стану здоров'я, фізичних або інтелектуальних особливостей, соціального статусу, гендерної належності та інших факторів.

Цей принцип впроваджується через концепцію універсального дизайну, яка передбачає створення інтегрованого інноваційного соціального середовища, адаптованого до різних суспільних груп і різного віку населення, включаючи людей з інвалідністю.

Розуміючи важливість врахування індивідуальних особливостей кожного освітнього суб'єкта, українське законодавство, зокрема Закон України «Про освіту», спрямоване на підтримку та розвиток принципів універсального дизайну в освітніх закладах.

В сучасній вітчизняній освіті зростає актуальність концептуальних підходів до універсального дизайну, спрямовуючи освітян на урахування потреб кожного освітнього суб'єкта та їх задоволення під час навчального процесу.

У цьому контексті існують наукові роботи, які висвітлюють основні принципи інклюзивної освіти в Україні, концептуальні аспекти та сучасний стан цього питання (В. Засенко, О. А. Колупаєва, Кобзар, О. Кольченко, В. Кулеш, З. Ленів, Н. Софій, М. Сварник, В. Синьова, О. Соменко, П. Таланчук, М. Тарасюк, Л. Токарук, Г. Уманець, А. Шевцова та інші). Усі дослідження науковців сприяють розвитку інклюзивної освіти в Україні та сприяють розумінню важливості універсального дизайну та інших аспектів створення сприятливого освітнього середовища для всіх освітніх суб'єктів.

Протягом останніх десятиліть концепція універсального дизайну набула популярності в різних сферах життєдіяльності. У найпростішому розумінні, універсальний дизайн – це такий дизайн всього, що враховує потреби кожної людини [5].

Аналізуючи дослідження, присвячені концепції «універсальний дизайн», можна визначити, що вона може бути застосована для забезпечення доступності наступних сфер:

- Соціальний простір. Універсальний дизайн може застосовуватись для створення соціального середовища, яке було б доступним для найширшого кола людей. Це означає, що він може бути використаний для покращення доступності громадських місць і послуг для всіх громадян.

- Продукція, речі, вироби. Універсальний дизайн може бути використаний для створення товарів і виробів, які б були придатними для використання різними людьми, незалежно від їхніх фізичних або когнітивних можливостей.

- Середовище та місця. Цей підхід може бути використаний для проектування оточення і місць таким чином, щоб вони були доступними для найширшого кола людей, включаючи людей з різними потребами.

- Дизайн інформації, комунікації та політики. Універсальний дизайн може бути застосований для створення інформаційних матеріалів, комунікаційних засобів і політики, які б були зрозумілими і доступними для всіх людей у різних ситуаціях.

- Інформаційні технології та послуги. Універсальний дизайн може бути використаний для розробки інформаційних технологій та послуг, які б були однаково доступні та зрозумілі всім користувачам, і не вимагали б спеціального або індивідуального налаштування [1, 4, 2].

В освіті універсальний дизайн розглядається як підхід, що забезпечує філософську основу для розробки навчальних продуктів і середовища, які б були максимально придатні для використання всіма учасниками освітнього процесу. Це включає в себе програми, навчальні плани, оцінювання знань, методи навчання, інструкції, веб-сайти, дизайн шкільного середовища, предмети, бібліотеки, спортивні майданчики, гуртожитки та інше, які можуть використовуватися всіма без необхідної адаптації або спеціального дизайну [3; 2].

На основі визначень понять «універсальний дизайн» та «універсальний дизайн в освіті» окреслимо існуючі об'єкти для впровадження універсального дизайну в систему вищої освіти.

1. Дидактичні основи навчання. Включає підходи та принципи, які враховують потреби різних учасників навчального процесу.

2. Освітня документація. Сюди входять освітні програми та навчальні плани, які можуть бути розроблені з урахуванням принципів універсального дизайну.

3. Архітектура освітніх компонент. Структура та особливості планування навчального процесу можуть бути адаптовані для забезпечення доступності.

4. Засоби навчання, зокрема електронні. Розробка електронних засобів навчання з урахуванням принципів універсального дизайну.

5. Методи викладання та оцінювання. Створення методів навчання та оцінювання, які б враховували різні потреби студентів.

6. Форми навчальної взаємодії. Розробка форм взаємодії між викладачами та студентами, які б були доступні та ефективні для всіх.

7. Дизайн освітнього середовища. Створення освітнього середовища, яке б враховувало різні потреби користувачів.

В ході теоретичного аналізу наукової літератури встановлено, що існує 7 принципів універсального дизайну, а саме:

1. Рівність та доступність використання
2. Гнучкість використання
3. Простота й інтуїтивність використання
4. Доступно викладена інформація
5. Терпимість до помилок
6. Малі фізичні зусилля
7. Наявність необхідного розміру, місця, простору [5].

Проведений аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє дійти висновку, що використання універсального дизайну в освіті можливе за рахунок урахування в роботі усіх його принципів.

Таким чином, універсальний дизайн формує філософію освіти та навчально-виховного процесу; змінює стереотипи та підходи до викладання і навчання; забезпечує право кожної людини на освіту; видозмінює навчальний процес та середовище, а не виховання, учня чи студента; підтримує доступність програм, різноманітні навчальні методики та проведення відповідного оцінювання, зважаючи на різноманітні потреби учнів чи студентів та підготовки їх до опанування матеріалу.

Література

1. Абросімова І., Кизимчук О. Інклюзивний дизайн та його використання. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/13331/1/Abrosimova_05-06.06.2019.pdf (дата звернення: 20.05.2023).
2. Васюник-Кулієва М. Універсальний дизайн в освіті. *Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти*: веб-сайт. URL: <https://rcpio.ippo.kubg.edu.ua/?p=2414> (дата звернення: 21.05.2023).
3. Закон України Про освіту / *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 11.05.2023).
4. Світ, зручний для всіх. *Універсальний дизайн*: веб-сайт. URL: <https://ud.org.ua/> (дата звернення: 21.05.2023).
5. Що таке універсальний дизайн? *Універсальний дизайн*: веб-сайт. URL: <https://ud.org.ua/informatsiya/shcho-take-universalnij-dizajn> (дата звернення: 20.05.2023).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ
НОВОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ РЕАЛЬНОСТІ**

*Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної
конференції*

м. Тернопіль, 05-06 жовтня 2023 року

*Редколегія: О. М. Петровський, І. М. Вітенко, О. І. Козут, Ю. Ч. Шайнюк,
В. Є. Кавецький, О. Я. Жизномірська, О. В. Черній, Т. В. Магера, Н. Б. Стрийвус,
Г. І. Герасимчук*

Підписано до друку 27.10.2023.
Формат 60x 84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний 80 г/м². Друк електрографічний.
Умов.-друк. арк. 37,2. Обл.-вид. арк. 39,27
Замовлення № 10/23/1.

Видавець та виготувач:
ФОП Осадца Ю.В
м. Тернопіль, вул. 15 Квітня, 2Д/10
тел. (097) 988-53-23

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013 р.*